BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XLVII
C
NAPOLI

XLVIII
C
12

Digitized by Google

Digitized by Google

IOSEPHI BINGHAMI,

RECTORIS ECCLESIAE HAVANTINAE
IN AGRO HANTONIENSI ANGLIAE,

ORIGINES

SIVE

ANTIQVITATES ECCLESIASTICAE.

EX LINGVA ANGLICANA IN LATINAM
VERTIT

IO. HENRICVS GRISCHOVIVS,
HALBERSTADIENSIS.

VOLVMEN QVARTVM.

HALAE,
SVMTIBVS ORPHANOTROPHEI
M DCC XXVII.

NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

SERENISSIMO ET POTENTISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO,
DOMINO
GEORGIO,
MAGNAE BRITANNIAE,
FRANCIAE ET HIBERNIAE
R E G I,
FIDEI DEFENSORI,
DVCI BRVNSVICENSIVM ET
LVNEBVRGENSIVM,
SACRI ROMANI IMPERII
ARCHITHESAVRARIO ET ELECTORI,

DOMINO MEO LONGE CLEMENTISSIMO.

Digitized by Google

SERENISSIME AC POTENTISSIME

REX ET ELECTOR,

DOMINE LONGE CLEMENTISSIME.

DEs, quæſo TE, REX AVGVSTISSIME, hanc mihi veniam, vt ante MAIESTATIS TVAE pedes partem maio-

ris

Digitized by Google

ris cuiusdam operis deponam, quod ab initio magnam illam ac præclaram rem ſibi propoſitam habuit, quam nuperrime vniuerſitatibus TVIS ac clericis per ſolemnes litteras commendare, pro PRINCIPALI ſapientia TVA, duxiſti conſultum. Amplificationem intelligo pietatis ac cognitionis chriſtianæ, nec non vtilis iſtiusmodi eruditionis, cuius beneficio ſtudioſæ iuuentutis animi bonis poſſint imbui opinionibus; vnde eccleſiæ ac reipublicæ ſalus & hoc tempore adeo pendet, & venturis ætatibus vniuerſis pendebit. Eccleſiæ priorum ſæculorum praxis, ſub vno adſpectu poſita, ad perficienda hæc optime cogitata non mediocre telum eſſe videtur. Quod cum animo meo conſiderans, in hoc laborioſo opere, non ſine multorum præclarorum hominum inſtinctu & approbatione, huc vſque ſum progreſſus, & nunc ſpero futurum, vt ſub REGIAE CLEMENTIAE TVAE vmbra,

 quid-

quidquid reſtat, abſoluam. DEVM Optimum Maximum ſupplex oro, vt magna conſilia, quæ tum de huius eccleſiæ ac nationis emolumentis, tum de commodis proteſtantium in exteris regionibus MAIESTAS TVA agitat, iubeat proſpere ac feliciter euenire. Ita ex animo precor ſemperque precaturus ſum

MAIESTATI TVAE,

SERENISSIME REX ET ELECTOR,

DOMINE LONGE CLEMENTISSIME,

ſubiectiſſimus

IOSEPHVS BINGHAMVS.

Digitized by Google

…ΣΥΝΟΨΙΣ.

…R DECIMVS

…atechumenorum, & de …oli eccleſiaſtici vſu.

…VT PRIMVM

…norum nominibus & cæremoniis, …e in iſtum eccleſiæ ordinem … de eorum catecheſi…ione, & … in hoc exercitio tranſe- … gerunt.

I. No… nouitiolorum, tironum, *cæterorum* … *pag.*

II. … *um in prima catechumenorum admiſſione ad-* …

III. Et … *ſigno crucis.* 6

IV. … *inter catechumenos admiſſus fuerit.* 7

V. Quan… *in hoc ſtatu manere debuerit.* ibid.

VI. Summ… *quarum catecheſium capita & methodus inſti- tutionis.* 10

VII. Catechumenis ſacrarum ſcripturarum lectio permiſſa. 12

CAPVT SECVNDVM

De diuerſis catechumenorum ordinibus, ſiue gradibus, deque exercitiis & diſciplinis, quibus ſinguli ordines gradatim adſuefiebant.

§. *I. Quatuor catechumenorum ordines ſiue gradus, inter veteres.* 14

§. *II.* Primo, Ἐξωθούμενοι, *ſeu catechumeni extra eccleſiam priuatim inſtituti.* 17

§. *III.* Secundo, Ἀκροώμενοι, *audientes, ſeu auditores.* 18

§. *IV.* Tertio, Γονυκλίνοντες, *ſeu genuflectentes.* 19

V.

Digitized by Google

§. V. Quarto, *Competentes & electi.* *pag.* 20
§. VI. *Quomodo hi vltimi inſtituti & ad baptiſmum præparati fuerint.* 21
§. VII. *Partim crebrioribus examinibus, in quibus qui diligentiam ſuam probarant,* electi *appellati.* 22
§. VIII. *Partim exorciſmo, impoſitione manuum, ſigno crucis & inſufflatione comitato.* ibid.
§. IX. *Partim ieiunii, abſtinentiæ, confeſſionis & pœnitentiæ exercitiis.* 27
§. X. *Partim memoriæ mandando ſymboli fidei & orationis dominicæ verba.* 29
§. XI. *Nec non ea, quæ ad renuntiandum diabolo, & ad ſe adſcribendum CHRISTO, nec non ad dandum alia reſponſa in baptiſmo pertinebant.* 31
§. XII. *Quid ſibi velit, quod competentes aliquamdiu ante baptiſmum velati incedere iuſſi ſint.* 32
§. XIII. *De cærimonia aperiendi aures catechumenorum,* Ephphata *vocitata.* 33
§. XIV. *De more illinendi luto oculos catechumenorum. Quid ille ſignificet.* 34
§. XV. *Num catechumeni tempore exorciſmi ardentem facem manibus tenuerint.* ibid.
§. XVI. *Quid per ſacramentum catechumenorum intelligendum ſit.* 37
§. XVII. *Quemadmodum catechumeni puniti fuerint, in grauiora peccata delapſi.* 40
§. XVIII. *Quomodo ab eccleſia tractati fuerint, ſine baptiſmo defuncti.* 42
§. XIX. *Quid veteres de baptiſmi neceſſitate ſenſerint.* 43
§. XX. *Baptiſmi defectus martyrio ſuppletus.* 44
§. XXI. *Et fide cum pœnitentia in iſtis catechumenis, qui ad baptiſmum pie & religioſe eſſent præparati.* 50
§. XXII. *Si hæretici ad vnitatem eccleſiæ rediiſſent, quatenus tum caritas id, quod ex baptiſmo deeſſet, ſupplere credita ſit.* 51
§. XXIII. *Si qui cum eccleſia ſine baptiſmo communicaſſent, quatenus hoc priuationem baptiſmi ſupplere creditum ſit.* 53

§. XXIV.

§. XXIV. *Quid veteres de infantibus, ſine baptiſmo denatis, ſtatuerint.* pag. 56

CAPVT TERTIVM

De origine, natura & appellationibus antiquarum formularum fidei.

§. *I. Cur formula fidei dicatur* ſymbolum. 62
§. *II. Cur dicatur* canon *&* regula fidei. 65
§. *III. Cur μάθημα.* 66
§. *IV. Cur γράμμα & γραφή.* 67
§. *V. Num iſta fidei formula, quæ vulgo dicitur* ſymbolum apoſtolorum, *ab ipſis apoſtolis compoſita & in præſentem verborum formam redacta ſit?* 68
§. *VI. Quod probabile ſit, apoſtolos aliquibus ſymbolis, verborum quidem forma non autem re ipſa inter ſe diſcrepantibus, uſos eſſe.* 72
§. *VII. Quinam fidei articuli in ſymbola apoſtolica concluſi & comprehenſi ſint.* 73

CAPVT QVARTVM

Collectio quarumdam antiquarum fidei confeſſionum, ſeu ſymbolorum, e vetuſtis eccleſiæ monimentis.

§. *I. Fragmenta ſymboli in* Irenæo. 79
§. *II. Confeſſio fidei* Origenis. 82
§. *III. Fragmenta formulæ fidei in* Tertulliano. 83
§. *IV. Fragmenta ſymboli in* Cypriano. 85
§. *V. Symbolum* Gregorii Thaumaturgi. 86
§. *VI. Confeſſio fidei* Luciani *martyris.* 89
§. *VII. Formula fidei* conſtitutionum apoſtolicarum. 92
§. *VIII. Symbolum eccleſiæ* Hieroſolymitanæ. 95
§. *IX. Symbolum eccleſiæ* Cæſareenſis *in* Palæſtina. 97
§. *X. Symbolum eccleſiæ* Alexandrinæ. 98
§. *XI Symbolum eccleſiæ* Antiochenæ. ibid.
§. *XII. Symbolum eccleſiæ* Romanæ, *vulgo* ſymbolum apoſtolorum *dictum.* 99

Digitized by Google

§. *XIII. Symbolum eccleſiæ* Aquileienſis. *pag.* 101
§. *XIV. Symbolum* Nicænum, *vt primum a concilio* Nicæno *publicatum fuit.* 103
§. *XV. Symbolum* Epiphanii. 105
§. *XVI. Symbolum* Nicænum, *a concilio* Conſtantinopolitano *ann. CCCLXXXI. conſummatum.* 109
§. *XVII. De vſu ſymboli* Nicæni *in antiquo eccleſiæ officio. Et quo tempore primum pars liturgiæ in ſacro miſſæ officio eſſe cœperit.* 110
§. *XVIII. De ſymbolo* Athanaſiano. 114

CAPVT QVINTVM

De origine, natura & cauſſis reticentiæ ſanctorum eccleſiæ myſteriorum coram catechumenis.

§. *I.* Romanenſium *errores & vanæ perſuaſiones hac de re.* 119
§. *II. Hæc diſciplina primis eccleſiæ temporibus non ſtricte obſeruata.* 121
§. *III. Sed circa* Tertulliani *ætatem, ex aliis omnino cauſſis, quam quas* Romanenſes *adſerunt, introducta.* 123
§. *IV. Quod probatur e particulari earum rerum recenſione, quas catechumenis celarunt. Quæ erant:* Primo, *Modus adminiſtrandi baptiſmum.* 124
§. V. Secundo, *Modus adminiſtrandi ſanctam vnctionem ſeu confirmationem.* 126
§. *VI.* Tertio, *Sacerdotum ordinatio.* ibid.
§. *VII.* Quarto, *Liturgia, ſiue publicæ precationes eccleſiæ, quales erant, quæ pro energumenis, pœnitentibus & fidelibus fiebant.* 127
§. *VIII.* Quinto, *Modus celebrandi euchariſtiam.* 128
§. *IX.* Sexto, *Myſterium trinitatis, ſymbolum fidei, & oratio dominica primo catechumenorum ordini.* 132
§. *X. Cauſſæ reticentiæ harum rerum coram catechumenis.* Primo, *Vt ne earum euidentia & ſimplicitas contemneretur.* 135
§. *XI.* Secundo, *Vt reuerentia illis conciliaretur.* 136
§. *XII.* Tertio, *Vt ea cognoſcendi deſiderium in catechumenis tanto magis acueretur.* 137

LIBER VNDECIMVS
De ritibus & conſuetudinibus in adminiſtratione baptiſmi in eccleſia antiqua obſeruatis.

CAPVT PRIMVM.
De diuerſis baptiſmi nominibus & appellationibus in eccleſia primitiua.

§. I. *Nomina baptiſmi vt plurimum a ſpiritualibus eius effectis petita.* pag. 138
§. II. *Hinc baptiſmus vocatus* indulgentia, *ſiue* abſolutio. 139
§. III. *Et* παλιγγινεσία, *regeneratio &* χρίσμα, *vnctio.* 140
§. IV. *Et* Φώτισμα *ſiue* Φωτισμὸς, *illuminatio.* 142
§. V. *Et* ſalus. 143
§. VI. *A natura & ſubſtantia ſua vocatus* myſterium, ſacramentum, & σΦραγίς. 144
§. VII. *Et* character dominicus. 148
§. VIII. *Cur* ſacramentum fidei & pœnitentiæ *vocetur.* ibid.
§. IX. *Quod vocabula* baptiſmus, tinctio, lauacrum *cetera, non vniuerſaliter denotent immerſionem.* 149
§. X. *De aliis quibusdam nominibus baptiſmo adſignatis.* 150

CAPVT SECVNDVM
De materia baptiſmi, deque hæreticis, qui baptiſmum aquæ vel reiecerunt vel corruperunt.

§. I. *Baptiſmus in totum repudiatus ab hæreticis* Aſcodrutis, Marcoſianis, Valentinianis & Quintillianis. 153
§. II. *Et ab* Archonticis. 154
§. III. *Et a* Seleucianis & Hermianis. 155
§. IV. *Et a* Manichæis *ac* Paulicianis. 156
§. V. *Quid* Meſſaliani *ſeu* Euchetæ *de baptiſmo ſenſerint.* 159

Digitized by Google

CAPVT TERTIVM

De antiqua baptizandi formula, & de hæreticis, qui eam vel mutarunt, vel corruperunt.

§. *I. Vſitata baptizandi formula* In nomine patris, filii & ſpiritus ſancti. *pag. 163*
§. *II. Hæc verborum formula generatim credita in baptiſmo neceſſario adhibenda.* *165*
§. *III. Num baptiſmus, in ſolius Chriſti nomine tributus, in eccleſia vmquam ratus & validus fuerit.* *168*
§. *IV. De mutationibus in forma baptiſmi factis.* Primo *a* Tritheiſtis & Priſcillianiſtis. *170*
§. *V.* Secundo, *a* Menandro *eiusque ſectatoribus.* *172*
§. *VI.* Tertio, *ab* Elceſæis. *173*
§ *VII* Quarto, *a* Montaniſtis & Sabellianis. ibid.
§. *VIII.* Quinto, *a* Marcoſianis. *175*
§. *IX.* Sexto, *a* Paulianiſtis. *176*
§. *X.* Septimo, *ab* Eunomianis *& aliis, qui in mortem Chriſti baptizarunt.* *177*
§. *XI. Num omnes* Ariani *eiusdem deprauationis rei fuerint.* *179*
§. *XII. Num formulæ baptiſmi quædam ab eccleſia catholica adiecta fuerint.* *181*

CAPVT QVARTVM

De obiecto baptiſmi, ſiue de baptizandis, ſpeciatim de pædobaptiſmo.

§. *I. Cur quæſtio de miniſtris baptiſmi heic omittatur.* *183*
§. *II. Quinam olim proprium baptiſmi obiectum fuerint. Vbi de perverſa res inanimatas, (verbi cauſſa campanas) baptizandi conſuetudine in eccleſia* Romanenſi. *184*
§. *III. Baptiſmus non tribuendus mortuis.* *186*
§. *IV. Nec viuis pro mortuis. Vbi de ſenſu phraſeos apoſtolicæ*, pro mortuis baptizari. ibid.
§. *V. Baptiſmatis paruulorum probatio ex antiquis eccleſiæ monimentis.* *192*

§. VI.

§. *VI. Ex* Clemente Romano *&* Herma paſtore. *pag. 193*
§. *VII. Ex* Iuſtino Martyre. *196*
§. *VIII. Ex auctore* recognitionum, *eiusdem cum* Iuſtino Martyre *ætatis.* *198*
§. *IX. Et* Irenæo. *199*
§. *X. Et* Tertulliano. *201*
§. *XI. Et* Origene. *203*
§. *XII. Et e* Cypriano *cum concilio* Carthaginenſi *ſub ipſo habito.* *204*
§. *XIII. Baptiſmus infantum non ad octauum vſque diem exemplo circumciſionis procraſtinandus. Neque in tertium vſque annum ex ſententia* Gregorii Nazianzeni. *205*
§. *XIV. In quibusdam tamen eccleſiis ad appropinquantis cuiusdam feſtiuitatis tempus dilatus.* *208*
§. *XV. Quæſtionum quarumdam ſolutio. Num infantes, ſolo patre vel matre ſola chriſtianam profitente religionem, baptizari potuerint.* *209*
§. *XVI. Num parentum, ab eccleſiæ communione ſegregatorum, liberos baptizari licuerit.* ibid.
§. *XVII. Num infantes expoſititios, quorum parentes ignoti, baptizari fas fuerit.* *211*
§. *XVIII. Num liberi* iudæorum *vel gentilium in quocumque caſu baptizari potuerint.* *212*
§. *XIX. Num infantes, dum parentes ipſorum adhuc gentiles eſſent, nati baptizari potuerint.* *213*

CAPVT QVINTVM
De baptiſmo adultorum.

§. *I. Adulta ætate homines ſine præuia inſtitutione, qua ad reſpondendum pro ſe ipſis redditi eſſent idonei, baptizare non licitum.* *214*
§. *II. Homines tamen muti in certis quibusdam caſibus baptizari poterant.* *215*
§. *III. Nec non energumeni extrema neceſſitate vrgente.* *218*

§. *IV. Nullus ſeruus ſine domini ſui teſtimonio ad baptiſmum admittendus erat.* pag. 220
§. V. *Baptiſmus tamen res voluntaria eſſe, nec quiſpiam ad illum recipiendum cogi debebat.* 221
§. VI. *Quinam baptiſmo fuerint excluſi. Certa opificia & vitæ genera, quæ homines ab eo arcuerint, recenſentur, cuiusmodi fuerunt*, idolorum confectores & comœdi. 223
§. VII. *Et* aurigæ, gladiatores, *et* actores *alii.* 225
§. VIII. Aſtrologi, *& alias curioſas artes exercentes.* 226
§. *IX. Publicis ludis ac ſpectaculis dediti.* 229
§. *X. Quibus in caſibus vita militaris quempiam a baptiſmo excludere potuerit?* 230
§. *XI. Num homines in concubinatu viuentes baptizari potuerint?* 233
§. *XII. Peculiaris* Marcionitarum *error in arcendis omnibus, in matrimonio viuentibus, a baptiſmo.* 235

CAPVT SEXTVM
De tempore & loco baptiſmi.

§. *I. Cur adulti nonnumquam baptiſmum, eccleſia ita iubente, procraſtinarint.* 236
§. *II. Priuatæ baptiſmum differendi rationes contra eccleſiæ regulas. 1. Supina ſalutis neglectio.* 237
§. *III. 2. Animus mundo renuntiare religioniſque ſeueritati ſe ſubmittere detrectans.* 238
§. IV. *3. Metus ſubſequuturi baptiſmum lapſus.* 239
§. V. *4. Superſtitioſæ perſuaſiones, ratione temporis & miniſtrorum baptiſmatis.* 241
§. VI. *5. Prætextum conſilium ſequendi exemplum CHRISTI.* 244
§. VII *Solemnia tempora baptiſmi in eccleſia conſtituta* paſcha, pentecoſte & epiphania. 246
§. VIII. *Quibusdam in locis dies feſti apoſtolorum & martyrum, & anniverſarii dies dedicationum eccleſiarum etiam obtinuerunt.* 253
§. *IX. Nulla iſtiusmodi ſtata tempora apoſtolorum ætate.* 254
§. *X. Quatenus iſtæ regulæ ſubſequutis temporibus obligarint.* 256

§. *XI.*

§. XI. *Baptiſmus ad nullum certum locum adſtrictus apoſtolorum temporibus.* pag. 257
§. XII. *Sequentibus temporibus ad eccleſiæ baptiſteria adſtrictus.* 258
§. XIII. *Excepto, ſi qua interceſſiſſet infirmitas, vel epiſcopus, ſingulari quadam adductus neceſſitate, veniam in contrarium dediſſet.* 260

CAPVT SEPTIMVM

De abrenuntiatione & profeſſione, ab omnibus proxime ante baptiſmum facta.

§. I. *Tria ab omnibus iam iam baptizandis requiſita.* Primum *erat, abrenuntiatio diaboli.* 261
§. II. *Formula huius abrenuntiationis eiusque ſenſus.* 262
§. III. *Abrenuntiationis antiquitas. A non nullis ab apoſtolorum praxi deriuata.* 265
§. IV. *Hæc abrenuntiatio facta ab hominibus verſis ad occidentem, & ratio huius cærimoniæ cum aliis quibusdam ritibus.* 267
§. V. *Cur hæc abrenuntiatio ter facta?* 268
§. VI. Alterum, *quod a iam baptizandis requirebatur, erat ſponſio ſeu ſtipulatio obedientiæ erga Chriſtum.* 270
§. VII. *Hoc votum obedientiæ factum vultu verſo in orientem. Et quare?* 273
§. VIII. Tertium, *quod a baptizandis requirebatur, erat profeſſio fidei, vſitatis ſymboli verbis edenda.* 274
§. IX. *Hæc confeſſio publice & ſolemniter facta.* 277
§. X. *Manibus & oculis ad cælum ſublatis.* 279
§. XI. *Ter repetita.* ibid.
§. XII. *Et propriis baptizandorum manibus in libro eccleſiæ ſubſcripta, ex quorumdam ſententia.* 280
§. XIII. *Harum cærimoniarum omnium & ſtipulationis ſcopus, vt homines ſenſum obligationis, qua tenerentur, perciperent, & confeſſioni ſuæ fortiter inhærerent.* 282
§. XIV. *Num publica omnium peccatorum enumeratio ab hominibus in baptiſmo exacta fuerit?* 285

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT OCTAVVM
De vſu ſponſorum in baptiſmo.

§. I. *Tria genera ſponſorum in eccleſia antiqua.* Primum *pro infantibus.* pag. 288
§. II. *Parentes plerumque ſponſores pro ſuis ipſorum liberis.* 288
§. III. *Alii ſponſores infantes, pro quibus ſpoponderant, non debebant ſuſtentare.* 290
§. IV. *Sed tantum eorum loco ad diuerſas interrogationes in baptiſmo reſpondere.* 291
§. V. *Et futuræ eorum vitæ ſpiritualis moderatores eſſe.* 293
§. VI. Secundum *genus ſponſorum pro iſtiusmodi adultis, qui pro ſe reſpondere ipſi non poterant.* 294
§. VII. Tertium *genus ſponſorum pro adultis omnibus generatim.* 295
§. VIII. *Quorum officium non erat, illorum nomine reſpondere, ſed eos ſolum cum ante tum poſt baptiſmum admonere & inſtituere.* 297
§. IX. *Hoc officium præcipue diaconis & diaconiſſis impoſitum.* ibid.
§. X. *Quinam a ſponſionibus in baptiſmo prohibiti.* 298
§. XI. *Vnus duntaxat ſponſor requiſitus, & quidem mas pro mare, & mulier pro muliere.* 299
§. XII. *Quo tempore primum lex iſta facta ſit, qua ſponſorum nuptiæ cum ſpiritualibus adfinibus & cognatis prohibentur.* 300
§. XIII. *Cur ſponſorum nomina in libris eccleſiæ inſcribi oportuerit.* 301

CAPVT NONVM
De vnctione & ſigno crucis in baptiſmo.

§. I. *De prima origine vnctionis in baptiſmo.* 303
§. II. *De differentia inter hanc vnctionem, & chriſma in confirmatione applicatum.* 305
§. III. *Scopus huius vnctionis, eiusque ratio.* 307
§. IV. *Signum crucis in cærimoniis baptiſmi frequenter adhibitum.* Primo, *in admiſſione catechumenorum, &* ſecundo, *tempore exorciſmi.* 308
§. V. Tertio, *In hac vnctione ante baptiſmum.* 310

§. VI.

§. VI. Quartò, *In vnctione confirmationis.* pag. 312

CAPVT DECIMVM

De conſecratione aquarum baptiſmi.

§. I. *Conſecratio aquarum per preces facta.* 314
§. II. *Antiqua forma iſtarum precum in* conſtitutionibus apoſtolicis. 317
§. III. *Signum crucis in hac conſecratione adhibitum.* 318
§. IV. *Effecta & mutatio, per hanc conſecrationem producta, eadem ac in pane & vino euchariſtiæ.* 319
§. V. *Quatenus iſtæ preces conſecrationis in eccleſia neceſſariæ creditæ ſint.* 324

CAPVT VNDECIMVM

De diuerſa ratione baptizandi per immerſionem trinam, & adſperſionem in baptiſmo clinicorum.

§. I. *Omnes baptizandi olim veſtibus exuti.* 325
§. II. *Nulla heic exceptio vel mulierum vel infantium.* 327
§. III. *Res tamen ita inſtituta, vt ne quid in decentiam peccaretur.* 328
§. IV. *Baptiſmus plerumque per immerſionem factus.* 329
§. V. *Adſperſio tamen in caſibus quibusdam extraordinariis permiſſa.* 333
§. VI. *Trina immerſio vniuerſalis eccleſiæ praxis per aliquot ſecula. Illius rationes.* 337
§. VII. *Origo huius conſuetudinis.* 339
§. VIII. *Quo primum tempore eccleſia mutationem quamdam hac in re fieri permiſerit.* 341

LIBER DVODECIMVS

De confirmatione, aliisque cærimoniis baptiſmum conſequutis, antequam homines euchariſtiæ participes redderentur.

CAPVT PRIMVM

De tempore, quo, & de hominibus, quibus confirmatio tributa fuerit.

§. *I. Confirmatio antiquis temporibus ſtatim poſt baptiſmum data, ſi epiſcopus præſto eſſet.* pag. 344

§. *II. Et hæc quidem infantibus æque ac adultis. Id quod demonſtratur,* primo, *E perſpicuis quibusdam teſtimoniis.* 347

§. *III. Et* ſecundo, *Ex conſuetudine dandi infantibus euchariſtiam per plura ſæcula obſeruata.* 349

§. IV. *Vnde confirmatio haud proprium ſacramentum, a baptiſmo diſtinctum, credita fuiſſe intelligitur.* 350

§. V. *Nec tum quidem, quando a baptiſmo fuit ſeparata, vt in cauſſa hæreticorum, qui extra eccleſiam fuerant baptizati.* 354

§. VI. *Non maior neceſſitas dandi hodie infantibus confirmationem quam euchariſtiam, ad exemplum priſcæ eccleſiæ.* 355

CAPVT SECVNDVM

De miniſtro confirmationis.

§. *I. Chriſmatis conſecratio ſoli epiſcoporum officio per canones reſeruata.* 356

§. *II. Vſus chriſmatis inter epiſcopos & presbyteros diuiſus.* 358

§. *III. Altera cærimonia imponendi manus epiſcoporum officio ſtrictim reſeruata.* 362

§. IV. *In quibusdam tamen ſpecialibus caſibus presbyteri, accepto mandato, eam adminiſtrare poterant.* Primo *quidem, ſi epiſcopi a presbyteris ſuis poſtularent, vti hoc illis facerent, qui in eccleſia eſſent baptizati.* 365

§. *V.* Secundo, *Presbyteri energumenis dare eam poterant.* 366

§. *VI.* Tertio, *Et illis, qui in hæreſi vel ſchiſmate baptizati fuerant, ſi in vitæ eſſent diſcrimine.* 367

CAPVT TERTIVM

De modo adminiſtrandi confirmationem, & de cærimoniis in celebratione eius obſeruatis.

§. *I.*

§. *I. Prima confirmationis cærimonia, vnctio erat chriſmatis.* pag 368
§. *II. Origo huius vnctionis.* ibid.
§. *III. Forma & modus eam adminiſtrandi, vna cum illius effectibus.* 370
§ IV. *Secunda cærimonia confirmationis, ſignum crucis.* 373
§. V. *Tertia & notiſſima cærimonia, impoſitio manuum. Et quarta, precatio ei ſimul iuncta.* ibid.
§. *VI. Huius impoſitionis manuum origo.* 374
§. *VII. Quid de neceſſitate confirmationis ſenſerint veteres.* 379
§. *VIII. Quemadmodum eos punierint, qui eam neglexiſſent.* 381

CAPVT QVARTVM
De reliquis cærimoniis baptiſmi, confirmationem ſubſequutis.

§. *I. Homines modo baptizati albis veſtibus induti.* 383
§ *II. Hæ nonnunquam cum ſolemni verborum formula iis traditæ.* 385
§. *III. Per octo dies indutæ & poſtea in eccleſia repoſitæ.* ibid.
§. *IV. Cærimonia candelarum & facum cerearum. Quis eius ſcopus, & cuius ſumtibus vtraque procurata?* 386
§. V. *Oſculum pacis neophytis, ſeu recens baptizatis, datum.* 388
§. VI *Nec non particula mellis & lactis in ſignum nouæ natiuitatis eorum.* 390
§. VII. *Tunc orationem dominicam dicere iuſſi.* 392
§. VIII. *Cum pſalmodia accepti.* 393
§. *IX. Et extemplo ad communionem altaris admiſſi.* ibid.
§. *X. De cærimonia lauandi pedes, in eccleſiis quibusdam retenta atque conſeruata.* 394
§. *XI. Obſeruatio quædam generalis in vniuerſam antecedentem diſſertationem, cum reſpectu ad præſentis eccleſiæ conſuetudinem.* 397

CAPVT

CAPVT QVINTVM

De legibus contra iterationem baptiſmatis tam in eccleſia quam in republica latis.

§. *I. Non niſi vnum baptiſma, proprie ſic dictum, in eccleſia licitum. Et cur?* 398
§. *II. Apud vnos* Marcionitas *baptiſmum ter dare vſitatum.* 402
§. *III. Quod eccleſia in caſibus dubiis fecit, id pro iteratione baptiſmi non habitum.* 403
§. IV. *Neque quando eos baptizauit, qui minus legitime antea in hæreſi vel ſchiſmate baptizati fuerant.* 404
§. V. *Apoſtatæ numquam in eccleſia catholica rebaptizati.* ibid.
§. VI. *Quinam hæretici catholicos rebaptizarint.* 406
§. VII. *Quænam pœnæ per leges eccleſiaſticas & ciuiles iterum baptizantibus inflictæ ſint?* 408

I.N.I.

I. N. I.

ORIGINVM ECCLESIASTICARVM

LIBER DECIMVS

DE INSTITVTIONE CATECHVMENORVM, ET DE PRIMO SYMBOLI ECCLESIASTICI VSV.

CAPVT PRIMVM

DE DIVERSIS CATECHVMENORVM NOMINIBVS, ET CAERIMONIIS, IN EORVM ADMISSIONE IN ISTVM ECCLESIAE ORDINEM OBSERVATIS. ITEM DE EORVM CATECHISATIONE ET TEMPORE, QVOD IN HOC EXERCITIO TRANSEGERVNT.

§ I.

Nominum, κατηχουμένων, nouitiolorum, tironum, *ceterorum ratio.*

HACTENVS de diuerſis hominum ordinibus, qui magnum eccleſiæ chriſtianæ corpus conſtituerunt, deque eccleſiis ipſis, ſeu cultus diuini locis, & diuerſis iurisdictionis finibus, in quos corpus illud longe lateque diſtributum fuit, loquuti ſumus. Sequitur nunc, vt cultum eccleſiaſticum, ſiue publica eccleſiæ offi-

Digitized by Google

cia & exercitia conſideremus, per quæ homines ad cælcſte regnum priſcis illis temporibus eruditi fuerunt atque inſtituti. De quibus vt apto & maxime naturali agamus ordine, neceſſe eſt, ab inſtitutione ordiamur catechumenorum, qui infimus hominum, qui aliquo communis chriſtianorum nominis iure gaudebant, ordo erant, eorumque inſtitutio primam officii eccleſiaſtici partem efficiebat. Nonnulla, quæ huc ſpectant, iam ſupra libro primo [a] attigimus, vbi de differentia inter catechumenos & πιϛὸς, ſeu perfectos chriſtianos, loquuti ſumus. Catechiſtarum quoque officium conſiderauimus, loquentes de inferioribus clericorum ordinibus [b]: Et de locis inſtitutionis, ſeu ſcholis catecheticis, actum eſt, quando antiquas eccleſias [c] enarrauimus. Itaque hiſce omiſſis de illis duntaxat ritibus & conſuetudinibus verba facturi ſumus, quæ in catechumenorum inſtitutione & præparatione ad baptiſmum in veteri eccleſia fuerunt obſeruatæ, præmittendo non nihil, quod ad diuerſa illis data nomina attinet. Catechumeni appellabantur a *Græcis* vocabulis κατηχέω, & κατήχησις, quæ generatim inſtitutionem in rudimentis & incunabulis artis vel ſcientiæ alicuius; ſenſu autem magis reſtricto & eccleſiaſtico, inſtitutionem hominum in primis chriſtianæ religionis elementis, ſignificant. Hinc quoque *nouitioli* & *tirones Dei* dicti, quemadmodum in TERTVLLIANO [d] & AVGVSTINO [e] obſeruamus, ideo quod eam vitæ conditionem amplecterentur, quæ milites Dei & vitæ æternæ candidatos ipſos efficeret. Nonnumquam etiam *audientes* ab ipſorum inſtitutione vocantur: quamquam hoc nomine plerumque ſingulare aliquod eorum genus denotetur, quibus ſermo-

(a) Lib. I. c. IV. §. V. volum. I. p. 39.
(b) Lib. III. c. X. tot. volum. II. p. 51-58.
(c) Lib. VIII. c. VII. §. XII. volum. III. p. 272.
(d) Tertull. de pœnitent. c. VI. Quidquid mediocritas noſtra ad pœnitentiam ſemel capeſſendam & perpetuo continendam ſuggerere conata eſt, omnes quidem deditos domino ſpectat, vt omnis ſalutis in promerendo Deo petitores, ſed præcipue *nouitiolis* iſtis imminet, qui, quum maxime incipiunt diuinis ſermonibus aures rigare, quique catuli infantiæ adhuc recentis, nec perfectis luminibus incerta reptant, cetera.
(e) Auguſtin. de ſymb. fid. ad catechum. lib. II. c. I. (tom. IX. opp. edit. Baſil. MDLXIX. p. 1033. a.) Optimi iam *tirones Dei*, fortes milites Chriſti, dum arma ſacramentorum ſuſcipitis, pugnam aduerſus diabolum indicitis. cetera.

nes

nes tantum audire, precibus autem eccleſiæ intereſſe haud licebat; de quibus poſtea capite ſequente plura dicentur.

§. II.

Impoſitio manuum in prima catechumenorum admiſſione adhibita.

Alio iam [*a*] loco obſeruauimus, quod catechumeni beneficio admiſſionis in iſtum ſtatum titulum quemdam communis chriſtianorum nominis ſortiti ſint; vtpote gradu quodam paganos atque hæreticos antecellentes, etſi nondum per baptiſmi lauacrum conſummati. Eamque ob cauſſam in hunc ſtatum non ſine ſolemni manuum impoſitione & precibus admittebantur. Id quod perſpicue ex iis apparet, quæ de *S. Martino* narrat SVLPICIVS SEVERVS [*b*], quod quum aliquando vicum quemdam præteriens turbæ ſibi obuiam procedenti, quæ fuerit tota gentilium, *CHRISTVM* adnuntiaſſet, feciſſetque non nulla miracula & cuncti *CHRISTVM* dominum fateri cœpiſſent, poſtulantes, vt eos faceret chriſtianos, non cunctatus in medio vt fuerit campo, cunctos, impoſita vniuerſis manu, fecerit chriſtianos, ad ſuosque conuerſus dixerit, non irrationabiliter in campo catechumenos fieri, vbi ſolerent martyres conſecrari. Vbi obſeruare licebit, chriſtianos facere & facere catechumenos rem vnam eamdemque eſſe, idque impoſitione manus factum eſſe & precibus. Quæ obſeruatio ad recte intelligendum obſcuros quosdam canones & difficilia veterum ſcriptorum loca, quæ multi viri docti ſenſu erroneo acceperunt, nobis proderit. In concilio *Arelatenſi* primo [*c*] canon habetur, qui illis manum imponi iubet, qui in infirmitate ad amplectendam religionem chriſtianam propenſi ſint. Et in concilio *Illiberritano* [*d*] alius eiusdem argumenti canon eſt, *Gentiles*, inquiens, *ſi in infirmitate deſiderauerint ſibi manum imponi, ſi fuerit eorum ex aliqua parte vita honeſta, placuit eis manum imponi, & fieri chriſtianos.* Iam vero quæritur, quid heic per τὸ *manum imponi* & *fieri*

(*a*) Lib. I. c. III. §. III. volum. I. p. 33.

(*b*) Sulpic. Seuer. vit. Martin. dialog. II. c. V. p. 294. (c. IV. p. 439. 440. ed. Lipſ. MDCCIII.)

(*c*) Concil. Arelat. I. can. VI. (tom. I. conc. p. 1427.) De his, qui in infirmitate credere volunt, placuit debere eis manum imponi.

(*d*) Concil. Eliber. c. XXXIX. (ibid. p. 975.)

chriſtianos intelligatur? MENDOZA [e] & VOSSIVS [f] pro impoſitione manus in baptiſmo accipiunt; & ALBASPINAEVS [g] pro impoſitione manus in confirmatione. Sed verus ſenſus nihil amplius quam impoſitionem manus, in efficiendis catechumenis vſitatam, ſuppeditat, qua gentilibus, ſimulac conuerterentur, chriſtianos ſeſe vocandi aliquod ius impertiebatur. Atque in hanc ſententiam VALESIVS [h], BASNAGIVS [i] & co-

(e) Mendoz. not. in concil. Eliber. c. XXXIX. (tom. I. concil. p. 1272. d.) In fauorem gentilium editus hic canon eſt, vt videlicet non exſpectetur tempus baptiſmo recipiendo praeſcriptum, ſi forte illi morbi neceſſitate adſtringantur: vt ſi caſu ante lucis vſura priuentur, praeteritorum delictorum culpa & poena remiſſa, ad aeterna poſſint conſcendere tabernacula.

(f) Voſſ. de baptiſm. diſput. XII. theſ. V. p. 164. Quamquam baptiſmi in eo (can. XXXIX.) aperte mentio non fiat: tamen, vti ad eum obſeruat Ferdinandus Mendoza, ex eo, quod de impoſitione manus dicitur, baptiſmus ſimul intelligitur; quum haec baptiſmum conſequatur.

(g) Albaſpin. not. in concil. Illiberrit. c. XXXIX. (tom. I. conc. p. 999.) Gentilibus, qui in mortis diſcrimine baptizati eſſent, manus ab epiſcopis imponendae, & *confirmationis ſacramento ſignandi*, ſi probi fuerint moresque conſimiles fidei chriſtianae habuerint. Nam ſi ex more turpiſſimorum hominum anteactam vitam duxerint; non ſunt *confirmatione* perficiendi, quantumuis omnibus vitiis & flagitiis carerent, & omnem extra noxam cenſerentur. Hunc ego ſenſum & explicationem confido patres ipſos Eliberitanos agnituros pro legitima & pro nata, contra vero quam de baptiſmo nonnulli adſerunt tamquam ſuppoſititiam repudiaturos, ſi vtramque adſpiciunt. Quis enim vmquam docuit, baptiſmum iis in morte denegandum eſſe, quorum vita non fuiſſet honeſta? Porro vbinam reperient baptiſmum manus impoſitionem nominari & iſto nomine a patribus appellari? caetera.

(h) Valeſ. not. in Euſeb. de vita Conſtant. lib. IV. c. LXI. Ait Euſebius, Conſtantinum imperatorem tunc primum manuum impoſitionem cum ſolemni precatione in eccleſia ſuſcepiſſe: Id eſt vno verbo, tunc primum factum eſſe catechumenum. Nam catechumeni per manus impoſitionem fiebant ab epiſcopo, vt docet canon VI. concilii Arelat. - - Idem ſancitum eſt c. XXXIX. concilii Eliberitani. *Gentiles* - - Qui quidem canon Eliberitanus, vt id obiter moneam, nihil aliud eſſe videtur, quam expoſitio canonis Arelatenſis. caetera.

(i) Baſnag. critic in Baron. an. XLIV. p. 482. Plurimae *χειροθεσίας* ſpecies fuere: ſed illa, qua Conſtantinus in templo Helenopolitano donatus eſt, ad ſolam catechumenorum manus impoſitionem reuocari poteſt, non ad *curatoriam*: Imperator tum non aegrotabat: non ad *confirmatoriam*; nondum regenerationis lauacrum conſequutus fuerat: non ad *reconciliatoriam*; inter poenitentes non agebat. Ergo ad catechumenorum impoſitionem pertinuerit, neceſſe eſt.

TELE-

TELERIVS [*k*] intelligunt. Et hunc ſenſum loci illius apud EVSEBIVM [*l*] eſſe oportet, vbi ille de precibus loquens *Conſtantini* in templo *Helenopolitano* paullo ante eius obitum, illam ipſam eccleſiam fuiſſe dicit, in qua manuum impoſitionem cum ſolemni precatione primum meruerit accipere, hoc eſt, in qua catechumenus, adhibitis hiſce cærimoniis, factus ſit. Nam alia manuum impoſitio locum heic habere nequit, ſiquidem inter omnes conuenit, *Conſtantinum* non baptizatum fuiſſe ante, quam relicta *Helenopoli Nicomediam* paullo ante obitum ſuum perueniſſet. Ex hiſce ſenſum etiam canonum concilii primi generalis *Conſtantinopolitani* [*m*] & concilii *Trullani* [*n*] intelligere poſſumus, qui de recipiendis hæreticis *Eunomianis*, *Montaniſtis* & *Sabellianis*, qui verum & legitimum baptiſmum non acceperant, loquentes, eos ſolum vt gentiles admittendos eſſe dicunt, nimirum primo die ipſos chriſtianos faciendos, ſecundo die catechumenos, tertio die exorciſandos ſiue adiurandos, deinde longo tempore in eccleſia inſtituendos, & tum denique baptizandos. Heic chriſtianos facere nihil ſane ſignificat amplius, quam homines ad infimum catechumenorum gradum cum impoſitione manus & precibus admittere; quam cærimoniam multi alii actus exorciſandi, catechizandi, ceteri, proxime excipiebant, antequam perfecti & conſummati chriſtiani beneficio baptiſmi redderentur. Vt adeo, quemadmodum in lege quadam ſua obſeruauit THEODOSIVS [*o*], duo genera hominum fuerint, quos chriſtia-

(*k*) Coteler. not. in conſtitut. apoſt. lib. VII. c. XXXIX. Manus imponebant catechumenis, quando eos faciebant catechumenos. - - Ac ſi mecum ſentire vis, hunc ritum intellige expreſſum in conciliis Arelatenſi & Eliberitano, vbi fruſtra digladiantur interpretes, alii accipientes de baptiſmo, alii de confirmatione.

(*l*) Euſeb. de vit. Conſtant. lib. IV. c. LXI. Ἔνθα δὲ καὶ πρῶτον τῶν διὰ χειροθεσίας εὐχῶν ἠξιοῦτο.

(*m*) Conc. Conſtantin. I. c. VII. (tom. II. conc. p. 951.) ὡς Ἕλληνας δεχόμεθα, καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ποιοῦμεν αὐτοὺς χριστιανούς, τὴν δὲ δευτέραν κατηχουμένους, εἶτα τὴν τρίτην ἐξορκίζομεν αὐτοὺς - - - καὶ οὕτως κατηχοῦμεν αὐτούς, καὶ ποιοῦμεν αὐτοὺς χρονίζειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν· καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν.

(*n*) Concil. Trullan. c. XCV. (tom. VI. conc. p. 1182.) vbi eadem verba leguntur.

(*o*) Cod. Theod. lib. XVI. tit. VII. de apoſtat. leg. II. *Chriſtianis ac fidelibus*, qui ad paganos ritus cultusque migrarunt, omnem in quamcumque perſonam teſtamenti condendi interdicimus poteſtatem, vt ſint abſque iure Romano.

norum nomine appellarunt, alii dicti *chriſtiani* ac *fideles*, alii *chriſtiani* & *catechumeni tantum*: Quorum illi per baptiſmum, hi autem per manuum impoſitionem cum precationibus tales facti erant. Quæ cærimonia erat, in plerisque religionis officiis, in baptiſmo, confirmatione, ordinatione, pœnitentium reconciliatione, virginum conſecratione, ægrotorum curatione, & quomodo iam vidimus, ſpeciatim in recens conuerſorum in ordinem catechumenorum admiſſione, vſitata.

§. III.

Et obſignatio adhibito ſigno crucis.

HEIC quoque, vt in plerisque aliis officiis eccleſiæ, ſigno crucis vtebantur. AVGVSTINVS has cærimonias omnes coniungit, quando *Catechumenos*, inquit, *ſecundum quemdam modum ſuum per ſignum* [p] *Chriſti & orationem manus impoſitione puto ſanctificari.* Dicere vult, haſce cærimonias adhiberi ad indicandum, quod gentilem ſuum ſtatum nunc deſerentes in eccleſiæ chriſtianæ gremium ſeſe recipiant. Idem ritus AVGVSTINO in *confeſſionibus* [q] ſuis memoratur, tamquam in ſe ipſum adhibitus, dum eſſet adhuc catechumenus, ſed vtrum heic primam ſui in hunc ſtatum admiſſionem, an vero iam continuatum aliquamdiu in eo progreſſum intelligat, id quidem certum non eſt. In vita autem *Porphyrii*, eccleſiæ *Gazenſis* epiſcopi, a MARCO diſcipulo illius ſcripta, luculentius id exprimitur. Nam auctor ille de quibusdam recens conuerſis loquens, *Prociderunt*, inquit, *ad eius* (epiſcopi) *pedes, petentes Chriſti ſignaculum. Beatus vero quum eos* [r] *ſignaſſet, & feciſſet catechumenos, dimiſit illos in pace, præcipiens eis, vt vacarent ſanctæ eccleſiæ. Et paullo poſt, quum eos catecheſi inſtituiſſet, baptizauit.*

His vero, qui *chriſtiani & catechumeni tantum* venerabili religione neglecta ad aras & templa tranſierint, ſi filios vel fratres germanos habebunt, hoc eſt, ſuam aut legitimam ſucceſſionem; teſtandi arbitratu proprio in quaslibet alias perſonas ius adimatur.

(p) Auguſtin. de peccator. merit. lib. II. c. XXVI. (tom. VII. opp. p. 711. edit. Baſil. MDLXIX.)

(q) Auguſt. confeſſ. lib. I. c. XI. Audieram ego adhuc puer de vita æterna nobis promiſſa, per humilitatem filii tui domini Dei noſtri, deſcendentis ad ſuperbiam noſtram; & *ſignabar iam ſigno crucis eius* & condiebar eius ſale, iam inde ab vtero matris meæ, quæ multum ſperauit in te.

(r) Marc. vit. Porphyrii apud Baron. ad an. CCCCI.

§. IV.

Digitized by Google

§. IV.

Qua quis ætate inter catechumenos admiſſus fuerit.

Temporis circumſtantia, cuius heic iniicitur mentio, proximo loco ad duas nos quæſtiones poterit deducere, nempe qua quis ætate inter catechumenos admiſſus fuerit? Et, quamdiu in hoc ſtatu manere debuerit, antequam ad ſacrum baptiſma admitteretur. Prima quæſtio ad conuerſos ex gentilibus tantum ſpectat. Nam quod ad fidelium parentum liberos attinet, certum eſt, quod ſicut in infantia baptizati, ita inter catechumenos adſcriti fuerint, ſimulac ad imbibendam doctrinam eſſent idonei. De gentilibus autem quæſtio difficilior eſt. Verum in aliquo Timothei, eccleſiæ *Alexandrinæ* epiſcopi, reſponſo, pueros ante ſeptimum ætatis annum catechumenos fieri potuiſſe perſpicimus. Nam ille quæſtionem ita format: *Si puellus catechumenus vtpote annorum ſeptem* [s], *vel homo etiam perfectus, dum fieret oblatio, opportune adfuerit, eiusque neſcius particeps factus ſit, quid de eo fieri debet?* & reſpondet: *Debet illuminari*, hoc eſt, baptizari. Ex quibus verbis planum eſt, de gentilibus eum pueris loqui, non de chriſtianis, qui non baptiſmum tantum, ſed euchariſtiam quoque in infantia accipiebant ex regula & more eccleſiæ, tunc temporis vſitato, quemadmodum loco ſuo oſtendetur.

§. V.

Quamdiu quis in hoc ſtatu manere debuerit.

Qvod ad alteram quæſtionem attinet, quamdiu quis catechumenus eſſe debuerit: nulla certa regula hac de re data fuit, ſed conſuetudo pro diuerſa temporum & locorum ratione, nec non pro ingenii alacritate & progreſſionibus ipſorum catechumenorum variauit. Apoſtolorum & eccleſiæ primum plantatæ temporibus nihil de longiore quodam interuallo inter primam hominum conuerſionem illorumque baptiſmum legimus. Hiſtoria *Cornelii*, eunuchi *Aethiopis*, *Lydiæ*, & commentarienſis *Philippenſis* in actis apoſtolorum ſatis eſt teſtimonium, iſta ætate catechiſationem & baptiſmum proxime fuiſſe

(s) Timoth. Alexandr. reſpon. can. quæſt. I. (apud Beuereg. pandect. tom. II. p. 165. it. tom. II. concil. Labb. p. 1792.) Ἐὰν παιδίον κατηχούμενον, ὡς ἐτῶν ἑπτά, ἢ ἄνθρωπος τέλειος ἐυκαιρήσῃ τῇ προσφορᾷ γινομένης, καὶ ἀγνοῶν μεταλάβῃ, τί ὀφείλει γίνεσθαι περὶ αὐτοῦ; Ἀπόκρισις· φωτισθῆναι ὀφείλει· παρὰ θεοῦ γὰρ κέκληται.

con-

Digitized by Google

coniuncta. Et ſane idoneæ huius rei cauſſæ erant. Infantilis eccleſiæ ſtatus & conuerſorum zelus id requirebat. Sed ſeculis ſubſequentibus eccleſia hunc probationis terminum prorogandum eſſe videbat, ne præpropera hominum ad baptiſmum admiſſio vel eccleſiam vitioſis membris repleret, vel deſertorum proditorumque tempore vexationis publicæ augeret numerum. Quam ob cauſſam concilium *Illiberritanum* [t] hac in re ita decernebat: *Eos, qui ad fidem primam credulitatis accedunt, ſi bonæ fuerint conuerſationis, intra biennium placuit ad baptiſmi gratiam admitti.* IVSTINIANVS in nouella quadam ſua [u] tantumdem temporis *Samaritanorum* examinationi præſcribit, quod experientia ipſos frequenter ad priſtinum denuo errorem reuerſos eſſe docuiſſet. *Conſtitutiones apoſtolicæ* [x] terminum ad tres annos extendunt, ſed hac cum limitatione, vt ſi quis ſit virtutis ſtudioſus & deſiderio baptiſmi teneatur, maturius admittatur, quod non tempus ſed mores iudicentur. Concilium *Agathenſe* an. DVI. *Iudæorum* inſtitutioni octo menſes [y] præſtituit, eamdem adferens rationem, ob quam tempus eo vſque proroget, nimirum quia perfidi frequenter eſſe & ad vomitum redire noſcantur. Aliis in locis tempus examinationis diebus ieiunii quadrageſimalis abſolutum fuiſſe nonnulli exiſtimant: id enim viri quidam docti ex duobus locis apud HIERONYMVM & CYRILLVM in *catecheſibus* colligunt. HIERONYMVS [z] *Conſuetudo,*

(t) Concil. Eliber. c. XLII.

(u) Iuſtin. nouell. CXLIV. *φαμὲν δὲ τοὺς μὲν μετὰ χρηστῆς διδασκαλίας ὅλως αἰσθανομένους, ἐπὶ ἐνιαυτοὺς δύο κατηχεῖσθαι, μανθάνειν τε τὰς γραφὰς κατὰ τὸ δυνατὸν, καὶ τότε προσφέρεσθαι τῷ τῆς ἀπολυτρώσεως βαπτίσματι, τῇ μετανοίᾳ τοῦ τοσούτου χρόνου καρπουμένους τὴν ὡς ἀληθῶς ἀπολύτρωσιν.* Dicimus autem, vt qui omnino ſeu'u aliquo bonæ doctrinæ tangi poſſunt, *per duos primum annos in fide inſtituantur*, & pro viribus ſcripturas ediſcant: tuncque demum ſacro redemtionis offerantur baptiſmati, tam longi temporis pœnitentia prorſus redemtionis fructum adſequuti.

(x) Conſtitut. apoſtol. lib. VIII. c. XXXII. *Ὁ μέλλων κατηχεῖσθαι τρία ἔτη κατηχείσθω· εἰ δὲ σπουδαῖός τις ᾖ, καὶ εὔνοιαν ἔχει περὶ τὸ πρᾶγμα, προσδεχέσθω· ὅτι οὐχ ὁ χρόνος ἀλλ' ὁ τρόπος κρίνεται.*

(y) Concil. Agath. c. XXXIV. (tom. IV. concil. p. 1389.) Iudæi, quorum perfidia frequenter ad vomitum redit, ſi ad legem catholicam venire voluerint, *octo menſibus inter catechumenos eccleſiæ limen introeant:* & ſi pura fide venire noſcuntur, tum demum baptiſmatis gratiam mereantur.

(z) Hieron. epiſt. LXI. ad Pammach. c. IV.

inquit,

Digitized by Google

inquit, *apud nos eiuſmodi eſt, vt iis, qui baptizandi ſunt, per quadraginta dies publice tradamus ſanctam & adorandam trinitatem.* CYRILLVS idem illud videtur ſignificare, quando catechumenos ſic interrogat: *Tot annorum circulos transegiſti, mundo fruſtra operam nauans; & quadraginta* [a] *diebus non vacabis pro anima tua?* Temporis quadrageſimalis ieiunii expreſſa mentio in neutro loco habetur, videtur tamen illud intelligi, quia iſto æuo dies feſti paſchatis generale baptizandi tempus per omnem terrarum orbem erant. Sed ego hoc de rigidiore & vltima huius exercitii parte intelligo. Interdum tempus catechiſationis ad anguſtiores adhuc limites reducebatur, vt in extrema infirmitate vel generali totius cuiusdam nationis conuerſione. SOCRATES de *Burgundionum* conuerſione obſeruat, quod epiſcopus *Galliæ*, qui eos ad religionem chriſtianam conuertit, quum per ſeptem tantum dies [b] fidei rudimentis eos inſtituiſſet, octauo die baptizarit. Ita ſi quis catechumenus periculoſo quodam morbo laboraret, baptiſmo clinico donabatur; quemadmodum ex ante memorato concilio *Agathenſi* liquet, quippe quod, quum octo menſes *Iudæorum* inſtitutioni præſtituiſſet, ſtatim ſubiungit [c]: *Quod ſi caſu aliquo periculum infirmitatis intra præſcriptum tempus incurrerint & deſperati fuerint, baptizentur.* CYRILLVS ALEXANDRINVS [d] in canonica quadam epiſtola de catechumenis, qui lapſi & propter crimina ſua de eccleſia eiecti eſſent, idem ſtatuit, quod hoc non obſtante morituri baptiſmo donari de-

(a) Cyrill. catech. I. n. V. p. 18. *Τοσούτους κύκλους ἐνιαυτῶν διῆλθες, περὶ τὸν κόσμον μάτην ἀσχολούμενος, καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας οὐ σχολάζεις τῇ προσευχῇ, διὰ τὴν σεαυτοῦ ψυχήν.*

(b) Socrat. lib. VII. c. XXX. *γενόμενοί τε ἐν πόλει μιᾷ τῆς Γαλλίας, παρακαλοῦσιν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τυχεῖν χριστιανικοῦ βαπτίσματος· ὁ δὲ ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας παρασκευάσας νηστεῦσαι αὐτούς, καὶ τὴν πίστιν κατηχήσας αὐτούς, τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ βαπτίσας ἀπέλυσε.* Ad quamdam Galliæ ciuitatem profecti, poſtulant ab epiſcopo, vt chriſtianum baptiſmum ſuſcipiant. Ille quum ſeptem dies ieiunare eos iuſſiſſet, ac fidei rudimentis inſtituiſſet, octauo tandem die baptiſmo donatos dimiſit.

(c) Concil. Agath. c. XXXIV.

(d) Cyrill. epiſt. canon. ad epiſc. Libyæ & Pentapol. (apud Beuer. Pand. tom. II. p. 178.) *Ἐὰν δὲ χωρισμὸν ὑπομείνωσί τινες ἐπιτιμηθέντες πλημμελημάτων ἕνεκα, εἶτα μέλλοιεν τελευτᾶν κατηχούμενοι ὄντες, βαπτιζέσθωσαν.* Si ſegregationem aliqui ſuſtinuerint, propter lapſus puniti, deinde morituri ſint, catechumeni exſiſtentes baptizentur.

Digitized by Google

beant. BASILIVS *Arintheum* prætorem *Romanum* [e], a coniuge ſua ad fidem perductum & in ipſo vitæ exitu conſtitutum, lauacrum regenerationis accepiſſe narrat. Sexcenta iſtiusmodi exempla alia in hiſtoriæ eccleſiaſticæ monimentis obuia ſunt, quibus generalis illa obſeruatio probari poteſt, quam de conſuetudine eccleſiæ habet EPIPHANIVS [f], quod videlicet catechumeni, ſi quidem morti propinqui ſint, in ſpem reſurrectionis ſemper ad ſacram lauationem admittantur.

§. VI.

Summa antiquarum catecheſium capita & methodus inſtitutionis.

VERVM hiſce caſibus exceptis, longius temporis interuallum ad homines inſtituendos & ad baptiſmum præparandos generatim neceſſarium eſſe credebatur; partim ob cauſſam iam memoratam, vt vita ipſorum, durante hoc tempore, digne exploraretur; partim vt gradatim inſtruerentur, primum quidem in communibus religionis principiis ad auocandum ipſos a priſtinis ſuis erroribus, tum vero in reconditis magis & myſticis fidei chriſtianæ capitibus. Quocirca ſermones ſuos plerumque a doctrina de pœnitentia & remiſſione peccatorum & bonorum operum neceſſitate, nec non de natura & vſu baptiſmi ordiebantur, atque ita catechumenos docebant, quemadmodum diabolo eiusque operibus renuntiare, & nouum fœdus cum Deo inire deberent. Sequebatur dein diuerſorum ſymboli articulorum explicatio, quibus nonnulli naturam & immortalitatem animæ, & recenſionem librorum canonicorum ſcripturæ ſacræ iungebant; quæ duodeuiginti celebratiſſimarum CYRILLI catecheſium ſumma & methodus eſt. *Conſtitutionum apoſtolica-*

(e) Baſil. epiſt. CLXXXVI. ad coniugem Arinthei prætoris. πρὸς ταῖς ἐξόδοις τοῦ βίου, τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγενεσίας ἀποκαθήρασθαι· ὧν αὐτὴ πρόξενος αὐτῷ καὶ συνεργὸς γενομένη, μεγίστην ἔχε τὴν παραμυθίαν. In ipſo vitæ exitu cunctam animæ maculam lauacro regenerationis accepto repurgauit: cuius rei quum illi conciliatrix & cooperatrix fueris, maximam ex ea conſolationem cape.

(f) Epiphan. hæreſ. XXVIII. Cerinthian. n. VI. Καλῶς δὲ ἄλλοι τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύοντες, φασὶν, ὅτι οἱ μέλλοντες τελευτᾷν, ἐὰν ὦσι κατηχούμενοι ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἐλπίδι, πρὸ τῆς τελευτῆς λουτροῦ καταξιοῦνται, δεικνύντες ὅτι ὁ τελευτήσας καὶ ἀναστήσεται. Verum alii commode hoc apoſtoli dictum (1 Cor. XV, 29.) interpretantur de iis, qui inſtante morte, ſi quidem catechumeni ſint, ea ſpe freti ſacra lauatione purgantur, ac mortuos reſurrecturos eſſe demonſtrant.

ſtolicarum auctor [g] præcipua doctrinæ capita in hunc modum præſcribit: „Qui ad doctrinam pietatis inſtruendus eſt, erudi„atur ante baptiſmum in ſcientia de ingenito, in cognitione de „filio vnigenito, in perſuaſione certa de ſpiritu ſancto. Di„ſcat creationis diuerſæ ordinem, prouidentiæ ſeriem, variæ „legislationis tribunalia. Erudiatur, quare mundus ſit factus, „& cur mundi ciuis homo conſtitutus ſit. Agnoſcat naturam „ſuam, quænam ſit. Doceatur, quomodo Deus improbos a„qua & igne punierit; ſanctos vero per ſingulas ætates hono„re ac gloria decorauerit. *Sethum* dico, *Enoſum*, *Henochum*, „*Noam*, *Abrahamum* & poſteros eius, *Melchiſedecum*, *Iobum*, *Moſen*, „*Ieſum*, *Chalebum* & *Phineem* ſacerdotem ſanctosque ſingularum „ætatum. Item edoceatur, quemadmodum per prouidentiam „Deus humanum genus non auerſatus fuerit; immo ab errore „ac vanitate ad agnitionem veritatis diuerſis temporibus vo„carit, reducens a ſeruitute ac impietate ad libertatem & pie„tatem, ab iniuſtitia ad iuſtitiam, a morte æterna ad vitam „perpetuam„. Poſt hæc doctrinam de *CHRISTI* incarnatione, paſſione, reſurrectione, & adſcenſione in cælos, & quid ſit renuntiare diabolo & fœdus cum Deo inire, docebantur. Hæc præcipua erant veterum catecheſium capita ante baptiſmum. Vbi obſeruari meretur, nullam inter iſta capita doctrinæ de euchariſtia vel confirmatione fieri mentionem, eo quod hanc catechumenis non niſi poſt acceptum baptiſmum tradi liceret. Neque priorum capitum explicatio ſimul dabatur, ſed per certos gradus, prout diſciplina eccleſiæ tunc temporis requireret, quæ catechumenos in diuerſos diſtinctos ordines diſtribuebat,

(g) Conſtit. apoſtol. lib. VII. c. XXXIX. (al. XL.) Ὁ μέλλων κατηχεῖσθαι τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας, παιδευέσθω πρὸ τοῦ βαπτίσματος τὴν περὶ τοῦ ἀγεννήτου γνῶσιν, τὴν περὶ υἱοῦ μονογενοῦς ἐπίγνωσιν, τὴν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος πληροφορίαν· μανθανέτω δημιουργίας διαφόρου τάξιν, προνοίας εἱρμόν, νομοθεσίας διαφόρου δικαιωτήρια· παιδευέσθω, διατί κόσμος γέγονε, καὶ δι' ὃ κοσμοπολίτης ὁ ἄνθρωπος κατέστη· ἐπιγινωσκέτω τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, οἵα τις ὑπάρχει· παιδευέσθω ὅπως ὁ Θεὸς τοὺς πονηροὺς ἐκόλασεν ὕδατι καὶ πυρί, τοὺς δ' ἁγίους ἐδόξασε καθ' ἑκάστην γενεάν· λέγω δὴ τὸν Σήθ, τὸν Ἐνώς, τὸν Ἐνώχ, τὸν Νῶε, τὸν Ἀβραάμ, καὶ τοὺς ἐκγόνους αὐτοῦ, τὸν Μελχισεδέκ, καὶ τὸν Ἰώβ, καὶ τὸν Μωσέα, Ἰησοῦν τε, καὶ Χαλέβ, καὶ Φινεὲς τὸν ἱερέα, καὶ τοὺς καθ' ἑκάστην γενεὰν ὁσίους· ὅπως τε προνοούμενος οὐκ ἀπεστράφη ὁ Θεὸς τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος· ἀλλὰ ἀπὸ πλάνης καὶ ματαιότητος εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐκάλει κατὰ διαφόρους καιρούς, ἀπὸ τῆς δουλείας καὶ ἀσεβείας εἰς ἐλευθερίαν καὶ εὐλάβειαν ἐπανάγων, ἀπὸ ἀδικίας εἰς δικαιοσύνην, ἀπὸ θανάτου αἰωνίου εἰς ζωὴν ἀΐδιον.

Digitized by Google

eosque pro diuerſa ſtationum ſuarum ratione exercebat. Qua de re capite ſequenti fuſius.

§. VII.

Catechumenis ſacrarum ſcripturarum lectio permiſſa.

PORRO heic obſeruandum eſt, quod quasdam ſcripturæ ſacræ partes legere illis licuerit; nam libri morales & hiſtorici ad eorum inſtitutionem maxime vtiles eſſe credebantur; & præcipuus vſus eorum, qui hodie libri apocryphi dicuntur, ad præcepta morum catechumenis inſtillanda tunc ſpectabat. Quo reſpectu ATHANASIVS [b] dicit, quod licet in canonem quidem redacti non ſint, vt reliqui veteris & noui teſtamenti libri; eos tamen a patribus decretum ſit legendos ab iis eſſe, qui nuper ediſcendi pietatis verbi gratia acceſſerint. *Sapientiam* videlicet *Salomonis* & *ſapientiam Sirach*, *Eſther*, *Iudith*, *Tobiam*, doctrinam, vt vocant, apoſtolorum & *Herman paſtorem*. Eamdem plane obſeruationem auctor *ſynopſeos ſcripturæ ſacræ* [i], qui ſub nomine ATHANASII deliteſcit, habet, quod præter canonicos ſint adhuc alii veteris teſtamenti libri non canonici, qui catechumenis tantum legantur. Verum hoc non in omnibus eccleſiis licuit. In eccleſia enim *Hieroſolymitana*, quo tempore catecheſes ſuas ſcripſit CYRILLVS [k], aliter videtur obtinuiſſe. Nam catechumenos ſuos nihil cum apocryphis commune habere, & hos ſolos libros ſtudioſe meditari iubet, qui & in eccleſia ſecure tutoque recitentur, nimirum eos, quos apoſtoli & veteres epiſcopi, eccleſiæ antiſtites, (qui multo prudentiores fuerint catechumenis) tradiderint. Quo facto libros canonicos veteris & noui teſtamenti ſigillatim recenſet, omnes quidem, vt nunc

(b) Athan. epiſtol. heortaſtic. tom. II. pag. 30. (tom. I. pag. 963. a. edit Pariſ. MDCXCVIII.) ἔστι καὶ ἕτερα βιβλία τούτων ἔξωθεν, οὐ κανονιζόμενα μὲν, τετυπωμένα δὲ παρὰ τῶν πατέρων ἀναγινώσκεσθαι τοῖς ἄρτι προσερχομένοις καὶ βουλομένοις κατηχεῖσθαι τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον· σοφία Σολομῶντος, καὶ σοφία Σιράχ, καὶ Ἐσθὴρ, καὶ Ἰουδὴθ, καὶ Τωβίας, καὶ διδαχὴ καλουμένη τῶν ἀποστόλων, καὶ ὁ ποιμήν.

(i) Athanaſ. ſynopſ. Scriptur. tom. II. p. 55. (p. 128. e. edit. cit. ἐκτὸς τούτων (τῶν κανονιζομένων) ἕτερα βιβλία τῆς παλαιᾶς διαθήκης, οὐ κανονιζόμενα μὲν, ἀναγινωσκόμενα δὲ μόνον τοῖς κατηχουμένοις.

(k) Cyrill. catech. IV. n. XXII. p. 66. πρὸς τὰ ἀπόκρυφα μηδὲν ἔχε κοινόν· ταύτας μόνας μελέτα σπουδαίως, ἃς καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ μετὰ παῤῥησίας ἀναγινώσκομεν· πολύ σου φρονιμώτεροι ἦσαν οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐπίσκοποι, οἱ τῆς ἐκκλησίας προστάται, οἱ ταύτας παραδόντες. - - p. 67. ὅσα ἐν ἐκκλησίαις μὴ ἀναγινώσκεται, ταῦτα μηδὲ κατὰ σαυτὸν ἀναγίνωσκε.

ſunt

Digitized by Google

ſunt in noſtris bibliis, excepta apocalypſi; quia, vt ego quidem exiſtimo, tunc temporis ea in eccleſia haud lecta fuit. Tandem concludit, hoc dato catechumenis monito, vt, quæ in eccleſiis non legantur, ea omnia neque per ſe legant. Vnde nos concludimus, quod quemadmodum libri, quos nunc apocryphos vocamus, ne quidem lecti fuerunt in eccleſia *Hieroſolymitana*, ita nec catechumenis eorum lectio permiſſa fuerit, tametſi & privatim & publice in multis aliis eccleſiis recitari conſueuerunt. Equidem nonnullos viros doctos noui diuerſa ſentire & exiſtimare, CYRILLVM per libros apocryphos non eos, qui hodie eo nomine veniunt, videlicet *ſapientiam Salomonis*, *Eccleſiaſtem* &c. ſed alios pernicioſos & hæreticos libros intelligere, qui abſolute reprobati & omnibus chriſtianis prohibiti fuerint. Verum ſi hæc eius eſſet ſententia, non ſolos libros canonicos in eccleſia *Hieroſolymitana* legi dixiſſet, ſed, vt alii ſcriptores in aliis eccleſiis, inter canonicos, eccleſiaſticos & apocryphos diſtinxiſſet, & libros eccleſiaſticos eos eſſe ſignificaſſet, quos non minus quam canonicos ad formandos mores, etſi non ad confirmandos fidei articulos, legi liceret: Quum tamen nihil horum, ſed contrarium potius dicat, nullos niſi canonicos libros publice in eccleſia lectos eſſe, nec alios vllos priuatim a catechumenis legi oportere. Quod ſaltem eo accipiendum eſt, quod in eccleſia *Hieroſolymitana* diuerſa ab aliis eccleſiis conſuetudo obtinuerit; et quod, licet in quibusdam eccleſiis tum librorum canonicorum, tum apocryphorum, ſiue vt aliis dicuntur, eccleſiaſticorum lectio catechumenis permiſſa fuerit; in eccleſia tamen *Hieroſolymitana* ſolas canonicas ſcripturas, non autem vllas alias, legere licuerit. At enimvero vtcumque res ſe habet, obſeruatu certe dignum eſt, nullam olim eccleſiam vlli chriſtianorum ordini ſacrarum ſcripturarum vſu in lingua vulgari interdixiſſe, quum ipſi catechumeni, qui imperfecti tantum chriſtiani erant, ad libros canonicos in omnibus eccleſiis, & libros apocryphos in quibusdam eccleſiis, pro inſtitutione morum legendos, admoniti ſint & excitati. Immo ſi BEDAE fas eſt credere, hi ipſi, quasdam e ſcripturis ſacris memoriæ mandare debebant, quæ pars erat exercitii & diſciplinæ eorum, antequam ad ſacrum baptiſmum admitterentur. Nam [l] *Pulcher*

(l) Bed. de tabernac. lib. II. c. XIII. tom. IV. p. 887.

in ipſa eccleſia mos, inquit, *antiquitus inualuit, vt his, qui catechiſandi & chriſtianis ſunt ſacramentis initiandi, quatuor euangeliorum principia recitentur, ac de figuris & ordine eorum in apertione aurium ſuarum ſolemniter erudirentur: quo ſciant exinde & meminerint, qui & quot ſint libri, quorum verbis maxime in fide veritatis debeant erudiri.* Tantum abeſt, vt ſanctas ſcripturas vlli hominum ordini lingua incognita obſigillarint veteres doctores, vt potius eas vtiles & ad docendum homines minime omnium ingenioſos aptas eſſe crediderint, ſecundum illud pſalmiſtæ [m]: *Aditus verborum tuorum illuminat, prudentia inſtruit ſimplices.* Hinc lingua vulgari illas legere non tantum perfectis & conſummatis chriſtianis, ſed ipſis etiam catechumenis, permittebant; inter quos, vt AVGVSTINO aliisque obſeruatum eſt, communiter illi maxime omnium tractabiles erant & optimos faciebant progreſſus, qui in ſacris litteris maxime erant verſati. Quam ob cauſſam id partem curæ catechumenorum eſſe iubebant, vt in earum ſeſe cognitione exercerent, neque vero eo tempore metuebant, ne homines hæretici fierent, ſi verbum veritatis condocerentur.

LIBRI DECIMI

CAPVT SECVNDVM

DE DIVERSIS CATECHVMENORVM ORDINIBVS, SIVE GRADIBVS, DEQVE EXERCITIIS ET DISCIPLINIS, QVIBVS SINGVLI ORDINES GRADATIM ADSVEFIEBANT.

§. I.

Quatuor catechumenorum ordines, ſiue gradus, inter veteres.

DIVERSOS catechumenorum ordines, ſiue gradus, fuiſſe in omnibus iſtis eccleſiis, quæ terminum inſtitutionis ad duos tresue annos obſeruarunt, omnes viri eruditi concedunt: quot autem ordines præcipue fuerint, de eo quidem non omnes exacte concordant. *Græci* antiquorum canonum interpretes duo eorum genera vulgo ſtatuunt, vocantes alios ἀτελεστέρους *imperfectiores*, alios τελειωτέρους, *perfectiores*, quorum hi proximi candidati

(m) Pſalm. CXIX, 130.

Digitized by Google

didati baptiſmi erant. Ita BALZAMON [a], ZONARAS [b], ALEXIVS ARISTENVS [c] & BLASTARES. Et hanc eorum opinionem multi recentiores ſcriptores amplexi ſunt. CAVEVS [d] haud aliter eos diſtinguit ac in *perfectiores* & *imperfectiores*, quorum hos gentilium loco adhuc habitos fuiſſe dicit, cui eius aſſertioni, ob rationes capite præcedente allatas, adſtipulari non

---

(a) Balzam. not. in concil. Neocæſ. c. V. Δύο τάξεις τῶν κατηχουμένων εἰσίν. οἱ μὲν γὰρ ἄρτι προσέρχονται, καὶ ὡς ἀτελέστεροι, μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν γραφῶν καὶ τῶν θείων εὐαγγελίων εὐθὺς ἐξίασιν· οἱ δὲ ἤδη προσῆλθον, καὶ γεγόνασι τελειότεροι, ὅθεν καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς κατηχουμένοις εὐχὴν ἀναμένοντες, τὸ γόνυ κλίνουσιν ἐν ταύτῃ. *Duo ſunt ordines catechumenorum.* Hi enim nuper acceſſerunt, & , vt *imperfectiores*, poſt ſcripturarum & diuinorum euangeliorum auditionem ſtatim exeunt: illi vero iam pridem acceſſerunt & *perfectiores* facti ſunt; vnde & orationem, quæ fit ſupra catechumenos, exſpectantes, in ea genu flectunt.

(b) Zonar. ibid. Δύο τάξεις ἦσαν τῶν κατηχουμένων τὸ παλαιόν· οἱ μὲν γὰρ πιστοὶ ὄντες, ὑπερτιθέμενοι δὲ τὸ βάπτισμα, μετὰ τῶν κατηχουμένων ἵσταντο, καὶ τῆς ὑπὲρ κατηχουμένων εὐχῆς λεγομένης ἔκλινον τὸ γόνυ, ὅτε δ᾽ ἐξεφωνήθη τό, οἱ κατηχούμενοι προέλθετε, τότε ἐξήρχοντο· οἱ δὲ ἄρτι προσελθόντες καὶ ἀτελέστεροι ὄντες, τῶν ἁγίων γραφῶν ἤκουον, καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ εὐαγγελίου ἀπῄεσαν. *Duo catechumenorum olim erant ordines. Alii* quidem *amplexi fidem*, ſed qui baptiſmum differrent, cum catechumenis adſtabant, dumque precatio in catechumenos recitaretur, genibus prouoluebantur, ac poſtquam illud, catechumeni procedite, de more pronuntiatum eſſet, tunc egrediebantur. Alii autem iam primum accedentes, *minusque perfecti*, ſacræ ſcripturæ auſcultabant, euangelioque recitato, dimittebantur.

(c) Alex. Ariſten. ibid. Δύο εἴδη κατηχουμένων εἰσίν. οἱ μὲν γὰρ ἄρτι προσέρχονται, διὸ καὶ ὡς ἀτελέστεροι, μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν γραφῶν καὶ θείων εὐαγγελίων, εὐθὺς ἐξίασιν· οἱ δὲ πρὸ καιροῦ προσῆλθον, καὶ γεγόνασι τελειότεροι. Duo ſunt ſpecies catechumenorum: non nulli enim modo accedunt; quocirca &, vt *imperfectiores*, poſt ſcripturarum & euangeliorum auditionem ſtatim emittuntur. Alii autem ante tempus aliquod aduenerunt, & *perfectiores* euaſerunt.
Matth. Blaſtarius (citante Suicero tom. II. p. 72.) Εἰς δύο τάξεις οἱ κατηχούμενοι πάλαι διῄρηντο.

(d) Caue primit. Chriſt. lib. I. c. VIII. (p. 211. edit. Anglic.) p. 172. edit. German. Lipſ. MDCCXXIII. *Erſt waren die Catechumeni*, oder Catechiſmus-*Schüler, derer zwo gewiſſe arten und gattungen waren. Die eine hieſſen* τελειότεροι, die vollkommenern, *die ſchon hoch droben ſtunden und zur Tauffe geſchickt waren; dieſe konten nicht allein die Ableſung der heiligen Schrift*

poſſu-

poſſumus. Oſtendimus enim, quod ex eo tempore, vbi manuum impoſitionem ad faciendos ipſos catechumenos acceperint, ſemper vocati & habiti fuerint chriſtiani, etſi tantum in ſtatu quodam imperfectiore, donec per baptiſmum eſſent conſummati. BEVEREGIVS [e] itidem duo catechumenorum genera fuiſſe ſtatuit, alios ἀκροωμένους, alios εὐχομένους, ſeu γονυκλίνοντας, hoc eſt *audientes*, qui ſermonibus & ſcripturarum lectioni auſcultabant, & *genuflectentes* ſiue *ſubſtratos*, qui ad miniſtri precationem & benedictionem recipiendam conſiſtebant. SVICERVS [f] & BASNAGIVS [g] eamdem prorſus viam ſequuntur, in duas claſſes, *audientium* videlicet & *competentium*, eos diſtribuentes. MALDONATVS [h] hiſce tertiam claſſem addit, quos *catechumenos pœnitentes* vocat, eos videlicet, qui ſub diſcipli-

mit anhören, ſondern ſie durften auch ſo lange da bleiben, bis das erſte Amt war ausgehalten worden. Die andern hieſſen ἀτελέστεροι, die unvollkommenern *und unwiſſenden, welche bloß unter denen Zuhörern ſtunden, und gleich fortgehen muſten, ſo bald als man anfieng die gewöhnliche Capitel aus der Bibel abzuleſen* Dieſe wurden noch wie heyden gehalten, *welche ſich auf den chriſtlichen Glauben legten, und in den allererſten grund-regeln der religion unterweiſen heſſen.*

(e) Beuereg. not. in concil. Nic. c. XIV. Horum (catechumenorum) duo fuiſſe genera, ex hoc ipſo canone demonſtrari poteſt, alios nimirum ἀκροωμένους fuiſſe, alios εὐχομένους. Hic enim decernitur, vt ſi quis catechumenus lapſus ſit, tribus ille annis ſit inter ἀκροωμένους, *audientes*, poſtea autem εὔχεται, *oret* cum catechumenis, nimirum orantibus, qui etiam γονυκλίνοντες, *genuflectentes* vocantur a concilio Neocæſareenſi can. V.

(f) Suicer. theſaur. tom. II. p. 72. Catechumenorum duo erant genera. Vnum eorum, qui audiebant verbum Dei & chriſtiani fieri volebant, ſed baptiſmum nondum petierant, atque hi dicebantur *audientes*, ſiue *auditores*. - - Alterum eorum, qui iam pridem acceſſerant & in fide recte inſtituti baptiſmum petebant & præſcripto tempore exſpectabant. Hi dicebantur συναιτοῦντες, *competentes*.

(g) Baſnag. critic. in Baron. p. 484. Duo catechumenorum ordines exhibentur coram oculis, γονυκλινόντων & ἀκουόντων.

(h) Maldonat. de baptiſm. c. l. p. 78. 79. Erant *tres gradus catechumenorum*. Qui valde erant tirones, vocabantur a Græcis ἀκροάμενοι, & à Latinis *auditores* ſiue *audientes*. - - Qui autem ita inſtituti iam erant, vt digni viderentur baptiſmo, vocabantur *competentes*, quaſi ambientes iam baptiſmum. - - Alii erant, qui poſtquam cœperant catechiſari, lapſi erant in peccatum aliquod publicum. Quod cenſebatur eſſe ſummum nefas & propterea relegabantur in numerum *pœnitentium* chriſtianorum, & exſpectare debebant tres annos.

na

na & cenſura eccleſiæ conſtituti erant. BONA curiæ *Romanæ* purpuratus [*i*], in quatuor claſſes eos diſtinctos ſe reperire dicit, alios fuiſſe *audientes*, alios *genuflectentes*, alios *competentes*, alios *electos*. Et certe quatuor eorum gradus fuiſſe apparet; non tamen exacte eosdem, quos BONA memorat. Nam *competentes* & *electi* non niſi vnus idemque ordo erant. Sed alius quidem ordo erat iſtos omnes antegreſſus, cuius nullus horum ſcriptorum meminit, quos ἐξωθȣμένȣς vocare libet, hoc eſt, eos catechumenos, qui priuatim & extra fores inſtituebantur, antequam eccleſiam intrandi veniam acciperent.

§. II.

Primo, Ἐξωθȣ́μενοι, *ſeu catechumeni extra eccleſiam priuatim inſtituti.*

FVISSE talem ordinem ſeu gradum catechumenorum, qualis hic eſt, ex canone quodam concilii *Neocæſareenſis* euidenter colligitur, qui de diuerſis catechumenorum ordinibus & inter reliquos de hoc loquitur in hunc modum: *Catechumenus, qui ingreditur* [*k*] *eccleſiam, & in ordine eorum, qui inſtruuntur, adſiſtit, is autem peccat: ſi genu quidem flectens, audiat, vt non peccet vlterius, ſi vero & audiens peccauerit,* ἐξωθείσθω *expellatur.* Hinc euidenter patet, fuiſſe aliquem catechumenorum ordinem, quibus eccleſiam ingredi haud permiſſum fuerit, ad quos ii, qui ex ſuperioribus ordinibus peccauiſſent, redigendi fuerunt, ob peccata ſua puniti, quam pœnam canon ille *expulſionem* ex eccleſia vocat. Per quam expulſionem non extrema aliqua eorum reiectio ad gentiles, ſed tantum in iſtum eorum ſtatum rele-

(*i*) Bona rer. liturgic. lib. I. c. XVI. n. IV. Catechumenos in varias olim claſſes diſtinctos reperio. - - In latina eccleſia omnes claſſes ad quatuor redactæ ſunt, quæ in ſermonibus & tractatibus latinorum patrum paſſim occurrunt. Quidam enim ab infidelitate ad fidem conuerti deſiderantes audiebant in eccleſia verbum Dei, ſed nondum petebant baptiſmum & ii dicebantur *audientes*. Alii audito ſermone procumbebant in genua, & orationum eccleſiæ aliquo modo participes erant, & vocabantur *ſubſtrati*, ſiue *genua flectentes*. Alii in fide recte inſtituti baptiſmum petebant, & dicti ſunt *competentes*. Qui vero ex iſtis in albo baptizandorum deſcripti erant, *electi* nuncupari ſolebant.

(*k*) Concil. Neocæſar. c. V. (tom. I. concil. p. 1481.) Κατηχȣ́μενος ἐὰν εἰσερχόμενος εἰς κυριακὸν ἐν τῇ τῶν κατηχȣμένων τάξει στήκῃ, οὗτος δὲ ἁμαρτάνων· ἐὰν μὲν γόνυ κλίνων, ἀκροάσθω μηκέτι ἁμαρτάνων· ἐὰν δὲ ἀκροώμενος ἔτι ἁμαρτάνῃ, ἐξωθείσθω.

gatio intelligitur, in quo antea fuerunt, quum primam manus impoſitionem recipientes catechumeni redderentur, qui priuatæ inſtitutionis ſtatus erat, antequam eccleſiam ingrediendi veniam acciperent. MALDONATO hi *pœnitentes inter catechumenos*, BALZAMONI vero & ZONARAE in hunc canonem *προσκλαίοντες*, hoc eſt *deflentes* ſeu *lugentes* dicuntur; quæ appellatio aliquid huius ordinis, non vero totum exprimit. Erant enim heic catechumeni, priuatim extra eccleſiam inſtituti, qui non proprie *lugentes* ſeu *pœnitentes* erant, vt homines per cenſuram eccleſiaſticam ſegregati, ſed tales erant, qui nondum in eccleſia vnquam fuerant, ſed ad tempus aliquod iſthoc priuilegio carebant, vt tanto maiore eius deſiderio æſtuare inciperent. Donec igitur melius aliquod nomen illis inueniamus, ex hoc canone *ἐξωθουμένους* eos vocare liceat, quod generale nomen eſt, tam hunc infimum catechumenorum, priuatim extra eccleſiam inſtitutorum, ordinem, quam delinquentes ex ſuperioribus ordinibus, qui, vt ob peccata ſua punirentur, ad iſtum ordinem relegari ſolebant, comprehendens.

§. III.

Secundo *Ἀκροώμενοι*, *audientes*, *ſeu auditores*.

PROXIMVM ab illo ordinem conſtituebant, qui *Græcis ἀκροώμενοι*, *Latinis* vero *audientes*, ſiue *auditores*, vocabantur. Id nominis ex admiſſione ſui ad ſermones & ſacras ſcripturas, quæ in eccleſia recitabantur, audiendas acceperant, ſed nullis precationibus, ne illis quidem, quæ pro reliquis catechumenis vel energumenis, vel pœnitentibus fiebant, adſtandi veniam habebant; ſed ante, quam iſtæ inchoarentur, quum finito ſermone ſolemniter more ſolito proclamaretur: *Ne quis audientium! Ne quis infidelium!* e veſtigio decedere eos oportebat. Quemadmodum ex *inſtitutionum apoſtolicarum* [l] auctore liquet, qui diaconum, finito epiſcopi ſermone, in excelſum locum adſcendere, & *audientes* ac *infideles* cum iſta ſolemni verborum formula dimittere iubet, antequam liturgia ſeu precationes eccleſiæ

(l) Conſtitut. apoſtol. lib. VIII. c. V. Πληρώσαντος αὐτοῦ τὸν τῆς διδασκαλίας λόγον - - ὁ διάκονος, ἐφ' ὑψηλοῦ τινος ἀνελθὼν, κηρυττέτω· μή τις τῶν ἀκροωμένων· μή τις τῶν ἀπίστων.

initium

initium caperent. Quo intuitu concilium *Nicænum* [*m*] eos *ἀκροωμένους μόνον*, *audientes tantum*, appellat, ad diſtinguendum eos ab illis catechumenis, quibus non tantum ſermones licebat audire, ſed precationibus etiam quibusdam ſpecialioribus eccleſiæ adſtare, quæ pro iis ipſis ſpeciatim fiebant, dum in genua prouoluti impoſitionem manus & benedictionem miniſtri eccleſiæ exſpectabant.

§. IV.

Tertio, γονυκλίνοντες, *ſeu genuflectentes.*

Hinc tertium genus catechumenorum oritur, qui *Græcis* *γονυκλίνοντες*, *Latinis* vero *genuflectentes* & *proſtrati* vocantur. Hiſce nomen catechumenorum olim magis ſpeciatim tributum erat, vti in ante memorato concilii *Nicani* canone, qui ita habet: *De catechumenis & lapſis viſum eſt ſanctæ & magnæ ſynodo, vt tribus annis ſint inter AVDIENTES TANTVM, poſthæc autem cum catechumenis orent.* Hinc ea liturgiæ pars, quæ ad eos attinebat, ſpeciatim dicebatur *κατηχουμένων εὐχή*, *catechumenorum precatio*, quæ vna cum oratione energumenorum & pœnitentium ſermonem epiſcopi proxime excipiebat, quemadmodum ex concilio *Laodiceno* [*n*] diſcimus, quod earum methodum præſcribit. Et precationum iſtarum formulæ in *conſtitutionibus apoſtolicis* [*o*] & a CHRYSOSTOMO [*p*] recitantur, quas heic non interponimus, quia locum magis proprium in liturgia eccleſiaſtica invenient. Cum hiſce precibus ſimul ſemper manus impoſitionem recipiebant, in genua prouoluti. Vnde concilium *Neocæſareenſe* [*q*] & alia nomine *γονυκλινόντων* eos diſtinguunt. Precatio vocatur *oratio impoſitionis manus*, quæ tum in publicis, tum

(*m*) Concil. Nicæn. c. XIV. (tom. II. conc. p. 36.) Περὶ τῶν κατηχουμένων καὶ παραπεσόντων, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, ὥστε τριῶν ἐτῶν αὐτοὺς ἀκροωμένους μόνον, μετὰ ταῦτα εὔχεσθαι μετὰ τῶν κατηχουμένων.

(*n*) Concil. Laodic. (tom. I. p. 1500.) c. XIX. Περὶ τοῦ, δεῖν ἰδίᾳ πρῶτον μετὰ τὰς ὁμιλίας τῶν ἐπισκόπων, καὶ τῶν κατηχουμένων εὐχὴν ἐπιτελεῖσθαι· καὶ μετὰ τὸ ἐξελθεῖν τοὺς κατηχουμένους, τῶν ἐν μετανοίᾳ τὴν εὐχὴν γίνεσθαι. Oportere ſeorſum primum, poſt epiſcoporum ſermones, catechumenorum orationem peragi; & poſtquam exierint catechumeni, eorum qui pœnitentium, fieri orationem.

(*o*) Conſtit. apoſtolic. lib. VIII. c. VI. fere tot.

(*p*) Chryſoſtom. homil. II. in 2 Cor. (tom. V. p. 515. ſeqq. edit. Francof.)

(*q*) Concil. Neocæſar. c. V. vid. ſub anteced. litt. (k) p. 17.

in priuatis catechumenorum exercitiis frequenter recitabatur.

§. V.

Quarto, *Competentes & electi.*

Præter hoſce quartus quidem ordo eorum erant, quos *Græci* βαπτιζομένους & Φωτιζομένους, *Latini* autem *competentes* & *electos* vocitabant. Quæ vocabula omnia a veteribus adhibita ſunt ad denotandum proximos baptiſmi candidatos, ſiue eos, qui nomina ſua apud epiſcopum profeſſi, & baptiſmum proxime futuris diebus feſtis recipiendi deſiderium teſtati erant. A qua huius beneficii petitiore *competentes*, & facta a epiſcopo eorum examinatione & electione *electi* dicebantur. CYRILLVS HIEROSOLYMITANVS in catecheſibus ſuis [r] ſemper eos Φωτιζομένους nuncupat, quod vocabulum licet frequenter homines iam baptizatos, ſiue ſacramento baptiſmi illuminatos, ſignificet; ipſius tamen ſtilo homines baptizandos, ſiue catechetica inſtitutione, baptiſmum antecedente, tantum illuminatos denotat. Atque ita quoque nomen βαπτιζόμενοι ab auctore *conſtitutionum apoſtolicarum* [s] adhibetur, non pro hominibus reuera baptizatis, ſed pro catechumenis baptizari cupientibus. Vnde apud eumdem auctorem precatio, pro catechumenis in eccleſia recitata, βαπτιζομένων & Φωτιζομένων εὐχὴ iamiam *baptizandorum* & *illuminandorum oratio* vocatur. Quod etiam indicat, *ſubſtratos* & *competentes* diſtinctos fuiſſe catechumenorum ordines, (ſecus ac BASNAGIVS & alii nonnulli ſtatuerunt) quandoquidem diſtinctæ precationes diſtinctis temporibus in eccleſia pro illis fuerunt recitatæ.

(r) Cyrill. catech. I. II. cet. Κατήχησις τῶν Φωτιζομένων ἐν Ἱεροσολύμοις.

(s) Conſtitut. apoſtol. lib. VIII. c. VIII. ὑπὲρ τῶν βαπτιζομένων· Ὁ προειπὼν διὰ τῶν ἁγίων σου προφητῶν τοῖς μυουμένοις· λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε· καὶ διὰ τοῦ χριστοῦ νομοθετήσας τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν· αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε ἐπὶ τοὺς βαπτιζομένους, καὶ εὐλόγησον αὐτοὺς, καὶ ἁγίασον κ. τ. λ. Oratio pro iis, *qui iamiam baptizandi ſunt.* Qui per ſanctos prophetas tuos prædixiſti iis, qui initiantur ac baptizantur; Lauamini, mundi eſtote, & per Chriſtum ſanxiſti ſpiritualem regenerationem: ipſe nunc etiam reſpice in hos *baptizandos*, & benedic eis & ſanctifica, cætera.

§. VI.

Quomodo hi vltimi inſtituti & ad baptiſmum præparati fuerint.

Hi *competentes*, vt diximus, a petitione ſacramenti baptiſmi ſic appellabantur, quemadmodum ex AVGVSTINO diſcimus, qui frequenter hanc iſtius appellationis rationem [*t*] adfert, quod appropinquante paſchatis feſtiuitate catechumeni, baptiſmum recipere cupientes, nomina ſua dare ſoleant, vnde *competentes* vocitentur. Nominibus eorum datis & petitione ſuſcepta libris eccleſiæ vna cum ſponſoribus inſerebantur; vti ab auctore, qui ſub DIONYSII AREOPAGITAE [*u*] nomine ſcripſit, obſeruatur, qui epiſcopum introducit ſacerdotibus mandantem, vt catechumenum vna cum ſuſceptore monimentis inſerat. Et in concilio *Conſtantinopolitano* ſub *Menna* [*x*] *Stephani* cuiusdam diaconi mentio habetur, cui ſpeciatim hoc negotium datum fuerit, vt nomina eorum, qui ad baptiſma veniebant, ſcriptis mandaret. Hæc ſcripta vocabantur *diptycha*, vti autem diuerſa diptychorum genera habebant, alia mortuorum, alia viuen-

(*t*) Auguſtin. de fide & oper. c. VI. Quum fontis illius ſacramenta *peteremus*, atque ab hoc *competentes* etiam vocaremur. cetera.
Id. de cura pro mortuis. c. XII. Paſcha appropinquante *dedit nomen* inter alios competentes.

(*u*) Dionyſ. Areopag. hierarch. eccleſ. c. II. n. IV. p. 216. edit. Par. MDCXLIV. (p. 217. edit. Antuerp. MDCXXXIV.) ὧν ἐστι σύμβολον ἱερὸν, ἡ τοῦ ἱεράρχου τῷ προσιόντι δωρουμένη σφραγὶς, καὶ τῶν ἱερέων ἡ σωτηριώδης ἀπογραφὴ, τοῖς σωζομένοις αὐτὸν ἐγκαταλέγουσα, καὶ μνημοσύνοις ἱεροῖς ἀνατιθεῖσα πρὸς αὐτῷ καὶ τὸν ἀνάδοχον, ὡς τῆς ζωοποιοῦ πρὸς ἀλήθειαν πορείας τὸν μὲν ἐραστὴν ἀληθῆ καὶ συνοπαδὸν ἡγεμόνος ἐνθέου, τὸν δὲ, ἀπλανῆ ταῖς θεοπαραδότοις ὑφηγήσεσι τοῦ ἑπομένου χειραγωγόν. quorum ſacra eſt teſſera, ſummi ſacerdotis accedenti datum ſignaculum, nec non ſalutaris deſcriptio ſacerdotum, ſaluandis eum aggregans, atque *ſacris inſerens monumentis vna cum ſuſceptore*, tamquam ſalutiferæ ad veritatem viæ: illum quidem amatorem ſincerum ac comitem ductoris diuini; hunc vero, minime errabundum diuinitus traditis inſtitutionibus ſequendis manuductorem.
Item pag. 253. §. V. Ἱεράρχης ἐπιτίθησιν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ τὴν χεῖρα, καὶ σφραγισάμενος, ἀπογράψασθαι κελεύει τοῖς ἱερεῦσι τὸν ἄνδρα καὶ τὸν ἀνάδοχον. Summus ſacerdos manum capiti imponit & conſignans eum ſacerdotibus mandat, vt virum ſuſceptoremque deſcribant.

(*x*) Concil. Conſtantin. ſub Menna act. V. (tom. V. conc. p. 224. a.) ὡς Στέφανος ὁ θεῖος καὶ ἱερώτατος διάκονος ἐπιμαρτυρεῖ, ὁ καὶ τὰς προσηγορίας τῶν εἰς τὸ θεῖον βάπτισμα προσιόντων ἐγγράφειν τεταγμένος.

tium, hæc præcipue dicebantur *δίπτυχα ζώντων*, *diptycha*, ſiue *libri*, *viuentium*, vti PACHYMERES [y] in commentario ſuo in ante memoratum DIONYSII locum adnotauit.

§. VII.

Partim crebrioribus examinibus, in quibus qui diligentiam ſuam probarant, electi *appellati.*

NOMINIBVS eorum ſic in ſacras tabulas relatis, profectuum, quos in antegreſſis exercitiis catecheticis feciſſent, ſequebatur exploratio. Et hæc ſæpius ante baptiſmum repetebatur ſecundum regulam, hac in re a concilio *Carthaginenſi* quarto [z] datam. Qui in iſthoc examine probati deprehendebantur, eos *electos* interdum vocabant, quemadmodum in decretis LEONIS MAGNI epiſcopi *Romani* legimus, qui de illis ſub hoc nomine [a] loquitur, quod iam nominati & electi eſſent, tamquam digni, qui proximis feſtiuitatibus paſchalibus & pentecoſtalibus, quæ legitima & vſitata baptiſmum conferendi tempora erant, ſacro lauacro perfunderentur. BONA cardinalis hoſce *electos* dictinctum a *competentibus* ordinem facit: ſed huius diſtinctionis nulla heic videtur eſſe ratio, quod eorum exercitia omnia vna eademque erant, vſque dum ad baptiſmum accederent.

§. VIII.

Partim exorciſmo, impoſitione manuum, ſigno crucis & inſufflatione comitato.

NAM quemadmodum vniuerſi examinabantur, ita ſimiliter vniuerſi viginti diebus ante baptiſmum exorciſmo percelle-

(y) Pachymer. in Dionyſ. p. 234. (p. 276. edit. cit.) κελεύει τοὺς ὑπ' αὐτὸν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἐν δέλτοις ἱεραῖς ἀπογράψασθαι τὰ ὀνόματα, τοῦτε προσελθόντος καὶ τοῦ ἀναδόχου· ταῦτα δὲ οἶμαι εἶναι τὰ τῶν ζώντων δίπτυχα. Subditis ſibi ſacerdotibus diaconiſque mandat, vt in *ſacras tabulas* nomina referant tam accedentis quam ſuſceptoris. Hunc autem exiſtimo eſſe *librum viuentium.*

(z) Concil. Carthag. IV. c. LXXXIV. (al. LXXXV. tom. II. concil. p. 1206.) Baptizandi nomen ſuum dent, & diu abſtinentia vini & carnium ac manus impoſitione crebra examinati (al. crebra examinatione) baptiſmum recipiant.

(a) Leo ep. IV. ad epiſcop. Siculos c. V. (tom. III. concil. p. 1300.) Manifeſtiſſime patet, baptizandis in eccleſia *electis* hæc duo tempora, de quibus loquuti ſumus, eſſe legitima.

ban-

Digitized by Google

bantur. Huius conſuetudinis frequens in antiquis, tam *Græcæ* quam *Latinæ* eccleſiæ ſcriptoribus mentio habetur. AVGVSTINVS plus vice ſimplici de ea, tamquam communi eccleſiæ *Africanæ* praxi, loquitur; examinationem [*b*], catechiſationem & exorciſmum coniungens, ignemque exorciſmi, vti ipſe loqui amat, baptiſmum ſemper præcedere, adfirmans. Idem ex CYPRIANO & concilio *Carthaginenſi*, ſub ipſo de valore baptiſmi hæreticorum habito, diſcimus. Nam ibi ſæpe monetur, hæreticos [*c*] & ſchiſmaticos primum per manus impoſitionem exorciſari, & tum baptizari debere, antequam vt vera eccleſiæ catholicæ membra admitti poſſint. Hinc etiam hanc praxin ita vniuerſalem fuiſſe diſcimus, vt ne ipſi quidem hæretici exorciſmum neglexerint, quantumuis ille nullum ſalutis effectum habere, ſed tantum per mendacium factus, & dæmoniacus [*d*] exorcizare crederetur, vt *Cæcilius a Bilta* in eodem concilio loquitur. FERRANDVS [*e*] quoque de exorciſmo, qui poſt celebratum *competentium* ſcrutinium ſtatim peragatur, loquitur. Similia teſtimonia pro eccleſiarum *Italicarum* & *Hiſpanicarum* conſuetudine in PETRO CHRYSOLOGO [*ſ*] & concilio *Bracaren-*

(*b*) Auguſtin. in pſalm. LXV. (tom. VIII. opp. p. 679. d. edit. Baſil. MDLXIX.) Et in ſacramentis, in catechiſando & in exorciſando adhibetur prius ignis. - *Poſt ignem* autem *exorciſmi venitur ad baptiſmum*, vt ab igne ad aquam, ab aqua ad refrigerium.
Id. de fide & operib. c. VI. (tom. IV. p. 60.) Suis nominibus datis, abſtinentia, ieiuniis, exorciſmisque purgantur. - Ipſis diebus, quibus catechizantur, exorcizantur, ſcrutantur.

(*c*) Concil. Carthagin. apud Cyprian. p. 232. (p. 355. edit. Par. MDCXLVIII.) Cenſeo omnes hæreticos & ſchiſmaticos, qui ad catholicam eccleſiam voluerint venire, non ante ingredi, niſi *exorcizati* & *baptizati* prius fuerint.
Ibid. p. 237. (p. 359.) Primo per manus impoſitionem in *exorciſmo*, ſecundo per *baptiſmi* regenerationem, tunc poſſunt ad Chriſti pollicitationem venire.

(*d*) Ibid. p. 230. (p. 354.) Apud hæreticos - omnia per mendacium aguntur, vbi *exorcizat* dæmoniacus.

(*e*) Ferrand. epiſt. ad Fulgent. de catechiſando æthiope inter Fulgentii opera p. 606. edit. Lugd. MDCLII. Celebrato ſolemniter ſcrutinio, per exorciſmum contra diabolum vindicatur.

(*ſ*) Petr. Chryſolog. ſerm. LII. (pag. 139. edit. Pariſ. MDLXXXV.) Hæc eſt, quod veniens ex gentibus impoſitione manus & *exorciſmis ante a dæmone purgatur*, & apertionem aurium percipit, vt fidei capere poſſit auditum, vt poſſit ad ſalutem proſequente domino peruenire.

ſi ſe-

ſi ſecundo [*g*] videri poſſunt. Quorum in poſteriore ſpeciatim decernitur, vt hi exorciſmi per viginti ante baptiſmum dies continuentur. GENNADIVS MASSILIENSIS [*h*] ſemel atque iterum non de *Gallicana* tantum, ſed de vniuerſali etiam eccleſia in vniuerſo mundo teſtatur, quod exorciſmi & exſufflationes tam infantibus, quam adultis adhiberi conſueuerint, antequam ad ſacramentum regenerationis & fontem vitæ admitterentur. Et quod ad eccleſiam *Græcam* ſpeciatim attinet, (quamvis auctor *conſtitutionum apoſtolicarum* ex peculiari ratione nullam huius cærimoniæ mentionem faciat, quia negotium exorciſtæ non tamquam perpetuum & ordinarium aliquod officium in eccleſia. ſed tamquam extraordinarium & miraculis inſigne donum Dei [*i*], exhibet, vti apoſtolorum æuo fuit;) GREGORIVS NAZIANZENVS & CYRILLVS HIEROSOLYMITANVS teſtes huius conſuetudinis ſunt omni exceptione maiores. Nam NAZIANZENVS in oratione ſua de baptiſmo [*k*] catechumenum ſuum

---

It. Sermon. CV. p. 277. edit. cit. Qui ſolo verbo fugerat dæmones, & infirmitates omnes ſola ſanauerat iuſſione: quare ſuper hanc mulierem ſuas imponit manus? Quare circa iſtam curandi ordinem nouat, niſi quia iam tunc in vna ſanat omnes: immo quia non ante ſuſcipit eccleſiam, niſi eam per impoſitionem manuum ſuarum purget a diabolo & faciat chriſtianam: & amplius faciendorum chriſtianorum curam præſentis formet, & inſtituat ſacramento.

(*g*) Concil. Bracar. II. c. I. (al. conc. III. tom. V. conc. p. 896.) Ante viginti dies baptiſmi ad purgationem exorciſmi catechumeni currant: in quibus viginti diebus omnino catechumeni ſymbolum, quod eſt, credo in Deum patrem omnipotentem, ſpecialiter doceantur.

(*h*) Gennad. de dogmat. eccleſ. c. XXXI. (inter opera Auguſtini tom. III. p. 200.) Illud etiam, quod circa baptizandos in vniuerſo mundo ſancta eccleſia vniformiter agit, non otioſo contemplamur intuitu. Quum ſiue paruuli ſiue iuuenes ad regenerationis veniunt ſacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quam exorciſmis & exſufflationibus clericorum ſpiritus ab eis immundus abigatur.

(*i*) Conſtit. apoſtol. lib. VIII. c. XXVI. *ἐπορκιστὴς οὐ χειροτονεῖται· εὐνοίας γὰρ ἑκουσίου τὸ ἔπαθλον, καὶ χάριτος Θεοῦ διὰ Χριστοῦ, ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος· ὁ γὰρ λαβὼν χάρισμα ἰαμάτων δι' ἀποκαλύψεως ὑπὸ Θεοῦ ἀναδείκνυται, φανερᾶς οὔσης πᾶσι τῆς ἐν αὐτῷ χάριτος.* Exorciſta non ordinatur. Hæc enim certaminis laus pendet a libera & bona voluntate & a gratia Dei per Chriſtum, aduentu ſpiritus ſancti. Qui enim accepit chariſma ſeu donum ſanationum, per reuelationem a Deo declaratur, cunctiſque manifeſta eſt gratia, quæ eſt in ipſo.

(*k*) Nazianz. orat. XL. de bapt. (tom. I. p. 657. a.) *Μὴ διαπτύσῃς ἐξορκισμοῦ θερα-*

ita

[illegible] *in [illegible] effluas, nec ob illius longi-* [illegible] *Nam id quoque [illegible] quidam Lydius [illegible]* [illegible] *quisque [illegible] ad baptiſmum acc-* [illegible] catechumenum ſuum monet, Exo- [illegible] *Siue [illegible] inſufflatis, ſiue exorci-* [illegible] *et videlis* [illegible] *ſerua [illegible]* [illegible] *igne ab [illegible]* [illegible] *corpore* [illegible] *fornace* [illegible] *dæmon* [illegible] *purgata* [illegible] *conſequimur.* Vbi duo obſeruare licet, quæ multum [illegible] materia nobis fœnerantur: I. Cur to-ties a veteribus vocentur *ignis exorciſmi*, quia videlicet animam purget, & ſpiritum malum quaſi exurat. II. Quod hi exorci-ſmi nihil niſi precationes fuerint, e ſacrarum ſcripturarum ver-bis collectæ & compoſitæ, ad Deum orandum, vt [illegible] & poteſtatem *Satanæ* in illis, qui *CHRISTO* nomen [illegible] frangere, eosque ab illius hoſtis tyrannide, ſpirituum erroris &

[illegible]

(l) Cyrill. [illegible] [illegible]

In catechel. I. n. V. p. 18 [illegible] In exorciſmos ſtudioſe [illegible]

prauitatis ex iis expellendo, liberare vellet. Hinc CYRILLO [m] alibi λόγοι εὐχῆς, *verba precationis* dicuntur, quibus dæmoniacus, qui ferreis vinculis a multis retineri non poſſit, ab vno contineatur, per eam, quæ in illo ſit, ſpiritus ſancti virtutem, & ſimplex exorcizantis adflatus efficiatur ignis, ad expellendos inuiſibiles ſpiritus idoneus. Vt adeo totum exorciſmi negotium eiusque poteſtas in precationes abeat, quarum formulæ quædam etiam nunc in *euchologio* [n], ſeu libro rituali eccleſiæ *Græcæ* per IACOBVM GOAR, & in *ſacramentario Gallicano* per MABILLONIVM [o] publicato, leguntur. Vnde etiam patet, quod inſufflationem & manus impoſitionem, & ſignum crucis (quod eodem tempore adhibitum fuit, vt in ſcriptis AVGVSTINI [p] & AMBROSII [q] legimus) tantummodo conſiderauerint vt decentes cærimonias, precationi, cuius virtuti, non nudis iſtis cærimoniis, omnis efficacitas & beneficium huius partis diſciplinæ catechumenorum adſcribi debeat, adiunctas. Licet enim cærimoniæ interdum ſolæ memorentur, precatio tamen ſemper ſubintelligenda, & pro capite & ſumma huius actionis habenda eſt, cærimoniis & ritibus circumſtantiarum duntaxat vicem ſuſtinentibus.

(m) Cyrill. catech. XVI. n. IX. p. 234. πολλάκις ὁ δαίμων, ὁ σιδηρέοις δεσμοῖς ὑπὸ πολλῶν μὴ κρατούμενος, λόγοις εὐχῆς ἐκρατήθη ὑπ' αὐτοῦ, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ δύναμιν τοῦ ἁγίου πνεύματος· καὶ τὸ ἁπλοῦν φύσημα τοῦ ἐπορκίζοντος πῦρ γίνεται τῶν μὴ φαινομένων.

(n) Euchollog. p. 335 -- 338. Ἐπιτιμᾷ σε κύριος, διάβολε, ὁ παραγενόμενος εἰς τὸν κόσμον, καὶ κατασκηνώσας ἐν ἀνθρώποις, ἵνα τὴν σὴν καθέλῃ τυραννίδα καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐξέληται. κ. τ. λ. Increpat te, diabole, dominus, qui aduenit in mundum, & habitauit in hominibus, vt homines ſublata tua tyrannide liberaret cetera.

(o) Mabillon. Muſæum Italic. tom. I. part. II. p. 323. *Facies ſignum ✝ in eum (chriſtianum faciendum) & dices ſymbolum.* Accipe ſignum crucis tam in fronte, quam in corde. Semper eſto fidelis. Templum Dei ingredere, idola derelinque. Cole Deum patrem omnipotentem, & Ieſum Chriſtum filium eius, qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos & ſæculum per ignem, cum ſpiritu ſancto in ſæcula ſæculorum. *Poſt hæc inſufflabis in os eius ter & dices.* Accipe Spiritum ſanctum, & *in corde teneas.*

(p) Auguſtin. confeſſ. lib. I. c. XI. vid. cap. I. §. III. litt. (r) pag. 6.

(q) Ambroſ. de iis, qui initiantur c. IV. Credit etiam catechumenus in crucem domini Ieſu, qua & ipſe ſignatur.

§. IX.

§. IX.

Partim ieiunii, abſtinentiæ, confeſſionis & pœnitentiæ exercitiis.

DVRANTE eodem hoc viginti dierum interuallo catechumeni etiam abſtinentia & ieiuniis, tamquam accommodata ad recipiendum baptiſmum præparatione, exercebantur. Concilium *Carthaginenſe* [r] quartum canonem habet, hæc omnia coniungentem: *Baptizandi nomen ſuum dent, & diu ſub abſtinentia vini & carnium ac manus impoſitione crebra examinati baptiſmum recipiant.* Similiter AVGVSTINVS [s] abſtinentiam, ieiunia, & exorciſmos coniungit, ſpeciatim abſtinentiæ ab vſu coniugii, durante hoc præparationis ad baptiſmum tempore præſtandæ, faciens mentionem. Ita SOCRATES [t], *Burgundiones* ab epiſcopo quodam *Gallicano* baptiſmum petentes, ſeptem dies prius ieiunare iuſſos & ſic baptiſmo donatos eſſe, memoriæ prodidit. Et quum impoſtor quidam *Iudæus*, qui *Arianorum* & *Macedonianorum* baptiſmum ſuſceperat, tandem ad *Paulum Nouatianorum* epiſcopum acceſſiſſet, ſeque baptiſmi percipiendi deſiderio flagrare adfirmans, vt per ipſius manus illum ſuſciperet, obſecraſſet, idem auctor [u] obſeruat, quod *Paulus* baptiſmum ei ſe daturum negauerit, priusquam rudimentis fidei eſſet inſtitutus, &

(r) Concil. Carthagin. IV. c. LXXXIV. (tom. II. concil. p. 1206.)

(s) Auguſtin. de fide & operib. c. VI. (tom. IV. opp. p. 60.) Sine dubio non admitterentur, ſi per ipſos dies, quibus eamdem gratiam percepturi, ſuis nominibus datis, *abſtinentia, ieiuniis exorciſmisque* purgantur, cum ſuis legitimis & veris vxoribus ſe concubituros profiterentur, atque huius rei, quamuis alio tempore licitæ, paucis ipſis ſolemnibus diebus nullam continentiam ſeruaturos.

(t) Socrat. lib. VII. c. XXX. ὁ ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας παρασκευάσας νηστεῦσαι αὐτοὺς, καὶ τὴν πίστιν κατηχήσας αὐτοὺς, τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ βαπτίσας ἀπέλυσε. *Quum ſeptem dies ieiunare eos iuſſiſſet*, ac fidei rudimentis inſtituiſſet, octauo tandem die baptiſmo donatos dimiſit.

(u) Socrat. lib. VII. c. XVII. Ἰουδαῖός τις ἀπατεὼν χριστιανίζειν ὑποκρινόμενος, πολλάκις ἐβαπτίζετο, καὶ διὰ ταύτης τῆς τέχνης χρήματα συνέλεγεν· ὡς δὲ πολλὰς αἱρέσεις τῇ τέχνῃ ἠπάτησε· καὶ γὰρ Ἀρειανῶν καὶ Μακεδονιανῶν ἐδέξατο βάπτισμα· μηκέτι ἔχων οὓς ἀπατήσειεν, τέλος ἥκει πρὸς τὸν Ναυατιανῶν ἐπίσκοπον Παῦλον· καὶ τοῦ βαπτίσματος ἐπιθυμεῖν εἰπὼν, διὰ τῆς αὐτοῦ χειρὸς παρεκάλει τούτου τυχεῖν· ὁ δὲ ἀποδέχεσθαι μὲν αὐτοῦ τὴν προαίρεσιν· οὐ πρότερον δὲ ἔφη δώσειν τὸ βάπτισμα, εἰ μὴ κατηχηθείη τὸν περὶ τῆς πίστεως λόγον, μετὰ τοῦ νηστείαις σχολάσαι ἡμέρας πολλάς.

Digitized by Google

complures adhæc dies *ieiuniis* vacaſſet. Hæc ieiunia IVSTINO MARTYRI quoque & TERTVLLIANO, de hominum præparatione ad baptiſmum loquentibus, memorantur: *Quicumque perſuaſi fuerint*, inquit IVSTINVS MARTYR [x], *& crediderint, vera eſſe, quæ a nobis traduntur & dicuntur, ac viuere ſe ita poſſe receperint, orare IEIVNANTES, & petere a Deo priorum peccatorum remiſſionem docentur, nobiscum illis vna & orantibus & ieiunantibus.* Ita TERTVLLIANVS [y] ait: *Ingreſſuros baptiſmum orationibus crebris, IEIVNIIS & geniculationibus & peruigiliis orare oportet, & cum confeſſione omnium retro delictorum, vt exponant etiam baptiſmum Ioannis. Tingebantur, inquit, confitentes delicta ſua. Nobis gratulandum eſt, ſi non publice confitemur iniquitates aut turpitudines noſtras.* Vnde colligere nobis licebit, haſce confeſſiones interdum publicas fuiſſe, interdum vero priuatas; vtpote pro ſapientia eccleſiæ iniunctas. Qui plura hac de re videre cupit, CYRILLI *catecheſes* [z] & GREGORII NAZIANZENI *orationem de baptiſmo* [a] conſulat, qui confeſſioni, precationibus & ieiuniis chameunias, gemitus & lacri-

(x) Iuſtin. Mart. apolog. II. p. 93. ὅσοι ἂν πεισθῶσι καὶ πιστεύωσιν ἀληθῆ ταῦτα τὰ ὑφ' ἡμῶν διδασκόμενα καὶ λεγόμενα εἶναι, καὶ βιοῦν οὕτως δύνασθαι ὑπισχνῶνται, εὔχεσθαί τε καὶ αἰτεῖν νηστεύοντες παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν προημαρτημένων ἄφεσιν διδάσκονται, ἡμῶν συνευχομένων καὶ συννηστευόντων αὐτοῖς.

(y) Tertull. de baptiſm. c. XX.

(z) Cyrill. catech. I. n. V. p. 18. Καιρὸς ἐξομολογήσεως ὁ παρών. Ἐξομολόγησαι τὰ πεπραγμένα, τὰ ἐν λόγῳ καὶ ἐν ἔργῳ, τὰ ἐν νυκτὶ, τὰ ἐν ἡμέρᾳ. Tempus præſens eſt tempus confeſſionis. Confitearе, quæ perpetraſti, ſiue verbo, ſiue opere, ſiue noctu, ſiue interdiu.

Ibid. n. VI. p. 19. Εἴ τι κατά τινος ἔχεις, ἄφες· προσέρχῃ λαβεῖν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ἀνάγκη καὶ σε συγχωρῆσαι τῷ ἡμαρτηκότι. Reputa, ſi quid contra aliquem habes, & dimitte. Accedis accepturus remiſſionem peccatorum, neceſſe eſt, vt & tu delinquenti ignoſcas.

(a) Nazianz. orat. XL. de baptiſmo p. 657. a. Μὴ ἀπαξιώσῃς ἐξαγορεῦσαί σου τὴν ἁμαρτίαν, εἰδὼς ὅπως Ἰωάννης ἐβάπτιζεν, ἵνα τὴν ἐκεῖθεν αἰσχύνην, τῇ ἐνταῦθα φύγῃς. Ne *peccatum* tuum *confiteri* graue ducas, ſciens, quo pacto Ioannes baptizauerit: vt per huius vitæ pudorem futuri ſæculi pudorem ignominiamque fugias.

Ibid. p. 660. b. Καλόν σοι βοήθημα πρὸς τὸ τυχεῖν, ὧν ἐπιποθεῖς, ἀγρυπνίαι, νηστεῖαι, χαμευνίαι, προσευχαὶ, δάκρυον, οἶκτος, τῶν δεομένων μεταδόσεις. Magnum tibi ad ea, quæ cupis, adſequenda & retinenda, ſubſidium attulerint vigiliæ, ieiunia, chameuniæ, orationes, lacrimæ, commiſeratio pauperum, largitio.

Ibid. d. ἐὰν χρεωφειλέτην λάβῃς προσπίπτοντα, πᾶσαν συγγραφὴν ἄδικον καὶ δι-

mas,

inas, & iniuriarum condonationem addunt, tamquam vera animi pœnitentis ſigna, antequam quis ad ſigillum remiſſionis peccatorum, ex manu Dei per eccleſiæ ſuæ miniſtrum recipiendum, accedat.

§. X.

Partim memoriæ mandando ſymboli fidei & orationis dominicæ verba.

Hoc tempore *competentes* verba etiam ſymboli fidei docebantur, quæ memoriæ mandare debebant, coram epiſcopo in vltimo examine ante baptiſmum recitanda. Hæc inſtitutionis catecheticæ pars ab ipſo ſæpenumero epiſcopo peragebatur, vti ex AMBROSIO [*b*] diſcere poſſumus, quando *competentes* ab aliis catechumenis ſic diſtinguit: *Dimiſſis catechumenis ſymbolum aliquibus competentibus tradebam in baptiſteriis baſilicæ.* Hoc in quibusdam eccleſiis viginti diebus ante baptiſmum fiebat; ita enim pro eccleſiis *Hiſpanicis* concilium *Bracarenſe* [*c*] ſecundum ſtatuit. Sed concilium *Agathenſe* in *Gallia* [*d*] de octo tantum diebus ante feſtum reſurrectionis *CHRISTI* loquitur, *dominicam palmarum* conſtituens, qua in omnibus eccleſiis *Gallicanis* ſymbolum competentibus publice tradi debeat. Sed fortaſſis diſtinguendum fuerit inter publicam & priuatam competentium in ſymbolo fidei inſtitutionem; atque ita altera priuatim viginti diebus ante a catechiſtis in baptiſteriis ſeu ſcholis catecheticis,

πᾶσαν διάσπασον· μνήσθητι τῶν μυρίων ταλάντων, ὧν σοι χριστὸς ἐχαρίσατο· μὴ γίνῃ πράκτωρ πικρὸς τοῦ ἐλάττονος χρέους καὶ ταῦτα πρὸς τοὺς ὁμοδούλους, ὁ τὸ πλέον παρὰ τοῦ δεσπότου συγχωρηθεὶς, μὴ καὶ τῆς ἐκείνου φιλανθρωπίας ὑπόσχῃς δίκην, ἧς οὐκ ἐμιμήσω λαβὼν ὑπόδειγμα. Si debitorem nactus ſis, ad pedes tuos ſeſe abiicientem, ſyngrapham omnem, tam iuſtam quam iniuſtam, concerpe. Decem illa talentorum millia, quæ tibi Chriſtus remiſit, in memoriam reuoca. Noli te acerbum minoris debiti exactorem præbere, & quidem conſeruis: quum tibi a domino maior ſumma condonata ſit: ne humanitatis quoque illius, quam tibi in exemplum propoſitam haud quaquam imitatus es, pœnæ a te expetantur.

(*b*) Ambroſ. epiſt. XXXIII. ad Marcellinam ſororem p. 158.

(*c*) Concil. Bracar. II. al. III. can. I. (tom. V. concil. p. 896.) Ante viginti dies baptiſmi - catechumeni ſymbolum, quod eſt, credo in Deum patrem omnipotentem, ſpecialiter doceantur.

(*d*) Concil. Agath. c. XIII. (tom. IV. concil. p. 1385.) Symbolum etiam placuit ab omnibus eccleſiis vna die, id eſt, ante octo dies dominicæ reſurrectionis, publice in eccleſia competentibus tradi.

Digitized by Google

altera autem publice octo diebus ante, ab eccleſiæ miniſtris fieri potuit. Sed vtcumque res ſe habuit, certus quidam dies catechumenis præſtitutus erat, quo rationem de fidei ſymbolo reddere debebant, & hic erat dies paraſceues, ſeu proximus ante domini noſtri *IESV CHRISTI* paſſionem, quem concilium *Laodicenum* [e] quintam maioris hebdomadis feriam appellat, vbi eos, qui baptizandi erant, fidem, quam memoriæ mandarant, epiſcopo vel presbyteris eccleſiæ recitare oportebat. Et hic vnus ſolus dies per plura ſæcula fuit, quo ſymbolum fidei in eccleſiis *Græcis* fuit recitatum, vti THEODORVS LECTOR [f] fidem nobis facit, qui illud olim ſemel tantum per annum, die videlicet magnæ paraſceues, ſiue dominicæ paſſionis, dum epiſcopus baptizandos examinaret, recitatum eſſe dicit. Fidei ſymbolo memoriæ mandato, orationem dominicam edocebantur, cuius vſus catechumenis ante baptiſmum vulgo haud permittebatur. Nam hæc oratio εὐχὴ πιστῶν, *fidelium oratio* dici ſolebat, quippe quæ peculiariter a ſolis baptizatis, qui per regenerationem filii Dei facti, ac priuilegium ad Deum, tamquam patrem ſuum cæleſtem, adeundi adepti erant, adhibebatur: quod catechumeni, (illi certe, qui ex prioribus ordinibus erant) facere proprie non poterant. Quando autem ad hunc vltimum competentium gradum peruenerant, proxime baptiſmum ſuſcepturi, tum hæc precandi formula pars inſtitutionis eorum euadebat, non autem antea. Quemadmodum ex FERRANDO diacono videmus, qui de ipſis loquitur, vt qui primum ſymboli fidei verba memoriter pronuntient, & deinde [g] do-

(e) Concil. Laodic. c. XLVI. (tom. I. conc. p. 1504.) Ὅτι δεῖ τοὺς φωτιζομένους τὴν πίστιν ἐκμανθάνειν, καὶ τῇ πέμπτῃ τῆς ἑβδομάδος ἀπαγγέλλειν τῷ ἐπισκόπῳ, ἢ τοῖς πρεσβυτέροις. Quod oportet eos, qui illuminantur, fidem diſcere & quinta hebdomadis feria epiſcopo renuntiare vel presbyteris.

(f) Theodor. Lect. lib. II. p. 563. Τιμόθεος τὸ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ πατέρων τῆς πίστεως σύμβολον, κατ' ἑκάστην σύναξιν λέγεσθαι παρεσκεύασεν, ἐπὶ διαβολῇ δῆθεν Μακεδονίου, ὡς αὐτοῦ μὴ δεχομένου τὸ σύμβολον, ἅπαξ τοῦ ἔτους λεγόμενον πρότερον ἐν τῇ ἁγίᾳ παρασκευῇ τοῦ θείου πάθους, τῷ καιρῷ τῶν γινομένων ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου κατηχήσεων. Timotheus ſymbolum fidei trecentorum & duodeuiginti patrum, in ſingulis collectis recitari præcepit, in odium ſcilicet Macedonii, quaſi ille non ſuſciperet id ſymbolum: quod antea ſemel tantum recitabatur quotannis, die magnæ paraſceues, ſiue dominicæ paſſionis, dum epiſcopus baptizandos catechizaret.

(g) Ferrand. epiſt. ad Fulgent. de catechiſando Aethiope. Ipſa inſuper ſancti mini-

minicam orationem condiſcant. Idem ex CHRYSOSTOMO, AVGVSTINO & THEODORETO patet, de quibus cap. V. §. IX. vbi de antiqua celandi catechumenis ſacra myſteria ratione agemus, magis particulariter dicendi locus erit.

§. XI.

Nec non ea, quæ ad renuntiandum diabolo, & ad ſe adſcribendum CHRISTO; nec non ad dandum alia reſponſa in baptiſmo pertinebant.

VNA cum ſymbolo fidei aptas reſponſiones, quæ in baptiſmo dandæ erant, docebantur: ſpeciatim illa verba, quæ ad renuntiandum diabolo & eius operibus & pompis, & cultui, & angelis, & artibus, cunctisque rebus ad eum ſpectantibus, & contra ad coniungendum ſe cum *CHRISTO*, eique ſe adſcribendum pertinebant, condiſcenda illis proponebantur. Quamuis enim iſtæ cærimoniæ, quatenus ſolemniter cum publica celebritate peragebantur, ad baptiſmum ipſum proprie ſpectarent; neceſſe tamen erat catechumenos prius inſtitui, quemadmodum heic ipſi ſeſe gerere deberent, vt ne earum rerum ignorantia ipſos, ad baptiſmum accedentes, anxios haberet & ſollicitos. Et proinde *conſtitutionum apoſtolicarum* auctor [b] hanc ſpecialem partem inſtitutionis catechumenorum iam iam baptizandorum eſſe, iubet, vt in iis, quæ ad renuntiandum diabolo, & quæ ad ſe dedendum *CHRISTO* pertineant, erudiantur. Et reuera ad hæc non tantum in ipſo baptiſmate ſuo; ſed iam ante, tamquam legitimam ad illud præparationem, ſe ſe obſtringebant: *Oportet enim*, inquit idem auctor, *catechumenum primo quidem abſtinere a contrariis; & deinde ingredi ad myſteria, quum prius cor ſuum purgauerit ab omni peruerſitate, macula & ruga, atque tunc demum ad ſacramenta percipienda accedere.* Eadem res a TERTVLLIANO & FERRANDO, eccleſiæ *Carthaginenſis* diacono, ſignificatur. Nam FERRANDVS [i], catechume-

ſymboli verba memoriter in conſpectu fidelis populi clara voce pronuntians, piam regulam dominicæ orationis accepit.

(b) Conſtitut. apoſtol. lib. VII. c. XL. Καὶ ὅταν ᾖ πρὸς αὐτὸ λοιπὸν τὸ βαπτισθῆναι ὁ κατηχηθεὶς, μανθανέτω τὰ περὶ τῆς ἀποταγῆς τοῦ διαβόλου, καὶ τὰ περὶ τῆς συνταγῆς τοῦ χριστοῦ· δεῖ γὰρ αὐτὸν πρῶτον μὲν ἀπέχεσθαι τῶν ἐναντίων· καὶ τότε εἴσω γενέσθαι τῶν μυστηρίων, προκαθάραντα ἑαυτοῦ τὴν καρδίαν πάσης κακοηθείας, σπίλου τε καὶ ῥυτίδος, καὶ τότε τῶν ἁγίων μετεχεῖν.

(i) Ferrand. epiſt. ad Fulgent. inter opera Fulgent. p. 606. edit. Lugdun. MDCLII.

nos

nos eodem tempore, quo exorcizentur, diabolo ſe renuntiare publice profiteri, atque tum doceri ſymbolum, diſerte adfirmat. Et TERTVLLIANVS idem intelligit, quando hanc renuntiationem bis fieri dicit, primum quidem in eccleſia [k] ſub manu antiſtitis, & iterum, quando aquam baptiſmi adeant. Hinc pars antiqui officii diaconiſſarum erat, docere imperitas & ruſticas mulieres, quomodo ad quæſtiones, quas miniſter tempore baptiſmi eis propoſiturus eſſet, reſpondere deberent; quemadmodum ex canone quodam concilii *Carthaginenſis* quarti [l] oſtenſum fuit, quando alio loco [m] de officio diaconiſſarum loquuti ſumus.

§. XII.

Quid ſibi velit, quod competentes aliquamdiu ante baptiſmum velati incedere iuſſi ſint.

PRAETER haſce vtilis diſciplinæ & inſtitutionis partes, fuerunt nonnullæ aliæ minoris momenti cærimoniæ, in catechumenos adhibitæ, quas non fas eſt penitus præterire. Inter haſce cærimonias conſuetudo obtinebat, vt competentes aliquot diebus ante baptiſmum velati irent: cuius rei mentionem facit CYRILLVS HIEROSOLYMITANVS [n], eiusque ſimul rationem ſignificat, *Velatus eſt vultus tuus*, inquiens, *vt mens tua vacet, neue oculus vagus efficiat, vt & mens vagetur: clauſis vero oculis aures minime impediuntur ſalutaria ſuſcipere.* AVGVSTINVS & IVNILIVS magis myſticam huius conſuetudinis rationem adferunt. Dicunt enim catechumenos in publicum velatos fuiſſe, tamquam typum gerentes ſeruitutis *Adæ* paradiſo excluſi: & iſto-

Per exorciſmum contra diabolum vindicatur: cui ſe renuntiare conſtanter, ſicut hic conſuetudo poſcebat, auditurus ſymbolum, profitetur.

(k) Tertull. de coron. milit. c. III. Aquam adituri, ibidem, ſed & aliquanto prius in eccleſia, ſub antiſtitis manu conteſtamur nos renuntiare diabolo, & pompæ & angelis eius.

(l) Concil. Carth. IV. c. XII. (tom. II. concil. p. 1201.) Viduæ vel ſanctimoniales, quæ ad miniſterium baptizandarum mulierum eliguntur, tam inſtructæ ſint ad officium, vt poſſint apto & ſacro ſermone docere imperitas & ruſticas mulieres, tempore quo baptizandæ ſunt, qualiter baptizatori interrogatæ reſpondeant, & qualiter accepto baptiſmo viuant.

(m) Lib. II. c. XXII. §. IX. vol. I. p. 353.

(n) Cyrill. præfat. ad catecheſ. n. V. p. 7. Ἐσκέπασαί σου τὸ πρόσωπον, ἵνα σχολάσῃ λοιπὸν ἡ διάνοια, ἵνα μὴ τὸ βλέμμα ῥεμβόμενον, ποιήσῃ ῥέμβεσθαι καὶ τὴν καρδίαν. τῶν δὲ ὀφθαλμῶν ἐσκεπασμένων οὐκ ἐμποδίζεται τὰ ὦτα δέξασθαι τὸ σωτήριον.

rum

rum velorum remotionem poſt baptiſmum [*o*] libertatis & vitæ ſpiritualis, per ſacramentum regenerationis acceptæ, eſſe indicium. Quicquid vero illius eſt, teſtimonia plana ſunt, iſtiusmodi cærimoniam in catechumenos fuiſſe vſurpatam: Verum, vt recte obſeruat VALESIVS [*p*], non ad omnes in vniuerſum, ſed ad ſolos ſic dictos competentes, illa ſpectauit.

§. XIII.

De cærimonia aperiendi aures catechumenorum, Ephphata *vocitata.*

ALIA huiusmodi cærimonia erat conſuetudo tangendi aures catechumenorum, eisque dicendi *Ephphata*, quod eſt, *aperire*, quam PETRVS CHRYSOLOGVS [*q*] cum impoſitione manus & exorciſmis coniungit, & myſticam quamdam ſignificationem ei tribuit, quando *Veniens ex gentibus*, inquit, *impoſitione manus & exorciſmis ante a dæmone purgatur & apertionem aurium percipit, vt fidei capere poſſit auditum.* Et AMBROSIVS [*r*], vel quisquis auctor ſub illius nomine latet, eamdem conſuetudinem deſcribit, originem eius ab exemplo ſeruatoris noſtri, dicentis *Ephphata*, *aperire*, quum ſurdum ſanaret & mutum, deriuans. Verum hæc conſuetudo non adeo inualuiſſe in eccleſia videtur, nam præter hoſce duos auctores vix vllus alius fuerit, qui eius mentionem faciat; & vtrum primo an vero vltimo catechumenorum ordini adhibita fuerit, non facile eſt ad definiendum.

(*o*) Auguſtin. ſerm. IV. in dominic. octau. paſchæ CLV. de tempore. Hodie octavæ dicuntur infantium: Reuelanda ſunt capita eorum, quod eſt indicium libertatis. Habet enim libertatem iſta ſpiritualis natiuitas.
Iunil. de partibus diuinæ legis lib. II. c. XVI. bibl. patr. tom. I. p. 15. edit. Par. MDCLIV. Typum gerunt Adæ paradiſo excluſi -- propter quod & per publicum capitibus tectis incedunt.

(*p*) Valeſ. not. in Euſeb. de vita Conſtantin. lib. IV. c. LXII. p. 227. d. Catechumeni tectis capitibus per publicum incedebant - - vt ait Iunilius: Quod quidem de *ſolis competentibus* intelligendum puto, qui non ſolum caput, verum etiam vultum velabant.

(*q*) Chryſolog. ſerm. LII. p. 286. (p. 139. edit. Pariſ. MDLXXXV.)

(*r*) Ambroſ. de iis qui initiantur. c. I. Quod vobis ſignificauimus, quum *apertionis* celebrantes myſterium, diceremus, *Effeta*, quod eſt aperire. - - Hoc myſterium celebrauit Chriſtus in euangelio, quum mutum curaret & ſurdum. Id. de ſacram. lib. I. c. I. Myſteria celebrata ſunt *apertionis*, quando tibi *aures tetigit* ſacerdos & nares.

Digitized by Google

§. XIV.

De more illinendi luto oculos catechumenorum. Quid ille ſignificet.

IDEM de alia quadam cærimonia dici poterit, AMBROSIO memorata, quæ erat conſuetudo illinendi luto oculos ad imitationem ſeruatoris, cæcum ſanantis faciendo lutum ex ſputo eoque illius illinendo oculos Io. IX, 6. Scopus huius cærimoniæ, auctore illo [s] interprete, eo ſpectabat, vt catechumeni peccata ſua confiteri, vt conſcientiam ſuam recognoſcere, vt pœnitentiam agere delictorum, hoc eſt, ſortem humanæ generationis agnoſcere, condocerentur. AVGVSTINVS [t] quoque ad hunc morem in ſermone ſuo de cæco, quem curauit ſeruator, reſpicere videtur, quando catechumenos ante baptiſmum inungi dicit, quemadmodum cæcus a Chriſto inunctus & hoc ipſo fortaſſis catechumenus factus ſit.

§. XV.

Num catechumeni tempore exorciſmi ardentem facem manibus tenuerint.

VICECOMES [u] & BASNAGIVS [x] alius cuiusdam.

(s) Ambroſ. de ſacrament. lib. III. c. II. Ergo quando dediſti nomen tuum, tulit lutum & liniuit ſuper oculos tuos. Quod ſignificat, vt peccatum tuum fatereris, vt conſcientiam tuam recognoſceres, & pœnitentiam ageres delictorum, hoc eſt, ſortem humanæ generationis agnoſceres.

(t) Auguſtin. tractat. XLIV. in Ioann. tom. IX. p. 133. Pariſ. MDCXXXVII. (p. 324. edit. Baſil. MDLXIX. d.) Lauit oculos in ea piſcina, quæ interpretatur miſſus, baptizatus eſt in Chriſto. Si ergo quando eum in ſemetipſo quodam modo baptizauit, tunc illuminauit: *quando inunxit, fortaſſe catechumenum fecit.* Poteſt quidem aliter atque aliter tanti ſacramenti exponi profunditas & pertractari, ſed hoc ſufficiat caritati veſtræ: audiſtis grande myſterium: Interroga hominem, chriſtianus es? Reſpondet tibi: Non ſum, ſi paganus es aut iudæus? Si autem dixerit, non ſum: adhuc quæris ab eo, catechumenus, an fidelis? Si reſponderit tibi, *catechumenus, inunctus eſt, nondum lotus.* cetera.

(u) Vicecomes de ritib. baptiſm. lib. II. c. XXXII. cuius inſcriptio ita habet: *In exorciſmo catechumenos ardentem cereum manu tenuiſſe, & ad occidentem ſpectaſſe.* In capite ipſo ſic loquitur: Amplius ardentem cereum manu tenebant, quod ex Cypriani profluxit fonte, qui epiſt. II. ad Donatum ait: *immundos & erraticos ſpiritus ad confeſſionem minis increpantibus cogere, vt recedant, diris verberibus vrgere, conflictantes, eiulantes, gementes, incremento pœnæ propagantis extendere, flagris cædere, igne torrere.* Vbi de exorciſmo baptiſmali loquutum eſſe, ſatis apparet: tum quia baptiſmum

con-

conſuctudinis, cx ipſorum ſententia eccleſiæ *Africanæ* peculia-

ſuum in ea epiſtola explicat, tum etiam quod infra ſubdit: *quantus hic animi potentatus, quanta vis eſt? non tantum ipſum eſſe ſubtractum pernicioſis contactibus mundi, vt quis expiatus & purus nulla incurſantis inimici labe capiatur, ſed etiam maiorem & fortiorem viribus fieri, vt in omnem aduerſarii graſſantis exercitum, imperioſo iure dominetur.* Quæ verba ad baptiſmum referri oportere omnes intelligunt. Et ſi de exorciſmo, cuius vi ex obſeſſis hominum corporibus, dæmones exagitatores excutiuntur, ſermo eſſet: tamen quin idem de baptiſmali quoque dici poſſit, nulla ratione mihi perſuadeo, eo magis, quod S. Auguſtini verba, quibus eiusdem rei meminit, his ſimilia videntur, ſicut apud eum vidimus enarratione in pſalm. 65. cum explicans verba illa, *tranſiuimus per ignem & aquam* ſic ſcribit: *ignis & aqua vtrumque periculoſum eſt in hac vita, certe videtur aqua ignem extinguere & ignis videtur aquam ſiccare: ita & ipſæ tentationes ſunt, quibus abundat hæc vita. Ignis vrit, aqua corrumpit. Vtrumque metuendum & vſtio tribulationis & aqua corruptionis, quando ſunt res anguſtæ & aliquæ infelicitates ſunt in hoc mundo, quaſi ignis eſt; quando ſunt res proſperæ & abundantia ſeculi circumfluit, quaſi aqua eſt, vide ne te ignis exurat, ne te aqua corrumpat. Noli feſtinare ad aquam, per ignem tranſi ad aquam vt tranſeas & aquam, propterea & in ſacramentis & in catechizando & in exorcizando adhibetur prius ignis. Nam vnde immundi ſpiritus plerumque clamant, ardeo, ſi ille ignis non eſt? poſt ignem autem exorciſmi venitur ad baptiſmum, vt ab igne ad aquam, ab aqua ad refrigerium.* hæc ille. Sed ipſe Albinus Flaccus illud ipſum planum facit, lib. de diuin. offic. c. 19. cum magni ſabbati ceremonias explicans, inquit: *Cereus præcedit catechumenos noſtros, lumen ipſius Chriſtum ſignificat, quo præſens nox illuminatur, gratia ſcilicet reſurrectionis & catechumeni ad baptiſmum venturi.* & mox infra, vbi idem argumentum exſequitur: *Cereus, qui nouo igne accenditur, nouam Chriſti doctrinam, ſiue gratiam in nouo teſtamento, nouamque gratiam, qua nox dominica illuſtratur, deſignat, quod enim catechumenos præcedit ad baptiſmum, ſignificat hoc, quod columna ignis præcedebat filios Iſraël, antequam mare rubrum tranſirent, vbi etiam figuraliter initium ſumſit baptiſmus.* Ex quibus Cypriani, Auguſtini & Albini teſtimoniis, facile colligi poteſt, non modo eius cerei figuram in igne, qui Hebræos rubrum mare traiecturos, plane diuinitus præceſſit, expreſſam eſſe, verum etiam cauſſam in mali dæmonis expulſionem, aut humanæ mentis ex Dei ſapientia illuſtrationem coniici oportere, quibus adiici volumus, ignem & fidei ſignum fuiſſe, quæ ſicut ille ſemper ad ſuperiora contendit, & expiationis ſymbolum, quod eo veteres in purgationibus maxime vtebantur.

(*) Baſnag. critic. in Baron. p. 488. In̄ Africa, ni fallor, vſus luminis adhibebatur in catechiſmo: Auguſtin. in Pſalm. LXVII. *Noli feſtinare ad aquam, vt tranſeas ad aquam; propterea & in ſacramento, & in catechizando & in exorcizando adhibetur prius ignis.* Eo tendebat & ille ritus, vt igne ſignificaretur ſpiritus ſancti illuſtratio.

ris, mentionem faciunt, nimirum quod catechumeni tempore exorciſmi ardentem facem manibus tenuerint, vt, (quemadmodum BASNAGIVS iſtum ritum explanat) igne ſignificaretur ſpiritus ſancti illuſtratio, vel, vt VICECOMES vult, exorciſmi in expellendo Satana poteſtas. Verum ipſorum obſeruationem mero errore fundari puto, quando quædam CYPRIANI & AVGVSTINI verba litterali ſenſu accipiuntur, quæ figurata tantum ſunt & metaphorica. CYPRIANVS de poteſtate chriſtianorum in immundos ſpiritus loquens, inter alia [y] *Facultas*, inquit, *datur immundos & erraticos ſpiritus, qui ſe expugnandis hominibus immerſerint, ad confeſſionem minis increpantibus cogere; vt recedant, duris verberibus vrgere; conflictantes, eiulantes, gementes, incremento pœnæ propagantis extendere, flagris cædere, IGNE TORRERE.* Vbi lectori cuilibet, præiudicatis opinionibus libero, perſpicuum & manifeſtum eſt, quod ignis exorciſmi, de quo heic ſermo eſt, eiusdem cum verberibus, flagris & plagis generis ſit; hoc eſt, ſpiritualis & inuiſibilis ſpiritus ſancti poteſtas, vt CYPRIANVS ipſe ſtatim explicat, quando ait: *Res illic geritur, nec videtur: occulta plaga, & pœna manifeſta.* Vt adeo non fuerit ignis viſibilis vel fax ardens in manibus cathechumenorum, de quo CYPRIANVS loquitur, vti opinatur VICECOMES, ſed inuiſibilis ignis ſeu poteſtas ſpiritus ſancti. Idem ille ignis eſt, quem intelligit AVGVSTINVS, cuius vnius auctoritatem, ad hanc conſuetudinem adſerendam, vrget BASNAGIVS. Loquitur omnino de igne in ſacramentis [z], & in catechizando, & in exorcizando adhiberi ſolito. Nam *Vnde*, inquit, *immundi ſpiritus plerumque clamant, ardeo, ſi ille ignis non eſt. Poſt ignem autem exorciſmi venitur ad baptiſmum: vt ab igne ad aquam, ab aqua ad refrigerium.* Nihil prorſus heic eſt, quod facem ardentem in manibus catechumenorum ſignificare poſſit, quæ certe nullam immundum ſpiritum exurendi vim habet. Verum ignis exorciſmi eſt inuiſibilis ſpiritus ſancti ignis, hoc eſt *ἐνέργεια* & potens diuini ſpiritus operatio, quæ dæmones verbo expellit, facitque, vt Satanas vt fulgur de cælo cadat. Quamquam hunc morem ſæculis poſterioribus in eccleſiam introductum fuiſſe, non negauerim; Nam ALBINVS

(y) Cyprian. ad Donat. p. 3. (edit. Par. MDCXLVIII.)
(z) Auguſtin. enarrat. in pſalm. LXV. p. 277. ; p. 479. tom. VIII. edit. Baſil.)

FLAC-

FLACCVS, qui de *diuinis officiis* ſæculo VIII. ſcripſit, de conſuetudine iſti ſimili loquitur [*a*], tamquam vſitata ad minimum nocte ante, quam catechumeni baptizarentur. Nam vigiliam maioris ſabbathi ante paſcha deſcribens, *Cereus*, inquit, *praecedit catechumenos noſtros, lumen ipſius Chriſtum ſignificat, quo praeſens nox illuminatur, gratia ſcilicet reſurrectionis & catechumeni ad baptiſmum venturi.* Et hoc eſt, quo deceptus eſt VICECOMES, qui omnes recentiores conſuetudines faciem antiquitatis habere cupit, adeoque CYPRIANI & AVGVSTINI verba contorquet, vt nouæ cærimoniæ, quæ ipſorum æuo in nullius incidit cogitationem, patrocinentur.

§. XVI.

Quid per ſacramentum catechumenorum intelligendum ſit.

ALIVS quidem error, in multis recentiorum auctorum ſcriptis obuius, eſt, qui ad rem eam attinet, quam veteres ſacramentum catechumenorum appellant. Statuunt illi, catechumenos, licet ſacra eucharistia vtendi haud habuerint veniam, ſimile tamen aliquid habuiſſe, quod *eulogias*, ſiue *panem benedictum* vocant, de ipſis illis oblationibus ſumtum, de quibus ipſa eucharistia olim ſumta fuit. BARONIVS [*b*] hanc opinionem primus defendit, & poſt eum BELLARMINVS [*c*], VICECOMES [*d*],

(*a*) Albin. al. Alcuin. de diuin. offic c. XIX.

(*b*) Baron. an. CCCXIII. n. LV. Sanctus Auguſtinus nominat ſacramentum panem benedictum, ipſis catechumenis impertiri ſolitum. cetera.

(*c*) Bellarmin. de ſacram. matrimon. lib. I. c. III. (p. 501. a. Colon. MDCXV.) Quæ ſunt ſacramenta impropriè & largo quodam ſenſu, non ſolent, niſi raro & cum addito ſacramenta nominari. Exemplum eſſe poteſt in eo pane ſanctificato, qui dabatur catechumenis loco euchariſtiæ; nam eum panem vocat Auguſtinus ſacramentum lib. II. de peccator. merit. & remiſſ. c. XXVI. ſed id ſemel tantum fecit & in eodem loco admonuit, eum panem non eſſe corpus Chriſti & catechumenis non ſufficere ad ſalutem.

(*d*) Vicecomes de ritib. bapt. lib. II. c. IX. p. 259. Qui cum euchariſtiæ ſacramento, fidelium more, expiari non poſſent, optimo iure factum eſt, vt ſanctificato pane (ſic enim vocant) vel ſale, inſtar cæleſtis pabuli, reficerentur, cuius rei multos locupletes & idoneos auctores habeo, vt concilium Carthaginenſe I. cuius hæc ſunt ex cap. 5. item placuit, vt etiam poſt ſolenniſſimos paſchales dies, ſacramentum catechumenis non detur, niſi ſolitum ſal; quia ſi fideles per illos dies ſacramentum non mutant, nec catechumenis oportet mutari. Et S. Auguſtinum, qui lib. de peccat merit. & remiſſ. c. 26. dum varias rationes ſanctitatis acquirendæ, & in principem amicitiæ & gratiæ Dei locum perueniendi refert, ita loquitur: Non vniusmodi eſt ſan-

ALBASPINAEVS [e], PETAVIVS [f], BEVEREGIVS epiſcopus [g], ESTIVS, MALDONATVS & multi alii eamdem ſententiam ſunt amplexi. Sed iſta opinio male intellecto loco AVGVSTINI innititur, qui quidem de re aliqua loquitur, quæ ex iſtius æui ſtilo *ſacramentum catechumenorum* vocabatur, ſed panem conſecratum vel partem eiusdem eulogiæ, ex qua euchariſtia ſumebatur, fuiſſe non dicit. Verba illius ſic habent: *Quod [h] accipiunt catechumeni, quamuis non ſit corpus* CHRISTI*, ſanctum eſt tamen, & ſanctius quam cibi, quibus alimur, quoniam ſacramentum eſt.* Sacramentum vocat ex more iſtius ſæculi, ex quo res quælibet ſacramentum dici ſolebat, quæ aliquid myſterii vel ſpiritualem ſignificatum in ſe habebat. Sed hoc ſacramentum non fuiſſe panem conſecratum, ſed ſalis duntaxat particulam, ex AVGVSTINO condiſcere eſt, qui ipſe de ſe, tamquam catechumeno, loquens, eo ſe tempore [i] ſigno crucis *CHRISTI* ſignatum eiusque ſale

ctificatio. Nam & catechumenos ſecundum quemdam modum ſuum per ſignum Chriſti & orationem manus impoſitionis, puto ſanctificari, & quod accipiunt, quamuis non ſit corpus Chriſti, ſanctum eſt tamen, & ſanctius, quam cibi, quibus alimur, quoniam ſacramentum eſt. Vbi quamuis eius rei, quam probamus, expreſſa mentio non fiat, tamen & ex eo, quod corporis alimento comparatur, panem, & quia ſanctum, ſiue ſanctius appellatur, a communi vſu certis precibus exemtum fuiſſe, perſpicuum eſt, vt non immerito noſtri ſcriptores, coniunctis nominibus, panem ſanctificatum appellauerint.

(e) Albaſpin. obſeruat. lib. II. c. XXXVI. p. 442 — 447.

(f) Petau. animaduerſ. in Epiph. expoſit. fidei p. 366. Quum ſal catechumenis præberi conſuetum eſſet, appetentibus paſchatis feriis extraordinarium quiddam conceſſum illis eſt. Non vtique euchariſtia; nec enim tantum inſanuiſſe quemquam arbitror. Neque vero ſacramentum intelligi puto ſymbolum: Sed panem ipſum, ac vinum, ex quo euchariſtia conſecrata fuerat.

(g) Beuereg. not. in can. II. conc. Antiochen. Non conſecrati ſunt hi panes, ſed tantum cum benedictione inter populos diſtributi. Vnde & monachi in pœnis exſiſtentes participes eorum eſſe poſſunt; vt ex Nicephori confeſſoris canonibus patet, vbi dicitur, τοὺς ὄϊλας κ. τ. λ. De hoc pane etiam, vt a catechumenis accepto, D. Auguſtinus meminiſſe videtur, vbi ait, *Nam & catechumenos, ſecundum quemdam modum ſuum per ſignum Chriſti & orationem manus impoſitionis puto ſanctificari: Et quod accipiunt, quamvis non ſit corpus Chriſti, ſanctum eſt tamen & ſanctius quam cibi, quibus alimur.*

Eſtius in ſentent. lib. IV. diſtinct. X. ſect. V.

(h) Auguſtin. de peccator. meritis lib. II. c. XXVI.

(i) Aug. confeſſ. lib. I. c. XI. Audieram ego adhuc puer de vita æterna nobis

con-

conditum eſſe, dicit. Et hoc ipſum fuiſſe, nec quidpiam amplius, ex concilii *Carthaginenſis* tertii, cui AVGVSTINVS ipſe interfuit, canone aliquo patet, ita decernente: *Placuit* [*k*], *ut per ſolemniſſimos paſchales dies ſacramentum catechumenis non detur, niſi ſolitum ſal: quia ſi fideles per illos dies ſacramenta non mutant, non catechumenis oportet mutari.* Ex quibus verbis facile ad colligendum eſt, per ſacramentum catechumenorum nihil intelligendum eſſe aliud, quam hanc aliquid ſalis eis dandi cærimoniam, perinde vt lac & mel poſt baptiſmum egreſſis de lauacro deguſtandum dari conſueuit, vti BONA cardinalis [*l*], ALBERTINVS [*m*] & BASNAGIVS [*n*] recte concluſerunt: quum huius rei ſcopus non eſſet, vt illis quidpiam in imitationem daretur euchariſtiæ, quippe quam illos ſemper celabant; ſed vt

promiſſa per humilitatem filii tui domini Dei noſtri, & ſignabar iam ſigno crucis & *condiebar eius ſale*.

(*k*) Concil. Carthag. III. c. V. (tom. II. concil. p. 1167.)

(*l*) Bon. rer. liturgic. lib. I. c. XVI. n. III. Etiam eulogiæ, ſiue panis reliquiæ, quæ diſtribui ſolebant poſt miſſam, negabantur catechumenis, vt conſtat ex cap. VII. Theophili Alexandrini cum Balſamonis explicatione. Nam quum panis vſualis & communis aliquid in terram decuti, anxie, eo quod eſſet materia euchariſtiæ, fideles paterentur, vt loquitur Tertullianus; multo magis inconueniens exiſtimabant, fruſta panis benedicti dare profanis & nondum initiatis. *Illis* tamen *dabant ſal*, non ſolum in baptiſmate, ſed etiam *in catechumenatu*, ad quem ritum, non autem ad eulogias reſpexit Auguſtinus lib. II. de pecc. merit. & remiſſion. c. XXVII. quum ait: *Quod accipiunt*, cetera. Et lib. I. confeſſ. c. XI. *Audietur ego*, cetera. Hoc vnicum erat catechumenorum ſacramentum, de quo concil. III. Carthag. c. V. *Placuit*, cetera. Mos autem in hoc canone præſcriptus vigebat in Gallia tempore Caroli magni, eius enim capitularia lib. VII. pag. 109. præcipiunt, vt in paſchate ſacramentum catechumenis non detur, ſed tantum *benedictum ſal* a ſacerdotibus pro communione tribuatur. Poſt baptiſmum vero egreſſi de lauacro mel & lac deguſtabant, tamquam ſymbola myſticæ infantiæ.

(*m*) Albertin. de euchariſt. lib. II. p. 650. b. Quid illud eſt, quod catechumenos accipere Auguſtinus intelligit? Perronius & Coffetellus id de ſale exponunt, & quidem, ni fallor, rectiſſime. cetera.

(*n*) Baſnag. exercit. critic. in Baron. p. 487. Per animos virorum eruditiſſimorum peruaſit opinio, panem benedictum fuiſſe competentibus erogatum: ſic Bellarminus; - - Sic Maldonatus; ſic Baronius; immo ſic breuiaria eccleſiæ Rom. atque manualia. - - Sed falluntur animi; cibus ille a catechumenis acceptus, *ſal* fuit, non panis: Auguſtinum ipſum adduco teſtem lib. I. c. XI. - - *condiebar eius ſale*. Hoc vnicum fuit ſacramentum, quod in vicem corporis Chriſti dabatur catechumenis. cetera.

ex hoc ſymbolo animas ſuas peccatis purgare diſcerent & mundare, quandoquidem ſal puritatis & munditiei emblema eſt.

§. XVII.

Quemadmodum catechumeni puniti fuerint, in grauiora peccata delapſi.

Dvo adhuc de diſciplina catechumenorum obſeruanda reſtant. Alterum ad eas cenſuras & pœnas ſpectat, quibus adfici conſueuere, in grauiora quædam & publicam offenſionem habentia peccata delapſi. Qui quum nondum ad plenam eccleſiæ communionem eſſent admiſſi, non velut alii flagitioſi puniri poterant, quum ſeueris iſtis pœnitentiæ regulis, quibus alii, qui grande aliquod ſcelus patraſſent, non tenerentur; neque eccleſia in illos eam ſeueritatem, qua in pœnitentes, qui poſt baptiſmum lapſi erant, vtebatur, adhibere conſultum ducebat. Sed eorum pœna plerumque erat de vno catechumenorum gradu in alterum relegatio, aut certe baptiſmi eorum ad mortis vſque horam prorogatio. Hoc ex quinto concilii *Neocæſareenſis* canone euidenter patet, qui de diuerſis catechumenorum gradibus eorumque pœnis ita fatur: *Catechumenus* [*nn*], *qui ingreditur eccleſiam, & in ordine eorum, qui inſtruuntur, adſiſtit, is autem peccat, ſi genu quidem flectens, audiat, vt non peccet vlterius, ſi vero & audiens peccauerit, expellatur.* In eumdem modum ſynodus magna *Nicæna* [*o*] decreuit, *De catechumenis*, inquiens, (per quos ſpeciatim genuflectentes intelligit) *lapſis ſanctæ & magnæ ſynodo placuit, vt tribus annis ſint inter audientes tantummodo, poſt hæc autem cum catechumenis orent.* In concilio *Illiberritano* diuerſi canones in hanc ſententiam leguntur. Nam etſi ex huius concilii regula duo tantum annos catechumeni eſſe [*p*] debebant; tamen, ſi lapſi eſſent, pro peccatorum ſuorum natura & ratione annos tres, interdum quinque, & nonnumquam ad horam vſque mortis catechumenos manere eos oportebat, antequam ad baptiſmum admitterentur. Si quis catechumenus flaminis

(*nn*) Concil. Neocæſar. can. V. vid. ſupr. §. II. ſub litt. (k) pag. 17.

(*o*) Concil. Nicæn. c. XIV. vid. §. III. huius cap. ſub litt. (m) p. 19.

(*p*) Concil. Eliber. c. XLII. (tom. I. conc. p. 975.) Eos qui ad fidem primam credulitatis accedunt, ſi bonæ fuerint conuerſationis, intra biennium placuit ad baptiſmi gratiam admitti debere; niſi infirmitate compellente coëgerit ratio, vel ocyus (al. ſocio) ſubuenire periclitanti, vel gratiam poſtulanti.

ethnici vices expleuiſſet, & ſe ſacrificiis [q] abſtinens viſitata tantum ſpectacula exhibuiſſet, prorogatione baptiſmi ad triennium a tempore, quo lapſus fuerat, puniebatur. Si qua femina catechumena reliquiſſet maritum ſuum [r], baptiſmus quinquennium differebatur. Sin autem per adulterium concepiſſet, & vllis artibus ad necandum fœtum vſa eſſet, baptiſmus ad exitum vſque vitæ [ſ] prorogabatur. Et hæc grauiſſima pœna erat, quæ catechumenis vmquam ſolebat infligi. Quamuis enim in hoc concilio ſæpius communio in ipſa hora mortis fidelibus poſt baptiſmum lapſis negetur; nullum tamen exemplum vel regulam heic vel vſquam alibi inuenimus, qua catechumeni in vitæ exitu a baptiſmo prohibeantur. Sexageſimus ſeptimus huius concilii canon [t] propter quædam crimina a communione eos arceri iubet; quæ eadem pœna eſt, quam concilium *Neocæſareenſe* expulſionem ex eccleſia, ſeu reductionem ad infimum priuatorum catechumenorum gradum, vocat, quibus eccleſiam ingredi non erat permiſſum. Sed hoc facto, ſi qui poſtea [u] vera pœnitentiæ ſigna ederent, deſideriumque baptiſmi haberent, ad hoc priuilegium in ipſa hora mor-

(q) Concil. Eliberit. c. IV. (ibid. p. 971.) Item flamines, ſi fuerint catechumeni & ſe a ſacrificiis abſtinuerint, poſt triennii tempora placuit ad baptiſmum admitti debere.

(r) Concil. Eliber. c. X. XI. Si ea, quam catechumenus reliquit, duxerit maritum, poteſt ad fontem lauacri admitti. Hoc & circa feminas catechumenas erit obſeruandum. - - Intra quinquennii tempora, catechumena ſi grauiter fuerit infirmata, dandum ei baptiſmum placuit, non denegari.

(ſ) Ibid. can. LXVIII. Catechumena, ſi per adulterium conceperit & conceptum necauerit, placuit in fine baptizari.

Ibid. c. LXXIII. Delator ſi quis extiterit fidelis & per delationem eius aliquis fuerit proſcriptus, vel interfectus, placuit eum nec in fine (al. non niſi in fine) accipere communionem. Si leuior cauſſa fuerit, intra quinquennium accipere poterit communionem. *Si catechumenus fuerit, poſt quinquennii tempora admittatur ad baptiſmum*

(t) Concil. Elib. c. LXVII. Prohibendum, ne qua fidelis vel catechumena, aut comatos, aut viros cinerarios (al. comicos, aut viros ſcenicos) habeant. Quæcumque hoc fecerint, *a communione arceantur.*

(u) Concil. Eliber. c. XLV. Qui aliquando fuerit catechumenus & per infinita tempora numquam ad eccleſiam acceſſerit, ſi eum de clero quiſquam cognouerit eſſe (al. voluiſſe eſſe) chriſtianum, aut teſtes aliqui extiterint fideles, placuit ei baptiſmum non negari, eo quod in veterem hominem (al. in vetere homine) deliquiſſe videatur.

tis, ſi non prius, admittebantur. Cuius moderationis, in illos præ aliis adhibitæ, rationem hoc concilium reddit eam, quod nondum regeniti in vetere homine deliquiſſe videantur, adeoque eorum crimina facilius, quam fidelium poſt acceptum baptiſmum, condonari poſſint. Hæc diſtinctio erat, inter catechumenorum & eorum, qui ad maiorem perfectionem in eccleſia peruenerant, punitionem vniuerſaliter obſeruata.

§. XVIII.

Quomodo ab eccleſia tractati fuerint, ſine baptiſmo defuncti.

QVOD ſi vero catechumeni ſine baptiſmo ex neglectu vel ſua ipſorum culpa mortui eſſent, vt alii malefici ſceleratique homines, qui chriſtiana ſepultura indignos ſe ipſi reddiderant, puniebantur. Eodem habebantur loco, quo illi, qui ſibi ipſi mortem conſciuerant, vel de quibus propter admiſſa facinora publice ſumtum erat ſupplicium. Concilium *Bracarenſe* primum hos omnes coniungit [x] tamquam indignos, qui cum pſalmis ad ſepulturam deducantur, vel quorum inter fideles in oblationibus & precibus eccleſiæ fiat commemoratio. Antiquis enim temporibus ſolemnes precationes, oblationes & gratiarum actiones in celebratione euchariſtiæ pro omnibus illis fiebant, qui in fide CHRISTI & in plena eccleſiæ communione diem obiiſſent. Qui vero baptiſmum neglexerant, horum in numero non erant; adeoque cum ſilentio ſepeliebantur, nec vnquam inter reliquos in precationibus eccleſiæ commemorabantur. CHRYSOSTOMVS [y] diſertis verbis hoc eorum tantummodo priuilegium eſſe dicit, qui in fide deceſſiſſent,

(x) Concil. Bracar. I. c. XXXV. (apud Labb. concil. tom. V. p. 841. eſt concil. II. can. XVI. XVII.) Placuit, vt hi qui ſibi ipſis aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitium, aut ſuſpendium, vel quolibet modo violentam inferunt mortem, nulla pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum pſalmis ad ſepulturam eorum cadauera deducantur: multi enim ſibi hoc per ignorantiam vſurpauerunt. Similiter & de his placuit, qui pro ſuis ſceleribus puniuntur. Item placuit, vt *catechumenis* ſine redemptione baptiſmi defunctis, ſimili modo, neque oblationis commemoratio, neque pſallendi impendatur officium: nam & hoc per ignorantiam vſurpatum eſt.

(y) Chryſoſtom. hom. III. in Philipp. p. 1226. (Tom. VI. p. 32. ſq. edit. Francof.) Κλαίωμεν τούτους, βοηθῶμεν αὐτοῖς κατὰ δύναμιν, ἐπινοήσωμεν αὐτοῖς τινα βοήθειαν, μικρὰν μὲν, βοηθεῖν δὲ ὅμως δυναμένην· πῶς γὰρ τίνι τρόπῳ; αὐτοί τε εὐχόμενοι, καὶ ἑτέρους παρακαλοῦντες εὐχὰς ὑπὲρ αὐτῶν ποιεῖσθαι, πένησιν ὑπὲρ αὐτῶν διδόντες συν-

cate-

catechumenos vero hac conſolatione & omni auxilio deſtitui, vno quodam excepto, vt nimirum liceat pauperibus pro ipſis dare.

§. XIX.

Quid veteres de baptiſmi neceſſitate ſenſerint.

Haec diſciplina ad eos manifeſto attinebat, qui ſanctum baptiſmi praeceptum contemnebant, eumque recipere negligebant, quum, tempore catechumenatus ſui fere finito, per leges eccleſiae illum recipere debuiſſent. Sin autem nulla heic contemtio, ſed improuiſa quaedam & ineuitabilis neceſſitas ipſorum baptiſmum impediiſſet, dum ad eum recipiendum ſe ſe diligenter praeparaſſent; tum quidem paullo mitius a veteribus tractabantur, qui merum baptiſmi defectum, rebus ita ſe habentibus, non generatim in piaculis, homines beneficio communionis eccleſiaſticae vel aeternae ſalutis ſpe priuantibus, ponebant. Equidem pauci aliquot ex illis ſeueri admodum ſunt in infantes ſine baptiſmo denatos, & alii nonnulli adultis hominibus ſine illo mortuis vitam aeternam verbis generalioribus abiudicare videntur: Quando vero ipſi ſe ſe explicant, & diſtinctius loquuntur, non nihil concedunt, diuerſos caſus excipientes, in quibus baptiſmi inopia aliis remediis ſuppleri poſſit, ſi quidem ea non ex contemtu ſed ex magna quadam neceſſitate & impotentia illum recipiendi proficiſcatur. Neceſſitatem baptiſmi generatim ex duobus dictis ſeruatoris deriuant. *Qui crediderit*, inquientis, *& baptizatus fuerit, ſaluabitur*; Et, *Niſi quis fuerit genitus ex aqua & ſpiritu, non poteſt introire in regnum Dei.*

———

χὴν ἔχει τινὰ τὸ στάγμα παραμυθίαν. - - ἀλλὰ τοῦτο μὲν περὶ τῶν ἐν πίστει παρελθόντων· οἱ γὰρ κατηχούμενοι οὐδὲ ταύτης καταξιοῦνται τῆς παραμυθίας, ἀλλὰ ἀπεστέρηνται πάσης τῆς τοιαύτης βοηθείας, πλὴν μιᾶς τινος· ποίας δὴ ταύτης; ἔξεστι πένησιν ὑπὲρ αὐτῶν διδόναι· ποιεῖ τινα αὐτοῖς παραψυχὴν τὸ στάγμα. Hos lugeamus, opem pro viribus feramus, aliquod ipſis auxilium comparemus, exiguum illud quidem, ſed quod tamen auxiliari queat. Quomodo, quaue ratione? cum ipſi preces fundentes, tum alios, vt pro ipſis fundant, obſecrantes, ac pro ipſis perpetuo dantes eleemoſynas pauperibus. Adfert haec res aliquid ſolatii. - - Atque id quidem de iis, qui in fide deceſſerunt. *Catechumeni* vero *neque hac dignantur conſolatione;* ſed omni auxilio ſunt deſtituti, vno quodam excepto. Quale vero hoc? licet pauperibus pro ipſis dare, atque hinc aliquid percipiunt refrigerationis.

Verum

Digitized by Google

Verum in horum verborum expoſitione ſenſum ad ordinariam ſalutis methodum, & iſtiusmodi caſus, in quibus baptiſmus haberi poteſt, adſtringunt. Quod autem ad caſus extraordinarios attinet, in quibus baptiſmus, etſi ab hominibus concupitus, obtineri non poterat, diuerſas formant exceptiones in aliarum rerum gratiam, quæ in iſtis circumſtantiis ad ſupplendam eius priuationem ſufficere credebantur.

§. XX.

Baptiſmi defectus martyrio ſuppletus.

Praecipvvs horum caſuum exceptorum *martyrium* erat, quod plerumque *baptiſmi ſecundi*, & *baptiſmi ſanguinis* nomine in veterum ſcriptis venit, eo quod homines per inuiſibilem ſpiritus baptiſmum ſine externo aquæ elemento, ſaluandi poteſtatem & efficaciam habere credebatur. Quo intuitu tertvllianvs [z] non tantum *ſecundæ intinctionis* nomine illud dignatur, ſed hoc homines exoptare pati, hoc gratiam Dei redimere [a] & omnem veniam de compenſatione ſanguinis expedire, dicit. Hoc ſecundum lauacrum [b], ſanguinis ſcilicet, eſſe, quo ſeruator noſter tinctus ſit, quum iam aqua tinctus fuiſſet. Hunc baptiſmum eſſe, qui lauacrum & non acceptum repræſentet & perditum reddat. cyprianvs tertvlliani, præceptoris ſui, veſtigia premit. Nam de catechumenis loquens, qui propter nominis *CHRISTI* confeſſionem capti erant & ſupplicio interfecti, antequam in eccleſia baptizari poſſent, *Sciant*, inquit, *catechumenos illos primo integram fidem & eccleſiæ vnitatem tenere, & ad debellandum diabolum de diuinis caſtris cum plena & ſincera Dei patris & Chriſti & ſpiritus ſancti cognitione procedere; deinde nec priuari baptiſmi ſacramento* [c] *vtpote qui bapti-*

(z) Tertullian. de patient. c. XIII. Quum vero producitur ad experimentum felicitatis, ad occaſionem *ſecundæ intinctionis* cætera.

(a) Tertullian. apologet. c. I. Quis non vbi requiſiuit accedit? vbi acceſſit, pati exoptat? vt totam Dei gratiam redimat, vt omnem veniam de eo compenſatione ſanguinis ſui expediat? Omnia enim huic operi delicta donantur.

(b) Tertull. de baptiſm. c. XVI. Eſt quidem nobis etiam *ſecundum lauacrum*, vnum & ipſum, *ſanguinis* ſcilicet: De quo Dominus, Habeo, inquit, baptiſmo tingui, quum iam tinctus fuiſſet. - - Hic eſt baptiſmus, qui lauacrum & non acceptum repræſentat & perditum reddit.

(c) Cyprian. epiſt. LXXIII. ad Iubaian. p. 130. edit. Rigalt. Par. MDCXLVIII.

zentur

zentur glorioſiſſimo & maximo SANGVINIS BAPTISMO, de quo & dominus dicebat, habere ſe aliud baptiſma baptizari. Sanguine autem ſuo baptizatos & paſſione ſanctificatos conſummari & diuinæ pollicitationis gratiam conſequi, declarat in euangelio idem dominus, quando ad latronem in ipſa paſſione credentem & confitentem loquitur, & quod ſecum futurus ſit in paradiſo, pollicetur. Multa alia præclara encomia in ſecundum hunc baptiſmum habet CYPRIANVS, neque vllum hominum genus ab eo excludit præter hæreticos & ſchiſmaticos, eo quod gratia caritatis deſtituti extra eccleſiam ſine reſipiſcentia moriantur; quo in caſu nec ipſum martyrium [d] eorum peccata expiare poſſe, ſtatuebat, licet ad cetera omnia expianda ſufficeret. ORIGENES de iſthoc baptiſmi genere loqui ſolet ſub nomine baptiſmi per ignem, vt qui ipſos ſæpenumero catechumenos in cælum transferat, baptiſmo per aquam quantumuis deſtitutos. Nam EVSEBIVS ORIGENIS pariter ſententiam & ſuam declarat, quando de illis, qui ex ſchola ORIGENIS ad martyrium euecti erant, loquens, eorum duos *Heraclidem* quidem inter mares, ex mulierum autem numero *Heraidem* [e], in hoc catechumenorum duntaxat ordine conſiſtentes per ignem, vt ORIGENES alicubi dicat, baptiſmum adeptos ex hac luce migraſſe, narrat. Hunc baptiſmum hominem peccatis purgare, ipſe ORIGENES declarat. Ita enim

(d) Cyprian. de orat. dominic. p. 160. (p. 226. edit. Par. MDCXLVIII.) Quale delictum eſt, quod nec baptiſmo ſanguinis poteſt ablui? quale crimen eſt, quod martyrio non poteſt expiari?
Cyprian. de vnitat. eccleſ. p. 113. (p. 212. edit. citat.) Qui extra Chriſti eccleſiam colliguntur, tales etiam ſi occiſi in confeſſione nominis fuerint, macula iſta nec ſanguine abluitur. cetera.
Cyprian. epiſt. LVII. (al. LIV.) ad Cornel. Nec quiſquam dicat, qui martyrium tollit, ſanguine ſuo baptizatur: nec pax illi ab epiſcopo neceſſaria eſt, habituro gloriæ ſuæ pacem & accepturo maiorem de domini dignatione mercedem. Idoneus eſſe non poteſt ad martyrium, qui ab eccleſia non armatur ad prælium cetera.
It. epiſt. LX. (al. LVII.) ad Cornel. Si aliquis ex talibus fuerit apprehenſus, non eſt quod ſibi quaſi in confeſſionis nomine blandiantur, quum conſtet, ſi occiſi eiuſmodi extra eccleſiam fuerint, fidei coronam non eſſe, ſed pœnam potius eſſe perfidiæ.
(e) Euſeb. hiſtor. lib. VI. c. IV. Γυναικῶν Ἡραῒς ἔτι κατηχουμένη, τὸ βάπτισμα, ὥς που φησὶν αὐτὸς, τὸ διὰ πυρὸς λαβοῦσα, τὸν βίον ἐξελήλυθεν. Ex mulierum numero Heraïs quædam adhuc catechumena, per ignem, vt ipſe (Origenes) alicubi dicit, baptiſmum adepta, ex hac luce migrauit.

F 3 argu-

Digitized by Google

argumentatur : *Si baptiſmus indulgentiam peccatorum promittit, ſicut accepimus de baptiſmo aquæ & ſpiritus : Remiſſionem autem accepit peccatorum & qui martyrii ſuſcipit baptiſmum : ſine dubio ipſum martyrium* [*f*] *rationabiliter baptiſmus appellatur. Quoniam autem remiſſio ſit peccatorum omni martyrium ſuſtinenti, manifeſtum eſt ex eo, quod ait, Omnis, qui confeſſus fuerit in me coram hominibus, & ego confitebor in illo coram patre meo, qui eſt in cælis.* Hanc autem vniverſalem chriſtianorum iſtius temporis doctrinam fuiſſe, inde porro elucet, quod hoc ipſum adeo cognitum & peruulgatum fuit, vt nec ipſos gentiles id fugerit. Nam in actis martyrii *Perpetuæ* & *Felicitatis*, quæ circa ORIGENIS & TERTVLLIANI tempus mortem *CHRISTI* cauſſa ſubiere, de *Saturo* quodam catechumeno [*g*] leopardo proiecto, relatum legimus, quod de „vno morſu tanto perfuſus ſit ſanguine, vt populus reuertenti „illi ſecundi baptiſmatis teſtimonium reclamauerit : *Saluum lotum! Saluum lotum!* Quod quidem illi, doctrinam chriſtianorum de martyrio, quod ſecundum baptiſma & medium aliquod ſalutis eſſe credebant, deridentes dixerunt : ſed actorum iſtorum ſcriptor recte in rem præſentem obſeruat, *Plane vtique*, inquiens, *Saluus erat, qui hoc modo lauerat.*

NEQVE vero hæc tantum antiquiſſimorum ſcriptorum, qui perſecutionis & martyrii temporibus vixerunt, doctrina fuit, ſed eorum etiam, qui inſequuti ſunt & pro acerrimis neceſſitatis baptiſmi propugnatoribus habentur. Nam ipſe AVGVSTINVS & omnes, qui eadem cum ipſo ætate contra PELAGIVM ſcripſerunt, idem in cauſſa martyrii indulgent. AVGVSTINVS [*h*] CYPRIANI prorſus adſtipulatur opinioni, *Baptiſmi vicem*, inquiens, *aliquando implere paſſionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum eſt : Hodie mecum eris in paradiſo, non leue documentum beatus CYPRIANVS aſſumit.* Idem ille AVGVSTINVS de eodem latronis exemplo [*i*] aliis in locis argumentatur, quando inter alia ait : *Ineffabili poteſtate dominantis Dei atque iuſtitia deputatum eſt etiam baptiſma credenti latroni & pro acceptis habitum in animo li-*

(*f*) Origen. tract. XII. in Matth. p. 85.

(*g*) Acta Perpetuæ & Felicitat. ad calc. Lactant. de mort. perſecutor. p. 34. edit. Oxon. MDCLXXX.

(*h*) Auguſtin. de bapt. lib. IV. c. XXII. (tom. VII. p. 432. edit. Baſil. MDLXIX.)

(*i*) Auguſtin. octogint. quæſt. lib. quæſt. LXII. (tom. IV. opp. p. 568.)

bero,

bero, quod in corpore crucifixo accipi non poterat. Hinc illis eum accenſet, qui inuiſibili gratia ſine viſibili ſacramento ſanctificati ſint, quomodo multos ſub veteri pariter & nouo teſtamento ſanctificatos eſſe, putat. *Hoc* [k] *& de latrone illo dici poteſt*, inquit, *cui ſecum crucifixo dominus ait, Hodie mecum eris in paradiſo: Neque enim ſine ſanctificatione inuiſibili tanta felicitate donatus eſt. Proinde colligitur, inuiſibilem ſanctificationem quibusdam adfuiſſe, atque profuiſſe ſine viſibilibus ſacramentis.* Sed paullo poſt addit: *Nec tamen ideo ſacramentum viſibile contemnendum eſt: nam contemtor eius ſanctificari nullo modo poteſt.* In libro ſuo *de ciuitate Dei* magis generatim [l] de omnibus martyrium paſſis loquitur; *Quicumque*, inquiens, *etiam non percepto regenerationis lauacro pro confeſſione Chriſti moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum ſi ablueren-tur ſacro fonte baptiſmatis.* Quam in rem dicta ſeruatoris noſtri adlegat: *Qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam.* Et: *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui in cælis eſt.* Hic locus a PROSPERO in ſententiis ex AVGVSTINO excerptis [m] repetitur & approbatur. Quibus ille epigramma aliquod addit, quo ſententiam ſuam [n] ita exprimit:

Si mundo moritur diuino fonte renaſcens,
Fitque nouus vita, qui ſepelitur aqua.
Fraudati non ſunt ſacro baptiſmate Chriſti,
Fons quibus ipſa ſui ſanguinis vnda fuit.

(k) Aug. quæſt. in Leuit. qu. LXXXIV. tom. IV. p. 228.

(l) Auguſtin. de ciuit. Dei lib. XIII. c. VII.

It. epiſt. CVIII. ad Seleucian. Quoſcumque legimus in corpore Chriſti, quod eſt eccleſia, pertinere ad regnum cælorum, nonniſi baptizatos intelligere debemus: niſi forte quos anguſtia paſſionis inuenit, & nolentes negare Chriſtum, antequam baptizarentur, occiſi ſunt, *quibus ipſa paſſio pro baptiſmo deputata eſt.*

It. de orig. animæ lib. I. c. IX. (tom. VII. p. 1147.) Nemo fit membrum Chriſti, niſi aut baptiſmate in Chriſto aut *morte pro Chriſto.* Vnde & latro ille non ante crucem domini ſectator, ſed in cruce confeſſor, de quo nonnumquam præiudicium captatur, ſiue tentatur contra baptiſmatis ſacramentum: a Cypriano ſancto inter martyres computantur, qui ſuo ſanguine baptizantur, quod plerisque non baptizatis ſeruente perſecutione euenit.

(m) Proſper. ſentent. CXLIX.

(n) Id. epigramma LXXXVII.

Ex

Et quicquid ſacri fert myſtica forma lauacri,
Id totum impleuit gloria martyrii.

FVLGENTIVS ſi quisquam alius ſeuerus eſt, martyrium tamen baptiſmi vicem ſupplere [o] ſtatuit. Etſi enim nullum omnino hominem accepturum vitam æternam dicit, qui non heic a malis ſuis fuerit per pœnitentiam fidemque conuerſus & per ſacramentum fidei & pœnitentiæ, id eſt, per baptiſmum liberatus, illos tamen excipit, qui pro nomine Chriſti ſuo ſanguine baptizantur. Et GENNADIVS [p] poſt illum ait: *Baptizatis tantum iter eſſe ſalutis credimus, nullum catechumenum, quamuis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus, excepto martyrio, vbi tota baptiſmi ſacramenta complentur. Qui martyrio dignus eſt habitus*, quemadmodum conſtitutionum apoſtolicarum auctor [q] rem exprimit, *lætitia in domino efferatur, quod tantam coronam nactus fuerit, & per confeſſionem ex hac vita migret. Quamuis catechumenus ſit, ſine triſtitia excedat: paſſio enim pro Chriſto perlata, erit ei ſincerior baptiſmus; quandoquidem ipſe reuera & periculum faciendo commoritur, reliqui vero figura tantum.* Facile foret, multa alia iſtiusmodi teſtimonia ex CHRYSOSTOMO [r], HIERONY-

(o) Fulgent. de fide ad Petrum c. XXX. Firmiſſime tene & nullatenus dubites exceptis illis, qui pro nomine Chriſti ſuo ſanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam, cetera.
Id. de bapt. Aethiopis c. VIII. Vid. infr. lib. XI. §. V. ſub litt. (d)

(p) Gennad. de eccleſ. dogmat. c. LXXIV.

(q) Conſtitut. apoſtol. lib. V. c. VI. ὁ δὲ ἀξιωθεὶς μαρτυρίου, χαιρέτω τὴν ἐν κυρίῳ χαρὰν, ὡς τηλικούτου ἐπιτυχὼν στεφάνου, καὶ δι' ὁμολογίας ποιούμενος τὴν ἔξοδον τοῦ βίου· κἂν κατηχούμενος ᾖ, ἄλυπος ἀπίτω· τὸ γὰρ πάθος τὸ ὑπὲρ χριστοῦ, ἔσται αὐτῷ γνησιώτερον βάπτισμα· ὅτι αὐτὸς μὲν πείρᾳ συναποθνήσκει τῷ κυρίῳ, οἱ δὲ λοιποὶ τύπῳ.

(r) Chryſoſt. homil. XI. in Epheſ. p. 1107. (tom. V. p. 917. edit. Francof.) Ἀνὴρ δέ τις ἅγιος εἶπέ τι δοκοῦν εἶναι τολμηρὸν, πλὴν ἀλλ' ὅμως ἐφθέγξατο· τί δὲ τοῦτο ἐστιν; οὐδὲ μαρτυρίου αἷμα ταύτην δύνασθαι ἐξαλεῖψαι τὴν ἁμαρτίαν ἔφησεν· εἰπὲ γάρ μοι, τίνος ἕνεκεν μαρτυρεῖς; οὐ διὰ τὴν δόξαν τοῦ χριστοῦ; ὁ τοίνυν τὴν ψυχὴν προϊέμενος ὑπὲρ τοῦ χριστοῦ, πῶς τὴν ἐκκλησίαν πορθεῖς, ὑπὲρ ἧς τὴν ψυχὴν προήκατο ὁ χριστός; Dixit autem vir quidam ſanctus quiddam, quod magnam præ ſe fert audaciam; ſed tamen eſt eloquutus. Quid hoc eſt autem? Dixit, ne ſanguinem quidem martyrii poſſe delere hoc peccatum. Nam dic mihi, quamnam ob cauſſam es martyr? Annon propter Chriſti gloriam? Qui pro Chriſto animam prodegiſti, quid populaⅹris eccleſiam, pro qua Chriſtus ſuam profudit animam.

MO,

MO, [s], BASILIO [t], GREGORIO NAZIANZENO [u], CYRILLO HIEROSOLYMITANO [x], & AMBROSIO [y] addere: Sed ſatis iam diximus ad oſtendendum, hanc generalem veterum fuiſſe ſententiam, quod de catechumenorum, quantumuis ſine baptiſmo mortuorum, ſalute non ſit deſperandum, ſi in ſuo ipſorum ſanguine eſſent baptizati.

(s) Hieron. commentar. in Rom. VI. tom. IX. p. 277. edit. Baſil. MDXV. (tom. VIII. p. 172. Par. MDCXLIII.) Tribus modis baptiſmus accipitur in ſcripturis, *aquæ*, & *ſpiritus ſancti*, qui & *ignis* appellatus eſt, & *ſanguinis* in martyrio, de quo ſaluator dicebat, Baptiſmo habeo baptizari.

(t) Baſil de ſpir. ſ. c. XV. tom. II. p. 323. Ἤδη δέ τινες ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶσιν, ἀληθείᾳ καὶ οὐ μιμήσει τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον ὑποστάντες, οὐδὲν τῶν ἐκ τοῦ ὕδατος συμβόλων εἰς τὴν σωτηρίαν ἐδεήθησαν, ἐν τῷ ἰδίῳ αἵματι βαπτισθέντες. Iam vero ſunt nonnulli, qui in certaminibus pro pietate, reuera non imitatione, Chriſti mortem perpeſſi, nihil huiusmodi ſacramentis, quæ ſunt in aqua, opus habuerunt ad ſalutem, nimirum *in proprio baptizati ſanguine*.

(u) Gregor. Nazianzen. orat. XXXIX. in ſ. lumina. tom. I. p. 634. d. Οἶδα καὶ τέταρτον βάπτισμα, τὸ διὰ μαρτυρίου καὶ αἵματος, ὃ καὶ αὐτὸς Χριστὸς ἐβαπτίσατο, καὶ πολύγε τῶν ἄλλων αἰδεσιμώτερον, ὅσῳ δευτέροις ῥύποις οὐ μολύνεται. Noui quartum etiam baptiſmi genus, nempe quod *martyrio & ſanguine comparatur* (quo ipſe quoque Chriſtus baptizatus eſt) & quidem eo ceteris auguſtius, quod nullis poſtea ſordibus contaminatur.

(x) Cyrill. Hieroſolym. catech. III. n. VII. Εἴ τις μὴ λάβῃ τὸ βάπτισμα, σωτηρίαν οὐκ ἔχει, πλὴν μόνων μαρτύρων, οἳ καὶ χωρὶς τοῦ ὕδατος λαμβάνουσι τὴν βασιλείαν· λυτρούμενος γὰρ τὴν οἰκουμένην ὁ σωτὴρ διὰ τοῦ σταυροῦ, καὶ τὴν πλευρὰν νυγείς, ἐξήγαγεν αἷμα καὶ ὕδωρ, ἵνα οἱ μὲν ἐν καιροῖς εἰρήνης ἐν ὕδατι βαπτισθῶσιν· οἱ δὲ ἐν καιροῖς διωγμῶν ἐν οἰκείοις αἵμασι βαπτισθῶσι. Si quis non baptizatur, ſalutem non habet, præter ſolos martyres, qui vel ſine aqua regno cæleſti potiuntur. Redimens enim terram ſaluator per crucem, & in latere vulneratus, *ſanguinem & aquam* emiſit: vt alii quidem pacis tempore in aqua baptizarentur: alii vero tempore perſecutionis *in propriis ſanguinibus baptizentur*.

(y) Ambroſ. de virgin. lib. III. p. 118. Baſil. MDLXVII. (tom. IV. opp. p. 478. edit. Pariſ. MDCXLII.) Verum illæ ſpiritali volatu iam campum caſtitatis tenebant, quum ſubito hinc perſecutoribus imminentibus, inde torrente fluuio excluſæ a fuga, incluſæ ad coronam. Quid veremur? inquiunt: Ecce aqua: quis nos baptizari prohibet? Et hoc baptiſma eſt, quo peccata donantur, regna quæruntur. Et hoc baptiſma eſt, poſt quod nemo delinquit. Excipiat nos aqua, quæ regenerare conſueuit. Excipiat nos aqua, quæ virgines facit. Excipiat nos aqua, quæ cælum aperit, inferos tegit, mortem abſcondit, martyres reddit.

Digitized by Google

§. XXI.

Et fide cum pœnitentia in iſtis catechumenis, qui ad baptiſmum pie & religioſe eſſent præparati.

Neqve vero de martyribus tantum ita benique loquuntur antiqui patres, ſed de reliquis catechumenis omnibus, qui, dum ad baptiſmum fidei ac pœnitentiæ piæque vitæ exercitiis præpararentur, ſubito e vita erepti erant, antequam deſideria ſua perficere potuiſſent. AMBROSIVS hoſce duos caſus coniungit, & alterum alteri quodammodo comparat. Nam in concione ſua funebri in obitu VALENTINIANI *iunioris*, quem mors eripuerat ante, quam cupitum baptiſmum recepiſſet, ita pro ipſo loquitur [z]: *Si, quia ſolemniter non ſunt celebrata myſteria, hoc monet: Ergo nec martyres, ſi catechumeni fuerint, coronantur. Non enim coronantur, ſi non initiantur. Quod ſi ſuo abluuntur ſanguine, & hunc ſua pietas abluit & voluntas.* AVGVSTINVS eamdem prorſus opinionem fouebat, quod non tantum martyrium ſed fides etiam & reſipiſcentia deſiderio baptiſmi iuncta ad ſaluandum hominem in articulo neceſſitatis, ſi baptiſmum recipiendi nulla eſſet oportunitas, ſufficeret. „Etiam atque etiam conſiderans, inquit [a], inuenio non tantum paſſionem pro nomine „Chriſti, id quod ex baptiſmo deerat, ſupplere, ſed etiam fidem „conuerſionemque cordis, ſi forte ad celebrandum myſterium „baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt. Neque „enim latro ille pro nomine Chriſti crucifixus eſt, ſed pro me„ritis facinorum ſuorum: nec quia credidit, paſſus eſt; ſed dum „patitur, credidit. Quantum itaque valeat etiam ſine viſibili ſa„cramento baptiſmi, quod ait Apoſtolus, corde creditur ad iu„ſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem: in illo latrone „declaratum eſt, ſed tunc impletur inuiſibiliter, quum myſte„rium baptiſmi non contemtus religionis, ſed articulus neceſ„ſitatis excludit.„ Quare quæ hi ſcriptores verbis generalioribus de baptiſmi neceſſitate loquuntur, hac duplici conditione loqui cenſendi ſunt. Sic quando AMBROSIVS [b] ait: *Nemo adſcendit in regnum cælorum, niſi per ſacramentum baptiſmatis*, in-

(z) Ambroſ. de obitu Valent. p. 12. edit. Baſil. (p. 113. b. tom. V. edit. Pariſ.)
(a) Auguſtin. de bapt. lib. IV. c. XXII. (tom. VII. p. 432. edit. Baſil.)
(b) Ambroſ. de Abrah. patriarch. lib. II. c. X.

telli-

telligendum id eſt cum exceptione martyrum, qui baptiſmi quidem cupidi fuerunt, ſed, interueniente quadam & impediente neceſſitate, illum habere non potuerunt. Quemadmodum res ſe habuit cum *Valentiniano*, qui interfectus erat ante, quam eum recipiendi occaſionem haberet. Eumdem in modum omnia illa loca in AVGVSTINO [c], CHRYSOSTOMO [d], CYRILLO HIEROSOLYMITANO [e] & aliis interpretanda ſunt, quæ verbis generalioribus de abſoluta baptiſmi catechumenorum vel adultorum hominum neceſſitate loquuntur.

§. XXII.

Si hæretici ad vnitatem eccleſiæ rediiſſent, quatenus tum caritas id, quod ex baptiſmo deeſſet, ſupplere credita ſit.

CYPRIANVS quoque de omnibus iſtis hæreticis & ſchiſmaticis, qui deſertis ſuis erroribus ad eccleſiæ catholicæ vnitatem redirent, benigne iudicat. Quamquam enim ſecundum ipſius dogmata (quum baptiſmo eorum valorem abiudicaret) nulli il-

(c) Auguſtin. de bapt. lib. IV. c. XXI. tot.

(d) Chryſoſt. de ſacerdot. lib. III. c. V. Μανία περιφανὴς ὑπερορᾷν τῆς τοσαύτης ἀρχῆς, ἧς ἄνευ οὔτε σωτηρίας ἡμῖν, οὔτε τῶν ἐπηγγελμένων τυχεῖν ἐστιν ἀγαθῶν. εἰ γὰρ οὐ δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἐὰν μὴ δι' ὕδατος καὶ πνεύματος ἀναγεννηθῇ· καὶ ὁ μὴ τρώγων τὴν σάρκα τοῦ κυρίου καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ πίνων, ἐκβέβληται τῆς αἰωνίου ζωῆς· πάντα δὲ ταῦτα δι' ἑτέρου μὲν οὐδενός, μόνον δὲ διὰ τῶν ἁγίων ἐκείνων ἐπιτελεῖται χειρῶν· τῶν τοῦ ἱερέως λέγω· πῶς ἄν τις τούτων ἐκτὸς, ἢ τὸ τῆς γεέννης ἐκφυγεῖν δυνήσεται πῦρ, ἢ τῶν ἀποκειμένων στεφάνων τυχεῖν. Inſania manifeſta eſt, deſpicere tantum iſtum principatum, ſine quo neque ſalutis neque promiſſorum bonorum compotes fieri poſſumus. Nam *ſi non poteſt quis in regnum cælorum ingredi, niſi per aquam & ſpiritum regeneratus fuerit:* &, Qui non manducat carnem Domini & ſanguinem eius non bibit, æterna vita priuatur: omnia autem hæc haud aliter quam per ſacroſanctas illas manus perficiuntur, manus, inquam, ſacerdotum: qui fiet, vt citra illarum opem aut gehennæ ignem euitare quis poſſit, aut repoſitæ in cælo coronæ præmia adſequi?

It. homil. III. in Philipp. p. 1224. (tom. VI. p. 32. edit. Francof.) Κλαῦσον τοὺς ἀπίστους, κλαῦσον τοὺς οὐδὲν ἐκείνων ἀπέχοντας, τοὺς χωρὶς φωτίσματος ἀπερχομένους, τοὺς χωρὶς σφραγῖδος. Luge infideles, *luge eos*, qui nihil ab infidelibus differunt, *qui ſine illuminatione*, ſine ſignaculo *deceſſerunt.*

It. homil. III. in 1 Cor. p. 347. (tom. V. p. 21. e. μέγα μὲν γάρ ἐστι τὸ βάπτισμα, καὶ ἄνευ βαπτίσματος ἀμήχανον βασιλείας ἐπιτυχεῖν. Magna quidem res eſt baptiſma & *ſine baptiſmate non poſſumus regnum adſequi.*

(e) Cyrill. catech. III. n. VII. vid. ſub litt. anteced. (x) p. 49.

Digitized by Google

lorum vere baptizati eſſe poterant, niſi denuo baptizarentur ad eccleſiam reuerſi; tamen ſi quis eorum in vnitate mortuus eſſet eccleſiæ, illius de conditione haud deplorandum eſſe exiſtimabat (quantumuis ex ipſius quidem ſententia ſine baptiſmo deceſſiſſet) ſed amore ductus gratiam & miſericordiam apud dominum conſequuturum eſſe eum, ſperabat. Illis enim, quæ ipſius de iterando baptiſmate opinioni obiecta fuerant, ita reſpondet [f]; *Dicet aliquis: Quid ergo fiet de his, qui in præteritum de hæreſi ad eccleſiam venientes ſine baptiſmo admiſſi ſunt? Potens eſt dominus miſericordia ſua indulgentiam dare, & eos, qui ad eccleſiam ſimpliciter admiſſi, in eccleſia dormierunt, ab eccleſiæ ſuæ muneribus non ſeparare.* FIRMILIANVS, epiſcopus *Cæſarcenſis*, eodem fere modo eidem obiectioni reſpondet: *Quid [g] ergo, inquiunt, fiet de his, qui ab hæreticis venientes, ſine eccleſiæ baptiſmo admiſſi ſunt? Si de ſæculo exceſſerunt, in eorum numero, qui apud nos catechizati quidem, ſed priusquam baptizarentur, obierunt, habentur.* AVGVSTINVS hanc CYPRIANI opinionem [h] ſæpe memorat approbatque; immo in gratiam eccleſiæ contra *Donatiſtas* vrget. Poſito enim, catholicos in admittendis ſine baptiſmo hæreticis errare, eſſe tamen eos in eo numero, dicit, quibus CYPRIANVS propter vnitatis & caritatis, multitudinem peccatorum cooperientis, cuſtodiam ignoſci poſſit. BASILIVS quoque, VOSSIO [i] recte obſeruante, in CYPRIANI ſententiam pedibus videtur iuiſ-

(f) Cyprian. epiſt. LXXIII. ad Iubaian. p. 208. (p. 313. edit. Fell. Amſtel. MDCC.)

(g) Firmil. epiſt. LXXV. apud Cyprian. p. 226. (p. 32?. edit. cit.)

(h) Aug. de bapt. lib. II. c. XIII. Quum arbitraretur, eos qui extra eccleſiæ communionem baptizarentur, baptiſmum non habere, credidit eos tamen in eccleſiam ſimpliciter admiſſos, propter ipſius vnitatis vinculum poſſe ad veniam peruenire.
It. lib. V. c. II. Bene quidem præſumſit, quod caritas vnitatis poſſit cooperire multitudinem peccatorum. - - Nos autem ſi ad eccleſiam ſine baptiſmo admittimus, in eo numero ſumus, quibus Cyprianus propter vnitatis cuſtodiam ignoſci poſſe præſumſit.
It. lib. V. c. XXVIII. Quomodo non ſunt per aquam ſaluati, quos in præteritum cum eo baptiſmate, quod in hæreſi acceperant, in eccleſiam ſimpliciter admiſſos Cyprianus ipſe commemorat? Eadem quippe arcæ vnitas eos ſaluos fecit, in qua nemo niſi per aquam ſaluatus eſt. Conf. contr. Creſcon. lib. II. c. XXXIII. & XXXV.

(i) Voſſ. de bapt. diſputat. VII. p. 105. Neque Baſilius videtur putaſſe, baptiſmum eſſe ἁπλῶς neceſſarium, ſaltem in iis, qui quomodocunque, etſi non

ſe,

ſe, quod videlicet Deus pro ſua miſericordia ſchiſmaticos, ad pacem & vnitatem eccleſiæ reuerſos, ſine baptiſmo etiam ſaluos faciat. Nam etſi eorum baptiſmum nullum & vanum eſſe, cum CYPRIANO ſtatuat, dicit tamen, ſequendam potius eſſe conſuetudinem recipiendi [k] eos in communionem, in iſtis eccleſiis, quæ iſtorum baptiſmum admittunt, obſeruatam, quam pacem & vnitatem eccleſiæ huius rei cauſſa diſſoluendam. Quod ille non docuiſſet, ſi homines, rebus ſic ſe habentibus, per diuinam gratiam ſine baptiſmo ſaluari non poſſe, credidiſſet.

§. XXIII.

Si qui cum eccleſia ſine baptiſmo communicaſſent, quatenus hoc priuationem baptiſmi ſupplere creditum ſit.

ALIVM adhuc caſum inuenio, in quo veteres in baptiſmi priuatione conniuendum eſſe arbitrati ſunt: Si videlicet eccleſia hominem, quem vere baptizatum eſſe perſuaſa erat, (quique ipſe vere ſe baptizatum eſſe bona fide credebat) per

vere, eſſent baptizati. Nam epiſtola ad Amphilochium can. I. tradit. baptiſmum Catharorum, & Encratitarum, & Hydroparaſtatarum, & Apotacticorum, non eſſe verum baptiſmum; quia etſi, qui initio ſchiſmatis baptizarent, manusque imponerent, ſpiritualem gratiam conferrent, propterea quod legitime eſſent vocati ad hoc munus; ii tamen, qui a ſchiſmaticis illis vocati eſſent, non acceperint poteſtatem eam tribuendi gratiam Spiritus S. ac proinde non magis baptizarint, quam ſi laici fuiſſent. Vnde concludit, tales eſſe rebaptizandos. Agnoſcit interim, ſerio eſſe diſpiciendum, quod imprimis e re fecerit eccleſiæ, ac pacis publicæ. Si enim baptiſmus eorum ſit futurus offendiculo, ſatius eſſe arbitratur, illum omittere; non quaſi ſit vere baptizatus, ſed quia credatur a multis vere baptizatus; qualibus futurum ſit ſcandalo, ſi iterum tingatur. Audiamus ipſum Baſilium: ἐπειδὴ δὲ ὅλως ἔδοξέ τισι τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν, οἰκονομίας ἕνεκα τῶν πολλῶν, δεχθῆναι αὐτῶν τὸ βάπτισμα, *Quoniam autem Aſiaticis quibusdam omnino placuit, diſpenſationis ac concordiæ cauſſa admitti, ac recipi eorum baptiſmum, ſane recipiatur.* Et poſtea, quum Encratitas iterum baptizari præcepiſſet, reſtringit hæc eo pacto: Ἐὰν μέντοι μέλλῃ τῇ καθόλου οἰκονομίᾳ ἐμπόδιον ἔσεσθαι τοῦτο· πάλιν τῷ ἔθει χρηστέον, καὶ τοῖς οἰκονομήσασι, τὰ καθ᾽ ἡμᾶς πατράσιν ἀκολουθητέον. *Sin eſt, vt vniuerſali eccleſiæ adminiſtrationi ea res offutura ſit: altera illa conſuetudine vtendum; & ſequendi patres, qui, quæ noſtri muneris ſint, ſtatuerunt.* Atqui ſi credidiſſet Baſilius, baptiſmum ἁπλῶς eſſe neceſſarium: non docuiſſet, poſſe eum in non vere baptizatis omitti οἰκονομίας ἕνεκα. Nam ſine quo ſaluari non poſſumus, id concordiæ cauſſa omitti nulla ratione poteſt aut debet.

(k) Baſil. can. epiſt. c. I. tom. II. opp. p. 750. edit. Pariſ. an. MDCXVIII. (In tomis conc. tom. II. append. p. 1717. c) Vid. ſub litt. anteced. (i).

plures annos ad conſtantem altaris communionem admitteret. Licet tandem vel prorſus nullum, aut certe dubium & ſuſpectum baptiſmum accepiſſe noſceretur, tamen conſtans cum eccleſia communicatio hunc baptiſmi defectum ſupplere exiſtimabatur. Singularis quidem aliquis communicationis actus, qui in puello vel catechumeno caſu quodam vel errore contigiſſet, ad penſandum baptiſmum ſufficere non credebatur: Nam hac in re canones præcipiebant, vt ſi quid iſtiusmodi vſu veniſſet, homo ſtatim baptizaretur. Ita in *reſponſis canonicis* TIMOTHEI, epiſcopi *Alexandrini*, interrogatio fit: *Si puellus catechumenus, vtpote annorum ſeptem, vel homo etiam perfectus, dum fieret oblatio, opportune adfuerit, eiusque neſcius particeps factus ſit, quid de eo fieri debet?* Et reſponſio [*l*] hæc eſt: *Debet illuminari*, hoc eſt, *baptizari*. Ita quoque *conſtitutionum apoſtolicarum* auctor apoſtolos introducit ſic decernentes [*m*]: *Si quis per ignorantiam euchariſtiam participauerit, hunc cito inſtruite ac baptiſmo initiate, ne contemptor exeat.* Si quis autem ſe vere baptizatum credens, nec tamen talis exiſtens, cum eccleſia communicandi per plures annos habuiſſet veniam, iſta eius ad altare communicatio baptiſmi neceſſitatem tollere exiſtimabatur, & tali homini in eccleſia manere, ſine baptiſmi iteratione, permittebatur. Nobile huius rei exemplum apud *Euſebium* exſtat, quod *Alexandriæ Dionyſii* memoria accidit, & ab EVSEBIO ex epiſtola quadam DIONYSII ad *Xyſtum*, *Romanæ* vrbis epiſcopum, ſcripta, in qua epiſcopi ſententiam hac de re expetit, commemoratur. „Quidam ex fratribus,„ inquit DIONYSIVS [*n*], qui ad eccleſiam „conueniunt, iam pridem pro fideli habitus, & qui ante meam „ordinationem, ac ni fallor, ante ipſius quoque *Heraclæ* epiſcopatum, cœtus fidelium particeps fuerat: quum interfuiſſet „baptiſmo eorum, qui nuper baptizabantur, & interrogatio-

(*l*) Timoth. Reſp. canon. quæſt. I. ap. Beuereg. pandect. tom. II. p. 165. Vid. ſupra c. I. §. IV. ſub litt. (s) pag. 7.

(*m*) Conſtitut. apoſtol. lib. VII. c. XXV. εἰ δέ τις κατὰ ἄγνοιαν μεταλάβοι, τοῦτον τάχιον στοιχειώσαντες μυήσατε, ὅπως μὴ καταφρονητὴς ἐξέλθοι.

(*n*) Dionyſ. epiſt. ad Xyſtum ap. Euſeb. lib. VII. c. IX. Τῶν συναγομένων ἀδελφῶν πιστὸς νομιζόμενος ἀρχαῖος καὶ πρὸ τῆς ἐμῆς χειροτονίας οἶμαι δὲ καὶ πρὸ τῆς τοῦ μακαρίου Ἡρακλᾶ καταστάσεως τῆς συναγωγῆς μετασχών· τοῖς ὑπόγυοι βαπτιζομένοις παρατυχὼν, καὶ τῶν ἐπερωτήσεων καὶ τῶν ἀποκρίσεων ἐπακούσας, προσῆλθέ μοι

nes

Digitized by Google

„nes reſponſaque illorum audiiſſet: ad me acceſſit flens & vo„cem ſuam ingemiſcens. Pedibusque meis aduolutus confiteri „atque deierare cœpit, baptiſmum, quo apud hæreticos initiatus „fuerat, non huiusmodi eſſe, neque cum hoc noſtro quidquam „commune habere. Quippe illum plenum eſſe blaſphemiæ & „impietatis. Aiebatque, animam ſuam acerbiſſimo doloris ſen„ſu compungi, ac ne oculos quidem ad Deum attollere ſe au„dere; quippe qui ſceleſtis illis verbis ac cærimoniis initiatus „fuiſſet. Proinde orabat, vt hoc puriſſimo lauacro, veriſſima„que adoptione & gratia donaretur. Quod equidem facere „non ſum auſus: Sed diuturnam illi communionem ad id ſuf„ficere, dixi. Nam qui gratiarum actionem frequenter audie„rit, & qui cum ceteris reſponderit, Amen; qui ad ſacram „menſam adſtiterit, & manus ad ſuſcipiendum ſacrum cibum „porrexerit; qui illum exceperit & corporis & ſanguinis do„mini noſtri *IESV CHRISTI* particeps fuerit diutiſſime, eum „ego de integro renouare non auſim. Porro vt bono animo „eſſet, & cum firma fide bonæ ſpei plenus ad dominici corpo„ris participationem accederet, iuſſi„.

Difficile omnino hoc erat conſilium in caſu admodum raro, & plane ſingulari, cuius vix ſimilem in hiſtoria antiqua inuenias. Mentionem autem huius & reliquorum caſuum antecedentium omnium facere volui, vt oſtenderem, quod veteres non generatim duriorem iſtam de abſoluta baptiſmi neceſſitate (ſanctæ quidem inſtitutionis neglectui & contemtioni oppoſitam) opinionem habuerint, quam nonnulli eis attribuere vo-

κλαίων καὶ καταθρηνῶν ἑαυτὸν, καὶ πίπτων πρὸ τῶν ποδῶν μου· ἐξομολογούμενος μὲν καὶ ἐξομνύμενος τὸ βάπτισμα ὃ παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς βεβάπτιστο, μὴ τοιοῦτο εἶναι, μηδὲ ὅλως ἔχειν τινὰ πρὸς τοῦτο κοινωνίαν· ἀσεβείας γὰρ ἐκεῖνο καὶ βλασφημιῶν πεπληρῶσθαι· λέγων δὲ πάνυ τι τὴν ψυχὴν νῦν κατανενύχθαι, καὶ μηδὲ παρρησίαν ἔχειν ἐπᾶραι τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ τῶν ἀνοσίων ἐκείνων ῥημάτων καὶ πραγμάτων ὡρμημένος· καὶ διὰ τοῦτο δεόμενος τῆς εἰλικρινεστάτης ταύτης καθάρσεως καὶ παραδοχῆς καὶ χάριτος τυχεῖν· ὅπερ ἐγὼ μὲν οὐκ ἐτόλμησα ποιῆσαι· φήσας αὐτάρκη τὴν πολυχρόνιον αὐτῷ κοινωνίαν εἰς τοῦτο γεγονέναι· εὐχαριστίας γὰρ ἐπακούσαντα, καὶ συνεπιφθεγξάμενον τὸ ἀμὴν, καὶ τραπέζῃ παραστάντα, καὶ χεῖρας εἰς ὑποδοχὴν τῆς ἁγίας τροφῆς προτείναντα καὶ ταύτην καταδεξάμενον, καὶ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετασχόντα ἱκανῷ χρόνῳ, οὐκ ἂν ἐξ ὑπαρχῆς ἀνασκευάζειν ἔτι τολμήσαιμι· θαρρεῖν δὲ ἐκέλευον, καὶ μετὰ βεβαίας πίστεως καὶ ἀγαθῆς συνειδήσεως τῇ μετοχῇ τῶν ἁγίων προσιέναι.

lunt;

lunt; ſiquidem nudum eius defectum tam variis modis, nimirum vel I. martyrio, vel II. fide & vera cordis conuerſione; vel III. inſigni vnitatis ac pacis amore & ſtudio; vel IV. diuturna euchariſtiæ participatione, condonari poſſe & ſuppleri, crediderunt.

§. XXIV.

Quid veteres de infantibus ſine baptiſmo denatis ſtatuerint.

Observandvm autem eſt, quod quæ hac in re veteres conceſſerunt, præcipue ad homines adultos ſpectent, qui fidem & pœnitentiam, partes religionis eſſentiales, ad compenſandum externæ baptiſmi cærimoniæ defectum exhibere poterant. De infantibus autem res maiori inuoluta erat difficultate, quia nec fides nec pœnitentia propria in eorum gratiam adlegari poterat, vt adeo *tum externo & viſibili ſigno* tum *interna & ſpirituali gratia* baptiſmi deſtituti eſſent. Quocirca qui omnium amantiſſime de illis loquuntur, ſtatum duntaxat medium, nec in cælo nec in inferno, illis adſignare ſuſtinent. Sit in exemplum gregorivs nazianzenvs [o], qui futurum exiſtimat, vt „infantes, non culpa ſua ſine baptiſmo defuncti, nec cæleſti „gloria nec ſuppliciis a iuſto iudice adficiantur, vtpote qui licet ſignati non fuerint, improbitate tamen careant, atque hanc „iacturam paſſi potius fuerint, quam fecerint. severvs, eccleſiæ *Antiochenæ* antiſtes, nazianzeni ſequitur ſententiam: Nam primum dicit [p], quod, ſi infantes moriantur lauacri regenerationis non participes, regno cæleſti certe excludantur: Sed addit, quod, quatenus peccata haud admiſerint, pœnam nullam vel tormentum ſubeant, ad medium quemdam ſtatum deſignati, quem tamquam ſtatum inter ſanctorum gloriam & pœnam

(o) Nazianz. orat. XL. (tom. I. p. 653. b.) Τοὺς δὲ μήτε δοξασθήσεσθαι μήτε κολασθήσεσθαι παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ, ὡς ἀσφραγίστους μέν, ἀπονήρους δέ, ἀλλὰ παθόντας μᾶλλον τὴν ζημίαν, ἢ δράσαντας.

(p) Seuer. catena in Ioh. III. p. 83. Ζητεῖται δὲ λοιπόν, εἰ καὶ τὰ παιδία τὰ ἀώρῳ τῇ ἡλικίᾳ τετελευτηκότα, τῆς βασιλείας μετέχουσι τῶν οὐρανῶν· Καὶ πρὸς τοῦτο λεκτέον· Ὡς τὰ ἀφώτιστα τελευτήσαντα, μὴ μετεσχηκότα τοῦ τῆς παλιγγενεσίας λουτροῦ, προδήλως ἔξω τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας καθίσταται, διὰ τὸ τὸν κύριον ἐν Εὐαγγελίοις ἀποφήνασθαι πρὸς Νικόδημον, καὶ εἰπεῖν· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μὴ - - βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν ἐπλημμέλησαν τὰ ἐν ἀώρῳ τῇ ἡλικίᾳ τετελευτηκότα, οὔτε κολάσεσιν, ἢ τισι βασάνοις ὑπάγονται, μέσην δέ τινα τάξιν ὑφέξουσι.

pœnam damnatorum deſcribit. Verum hæc ſententia de ſtatu quodam medio inter *Latinos* numquam recepta eſt. Duo enim loca recipiendis hominibus poſt diem iudicii ſtatuunt, cælum videlicet & orcum; & concludunt, quod quum infantes, a peccati originalis ſordibus non abluti, in cælum admitti nequeant, in orco ſint oporteat, eo quod tertius locus non detur. AVGVSTINVS hoc frequenter contra *Pelagianos* vrget, qui inter regnum Dei & vitam æternam diſtinguebant, infantes ſine baptiſmo defunctos ad æternam quidem vitam & ſalutem, non vero ad regnum Dei admitti poſſe, ſtatuentes. Quibus in libris ſuis de *peccatorum meritis & remiſſione* hunc in modum opponit: *Quamuis* [q] *condemnatio grauior ſit eorum, qui originali delicto etiam propria coniunxerunt, & tanto ſingulis grauior, quanto grauius quiſque peccauit: tamen etiam illud ſolum, quod originaliter tractum eſt, non tantum a regno Dei ſeparat, quo paruulos ſine accepta gratia Chriſti intrare non poſſe ipſi (Pelagiani) etiam confitentur: verum & a ſalute ac vita æterna facit alienos, quæ nulla alia eſſe poteſt præter regnum Dei, quo ſola Chriſti ſocietas introducit.* Et paullo poſt adhuc clarius loquitur [r]; *Poteſt proinde recte dici, paruulos, ſine baptiſmo de corpore exeuntes, in damnatione omnium mitiſſima futuros. Multum autem & fallitur, qui eos in damnatione prædicat non futuros, dicente apoſtolo: Iudicium ex vno delicto in condemnationem. Et paullo poſt: Per vnius delictum in omnes homines ad condemnationem.* Hoc intuitu [s] chriſtianos *Punicos* baptiſmum ipſum nihil aliud, quam ſalutem, & ſacramentum corporis Chriſti, nihil aliud quam vi-

Cæterum quæritur, num infantes tenera adhuc ætate morientes, regni cæleſtis participes exiſtant. Ad hoc reſpondendum: Quotquot baptiſmi exſortes, regenerationis lauacro fruſtrati, ex hac vita diſcedunt, regno cælorum excludi, quandoquidem dominus in euangeliis ad Nicodemum dixerit: Amen, amen, dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu S. non poteſt intrare in regnum Dei. Cum autem nihil adhuc deliquerint, qui ætate immatura diſceſſerunt, nullis quidem tormentis aut pœnis excruciantur, ſed medium quemdam ordinem ſubibunt. Sin lauacro ſacrato luſtrati e vita demigrarint, iuſtorum quidem numero cenſendi ſunt, non tamen ſuis meritis cælorum regnum conſequuntur.

(q) Auguſtin. de peccator. merit. & remiſſ. lib. I. c. XII. (tom. VII. opp. p. 661. edit. Baſil. MDLXIX.)

(r) Auguſtin. ibid. c. XVI.

(s) Auguſtin. ibid. c. XXIV.

tam vocare, dicit. Si ergo nec ſalus nec vita æterna ſine baptiſmo & corpore & ſanguine domini cuiquam ſperanda ſit, fruſtra ſine his promitti paruulis arbitratur. In eodem libro [*t*] doctrinam de ſtatu quodam infantum vel aliorum quorumvis medio diſertis verbis repudiat. *Non eſt vllus vlli medius locus*, inquit, *vt poſſit eſſe, niſi cum diabolo, qui non eſt cum Chriſto. Hinc & ipſe dominus volens auferre de cordibus male credentium iſtam neſcio quam medietatem, quam conantur quidam paruulis non baptizatis tribuere, vt quaſi merito innocentiæ ſint in vita æterna, ſed quia non ſunt baptizati, non ſint cum Chriſto in regno eius, definitiuam protulit ad hæc ora obſtruenda ſententiam, vbi ait: Qui mecum non eſt, aduerſum me eſt.* Multis aliis in locis [*u*] hunc ſtatum medium contra *Pelagianos* impugnat, neceſſitatemque baptiſmi ad eluendas peccati originalis ſordes in infantibus, eosque ad vitam æternam beneficio regenerationis perducendos, vrget. *Propterea* [*w*], inquit, *cum baptizandis paruulis feſtinatur & curritur, quia ſine dubio creditur, aliter eos in CHRISTO viuificari omnino non poſſe.* FVLGENTIVS [*x*] adhuc ſeuerior AVGVSTINO eſt. *Firmiſſime tene*, inquit, *& nullatenus dubites, non ſolum homines iam ratione vtentes, verum etiam paruulos, qui ſiue in vteris matrum viuere incipiunt, & ibi moriuntur, ſiue quum de matribus nati, ſine ſacramento ſancti baptiſmatis, quod datur in nomine patris, filii & ſpiritus ſancti, de hoc ſaeculo tranſeunt,*

(*t*) Aug. ibid. c. XXVIII. (p. 680. d. edit. cit.)

(*u*) Auguſt. de anima lib. I. c. IX. (tom. VII. opp. pag. 1148.) Verum hæc vt volet quiſque accipiat, dum tamen de baptiſmo non præſcribatur ſaluatoris præcepto, huius latronis exemplo: & non baptizatis paruulis nemo promittat inter damnationem regnumque cælorum, quietis vel felicitatis cuiuslibet atque vbilibet, quaſi *medium locum*. Hoc enim eis hæreſis Pelagiana promiſit, quia nec damnationem metuit paruulis, quos nullum putat habere originale peccatum, nec ſperat eis regnum cælorum, ſi non perueniunt ad baptiſmatis ſacramentum.
Ibid. lib. II. c. XII. Nouellos hæreticos Pelagianos iuſtiſſime conciliorum catholicorum & ſedis apoſtolicæ damnauit auctoritas, eo quod auſi fuerint non baptizatis paruulis, dare quietis & ſalutis locum, etiam præter regnum cælorum. Quod auſi non fuiſſent, niſi negarent, eos habere originale peccatum, quod opus eſſet abſolui per baptiſmatis ſacramentum. Ibid. lib. III. c. XIII. tot.

(*w*) Auguſtin. epiſt. XXVIII. ad Hieron. (tom. II. opp. p. 107. b. edit. Baſil.)

(*x*) Fulgent. de fide ad Petrum c. XXVII. Vid. Fulgent. de baptiſmo æthiopis c. VIII. citat. infra lib. XI. §. V. litt. (d).

ignis

ignis æterni ſempiterno ſupplicio puniendos. Quia etſi propriæ actionis peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione & natiuitate traxerunt. Qui ſub nomine IVSTINI MARTYRIS delitescit auctor [y], quum de infantibus quoque loquitur, *Hoc diſcrimen eſt*, inquit, *inter baptizatos & non baptizatos, quod illi bona per baptiſmum obuenientia conſequuntur, hi vero non conſequuntur.* Et auctor librorum *hypognoſticon* [z], qui ſub nomine ſcripſit AVGVSTINI, & viris doctis vel MARIVS MERCATOR, vel SIXTVS eccleſiæ *Romanæ* epiſcopus, eſſe creditur, diſputans contra *Pelagianos,* ipſius AVGVSTINI veſtigiis inſiſtit; Sic enim ait: *Si quis renatus non fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum æternum. Intrare in regnum cælorum non aliud eſt, quam in vita beata viuere, quæ permanet in ſæcula ſæculorum. Ecce non baptizatus vitali etiam cibo poculoque priuatus diuiditur a regno cælorum, vbi fons viuentium permanet CHRISTVS. Da mihi præter hunc alterum locum, vbi vitæ poſſit requies eſſe perennis. Primum enim locum fides catholicorum diuina auctoritate regnum credidit eſſe cælorum, vnde non baptizatus excipitur, ſecundum gehennam, vbi omnis apoſtata vel a CHRISTI fide alienus æterna ſupplicia experietur. Tertium penitus ignoramus, immo nec eſſe in ſcripturis ſanctis inuenimus. Finge, Pelagiane, locum ex officina peruerſi dogmatis tui, vbi alicui a CHRISTI gratia vitam requiei & gloriæ poſſidere paruuli poſſint.* Hæc ſevere admodum dicta ſunt, ſed ſi ſtatum controuerſiæ inter catholicos & *Pelagianos* conſideres, non ſine idonea ratione ita dicta ſunt. PELAGIVS enim peccatum originale & baptiſmi neceſſitatem ad culpam eius abluendam negabat, infantes ſalutem æternamque vitam a regno Dei diſtinctam ſine hoc obtinere poſſe, contendens. Huic ſeſe opponentes catholici neceſſitatem baptiſmi in infantibus æque ac adultis, ad expurgandam congenitam labem & æternam illis ſalutem procurandam, tuebantur. Sed non ita perſpicue narrant, num heic caſus aliqui excepti fuerint reſpectu paruulorum, vti ratione adultorum fuerunt; Num mera baptiſmi priuatio in infante, ſi nullus in

(y) Iuſtin. Martyr. quæſt. & reſp. ad orthodox. qu. LVI. (p. 424. edit. Pariſ. MDCXXXVI.) *Αὕτη ἐστὶν ἡ διαφορὰ τῶν βαπτισθέντων πρὸς τοὺς μὴ βαπτισθέντας, τὸ τυχεῖν μὲν τοὺς βαπτισθέντας τῶν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀγαθῶν· τοὺς δὲ μὴ βαπτισθέντας, μὴ τυχεῖν.*

(z) Auguſtin. hypognoſt. lib. V. c. V. (tom. VII. opp. p. 1405.)

paren-

parentibus baptiſmi contemtus vel neglectus eſſet, ineuitabili neceſſitate & ſubita morte interueniente, infantem a regno cæleſti excludat? Inter veteres vniuerſos ſolus FVLGENTIVS ſalutem infantibus, in matris vtero ante natiuitatem demortuis, abſolute abiudicauit. Reliqui autem mitius loqui videntur, excepto, ſi penes parentes contemti vel neglecti baptiſmi culpa eſſet, dum liberos ſuos ad baptiſmum non offerrent, quantumuis id faciendi opportunam haberent occaſionem, vbi infans ſalute æterna ex parentum ſuorum culpa excidere, neque vero Dei vel iuſtitia vel miſericordia in puniendo accuſari poſſet. Hæc excellentis illius auctoris, qui librum de *vocatione gentium*, quem alii PROSPERO, AMBROSIO alii tribuunt, ſcripſit, ſententia videtur fuiſſe. Nam cauſſam, quamobrem doctrina de baptiſmi ad ſalutem infantum neceſſitate ita ſtudioſe inculcata ſit, hanc affert, vt ne parentes in offerendis ſuis ad ſacrum fontem remiſſe vel negligenter agerent, quod certe facturi eſſent, ſi baptiſmum ad ſalutem minus neceſſarium eſſe, arbitrarentur. *Neque credi fas eſt*, inquit, [*a*], *eos, qui regenerationis non adepti ſunt ſacramentum, ad vllum beatorum pertinere conſortium.* Et alio loco [*b*]: *Non latet, quantum cordibus fidelium deſidia gigneretur, ſi in baptizandis paruulis nihil de cuiusquam negligentia, nihil de ipſorum eſſet mortalitate metuendum.* Hic auctor neceſſitatem baptiſmi infantum, vt boni quique chriſtiani, vrget ex ratione cuiusdam beneficii, quod parentum cura infanti conciliari poſſe credebatur; & contra ex ratione irreparabilis damni & iacturæ, quam infans parentum culpa ac negligentia ſuſtinere poſſet. Et hoc ad parentum curam & vigilantiam excitandam ſatis valet, etiamſi in extremæ neceſſitatis caſibus infantes ſine baptiſmo ſaluari poſſe concedatur. Neque improbabile eſt, veteres nihil aliud ſpectaſſe, tametſi eorum locutiones ſeueræ ſint & generales, & ſine vlla expreſſa exceptione. Negari enim nequit, infantes æque ac adultos martyres eſſe poſſe. Tales erant infantes, quos *Bethlehemi* interfici iuſſit *Herodes*. Parentes itidem baptiſmum pro liberis ſuis expetere poſſunt, fidem & poenitentiam ipſorum nomine vouentes, ſi qua extrema tantum

(*a*) Proſper. de vocat. gentium lib. II. c. XX.

(*b*) Ibid. c. XXIV.

neces-

neceſſitas, non autem vituperabilis neglectio, impediat, quo minus illum obtineant. Et in eiusmodi caſibus ſi adulti ſine baptiſmo ſalutem conſequi poſſunt, (vti veteres omnes adfirmant) par ratio heic videtur eſſe, vt eamdem caritatem & indulgentiam in paruulos extendamus. HINCMARVS archiepiſcopus *Rhemenſis*, vir magna fama & doctrina ſuæ ætatis, & in ſcriptis veterum multum verſatus, hanc huius implicitæ quæſtionis, in ſingulari quadam re, quæ ipſius memoria accidit, dedit diſſolutionem. Epiſcopus quidam eiusdem regionis *Hincmarus*, antiſtes *Ladunenſis*, ex iniuſta quadam ratione baptiſmum paruulorum in diœceſi ſua impediebat, parentibus licet & ſponſoribus eos baptizari cupientibus; quo pacto multi paruuli ſine baptiſmo decedebant. Iam quæſtio erat de futuro horum infantum ſtatu, num parentum deſiderium & oblatio ad baptiſmum ad impetrandam liberis ſuis æternam ſalutem ſufficeret? Ad quam ſine vlla dubitatione [c] HINCMARVS adfirmando reſpondebat, *Sicut paruulis*, inquiens, *naturali, id eſt alieno, peccato obnoxiis aliorum, id eſt patronorum, fides pro eis reſpondentium in baptiſmate fit ad ſalutem: Ita paruulis, quibus baptiſmum denegari iuſſiſti, parentum vel patronorum corde credentium & pro paruulis ſuis fideli verbo baptiſma expetentium, ſed non impetrantium, fides & fidelis poſtulatio prodeſſe potuerunt, dono eius, cuius ſpiritus, quo regeneratio fit, vbi vult, ſpirat.* Si hunc in modum ſenſum veterum cum HINCMARO interpretemur, omnia illa loca, quæ infantes ſine baptiſmate denatos damnant, non de mera baptiſmi priuatione, vbi haberi non potuit, ſed de parentum, baptiſmum liberis ſuis non expetentium nec procurantium, quum id facere in eorum eſſet poteſtate, contemtione & neglectione intelligenda ſunt. Ego in explanando confirmandoque horum capitum, quæ ad baptiſmi tam infantum quam adultorum neceſſitatem ſpectant, vero ſenſu longus fui, eo quod veteres falſo intelligantur ab aliis, ab aliis accuſentur, vtpote baptiſmi neceſſitatem nimis ſeuere & duriter vrgentes; quum tamen ipſorum ſententia de ea ſatis accurata ſit, vbi de catechumenis quæſtio eſt, adeoque benignam interpretationem in negotio etiam paruulorum admittere poteſt, ſi non ex generalioribus eorum lo-

(c) Hincmar. opuſc. LV. capit. c. XLVIII.

Digitized by Google

cutionibus, contra veram horum auctorum intentionem & conſilium, durum iſtum ſenſum cogere nimiopere adlaboramus.

Finem huic ſermoni de inſtitutione & diſciplina catechumenorum heic imponerem, niſi duo adhuc momenta reſtarent, diſtinctius, quam quidem ſupra fieri licuit, conſideranda. Horum alterum de origine, natura & vſu antiquorum ſymbolorum eccleſiæ agit, quæ præcipue in vſum & inſtitutionem catechumenorum confecta ſunt, adeoque hoc loco commodiſſime expendenda. Alterum vero ad eam diſciplinæ ipſorum partem attinet, qua de diſtincta & perfecta ſublimiorum quarumdam doctrinarum & myſticorum rituum eccleſiæ cognitione ad certum tempus fuerunt celati. Quarum rerum conſideratio ſequentium capitum erit argumentum.

LIBRI DECIMI
CAPVT TERTIVM.
DE ORIGINE, NATVRA ET APPELLATIONIBVS ANTIQVARVM FORMVLARVM FIDEI.

§. I.
Cur formula fidei dicatur ſymbolum.

De formula fidei dum loqui inſtituimus, de diuerſis illis nominibus, eorumque rationibus primo loco aliquid dicendum eſt, quia nonnulla ex illis obſcuriora ſunt & falſæ interpretationi obnoxia. Vſitatiſſima appellatio eſt *ſymbolum*; cur autem ita dicatur, inter viros doctos non conuenit. BARONIVS [a] tres huius nominis adfert rationes. I. Apoſtolos putat quosdam fidei canones, quibus vniuerſam chriſtianam fidem perſtringentes firmarent ac ſtabilirent, conſtituiſſe, ad eosque perficiendos ſingulos ex eis ſymbolum ſuum attuliſſe, atque hinc

(a) Baron. an. XLIV. n. XV. Tunc etiam catholicæ fidei conſulturi, (apoſtoli) quid ſinguli eſſent prædicaturi gentibus, ne vlla ex parte aliqua vel apparens inter eos in adnuntiatione euangelii diuerſitas eſſet; quosdam fidei canones, quibus vniuerſam chriſtianam fidem perſtringentes firmarent ac ſtabilirent, conſtituerunt: quos proprio nomine Dei eccleſia nominare conſueuit *ſymbolum apoſtolorum*, vel quod ſinguli ex eis ad eum perficiendum attulerint ſuum ſymbolum; - - vel quoniam, qui chriſtiani eſſent, eo ſymbolo, velut teſſera militari data, dignoſci poſſent. cetera.

ſym-

ſymbolum forte nuncupari. Verum quum fundamentum huius opinionis incertum ſit, (ſicuti eſſe, poſtea videbimus) hæc iſtius nominis ratio locum habere non poteſt. II. Ita etiam vocari poſſe exiſtimat, quoniam qui veri chriſtiani eſſent, eo ſymbolo, velut teſſera militari data, ab infidelibus & hæreticis dignoſci poſſent. III. Quia ſymbolum ſit collatio, ſeu collatæ in vnum totius chriſtianæ doctrinæ epitome. SVICERVS [*b*] hiſce quartam huius nominis rationem addit. Vocari ita poſſe putat, non a militari teſſera, ſed a militari ſacramento, quo milites imperatori ſeſe obſtringant. Eſſe enim ſymbolum teſſeram pacti, quod in baptiſmo ineamus cum Deo. Quam in rem teſtimonium citat AMBROSII [*c*], *Symbolum cordis ſignaculum & noſtræ militiæ ſacramentum* vocantis: Et PETRVM CHRYSOLOGVM [*d*], qui *Placitum*, inquit, *vel pactum, quod lucri ſpes venientis continet, vel futuri, ſymbolum nuncupari, contractu etiam docemur humano.* Hæc vltima non improbabilis ſignificatio eſt; ſecunda tamen magis generaliter a recentioribus auctoribus [*e*] recepta eſt & approbata, eique veteres etiam ſcriptores quidam patrocinantur. Nam MAXIMVS TAVRINENSIS [*f*] ait: *Symbolum teſſera eſt & ſignaculum, quo inter fideles perfidosque ſecernitur.* Et

(*b*) Suicer. theſaur. eccleſ. voce σύμβολον. (tom. II. p. 1084. ſub fin.) Dicere poſſumus, ſymbolum non a militari, ſed a contractuum teſſera, nomen id accepiſſe. Eſt enim teſſera pacti, quod in baptiſmo inimus cum Deo. Vnde Ambroſius lib. III. de velandis virginibus dicit: *Symbolum cordis ſignaculum, & noſtræ militiæ ſacramentum.* Quaſi dicat, eſſe quaſi tabellam, qua cum imperatore noſtro paciſcimur, eique nos obſtringimus, vt milites ſacramento ſolent.

(c) Ambroſ. lib. III. de veland. virg. Vid. ſub anteced. litt. (b).

(*d*) Chryſolog. hom. LXII.

(*e*) Forbeſ. inſtruct. hiſtor. theol. lib. I. c. I. n. II. Symboli huius inſtitutionem quod attinet; Ruffinus in expoſitione ſymboli, & Auguſtinus lib. I. de ſymbolo ad catechumenos c. I. & ſerm. CLXXXI. de tempore. Et auctor ſermonis CXV. de tempore, inter ſermones illos Auguſtini. Et Iſidorus Hiſpalenſis lib. VI. originum, cap. IX. Et Etherius ac Beatus, lib. I. contra Elipandum tom. IV. bibl. patrum part. II. col. 506. edit. 4. Et Rabanus Maurus lib. II. de inſtitutione clericorum, cap. LVI. ſcribunt, ſe a maioribus traditum accepiſſe, inſtitutum eſſe hoc ſymbolum ab apoſtolis, ad diuerſas nationes ad prædicandum euangelium diſceſſuris, vt omnes vbique fideles ſummam hanc breuem haberent illius doctrinæ, quæ ab omnibus vnanimiter prædicaretur & *ſymbolo hoc veluti teſſera militari diſcernerentur fideles ab aliis ſectis.*

(*f*) Maxim. Taurin. homil. in ſymbol. p. 239.

XVI-

RVFFINVS [g] hunc ſignificatum admittit, quando *Indicium*, inquit, *vel ſignum idcirco dicitur, quia illo tempore* (quando ex ipſius quidem ſententia ab ipſis apoſtolis conditum fuit) *ſicut & Paulus apoſtolus dicit, & in actis apoſtolorum refertur, multi ex circumeuntibus Iudæis ſimulabant, ſe eſſe apoſtolos Chriſti, & lucri alicuius vel ventris gratia ad prædicandum proficiſcebantur; nominantes quidem Chriſtum, ſed non integris traditionum lineis nuntiantes. Idcirco iſtud indicium poſuerunt, per quod agnoſceretur is, qui Chriſtum vere ſecundum apoſtolicas regulas prædicaret. Denique & in bellis ciuilibus hoc obſervari ferunt, quoniam & armorum habitus par, & ſonus vocis idem, & mos vnus eſt, atque eadem inſtituta bellandi: ne qua doli ſubreptio fiat, ſymbola diſtincta vnusquiſque dux militibus ſuis tradit, quæ Latine ſigna vel indicia nuncupantur; vt ſi forte occurrerit quis, de quo dubitetur, interrogatus ſymbolum prodat, ſi ſit hoſtis vel ſocius.* Verum hæc noviſſimo cuidam docto ſcriptori [h] non probantur, qui hoc nomen non ab vlla conſuetudine militari, ſed potius a ſacris gentilium deriuatum eſſe, putat, vbi, qui myſteriis eorum initiati, & in notitiam peculiarium ſacrorum, quæ maximam ſuperſtitioſæ multitudinis partem celabantur, admiſſi erant, certa ſibi tradita ſigna habebant, ſymbola vocitata, quibus oſtenſis ſe mutuo internoſcebant, & ſine vlla dubitatione in templum quoduis, ad ſecretum cultum & ritus iſtius Dei, cuius ſymbolum acceperant, intromittebantur. Horum ſymbolorum vſus inter gentiles ab erudito iſto auctore tam ex ethnicis, quam chriſtianis ſcriptoribus abundanter demonſtratus eſt: ſed nullum ille teſtimonium adfert, quod chriſtiani ſymbolum ſuum ex hac gentili conſuetudine ita vocauerint. Et ſane obeſt quodammodo huic ſententiæ, quod huius rei nec vola nec veſtigium in vllo antiquo ſcriptore conſpiciatur. Neque eſt vero ſimile, chriſtianos eam deteſtandorum ac obſcœnorum myſteriorum gentilium habuiſſe rationem, vt nomen ſymboli, ad denotandam ſuam fidei confeſſionem, inde arceſſerent, quum id decentius ab innocenti & vſitata in rebus militaribus vel contractibus ciuilibus conſuetudine peti poſſet, a qua tum antiqui tum recentiores ſcriptores magna cum probabilitate deriuant.

(g) Ruffin. expoſit. ſymboli ad calcem Cypriani p. 17. (in opuſculis p. 170. edit. Pariſ. MDI XXX.)

(h) *Critical Hiſtory of the Creed p. 11.*

§. II.

§. II.

Cur dicatur canon *&* regula fidei.

Alivd vulgare formulæ fidei ſeu ſymboli nomen erat, *κανὼν regula*, ita dictum, quod eſſet fidei regula, ad quam orthodoxiam & hæreſin examinabant & diiudicabant. Vt quum ſynodus *Antiochena* [*i*] *Paulum Samoſatenſem* a regula fidei receſſiſſe dicit, id dicere velle manifeſto intelligitur, quod in doctrina ſua a ſymbolo eccleſiæ deflexerit. Quo intuitu a *Græcis* [*k*] plerumque *ὅρος* & *ἔκδοσις πίστεως*, *definitio & expoſitio fidei*, & interdum ſimpliciter *πίστις*, *fides* [*l*], dicitur. Quæ appellatio nomini *Latino regula fidei*, reſpondet, & ab IRENAEO [*m*], TERTVLLIANO [*n*],

(*i*) Epiſt. concil. Antioch. ap. Euſeb. lib. VII. c. XXX. Ὅπου δὲ ἀποστὰς τοῦ κανόνος ἐπὶ κίβδηλα καὶ νόθα διδάγματα μετελήλυθεν, οὐδὲν δεῖ τοῦ ἔξω ὄντος τὰς πράξεις κρίνειν. Quoniam a *fidei regula recedens* ad ſpuriam & adulterinam doctrinam ſe tranſtulit, hominis ab eccleſia alieni actus examinare nihil attinet.

(*k*) Socrat. lib. II. c. XXXIX. p. 147. d. τέλος Σιλβανὸς ὁ τῆς Ταρσοῦ προεστὼς ἐκκλησίας μέγα ἀνέκραγε, λέγων μὴ χρῆναι καινὴν ὑπαγορεύειν πίστεως ἔκδοσιν, ἀλλὰ τὴν ἤδη πρότερον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοῖς ἐγκαινίοις ὑπαγορευθεῖσαν ὀφείλειν κρατεῖν. Tandem Siluanus Tarſenſis eccleſiæ præſul elata voce dixit, nullam nouam *fidei* formulam (ſeu *expoſitionem*) conſcribi oportere, ſed illam quæ Antiochiæ in eccleſiæ dedicatione ſcripta eſſet, ratam eſſe debere.

Ibid. c. XL. ταῦτα ἔλεγε βουλόμενος ἑτέραν ἔκδοσιν πίστεως ἀντεισενεγκεῖν. Hoc autem ideo dicebat, quod in animo haberet aliam fidei formulam illius loco promulgare.

Id. lib. V. c. IV. ἐπιμιγνύμενοι αὐτοί τε καὶ οἱ ἐξ ἀρχῆς τὸν ὅρον τῆς ἐν Νικαίᾳ στέρξαντες πίστεως. Permiſcentes ſe (Macedoniani) mutuo cum iis, qui Nicænæ *fidei formulam* ab initio fuerant amplexi.

(*l*) Theodoret. lib. I. c. VII. οὕτω δὲ τοῦ δυσσεβοῦς ἐκποδὼν γενομένου, συμφώνως ἅπαντες τὴν μέχρι καὶ νῦν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πολιτευομένην πίστιν ὑπαγορεύσαντες, καὶ ταῖς ὑπογραφαῖς βεβαιώσαντες διέλυσαν τὸ συνέδριον. Hunc in modum impio illo ab eccleſia exturbato, quum *formulam fidei*, quæ ad hunc vſque diem in eccleſiis obtinet, communi conſenſu dictaſſent & ſubſcriptionibus ſuis confirmaſſent, concilium dimiſere.

(*m*) Iren. lib. I. c. XIX. Quum teneamus nos *regulam veritatis*, id eſt, quia ſit vnus Deus omnipotens, cetera. Ibid. Hanc ergo tenentes *regulam*, cet.

(*n*) Tertull. de præſcript. c. XIII. *Regula* eſt autem *fidei*, qua creditur vnum omnino Deum eſſe, cetera. It. de veland. virgin. c. I. *Regula* autem *fidei* vna omnino eſt, ſola immobilis & irreformabilis, credendi ſcilicet in vnicum Deum omnipotentem &c.

Digitized by Google

NOVATIANO [o], & HIERONYMO [p] communiter adhibetur, quando de hæreticis eorumque ſeceſſione a communibus chriſtianæ fidei articulis, in ſymbolis eccleſiæ contentis, loquuntur.

§. III.

C. μάθημα.

Alia vſitata formula fidei appellatio in antiquis ſcriptoribus *Græcis* eſt μάθημα, *lectio*, eo quod a catechumenis memoriter diſceretur. Hoc vocabulum ab imprudenti lectore facile pro lectione ſcripturæ ſacræ falſo accipi poteſt, niſi notæ quædam diſtinctionis addantur. Idcirco, quum in concilio *Conſtantinopolitano* ſub *Menna* legimus, quod poſt finitam lectionem euangelii *ſancta lectio* [q] pro more lecta fuerit, non de alia quadam lectione ex ſacris bibliis, ſed de lectione ſymboli intelligamus, oportet, quæ tunc temporis pars officii euchariſtici facta erat. Quo ſignificatu vocabulum illud nonnumquam adhibet SOCRATES [r]. Et VALESIVS in duobus iſtius auctoris codicibus manuſcriptis, ante ſymbolum *Nicænum*, quod ibi recitatur, hæc verba τὸ μάθημα [s] addi obſeruat. LEON-

(o) Nouatian. de trinitat. c. I. *Regula* exigit *veritatis*, vt primo omnium credamus in Deum patrem & dominum omnipotentem &c. It. c. IX. Eadem *regula veritatis* docet nos, credere poſt patrem etiam in filium Ieſum Chriſtum, cetera.

(p) Hieronym. epiſt. LIV. ad Marcell. contr. errores Montani. Primum in *fidei regula* diſcrepamus, &c.

(q) Concil. Conſtantinop. ſub Menna act. V. (tom. V. concil. p. 185. c.) τοῦ ἁγίου μαθήματος κατὰ τὸ σύνηθες λεχθέντος. Sancta *lectione* iuxta conſuetudinem lecta.

(r) Socrat. hiſtor. lib. III. c. XXV. Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ μαθήματος, Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem & reliqua, quæ ſequuntur in *ſymbolo*.

Vſſerius de ſymbolis p. 20. idem oſtendit ex Iuſtiniano, leg. VII. cod. de ſumma trinitate & fide catholica, ad Epiphanium Conſtantinopolitanum patriarcham hunc in modum ſcribente: Ὅρον τῆς πίστεως, τουτέστι τὸ ἅγιον μάθημα ἤτοι σύμβολον κρατοῦμεν τε καὶ φυλάττομεν, τὸ παρὰ τῶν τιη ἁγίων πατέρων ἐκτεθὲν κ. τ. λ. Fidei definitionem, hoc eſt *ſacroſanctum documentum* (*lectionem*) ſiue ſymbolum, retinemus atque cuſtodimus, a ſanctis patribus CCCXVIII. expoſitum, cet. Maxentium & Photium ſymbolum etiam μάθημα vocaſſe, Vſſerius eodem loco adfirmat.

(s) Valeſ. not. in Socrat. lib. I. c. VIII. Τὸν δὲ τὴν γραφὴν πεποιήκασι] Poſt hæc

TIVS

TIVS autem BYZANTINVS [t] magis explicate loquitur, quando de ſymbolo, quod patres concilii *Chalcedonenſis* confecerint, loquens, ὅρον πίστεως καὶ μάθημα illud nuncupat.

§. IV.

Cur γράμμα *&* γραφή.

EX SOZOMENO VALESIVS [u] quoque obſeruat, quod formula fidei ſæpiſſime ſimpliciter & abſolute γράμμα & γραφὴ appelletur. Quæ vocabula etſi plerumque pro ſacra ſcriptura ſumuntur, heic tamen alium ſenſum habeant, oportet. Nam fidei formula ſeu ſymbolum proprie loquendo non eſt ſcriptum diuinitus inſpiratum, niſi eo ſenſu, quo e ſcriptis divinitus inſpiratis collectum dici poteſt. Heic vero vulgari duntaxat ſenſu accepta *ſcriptum* ſiue *doctrinam* ſignificant; atque ita adhibentur, vt vocabulum antecedens μάθημα, peculiari habito reſpectu ad doctrinam catechumenis propoſitam. Nonnulli etiam CYPRIANVM pro alio quodam nomine adlegant, quaſi formulam fidei peculiari nomine *ſacramentum fidei* [x] vocarit. At vero mentem CYPRIANI ita reſtringendam eſſe, perſuaſum mihi non eſt. Nam ille potius generatim contra myſteriorum, religionis ſacramenta alioſue ritus religioſos quoslibet non minus quam ſymbolum includentium, profanationem loquitur;

verba, ante ſymbolum Nicænum in codice Florentino & Sfortiano adduntur hæc verba τὸ μάθημα. Ita Græci vocabant ſymbolum fidei, eo quod a catechumenis memoriter diſceretur.

(t) Leont. de ſectis act. VI. (in auctar. bibliothec. patr. Ducæano tom. I. p. 515.) μετὰ ταῦτα ἔδοξεν αὐτοῖς, ὥστε ὅρον πίστεως καὶ μάθημα ποιῆσαι. Viſum eſt eis deinceps, vt *fidei definitio doctrinæque formula* conficeretur.

(u) Valeſ. not. in Theodor. hiſt. lib. I. c. VIII. Scribit Theodoritus in ſuperiore capite, Arianæ factionis epiſcopos formulam fidei a ſe compoſitam obtuliſſe concilio, quæ ab omnibus vno conſenſu repudiata eſt. Ad quem locum obſeruaui, formulam illam intelligi, quam Euſebius Pamphili in epiſtola ad Cæſarienſes propoſuiſſe ſe dicit. Hæc eſt igitur, quam Euſtathius hoc loco vocat γράμμα Εὐσεβίου. Nam γράμμα *&* γραφὴ *pro formula fidei ſæpiſſime ſumitur*, vt in libro IV. Sozomeni legere memini. Sic Euſtathius paullo poſt συμφώνοις γράμμασιν dicit, de formula Nicænæ fidei loquens.

(x) Cyprian. teſtim. ad Quirin. lib. III. c. L. *Sacramentum fidei* non eſſe profanandum; apud Salomonem in parœmiis: In aures imprudentis noli quidquam dicere: ne quando audierit, irrideat ſenſatos ſermones tuos. Item in euangelio κατὰ Matthæum: *Ne dederitis* &c.

applicans eo iſta ſcripturæ verba: *Ne dederitis ſanctum canibus, neque miſeritis margaritas veſtras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus ſuis & conuerſi elidant vos.* Quod ſi vero hoc nomen ad aliquod particulare myſterium reſtringendum eſt, baptiſmum potius quam ſymbolum fidei ſignificabit. Nam baptiſmus quandoque *ſacramentum fidei* ab AVGVSTINO [y], & *ſacramentum fidei ac pœnitentiæ* a FVLGENTIO [z] aliisque appellatur, quemadmodum pluribus oſtendemus, vbi de baptiſmo tractabimus. Quam ob cauſſam hoc non pro nomine, quod ſymbolo fidei vllus e vetuſtis ſcriptoribus ſpeciatim tribuerit, accipio: ſed ſymbolum eſt fides ipſa (*credulitas*, vt nonnullis medii æui ſcriptoribus [a] vocatur) & ſacramentum fidei eſt baptiſmus.

§. V.

Num iſta fidei formula, quæ vulgo dicitur Symbolum apoſtolorum, *ab ipſis apoſtolis compoſita & in præſentem verborum formam redacta ſit?*

IN originem & naturam antiquarum fidei formularum inquirendum nunc eſt: Id quod per tres quæſtiones fieri poterit. I. Num fidei formula, quæ *ſymbolum apoſtolicum* vulgo audit, ab ipſis apoſtolis in eadem verborum forma, vti hodie in eccleſia obtinet, compoſita ſit? II. Num apoſtoli aliquam omnino fidei formulam in inſtitutionem catechumenorum vel baptiſmi adminiſtrationem confecerint? III. Hoc ſi fecerunt; quinam articuli in ea fuerint contenti? Ad primam quæſtionem viri docti generatim negando reſpondent, tametſi multi ex antiquis & re-

(y) Auguſt. epiſt. XXIII. ad Boniſac. Sicut ſecundum quemdam modum ſacramentum corporis Chriſti corpus Chriſti eſt, ſacramentum ſanguinis Chriſti ſanguis Chriſti eſt, ita *ſacramentum fidei* fides eſt.

(z) Fulgent. de fide ad Petrum c. XXX. Per ſacramentum fidei & pœnitentiæ, id eſt, baptiſmum liberatus.

(a) Vid. Herardi Turonenſis capitula CXL. ap. Wharton. auctar. hiſtoriæ dogmatic. Vſſerii p. 368. Gloria patri, ac ſanctis, atque *credulitas*, & Kyrie eleeſon a cunctis reuerenter canantur.

It. Edictum Recearedi regis ad calcem concilii Toletani tertii (tom. V. conc. p. 1009. b.) Vt primum populi quam *credulitatem* teneant, fateantur; & ſic corda fide purificata ad Chriſti corpus & ſanguinem percipiendum exhibeant. Dum enim conſtitutio hæc fuerit perenniter confirmata in Dei eccleſia & fidelium ex ſolido corroboratur *credulitas* & perfidia infidelium confutata, ad id quod repetitum ſæpius recognoſcit, facillime inclinatur.

centi-

centioribus diuerſum ſentiant. Nonnulli duodecim apoſtolos in vnum congregatos, ſymbolum illud eadem verborum forma, qua hodie in eccleſia adhibetur, compoſuiſſe exiſtimant; alii eo vſque progrediuntur, vt, quinam articuli a ſingulis apoſtolis compoſiti ſint, commemorare ſuſtineant. COMBERVS hac de re adeo perſuaſus ſibi videtur, vt non vereatur dicere, non habere nos melius aliquod medium probandi [b], quod libri ab iſtis auctoribus ſcripti ſint, quorum nomina in fronte gerant, quam conſentanea vetuſtatis teſtimonia; & his ſatis probari poſſe, apoſtolos huius ſymboli eſſe auctores. Quam in rem CLEMENTEM ROMANVM, IRENAEVM, ORIGENEM, TERTVLLIANVM, RVFFINVM, AMBROSIVM, AVGVSTINVM, HIERONYMVM, LEONEM epiſcopum *Romanum*, MAXIMVM TAVRINENSEM, CASSIANVM & ISIDORVM adlegat. Sed nullus horum ſcriptorum, ſi a RVFFINO diſceſſeris, in hanc ſententiam loquitur, ſed duntaxat ſymbola apoſtolicæ inſtitutionis eſſe dicunt: id quod, ſi eorum ſpectetur argumentum, nullus negat; nam de diuerſis loquuntur formulis easque vniverſas apoſtolis tribuunt, id quod, ipſos hanc particularem formulam nihilo magis, quam reliquas intelligere, argumento eſt. Nam ſymbolum *Nicænum* ſæpiſſime *ſymbolum apoſtolorum* nuncupatur; neque tamen hoc ſymbolum totidem verbis ab apoſtolis compoſitum eſſe quiſquam ſtatuit. „RVFFINVS quidem videtur dicere, quod a maioribus traditum ſit [c], apoſtolos „diſceſſuros ab inuicem normam prius futuræ ſibi prædicationis „in commune conſtituiſſe. Ne forte alius ab alio abducti diverſum aliquid his, qui ad fidem Chriſti inuitarentur, exponerent. Omnes ergo in vno poſitos, & ſpiritu ſancto repletos, breue iſtud futuræ ſibi prædicationis indicium, conferendo in vnum, quod ſentiret, vnusquisque compoſuiſſe atque „hanc credentibus dandam eſſe regulam ſtatuiſſe„. Qua de cauſſa hanc fidei normam ſymbolum appellari putat, ſymbolum enim *Græce* & *indicium* dici poſſe, & *collationem*, hoc eſt, quod plures in vnum conferant. Auctor ſub nomine AVGV-

(b) Comber's *Companion to the Temple* p. 132.

(c) Ruffin. expoſit. ſymboli ad calcem Cypriani p. 17. (in opuſculis p. 169. edit. Pariſ.)

STINI [*d*], quo pacto ſymbolum ab apoſtolis compoſitum dicatur, plenius enarrat. Docere enim ſatagit, quem articulum ſinguli apoſtoli addiderint: Petrus, inquit, dixit, *Credo in Deum patrem omnipotentem.* Ioannes dixit, *Creatorem cœli & terræ.* Iacobus dixit, *Credo & in IESum Chriſtum, filium eius vnicum, dominum noſtrum.* Andreas dixit, *Qui conceptus eſt de ſpiritu ſancto, natus ex Maria virgine.* Philippus ait, *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus.* Thomas ait, *Deſcendit ad inferna, tertia die reſurrexit a mortuis.* Bartholomæus dixit, *Adſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei patris omnipotenis.* Matthæus dixit, *Inde venturus iudicare viuos & mortuos.* Iacobus Alphæi, *Credo & in ſpiritum ſanctum, ſanctam eccleſiam catholicam.* Simon Zelotes, *Sanctorum communionem, remiſſionem peccatorum.* Iudas Iacobi, *Carnis reſurrectionem.* Matthias compleuit, *Vitam æternam, Amen.*

VERVM ENIM VERO inſuperabili difficultate hæc traditio inuoluta eſt, quia videlicet duo tresue articuli heic memorantur, qui in hoc ſymbolo ad minimum per tria quatuorue priora ſæcula non exſtitiſſe, noſcuntur. Nam ipſe RVFFINVS articulum de deſcenſu *CHRISTI* ad inferos neque in eccleſiæ *Romanæ* [*e*] ſymbolo, quod ſic dictum ſymbolum apoſtolicum eſt, neque in orientalibus eccleſiis haberi dicit, vim tantum verbi eamdem videri eſſe in eo, quod ſepultus dicitur. VSSERIVS & PEARSONIVS hanc obſeruationem veram eſſe, omnium antiquorum ſymbolorum inductione demonſtrarunt, & hunc articulum per quatuor ſæcula in iilis omnibus, excepto ſymbolo *Aquileienſi*, quod RVFFINVS exponit, & ſymbolo ſynodi *Ariminenſis*, SOCRATI [*f*] memorato, deſiderari oſtenderunt. Idem de articulo, qui de ſanctorum agit communione, obſer-

(*d*) Auguſtin de tempore ſerm. CXV. al. XCII. (tom. X. opp. p. 849. edit. Baſil. MDLXIX.)

(*e*) Ruffin. expoſit. ſymbol. p. 22. (p. 179. edit. Pariſ. cit.) Sciendum ſane eſt, quod in eccleſiæ Romanæ ſymbolo non habetur additum, Deſcendit ad inferna: ſed neque in orientis eccleſiis habetur hic ſermo, vis tamen verbi eadem videtur eſſe in eo, quod ſepultus dicitur.

(*f*) Socrat. lib. II. c. XXXVII. Τοῦτον ἴσμεν τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν - - σταυρωθέντα καὶ ἀποθανόντα καὶ εἰς καταχθόνια κατελθόντα, καὶ τὰ ἐκεῖσε οἰκονομήσαντα. Hunc vnigenitum filium Dei ſcimus - - crucifixum & mortuum eſſe & *ad inferos deſcendentem*, quæ illic agenda erant, diſpoſuiſſe.

varunt

varunt alii, qui neque in ſymbolo eccleſiæ *Aquileienſis*, neque in vllo *Græco* vel *Latino* ſymbolo, per quadringentorum annorum a nato Chriſto interuallum, repertus eſt. Neque articulus de vita æterna in pluribus ſymbolis memoratur, ſed articulo de carnis reſurrectione, qui in multis antiquis ſymbolis vltimus eſt, duntaxat incluſus intelligitur. Hæc ſine vllo alio argumento euidenter demonſtrant, quod ſymbolum, vti præſens forma habet, ſic ab apoſtolis, quemadmodum venditatur, compoſitum eſſe nequeat. Actuum apoſtolicorum de eiusmodi compoſitione ſilentium teſtimonium ex transuerſo exhibet. Eccleſiaſticorum quoque ſcriptorum per tria integra ſæcula ſilentium itidem illud confirmat. Symbolorum tot diuerſæ formulæ a veteribus vſurpatæ, etiam nunc in ipſorum ſcriptis exſtantes, aliæ quidem cum nonnullis omiſſis, cum additis aliæ, & omnes diuerſa phraſi conſcriptæ, non minus euidentia teſtimonia ſunt, vniuerſalem quamdam doctrinæ & fidei formulam toti eccleſiæ ab apoſtolis præſcriptam & traditam non fuiſſe. Nam ſic difficile ad credendum eſt, vllam eccleſiam aliam quamdam formulam, in minimo apice ab iſthac diuerſam, accepturam fuiſſe. Hæ rationes viris doctis nunc generatim probantur, quod non talis exacta forma ab vniuerſis apoſtolis, vt a maioribus traditum dicitur, compoſita ſit. Lector in VOSSIO [g], VSSERIO [h], LESTRANGIO [i], BASNAGIO [k], SVICERO [l] & erudito *hiſtoriæ criticæ ſymboli* [m] auctore diſſertationes de hoc argumento inuenire poteſt. Eoque magis mirandum eſt, vllos homines intelligentes, tam firma argumenta nihil moratos, ad contrarium tuendum operam & laborem conferre, & quidem non ex melioribus rationibus, quam quod veteres in ſymboli apoſtolici appellatione conſentiant. Non enim ſemper hanc præcipuam formulam intelligunt, ſed reliquas formulas omnes apoſtolicas nominant, ſymbolum *Nicænum*, ſymbolum *Conſtanti-*

(*g*) Voſſ. de tribus ſymbolis. Amſterdam. MDCXCII. 4to.
(*h*) Vſſer. de ſymbolo Romanæ eccleſiæ. Oxoniæ MDCLX. 4to.
(*i*) L'Eſtranges *Alliance of Divin. Offic.* Chap. III. p. 80.
(*k*) Baſnag. critic. in Baron. p. 471. ſeqq.
(*l*) Suicer. theſaur. eccleſ. voce σύμβολον. Tom. II. p. 1092.
(*m*) *Critical Hiſt. of the Creed.* Chap. I. p. 27.
Videatur etiam GEORGII BVLLI iudicium eccleſiæ catholicæ c. V. §. III. vbi ad VOSSIVM lectores ſuos remittit, qui hanc theſin abunde confirmarit.

nopo-

nopolitanum, ſymbola *orientalia* & *occidentalia* & reliqua omnia, quæ cum hoc, quod ad rem ipſam, etſi non quod ad methodum & verba, concordant, & omnia æque ſunt apoſtolica, vtpote ex apoſtolorum prædicatione deriuata, & quod ad argumentum ab illis compoſita, quædam etiam fortaſſis in eccleſiis, vbi euangelium prædicarunt, relicta, quemadmodum prima huius ſymboli rudimenta in eccleſia *Romana* videntur fuiſſe. Eatenus omnia antiqua catholica ſymbola dici poſſunt apoſtolica, quia ratione argumenti cum ſymbolis, ab apoſtolis in baptiſmo adhibitis, eadem ſunt.

§. VI.

Quod probabile ſit, apoſtolos aliquibus ſymbolis, verborum quidem forma non autem re ipſa inter ſe diſcrepantibus, vſos eſſe.

Verum, quæ huc vſque dicta ſunt, non eo accipi volumus, ac ſi apoſtolos nulla omnino ſymbola adhibuiſſe ſtatueremus, ſed potius pluribus, forma quidem non autem argumento ab ſe innicem diſcrepantibus, eos vſos eſſe largimur. Quidquid contendimus, hoc eſt, quod nulla ex iis formulis, quæ hodie exſtant, eadem prorſus verba cum apoſtolica habeant, id quod ex ſymbolorum in diuerſis eccleſiis vſurpatorum varietate, & verborum quorumdam ad illam formulam, quæ præ reliquis omnibus apoſtolica eſſe, dicitur, adiectione demonſtratur. Quamquam vero apoſtoli nullum vmquam ſymbolum condiderunt, vt perpetuum & vniuerſalem in omni eccleſia vſum haberet, dubium tamen non eſt, quin in admittendis ad baptiſmum catechumenis quaſdam formulas adhibuerint. Non paucæ in ſacris ſcripturis reperiuntur locutiones, quæ huic conſuetudini fauent, ſpeciatim interrogationes *Philippi*, quibus ad eunuchum vtebatur, antequam baptiſmo ipſum donaret, & *Petri* reſponſio bonæ conſcientiæ erga Deum in baptiſmo vſitata. Et conſtans eccleſiæ praxis, qua in imitationem apoſtolorum neminem ad baptiſmum admittebat, niſi præuiis iſtis interrogationibus, apoſtolicæ praxeos ſatis teſtimonium eſt. At vero vti eccleſia libertate verborum in diuerſis ſymbolis ſuis vſa eſt, ita apoſtolos idem feciſſe, nec ad vllam formulam ſeſe adligaſſe, probabile eſt, vtpote qui omnes diuina ducti inſpiratione id facere tanto minus neceſſe habuerunt. Hinc quoque euenit, vt quum nulla certa fidei formula omnibus

bus eccleſiis vniuerſaliter eſſet præſcripta, ſingulæ eccleſiæ ſymbola ſibi faciendi haberent libertatem, quemadmodum liturgias ſibi ſuas componebant, ad nullam verborum formam adligatæ, quod analogiæ fidei & doctrinæ ab apoſtolis primum traditæ adhæreſcerent. Quæ vera tot antiquarum formularum, verbis quidem non re ipſa inter ſe differentium, ratio eſſe videtur.

§. VII.

Quinam fidei articuli in ſymbola apoſtolica concluſi & comprehenſi ſint.

Iam vero magna illa quæſtio de natura, argumento & ambitu ſymbolorum apoſtolicorum reliqua eſt, hoc eſt, quinam fidei articuli in ea concluſi fuerint & comprehenſi. Sunt, qui admodum anguſtos illis limites circumſcribunt, initio nihil amplius, quam quod in formula baptiſmi expreſſum eſt, nimirum *Credo in Deum patrem, filium & ſpiritum ſanctum*, ea continuiſſe dictitantes. Ita episcopivs [n] eiusque aſſeclæ, qui orbi chriſtiano perſuadere adlaborant, doctrinam de ſeruatoris noſtri diuinitate per tria priora ſæcula ad ſalutem ſcitu ac creditu neceſſariam iudicatam non fuiſſe. Verum eruditus epiſcopus bvllvs [o] & grabivs [p] hanc aſſertionem ſolidiſſime confutarunt, ille quidem ex omnibus antiquis ſymbolis oſtendendo, hanc doctrinam neceſſarium fidei articulum fuiſſe, iam ante ſynodum *Nicææ* celebratam; hic autem ex ſacra ſcriptura probando, ipſa

(n) Epiſcop. inſtitut. lib. IV. ſect. II. cap. XXXIV. (p. 339. b. fin. §. *Tertium argumentum* edit. Lond. MDCLXXXVIII.) In primitiuis eccleſiis, quæ ab ipſis vſque apoſtolorum temporibus, ſaltem per tria integra ſæcula fuerunt, fides ac profeſſio ſpecialis huius modi filiationis (diuinæ) ad ſalutem ſcitu ac creditu neceſſaria iudicata non fuit; Pag. 140. ſub init. Antiquiſſimum ſymbolum, quodque in prima baptiſmi adminiſtratione, iam inde ab ipſis apoſtolorum temporibus vſitabatur, hoc erat, Credo in Deum patrem, filium, & ſpiritum ſanctum; nempe ad præſcriptam ab ipſo Ieſu formulam, *Ite & docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine patris, filii, & ſpiritus ſancti.* Symboli huius ἐκθέσεις, quæ variæ apud ſcriptores veteres, puta apud Irenæum lib. I. c. II. & III. apud Tertull. lib. de præſcript. aduerſus hæreticos & de velandis virginibus &c. reperiuntur, earum nullæ modi huius profeſſionem continent, nedum vt eius profitendæ neceſſitatem declarent. cetera.

(o) Bull. iudic. eccleſ. cathol. cap. VI. tot. p. 47-60.

(p) Grabe adnotata ad cap. V. VI. & VII. eiusd. p. 61.

Digitized by Google

„prima ſymboli apoſtolici, in antiquiſſima baptiſmi adminiſtra„tione viſitati, lineamenta ampliora fuiſſe iſta ab EPISCOPIO „tradita fidei confeſſione: *Credo in patrem, filium & ſpiritum ſan„ctum*; illudque ſymbolum mox tanta cepiſſe incrementa, vt „ipſa apoſtolorum ætate ac auctoritate, vel ſaltem permiſſione, „ad iſtam tandem magnitudinem, qua nunc ſymbolum apoſto„lorum vulgo dictum gaudet, excreuerit, cunctosque habue„rit articulos, demtis ſolum duobus, *de deſcenſu Chriſti ad infe„ros, & de communione ſanctorum*„. Singularis certe opinio BASNAGII eſt, ſæculo demum ſecundo ſymbolum compoſitum, eique præcipue articulos ad coarguendas varias hæreſes, quæ tunc temporis eccleſiam infeſtarint, inſertas fuiſſe ſtatuentis. *Non me leuis* [q] *inceſſit opinio*, inquit, *ex ſcripturæ articulis ſymbolum a patribus fuiſſe conditum, erroribus Gnoſticorum, Simoniacorum, Ebionitarum, eiusmodique ſurfuris hominum coarguendis atque confutandis. Gnoſtici bonum Deum & malum ſuis in dogmatibus habere dicebantur: peſtilentiſſima hæreſis his euertitur*; Credo in Deum. *Menander, Simonis diſcipulus, mundum aſſerebat, non a Deo ſed ab angelis factum: huic oppoſitum*; Creatorem cæli & terræ. *Carpocrates Ieſum hominem* ψιλὸν *& de vtroque ſexu natum eſſe docebat: hoc impugnatum ex verbis*; Chriſtum conceptum de ſpiritu ſancto *Baſilidiani non credebant, Ieſum a Iudæis fuiſſe crucifixum, ſed Simonem Cyrenienſem: paucis quidem, ſed ſolidiſſimis verbis confutantur*; Mortuus eſt & ſepultus. *Carnis reſurrectionem abiiciebat Carpocrates cum Marcella ſectæ ſocia: dictum*; Credo reſurrectionem carnis. *Omnes ſymboli articulos ſigillatim percurrenti, planum fiet, ad errores tum graſſantes referri.* Ita vero, ſi erudito huic viro aurem præbere voluerimus, nullum omnino ſymbolum ab apoſtolis factum, ſed in totum ab eccleſia compoſitum & gradatim auctum eſt, quando demum ſectarum & hæreſium origo oppoſitionem quamdam requiſiuit. Eruditus *nouiſſimæ criticæ hiſtoriæ ſymboli* auctor eadem via incedit, hoc tantum cum diſcrimine, vt alios articulos ab ipſis apoſtolis inſertos, (quod BASNAGIVS non dicit,) alios ab eccleſia, hæreſibus ita exigentibus, additos eſſe ſtatuat. Quando vero de articulis ſigillatim loquitur, de præcipuis in BASNAGII concedit ſententiam. Primum enim articulum, *Credo in vnum Deum*, non contra polytheiſmum gentili-

(q) Baſnag. exercit. in Baron. p. 476.

um ab apoſtolis, ſed ab eccleſia tantum contra *Valentinianorum, Cerdonianorum, Marcionitarum*, aliasque hæreſes, ſequentibus temporibus ſubortas, factum eſſe contendit. Quod re ipſa non eſt aliud, quam dicere, ſymbolum ab apoſtolis compoſitum eſſe, & non eſſe compoſitum. Nam ſi primarii eius articuli ab ipſis non ſunt conditi, non video, vnde eius auctores fuiſſe dici poſſint. Quocirca docti GRABII ſententiæ facilius ſubſcribo, qui contra hunc eruditum virum euicit, primum articulum, *Credo in Deum patrem, creatorem cæli & terræ,* mox ab initio ab apoſtolis ſymbolo fuiſſe inſertum contra capitalem ethnicorum errorem, πολυθεότητα videlicet, ſeu perſuaſionem de pluribus falſis diis, quorum vnus cæli, alter terræ, alius maris haberet poteſtatem &c. ac vanam horum venerationem. Nam hæc promiſcuæ multitudinis ſuperſtitio erat; etiamſi philoſophi & doctiores inter gentiles de vnitate ſupremi Dei aliquanto melius ſentirent. Vnde rationi conſentaneum eſt credere, hunc primum articulum inſertum fuiſſe, vt homines ante baptiſmum huic erroneæ gentilium opinioni renuntiarent.

EPISCOPII opinio, quando ab initio in ſymbolo de ſeruatore noſtro nudum filii titulum prolatum fuiſſe adſerit, a GRABIO ſolide confutata eſt, qui ex ſcripturis hunc ipſi titulum cum additamento, quod ſit *filius DEI*, ſemper tribui oſtendit probatque, reliquos articulos, quod ſit *crucifixus*, *mortuus*, *ſepultus; quod reſurrexerit*, & *adſcenderit in cælos*, & *ſedeat ad dexteram Dei*, *inde venturus*, *vt iudicet viuos ac mortuos*, iam inde ab ipſis chriſtianæ fidei initiis ſymbolo inſertos fuiſſe; quod doctrinæ ſint, quibus catechumenos ſuos apoſtoli maxime imbuerint, & quæ *iudæis* pariter & gentilibus abſurdæ ridiculæque viſæ ſint; adeoque concludi licere dicunt, quod horum articulorum confeſſionem *iudæi* ac gentiles nuper conuerſi & iam iam baptizandi debite ediderint. Vnde quoque ab opinione iam ante memorati auctoris *hiſtoriæ criticæ ſymboli* diſcedit, cui articulus de adſcenſione Chriſti huic ſymbolo ſæculo II. appoſitus, atque *Apelli*, diſcipulo *Marcionis*, carnis Chriſti adſcenſionem in cælos neganti, oppoſitus videtur. Verum enim vero, ſi ad excludendum hunc errorem patres articulum de adſcenſione Chriſti ſymbolo appoſuiſſent, non ita nude protuliſſent, *Adſcendit in cælos*, ſed dixiſſent, τὴν ἔνσαρκον εἰς τὰς ὐρανὰς ἀνάληψιν, *in carne in cælos adſcenſionem*, vti, obſeruante GRABIO, IRENAEVS in e-

 narra-

narratione ſymboli ait. Parem inde rationem eſſe dicit ſequentium commatum *de ſesſione ad dexteram patris*, *& reditu ad iudicandum viuos & mortuos*; quorum illud ſi errori eorum oppoſitum fuiſſet, qui affirmabant, ſeruatoris *carnem in cælis vacuam ſenſu, vt vaginam, exemto Chriſto, ſedere*, hoc vero appoſitum ad excludendam hæreſin partim *Marcionitarum*, Deum patrem Chriſti iuſtum, ſiue iudicem, eſſe negantium, partim *Gnoſticorum*, libertatem arbitrii inficias euntium, vti ante memoratus auctor opinetur; vtrumque ſi non pluribus, ſaltem ſpecialioribus atque talibus fuiſſet conceptum verbis, quæ dictas hæreſes directe ferirent. Vnde rationi magis conſentaneum eſt credere, apoſtolos confeſſionem hancce iis, qui ſimpliciter iſta hactenus negarant aut ignorarant, *Iudæis* nempe & ethnicis ad fidem conuerſis, præſcripſiſſe.

De duobus articulis *de conceptione Ieſu Chriſti ex ſpiritu ſancto, & natiuitate ex Maria virgine*, GRABIVS aliquantum dubitat, an illos quoque iam inde ab initio *Iudæi* ac gentiles ſint profesſi? quod in nullo catecheticorum, qui in vitis apoſtolorum exſtant, ſermonum vlla vel conceptionis ex virtute ſpiritus ſancti ſine virili ſemine, vel natiuitatis ex *Maria* virgine, facta ſit mentio, ſed ante obitum *Ioannis* ad *Carpocratis*, *Cerinthi* ac *Ebionæorum* hæreſin, quæ Chriſtum ex *Ioſepho* & *Maria* genitum impie aſſerebat, excludendam demum ſymbolo fidei acceſſiſſe, ſentit.

ARTICVLVS de *ſpiritu ſancto* ſemper fuit pars ſymboli apoſtolici, vt ipſe EPISCOPIVS adfirmat; adeoque eorum opinio, qui a catechumenis ante baptiſmum nihil præter confeſſionem fidei in *IESVM CHRISTVM*, filium Dei, requiſitum fuiſſe ſtatuunt, penitus repudianda eſt.

ARTICVLVS de *remisſione peccatorum* itidem ab initio in ſymbolo apoſtolorum expreſſus fuit, quia hanc doctrinam in primis catecheſibus diſerte *Iudæis* pariter & ethnicis tradiderunt. Et proinde opinio auctoris *hiſtoriæ ſymboli apoſtolici*, quod aliquibus tantum, non vero omnibus ſymbolis inſertus fuerit, vsque ad ortum hæreſis *Nouatianorum*, itidem reiicienda eſt; quod ipſos *Nouatianos* iſtum articulum in baptiſmo adhibuiſſe conſtat.

ARTICVLI de *reſurrectione mortuorum* & *vita æterna* etiam ſymbolo apoſtolico inſerti fuiſſe colliguntur, ſi non a primis initiis

Digitized by Google

tiis, certe eo tempore, quum epiſtolam ſuam ad *Hebræos* ſcripſit *Paulus*, ſiquidem reſurrectionem mortuorum & iudicium æternum inter fundamentalia doctrinæ chriſtianæ capita memorat, Hebr. VI, 2.

Articvlvm de *eccleſia* grabivs ſub finem ſæculi primi vel initium ſecundi, occaſione hæreticorum & ſchiſmaticorum, poſtquam ſeorſim ab eccleſia orthodoxa congregari cœperunt, reliquis acceſſiſſe putat. tertvlliani certe tempore fideles iam in ſymbolo profeſſos fuiſſe *ſanctam eccleſiam*, ex ipſius libro de baptiſmo patet, vbi [r] ſcribit: *Quum autem ſub tribus & teſtatio fidei & ſponſio ſalutis pignorentur, neceſſario adiicitur ECCLESIAE mentio; quoniam vbi tres, id eſt, pater, filius & ſpiritus ſanctus, ibi ECCLESIA, quæ trium corpus eſt.*

De *communione ſanctorum* conſtare dicit, non ante ſæculum a Chriſto nato quartum eius mentionem in ſymbolo occurriſſe.

Qvod vero ad articulum de *deſcenſu Chriſti ad inferos* attinet, ille primis eccleſiæ ſæculis ſymbolo non fuit expreſſus, ſed occaſione hæreticorum poſterioribus temporibus illi additus. Quo autem præcipue tempore acceſſerit, de eo quidem inter *hiſtoriæ criticæ* auctorem & grabivm non conuenit. Ille (qui genuinum huius articuli ſenſum adeo erudite expoſuiſſe noſcitur, vt a conſummatiſſimo theologo haud meliora exſpectari queant) contra *Arianos* vel *Apollinariſtas*, animam ſiue ſpiritum Chriſto denegantes, inſertum fuiſſe opinatur, quia patres in dictis hæreticis refellendis hoc vſi ſint argumento: Chriſtus ad inferos deſcendit, vel ſecundum diuinitatem, vel ſecundum animam, vel ſecundum corpus. Atqui abſurdum eſt ſiue diuinitati, ſiue corpori, deſcenſum ad inferos adſcribere; ergo ſecundum animam deſcendiſſe, ac per conſequens anima præditum fuiſſe, ſtatuendum eſt. grabivs autem huic ſententiæ obſtare dicit, quod in nulla confeſſione Chriſtus *ſecundum* animam in inferno fuiſſe, ſed ſimpliciter ad *inferos* vel in *ſubterranea loca deſcendiſſe* dicatur, quodque in quibusdam ipſorum *Arianorum* nec non aliis ſecta *Apollinaris* antiquioribus fidei formulis hic articulus occurrat. Vnde is potius occaſione *Valentinianorum* & *Marcionitarum* iam pridem ſymbolo additus fuiſſe, ipſi videtur. Illi enim, irenaeo [ſ] & ter-

(r) Tertull. de bapt. c. VI.

(ſ) Iren. lib. V. c. XXXI. p. 450. Hæretici deſpicientes plaſmationem Dei, & non

TVLLIANO [t] teſtibus, ſimul atque mortui eſſent, cælos ſe ſupergredi dictitabant; quum tamen ipſe Chriſtus, antequam reſurrexit, & in cælos adſcendit, tribus diebus commoratus ſit, vbi animæ erant mortuorum.

VNIVERSAM hanc materiam finiens GRAEIVS, ex hactenus dictis non obſcure eluceſcere dicit, omnes ſymboli apoſtolici articulos, exceptis de *communione ſanctorum* ac de *eccleſia* forte, nec non de *deſcenſu Chriſti ad inferos*, ipſa apoſtolorum ætate ac auctoritate, vel ſaltem approbatione, a primæuis chriſtianis in ſolemnibus fidei ſuæ confeſſionibus expreſſos fuiſſe, ac proinde ſymbolum fidei, quoad ſubſtantiam plurimorum articulorum, recte *apoſtolicum* dici. Et ſane vix ac ne vix quidem fieri potuiſſe, vt tot in tam diſſitis mundi partibus eccleſiæ in formula fidei ac tot eius articulis, adeo conueniſſent, niſi talis ab auctoritate, quam omnes agnoſcerent, in cunctas emanaſſet. Quod vero confeſſiones ſingularum eccleſiarum quoad verba & phraſes differant, id inde factum, quia *ſymbolum fidei & ſpei noſtræ, quod ab apoſtolis eſt traditum, non ſcriptum fuit in charta & atramento, ſed in tabulis cordis carnalibus*, vti HIERONYMVS [u] loquitur. Vnde liberum vnicuique eccleſiæ fuiſſe, quibus vellet,

ſuſcipientes ſalutem carnis ſuæ, contemnentes autem & repromiſſionem Dei & totum ſupergredientes Deum ſenſu, ſimulatque mortui fuerint, dicunt, ſe ſupergredi cælos & Demiurgum, & ire ad matrem, vel ad eum, qui ab ipſis affingitur, patrem.

Et paullo poſt p. 457. column. 1. Dicunt inferos quidem eſſe hunc mundum, qui ſit ſecundum nos, interiorem autem hominem ipſorum derelinquentem heic corpus, inſuper cæleſtem adſcendere locum.

(t) Tertull. de anima c. LV. Nobis inferi non nuda cauoſitas, nec ſubdiualis aliqua mundi ſentina creduntur; ſed in foſſa terræ & in alto vaſtitas & in ipſis viſceribus eius abſtruſa profunditas. Ibid. Chriſtum in corde terræ triduum mortis legimus expunctum, id eſt, in receſſu intimo & interno, & in ipſa terra operto, & intra ipſam cauato, & inferioribus adhuc abyſſis ſuperſtructo. Quod ſi Chriſtus Deus, quia & homo, mortuus ſecundum ſcripturas, & ſepultus ſecundum easdem, huic quoque legi ſatisfecit, forma humanæ mortis apud inferos functus, nec ante adſcendit in ſublimiora cælorum, quam deſcendit in inferiora terrarum, vt illic patriarchas & prophetas compotes ſui faceret. Habes & regionem inferûm ſubterraneam credere, & illos cubitos pellere, qui ſatis ſuperque non putent animas fidelium inferis dignas: ſerui ſuper magiſtrum, aſpernati, ſi forte in Abrahæ ſinu, exſpectandæ reſurrectionis ſolatium carpere.

(u) Hieron. epiſt. LXI. ad Pammach. cap. IX.

let, verbis ſenſum eius exprimere. Ceterum nolle ſe dicit in ſe recipere probationem iſtius *traditionis*, quam RVFFINVS memoret, quod diſceſſuri ab ſe inuicem apoſtoli ſymbolum illud in commune compoſuerint. Flocci vero faciendam diuiſionem XII ſymboli articulorum inter XII apoſtolos ab auctore ſub nomine AVGVSTINI traditam, aliaque huiusmodi commenta, de quibus quidquam dicere nihil attinere exiſtimat.

Nos in enarranda ſummi huius viri de hoc argumento ſententia paullo longiores fuimus, tum quod ea, quæ de diuerſorum articulorum ſymboli origine tradit, omnium exactiſſima videntur, tum quod diſſertationem, qua opinionem ſuam declarat, non ad cuiuslibet lectoris manus peruenturam eſſe, iudicamus.

LIBRI DECIMI

CAPVT QVARTVM.

COLLECTIO QVARVMDAM ANTIQVARVM FIDEI CONFESSIONVM SEV SYMBOLORVM E VETVSTIS ECCLESIAE MONIMENTIS.

§. I.

Fragmenta ſymboli in Irenæo.

PRoximo nunc loco quaſdam antiquas ſymboli fidei formulas lectori exhibebimus, quas in vetuſtiſſimis ſcriptoribus & fide digniſſimis eccleſiæ monimentis deprehendimus. Hæ ipſæ eo valebunt, vt non tantum ea, quæ capite vltimo dicta ſunt, illuſtrentur & confirmentur, ſed vt etiam declaretur, quæ antiqua eccleſiæ fides fuerit, oſtendaturque hæreticorum noſtri temporis, ſpeciatim *Arianorum*, vanitas, qui doctrinam de ſeruatoris noſtri diuinitate ante concilium *Nicænum* ſcitu credituque haud neceſſariam fuiſſe, dictitant. VSSERIVS epiſcopus in eximio libro ſuo de *ſymbolo Romano* iam bene multas harum antiquarum formularum conlegit, ſed quum iſte liber rarior ſit, non nulla etiam ei addi poſſint, lectori heic nouum earum catalogum trademus, a fragmentis ſymbolorum, quæ in IRENAEO, ORIGENE, CYPRIANO, TERTVLLIANO aliisque privatis ſcriptoribus habentur, nec VSSERIO memorantur, facturi initium. Sunt, qui ſymbola in ſcriptis IGNATII, CLEMENTIS ROMA-

ROMANI, POLYCARPI & IVSTINI MARTYRIS inueniri putant: Sed, vt recte obſeruauit PEARSONIVS [a], iſti ſcriptores, etiamſi velut in tranſitu quorumdam fidei capitum mentionem iniiciant, nullam tamen fidei regulam ſuorum temporum nobis exhibent. Primus, qui de fidei confeſſione loquitur, IRENAEVS [b] eſt, qui *regulam veritatis immobilem*, *quam quisque per baptiſmum acceperit*, vocat. Et mox, quid ea ſit, verbis ſequentibus declarat: „Eccleſia [c] per vniuerſum orbem vſque ad fines terrae ſeminata ab apoſtolis & diſcipulis eorum accepit eam fidem, quae eſt in vnum Deum, patrem omnipotentem, qui fecit caelum & terram, & mare & omnia, quae in eis ſunt: & in vnum Ieſum Chriſtum, filium Dei, incarnatum pro noſtra ſalute: & in ſpiritum ſanctum, qui per prophetas praedicauit diſpoſitiones Dei, & aduentum, & eam, quae eſt ex virgine, generationem, & paſſionem, & reſurrectionem a mortuis & in carne in caelos adſcenſionem, dilecti Ieſu Chriſti domini noſtri, & de caelis in gloria patris aduentum eius, ad recapitulanda vniuerſa & reſuſcitandam omnem carnem humani generis, vt Chriſto Ieſu domino noſtro, & Deo, & ſaluatori &

(a) Pearſon. expoſit. fidei, articul. V. initio p. 400. edit. latin. Francof. ad Viadrum MDCXCI. Aliqui nobis narrare ſolent, non exſtare (deſcenſum Chriſti ad inferos) in confeſſione Ignatii ep. ad Magneſianos, ſed ſane nulla fidei confeſſio in ea epiſtola occurrit, quidquid enim legitur, irrepſit ex conſtitutionibus Clementis. Pari ratione fruſtra obiicitur, omiſſum fuiſſe a Polycarpo, Clemente Rom. & Iuſtin. Martyre: *Neque enim illi exhibuerunt vllam fidei regulam ſuorum temporum.*

(b) Iren. lib. I. c. I. p. 44. ὅτω δὲ τὸν κανόνα τῆς ἀληθείας ἀκλινῆ ἐν ἑαυτῷ κατέχων, ὃν διὰ τοῦ βαπτίσματος εἴληφε, τὰ μὲν ἐκ τῶν γραφῶν ὀνόματα, καὶ τὰς λέξεις, καὶ τὰς παραβολὰς ἐπιγνώσεται. Sic autem & qui *regulam veritatis immobilem* apud ſe habet, *quam per baptiſmum accepit*, haec quidem quae ſunt ex ſcripturis nomina & dictiones & parabolas cognoſcet.

(c) Iren. ibid. c. II. p. 4[illegible]. Ἡ μὲν ἐκκλησία, καίπερ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἕως περάτων τῆς γῆς διεσπαρμένη, παρὰ δὲ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἐκείνων μαθητῶν παραλαβοῦσα τὴν εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, τὸν πεποιηκότα, τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὰς θαλάσσας, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, πίστιν· καὶ εἰς ἕνα Χριστὸν Ἰησοῦν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν σαρκωθέντα ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας· καὶ εἰς πνεῦμα ἅγιον, τὸ διὰ τῶν προφητῶν κεκηρυχὸς τὰς οἰκονομίας, καὶ τὰς ἐλεύσεις, καὶ τὴν ἐκ παρθένου γέννησιν, καὶ τὸ πάθος, καὶ τὴν ἔγερσιν ἐκ νεκρῶν, καὶ τὴν ἔνσαρκον εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ ἠγαπημένου Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, καὶ τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς παρουσίαν αὐτοῦ, ἐπὶ τὸ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα, καὶ ἀναστῆσαι πᾶσαν σάρκα πάσης ἀνθρωπότητος, ἵνα Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν,

„regi

„regi ſecundum placitum patris inuiſibilis omne genu curuet „cæleſtium, & terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua con„fiteatur ei, & iudicium iuſtum in omnibus faciat: ſpiritualia „quidem nequitiæ, & angelos transgreſſos atque apoſtatas fa„ctos & impios, & iniuſtos, & iniquos & blaſphemos homines „in æternum ignem mittat: iuſtis autem & æquis, & præcepta „eius ſeruantibus, & in dilectione eius perſeuerantibus quibus„dam quidem ab initio, quibusdam autem ex pœnitentia, vi„tam donans, incorruptelam loco muneris conferat & clarita„tem æternam circumdet. Hanc fidem, inquit [*d*], eccleſia in „vniuerſum mundum diſſeminata, diligenter cuſtodit, quaſi v„nam domum inhabitans: & ſimiliter credit iis, videlicet quaſi „vnam animam habens & vnum cor, & conſonanter hæc præ„dicat, & docet, & tradit, quaſi vnum poſſidens os. Nam etſi „in mundo loquelæ diſſimiles ſunt, ſed tamen virtus vna & ea„dem eſt. Et neque hæ, quæ in *Germania* ſunt fundatæ eccle„ſiæ, aliter credunt, aut aliter tradunt: neque hæ, quæ in *Hi„beriis* ſunt, neque hæ, quæ in *Celtis*, neque hæ, quæ in *oriente*, „neque hæ, quæ in *Aegypto*, neque hæ, quæ in *Libya*, neque hæ, „quæ in medio mundi ſunt conſtitutæ: ſed ſicut ſol creatura „Dei in vniuerſo mundo vnus & idem eſt; ſic & lumen, præ„dicatio veritatis, vbique lucet, & illuminat omnes homines, „qui volunt ad cognitionem veritatis venire. Et neque is, qui

καὶ Θεῷ καὶ σωτῆρι, καὶ βασιλεῖ, κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ πατρὸς τοῦ ἀοράτου, πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται αὐτῷ, καὶ κρίσιν δικαίαν ἐν τοῖς πᾶσι ποιήσηται· τὰ μὲν πνευματικὰ τῆς πονηρίας, καὶ ἀγγέλους παραβεβηκότας, καὶ ἐν ἀποστασίᾳ γεγονότας καὶ τοὺς ἀσεβεῖς, καὶ ἀδίκους, καὶ ἀνόμους, καὶ βλασφήμους τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ πέμψῃ· τοῖς δὲ δικαίοις, καὶ ὁσίοις, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τετηρηκόσι, καὶ ἐν τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ διαμεμενηκόσι τοῖς μὲν ἀπ' ἀρχῆς, τοῖς δὲ ἐκ μετανοίας ζωὴν χαρισάμενος, ἀφθαρσίαν δωρήσηται, καὶ δόξαν αἰωνίαν περιποιήσῃ.

(*d*) Iren. ibid. c. III. p. 46. ταύτην τὴν πίστιν -- ἡ ἐκκλησία, καίπερ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ διεσπαρμένη, ἐπιμελῶς φυλάσσει, ὡς ἕνα οἶκον οἰκοῦσα· καὶ ὁμοίως πιστεύει τούτοις, ὡς μίαν ψυχὴν καὶ αὐτὴν ἔχουσα καρδίαν, καὶ συμφώνως ταῦτα κηρύσσει, καὶ διδάσκει, καὶ παραδίδωσιν, ὡς ἓν στόμα κεκτημένη· καὶ γὰρ αἱ κατὰ τὸν κόσμον διάλεκτοι ἀνόμοιαι, ἀλλ' ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως μία καὶ ἡ αὐτή· καὶ οὔτε αἱ ἐν Γερμανίαις ἱδρυμέναι ἐκκλησίαι ἄλλως πεπιστεύκασιν, ἢ ἄλλως παραδιδόασιν, οὔτε ἐν ταῖς Ἰβηρίαις, οὔτε ἐν Κελτοῖς, οὔτε κατὰ τὰς ἀνατολάς, οὔτε ἐν Αἰγύπτῳ, οὔτε ἐν Λιβύῃ, οὔτε αἱ κατὰ μέσα τοῦ κόσμου ἱδρυμέναι· ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἥλιος τὸ κτίσμα τοῦ Θεοῦ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ εἷς καὶ ὁ αὐτός· οὕτω καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας πανταχῇ φαίνει, καὶ φωτίζει πάντας ἀνθρώπους τοὺς βουλομένους εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· καὶ

„valde præualet in ſermone, ex iis, qui præſunt eccleſiis, alia „quam hæc ſunt, dicet: (nemo enim ſuper magiſtrum eſt) ne„que infirmus in dicendo deminorabit traditionem. Quum e„nim vna & eadem fides ſit, neque is, qui multum de ea pot„eſt dicere, ampliat, neque is, qui minus, deminorat.„

Lector facile, credo, percipiet, IRENAEVM per hanc vnam eamdemque fidem non eamdem verborum formam, hodie in ſymbolo apoſtolico vſitatam, intelligere: Nam verba ipſius multum ab ea diſcrepant, tametſi quod ad ſenſum & ſubſtantiam eadem fides ſit, & illa, quæ tum per omnes eccleſias prædicata fuit & tradita.

§. II.

Confeſſio fidei Origenis.

Aliam iſtiusmodi doctrinæ apoſtolicæ formam ORIGENES collectam habet in libris ſuis *de principiis* [e], vbi regulam fidei his verbis tradit: „Species eorum, quæ per prædicationem a„poſtolicam manifeſte traduntur, iſtæ ſunt. Primo, quod v„nus Deus eſt, qui omnia creauit atque compoſuit, quique ex „nullis fecit eſſe vniuerſa, Deus a prima creatura & conditio„ne mundi omnium iuſtorum, Deus *Adam*, *Abel*, *Seth*, *Enos*, *E„noch*, *Noë*, *Sem*, *Abraham*, *Iſaac*, *Iacob*, XII patriarcharum, *Moy„ſi* & prophetarum: & quod hic Deus in nouiſſimis diebus, ſic„vt per prophetas ſuos ante promiſerat, miſit dominum no„ſtrum Ieſum Chriſtum, primo quidem vocaturum Iſraël. Hic „Deus iuſtus & bonus, pater domini noſtri Ieſu Chriſti, legem „& prophetas & euangelia ipſe dedit, qui & apoſtolorum De„us eſt, & veteris & noui teſtamenti. Tum deinde quia Ieſus „Chriſtus ipſe, qui venit, ante omnem creaturam natus ex pa„tre eſt. Qui quum in omnium conditione patri miniſtraſſet, „(per ipſum enim omnia facta ſunt) nouiſſimis temporibus ſe „ipſum exinaniens homo factus eſt: incarnatus eſt, quum De„us eſſet, & homo manſit, quod Deus erat. Corpus adſum-

οὔτε ὁ πάνυ δυνατὸς ἐν λόγῳ τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις προεστώτων, ἕτερον τούτων ἐρεῖ (οὐδεὶς γὰρ ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον) οὔτε ὁ ἀσθενὴς ἐν τῷ λόγῳ ἐλαττώσει τὴν παράδοσιν· μιᾶς γὰρ καὶ τῆς αὐτῆς πίστεως οὔσης, οὔτε ὁ πολὺ περὶ αὐτῆς δυνάμενος εἰπεῖν ἐπλεόνασεν, οὔτε ὁ τὸ ὀλίγον, ἠλαττόνησε.

(e) Origen. περὶ ἀρχῶν, in præfat. tom. I. p. 665. edit. Baſil. (p. 420. edit. Pariſ. MDCIII.)

„ſit,

„ſit noſtro corpori ſimile, eo ſolo differens, quod natum ex „virgine de ſpiritu ſancto eſt. Et quoniam hic Ieſus Chriſtus „natus & paſſus eſt in veritate, & non per imaginem communi „hac morte, vere mortuus eſt: vere enim a mortuis reſurrexit, „& poſt reſurrectionem conuerſatus cum diſcipulis ſuis, adſumtus eſt. Tum deinde honore ac dignitate patri ac filio ſo„ciatum tradiderunt ſpiritum ſanctum„.

Hactenvs origenes de præcipuis chriſtianæ fidei capitibus, ex apoſtolorum prædicatione ab eccleſia traditis, loquitur. Alius quidam liber ſub eius nomine circumfertur ad modum dialogi contra *Marcionitas* ſcriptus, in quo fidem catholicam falſis horum hæreticorum principiis oppoſitam breuius conſtringit, [*f*] *Credo*, inquiens, *vnum omnium conditorem eſſe & opificem: & qui ab illo eſt, deum verbum conſubſtantialem iuxtaque perennem cumque extremis temporibus hominem ex Maria adſumſiſſe, & in crucem actum, & excitatum a mortuis: Credo etiam ſpiritui ſancto, qui in omnem æternitatem exſiſtit.* Noui equidem, viros doctos de auctore horum dialogorum non conſentire: wetstenivs, qui primus eos *Græce* edidit, origeni eos adſcribit; hvetivs autem maximvm quemdam eorum auctorem eſſe dicit, qui, quæ eius eſt coniectura, tempore constantini vixit. Quisquis vero auctor fuerit, illi vere orthodoxæ fidei formam continent, quam ideo huc tranſcribendam duximus.

§. III.
Fragmenta formulæ fidei in Tertulliano.

Post origenem aliquas antiquæ fidei formulæ partes in tertvlliano inuenimus, qui de ea, tamquam regula fidei omnibus chriſtianis communi, loquitur. „Regula fidei, [*g*] inquit, „vna omnino eſt, ſola immobilis & irreformabilis credendi ſci„licet in vnicum deum omnipotentem mundi conditorem, & „filium eius Ieſum Chriſtum, natum ex virgine *Maria*, crucifi„xum ſub *Pontio Pilato*, tertia die reſuſcitatum a mortuis, re„ceptum in cælis, ſedentem nunc ad dexteram patris, venturum „iudicare viuos & mortuos per carnis etiam reſurrectionem„.

(*f*) Origen. contr. Marc. dialog. I. p. 815. tom. II. edit. latin. Baſil. MDLXXI. (p. 133. edit. cit. Pariſ.)

(*g*) Tertull. de veland. virgin. c. I.

„valde præualet in ſermone, ex iis, qui præſunt eccleſiis, alia „quam hæc ſunt, dicet: (nemo enim ſuper magiſtrum eſt) ne„que infirmus in dicendo deminorabit traditionem. Quum e„nim vna & eadem fides ſit, neque is, qui multum de ea pot„eſt dicere, ampliat, neque is, qui minus, deminorat.„

LECTOR facile, credo, percipiet, IRENAEVM per hanc vnam eamdemque fidem non eamdem verborum formam, hodie in ſymbolo apoſtolico vſitatam, intelligere: Nam verba ipſius multum ab ea diſcrepant, tametſi quod ad ſenſum & ſubſtantiam eadem fides ſit, & illa, quæ tum per omnes eccleſias prædicata fuit & tradita.

§. II.

Confeſſio fidei Origenis.

ALIAM iſtiusmodi doctrinæ apoſtolicæ formam ORIGENES collectam habet in libris ſuis *de principiis* [e], vbi regulam fidei his verbis tradit: „Species eorum, quæ per prædicationem a„poſtolicam manifeſte traduntur, iſtæ ſunt. Primo, quod v„nus Deus eſt, qui omnia creauit atque compoſuit, quique ex „nullis fecit eſſe vniuerſa, Deus a prima creatura & conditio„ne mundi omnium iuſtorum, Deus *Adam*, *Abel*, *Seth*, *Enos*, *E„noch*, *Noë*, *Sem*, *Abraham*, *Iſaac*, *Iacob*, XII patriarcharum, *Moy„ſi* & prophetarum: & quod hic Deus in nouiſſimis diebus, ſic„vt per prophetas ſuos ante promiſerat, miſit dominum no„ſtrum Ieſum Chriſtum, primo quidem vocaturum Iſraël. Hic „Deus iuſtus & bonus, pater domini noſtri Ieſu Chriſti, legem „& prophetas & euangelia ipſe dedit, qui & apoſtolorum De„us eſt, & veteris & noui teſtamenti. Tum deinde quia Ieſus „Chriſtus ipſe, qui venit, ante omnem creaturam natus ex pa„tre eſt. Qui quum in omnium conditione patri miniſtraſſet, „(per ipſum enim omnia facta ſunt) nouiſſimis temporibus ſe „ipſum exinaniens homo factus eſt: incarnatus eſt, quum De„us eſſet, & homo manſit, quod Deus erat. Corpus adſum-

οὔτε ὁ πάνυ δυνατὸς ἐν λόγῳ τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις προεστώτων, ἕτερα τούτων ἐρεῖ (οὐδεὶς γὰρ ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον) οὔτε ὁ ἀσθενὴς ἐν τῷ λόγῳ ἐλαττώσει τὴν παράδοσιν· μιᾶς γὰρ καὶ τῆς αὐτῆς πίστεως οὔσης, οὔτε ὁ πολὺ περὶ αὐτῆς δυνάμενος εἰπεῖν ἐπλεόνασεν, οὔτε ὁ τὸ ὀλίγον, ἠλαττόνησε.

(e) Origen. περὶ ἀρχῶν, in præfat. tom. I. p. 665. edit. Baſil. (p. 420. edit. Pariſ. MDCIIII.)

„ſit,

„ſit noſtro corpori ſimile, eo ſolo differens, quod natum ex „virgine de ſpiritu ſancto eſt. Et quoniam hic Ieſus Chriſtus „natus & paſſus eſt in veritate, & non per imaginem communi „hac morte, vere mortuus eſt: vere enim a mortuis reſurrexit, „& poſt reſurrectionem conuerſatus cum diſcipulis ſuis, adſumtus eſt. Tum deinde honore ac dignitate patri ac filio ſociatum tradiderunt ſpiritum ſanctum„.

Hactenvs origenes de præcipuis chriſtianæ fidei capitibus, ex apoſtolorum prædicatione ab eccleſia traditis, loquitur. Alius quidam liber ſub eius nomine circumfertur ad modum dialogi contra *Marcionitas* ſcriptus, in quo fidem catholicam falſis horum hæreticorum principiis oppoſitam breuius conſtringit, [*f*] *Credo*, inquiens, *vnum omnium conditorem eſſe & opificem: & qui ab illo eſt, deum verbum conſubſtantialem iuxtaque perennem eumque extremis temporibus hominem ex Maria adſumſiſſe, & in crucem actum, & excitatum a mortuis: Credo etiam ſpiritui ſancto, qui in omnem æternitatem exſiſtit.* Noui equidem, viros doctos de auctore horum dialogorum non conſentire: wetstenivs, qui primus eos *Græce* edidit, origeni eos adſcribit; hvetivs autem maximvm quemdam eorum auctorem eſſe dicit, qui, quæ eius eſt coniectura, tempore constantini vixit. Quisquis vero auctor fuerit, illi vere orthodoxæ fidei formam continent, quam ideo huc tranſcribendam duximus.

§. III.

Fragmenta formulæ fidei in Tertulliano.

Post origenem aliquas antiquæ fidei formulæ partes in tertvlliano inuenimus, qui de ea, tamquam regula fidei omnibus chriſtianis communi, loquitur. „Regula fidei, [*g*] inquit, „vna omnino eſt, ſola immobilis & irreformabilis credendi ſcilicet in vnicum deum omnipotentem mundi conditorem, & „filium eius Ieſum Chriſtum, natum ex virgine *Maria*, crucifi„xum ſub *Pontio Pilato*, tertia die reſuſcitatum a mortuis, re„ceptum in cælis, ſedentem nunc ad dexteram patris, venturum „iudicare viuos & mortuos per carnis etiam reſurrectionem„.

(*f*) Origen. contr. Marc. dialog. I. p. 815. tom. II. edit. latin. Baſil. MDLXXI. (p. 133. edit. cit. Pariſ.)

(*g*) Tertull. de veland. virgin. c. I.

In libro *de præſcriptione aduerſus hæreticos* [*h*] aliam formulam habet iſti non abſimilem. „Regula eſt fidei, illa ſcilicet, „qua creditur, vnum omnino deum eſſe, nec alium præter „mundi conditorem, qui vniuerſa de nihilo produxerit per verbum ſuum primo omnium emiſſum. Id verbum filium eius „appellatum, in nomine dei varie viſum patriarchis, in prophe„tis ſemper auditum, poſtremo delatum ex ſpiritu dei patris, „& virtute in virginem *Mariam*, carnem factum in vtero eius, „& ex ea natum hominem, & eſſe Ieſum Chriſtum: Exinde „prædicaſſe nouam legem, & nouam promiſſionem regni cæ„lorum, virtutes feciſſe: Fixum cruci: Tertia die reſurrexiſſe: „In cælos ereptum ſedere ad dexteram patris: miſiſſe vicariam „vim ſpiritus ſancti, qui credentes agat: venturum cum clari„tate ad ſumendos ſanctos in vitæ æternæ & promiſſorum cæ„leſtium fructum, & ad profanos iudicandos igni perpetuo, „vtriusque partis reſuſcitatione cum carnis reſurrectione [*i*]. „Hæc regula, inquit, a Chriſto inſtituta nullas habet apud nos „quæſtiones, niſi quas hæreſes inferunt, & quæ hæreticos fa„ciunt. Nihil vltra ſcire, omnia ſcire eſt„.

In libro aduerſus *Praxeam* idem ſymbolum verbis paullo mutatis repetit: „Vnicum [*k*] quidem deum credimus, ſub hac „tamen diſpenſatione, quam οἰκονομίαν dicimus, vt vnici dei ſit „& filius ſermo ipſius, qui ex ipſo proceſſerit, per quem omnia „facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil. Hunc miſſum a pa„tre in virginem, & ex ea natum hominem & deum, filium ho„minis & filium dei, & cognominatum Ieſum Chriſtum. Hunc „paſſum, hunc mortuum & ſepultum ſecundum ſcripturas, & „reſuſcitatum a patre, & in cælos reſumtum, ſedere ad dexte„ram patris, venturum iudicare viuos & mortuos. Qui exin„de miſerit ſecundum promiſſionem ſuam a patre ſpiritum ſan„ctum paracletum, ſanctificatorem fidei eorum, qui credunt in „patrem & filium & ſpiritum ſanctum„. *Hanc regulam*, inquit, ***ab initio euangelii decucurriſſe etiam ante priores quoſque hæreticos, nedum ante Praxeam heſternum, probabit tam ipſa poſteritas omnium hæreticorum, quam ipſa nouellitas Praxeæ heſterni.***

(*h*) Tertull. de præſcript. adu. hæreticos, c. XIII.
(*i*) Tertull. ibid. c. XIV.
(*k*) Tertull. aduerſ. Prax. c. II.

IAM

Iam facile ad obſeruandum eſt, TERTVLIANVM heic non de vlla certa verborum forma, ſed de ſubſtantia fidei loqui. Nam quædam fidei capita, exempli cauſſa de *deſcenſu ad inferos* & *communione ſanctorum*, heic non expreſſis verbis memorantur, etiamſi includi poſſint. Sed dogmata de *trinitate*, *incarnatione*, cetera, heic exprimuntur curateque explanantur, ita quidem, vt fidei explicitæ in his capitibus neceſſitatem oſtendant, doctrinamque de ſeruatoris noſtri diuinitate primarium articulum fidei inde a primis eccleſiæ chriſtianæ initiis fuiſſe, demonſtrent.

§. IV.
Fragmenta ſymboli in Cypriano.

Proxime a TERTVLLIANO CYPRIANVS quasdam ſymboli fidei reliquias nobis exhibet. Catholicos & *Nouatianos* easdem interrogationes catechumenis baptizandis proponere, ait, quarum quædam ſpeciatim ſint iſtæ: An credant in deum patrem [l] & in Chriſtum ipſius filium, & in ſpiritum ſanctum? An credant remiſſionem peccatorum & vitam æternam per ſanctam eccleſiam? Licet enim, vt obſeruat CYPRIANVS, *Nouatiani* mentirentur in interrogatione, non habentes eccleſiam, in qua remiſſio peccatorum impertiri poſſet; eamdem tamen verborum formam, quam eccleſia, in ſymbolo ſuo ſeruabant, easdemque interrogationes omnibus ad baptiſmum venientibus proponebant. Repetit hoc CYPRIANVS in alia epiſtola, quam concilii *Carthaginenſis* [m] nomine ad epiſcopos ſcripſit *Numidiæ*, in qua earumdem interrogationum, vt in ba-

(l) Cyprian. epiſt. LXIX. al. LXXVI. ad Magnum p. 183. (p. 296. edit. Fellii Amſtelod. MDCC.) Quod ſi aliquis illud opponat, vt dicat, eamdem Nouatianum legem tenere, quam catholica eccleſia teneat, eodem ſymbolo, quo & nos, baptizare; eumdem noſſe Deum patrem, eumdem filium Chriſtum, eumdem ſpiritum ſanctum, ac propter hoc vſurpare eum poteſtatem baptizandi poſſe, quod videatur in interrogatione baptiſmi a nobis non diſcrepare: Sciat, quiſquis hoc opponendum putat, primum non eſſe vnam nobis & ſchiſmaticis ſymboli legem, neque eamdem interrogationem: Nam, quum dicunt: Credis remiſſionem peccatorum & vitam æternam per ſanctam eccleſiam, mentiuntur in interrogatione, quando non habeant eccleſiam.

(m) Cyprian. epiſt. LXX. ad epiſc. Numid. p. 190. (p. 301. edit. Amſtelod.) Sed & ipſa interrogatio, quæ fit in baptiſmo, teſtis eſt veritatis. Nam quum dicimus: Credis in vitam æternam & remiſſionem peccatorum per ſanctam

ptiſmo generatim factarum, mentio habetur. Vnde non tantum articulum de *trinitate* ſed alios etiam de *eccleſia*, *remiſſione peccatorum*, & *vita æterna* ſymboli, tempore CYPRIANI in omnibus eccleſiis *Africanis* vſitati, partes fuiſſe apparet. Et excepto *deſcenſu ad inferos* & *communione ſanctorum* (qui articuli ſerius quam CYPRIANI vel TERTVLLIANI temporibus ſymbolo acceſſerunt) reliqua dogmata omnia hiſce duobus vetuſtis ſcriptoribus memorantur.

§. V.

Symbolum Gregorii Thaumaturgi.

NON multo poſt CYPRIANVM vixit GREGORIVS, eccleſiæ *Neocæſareenſis* antiſtes, vulgo dictus *Thaumaturgus*. Inter eius opera a GERARDO VOSSIO edita, fidei confeſſionem habemus, quam in ſui ipſius populi vſum compoſuit, vel potius, vt GREGORIVS NYSSENVS in vita eius narrat, de cælo per reuelationem accepit, ſacrum miniſterium non ita pridem auſpicatus. Formula [n] ſic habet: „Vnus Deus, pater verbi „viuentis, ſapientiæ ſubſiſtentis & potentiæ ac characteris ſempiterni: perfectus perfecti genitor, pater filii vnigeniti. Vnus „dominus, ſolus ex ſolo, Deus ex Deo. Character & imago „deitatis, verbum efficax. Sapientia, conſtitutionis rerum „vniuerſarum comprehenſiua: & virtus atque potentia vni„verſæ creaturæ effectiua. Filius verus, veri patris, inuiſibilis, „eius qui eſt inuiſibilis & incorruptibilis, corruptioni non ob„noxii: ac immortalis, mortis prorſus neſcii: & ſempiternus „ſempiterni. Vnuſque ſpiritus ſanctus, ex Deo exiſtentiam ha„bens; & qui per filium apparuit, ſcilicet hominibus: imago „filii, perfecti perfecta vita, viuentium cauſſa; fons ſanctus, „ſanctitas, ſanctificationis ſuppeditator. In quo manifeſta-

eccleſiam? Intelligimus remiſſionem peccatorum non niſi in eccleſia dari; apud hæreticos autem, vbi eccleſia non ſit, non poſſe peccata dimitti.

(n) Gregor. Neocæſar. oper. p. 1. & apud Gregor. Nyſſen. tom. III. p. 546. Εἷς Θεὸς, πατὴρ λόγου ζῶντος, σοφίας ὑφεστώσης, καὶ δυνάμεως, καὶ χαρακτῆρος ἀϊδίου· τέλειος τελείου γεννήτωρ, πατὴρ υἱοῦ μονογενοῦς· εἷς κύριος, μόνος ἐκ μόνου, Θεὸς ἐκ Θεοῦ· Χαρακτὴρ καὶ εἰκὼν τῆς θεότητος, λόγος ἐνεργής· σοφία τῆς τῶν ὅλων συστάσεως περιεκτικὴ· καὶ δύναμις τῆς ὅλης κτίσεως ποιητικὴ· υἱὸς ἀληθινὸς, ἀληθινοῦ πατρὸς, ἀόρατος τοῦ ἀοράτου· καὶ ἄφθαρτος ἀφθάρτου· καὶ ἀθάνατος ἀθανάτου, καὶ ἀΐδιος ἀϊδίου· καὶ ἓν πνεῦμα ἅγιον, ἐκ Θεοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχον· καὶ διὰ υἱοῦ πεφηνὸς, δηλαδὴ τοῖς ἀνθρώποις· εἰκὼν τοῦ υἱοῦ, τελείου τελεία· ζωὴ, ζώντων αἰτία· πη-

tur

„tur Deus pater, qui ſuper omnia eſt & in omnibus: & Deus „filius, qui per omnia eſt. Trinitas perfecta, quæ gloria ac „æternitate & regno atque imperio non diuiditur, neque aba„lienatur; Non igitur creatum quid, aut ſeruum in trinitate: „neque ſuperinductitium aliquid & aduentitium, quaſi prius „non exſiſtens, poſterius vero aduenIens. Non ergo defuit „vmquam filius patri; neque filio ſpiritus: ſed immutabilis & „inuariabilis, eadem ſemper manet trinitas.

Hoc ſymbolum non plena fidei ſumma eſt, ſed tantum quod ad doctrinam de ſacroſancta trinitate attinet, de qua validiſſimum teſtimonium perhibet, cuiusmodi aliud vix in vllo ex patribus *Ante-Nicaenis* inuenias, vtpote contra duas ſibi oppoſitas *Samoſatenianorum* & *Sabellianorum* hæreſes, quorum illi Chriſti diuinitatem, hi perſonalem eius ſubſiſtentiam negabant, ſpeciatim directum. Nonnulli ex recentioribus *Arianis*, qui SANDII placita amplectuntur, non eſſe illud genuinum ſymbolum, dictitant: verum erudItiſſimus antiſtes BVLLVS illius fidem [o] firmiſſimis GREGORII NYSSENI & BASILII teſtimoniis abunde vindicauit, cuius ad eximiam diſſertationem lectorem remitto.

γὴ ἁγία, ἁγιότης, ἁγιασμοῦ χορηγός· ἐν ᾧ φανεροῦται Θεὸς ὁ πατὴρ, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ ἐν πᾶσι· καὶ Θεὸς ὁ υἱὸς, ὁ διὰ πάντων. Τριὰς τελεία, δόξῃ καὶ ἀϊδιότητι καὶ βασιλείᾳ μὴ μεριζομένη, μηδὲ ἀπαλλοτριουμένη· οὔτε οὖν κτιστόν τι, ἢ δοῦλον ἐν τῇ τριάδι· οὔτε ἐπείσακτον, ὡς πρότερον μὲν οὐχ ὑπάρχον· ὕστερον δὲ ἐπεισελθόν· οὔτε οὖν ἐνέλιπέ ποτε υἱὸς πατρὶ, οὔτε υἱῷ τὸ πνεῦμα· ἀλλ' ἄτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος, ἡ αὐτὴ Τριὰς ἀεί.

(o) Bull. defenſio fid. Nic. ſect. II. c. XII. n. II. Formulam illam confeſſionis catholicæ de SS. Trinitate a Gregorio reuera profectam fuiſſe conſtat. Nam eidem illam tribuit non modo Ruffinus, ſed & ipſius cognominis Gregorius Nyſſenus, qui viri admirabiles res geſtas & ſcripta accurate perſpecta habuit, adeoque vitam eius deſcripſit. Quin & rem hanc ita narrat vir eximius, vt vix quiſquam cordatus de ea dubitare poſſit. Nimirum confeſſionem illam recitaturus, hæc verba præmittit: *δι' ἧς μυσταγωγεῖται μέχρι τοῦ νῦν ὁ ἐκείνου λαὸς, πάσης αἱρετικῆς κακίας διαμείνας ἀπείρατος*, i. e. *Per quam* (confeſſionem) *vſque in præſentem diem* inſtituitur *plebs illa* (nempe Neocæſareenſis) *quæ ab omni hæretica malitia intacta remanſit.* Scilicet adeo certum erat, confeſſionem illam fidei a Gregorio Thaumaturgo profectam, vt plebs omnis ciuitatis Neocæſareenſis, cuius epiſcopus & immortale decus ille fuit, illam, vt Gregorii indubie genuinam, amplexa, perque ipſam a patrum memoria vſque ad Nyſſeni ætatem inſtitui ſolita fuerit: indeque factum, vt eccleſia Neocæſareenſis, quum totus mundus Arianus fieret, ab hæretica malitia ſe illæſam conſeruauerit. Poſtquam vero confeſſionem

Digitized by Google

onem recitaſſet Nyſſenus, hæc ſubiungit: ὅτῳ δὲ φίλον περὶ τούτου πεισθῆναι ἀκουέτω τῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ τὸν λόγον ἐκήρυττε, παρ' οἷς αὐτὰ τὰ χαράγματα τῆς μακαρίας ἐκείνης χειρὸς εἰς ἔτι καὶ νῦν διασώζεται. i. e. *Quod ſi quis ſibi fidem de hac re fieri cupit, audiat eccleſiam, apud quam illa ipſa verba a beata illa manu exarata, adhuc etiam nunc conſeruantur.* Appellat ipſum Thaumaturgi αὐτόγραφον, a Neocæſareenſibus ad ſuam ætatem religioſe cuſtoditum. Neſcio ſane, an ad eiusmodi traditionem aliquam confirmandam quidquam amplius deſiderari poſſit. Ceterum Gregorii Nyſſeni teſtimonio aperte ſuffragari mihi videtur Baſilius magnus, ipſius frater, qui epiſt. LXXV. ad Neocæſareenſes teſtatur, ſe ab auia ſua, in tenera ætate, Gregorii Thaumaturgi ipſa verba didiciſſe, quibus recte de fide in SS. Trinitatem inſtitutus fuerit. Verba eius ſunt: Πίστεως δὲ τῆς ἡμετέρας τίς ἂν γένοιτο ἐναργεστέρα ἀπόδειξις, ἢ ὅτι τραφέντες ἡμεῖς ὑπὸ τίτθῃ μακαρίᾳ γυναικὶ, παρ' ὑμῶν ὁρμωμένῃ· Μακρίναν λέγω τὴν περιβόητον· παρ' ἧς ἐδιδάχθημεν τὰ τοῦ μακαριωτάτου Γρηγορίου ῥήματα ὅσα πρὸς αὐτὴν ἀκολουθίᾳ μνήμης διασωθέντα αὐτή τε ἐφύλασσε, καὶ ἡμᾶς ἔτι νηπίους ὄντας ἔπλαττε καὶ ἐμόρφου τοῖς εὐσεβείας δόγμασι. i. e. *Fides vero noſtræ quæ poterit eſſe euidentior probatio, quam quod a nutrice beata femina, quæ ex veſtro gremio progreſſa eſt (Macrinam dico, illuſtrem illam) educati ſumus: a quo & beatiſſimi Gregorii verba didicimus, quæ memoriæ beneficio ad illius vſque ætatem conſeruata, & ipſa retinuit, & nos adhuc infantes iisdem tamquam pietatis dogmatibus formauit.* Omnino, inquam, heic Thaumaturgi confeſſio deſignari mihi videtur. Nam totidem verbis a Gregorio traditam fidei ὑποτύπωσιν de SS. Trinitate (quippe de ea ibi agit) ſe in infantia ſua, ab auia Macrina Neocæſareenſi edoctum fuiſſe, diſerte teſtatur Baſilius. Attende lector. Nyſſenus refert, populum Neocæſareenſem per Thaumaturgi confeſſionem, a patrum memoria ad ſuam vſque ætatem, inſtitui ſolitum fuiſſe: ait vero Baſilius, ſe ab auia ſua, (nempe dum apud ipſam Neocæſareæ in Ponto vna cum parentibus ſuis vitam ageret) in tenera ætate (hoc eſt, ante concilium Nicænum) recte fidem de SS. Trinitate, totidem Gregorii verbis conceptam edidiciſſe. Quis non exiſtimauerit de eadem fidei confeſſione vtrumque loqui? Quin & idem Baſilius lib. de ſpiritu S. cap. XXIX. teſtatur, tantam fuiſſe Gregorii illius apud Neocæſareenſes vſque ad ſua tempora exiſtimationem, vt nihil ſiue in doctrina, ſiue in ritibus admittere in eccleſia voluerint, niſi quod a maximo illo fundatore ſuo traditum accepiſſent. Verba Baſilii hæc ſunt: Τούτου μέγα ἔτι καὶ νῦν τοῖς ἐγχωρίοις τὸ θαῦμα, καὶ νέα καὶ ἀεὶ πρόσφατος ἡ μνήμη ταῖς ἐκκλησίαις ἐνίδρυται, οὐδενὶ χρόνῳ ἀμαυρουμένη· οὐκ οὖν οὐ πρᾶξίν τινα, οὐ λόγον, οὐ τύπον τινὰ μυστικὸν, παρ' ὃν ἐκεῖνος κατέλιπε, τῇ ἐκκλησίᾳ προσέθηκαν. i. e. *Huius,* (Gregorii) *& in hodiernum quoque diem magna eſt apud eius regionis homines admiratio, recensque ac ſemper vigens memoria ſic infixa eſt eccleſiis, vt nullo tempore obſcuretur. Itaque non praxin aliquam, non dictum, non formam vllam myſticum, vltra quam illis reliquit, eccleſiæ (ſuæ) adiecerunt.* Si dictum nullum, vltra quam illis reliquit Gregorius, certe multo minus ſymbolum aliquod aut fidei confeſſionem, quam ab ipſo non acceperat, eccleſia Neocæſareenſis voluit admittere. Et tamen Baſilii ætate confeſſionem fidei, qua de agimus, in eccleſia illa receptam fuiſſe, idque vt a Gregorio traditam, certiſſimum eſt.

§. VI.

§. VI.

Confeſſio fidei Luciani *martyris.*

Eadem ætate cum gregorio thavmatvrgo vixit lvcianvs martyr, qui in vltima perſecutione *Diocletianea* mortem Chriſti cauſſa ſubiit. Fuit ille eccleſiæ *Antiochenæ* presbyter, vbi fidei confeſſionem *Sabellianis* oppoſitam ſcripſit. Forma legitur apud athanasivm [p], socratem [q] & hilarivm, qui in eam commentatur & ab obiectionibus vindicat, quas nonnulli contra eam fecerant, eo quod ab *Arianis* in concilio *Antiocheno* ſub *Conſtantio* an. CCCXLI. adlegata fuerat, quaſi ipſorum ſententiæ patrocinaretur; quod vero hilarivs ipſam non facere oſtendit, etiamſi nonnulla verba aduerſus *Sabellianos* contineat, quæ in hæreticum ſenſum trahi, (vt quævis verba catholica) contra auctoris ſententiam poſſint. Formula, vt eam exhibet hilarivs, hæc eſt: „Conſequenter [r]

(p) Athan. de ſyn. Arimin. & Seleuc. tom. I. p. 892. (tom. I. p. 73.. e. edit. Pariſ. MDCXCVIII.) Πιστεύομεν ἀκολούθως τῇ εὐαγγελικῇ καὶ ἀποστολικῇ παραδόσει, εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, τὸν τῶν ὅλων δημιουργόν τε καὶ ποιητὴν καὶ προνοητὴν, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν μονογενῆ Θεὸν, δι' οὗ τὰ πάντα, τὸν γεννηθέντα πρὸ τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ πατρὸς, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, ὅλον ἐξ ὅλου, μόνον ἐκ μόνου, τέλειον ἐκ τελείου, βασιλέα ἐκ βασιλέως, κύριον ἀπὸ κυρίου, λόγον ζῶντα, σοφίαν ζῶσαν, φῶς ἀληθινὸν, ὁδὸν, ἀλήθειαν, ἀνάστασιν, ποιμένα, θύραν, ἄτρεπτόν τε καὶ ἀναλλοίωτον· τῆς θεότητος, οὐσίας τε καὶ βουλῆς καὶ δυνάμεως, καὶ δόξης τοῦ πατρὸς ἀπαράλλακτον εἰκόνα, τὸν πρωτότοκον πάσης τῆς κτίσεως, τὸν ὄντα ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεὸν, λόγον Θεὸν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα συνέστηκε, τὸν ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν κατελθόντα ἄνωθεν, καὶ γεννηθέντα ἐκ παρθένου, κατὰ τὰς γραφὰς, καὶ ἄνθρωπον γενόμενον, μεσίτην Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀπόστολόν τε τῆς πίστεως ἡμῶν, καὶ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, ὥς φησιν· ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με· τὸν παθόντα ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀνελθόντα εἰς οὐρανοὺς, καὶ καθεσθέντα ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης καὶ δυνάμεως, κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ εἰς παράκλησιν, ὁ καὶ ἁγιασμὸν, καὶ τελείωσιν τοῖς πιστεύουσι διδόμενον, καθὼς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διετάξατο τοῖς μαθηταῖς λέγων· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος, δηλονότι πατρὸς, ἀληθῶς πατρὸς ὄντος, υἱοῦ δὲ ἀληθῶς υἱοῦ ὄντος, τοῦ δὲ ἁγίου πνεύματος ἀληθῶς ἁγίου πνεύματος ὄντος, τῶν ὀνομάτων οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ ἀργῶς κειμένων, ἀλλὰ σημαινόντων ἀκριβῶς τὴν οἰκείαν ἑκάστου τῶν ὀνομαζομένων ὑπόστασίν τε καὶ τάξιν καὶ δόξαν· ὡς εἶναι τῇ μὲν ὑποστάσει τρία, τῇ δὲ συμφωνίᾳ ἕν.

(q) Socrat. lib. II. c. X.

(r) Hilar. de ſynodis p. 107. (p. 333. edit. Par. MDCXXXI.)

„euangelicæ & apoſtolicæ traditioni credimus in vnum Deum „patrem omnipotentem, cunctorum quæ ſunt ædificatorem & „factorem & prouiſorem, ex quo omnia: & in vnum domi- „num Ieſum Chriſtum, filium ipſius vnigenitum, Deum, per „quem omnia, qui generatus eſt ex patre; Deum ex Deo, „totum ex toto, vnum ex vno, perfectum de perfecto, regem „de rege, dominum de domino, verbum, ſapientiam, vitam, „lumen verum, viam veram, reſurrectionem, paſtorem, ianu- „am, inconuertibilem & incommutabilem, diuinitatis eſſen- „tiæque & virtutis & gloriæ patris incommutabilem imaginem, „primum editum totius creaturæ, qui ſemper fuit in principio „apud Deum verbum Deus, iuxta quod dictum eſt in euange- „lio: Et Deus erat verbum, per quem omnia facta ſunt, & in „quo omnia conſtant, qui in nouiſſimis diebus deſcendit de ſum- „mis, & natus eſt ex virgine ſecundum ſcripturas, & agnus fa- „ctus eſt mediator Dei & hominum, prædeſtinatus fidei noſtræ „& dux vitæ, dixit quippe; Non enim deſcendi de cælo, vt „facerem voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui me mi- „ſit. Qui paſſus eſt, & reſurrexit pro nobis tertia die, & ad- „ſcendit in cælos, & ſedet in dextra patris, & iterum venturus „cum gloria iudicare viuos & mortuos. Et in ſanctum ſpiri- „tum, qui in paracleſin & ſanctificationem & conſummationem „credentibus datus eſt, iuxta quod & dominus Ieſus Chriſtus „ordinauit diſcipulis, dicens: Pergite & docete vniuerſas gen- „tes, baptizantes eas in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti. „Manifeſta vtique patris, vere patris, certaque filii, vere filii, „notaque ſpiritus ſancti, vere ſpiritus ſancti, hiſce nominibus „non ſimpliciter, neque otioſis propoſitis, ſed ſignificantibus „diligenter propriam vniuſcuiusque nominatorum ſubſtantiam „& ordinem & gloriam, vt ſint quidem per ſubſtantiam tria, „per conſonantiam vero vnum.

HAEC eccleſiaſticæ fidei expoſitio olim *Arianiſmi* ſuſpecta fuit, eo quod verba iſta: *Vt ſint quidem per ſubſtantiam tria* in verſione HILARII legantur. Verum HILARIVS eam ab hac ſuſpicione ſatis ſuperque liberauit, oſtendendo, quod hæc verba tantummodo *Sabellianis*, tres perſonas non niſi tria nomina facientibus, opponendi gratia adhibita, cetera vero omnia plane & ſigni-

ſignificanter contra hæreſin *Arianam* dicta ſint. Hinc ſynodum *Antiochenam* non reprehendit tamquam *Arianam*, quæ hanc fidei confeſſionem tantum repetiit & adoptauit a *Luciano*, ſed epiſcopos nonaginta ſeptem illic adfuiſſe dicit, qui catholicam fidem hac ipſa contra *Sabellianos* præcipue tueri animo intenderint, ſufficienti cautione contra *Anomæanos* ſeu *Arianos* haud neglecta. Verba illius hæc ſunt [s]: „Volens congregata ſanctorum ſyno-„dus impietatem eam perimere, quæ veritatem patris, & filii „& ſpiritus ſancti nominum numero eluderet, vt non ſubſiſten-„te cauſſa vniuscuiusque nominis, triplex nuncupatio obtine-„ret ſub falſitate nominum vnionem, vt pater ſolus atque vnus „idem atque ipſe haberet & ſpiritus ſancti nomen & filii: id-„circo tres ſubſtantias eſſe dixerunt, ſubſiſtentium perſonas „per ſubſtantias edocentes: non ſubſtantiam patris & filii & „ſpiritus ſancti diuerſitate diſſimilis eſſentiæ ſeparantes„(quæ erat hæreſis *Arianorum*, ſolum patrem Deum, reliquas duas perſonas tantum creaturas eſſe, ſtatuentium, atque ita ſubſtantiam diuerſitate naturæ ſeu eſſentiæ diuidentium. Quod hæc ſynodus non fecit:) Hinc HILARIVS ait: „Quod autem dictum eſt, „vt ſint quidem per ſubſtantiam tria, per conſonantiam vero „vnum, non habet calumniam: quia cognominato ſpiritu, id „eſt, paracleto, conſonantiæ potius quam eſſentiæ, per ſimili-„tudinem ſubſtantiæ prædicari conuenit vnitatem„. Verum non obſtante hac iuſta defenſione & apologia, pro hoc concilio ab HILARIO facta, a BARONIO, BINNIO, HERMANTIO aliisque recentioris æui ſcriptoribus tamquam concilium *Arianum* repudiatur. At vero eruditus SHELSTRATVS elaboratiſſimam pro hoc concilio diſſertationem ſcripſit, in qua omnibus illis, quæ BARONIVS eiusque aſſeclæ contra hoc concilium vel confeſſionem LVCIANI martyris oppoſuerunt, reſpondit [t]; id quod a BVLLO [u] etiam, erudito epiſcopo noſtrate, fa-

(s) Hilar. de ſynodis p. 103. (p. 334. edit. cit.)

(t) Schelſtrat. Sacrum Antiochenum concilium pro Arianorum conciliabulo paſſim habitum nunc ex omni antiquitate auctoritati ſuæ reſtitutum, diſſert. III. c. II. p. 109 -- 116.

(u) Bull. defenſ. fid. ſect. II. c. XIII. n. VI (p. 161. edit. Grab.) Vere fuiſſe Luciani hoc ſymbolum, non ab Arianis ipſi affictum, multa euincunt. Primo epiſcopi illi imprudenter admodum, adeoque impudenter, formulam ali-

ctum eſt, cuius ad diſſertationes lectorem curioſum amandamus.

§. VII.

Formula fidei conſtitutionum apoſtolicarum.

Circa tempora LVCIANI martyris, ſæculo tertio extre-

quam fidei ſub Luciani nomine, quæ ipſius reuera non fuiſſet, Antiochiæ edidiſſent; vbi & ſancti martyris memoria merito ſacra, & ſcripta eius religioſiſſime cuſtodita fuerunt, vt facillime ab omnibus fraus deprehendi potuiſſet. Deinde, vt ſemel illis tuto mentiri licuiſſet, fieri tamen certe non potuit, vt impoſtura diutius lateret. At ſymbolum illud vt indubie Luciani martyris, venditarant etiam Ariani, idque ſumma cum fiducia, multis poſt annis, nempe quum, Valentiniano & Valente imperantibus, ſynodus congreganda eſſet in vrbe Tarſo Ciliciæ, referente Sozomeno hiſt. eccleſ. lib. VI. c. XII. Tum enim, inquit ibidem Sozomenus συνελθόντες ἐν Καρίᾳ τῆς Ἀσίας ἀμφὶ τριάκοντα τέσσαρες τῶν Ἀσιανῶν ἐπισκόπων, τὴν μὲν ἐπὶ τῇ ὁμονοίᾳ τῶν ἐκκλησιῶν σπουδὴν ἐπῄνουν· παρῃτοῦντο δὲ τὸ τοῦ ὁμοουσίου ὄνομα· καὶ τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ Σελευκείᾳ ἐκτεθεῖσαν πίστιν χρῆναι κρατεῖν ἰσχυρίζοντο, ὡς καὶ Λουκιανοῦ τοῦ μάρτυρος οὖσαν, καὶ μετὰ κινδύνων καὶ πολλῶν ἱδρώτων παρὰ τῶν πρὸ αὐτῶν δοκιμασθεῖσαν, i. e. *Quatuor circiter ac triginta Aſiani epiſcopi in Caria Aſiæ prouincia collecti, ſtudium quidem in reſtituenda eccleſiarum concordia poſitum magnopere laudarunt: conſubſtantialis autem vocabulum admittere recuſabant; affirmantes, fidem quæ Antiochiæ & Seleuciæ promulgata fuerat, ratam eſſe oportere, quippe quæ & Luciani martyris fides eſſet, & non ſine multis periculis ac laboribus ab ipſorum anteceſſoribus fuiſſet comprobata.* Porro ſi hoc ſymbolum conſarcinaſſent ipſi Ariani, certe illud ſuis placitis aptius conformaſſent; ſaltem ea non inſeruiſſent, quæ ipſorum hæreſin plane iugularent: cuiusmodi nonnulla in eo reperiuntur, vti mox oſtendemus. Denique hæc fidei confeſſio præcipue dirigitur aduerſus hæreſin Sabellianam, vt ex iis, quæ ſub finem continet, manifeſtiſſimum eſt. Nam poſt explicatam ſuſius de SS. trinitate fidem, demum concluditur ſymbolum hoc quaſi epilogo, ſummam & ſcopum totius præcedentis ſermonis explicante: *Patris, inquam, vere patris; & filii vere filii; & ſpiritus ſancti reuera ſpiritus ſancti: ita vt hæc vocabula non ſint nuda & ſine re vocabula; ſed quæ accurate exprimant propriam vniuscuiusque perſonam, ordinem, ac gloriam: adeo vt perſonis quidem tres ſint; conſenſu autem vnum.* Quid autem iſta attinebant ad Arianam controuerſiam, quæ in concilio illo Antiocheno agitabatur? A Luciani ætate dogma Sabellii maxime viguit, eiusdemque fertur ipſe Lucianus acerrimus fuiſſe impugnator. His mantiſſæ loco addam obſeruationem Philoſtorgii hiſt. eccleſ. lib. II. c. XV. vbi de Luciani martyris diſcipulis agens, qui magiſtri ſui doctrinam haud illibatam ſeruarunt, ſcribit: καὶ τὸν Ἀστέριον παρατρέψαι τὸ φρόνημα, ἀπαράλλακτον εἰκόνα τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας εἶναι τὸν υἱόν, ἐν τοῖς αὐτοῦ λόγοις καὶ γράμμασι διαμαρτυρόμενον. Atqui illud Aſterius ex Luciani ſymbolo totidem verbis mutuatus eſt, vt ex collatione apparebit.

mo,

Digitized by Google

mo, COTELERIVS auctorem *conſtitutionum apoſtolicarum* vixiſſe autumat, quod mihi vero videtur ſimilius, quam eorum opinio, qui in quinto eum ſæculo collocant, vel etiam ſententia WHISTONII, qui hunc librum non tantum genuinum CLEMENTIS ROMANI opus, ſed opus etiam diuinitus inſpirati ſcriptoris eſſe, contendit. Quapropter de ipſo heic proxime poſt LVCIANVM loquimur, tamquam eo, qui antiquam quamdam fidei formulam nobis reliquit, tunc temporis probabiliter in quibusdam orientalibus ſiue *Græcis* eccleſiis vſitatam. Catechumenum enim introducit, fidei ſuæ profeſſionem his verbis edentem: „Et „adſcribor [x] Chriſto, & credo, & baptizor in vnum ingenitum, ſolum verum Deum omnipotentem, patrem Chriſti, „creatorem atque opificem vniuerſorum, ex quo omnia; & in „dominum Ieſum Chriſtum, vnigenitum illius filium, primogenitum omnis creaturæ, qui ante ſæcula beneplacito patris genitus eſt, non creatus, per quem omnia facta ſunt, quæ in „cælis & in terra, viſibilia & inuiſibilia; qui in nouiſſimis diebus deſcendit de cælis, & carnem adſumſit, ac ex ſancta virgine *Maria* natus eſt, ſancteque ſe geſſit in vita ſecundum leges Dei ac patris ſui, & crucifixus eſt ſub *Pontio Pilato,* & mortuus eſt pro nobis; & poſtquam paſſus eſt, tertia die reſurrexit a mortuis, adſcendit ad cælos, & ſedet ad dexteram patris, & iterum venturus eſt in conſummatione ſæculi cum gloria ad iudicandos viuos & mortuos, cuius regni non erit finis. „Baptizor etiam in ſpiritum ſanctum, id eſt paracletum, qui ſpiritus operatus eſt in omnibus ab initio mundi ſanctis, poſtea

(x) Conſtit. apoſtol. lib. VII. c. XLI. Καὶ συντάσσομαι τῷ χριστῷ, καὶ πιστεύω καὶ βαπτίζομαι εἰς ἕνα ἀγέννητον, μόνον ἀληθινὸν Θεὸν παντοκράτορα, τὸν πατέρα τοῦ χριστοῦ, κτίστην καὶ δημιουργὸν τῶν ἁπάντων, ἐξ οὗ τὰ πάντα· καὶ εἰς τὸν κύριον Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν, τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν, τὸν πρωτότοκον πάσης κτίσεως, τὸν πρὸ αἰώνων εὐδοκίᾳ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα, οὐ κτισθέντα, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο τὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὁρατά τε καὶ ἀόρατα, τὸν ἐπ' ἐσχάτων ἡμερῶν κατελθόντα ἐξ οὐρανῶν, καὶ σάρκα ἀναλαβόντα, καὶ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου Μαρίας γεννηθέντα, καὶ πολιτευσάμενον ὁσίως κατὰ τοὺς νόμους τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ σταυρωθέντα ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ ἀποθανόντα ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν μετὰ τὸ παθεῖν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεσθέντα ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς καὶ πάλιν ἐρχόμενον ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος· βαπτίζομαι καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τουτέστι τὸν παράκλητον, τὸ ἐνεργῆσαν ἐν πᾶσι τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἁγίοις, ὕστερον δὲ ἀποσταλὲν

 vero

„vero miſſus quoque eſt apoſtolis a patre ſecundum promiſſio-„nem ſaluatoris noſtri domini Ieſu Chriſti, & poſt apoſtolos „etiam omnibus, qui in ſancta eccleſia catholica credunt in „carnis reſurrectionem, in remiſſionem peccatorum, in regnum „cælorum & in vitam futuri ſæculi.

Svnt, quibus hic auctor *Arianiſmi* nomine ſuſpectus eſt, nihil vero iſtius hæreſis in hac confeſſione conſpicitur. Tametſi enim ſolum patrem dicit *ἀγέννητον*, id tamen nihil eſt aliud, quam quod *Alexander* & *Athanaſius* & reliqui *Arianæ* hæreſis oppugnatores omnes fecerunt, qui numquam *δύο ἀγέννητα*, hoc eſt, duo abſoluta, coordinata, ingenita principia, quæ propria duorum deorum notio eſt, ſtatuerunt, ſed appellationem τοῦ ἀγεννήτου, *ingeniti*, ſoli ſemper patri, tamquam æterno principio & fonti deitatis, vindicarunt, filium nuncupantes *μονογενῆ θεὸν*, *vnigenitum Deum*, quæ propria filii Dei notio eſt, qui neque creatus neque ingenitus eſt, ſed ab æterno genitus ex ſubſtantia patris, & hic titulus, quo dicitur *μονογενὴς Θεός*, *vnigenitus Deus*, idem ille eſt, qui ab harum *conſtitutionum* auctore paſſim [*y*] filio tribuitur, quem non creaturam ſed Deum eſſe dicit, in hoc ſolo a patre diſtinctum, vt non ſit ingenitus; quod ad notionem filii neceſſarium omninò eſt. Nam contradictio foret dicere,

καὶ τοῖς ἀποστόλοις παρὰ τοῦ πατρὸς κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ μετὰ τοὺς ἀποστόλους δὲ πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν, ἐν τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, εἰς σαρκὸς ἀνάστασιν, καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς βασιλείαν οὐρανῶν, καὶ εἰς ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

(*y*) Conſtit. apoſtol. lib. VII. c. XLIII. Εὐλογεῖ καὶ δοξάζει τὸν δεσπότην Θεὸν τὸν παντοκράτορα, τὸν πατέρα τοῦ μονογενοῦς Θεοῦ, εὐχαριστῶν ὁ ἱερεύς. Sacerdos benedicit ac laudat dominum Deum omnipotentem, patrem *vnigeniti Dei* & gratias agit.

It. lib. VIII. c. VII. Μονογενὲς Θεὲ, μεγάλου πατρὸς υἱέ. *Vnigenite Deus*, magni patris fili.

It. lib. VIII. c. XI. καταξίωσον αὐτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, τῆς ἐν Χριστῷ τῷ υἱῷ σου τῷ μονογενεῖ, τῷ Θεῷ καὶ σωτῆρι ἡμῶν. Dignare illos æterna vita, quæ in Chriſto filio tuo *vnigenito*, *Deo* ac ſaluatore noſtro.

Cap. XII. ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ σου. Deus & pater *vnigeniti* filii tui.

Cap. XVIII. διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ. mediatore *vnigenito* filio tuo.

Filius

Filius eſt Dei, & tamen quoque ingenitus. Nos hæc ideo animaduertimus, vt oſtendamus, quam parum præſidii præſentes *Ariani* ex hoc auctore habeant, dummodo benignam iſtam ei interpretationem indulgeamus, quæ iure ſuo omnibus vetuſtis catholicis ſcriptoribus indulgenda eſt.

PORRO obſeruare nobis licebit, quod, quamuis hoc fidei ſymbolum cum ſymbolo eccleſiæ *Romanæ*, communiter vocitato *apoſtolico*, quod ad ſubſtantiam vnum idemque ſit; verbis tamen & phraſibus multum omnino ab eo diſcrepet, & ad ſymbolum eccleſiæ Orientis propius accedat. Et licet tam perfectum ſit, quam quoduis aliud iſtius ætatis, deſcenſus tamen ad inferos & communionis ſanctorum nulla in eo ſit expreſſa mentio. Quod hæc dogmata primis eccleſiæ ſymbolis totidem verbis non inſerta fuiſſe oſtendit.

§. VIII.

Symbolum eccleſiæ Hieroſolymitanæ.

HACTENVS diſperſas antiquarum fidei confeſſionum, quæ ante concilium *Nicænum* in diuerſarum eccleſiarum vſum compoſitæ ſunt, reliquias congeſſimus; prout hodieque in priuatorum ſcriptorum monumentis reperiuntur. Superſunt autem quædam perfectiores formulæ, e. g. *Hieroſolymitana*, *Cæſareenſis*, *Antiochena* & *Romana*, quibus inter ſe collatis lector facile intelliget, quomodo fidei vnitas exacte concordarit, & cum quadam verborum varietate conſeruata fuerit. Eccleſiæ *Hieroſolymitanæ* ſymbolum in liturgia S. IACOBI imperfectum, perfectius autem in CYRILLI, eccleſiæ *Hieroſolymitanæ* antiſtitis, catecheſibus habemus, vtpote in quibus illud exponitur. In liturgia S. IACOBI initium duntaxat ſymboli [z] habemus: *Credo in vnum Deum patrem, omnipotentem, factorem cæli & terræ, & in vnum dominum Ieſum Chriſtum filium Dei:* Reliqua inſerta non ſunt, vtpote ſine recitatione ſatis nota. Verum in CYRILLI catecheſibus capita plenius recenſentur, & collecta ſic habent:

„CREDO in vnum Deum [a], patrem omnipotentem, „factorem cæli & terræ, viſibilium omnium & inuiſibilium fa-

(z) Iacobi liturg. in bibl. patr. Græc. Latin. tom. II. p. 7. Πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς· καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ.

(a) Cyrill. catech. VI. ſeqq. Πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρα-

„cto-

„vero miſſus quoque eſt apoſtolis a patre ſecundum promiſſio-„nem ſaluatoris noſtri domini Ieſu Chriſti, & poſt apoſtolos „etiam omnibus, qui in ſancta eccleſia catholica credunt in „carnis reſurrectionem, in remiſſionem peccatorum, in regnum „cælorum & in vitam futuri ſæculi.

Svnt, quibus hic auctor *Arianiſmi* nomine ſuſpectus eſt, nihil vero iſtius hæreſis in hac confeſſione conſpicitur. Tametſi enim ſolum patrem dicit ἀγέννητον, id tamen nihil eſt aliud, quam quod *Alexander* & *Athanaſius* & reliqui *Arianæ* hæreſis oppugnatores omnes fecerunt, qui numquam δύο ἀγέννητα, hoc eſt, duo abſoluta, coordinata, ingenita principia, quæ propria duorum deorum notio eſt, ſtatuerunt, ſed appellationem τοῦ ἀγεννήτου, *ingeniti*, ſoli ſemper patri, tamquam æterno principio & fonti deitatis, vindicarunt, filium nuncupantes μονογενῆ θεὸν, *vnigenitum Deum*, quæ propria filii Dei notio eſt, qui neque creatus neque ingenitus eſt, ſed ab æterno genitus ex ſubſtantia patris, & hic titulus, quo dicitur μονογενὴς Θεὸς, *vnigenitus Deus*, idem ille eſt, qui ab harum *conſtitutionum* auctore paſſim [*y*] filio tribuitur, quem non creaturam ſed Deum eſſe dicit, in hoc ſolo a patre diſtinctum, vt non ſit ingenitus; quod ad notionem filii neceſſarium omninò eſt. Nam contradictio foret dicere,

καὶ τοῖς ἀποστόλοις παρὰ τοῦ πατρὸς κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ μετὰ τοὺς ἀποστόλους δὲ πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν, ἐν τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, εἰς σαρκὸς ἀνάστασιν, καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς βασιλείαν οὐρανῶν, καὶ εἰς ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

(*y*) Conſtit. apoſtol. lib. VII. c. XLIII. Εὐλογεῖ καὶ δοξάζει τὸν δεσπότην Θεὸν τὸν παντοκράτορα, τὸν πατέρα τοῦ μονογενοῦς Θεοῦ, εὐχαριστῶν ὁ ἱερεύς. Sacerdos benedicit ac laudat dominum Deum omnipotentem, patrem *vnigeniti Dei* & gratias agit.

It. lib. VIII. c. VII. Μονογενὲς Θεὲ, μεγάλου πατρὸς υἱέ. *Vnigenite Deus*, magni patris fili.

It. lib. VIII. c. XI. καταξίωσον αὐτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, τῆς ἐν Χριστῷ τῷ υἱῷ σου τῷ μονογενεῖ, τῷ Θεῷ καὶ σωτῆρι ἡμῶν. Dignare illos æterna vita, quæ in Chriſto filio tuo *vnigenito*, *Deo* ac ſaluatore noſtro.

Cap. XII. ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ σοῦ. Deus & pater *vnigeniti* filii tui.

Cap. XVIII. διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ. mediatore *vnigenito* filio tuo.

Filius

Filius eſt Dei, & tamen quoque ingenitus. Nos hæc ideo animaduertimus, vt oſtendamus, quam parum præſidii præſentes *Ariani* ex hoc auctore habeant, dummodo benignam iſtam ei interpretationem indulgeamus, quæ iure ſuo omnibus vetuſtis catholicis ſcriptoribus indulgenda eſt.

Porro obſeruare nobis licebit, quod, quamuis hoc fidei ſymbolum cum ſymbolo eccleſiæ *Romanæ*, communiter vocitato *apoſtolico*, quod ad ſubſtantiam vnum idemque ſit; verbis tamen & phraſibus multum omnino ab eo diſcrepet, & ad ſymbolum eccleſiæ Orientis propius accedat. Et licet tam perfectum ſit, quam quoduis aliud iſtius ætatis, deſcenſus tamen ad inferos & communionis ſanctorum nulla in eo ſit expreſſa mentio. Quod hæc dogmata primis eccleſiæ ſymbolis totidem verbis non inſerta fuiſſe oſtendit.

§. VIII.

Symbolum eccleſiæ Hieroſolymitanæ.

Hactenvs diſperſas antiquarum fidei confeſſionum, quæ ante concilium *Nicænum* in diuerſarum eccleſiarum vſum compoſitæ ſunt, reliquias congeſſimus; prout hodieque in priuatorum ſcriptorum monumentis reperiuntur. Superſunt autem quædam perfectiores formulæ, e. g. *Hieroſolymitana*, *Cæſareenſis*, *Antiochena* & *Romana*, quibus inter ſe collatis lector facile intelliget, quomodo fidei vnitas exacte concordarit, & cum quadam verborum varietate conſeruata fuerit. Eccleſiæ *Hieroſolymitanæ* ſymbolum in liturgia s. iacobi imperfectum, perfectius autem in cyrilli, eccleſiæ *Hieroſolymitanæ* antiſtitis, catecheſibus habemus, vtpote in quibus illud exponitur. In liturgia s. iacobi initium duntaxat ſymboli [z] habemus: *Credo in vnum Deum patrem, omnipotentem, factorem cæli & terræ, & in vnum dominum Ieſum Chriſtum filium Dei:* Reliqua inſerta non ſunt, vtpote ſine recitatione ſatis nota. Verum in cyrilli catecheſibus capita plenius recenſentur, & collecta ſic habent:

„Credo in vnum Deum [a], patrem omnipotentem, „factorem cæli & terræ, viſibilium omnium & inuiſibilium fa-

(z) Iacobi liturg. in bibl. patr. Græc. Latin. tom. II. p. 7. Πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς· καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ.

(a) Cyrill. catech. VI. ſeqq. Πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρα-

„cto-

„ctorem. Et in vnum dominum Ieſum Chriſtum, filium Dei „vnigenitum, ex patre genitum ante omnia ſæcula, Deum ve„rum, per quem omnia facta ſunt: incarnatum, & hominem „factum, crucifixum & ſepultum, & tertia die reſurgentem a „mortuis, & adſcendentem in cælos, & ſedentem ad dexteram „patris, & qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos, cuius re„gni non erit finis. Et in ſpiritum ſanctum paracletum, qui „loquutus eſt per prophetas: & in vnum baptiſmum pœniten„tiæ in remiſſionem peccatorum; & in vnam ſanctam catho„licam eccleſiam, & in carnis reſurrectionem, & in vitam æter„nam.

Hoc ſymbolum non eſſe ipſum *Nicænum* nec *Conſtantinopolitanum*, manifeſtum inde eſt, quod vocabulum *conſubſtantialis*, aliaque deſunt, quæ in ſymbolo *Nicæno* de filio prædicantur. Neque plenam characteris ſpiritus ſancti explicationem habet, quæ poſtea in ſymbolo *Conſtantinopolitano* addita eſt. Id quod mirandum non eſt, quia *catecheſes* CYRILLI aliquot annis ante habitam ſynodum *Conſtantinopolitanam* conſcriptæ ſunt. Quapropter vetus ſymbolum eccleſiæ *Hieroſolymitanæ* ſit, neceſſe eſt, vti vir quidam eruditus [*b*] recte iudicauit, & hinc etiam obſeruauit, ſymbola, quæ eccleſiæ Occidentis vſurparint, minime deſiiſſe in verba illa, *Et in ſpiritum ſanctum*, ſed & alia in

νῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων ποιητήν· καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, Θεὸν ἀληθινὸν, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο· σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα, σταυρωθέντα καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθίσαντα ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρός· καὶ ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος· καὶ εἰς ἓν ἅγιον πνεῦμα, τὸν παράκλητον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν· εἰς ἓν βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν ἐκκλησίαν· καὶ εἰς σαρκὸς ἀνάστασιν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

(*b*) Bull. iudic. eccleſ. cathol. cap. VI. n. V. (p. 49. edit. Grab.) Hoc ſymbolum non ipſum eſſe Nicænum, & Conſtantinopolitani quoque ſymboli additionibus de ſpiritu ſancto carere, palam eſt. Quod poſterius nemini mirum videri poteſt, qui meminerit, catecheſes Cyrilli, in quibus ſymbolum illud recitatur, multis annis ante habitam ſynodum Conſtantinopolitanam (quæ demum anno Chriſti CCCLXXXI. celebrata eſt) conſcriptas fuiſſe. Reſtat igitur, vt ſit reuera vetus ſymbolum eccleſiæ Hieroſolymitanæ.

§. VII. Quæ in ſymbolo Hieroſolymitano poſt iſta, *in ſpiritum ſanctum*, ex ſymbolo Conſtantinopolitano minime deſumta, ſed in antiquiſſimis Orientis ſymbolis, diu ante ſynodum Conſtantinopolitanam, adeoque Nicænam, poſita fuiſſe, validiſſimis argumentis confirmabo. Certum eſt, ſymbola quæ

ipſis

ipſis fidei capita, nimirum de *catholica eccleſia*, de *remiſſione peccatorum*, & de *vita æterna* ſubiuncta fuiſſe; ſolis commatibus de *communione ſanctorum* & *deſcenſu ad inferos* omiſſis.

§. IX.

Symbolum eccleſiæ Cæſareenſis *in* Palæſtina.

ATQVE ita in ſymbolo fidei eccleſiæ *Cæſareenſis* in *Palæſtina*, quod in catecheſi & in ſacro lauacro ſe accepiſſe narrat EVSEBIVS, *deſcenſus ad inferos* abeſſe, obſeruatur. Differt tamen verbis ab ſymbolo *Hieroſolymitano*, & ex reliquis omnibus ad ſymbolum *Nicænum* proxime accedit. Verba eius, vt ab ipſo EVSEBIO in concilio *Nicæno* recitatum fuit, ſic habent: „Credimus [c] in vnum Deum, patrem omnipotentem, viſibilium omnium & inuiſibilium creatorem: & in vnum dominum Ieſum Chriſtum, Dei verbum, Deum de Deo, lumen „de lumine, vitam ex vita, filium vnigenitum, primogenitum „omnis creaturæ, ante omnia ſæcula ex Deo patre genitum, „per quem omnia facta ſunt: qui propter noſtram ſalutem incarnatus eſt, & inter homines verſatus: qui paſſus eſt, & reſurrexit tertia die: adſcendit ad patrem, & iterum venturus „eſt cum gloria, vt viuos iudicet ac mortuos. Credimus etiam „in vnum ſpiritum ſanctum. Horum vnum quemque ſubſiſtere credentes: Patrem vere patrem, filium vere filium, & ſpiritum ſanctum vere ſpiritum ſanctum: ſicut & dominus noſter, „quum diſcipulos ſuos ad prædicandum mitteret, dixit: Ite ac

ante concilium Conſtantinopolitanum, adeoque Nicænum, eccleſiæ Occidentis vſurparunt, minime deſiiſſe in verba illa *& in ſpiritum ſanctum*; ſed & alia in ipſis fidei capita ſubiecta fuiſſe. Quis vero, qui ea, quæ ſupra obſeruauimus de origine omnium fere hæreſium in Oriente, expenderit, facile credat, ſymbola Occidentalia, Orientalibus fuiſſe auctiora? cetera.

(c) Euſeb. epiſt. ad eccleſ. Cæſar. ap. Socrat. lib. I. c. VIII. p. 24. b. Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, τὸν τῶν ἁπάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητήν· καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν τοῦ θεοῦ λόγον, θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτὸς, ζωὴν ἐκ ζωῆς, υἱὸν μονογενῆ, πρωτότοκον πάσης κτίσεως, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ θεοῦ πατρὸς γεγεννημένον· δι' οὗ καὶ ἐγένετο τὰ πάντα, τὸν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθέντα, καὶ ἐν ἀνθρώποις πολιτευσάμενον· καὶ παθόντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ· καὶ ἀνελθόντα πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἥξοντα πάλιν ἐν δόξῃ κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· πιστεύομεν καὶ εἰς ἓν πνεῦμα ἅγιον· τούτων ἕκαστον εἶναι καὶ ὑπάρχειν πιστεύοντες, πατέρα ἀληθῶς πατέρα, καὶ υἱὸν ἀληθῶς υἱὸν, καὶ πνεῦμα ἅγιον ἀληθῶς ἅγιον πνεῦμα· καθὼς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἀποστέλλων εἰς τὸ κήρυγμα τοὺς ἑαυ-

„docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine patris, filii „& ſpiritus ſancti.

Qvae alibi ſequuntur poſt iſta: *In ſpiritum ſanctum*, heic ex eadem ratione omiſſa ſunt, ex qua in ſymbolo *Nicano* omiſſa eſſe poſthac oſtendemus, nimirum quod tunc temporis de illis nulla controuerſia agitata, & eatenus duntaxat ſymbolum iam recitatum eſſet, quatenus ad opponendum hæreſi *Arianæ* memorari oportebat.

§. X.

Symbolum eccleſiæ Alexandrinæ.

Ecclesiae *Alexandrinæ* ſymbolum aliquanto breuius, quam *Cæſareenſe* illud fuit, & idem eſſe a viris doctis creditur, „quod *Arius* & *Euzoius Conſtantino* obtulerunt, *Nicænam* fidem ſi„mulantes. Formula socrati [*d*] memorata huiusmodi eſt. „Credimus in vnum Deum, patrem omnipotentem, & in do„minum Ieſum Chriſtum, filium eius, qui ex eo factus eſt an„te omnia ſæcula: Deum verbum, per quem omnia facta ſunt, „quæ in cælo & quæ in terra: qui deſcendit & incarnatus eſt: „qui paſſus eſt & reſurrexit, & adſcendit in cælos, & iterum „venturus eſt, vt iudicet viuos ac mortuos. Et in ſpiritum ſan„ctum, in carnis reſurrectionem & in vitam futuri ſæculi, re„gnumque cælorum, & in vnam catholicam eccleſiam Dei, quæ „a primis cardinibus ad vltimos vſque terrarum fines porrigitur.

§. XI.

Symbolum eccleſiæ Antiochenæ.

Ecclesiae *Antiochenæ* ſymbolum illud videtur eſſe, quod in cassiano legimus, qui id tradit, quemadmodum in iſta eccleſia inde ab apoſtolorum temporibus receptum eſſe, probabile eſt, addito ſolum vocabulo *conſubſtantialis*, quod a concilii *Nicæni* tempore fuit interpoſitum. „Textus & fides An-

τοῦ μαθητάς, εἶπε· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

(*d*) Socrat. lib. I. c. XXVI. Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν, πατέρα παντοκράτορα· καὶ εἰς κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν ἐξ αὐτοῦ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων γεγεννημένον Θεὸν λόγον, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα, καὶ παθόντα, καὶ ἀναστάντα, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ εἰς σαρκὸς ἀνάστασιν, καὶ εἰς ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, καὶ εἰς βασιλείαν οὐρανῶν, καὶ εἰς μίαν καθολικὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀπὸ περάτων ἕως περάτων.

tio-

Digitized by Google

„tiocheni ſymboli, inquit, hæc [*e*] eſt: Credo in vnum „& ſolum Deum patrem omnipotentem, creatorem omnium „viſibilium & inuiſibilium creaturarum. Et in dominum „noſtrum Ieſum Chriſtum, filium eius vnigenitum & pri-„mogenitum totius creaturæ, ex eo natum ante omnia ſæ-„cula, & non factum, Deum verum ex Deo vero, homou-„ſion patri, per quem & ſæcula compaginata ſunt & omnia fa-„cta. Qui propter nos venit, & natus eſt ex *Maria* virgine, & „crucifixus ſub *Pontio Pilato*, & ſepultus, & tertia die reſurrexit „ſecundum ſcripturas, & in cælos adſcendit, & iterum veniet „iudicare viuos & mortuos. Et reliqua„.

Non integrum ſymbolum heic recitat CASSIANVS, ſed ea duntaxat capita, quæ contra *Neſtorium* vrgenda erant, qui in hac fide & ſymbolo *Antiochiæ* baptizatus fuerat, cuius eum præuaricatorem factum, a fidei profeſſione, quam ipſe huius ſymboli verbis in baptiſmo ſuo & ordinatione feciſſet, reſiluiſſe oſtendit, reliqua ſymboli capita intacta relinquens.

§. XII.

Symbolum eccleſiæ Romanæ, *vulgo* ſymbolum apoſtolorum *dictum.*

Qvisqvis antememorata ſymbola inter ſe contulerit, dogmata de *communione ſanctorum*, & de *deſcenſu ad inferos* in eorum nullo verbis expreſſis memorari facile videbit. Neque vero in ſymbolo *Romano*, quod apoſtolorum ſymbolum communiter audit, ab initio fuerunt, vti non tantum ex teſtimonio RVFFINI, ſed ex vetuſtis quibusdam huius ſymboli exemplis adhuc ſuperſtitibus, videre eſt. VSSERIVS duo exempla in *Anglia* noſtra reperit, in quibus hæc additamenta, nec non illud de vita æterna, deſunt. Alterum *Græce* quidem ſed litteris *Anglo-Saxonicis* expreſſum & pſalterio *Aethelſtani* regis, anno æræ noſtræ DCC. ſcripto coniunctum, aliud vero *Latine* expreſſum, ſed vtrumque [*f*] eamdem verborum formam exhibens: „Credo in Deum patrem omnipotentem: & in Chriſtum IEſum filium eius vnicum, dominum noſtrum; qui natus eſt de ſpiritu

(*e*) Caſſian. de incarnat. lib. VI. p. 1272.

(*f*) Vſſer. de ſymbolis p. 6. Πιστεύω εἰς Θεὸν πατέρα παντοκράτορα· καὶ εἰς τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογένητον, τὸν κύριον ἡμῶν, τὸν γεννηθέντα ἐκ πνεύματος

„ſancto & *Maria* virgine, qui ſub *Pontio Pilato* crucifixus eſt & „ſepultus, tertia die reſurrexit a mortuis, adſcendit in cælos, „ſedet ad dextram patris, vnde venturus eſt iudicare viuos & „mortuos. Et in ſpiritu ſancto, ſancta eccleſia, remiſſione pec„catorum, carnis reſurrectione, Amen„.

QVAE in his antiquis formis a præſentis ſymboli apoſtolici forma abeunt, dum nonnulla verba, quæ poſtmodum acceſſerunt, non habent, notata ſunt ab VSSERIO [*ff*], qui id quoque a diuerſis auctoribus vetuſtioribus cum quadam verborum diuerſitate ad nos transmiſſum eſſe obſeruauit. Nam in quibusdam auctoribus, qui hoc ſymbolo vſi ſunt, *vita æterna*

ἁγίου, καὶ Μαρίας τῆς παρθένου· τὸν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου σταυρωθέντα, ταφέντα, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν, ἀναβάντα εἰς τοὺς οὐρανούς, καθήμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρός, ὅθεν ἔρχεται κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς· καὶ εἰς πνεῦμα ἅγιον, ἁγίαν ἐκκλησίαν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, σαρκὸς ἀνάστασιν. Ἀμήν.

(*ff*) V[illegible]er. ibid. p. 6. lin. pen. & p. 7. Hoc ſymbolum illud eſt, quod - - tum a Maximo Taurinenſi, in homilia de traditione ſymboli explicatur; tum ab Auguſtino in libello de fide & ſymbolo competentibus exponitur, & in fine fidelibus omnibus ita commendatur: *Hæc eſt fides, quæ paucis verbis tenenda in ſymbolo nouellis chriſtianis datur. Quæ pauca verba fidelibus nota ſunt: vt credendo ſubiugentur, Deo ſubiugati recte viuant, recte viuendo cor mundent, corde mundo, quod credunt, intelligant.* Idemque ipſum Græcum a Marcello Ancyrano profeſſioni fidei ſuæ ad Iulium Romanum antiſtitem inſertum, apud Epiphanium in hæreſi LXXII. legitur: verbo πατέρα tantum initio, librariorum vt videtur incuria, omiſſo; & *vitæ æternæ* articulo in fine ſuperaddito. Quem & in occidentis quibusdam partibus receptum fuiſſe, & ex Petro Rauennate, & ex auctore libri de ſymbolo ad catechumenos obſeruo; ſymbolum eodem modo, quo a Marcello eſt propoſitum, explicantibus. Verum apud alios, omiſſa *vitæ æternæ* mentione, in *carnis reſurrectione* (vt in noſtris illis ſuperioribus) terminatum fuiſſe ſymbolum ex Hieronymo & Ruffino intelligitur. Quorum prior in epiſtola LXI. ad Pammachium, aduerſus errores Ioannis Hieroſolymitani, ita loquitur: *In ſymbolo fidei & ſpei noſtræ - - concluditur.* Poſterior & in apologia aduerſus eumdem Hieronymum, Aquileienſes ſuos *in huius carnis reſurrectione finem ſymboli* ſtatuere confirmat; & in ipſius ſymboli expoſitione porro addit. *Vltimus iſte ſermo, qui reſurrectionem pronuntiat ſummam totius perfectionis ſuccincta breuitate concludit.* quem in ſua ſymboli explicatione ſequutus eſt Venantius Fortunatus, Pictauienſis apud Gallos epiſcopus; eo capitulo *ſummam perfectionis concludi* ſimiliter repetens. Quod ipſum etiam Maximus Taurinenſis illis verbis ſignificatum voluit. *Hic religionis noſtræ finis, hæc ſumma credendi eſt.* & auctor ſermonis CXIX. de tempore (operum Auguſtini tomo X.) notatione illa: *Iſte iam finis eſt: ſed finis ſine fine erit reſurrectio carnis.*

poſt

Digitized by Google

poſt *reſurrectionem carnis* addita eſt. Vt in homiliis PETRI CHRYSOLOGI [g], epiſcopi *Rauennatis*, vbi hoc ſymbolum exponitur. Et in auctore libri de *ſymbolo ad catechumenos* tomo IX operum AVGVSTINI: Et in ſymbolo, quod MARCELLVS epiſcopus *Ancyranus Iulio* epiſcopo *Romano* exhibuit, cuius meminit EPIPHANIVS [h]. Apud alios autem, omiſſa *vitae aeternae* mentione, in *carnis reſurrectione* ſymbolum hoc terminatum eſt; non quod illi articulum fidei eſſe negarint, ſed quod in articulo de *reſurrectione carnis* contineretur, vt illi id recte interpretantur. HIERONYMVS [i] expreſſis verbis ait: *In ſymbolo fidei & ſpei noſtrae, quod ab apoſtolis traditum non ſcribitur in charta & atramento, ſed tabulis cordis carnalibus, poſt confeſſionem trinitatis & vnitatem eccleſiae, omne chriſtiani dogmatis ſacramentum CARNIS RESVRRECTIONE CONCLVDITVR.* Et MAXIMVS TAVRINENSIS [k], qui ſingulos eius articulos diſtincte explicat, idem dicit. AVGVSTINVS etiam [l] ſymbolum *carnis reſurrectione* finit, ſed *vitam aeternam* in iſtius interpretatione includit. Nam *Corporis*, inquit, *reſurrectione facta, a temporis conditione liberati AETERNA VITA ineffabili caritate & ſtabilitate ſine corruptione perfruemur.* Atque ſimilem in modum auctor *ſermonum de tempore* [m], qui ſub illius nomine ſcripſit: *Iam finis eſt: ſed finis erit ſine fine reſurrectio carnis.*

§. XIII.

Symbolum eccleſiae Aquileienſis.

ITA quoque res ſe habet cum eccleſiae *Aquileienſis* ſymbolo, quod in aliis momentis a *Romano* & orientalibus ſymbolis diſcrepat. RVFFINVS enim, qui explicationem eius ſcripſit, *in reſurrectione carnis* illud concludit, *aeterna vita* non memorata

(g) Petr. Chryſolog. homil. LVII -- LXII.

(h) Epiphan. haereſ. LXXII. Marcell. n. III. *Πιστεύω εἰς θεὸν παντοκράτορα κ. τ. λ. -- ζωὴν αἰώνιον.*

(i) Hieronym. epiſt. LXI. ad Pammachium.

(k) Maxim. Taurin. hom. I. de diuerſis p. 239. Hic religionis cetera. vid. ſub litt. (ff).

(l) Auguſtin. de fide & ſymbolo tom. III. opp. p. 66. edit. Pariſ. MDCXXXVII. (p. 150. edit. Baſil. MDLXIX.)

(m) Aug. ſerm. CXIX. de tempore tom. X. p. 306. (p. 860.)

nec explicata, niſi tacite duntaxat, quatenus in reſurrectione ſimul comprehenditur. In aliis capitibus quædam ad hoc ſymbolum acceſſiones factæ, quæ in *Romano* abſunt: Heic enim deſcenſus ad inferos diſerte legitur; & non tantum *reſurrectio carnis* in genere ſed *reſurrectio HVIVS carnis* in ſpecie memoratur; & in primo articulo poſt vocabulum *omnipotentem* adduntur duo, *inuiſibilem* & *impaſſibilem* [n], tamquam appellationes Deo patri peculiares & propriæ. Sic enim habet: „Credo in Deum „patrem omnipotentem, *inuiſibilem* & *impaſſibilem.* Et in Chri- „ſtum IEſum vnicum filium eius, dominum noſtrum, qui natus „eſt de ſpiritu ſancto ex *Maria* virgine, crucifixus ſub *Pontio* „*Pilato* & ſepultus, deſcendit ad inferna. Tertia die reſurrexit „a mortuis, adſcendit in cælos, ſedet ad dextram patris: Inde „venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Et in ſpiritum ſan- „ctum, ſanctam eccleſiam catholicam, remiſſionem peccato- „rum, *huius* carnis reſurrectionem„. Ratio, ob quam vocabula *inuiſibilem* & *impaſſibilem* huic ſymbolo adiecta ſint, quæ in *Romano* non legebantur, erat, vt hæreſi *Sabellii* & *Patripaſſianæ*, Deum patrem ex *Maria* virgine natum atque ita viſibilem factum & paſſum in carne, ſomnianti occurreretur. *Vt excluderetur talis impietas* [o] *de patre*, inquit RVFFINVS, *videntur hæc addidiſſe maiores, & inuiſibilem patrem atque impaſſibilem dixiſſe.* Deſcenſus ad inferna huic ſymbolo prorſus peculiaris eſt. Nam ſi ab hoc & concilii *Ariminenſis* ſymbolo, SOCRATI [p] memorato, diſceſſeris, hic articulus in nullo alio huius ætatis ſymbolo expreſſis verbis legitur; quamquam RVFFINO vis iſtius eadem eſſe videtur in eo, quod ſepultus dicatur. Quando primum ſymbolo acceſſerit, id ex PEARSONIO condiſci poteſt, qui hac de re tamquam ad annum ſexcenteſimum facta, loquitur.

(n) Ruffin. expoſit. ſymboli ad calcem Cypriani p. 19. (p. 173. in opuſculis.)

(o) Ruffin. ibid. Sciendum, quod duo iſti ſermones in eccleſiæ Romanæ ſymbolo non habentur: Conſtat autem apud nos additos hæreſeos cauſſa Sabellii, illius profecto, quæ a noſtris Patripaſſiana appellatur; id eſt, quæ patrem ipſum vel ex virgine natum dicit, & viſibilem factum, vel paſſum adfirmat in carne. Vt ergo excluderetur talis impietas &c.

(p) Socrat. lib. II. c. XXXVII. Τοῦτον ἴσμεν τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν - - ἀποθανόντα καὶ εἰς τὰ καταχθόνια κατελθοντα, καὶ τὰ ἐκεῖσε οἰκονομήσαντα· ὃν πυλωροὶ ᾅδου ἰδόντες ἔφριξαν, κ. τ. λ. Hunc vnigenitum filium Dei ſcimus - - mortuum eſſe, & *ad inferos deſcendentem*, quæ illic agenda erant, diſpoſuiſſe. Quem conſpicati inferorum ianitores tremuerunt.

§. XIV.

§. XIV.

Symbolum Nicænum, *vt primum a concilio* Nicæno *publicatum fuit.*

Hactenvs de iſtiusmodi ſymbolis loquuti ſumus, quæ in eccleſia ante habitam ſynodum *Nicænam* obtinuiſſe cenſeri poterunt. Nunc de prima ſymboli *Nicæni* compoſitione mentionem facturi, & quemadmodum poſtea in nouam formam a concilio *Conſtantinopolitano* redactum illud ſit, commemoraturi ſumus. Symbolum vti primum a concilio *Nicæno* publicatum eſt, ſic habet. „Credimus in vnum Deum, patrem omni„potentem [q], omnium viſibilium & inuiſibilium creatorem: „& in vnum dominum IEſum Chriſtum, filium Dei, genitum „ex patre, vnigenitum, hoc eſt, ex ſubſtantia patris: Deum „de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero: geni„tum non factum; conſubſtantialem patri, per quem omnia fa„cta ſunt, quæ in cælo ſunt & in terra. Qui propter nos ho„mines & propter ſalutem noſtram deſcendit, incarnatusque „& homo factus eſt, & paſſus. Qui reſurrexit tertia poſt die: „adſcendit ad cælos, venturus eſt, vt viuos iudicet & mortuos. „Credimus & in ſpiritum ſanctum, eos autem, qui dicunt, fuit „aliquando tempus, quum non eſſet, & antequam gigneretur, „non erat: vel quod de non exſtantibus factus eſt; aut qui ex „altera ſubſtantia vel eſſentia dicunt eſſe filium Dei, aut crea„tum, aut conuerſioni mutationique obnoxium, anathemate „ferit ſancta catholica & apoſtolica eccleſia„.

Hoc ſymbolum in veterum patrum ſcriptis & conciliis hac ipſa verborum forma expreſſum frequenter occurrit. Vt

(q) Ap. Socrat. lib. I. c. VIII. p. 22. Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητήν· καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ, τουτ᾽ ἔστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, θεὸν ἐκ θεοῦ καὶ φῶς ἐκ φωτὸς, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ· γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ δι᾽ οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ, δι᾽ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα, καὶ ἐνανθρωπήσαντα· παθόντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα· τοὺς δὲ λέγοντας ὅτι ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι, ἢ κτιστὸν, ἢ τρεπτὸν, ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἀναθεματίζει ἡ ἁγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία.

in

in ATHANASII epiſtola ad *Iouianum* [*], in HILARIO [†] de ſynodis, in LEONIS epiſtola XCV *ad Leonem imperatorem.* In concilio *Romano* ſub *Iulio* an. CCCXXXVII. In concilio *Epheſino, epiſt. ad Neſtorium.* In concilio *Chalcedonenſi* act. II. In concilio *Hipponenſi* & *Carthaginenſi* ſexto. In præfatione *codicis Africani.* In concilio *Bracarenſi* tertio, & tertio ac decimo tertio *Toletano.* In concilio generali quinto *Conſtantinopolitano* act. XVII. aliisque pluribus.

IAM vero viri quidem docti in ea fuerunt ſententia, antiqua ſymbola ante concilium *Nicænum* non habuiſſe ea doctrinæ capita, quæ dogma de *ſpiritu ſancto* ſequuntur, ſed omnia in illis verbis; *Et in ſpiritum ſanctum*, fuiſſe terminata. Hæc VOSSII & ERASMI fuit opinio, cui etiam VSSERIVS [r] ſe aliquando addictum, ſed inſtituta diligentiore rei conſideratione, ab ea depulſum eſſe dicit. Nam ex plerisque ante recitatis formulis manifeſto apparet, non nullos articulos, qui poſt verba: *Et in ſpiritum ſanctum*, ſequuntur, ſemper fuiſſe partes ſymboli. Cauſſa vero, cur concilium *Nicænum* eos non repetierit, ea ſola fuit, quod tunc temporis non eſſent vocati in controuerſiam: vnde ex priſtinis ſymbolis ea tantummodo recitarunt, quæ ad reprimendam hæreſin *Arianam* requirebantur, cetera ex priſtinis ſymbolis, tunc generatim in eccleſia receptis, ſupplenda relinquentes. Patet hoc ex ſymbolis tum apud *Arianos* tum in eccleſia vſitatis, antequam concilium *Conſtantinopolitanum* nouam ſymboli *Niceni* formam effinxiſſet, quæ poſtmodum vniuerſaliter in eccleſia fuit recepta. Ita in ſymbolo, ab epiſcopis pſeudoſynodi *Sardicenſis* ſeparatim coactis edito, quod HILARIVS [ſ]

(*) Athanaſ. tom. I. p. 247. edit. Pariſ. MDCXXVII. (tom. I. p. 781. edit. Pariſ. MDCXCVIII.)

(†) Hilar. de ſynodis p. 114.

(r) Vſſer. de ſymb. p. 17. Sane in ea me aliquando fuiſſe opinione non diffiteor, veterum orientalium eccleſiarum ſymbola in ſimplice perſonæ *ſpiritus ſancti* confeſſione fuiſſe terminata; illius vero amplificationem capituli, & quæ de eccleſia & beneficiis ad eam ſpectantibus ſequebantur omnia, a patribus ſecundæ ſynodi oecumenicæ Conſtantinopoli anno Chriſti CCCLXXXI. habitæ, primum fuiſſe addita. Sed ab ea me depulit ſententia temporis, quo a Cyrillo Hieroſolymitano catechetici ſermones ſunt habiti, & ab Epiphanio Anchoratum fuit editum, diligentior conſideratio, cetera.

(ſ) Hilar. de ſynodis p. 108. (p. 336. edit. Par. MDCXXXI.)

alii-

[t] aliique nobis tradidere, poſt articulum ſpiritus ſancti hæc leguntur: *Credimus in ſanctam eccleſiam, in remiſſionem peccatorum, in vitam æternam.* Vel, vt in fragmentis eius perfectius exhibetur: *Credimus in ſanctam eccleſiam, in remiſſionem peccatorum, in carnis reſurrectionem, in vitam æternam.* Ita quoque *Euſebiani* in prima fidei formula, in concilio *Antiocheno* publicata, & ATHANASIO pariter & SOCRATI [u] memorata, poſt articulum *ſpiritus ſancti* addunt: *Credimus carnis reſurrectionem & vitam æternam.* Iam vero abſurdum foret cogitare, *Arianos* hoſce articulos in ſymbolis ſuis fuiſſe retenturos, catholicis illos vel reiicientibus vel negligentibus. Quocirca planum eſt & euidens, concilium *Nicænum* partem duntaxat antiqui ſymboli fuiſſe, quod in baptiſmo integrum recitatum fuit, etſi heic non repetitum. Cuius rei id, quod antea ex catecheſibus CYRILLI obſeruauimus, ſatis perſpicuum eſt teſtimonium.

§. XV.

Symbolum Epiphanii.

Hoc porro ex duobus manifeſtum eſt fidei profeſſionibus, breuiore altera, altera longiore, quæ ab EPIPHANIO in *anchorato* ſuo, quem aliquot annis ante celebratum concilium *Conſtantinopolitanum* ſcripſit, recitantur. Breuior formula, quam catechumenis omnibus, qui ad baptiſmum ſeſe comparent, a tempore concilii *Niceni* ad decimum *Valentiniani* & *Valentis* h. e. æræ chriſtianæ CCCLXXIII. diligenter inculcari, dicit, hæc eſt: „Credimus [w] in vnum Deum patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, viſibilium & inuiſibilium. Et in vnum dominum IEſum Chriſtum, filium Dei vnigenitum, & ex patre „natum ante omnia ſæcula: hoc eſt ex patris ſubſtantia: lu-

(t) Hilar. fragment. p. 140. (p. 448.)

(u) Socrat. lib. II. c. X. Πιστεύομεν καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα· εἰ δὲ δεῖ προσθεῖναι, πιστεύομεν καὶ περὶ σαρκὸς ἀναστάσεως, καὶ ζωῆς αἰωνίου. Credimus etiam in ſpiritum ſanctum. Et ſi hoc quoque adiiciendum eſt, *credimus carnis reſurrectionem & vitam æternam.*
Athanaſ. de ſynod. Arim. & Seleuc. tom. I. p. 892. edit. Par. MDCXXVII. (p. 735. e. edit. Par. MDCXCVIII.)

(w) Epiphan. anchorat. n. CXX. (tom. II. p. 122.) Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων· καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, φῶς ἐκ φω-

Digitized by Google

„men de lumine, Deum verum de Deo vero; genitum non fa„ctum, conſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt, quæ „cælo terraque continentur. Qui propter nos homines & pro„pter noſtram ſalutem deſcendit de cælis. Et incarnatus eſt de „ſpiritu ſancto ex *Maria* virgine. Et homo factus eſt. Cru„cifixus etiam pro nobis ſub *Pontio Pilato*, paſſus & ſepultus eſt: „Et reſurrexit tertia die ſecundum ſcripturas. Et aſcendit in „cælum, ſedet ad dexteram patris. Et iterum venturus eſt cum „gloria, iudicare viuos & mortuos. Cuius regni non erit finis. „Et in ſpiritum ſanctum dominum & viuificantem. Qui ex pa„tre procedit. Qui cum patre & filio ſimul adoratur & con„glorificatur. Qui loquutus eſt per prophetas. Et in vnam „ſanctam & apoſtolicam eccleſiam. Confitemur vnum bapti„ſma in remiſſionem peccatorum. Et exſpectamus reſurrectio„nem mortuorum, & vitam futuri ſæculi, Amen. Eos vero, „qui dicunt, fuit aliquando, quum non eſſet, & antequam gi„gneretur, non erat, ſiue ex nihilo factus eſt; vel ex altera hy„poſtaſi, ſiue ſubſtantia, quique Dei filium fluentem ac muta„bilem eſſe defendunt, hos omnes anathemate damnat catho„lica & apoſtolica eccleſia„.

Eiusmodi fidei formula, inquit *EPIPHANIVS*, *a ſanctis apoſtolis tradita & in eccleſia in ſancta vrbe* (*Nicæa*) *ab omnibus ſanctis epiſcopis, qui ſupra trecentos & decem fuerunt, præſcripta.* Quibus verbis non vult dicere, hoſce articulos hac ipſa verborum forma vel ab apoſtolis vel a concilio *Nicæno* traditos eſſe, ſed ec-

τὸς, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρί· δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου, καὶ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα, σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα, καὶ ταφέντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρός, καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης, κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος· καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, κύριον καὶ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον, καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν· εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν· ὁμολογοῦμεν ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, προσδοκῶμεν ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἀμήν. Τοὺς δὲ λέγοντας, ἦν ποτε, ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν· ἢ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως, ἢ οὐσίας, φάσκοντας εἶναι ῥευστὸν, ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν τοῦ Θεοῦ υἱὸν, τούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία.

clesiæ

Digitized by Google

cleſiæ hac formula in baptiſmo vti placuiſſe, tamquam doctrinæ per apoſtolos & patres *Nicænos* traditæ conſentanea. Verum poſtea *Apollinarianis* aliisque hæreticis emergentibus & eccleſiam infeſtantibus ſub *Valentiniani* & *Valentis* imperio, quorum tunc decimus annus agebatur, & *Gratiani* ſextus, a *Diocletiano* vero tyranno nonageſimus, hoc eſt an. CCCLXXIII. fidei confeſſionem ſpecialioribus quorumdam articulorum explicationibus, ad iſtas hæreſes ſufflaminandas, auxerunt. Et tum formula ab iis præſertim, qui baptiſmo initiandi erant, recitari iuſſa, ita ſe habuit, quemadmodum eodem loco narrat: „Credimus „[x] in vnum Deum, patrem omnipotentem, omnium inuiſibilium, viſibiliumque factorem: & in vnum dominum IEſum „Chriſtum, filium Dei, genitum a Deo patre, vnigenitum, hoc „eſt, e patris ſubſtantia: Deum de Deo, lumen de lumine, Deum „verum de Deo vero: genitum non factum, conſubſtantialem „patri: per quem omnia facta ſunt, tam quæ cælis quam quæ „terra continentur, viſibilia & inuiſibilia. Qui propter nos ho„mines, & propter noſtram ſalutem deſcendit: & incarnatus „eſt, hoc eſt e *Maria* ſemper virgine de ſpiritu ſancto perfecte „genitus. Et homo factus eſt: id eſt, perfectum adſumſit ho„minem, animam, corpus, mentem, & quidquid aliud homo „eſt, excepto peccato, non e virili ſemine, nec ita vt in homi„ne duntaxat ineſſet, ſed in ſe ipſum effictam illam carnem „tranſtulit, & in vnam ac ſanctam ſingularitatem coniunxit. „Non ad eum modum, quo prophetis adſpirauit, & in illis lo„quutus eſt, effecitque quidpiam, ſed homo perfectus eſſe vo„luit: verbum quippe caro factum eſt: neque aut mutationem

(x) Epiphan. ibid. p. 123. Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, πάντων ἀοράτων τε καὶ ὁρατῶν ποιητὴν, καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ Θεοῦ πατρὸς, μονογενῆ· τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτὸς, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ· γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ, ὁρατά τε καὶ ἀόρατα· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα, καὶ σαρκωθέντα· τουτέστι γεννηθέντα τελείως ἐκ τῆς ἁγίας Μαρίας τῆς ἀεὶ παρθένου, διὰ πνεύματος ἁγίου, ἐνανθρωπήσαντα, τουτέστι τέλειον ἄνθρωπον λαβόντα, ψυχὴν καὶ σῶμα, καὶ νοῦν, καὶ πάντα, εἴ τι ἐστὶν ἄνθρωπος, χωρὶς ἁμαρτίας, οὐκ ἀπὸ σπέρματος ἀνδρὸς, οὐδὲ ἐν ἀνθρώπῳ, ἀλλ' εἰς ἑαυτὸν σάρκα ἀναπλάσαντα, εἰς μίαν ἁγίαν ἑνότητα· οὐ καθάπερ ἐν προφήταις ἐνέπνευσέ τε καὶ ἐλάλησε, καὶ ἐνήργησεν, ἀλλὰ τελείως ἐνανθρωπήσαντα· ὁ γὰρ λόγος σὰρξ ἐγένετο, οὐ τρο-

Digitized by Google

„vllam eſt expertus, aut diuinitatem ſuam in naturam conuer-
„tit hominis: ſed in vnam ſanctam perfectionem diuinitatem-
„que copulauit. Vnus eſt enim dominus IEſus Chriſtus, non
„duo: Idem Deus, idem dominus, idemque rex. Qui paſſus
„eſt in carne, & reſurrexit, & cælum cum eodem corpore
„conſcendit. Et ad dexteram patris glorioſe conſedit; Et cum
„eodem corpore venturus eſt cum gloria, iudicare viuos & mor-
„tuos. Cuius regni non erit finis. Credimus & in ſpiritum
„ſanctum, qui loquutus eſt in lege, & per prophetas prædica-
„vit; ad *Iordanem* deſcendit, in apoſtolis loquutus eſt & in ſan-
„ctis habitat. Ita porro nos in ipſum credimus: ſpiritum eſſe
„ſanctum, Dei ſpiritum, ſpiritum perfectum, ſpiritum paracle-
„tum, increatum, a patre procedentem, accipientem a filio,
„in quem credimus. Præterea credimus in vnam catholicam &
„apoſtolicam eccleſiam, & in vnum pœnitentiæ baptiſmum, &
„in reſurrectionem mortuorum, ac iuſtum animarum corpo-
„rumque iudicium, & in regnum cælorum, ac vitam æternam.
„Eos vero, qui dicunt, fuiſſe aliquando, quum non eſſet filius
„aut ſpiritus ſanctus, aut e nihilo eſſe factum, vel ex altera
„hypoſtaſi, aut ſubſtantia: quique conuerſioni aut mutationi
„obnoxium eſſe dicunt Dei filium aut ſpiritum ſanctum; hos
„omnes anathemate damnat catholica & apoſtolica eccleſia,
„communis noſtrum omnium mater. Condemnamus etiam
„illos, qui mortuorum reſurrectionem minime confitentur; nec
„non

τὴν ὑποστασ· οὐδὲ μεταβαλὼν τὴν ἑαυτῦ θεότητα εἰς ἀνθρωπότητα· εἰς μίαν συνενώσαντα ἑαυτῦ ἁγίαν τελειότητά τε καὶ θεότητα· εἷς γάρ ἐστι κύριος Ἰησῦς Χριστὸς, καὶ ὐ δύο, ὁ αὐτὸς θεὸς, ὁ αὐτὸς κύριος, ὁ αὐτὸς βασιλεύς· παθόντα δὲ τὸν αὐτὸν ἐν σαρκὶ, καὶ ἀναστάντα, καὶ ἀνελθόντα εἰς τὺς ὐρανὺς ἐν αὐτῷ τῷ σώματι, ἐνδόξως καθίσαντα ἐν δεξιᾷ τῦ πατρὸς, ἐρχόμενον ἐν αὐτῷ τῷ σώματι ἐν δόξῃ κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρύς· ὗ τῆς βασιλείας ὐκ ἔσαι τέλος· καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα πιστεύομεν, τὸ λαλῆσαν ἐν νόμῳ, καὶ κηρύξαν ἐν τοῖς προφήταις, καὶ καταβὰν ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην, λαλῦν ἐν ἀποσόλοις οἰκῦν ἐν ἁγίοις· ὕτως δὲ πιστεύομεν ἐν αὐτῷ, ὅτι ἐστὶ πνεῦμα ἅγιον, πνεῦμα Θεῦ, πνεῦμα τέλειον, πνεῦμα παράκλητον, ἄκτιστον, ἐκ τῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ ἐκ τῦ υἱῦ λαμβανόμενον (al. λαμβάνοντα), καὶ πιστευόμενον· πιστεύομεν εἰς μίαν καθολικὴν, καὶ ἀποσολικὴν ἐκκλησίαν· καὶ εἰς ἓν βάπτισμα μετανοίας, καὶ εἰς ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ κρίσιν δικαίαν ψυχῶν, καὶ σωμάτων, καὶ εἰς βασιλείαν ὐρανῶν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον· τὺς δὲ λέγοντας ὅτι ἦν ποτε, ὅτε ὐκ ἦν ὁ υἱὸς, ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ ὅτι ἐξ ὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως, ἢ ὐσίας, φάσκοντας εἶναι τρεπτὸν, ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τῦ Θεῦ, ἢ τὸ ἅγιον πνεῦμα· τύτυς ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποσολικὴ ἐκκλησία, ἡ μή-

„non & hæreſes omnes, quæ huic ſanctæ fidei minime conſen-
„taneæ ſunt.

Iam ſi iſtæ fidei formulæ ea ætate, quam indicat epiphanivs, in eccleſia obtinuerunt, certum eſt, ſymbolum *Nicænum* in vſum catechumenorum ab eccleſia longe ante concilium generale *Conſtantinopolitanum* fuiſſe conſummatum: & concilium illud de contrahendo potius quam augendo, ſiue dilatando eo laboraſſe, quemadmodum vnusquisque facile videbit, qui ſymbolum *Conſtantinopolitanum* cum alterutro horum, quæ ex epiphanio exhibuimus, conferre volet.

§. XVI.

Symbolum Nicænum a *concilio* Conſtantinopolitano *ann. CCCLXXXI. conſummatum.*

Symbolvm, in concilio generali ſecundo *Conſtantinopolitano* propoſitum, non eſt aliud atque ipſum *Nicænum*, eiusmodi duntaxat articulis auctum, qui ab eccleſia in interrogationibus baptizandorum ſemper adhibiti, etſi particulari formæ, a concilio *Nicæno* vſurpatæ, non inſerti fuerunt. Formulam iſtam heic interponere nihil attinet, quia eadem eſt cum illa, quæ communiter fidei formula *Nicæna* in liturgia noſtra audit. Tantummodo vocabulum *filioque* ſpiritus ſancti proceſſionem a patre & filio ſimul exprimens, poſtea ab eccleſia *Latina* additum eſt Prima enim huius formulæ exempla in concilio *Conſtantinopolitano* [y] & conciliis *Ephesino* ac *Chalcedonenſi* [z] habent tantum *ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον*, *ex patre procedentem*, ſine vlla filii mentione. At vero in conciliis *Latinis* vox *filioque* plerumque additur, vt in concilio *Bracarenſi* primo ann. CCCCXI. & concilio *Toletano* tertio [a] ann. DLXXXIX, vbi ſymbolum *Conſtantinopolitanum* recitatur.

τῆς ὑμῶν ... καὶ ἡμῶν· καὶ πάλιν ἀναθεματίζομεν τοὺς μὴ ὁμολογοῦντας ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ πάσας τὰς αἱρέσεις, τὰς μὴ ἐκ ταύτης ὀρθῆς πίστεως οὔσας.

(y) Concil. Conſtantin. (tom. II. concil. p. 9 3. 1. *Καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιὸν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον κ. τ. λ.* Credimus in ſpiritum ſanctum, dominum, & viuificantem, *ex patre procedentem*, & cum patre & filio adorandum, cetera.

(z) Concil. Chalced. act. II. (tom. IV. concil. p. 341.) vbi eadem verba leguntur.

(a) Concil. Tolet. III. (tom. V. conc. p. 1001. e.) Credimus & in ſpiritum ſanctum, dominum & viuificatorum, *ex patre & filio procedentem.*

§. XVII.

De vſu ſymboli Nicæni *in antiquo eccleſiæ officio. Et quo tempore primum pars liturgiæ in ſacro miſſæ officio eſſe cœperit.*

Qvod ad ſymboli *Nicæni* vſum attinet, certum eſt, eodem illud modo in eccleſia *Græca*, quo apoſtolicum & alia ſymbola in eccleſia *Latina*, adhibitum fuiſſe, primum quidem in baptiſmate: poſtea vero partem liturgiæ in ſacro miſſæ officio eſſe cœpiſſe. Nonnulli quidem viri eruditi in ea ſunt ſententia, ſymbolum *Nicænum* in baptiſmi adminiſtratione numquam, ſed ſolum ſymbolum apoſtolicum, per vniuerſam eccleſiam fuiſſe adhibitum; at manifeſto falluntur opinione. I. Quia non patet, ſymbolum apoſtolicum, quod eſt ſymbolum *Romanum*, vmquam in eccleſia *Græca*, etiam antequam *Nicænum* fieret, fuiſſe vſitatum: nam diuerſa ſymbola ſibi peculiaria & propria habebant, *Romano* quidem quod ad ſubſtantiam conſentanea, verborum autem forma ab eo diſcrepantia, & hæc ſymbola in baptiſmatis adminiſtratione ab eccleſia *Græca* & Orientali adhibita fuere. II. Poſteaquam ſymbolum *Nicænum* formatum fuit, planum eſt, iſtam formulam a multis eccleſiis Orientis, tamquam ſymbolum fidei in baptiſmo fuiſſe vſurpatam. Nam patres concilii *Conſtantinopolitani* ſub *Menna*, an. DXXXVI. frequenter id vocant ſymbolum fidei, in quo ipſi baptizati ſint [*b*] & baptizent. Atque ita in epiſtolis quoque ſynodalibus conciliorum *Tyrii* & *Hieroſolymitani*, quæ in eiusdem concilii actis [*c*] recenſentur, nuncupatur. Ita quoque in actis conciliorum generalium *Epheſini* [*d*]

(*b*) Concil. Conſtantinop. ſub Menna act. V. tom. V. concil. p. 165. a. τὸ ἅγιον σύμβολον τῆς πίστεως - - εἰς ὃ καὶ ἐβαπτίσθημεν καὶ βαπτιζόμεθα. vid. eadem verba p. 173. It. p. 130. c. σύμβολον τῶν τιη' ἁγίων πατέρων, εἰς ὃ βαπτιζόμεθα· Symbolum trecentorum decem & octo ſanctorum patrum, in quo baptizamur.

(*c*) Ibid. pag. 189. c. & p. 200. b.

(*d*) Concil. Epheſ. act. VI. (tom. III. p. 689. a.) ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, ἑτέραν πίστιν μηδενὶ ἐξεῖναι προσφέρειν, ἤγουν συγγράφειν, ἢ συντιθέναι παρὰ τὴν ὁρισθεῖσαν παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν τῇ Νικαίων συνελθόντων σὺν ἁγίῳ πνεύματι· τοὺς δὲ τολμῶντας ἢ συντιθέναι πίστιν ἑτέραν, ἤγουν προκομίζειν, ἢ προσφέρειν τοῖς ἐθέλουσιν ἐπιστρέφειν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, ἢ ἐξ ἑλληνισμοῦ, ἢ ἐξ ἰουδαϊσμοῦ, ἢ ἐξ αἱρέσεως οἱασδηποτοῦν· τούτους, εἰ μὲν εἶεν ἐπίσκοποι ἢ κληρικοὶ, ἀλλοτρίους εἶναι τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ τοὺς κληρικοὺς τοῦ κλήρου· εἰ δὲ λαϊκοὶ εἶεν, ἀναθεματίζεσθαι· Statuit ſancta ſynodus, alteram fidem nemini licere proferre, aut conſcribere, aut componere, præter definitam a ſanctis patribus, qui in Nicæa

& Chal-

& *Chalcedonenſis* [*e*], quorum in priore decretum factum, vt catechumeni fidem *Nicænam*, nec præter eam aliam quamcumque, docerentur. Idem obſeruari poteſt in BASILISCI imperatoris epiſtola encyclica, EVAGRIO [*f*] memorata, qui de ſymbolo *Nicæno* loquens, ſymbolum vocat, in quod ipſe & omnes maiores ſui credentes baptizati ſint. Et EPIPHANIVS [*g*] de duobus ſymbolis, quæ ipſe recitat, obſervat, quod catechumenis ante baptiſmum inculcari ſoleant; quæ nihil aliud niſi ipſum ſymbolum *Nicænum* fuerunt, cum additamento iſtorum articulorum, quos eccleſia ad conficiendam perfectam fidei ſummam ſuppleuerat. Vt adeo nihil euidentius eſſe poſſit, quam quod ſymbolum *Nicænum* illa fidei formula fuerit, quæ in vniuerſis eccleſiis Orientis in catechumenorum ad baptiſmum præparatione fuit vſurpata.

---

cum ſpiritu ſancto congregati fuerunt. Qui vero auſi fuerint aut componere fidem alteram, aut proferre, vel offerre conuerti volentibus, ſiue ex gentilitate, ſiue ex iudaiſmo, ſiue ex qualicumque hæreſi; hos quidem, ſi ſunt epiſcopi aut clerici, alienos eſſe epiſcopos ab epiſcopatu, & clericos a clericatu decreuit: ſi vero laici fuerunt, anathemati ſubiici.

(*e*) Concil. Chalced. act. II. (tom. IV. p. 342. B.) αὕτη ἡ ἀληθινὴ πίστις· αὕτη ἡ ἁγία πίστις· αὕτη αἰωνία πίστις· εἰς ταύτην ἐβαπτίσθημεν· εἰς ταύτην βαπτίζομεν. Hæc vera fides: hæc ſancta fides: hæc ſempiterna fides: *in hac baptizati ſumus: in hac baptizamus.*

(*f*) Euagr. lib. III. c. IV. θεσπίζομεν τὴν κρηπῖδα καὶ βεβαίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης εὐζωΐας, τουτέστι τὸ σύμβολον τῶν τιη' ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ πάλαι μετὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκκλησιασθέντων, εἰς ὃ ἡμεῖς τε καὶ πάντες οἱ πρὸ ἡμῶν πιστεύσαντες ἐβαπτίσθημεν, μόνον πολιτεύεσθαι, καὶ κρατεῖν ἐν πάσαις ταῖς ἁγιωτάταις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις τὸν ὀρθόδοξον λαόν. Sancimus, vt baſis ac firmamentum felicitatis humanæ, ſymbolum videlicet trecentorum & octodecim ſanctorum patrum, qui olim ſancti ſpiritus inſtinctu Nicææ congregati ſunt, *in quod cum nos, tum maiores noſtri credentes baptizati ſumus*, ſolum in cunctis ſanctiſſimis Dei eccleſiis & orthodoxorum populorum conuentibus vſurpetur, atque obtineat.

Ibid. cap. VII. εἰς ἣν (πίστιν) καὶ ἐβαπτίσθημεν καὶ πιστεύομεν.

(*g*) Epiphan. ancorat. num. CXX. tom. II. p. 122. b. c.) Μὴ διαλείπητε οἱ πιστοὶ καὶ ὀρθόδοξοι, ταύτην τὴν ἁγίαν πίστιν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ὡς παρέλαβεν ἡ ἁγία καὶ μόνη παρθένος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων τοῦ κυρίου φυλάττειν καὶ ἑκάστοτε ἕκαστον τῶν κατηχουμένων τῶν μελλόντων τῷ ἁγίῳ λουτρῷ προσιέναι οὐ μόνον ἀπαγγέλλειν ὀφείλετε τὸ πιστεύειν τοῖς ἑαυτῶν υἱοῖς ἐν κυρίῳ, ἀλλὰ καὶ διδάσκειν ῥητῶς, ὡς πάντων ἡ αὐτὴ μήτηρ ὑμῶν τε καὶ ἡμῶν, τὸ λέγειν· πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν κ. τ. λ. Pergite, o fideles & catholici viri, ſanctam hanc eccleſiæ conſer-

NON-

NONDVM autem hoc ſymbolum partem communis liturgiæ eccleſiæ fecerant, vt in quotidianis conuentibus recitaretur. AMBROSIVS [b] quidem de eo loquitur, tamquam in priuato Dei cultu vſitato, ſanctisque virginibus id ipſum in horis antelucanis aliisque commodis occaſionibus recitandum præſcribit. Et HABERTVS [i] id etiam ab epiſcopis in ipſorum ordinatione requiſitum fuiſſe exiſtimat; quod improbabile non eſt, quia fidei profeſſionem tunc facere debebant. Sed quidquid eius eſt, inde tamen pars quotidianæ liturgiæ eccleſiæ non efficitur. Concordans enim doctorum virorum, tum inter *Pontificios* tum *Proteſtantes*, eſt opinio, ſymbolum non ante ſæculum quintum medium in *Græca*, nec niſi aliquanto poſt in *Latina* eccleſia, per ſingulas ſynaxes fuiſſe recitatum. Ita VALESIVS [k], BONA cardinalis [l], SCHELSTRA-

vare fidem; quum ſacroſancta ac ſingularis Dei virgo ab apoſtolis domini ſibi creditam accepit: Idemque catechumenis omnibus, qui ad baptiſmum ſeſe comparant, inculcate diligenter. Neque filiis veſtris id præcipere duntaxat, vt credant, oportet: ſed & hanc illis formulam, quam communis noſtrum omnium parens amplectitur, expreſſe diſerteque proponere: Credimus in vnum Deum cetera vid. ſub litt (w) & (x) pag. 105. 106.

(b) Ambroſ. de virgin. lib. III. p. 115. (edit. Baſil. MDLXVII.) Symbolum quoque ſpecialiter debemus, tamquam noſtri ſignaculum cordis, antelucanis horis quotidie recenſere. Quod etiam, quum horremus aliquid, animo recurrendum eſt.

(i) Habert. archieratic. p. 499. Profeſſionem fidei ac ſymboli pronuntiationem non ſolum in baptiſmo, ſed etiam in aliis myſteriis; in *ordinatione* etiam, præſertim *pontificia* ſeu potius ad illam fieri, vt æquiſſimum, ſic ſolemnem ſemper in eccleſia Latina fuiſſe arbitror.

(k) Valeſ. not. in Theodor. Lector. lib. II. p. 566. Quum Petrus Fullo inſtituiſſe dicitur, vt in quauis ſynaxi ſymbolum recitaretur, de miſſarum ſolemnibus id intelligendum eſt: in quibus etiam nunc ſymbolum fidei recitatur. - - Sane ritus iſti, qui a Fullone primum inſtituti eſſe dicuntur, non illico ab omnibus eccleſiis vſurpati ſunt, ſed progreſſu temporis paullatim inoleverunt.

(l) Bona rer. liturgic. lib. II. c. VIII. n. II. Quis omnium primus illud (Symbolum) liturgiæ inſeruerit, aut cantari præceperit, incertum eſt. Radulfus Tungrenſis *prop. 23.* a Marco papa Syluestri ſucceſſore ſancitum fuiſſe ait, vt ſymbolum Nicænum in miſſa diceretur. At Innocentius III. *lib. 2. de myſteriis miſſæ* c. XLIX. & alii paſſim ſcribunt S. Damaſum id recitari iuſſiſſe ad exemplum Græcorum. In hoc autem conueniunt omnes, quod publice cantari cœperit in eccleſiis orientalibus aduerſus prauas hæreticorum opiniones, a quibus poſtea ad occidentales laudabilis vſus transfuſus eſt.

TVS

TVS [*m*], PAGIVS [*n*], CHRISTIANVS LVPVS [*o*], LESTRANGIVS [*p*], VOSSIVS [*q*]. THEODORVS LECTOR [*r*], *Petrum Fullonem* epiſcopum *Antiochiæ* circa an. CCCCLXXI. primum dicit inſtituiſſe, vt *ἐν πάσῃ συνάξει in ſingulis collectis*, ſymbolum recitaretur. Et idem auctor [*ſ*] *Timotheum* epiſcopum eccleſiæ *Conſtantinopolitanæ* ann DXI. primum hanc conſuetudinem in iſtam eccleſiam inuexiſſe adfirmat; idque in *Macedonii* anteceſſoris ſui odium, quaſi ille non ſuſceperit id ſymbolum: quod antea ſemel tantum recitatum ſit quotannis, die magnæ paraſceues, ſiue dominicæ paſſionis, dum epiſcopus baptizandos catechizaret. Ex Orientis eccleſiis mos in Occidentem traductus eſt, primum quidem in *Hiſpaniam*

Verum Græcæ viuente Damaſo hunc ritum nondum admiſerant. Ait enim Theodorus lector lib. II. *collectaneorum*, Timotheum patriarcham anno DX. Conſtantinopoli inſtituiſſe, vt ſymbolum fidei per ſingulas ſynaxes diceretur, quum antea ſemel tantum in anno diceretur in magno die paraſceues, quum epiſcopus catechumenos inſtruebat. Eamdem ſymboli recitationem in omni conuentu Petro Gnapheo tribuit Nicephorus Calliſtus *lib. XV. c. XXVIII.* Sed hic fortaſſis in Antiocheua, ille in Conſtantinopolitana eccleſia hunc morem induxerunt; quem poſtea Hiſpani primi inter Latinos receperunt. cetera.

(*m*) Schelſtrat. concil. Antiochen. c. VI. p. 210. Veriſſimum eſt, quod cardinalis Bona animaduertit, recitationem ſymboli poſt euangelium eſſe aliquid recentius liturgiæ additum, cetera.

(*n*) Pagi critic. in Baron. an. CCCXXV. n. XVIII. (al. XXV.) Ex iisdem rationibus aliæ eccleſiæ citius, aliæ ſerius cœperunt ſymbolum publice in miſſarum ſolemniis dicere aut cantare. E Latinis prima id æmulata eſt Hiſpaniarum eccleſia ex conſilio Richaredis regis, nouellos ſuos Gothos in fide Romana firmare cupiens, vt legitur in tertia ſynodo Toletana; in qua ſtatuitur: *Vt per omnes eccleſias Hiſpaniæ & Gallicia ſecundum formam eccleſiarum orientalium concilii Conſtantinopolitani ſymbolum recitetur &c.* Imitatæ id poſtmodum ſunt quædam ſub Carolo magno Gallicanæ eccleſiæ, aliæ tamen, ac ipſa capella regia, imitari non ſunt auſæ; ideoque a Leone III. pontifice veniam impetrarunt.

(*o*) Lup. ſcholia in concil. tom. I. c. IV. p. 13.

(*p*) L'Eſtrange's *Alliance of divine offices*, chap. 5. p. 79. chap. 6. p. 13.

(*q*) Voſſ. de ſymbolis §. XVII - XX. pag. 64. 65. 66.

(*r*) Theodor. lector. hiſtor. lib. II. p. 566. *Πέτρον φησὶ τὸν κναφέα ἐπινοῆσαι - - ἐν πάσῃ συνάξει τὸ σύμβολον λέγεσθαι.*

(*ſ*) Theod. ibid. p. 563. *Τιμόθεος τὸ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ πατέρων τῆς πίστεως σύμβολον, κατ᾽ ἑκάστην σύναξιν λέγεσθαι παρεσκεύασεν, ἐπὶ διαβολῇ δῆθεν Μακεδονίου, ὡς αὐτοῦ μὴ δεχομένου τὸ σύμβολον ἅπαξ τοῦ ἔτους λεγόμενον πρότερον ἐν τῇ ἁγίᾳ παρασκευῇ τοῦ θείου πάθους, τῷ καιρῷ τῶν γινομένων ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου κατηχήσεων.*

& *Galliciam*, rogatu *Reccaredi* regis per ſynodum *Toletanam* tertiam [*t*] circa ann. DLXXXIX, vbi hiſce eccleſiis ab hæreſis *Ariana* inundatione recens reparatis, hæc praxis ad præmuniendum illas contra reditum ad priſtinos errores accommodatiſſimum quaſi antidotum eſſe videbatur. LVPVS & PAGIVS hanc conſuetudinem in eccleſias *Gallicanas* non niſi *Caroli magni* demum tempore inuectam eſſe, & *Leonem* papam eam, vtpote in eccleſia *Romana* non vſitatam, denuo omittendam ſuaſiſſe dicunt. Immo *Romanam* eccleſiam nec dum ſub *Ioanne* VIII. ann. DCCCLXX. ſymbolum cantaſſe, ſtatuunt. Tandem vero *Benedicti VIII.* ætate, an. MXIV, vti ex BERNONE AVGIENSI colligitur, hic mos in eccleſiam *Romanam* admiſſus fuit; ideo quidem, *ne* (vt LVPI verbis id exprimamus) *a ſubditis ſibi Hiſpaniarum & Galliarum eccleſiis morem deponere nolentibus diſſonaret.* Atque ita ſymboli *Nicæni* recitatio vniuerſe per omnes eccleſias inualuit.

§. XVIII.

De ſymbolo Athanaſiano.

RESTAT ſymbolum vnum, de quo heic non nihil dicendum nobis eſt, nimirum illud, quod ſymboli *Athanaſiani* nomine plerumque appellatur. BARONIVS [*u*] illud ab ATHANASIO, quum Romæ ageret fideique ſuæ confeſſionem offerret *Iulio* papæ, conſcriptum eſſe exiſtimat. Quæ circumſtantia quamquam non adeo veriſimilis eſt; quia *Iulius* fidem *Athanaſii* numquam vocauit in dubium: multi tamen viri docti in tantum BARONII amplexi ſunt ſententiam, vt illud ſymbolum ab ATHANASIO compoſitum eſſe credant; vti BONA cardinalis [*x*],

(*t*) Concil. Tolet. III. c. II. Petitione Reccaredi regis conſtituit ſynodus, vt per omnes eccleſias Hiſpaniæ & Galliciæ, ſecundum formam orientalium eccleſiarum, concilii Conſtantinopolitani ſymbolum fidei recitetur: & priusquam dominica dicatur oratio, voce clara populo prædicetur, cetera.

(*u*) Baron. ad ann. CCCXL. n. XI. Hic (Athanaſius) quum Romæ eſſet, illud quoque inſigne fidei ſuæ reliquis occidentalibus monumentum, nempe ſymbolum, quod hactenus Athanaſii nomine in eccleſia catholica publice recitatur.

(*x*) Bona de pſalmod. c. XVI. §. XVIII. (p. 527. edit. Antuerp. MDCCXXIII.) Hic (Athanaſius) teſte Baronio, quum eſſet Romæ anno quarto Iulii ſummi pontificis, ſymbolum ſcripſit, ſuæ fidei memorabile documentum, quod latino idiomate coram pontifice recitauit.

PETA-

PETAVIVS [y], BELLARMINVS [z] & RIVETVS [a] cum multis aliis vtriusque partis ſcriptoribus. SCVLTETVS rem in dubio relinquit. Verum enim vero optimi & recentiſſimi critici, qui rem examinauere ſtudioſius, non dubitant, quin *Latino* cuidam auctori, VIGILIO TAPSENSI, epiſcopo *Africano*, qui ſæculo quinto exeunte ſub perſecutione *Arianorum Vandalica* vixit, adſcribendum ſit. Eruditus VOSSIVS [b] & QVESNELLIVS [c] peculiares diſſertationes de hoc argumento ſcripſerunt. Argumenta eorum hæc ſunt. I. Quia fere abſit ab ATHANASII codicibus manuſcriptis. II. Quia ſtilus & ſermonis contextus nequaquam *Græcum* aliquem auctorem ſed *Latinum* prodat. III. Quia neque CYRILLVS ALEXANDRINVS, neque concilium *Epheſinum*, neque *Leo* papa, neque concilium *Chalcedonenſe* vllam eius mentionem in iis omnibus fecerint, quæ contra *Neſtorianam* & *Eutychianam* hæreſin loquuntur. IV. Quia hic VIGILIVS TAPSENSIS diuerſa alia ſcripta ſua ſub fictitio ATHANASII nomine edidiſſe cognitus ſit, quibus hoc ſymbolum plerumque iunctum inueniatur. Quibus rationibus PEARSONIVS [d], VSSERIVS [e], HAMMONDVS,

(y) Petau. not. in Epiphan. hæreſ. LXXII. Quin etiam Athanaſii ſymbolum, quum ſit quædam fidei expoſitio ab eo edita, qui τὸ ὁμοούσιον acerrime propugnaret, eiusdem vocabuli mentionem omiſit.

(z) Bellarmin. de ſcriptor. eccleſ. p. 81. (p. 62. edit. Colon. M DC LXXXIV.) Præter libros, qui in his quatuor tomis continentur, exſtat ſeorſim vita ſancti Antonii, & *ſymbolum*, quod incipit; *Quicumque vult ſaluus eſſe*; quæ ſancti Athanaſii opera eſſe vera & germana, non dubitamus.

(a) Riuet. critic. ſacr. lib. III. c. IV. p. 240. edit. Geneu. MDCXXVI. 8uo. (tom. II. opp. p. 1103. a. edit. Roterodam. MDLII. fol.) Symbolum *Quicumque vult ſaluus eſſe*, in multis codicibus MSS. non repertum eſt inter Athanaſii opera: in vno legitur; ſed auctoris nomine ſuppreſſo. Inuenitur in fragmentis Hilarii hiſtoricis. Eſt tamen orthodoxum, & in eccleſia magnæ auctoritatis. *Athanaſii eſſe, mihi perſuaſum eſt.*

(b) Voſſ. de ſymb. diſſertat. II. p. 37 -- 57.

(c) Queſnell. diſſertat. de variis fidei ſymbolis in antiquo codice Romano.

(d) Pearſon. in ſymbol. artic. VIII. p. 569. edit. Latin. Ex quibus aliisque ſimilibus teſtimoniis patrum Latinorum ſatis coniicere licet, vtra in eccleſia ſymbolum illud Athanaſio vulgo adſcriptum primitus fabricatum ſit. Vt enim in confeſſo eſt, illud primum latina lingua ſcriptum fuiſſe, ſic valde probabile eſt, illud compoſitum fuiſſe a quodam latinæ eccleſiæ membro propter eum loquendi modum, qui in eo habetur. *Spiritus S. a patre & filio non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens*

(e) Vſſer. de ſymb. Rom. p. I. in præfatione ad Voſſium: Ad ea, quæ de Atha.

L'ESTRANGIVS [*f*], CAVEVS [*g*], SCHELSTRATVS [*h*] PAGIVS [*i*] & DV PINIVS optimæ notæ critici, eo perducti ſunt,

naſiano ſymbolo erudite (vt ſoles) commentatus es, nihil quod adiiciam habeo, cetera.

(*f*) L'Eſtrange's *Alliance of divine offices*, chap. 4. p. 99.

(*g*) Cau. hiſtor. litt. vol. I. p. 146. edit. Lond. (p. 104. edit. Gen. MDCXCIII.) Symbolum Athanaſii genuinum Athanaſii opus non eſſe ſatis, indicat, quod nec ipſe Athanaſius, nec ſequentium ſæculorum ſcriptor aliquis ante Theodulphum Aurelianenſem libro *de ſpiritu S.* p. 72. eius meminerit, nec in eccleſiis ante annum milleſimum obtinuerit, neque vbique inclareſcere cœperit, donec a Gregorii IX. legatis circa an. MCCXXXIII. in diſputatione Conſtantinopoli habita ſub Athanaſii nomine teſtimonii loco prolatum fuerit.

(*h*) Schelſtrat. concil. Antioch. diſſert. III. c. II. p. 109. Huc vſque Petauius de quatuor fidei profeſſionibus, quorum vltima ſymbolum Athanaſii vulgo dicitur, quod licet ab aliquibus recentiori auctori vindicandum credatur, & a Vigilio Tapſenſi alioue latino Patre editum, negari tamen non poteſt, quin fidei confeſſio Vrſacii & Valentis edita fuerit paucis poſt concilium Antiochenum annis, cetera.

(*i*) Pagi Critic. in Baron. an. CCCXL. n. VI. Ioann. Voſſius lib. de tribus ſymbolis diſſert. II. Queſnellus diſſert. de variis fidei libellis in antiquo Romanæ eccleſiæ codice contentis, Viſerius aliique tam ex proteſtantibus, quam catholicis ſymbolum, quod vulgo dicitur *S. Athanaſii* & quod incipit, *Quicunque vult ſaluus eſſe*, ſancto Athanaſio abiudicant, quia in antiquis & probatæ fidei codicibus MSS. pene omnibus operum S. Athanaſii hoc ſymbolum deſideratur, & quia ſtilus, ſermoniſque contextus nequaquam Græci hominis eſt, ſed Latini. Quod ſi D. Athanaſius Latine ſcripſiſſet, vix fieri potuiſſet, vt ipſi Græciſmus aliquis non excideret, quum non niſi imperfecte linguam latinam ſcire potuerit. Præterea, ſi ſymbolum illud Athanaſii fuiſſet, illud laudaſſet Cyrillus Alexandrinus, Epheſina ſynodus, S. Leo, & concilium Chalcedonenſe, dum contra Neſtorianam & Eutychianam hæreſin loquuntur. His adde Latinorum contra Græcos ſilentium poſt ſchiſma Photianum vſque ad Gregorii IX. tempora de proceſſione ſpiritus ſancti diſputantium: Si enim tunc pro certo creditum fuiſſet, iſtud ſymbolum eſſe Athanaſii, illo vſi fuiſſent contra Græcos ſchiſmaticos occidentales: quod non leue pondus habuiſſet ob ſummam S. Athanaſii in vtraque eccleſia auctoritatem. Et tamen primi, quos hoc argumentum adhibuiſſe legimus, ſunt apocriſarii Gregorii IX. poſtquam hæc controuerſia durasſet annis prope quingentis. Denique ſcriptores omnes ante Auguſtodunenſem in Gallia ſynodum ſub S. Leodegario epiſcopo habitam anno DCLXX. de hoc ſymbolo Athanaſiano ſilent. In eo vero concilio hic canon legitur: *Si quis presbyter*, &c. vid. ſub litt. (k).

Du Pin. vol. II. p. 35. edit. Lond. MDCXCII. fol. (p. 71. edit. Colon. MDCXCII. 4to) Symbolum, quod Athanaſii nomen præfert, diu ſine controuerſia germanum Athanaſii opus creditum eſt. Iam tamen inter omnes conuenit,

vt

vt hoc ſymbolum non ab ATHANASIO, ſed a recentiore quodam ſcriptore *Latino* fabricatum eſſe ſtatuant. CAVEVS primum, qui ſub ATHANASII nomine eius mentionem fecerit, THEODVLPHVM *Aurelianenſem* fuiſſe putat, qui circa ann. DCCXCIV, *Carolo Magno* imperante, vixit: ſed in hac opinione fallitur; nam concilium *Auguſtodunenſe* centum fere annis ante, nimirum an. DCLXX. habitum, non tantum ſub hac appellatione eius mentionem facit, ſed ſingulos etiam presbyteros, diaconos, ſubdiaconos, & clericos illud vna cum ſymbolo apoſtolico [*k*] recenſere, aut ab epiſcopo pœna neglectionis adfici iubet. Id quod tunc temporis pro genuino ATHANASII opere habitum, & iam aliquanto prius in eccleſiam receptum fuiſſe indicat. Sed quiscumque auctor eius fuerit, nulli tamen, præter poſteriorum temporum *Samoſatenianos* & *Arianos*, orthodoxum id eſſe dubitarunt. Tantummodo, quod VSSERIO aliisque obſeruatum eſt, præſentes *Græci* eo vtuntur nonnullis additamentis aucto & aliquantum mutato. Nam quum in exemplaribus *Latinis* ſpiritus ſanctus a patre filioque procedere dicatur; *Græci* tamen hodie legunt a patre, vel a patre ſolo; quemadmodum in ſua huius ſymboli expoſitione animaduertit PARAEVS [*l*]. Et in exemplo *Græco* ex Oriente recens adlato & ab VSSERIO in vulgus edito, longa habetur interpretatio ad modum additamenti & explicationis horum verborum, *Homo eſt ex ſubſtantia matris, perfectus Deus & perfectus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens:* cum aliis quibusdam leuioris notæ additamentis, quæ lector huius rei ſtudioſus in modo memorato eruditi iſtius auctoris libello [*m*] inuenire poteſt adnotata.

illud eius non eſſe, ſed cuiusdam auctoris, qui diu poſt illum vixit. Quis is eſſe poſſit, non liquet: Nonnulli id cuidam Franciſco tribuunt; alii, vt pater Quesnellius, contendunt, illud eſſe Vigilii Thapſitani, qui ſub finem quinti eccleſiæ ſæculi viuebat. Quidquid ſit, certum eſt, illud compoſitum fuiſſe a tempore concilii Chalcedonenſis, quia adeo expreſſe reiicit Neſtorianorum & Eutychianorum errores, vt clare pateat, contra duas haſce hæreſes illud confectum fuiſſe.

(*k*) Concil. Auguſtodun. can. vlt. (tom. VI. concil. p. 536.) Si quis presbyter, diaconus, ſubdiaconus, vel clericus, ſymbolum, quod inſpirante ſancto ſpiritu apoſtoli tradiderunt, vel fidem ſancti Athanaſii præſulis irreprehenſibiliter non recenſuerit, ab epiſcopo condemnetur.

(*l*) Paræus not. in ſymbol. Athan. ad calcem Vrſin. catech. p. 124.

(*m*) Viſſer. de ſymbolis p. 28. 29.

SYMBOLIS omnibus hactenus recitatis, non abs re fore exiſtimo, breuem iſtam narrationem ſubiungere, quam de primo ſermone, ad *Agbarum* regem *Edeſſæ* ipſiusque populum a *Thaddæo* facto, habet EVSEBIVS, & quem amicus noſter LOWTHVS, vir doctus & ſingulari pollens iudicio, mihi commonſtrauit, cuius iucundiſſimæ conſuetudini multas alias curioſas obſeruationes, per antiquitatum eccleſiaſticarum monumenta hic illic disiectas, me debere fateor. Non quidem proprie dictum ſymbolum eſt, ſed primi eius ſermonis, vel inſtitutionis catecheticæ ſummam duntaxat & argumentum exhibet, videlicet „de aduentu IEſu Chriſti, cuiusmodi fuerit, & de eiusdem „legatione, cuius rei cauſſa a patre miſſus ſit: de potentia il„lius, & de arcanis, quæ inter homines loquutus eſt, & qua „vi ac virtute tot miracula patrarit: de noua eiusdem prædi„catione: de vilitate & abiectione exterioris eius humanitatis: „quo pacto ſemetipſe depreſſerit mortemque ſubierit, & diui„nitatem ſuam ipſe minuerit [n], quod & quanta a *Iudæis* per„peſſus, qualiter crucifixus ſit, & ad inferos deſcenderit, clau„ſtrumque ab omni æuo intactum diſruperit: quo pacto reſur„rexerit, & mortuos, qui multis retro ſæculis ſepulti iacebant, „ſecum vna ſuſcitauerit: vtque ſolus quidem e cælo deſcende„rit, adſcenderit vero ad patrem cum maximo comitatu, & ad „eius dexteram honorifice ſedeat in cælo: poſtremo quo pacto „iterum venturus ſit cum gloria, vt de viuis ac mortuis iudici„um ferat„. Duo in hac antiqua primorum elementorum doctrinæ chriſtianæ recenſione quam maxime notari merentur, nempe *ſeruatoris* noſtri *diuinitas* & *deſcenſus ad inferos;* quorum vtrumque verbis heic expreſſum legitur, quam ob cauſſam inter

(n) Euſeb. lib. I. c. XIII. σπερῶ ἐν αὐτοῖς τὸν λόγον τῆς ζωῆς, περί τε τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἰησοῦ, καθὼς ἐγένετο, καὶ περὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, καὶ ἕνεκα τίνος ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πατρός· καὶ περὶ τῆς δυνάμεως τῶν ἔργων αὐτοῦ, καὶ μυστηρίων, ὧν ἐλάλησεν ἐν τῷ κόσμῳ· καὶ ποίᾳ δυνάμει ταῦτα ἐποίει· καὶ περὶ τῆς καινῆς αὐτοῦ κηρύξεως· καὶ περὶ τῆς σμικρότητος καὶ εὐτελείας, καὶ περὶ τῆς ταπεινώσεως τοῦ φαινομένου ἔξωθεν ἀνθρώπου· καὶ πῶς ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν καὶ ἀπέθανε, ἐσμίκρυνεν αὐτοῦ τὴν θεότητα· ὅσα τε ὑπὸ ἰουδαίων ἔπαθεν, καὶ πῶς ἐσταυρώθη, καὶ κατέβη εἰς τὸν ᾅδην, καὶ διέσχισε φραγμὸν τὸν ἐξ αἰῶνος μὴ σχισθέντα, καὶ ἀνέστη, καὶ συνήγειρε νεκροὺς τοὺς ἀπ' αἰώνων κεκοιμημένους· καὶ πῶς κατέβη μόνος, ἀνέβη δὲ μετὰ πολλοῦ ὄχλου πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ· καὶ πῶς κάθηται ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ πατρὸς μετὰ δόξης ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ πῶς ἐλεύσεσθαι μέλλει πάλιν μετὰ δόξης καὶ δυνάμεως κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς.

ſymbo-

ſymbola eccleſiæ locum ei adſignare volui. EVSEBIVS hanc narrationem ex publicis eccleſiæ *Edeſſenæ* actis, lingua *Syrorum* conſcriptis, ſe habere dicit, quorum actorum huiusmodi fuerit ſubſcriptio : *Acta ſunt hac anno quadrageſimo ac trecenteſimo* : qui annus (ſecundum *Edeſſenos*, annos ſuos ab Olympiadis CXVII. anno primo, quo *Seleucus* regnare orſus eſt in *Aſia*, numerantes) in annum XV. *Tiberii Caſaris* cadit, quo paſſio & adſcenſio Chriſti ex plerorumque veterum ſententia contigit : vti VALESIVS [*o*] & poſt eum PAGIVS [*p*] in ſuis in hunc EVSEBII locum obſeruationibus recte computarunt.

LIBRI DECIMI

CAPVT QVINTVM

DE ORIGINE, NATVRA ET CAVSSIS RETICENTIAE SANCTORVM ELLESIAE MYSTERIORVM CORAM CATECHVMENIS.

§. I.

Romanenſium *errores & vanæ perſuaſiones hac de re.*

VANAE *Romanenſium* perſuaſiones de huius partis diſciplinæ eccleſiaſticæ origine & cauſſis hanc diſquiſitionem inſtituendi nobis imponunt neceſſitatem. BELLARMINVS & alii id tamquam validiſſimum argumentum ſpeciatim pro transſubſtantiatione vrgent, quaſi myſterium euchariſtiæ haud initiatis celandi conſuetudo indicio ſit, quod eccleſia vetus realem corporis ac ſanguinis Chriſti præſentiam crediderit, quam tanto ſtudio

(*o*) Valeſ. in Euſeb. lib. I. c. XIII. Ait Euſebius actorum illorum, quæ in archiuis Edeſſæ repererat, huiusmodi fuiſſe ſubſcriptionem : *ἐπράχθη ταῦτα τεσσαρακοστῷ καὶ τριακοσιοστῷ ἔτει.* Id eſt : *Acta ſunt hac anno quadrageſimo ac trecenteſimo.* Annus hic trecenteſimus & quadrageſimus iuxta Edeſſenos, cadit in annum primum Olympiadis CCII. Etenim Edeſſeni annos ſuos numerabant ab Olympiadis CXVII. anno primo, quo Seleucus regnare orſus eſt in Aſia, vt ſcribit Euſebius in Chronico, a quo tempore vſque ad initium Olympiadis ſecundæ ac ducenteſimæ anni ſunt trecenti ac quadraginta. Porro initium Olympiadis CCII. incidit in annum XV. Tiberii Cæſaris, qui duobus Geminis coſſ. eſt inſignitus. Quo quidem anno & paſſionem & adſcenſionem domini contigiſſe, plerique veterum crediderunt. Inter quos eſt Tertullianus, Auguſtinus atque Victorius.

(*p*) Pagi critic. in Baron. an. XLI. n. III. tot.

dio catechumenorum notitiæ occultare adlaborauerit. Sed hoc abunde ab ALBASPINAEO, doctiſſimo eiusdem partis epiſcopo, profligatum eſt, qui in libro ſuo de *antiqua eccleſiæ politia in adminiſtratione euchariſtiæ*, lingua *Gallicana* edito [a], vti ab aliis [b] eum adlegatum reperio, hoc reiicit tamquam argumentum ad *Romanenſium* doctrinam de reali præſentia probandam minus idoneum. Nam recte obſeruat, veteres eccleſiæ patres non tantum myſterium euchariſtiæ, ſed ſacramentum etiam baptiſmi cathechumenis occultaſſe; immo pleroſque ſacros ritus & cærimonias, ſacramenti appellatione lato ſenſu cohoneſtatas, vt oleum, ex quo baptizati vngebantur, & ſacerdotum ordinationem, non minori ſtudio quam euchariſtiæ elementa haud initiatis celari conſueuiſſe. Vt adeo nuda huius myſterii catechumenis occultatio haud maius argumentum pro transſubſtantiatione in pane & vino euchariſtiæ eſſe poſſit, quam in aquis baptiſmi, vel vlla alia cærimonia, vbi idem ſilentium & cautionem adhibuerunt.

ERVDITVS SCHELSTRATVS ad nouas doctrinas & conſuetudines eccleſiæ ſuæ diſſimulandas atque excuſandas ingenioſius generaliorem huius vetuſtæ praxis vſum fecit. Librum edidit, quem de *diſciplina arcani* inſcripſit, librum a PAGIO [c]

(a) Albaſpin. Police de l'ancienne Egliſe, lib. I. c. II. p. 47. (p. 128. e. ad calcem Optati Par. MDCLXXIX.) Tout le monde allegue cette diſcipline pour preuve du corps de noſtre Seigneur, & pour confondre nos adverſaires: mais jamais ils n'ont pris garde que ces anciens Peres de l'Egliſe apportoient beaucoup de ſoin & de diligence à cacher les autres Sacraments aux Catechumenes & aux Eſtrangers; voir meſme que leur crainte & leur Religion alloit juſques là, que de leur refuſer non ſeulement intelligence, mais auſſi la ſeule prononciation de l'Oraiſon Dominicale & du Symbole des Apoſtres. Quant aux ceremonies de l'Egliſe, de quelque qualité qu'elles fuſſent, toute connoiſſance leur en eſtoit interdite; comme auſſi des Oraiſons qu'ils faiſoient pour quelque choſe que ce pût eſtre. Et encore cette police paſſoit plus outre: car les Catechumenes ne voyoient jamais les exorciſmes, ny les impoſitions des mains qu'on faiſoit ſur les Penitens du troiſieme degrè: & toutefois ils eſtoient Eſtrangers comme les Catechumenes, & ces exorciſmes n'eſtoient pas choſes auſquelles il y eut quelque ſecret ou quelque Myſtere qui pût tomber dans le mepris apres avoir eſté découvert. Plura huc ſpectantia vide ſis ibid. & pag. 199. 200. 201.

(b) Albertin. de euchariſt. lib. II. p. 703.

(c) Pagi critic. in Baron. an. CXVIII. n. IV. Aliquot ſæculis *diſciplinam arcani*

aliis-

aliiſque partis ſuæ ſcriptoribus magnopere laudatum, tamquam ora *proteſtantibus* obturantem, quando ex *Romanenſibus* quærunt, cur nulla recentiorum doctrinarum & conſuetudinum ipſorum veſtigia in vetuſtioribus eccleſiæ patribus reperiantur, vbi reſponſio ſemper fit ex hac *diſciplina arcani*, ideo videlicet, quod iſtæ doctrinæ & ritus occultati & ſola traditione, non ſcriptis, propagati ſint, ne haud initiati *Iudæi* & gentiles & catechumeni in eorum peruenirent notitiam. Hanc *diſciplinam arcani* in cauſſa fuiſſe dicit, quod primis eccleſiæ ſæculis nulli tractatus de ſeptem ſacramentis & ſanctorum imaginum cultu ſcripti ſint. Hæc omnia inde ab apoſtolorum ætate reuera credita & vſitata, ſed tamquam arcana religionis myſteria clam habita fuiſſe, non niſi initiatis & ad ea cognoſcenda præparatis reuelanda.

Artificivm hoc eſt, quo errores & abuſus, quibuscumque eccleſia aliqua ſcateat, defendi poterunt. Hoc nouo & admirabili inſtrumento, quod *diſciplinam arcani* vocitant, paullulum modo quis operetur, neceſſe eſt, ſic omnis diſſimilitudo & repugnantia, quæ inter antiquas eccleſiæ catholicæ doctrinas conſuetudineſque, & nouellas præſentis eccleſiæ *Romanæ* corruptiones apparet, illico euaneſcet & in ventos abibit. Vnde non eſt, quod mireris, ab illis, quorum commodis tantopere hoc inſeruit, vt nobile aliquod inuentum tantis laudibus efferri, quum tamen reuera non niſi caligo ſit, lectoris oculis offuſa, quæ facile diſpelli poterit, ſi de huius antiquæ diſciplinæ & praxeos origine, natura, vſu & cauſſis ex vero ipſum erudiamus.

§. II.

Hæc diſciplina primis eccleſiæ temporibus non ſtricte obſeruata.

Qvod ad originem eius attinet, eruditus Albaspinaevs recte obſeruauit, quod apoſtolorum ætate & aliquanto poſt in hac myſteria ſua catechumenis celandi diſciplina non adeo ſeveri fuerint. Nam contra *conſtitutionum* ſic dictarum *apoſtolica-*

ſeu occultationem quorumdam myſteriorum religionis catholicæ viguiſſe, & ex ea diſciplina complures patrum ſententias, quas proteſtantes contra catholicos adducunt, exponi poſſe *docte demonſtrat Schelſtratus, in diſſertatione ſingulari de diſciplina arcani.* Ibid. n. IX. Quæ omnia ex *Schelſtratio* in *egregia diſſertatione* de diſciplina arcani excerpta ſunt.

rum antiquitatem ita argumentatur [*d*]: *Poſtrema verba, quibus cauetur, ne octo libri conſtitutionum apoſtolicarum publicentur, aperte indicant, eas primis ſaeculis factas non eſſe, quum primi ſaeculi chriſtiani ſua lubentes myſteria, vt vel ex IVSTINO conſtat, enuntiarent.* Idem ex ATHENAGORA & TATIANO obſeruauit ALBERTINVS [*e*]. DALLAEVS [*f*] in ſententiam pedibus it ALBASPINAEI, eius-

(*d*) Albaſpin. obſeruat. lib. I. c. XIII. p. 38. Pariſ. MDCXXXI. fol. (p. 89. ed. Par. MDCXXIII. 4to.)

(*e*) Albertin. de euchariſt. lib. II. p. 709. Incertiſſimum eſt, vtrum Iuſtini temporibus iam de more fuiſſet, ſacramentalia ſigna haud initiatis occultare. Nec enim, vel ipſe, vel *Tatianus* eius diſcipulus, vel *Athenagoras*, vel Theophilus, vel Irenaeus, huiuſce occultationis vllibi, quod equidem ſciam, meminerunt.

(*f*) Dall. de ſcriptis Ignatii lib. I. c. XXII. p. 142. Nullae vſquam in horum ſaeculorum, ac ne in tertii quidem veris certisque auctoribus, quum verba de ſacramentis faciunt, huiusmodi reperiuntur apoſiopeſes, ſiue reticentiae; quod ego quidem meminerim. Hi & baptiſmi aquam, & lotionem, & oleum, poſtquam in vſu eſſe coepit, & vnctionem, & euchariſtiae panem, ac vinum, eſum & potum liberrime, quoties fert occaſio, ſine vllis ambagibus efferunt, neque quicquam auditoribus vel lectoribus ſuis de iis rebus diuinandum relinquunt; vt ex Iuſtini in apologia locis videre eſt, in quibus vtrumque ſacramentum totum apud homines non modo non initiatos, ſed etiam profanos & gentiles, Auguſtos ſcilicet & ſenatores Romanos planiſſime expoſuit. Neque Tertullianus aliter baptiſmum in libro, qui totus huius tituli eſt, explicauit; nullo diſſimulato, aut obſcuris vocibus adumbrato huius ſacramenti ritu. Sed neque vel in Irenaeo, Clemente Alexandrino, Origene, aliisque Graecis, vel in Cypriano, & Latinis anno domini CCLX. anterioribus vllum vſpiam deprehenditur illius arcani veſtigium. Vnde certo ac neceſſario concludimus, totam hanc illius arcani, quarto adulto, & toto quinto ſaeculo ſolennem & notiſſimam diſciplinam primis & apoſtolorum proximis ſaeculis nondum apud noſtros fuiſſe cognitam; quam ſcilicet, ſi iam tum obtinuiſſet, plane eſt incredibile vel violaturos fuiſſe Iuſtinum & Tertullianum, homines religioſiſſimos, vel ceteros eorumdem temporum ſcriptores, qui ſatis multi ſunt, penitus tacituros, indictamque praetermiſſuros fuiſſe. Albaſpinaeus Aurelianenſis non ita pridem epiſcopus, antiquitatis eccleſiaſticae ſolertiſſimus indagator, aſſentitur, ſcribens *primi ſaeculi chriſtianos ſua lubentes myſteria*, vt vel ex Iuſtino conſtat, *enuntiaſſe*. Atque hinc ille probat conſtitutiones, quae vulgo dicuntur *apoſtolicae*, *primis ſaeculis factas non eſſe*, quia ſcilicet *poſtremis harum verbis cautum eſt, ne octo earum libri publicentur*. Ergo, inquam, qui hoc ſacramentorum arcanum tam diligenter, & aliis praecipit & ipſe ſeruat hierarchiae ſcriptor, non modo non Areopagitici, id eſt apoſtolici, ſed ne tertii quidem ſaeculi homo fuit; vel hoc vno indicio ſatis prodit, ſe vel quarto exeunte, vel quinto ſaeculo vixiſſe; quo maxime illa viguit ſacramentalis arcani religio.

que teſtimonium cum approbatione adlegat. Et BASNAGIVS [g] tantum abeſt, vt apoſtolos myſteria ſua cathechumenis celaſſe exiſtimet, vt potius ſacramenta in illorum conſpectu eos adminiſtraſſe ſtatuat. Quo poſito tota fabrica, qua *diſciplinam arcani* ſuperſtruxit SCHELSTRATVS, vno motu labefactata penitus concidit. Certum enim eſt, apoſtolos non ita metuiſſe vel cauiſſe, ne catechumeni in chriſtianorum rituum & doctrinarum notitiam peruenirent, vti quidem feciſſe falſo dicuntur. Et certe quisquis apoſtolorum ſcripta obiter tantum inſpexerit, facile videbit, ipſos a celanda ſua opinione de angelorum, ſanctorum & imaginum cultu longiſſime abfuiſſe: quem contra expreſſe ſcripſerunt. Et ſi de myſteriis baptiſmi & euchariſtia loquuntur, magna cum ſermonis libertate id faciunt, nihil metuentes, ne catechumenorum animi offendantur.

§. III.

Sed circa Tertulliani *ætatem ex aliis omnino cauſſis, quam quas* Romanenſes *adferunt, introducta.*

IMMO vero, quando etiam hæc diſciplina in eccleſiam primum introducta fuit, planum eſt & euidens, ex aliis plane cauſſis, quam quas *Romanenſes* adferunt, id factum eſſe. Prima initia ſua hic mos cepiſſe videtur circa tempora TERTVLLIANI; nam primus ille omnium ſcriptor eſt, qui vllam eius mentionem facit [*h*]. *Omnibus myſteriis*, inquit, *ſilentii fides adhibetur*. Et hæreticos ſui temporis reprehendit, quod nullam huius diſciplinæ rationem habeant. *Quis catechumenus*, inquit [*i*], *quis fidelis, incertum eſt: Pariter audiunt, pariter orant. Etiam ethnici ſi ſuperuenerint, ſanctum canibus & porcis margaritas, licet non veras, iactabunt.* Hinc planum eſt, eccleſiam inter catechumenos & fideles iam diſcrimen aliquod feciſſe, quod hæretici non fecerint: Locum catechumenorum iam ſeparatam eccleſiæ partem fuiſſe; audiſſe eos ſermones, ſed non omnes, quos fidelibus audire licuerit; habuiſſe eos precationes ſibi proprias, ſed ad fidelium precationes audiendas non fuiſſe admiſſos, quippe quæ celebrationi

(*g*) Baſnag. Exercitat. in Baron. p. 419. Alta de myſteriis ſilentia non agebant apoſtoli, nec catechumenos arcebant a ſacramentorum conſpectu.

(*h*) Tertullian. apologetic. c. VII.

(*i*) Tertullian. de præſcript. aduerſ. hæretic. c. XLI.

Digitized by Google

euchariſtiæ, a qua catechumeni excludebantur, peculiares eſſent. Sed hæc omnia facta ſunt & fieri potuerunt ſine vllo, ad recentiores arcani inuentores hinc redundante, emolumento. Nam in hiſce omnibus nullum conſilium celandi catechumenis iſtiusmodi myſteria, cuiusmodi cultus ſanctorum, angelorum & imaginum eſſe perhibetur, obſeruamus. Quid? quod TERTVLLIANVS de huiusmodi cultibus aperte loquatur, eosque tamquam ſuperſtitioſos indignabundus damnet, vtpote qui ad gentiles tantum vel hæreticos, non ad eccleſiæ myſteria, ſpectent.

§. IV.

Quod probatur e particulari earum rerum recenſione, quas catechumenis celarunt. Quæ erant: Primo, *Modus adminiſtrandi baptiſmum.*

NEQVE vero ſequentibus temporibus ſcriptor quispiam, huius diſciplinæ faciens mentionem, ex illis omnibus, qui, quæ a catechumenorum notitia vel inſpectione remota fuerint, particulatim recenſent, cultum ſanctorum vel imaginum in myſteriorum catechumenis celatorum cenſu fuiſſe, vel vno verbo ſignificat. Myſteria vero, quæ ſtudioſe quodammodo illis occultabantur, erant. 1. Modus adminiſtrandi baptiſmum. 2. Vnctio ſeu chriſma. 3. Ordinatio ſacerdotum 4. Liturgia, ſiue publicæ precationes eccleſiæ. 5. Modus celebrandi euchariſtiam. Et 6. ad certum tempus myſterium ſacroſanctæ trinitatis, ſymbolum & oratio dominica, donec maiores profectus feciſſent & ad baptiſmum recipiendum eſſent idonei. Primo, de occultando catechumenis modo adminiſtrandi baptiſmum ſollicitos eos fuiſſe, inde apparet, quod catechumenis ne quidem intrare [k], vel inſpicere baptiſterium, ſiue locum, vbi baptiſmus adminiſtrabatur, ſecundum regulam concilii *Arauſicani* primi, permiſſum fuit. Hinc BASILIVS [l] baptiſmum, euchariſtiam, & oleum chriſmatis res eſſe dicit, quas non intueri fas ſit haud initiatis. Et AVGVSTINVS [m] interrogans: *Quid eſt, quod occultum eſt & non publicum in eccleſia?* reſpondet, *ſacramentum baptiſmi,*

(k) Concil. Arauſican. I. can. XIX. (tom. III. concil. p. 1450.) Ad baptiſterium catechumeni numquam admittendi.

(l) Baſil. de Spirit. S. c. XXVII. tom. II. p. 352. ἃ οὐδὲ ἐποπτεύειν ἔξεστι τοῖς ἀμυήτοις.

(m) Auguſtin. comment. in pſalm. CIII. concio I. tom. VIII. p. 484. (tom. VIII. pag. 181. edit. Baſil. MDLXIX.)

ſacra-

ſacramentum eucharistiæ. Opera noſtra bona vident & pagani, ſacramenta vero occultantur illis. Quemadmodum vero catechumenos ad intuendam baptiſmi adminiſtrationem non admittebant, ita apud illos de baptiſmo non plane & perſpicue, ſed tecte & occulte loquebantur, vel eos tamquam auditores minus aptos & idoneos prorſus excludebant. *De myſteriis*, inquit CYRILLVS HIEROSOLIMYTANVS [n], *apud catechumenos aperte non loquimur, ſed multa ſæpe loquimur obtecte, vt fideles, qui rem tenent, intelligant, & qui non tenent, haud lædantur.* Ita THEODORETVS [o]: *Obſcure propter non initiatos de diuinis myſteriis diſſerimus, his vero ſemotis perſpicue initiatos docemus.* Similiter NAZIANZENVS [p] loquens de baptiſmo, *Habes*, inquit, *de myſterio, quæ foras exportare, atque ad vulgi aures efferre licet. Cetera intus, trinitate iuvante, addiſces, quæ etiam ipſa, apud te ipſum occultabis baptiſmo retenta.* Et CHRYSOSTOMVS loquens de diacono quodam, eos, qui baptiſmum licet nondum inſtructi acceperant, docere auſo, *Ad eos*, inquit, [q] *diſſerebat, nihil autem quam quæ ad myſteria pertinebant, eos docebat, nec haud initiatos intereſſe permittebat.* Et THEODORETVS: *Hæc nos de ſancto baptiſmate ſentire docuit diuinus apoſtolus, quod conſepultis Chriſto reſurrectionis participes erimus* [r]. *Verum heic magis myſtico ſermone opus eſt.* Et CYRILLVS ALEXANDRINVS [s]: *Ne ad haud initiatorum aures arcana deſerens offendam Chriſtum - - relinquam ea, quæ ſunt altioris intelligentiæ.* Denique auctor ſub nomine DIONYSII AREOPAGI-

(n) Cyrill. catech. VI. n. XVI. οὐδὲ τῶν μυστηρίων ἐπὶ κατηχουμένων λευκῶς λαλοῦμεν· ἀλλὰ πολλὰ πολλάκις λέγομεν ἐπικεκαλυμμένως, ἵνα οἱ εἰδότες πιστοὶ νοήσωσι, καὶ οἱ μὴ εἰδότες μὴ βλαβῶσι.

(o) Theodoret. quæſt. XV. in Numer. tom. I. p. 149. ἀσήμως διὰ τοὺς ἀμυήτους περὶ τῶν θείων διαλεγόμεθα μυστηρίων, τούτων δὲ χωριζομένων σαφῶς τοὺς μεμυημένους διδάσκομεν

(p) Nazianz. orat. XL. de bapt. (tom. I. p. 672.) ἔχεις τοῦ μυστηρίου τὰ ἔκφορα, καὶ ταῖς τῶν πολλῶν ἀκοαῖς οὐκ ἀπόρρητα· τὰ δὲ ἄλλα εἴσω μαθήσῃ, τῆς τριάδος χαριζομένης, ἃ καὶ κρύψεις παρὰ σεαυτῷ σφραγῖδι κρατούμενα.

(q) Chryſoſtom. hom. XLVI. in acta (p. 868. edit. Seuil.) ἄλλο μὲν οὐδὲν, τὰ δὲ τῶν μυστηρίων μόνον, ὡς μηδὲ τοὺς ἀμυήτους συγχωρεῖν παρεῖναι.

(r) Theodoret. hæret. fabul. lib. V. c. XVIII. ἀλλὰ μυστικωτέρων δεῖ λόγων ἐνταῦθα.

(s) Cyrill. Alexandr. adu. Iulian. lib. VII. (tom. VI. p. 247. Par. MDCXXXVIII.) ἵνα τοίνυν μὴ εἰς τὰς τῶν ἀμυήτων ἀκοὰς ἐκφέρων τὰ κεκρυμμένα προσκρούσαιμι λέγοντι τῷ Χριστῷ - - τῶν βαθυτέρων ἀφέξομαι.

Digitized by Google

TAE [t]: *Diuina deinceps natiuitatis diuina ſymbola inſpiciamus. Nemo autem haud initiatus ſpectatum veniat.* Ex quibus locis omnibus aliisque, quæ in *canonibus apoſtolicis* [u] & aliis auctoribus in hanc ſententiam leguntur, diſcimus, quod, licet veteres de doctrina baptiſmi catechumenos in tantum erudiuerint, vt ſpiritualem eius indolem & ſcopum cognoſcerent, numquam tamen ad intuendam externam cærimoniam, vel ad audiendos planos & perſpicuos ſermones de modo illum adminiſtrandi illos admiſerint, priusquam ad ipſum recipiendum digne eſſent præparati.

§. V.

Secundo, *Modus adminiſtrandi ſanctam vnctionem ſeu confirmationem.*

EAMDEM diſciplinam obſeruarunt reſpectu *ſanctæ vnctionis chriſmatis*, quam *Latini* impoſitionem manuum ſeu confirmationem vocant. BASILIVS [x] loquens de oleo vnctionis, quod conſeruari ſolebat, ex illis id eſſe dicit, quæ haud initiatis non ſit fas intueri. Et INNOCENTIVS I. pontifex *Romanus* ad alium ſcribens epiſcopum de *confirmatione* deque verborum forma in eo vſitata, *Verba*, inquit [y], *dicere non poſſum, ne magis prodere videar, quam ad conſultationem reſpondere.*

§. VI.

Tertio, *Sacerdotum ordinatio.*

PORRO ſacerdotum ordinationem inter ea reperimus, quæ catechumenis celabantur. Concilium *Laodicenum* [z] canonem habet huc ſpectantem: *Quod non oporteat ordinationes ſub conſpectu audientium* (hoc eſt, catechumenorum) *celebrari.* Et CHRYSOSTOMVS de hoc officio precationibusque ſolemnibus, in conſecratione vſitatis, verba faciens obſcure & tecte propter catechumenos loquitur. *Is*, inquit, [a] *qui ordinandi mu-*

(t) Dionyſ. eccleſ. hierarch. c. II. p. 251. ἑξῆς τὰ θεῖα τῆς θεογενεσίας ἐποπτεύσωμεν σύμβολα· καί μοι μηδεὶς ἀτέλεστος ἐπὶ τὴν θέαν ἴτω.

(u) Canon. apoſt. c. LXXXV. αἱ διαταγαὶ - - ἃς οὐ χρὴ δημοσιεύειν ἐπὶ πάντων, διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυστικά. Conſtitutiones - quas non oportet coram omnibus diuulgare, ob myſtica, quæ in eis ſunt.

(x) Baſil. de ſpirit. S. c. XXVII. vid. ſub litt. antec. (l)

(y) Innocent. epiſt. I. ad Decentium Eugubin. c. III. (tom. II. concil. p. 1246.)

(z) Concil. Laodic. can. V. (tom. I. concil. p. 1498.) Μὴ δεῖν τὰς χειροτονίας ἐπὶ παρουσίᾳ ἀκροωμένων γίνεσθαι.

(a) Chryſoſt. hom. XVIII. in 2 Cor. p. 872. (tom. V. p. 673. e. edit. Francof.):

nus

Digitized by Google

nus obiturus eſt, illorum preces tum poſcit, atque ipſi calculum ſuum addunt, acclamantque ea, quæ norunt, qui myſteriis initiati ſunt. Neque enim fas eſt coram profanis cuncta detegere.

§. VII.

Quarto, *Liturgia, ſiue publicæ precationes eccleſiæ, quales erant, quæ pro energumenis, pœnitentibus & fidelibus fiebant.*

Pvblica liturgia, ſiue ſolemnes eccleſiæ precationes, itidem catechumenis occultabantur. Nam vni catechumenorum ordini, qui *audientes* vocabantur, ſolum ſtare & ſermones, non autem precationes eccleſiæ, audire permiſſum erat. Alius ordo, quos *genuflectentes* ſiue *ſubſtratos* appellabant, preces eccleſiæ ſibi ipſis quidem peculiares, non autem alias habebant. Et *competentes* ſtabant tantummodo ad audiendas precationes, quæ pro ipſis & *energumenis* fiebant, & tum dimittebantur. Ne quidem eas audire preces poterant, quæ pro pœnitentibus, multo minus quæ pro eccleſia militante vel vllis aliis, ad ſacram communionem vadentibus, offerebantur. Nam ante, quam preces iſtæ initium caperent, diaconi, ſiue ſacri eccleſiæ præcones, exclamabant: *Ne quis audientium!* vel; *Ite, miſſa eſt.* Vnde porro facile ad colligendum eſt, ſolemne officium abſoluendi pœnitentes numquam præſentibus catechumenis fuiſſe peractum. Non enim tempus abſoluendi erat, priusquam omnes eſſent dimiſſi, ipſis *pœnitentibus* exceptis, qui abſoluendi erant; id quod fiebat proxime ante, quam ad altare iretur, ad ordiendam ſacræ euchariſtiæ celebrationem. Quemadmodum ex verbis Optati liquet, vbi hac de re, tamquam conſuetudine in eccleſia pariter & apud *Donatiſtas* [b] vſitata, loquitur. *Inter vicina momenta*, inquiens, *dum manus imponitis & delicta donatis, mox ad altare conuerſi dominicam orationem prætermittere non poteſtis.* Hæc omnia igitur catechumenis celabantur: Numquam enim horum quidquam vel audiendi vel ſpectandi habebant poteſtatem.

μέλλων χειροτονεῖν, καὶ τὰς ἐκείνων εὐχὰς καλεῖ τότε, καὶ αὐτοὶ ἐπιψηφίζονται, καὶ ἐπιβοῶσιν ἅπερ ἴσασιν οἱ μεμυημένοι· οὐ γὰρ δὴ θέμις ἐπὶ τῶν ἀμυήτων ἐκκαλύπτειν ἅπαντα.

(b) Optat. contr. Parmen. lib. II. p. 57. (p. 52. edit. Pariſ. MDCLXXIX.) Vid. conſtitut. apoſtolic. lib. VIII. c. VI. VII. VIII. tot.

§. VIII.

§. VIII.

Quinto, *Modus celebrandi euchariſtiam.*

VERVM, vt euchariſtia ſummum chriſtianæ religionis myſterium erat, ita de eo catechumenis occultando omnium maxime laborabant. Et in hoc diſcrimen aliquod inter vnum *pœnitentium* ordinem & *catechumenos* ſtatuebant. Nam ſupremo pœnitentium ordini, qui *conſiſtentes* vocabantur, precibus eucharisticis intereſſe, & oblationem dari & recipi a fidelibus videre licitum erat, tametſi eam cum illis participare non poſſent. Catechumeni autem omnium ordinum ab hiſce omnibus penitus erant excluſi. Semper ante dimittebantur, quam hæ preces inchoarentur, & ianuæ eccleſiæ a miniſtris cuſtodiebantur, quibus negotium datum erat cauere, ne quis haud initiatus introiret. *Myſteria clauſis ianuis celebramus*, inquit CHRYSOSTOMVS [c], *& eos, qui nondum initiati ſunt, adeſſe prohibemus.* Erat hoc ſacramentum vnum ex occultatis & non publicis in eccleſia, quemadmodum AVGVSTINVM de eo loqui, antea [d] audiuimus. Ex iis erat, quæ non fas erat intueri haud initiatis, ſecundum BASILIVM [e]. Hinc *conſtitutionum apoſtolicarum* auctor [f] inter alia & id diaconis iniungit, vt non tantum ipſos abire iubeant, ſed portas etiam cuſtodiant, ne quis eorum, durante euchariſtiæ celebratione, ingrediatur. EPIPHANIVS [g] & HIERONYMVS [h] hoc nomine *Marcionitas* reprehendunt,

(c) Chryſoſtom. hom. XXIII. in Matth. p. 236. (hom. XXIV. p. 238. c. edit. Francof.) Τὰ μυστήρια διὰ τοῦτο τὰς θύρας κλείσαντες ἐπιτελοῦμεν, καὶ τοὺς ἀμυήτους εἴργομεν.

(d) Auguſtin. in pſalm. CIII. vid. ſupra §. IV. litt. (m) p. 124.

(e) Baſil. de ſpirit. S. c. XXVII. vid. ibid. litt. (l) ibid.

(f) Conſtit. apoſt. lib. II. c. LVII. Φυλαττέσθωσαν αἱ θύραι, μή τις ἄπιστος εἰσέλθοι, ἢ ἀμύητος. Portæ cuſtodiantur, ne quis infidelis, aut nondum baptiſmo initiatus ingrediatur. Ibid. lib. VIII. c. XI. Οἱ διάκονοι ἱστάσθωσαν εἰς τὰς τῶν ἀνδρῶν θύρας, καὶ οἱ ὑποδιάκονοι εἰς τὰς τῶν γυναικῶν· ὅπως μή τις ἐξέλθοι, μήτε ἀνοιχθῇ ἡ θύρα, κἂν πιστός τις ᾖ, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀναφορᾶς. Diaconi ſtent ad ianuas virorum, & ſubdiaconi ad ianuas mulierum; vt nemo egrediatur, neue aperiatur ianua tempore oblationis, licet adueniat quiſquam fidelis.

(g) Epiphan. hæreſ. XLII. num. III. μυστήρια δὲ ἔσωθεν παρ' αὐτῷ ἐπιτελεῖται, τῶν κατηχουμένων ὁρώντων. Myſteria catechumenis cernentibus apud illum celebrantur.

(h) Hieron. comment. in Galat. VI. tom. IX. p. 199. (tom. VI. p. 156. d. edit. Par.

quod

quod hac diſciplina contemta catechumenos indiſcriminatim cum fidelibus ad omnia myſteria ſua admittant. Idem PALLADIVS [*i*] inimicis CHRYSOSTOMI imputat, quod in excitato aduerſus eum tumultu haud initiatis occaſionem dediſſent in eccleſiam irrumpendi eaque videndi, quæ illis nefas eſſet intueri. Immo vero eccleſia huius diſciplinæ tantopere ſtudioſa erat, VT ATHANASIVS *Meletianos* falſi teſtimonii contra ſe convinceret, quum illi teſtimonio cuiusdam catechumeni probare adlaborarent, quod *Macarius* menſam ſacram tempore oblationis euertiſſet. Rem ita ſe habere non poſſe, dicebat; quia ſi intus fuiſſent catechumeni [*k*], tempus oblationis eſſe non potuiſſet.

NEQVE vero catechumenos ab horum myſteriorum inſpectione tantum excludebant, ſed ab omnibus etiam ſermo-

MDCXLIII.) *Communicet*] Marcion hunc locum ita interpretatus eſt, vt putaret fideles & catechumenos ſimul orare debere.

(*i*) Pallad. vit. Chryſoſtom. c. IX. Not. Non inuenio heic, quæ huc referri poſſint, niſi quæ proxime ſubiicio, quæ tamen non dicunt, vidiſſe non initiatos ea, *quæ oculis eorum ſubiici nefas fuerit*. Ἔχων Θρᾶκας ξιφήρεις νεοστρατεύτους κατὰ τὸν Ἡσαῦ τετρακοσίους, ἀναιδεῖς περιστὰς, ἐπεπήδησεν αἰφνίδιον κατὰ τὴν νύκτα, σὺν τοῖς ὑποδεικνύουσι κληρικοῖς καὶ τοῖς στρατιώταις ἰταμῶς, ὡς ἅτε λύκος, σιδήρῳ στίλβοντι διασχίσας τοὺς ὄχλους, χωρήσας δ' ἔνδον τῶν μακαρίων ὑδάτων ἐπὶ κωλύσει τῶν μυουμένων τὴν ἀνάστασιν τοῦ σωτῆρος· καὶ τοῦ μὲν διακόνου θρασέως ἐπιπαχθεὶς, τὰ σύμβολα ἐκχέει· τοὺς δὲ πρεσβυτέρους ἤδη που καὶ ἡλικιώτας, ῥοπάλοις κατὰ κρανίου παίσας, αἵματι κιρνᾷ τὴν κολυμβήθραν. Ipſe (Lucius gentilis ab Acacio, Chryſoſtomi aduerſario, inductus) tirones habens, diſtrictos gladios geſtantes, inſtar Eſau quadringentos, egregie impudentes, eum indicibus clericis (ex parte Acacii) & militibus, inſolenter vt lupus, coruſcante ferro multitudinem perrumpens, penetrat vſque ad ſanctas aquas, vt prohiberet eos, qui initiabantur ſacramento dominicæ reſurrectionis. Et in diaconum procaciter illius ſymbola effudit: Presbyteros vero grandæuos fuſtibus in capite feriens, ſacrum fontem cruore conſperſit.

Eadem querela apud ipſum Chryſoſtomum legitur epiſt. I. ad Innocent. papam Tom. IV. p. 681. (p. 596. edit. Francof.) ἀλλ' ἔνθα τὰ ἅγια ἀπέκειτο εἰσελθόντες οἱ στρατιῶται, ὧν ἔνιοι, καθ' ὡς ἔγνωμεν, ἀμύητοι ἦσαν, πάντα τε ἑώρων τὰ ἔνδον. Et locum, in quo ſancta condita ſeruabantur, ingreſſi ſunt milites, quorum aliquos ſcimus nullis iniatos myſteriis, & viderunt omnia, quæ intus erant.

(*k*) Athan. apol. II. tom. I. p. 747. (p. 148. a. b. edit. Par. MDCXCVIII.) πῶς οἷόν τε ἦν προσφορὰν προκεῖσθαι, ἔνδον ὄντων τῶν κατηχουμένων; εἰ γὰρ ἔνδον ἦσαν οἱ κατηχούμενοι, οὔπω ἦν ὁ καιρὸς τῆς προσφορᾶς. Qui potuit oblatio appoſita eſſe, quum intus eſſent catechumeni? Si enim intus erant catechumeni, nondum oblationis tempus erat.

nibus, qui de myſteriis illis publice habebantur. Diſtinguebant inter argumenta moralia & myſtica, catechumenos ad illa non ad hæc admittentes, quemadmodum alio iam loco [*l*] ex teſtimoniis THEODORETI [*m*], AVGVSTINI [*n*] & AMBROSII [*o*] demonſtrauimus. Quibus CYRILLI HIEROSOLYMITANI [*p*] teſtimonium addere placet, *Fueras & tu aliquando*, inquientis, *catechumenus, neque propoſita myſteria tibi enarrabantur: quando autem ſublimitatem eorum, quæ nunc traduntur, experientia didiceris, nunc plane intelliges, dignos non eſſe catechumenos, qui ea audiant:* Nec non GAVDENTII, epiſcopi *Brixienſis*, qui in ſermone ſuo ad neophytos [*q*] ea ſe illis nunc aperturum dicit myſteria, quæ præſentibus catechumenis explanari non poſſint. Interdum quidem de euchariſtia coram catechumenis in ſermonibus ſuis popularibus loquebantur; tum vero tam obſcuro & tecto loquendi vtebantur genere, vt a ſolis fidelibus non autem a catechumenis intelligi poſſent. Secundum illud CHRYSO-

(*l*) Lib. I. c. IV. §. VIII. volum. I. p. 40.

(*m*) Theodoret. quæſt. XV. in Numer. *Ἀσήμως διὰ τοὺς ἀμυήτους περὶ τῶν θείων διαλεγόμεθα μυστηρίων· τούτων δὲ χωριζομένων, σαφῶς τοὺς μεμυημένους διδάσκομεν.* Obſcure propter non initiatos diſſerimus de diuinis myſteriis: his vero ſemotis, initiatos aperte docemus.

(*n*) Auguſt. ſerm. I. ad neophyt. in append. tom. X. p. 845. Dimiſſis iam catechumenis, vos tantum ad audiendum retinuimus: quia præter illa, quæ omnes chriſtianos conuenit in commune ſeruare, ſpecialiter de cæleſtibus myſteriis loquuturi ſumus, quæ audire non poſſunt, niſi qui ea donante iam domino perceperunt. Tanto ergo maiore reuerentia debetis audire, quæ dicimus, quanto maiora iſta ſunt, quæ ſolis baptizatis & fidelibus auditoribus committuntur; quam illa, quæ etiam catechumeni audire conſueuerunt.

(*o*) Ambroſ. de his, qui miniſteriis initiantur c. I. De moralibus quotidianum ſermonem habuimus, quum vel patriarcharum geſta, vel prouerbiorum legerentur præcepta: vt his informati atque inſtituti adſueſceretis maiorum ingredi vias, eorumque iter carpere, ac diuinis obedire mandatis, quo reuocati per baptiſmum eius vitæ vſum teneretis, quæ ablutos deceret. Nunc de myſteriis dicere admonet, atque ipſam ſacramentorum rationem edere: quam ante baptiſmum ſi putaſſemus inſinuandam nondum initiatis, prodidiſſe potius quam edidiſſe æſtimaremur.

(*p*) Cyrill. catech. præfat. n. VII. *ἦς ποτὲ καὶ σὺ κατηχούμενος, οὐ διηγησάμην σοι τὰ προκείμενα· ὅταν τῇ πείρᾳ λάβῃς τὸ ὕψωμα τῶν διδασκομένων, τότε ἂν γνώσῃ ὅτι ἀνάξιοι οἱ κατηχούμενοι τῆς ἀκοῆς.*

(*q*) Gaudent. ſerm. II. ad neophytos bibl. patr. tom. II. p. 14. Ea ſolum aperienda neophytis, quæ præſentibus catechumenis explanari non poſſunt.

STOMI

STOMI [r]; *Volo quidem aperte id dicere, non audeo vero propter eos, qui non ſunt initiati. Ii enim difficiliorem nobis faciunt expoſitionem, cogentes aut non perſpicue loqui, aut eis arcana enuntiare.* Hoc intuitu EPIPHANIVS, de verbis inſtitutionis loquens coram catechumenis, nolebat dicere, *hic panis corpus meum eſt, hoc vinum ſanguis meus eſt*; ſed *hoc meum eſt, hoc & hoc* [s], initiatis permittens ſuam cognoſcere ſententiam, non vero catechumenis. Hinc eſt, quod tam frequenter iſta vtantur phraſi *ἴσασιν οἱ μεμυημένοι*, *Iniati ſciunt quod dicitur*. Et, *Norunt fideles*; quam formulam CASAVBONVS [t] apud vnum CHRYSOSTOMVM non minus quinquagies occurrere obſeruauit. Aliam ſcitam obſervationem in hanc materiam facit CASAVBONVS, quam eruditus ALBERTINVS [u] ex ipſo adſumit & ſtrenue defendit, quod „quum in ſacramentis tria occurrant conſideranda; 1. „ſymbola ſignificantia; 2. res ſymbolis ſignificatæ; & 3. ritus „celebrandorum ſacramentorum; veteres non adeo res in ſa„cramentis ſignificatas & efficaciam illorum ſiluerint, quam „ſymbola ipſa & ritus celebrandi ac rituum cauſſas„. Non enim dubitabant, coram haud initiatis de euchariſtia tractantes, corpus & ſanguinem Chriſti frequentiſſime nominare, eodem quidem tempore, quum panem & vinum nominare, vel de modo euchariſtiam adminiſtrandi loqui refugerent, quemadmodum ALBERTINVS ex THEODORETO aliisque pluribus probat. Quæ ſatis euincunt, rationem celandi catechumenis myſteria non fuiſſe eam, quod transſubſtantiationem crediderint, vt *Romanenſes* ſtatuunt: Ita enim potius nomina *corporis* & *ſanguinis* Chriſti, quam externorum ſymbolorum nomina, &

(r) Chryſoſtom. hom. XL. in 1 Cor. (p. 688. tom IV. edit. Sauil.) *βούλομαι σαφῶς τοῦτο εἰπεῖν, οὐ τολμῶ δὲ διὰ τοὺς ἀμυήτους· οὗτοι γὰρ δυσκολωτέραν ἡμῖν ποιοῦσι τὴν ἐξήγησιν, ἀναγκάζοντες ἢ μὴ λέγειν σαφῶς, ἢ εἰς αὐτοὺς ἐκφέρειν τὰ ἀπόῤῥητα.*

(s) Epiphan. anchorat. n. LVII. *ἀνέστη ἐν τῷ δείπνῳ καὶ ἔλαβε τάδε, καὶ εὐχαριστήσας εἶπε* τοῦτό μου ἐστὶ τόδε. A cœna ſurgens hæc accepit, & gratias agens dicit: *Hoc meum eſt hoc.*

(t) Caſaub. exercit. XVI. in Baron. p. 490. Quis ita hoſpes in patrum lectione, cui ſit ignota formula, in mentione ſacramentorum potiſſimum vſu trita, *ἴσασιν οἱ μεμυημένοι, norunt initiati quod dicitur*, quæ formula in vnius Chryſoſtomi homiliis aut aliis ſcriptis, minimum quinquaginta locis poteſt obſeruari.

(u) Albertin. de euchar. lib. II. p. 708.

myſticos, celebrandi ritus occultaturi fuiſſent, quorum poſteriora non priora ſtudioſe celarunt. Qui hac de re plura legere geſtiunt, elaboratiſſimam iſtam acutiſſimi & erudítiſſimi illius auctoris diſſertationem conſulant, in qua ad omnes COFFETELLI obiectiones contra præſentem adſertionem reſpondet.

§. IX.

Sexto, *Myſterium trinitatis, ſymbolum fidei, & oratio dominica primo catechumenorum ordini.*

VLTIMVM earum rerum, quas ad certum tempus imperfectioribus catechumenis occultabant, genus ſublimiora chriſtianæ religionis capita erant, vti myſterium ſacroſanctæ trinitatis & vnionis hypoſtaticæ, vna cum ſymbolo ipſo & oratione dominica, quam catechumeni non docebantur, niſi iamiam baptizandi. Ita enim THEODORETVS [x] nobis narrat. *Hanc orationem*, inquiens, *haud nondum initiatos, ſed iam iam baptizandos condocemus.* Nemini enim eorum, qui nondum baptizati erant, dicere permiſſum erat: *Pater noſter, qui es in cælis*, quod donum adoptionis nondum eſſent adepti. Qui vero baptiſmi participes facti erant, deum patrem ſuum vocare poterant, vtpote inter filios gratiæ adoptati. CHRYSOSTOMVS eodem modo loquitur [y]. *Quod fidelibus*, inquiens, *oratio iſta conueniat, & eccleſiæ regula ipſa teſtatur, & ipſius orationis exordium. Nondum quippe initiatus baptiſmatis ſacramento non poteſt deum patrem vocare.* Hæc oratio tunc temporis ſanctæ euchariſtiæ peculiaris erat & propria, nec vmquam in eccleſia ſed tantum ad altare vſitata, vbi nulli catechumeni, ſed tantum fideles præſentes erant, ideoque εὐχὴ πιστῶν, *oratio fidelium*, vocitata. Et vna illius orationis petitio ad euchariſtiam magis ſpeciatim pertinere credebatur, *Da nobis hodie panem noſtrum quotidianum*, ἄρτον ἐπιούσιον, *panem ſupra-*

(x) Theodoret. epitom. diuin. decret. lib. V. hæret. fabul. c. XXVIII. Ταύτην τὴν προσευχὴν ὀ τοὺς ἀμυήτους, ἀλλὰ τοὺς μυσταγωγουμένους διδάσκομεν.

(y) Chryſoſtom. hom. XX. al. XIX. in Matth. p. 200. (tom. I. p. 243. fin. ed. Francof.) Ὅτι πιστοῖς αὕτη ἡ προσευχὴ προσήκει, καὶ οἱ νόμοι τῆς ἐκκλησίας διδάσκουσι, καὶ τὸ προοίμιον τῆς εὐχῆς· ὁ γὰρ ἀμύητος οὐκ ἂν δύναιτο πατέρα καλεῖν τὸν Θεόν. Chryſoſtom. hom. II. in 2 Cor. p 740. (pag. 516. b. edit. Francof.) οὐδέπω εὐχὴν ἔχουσι τὴν νενομισμένην καὶ εἰσενεχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, οὐδέπω παῤῥησίαν κέκτηνται, ἀλλ' ἑτέρων δέονται τῶν μυσταγωγηθέντων. Nondum lege ſancitam atque a Chriſto inuectam precationem habent, nondum liberius orandi poteſtatem nacti ſunt, ſed aliorum, qui myſteriis initiati ſunt, ope indigent.

ſub-

ſubſtantialem ſiue *ſupracæleſtem*, vt non pauci veterum id reddunt. Quam ob cauſſam orationem dominicam nullum catechumenum, niſi de ſupremo competentium ordine, paucis diebus ante baptiſmum, docebant. Quemadmodum ex verbis AVGVSTINI [z] diſcimus, *Tenete*, inquientis, *hanc orationem, quam reddituri eſtis ad octo dies. Quicumque autem veſtrum non bene ſymbolum reddiderunt, habent ſpatium, teneant: quia die ſabbathi audientibus omnibus, qui aderunt, reddituri eſtis die ſabbathi nouiſſimo, quo die baptizandi eſtis. Ad octo autem dies ab hodierno die reddituri eſtis hanc orationem, quam hodie accepiſtis. Cuius caput eſt, Pater noſter, qui es in cælis.* Ita hanc orationem tantum pridie *dominicæ palmarum* accipiebant, reddituri illam pridie paſchatos, qui dies baptiſmatis eorum erat.

EAMDEM diſciplinam ratione ſymboli fidei obſeruabant, quod catechumenis non niſi eodem tempore, quo orationem dominicam, nempe paullo ante baptiſmum tradebant. Hoc non ſemper in charta & atramento ſcribebant, ſed in tabulis cordis carneis, vti HIERONYMVS [a] loquitur, verbo oris alii aliis tradentes, ne haud initiatis & infidelibus innoteſceret. Quæ ratio eſt, quam SOZOMENVS [b] adfert, cur verba ſymboli *Nicæni* in hiſtoria ſua non exhibeat, quia veriſimile ſit, quos-

(z) Auguſtin. hom. XLII. tom. X. p. 195. , pag. 126. d. edit. Baſil. MDLXIX.)

(a) Hieronym. epiſt. LXI. ad Pammachium c. IX. Symbolum fidei & ſpei noſtræ, quod ab apoſtolis traditum, non ſcribitur in charta & atramento, ſed in tabulis cordis carnalibus.

(b) Sozom. lib. I. c. XX. ἵνα δὲ καὶ εἰς τὸν ἑξῆς χρόνον βέβαιον καὶ δῆλον τοῖς ἐσομένοις ὑπάρχῃ τὸ σύμβολον τῆς τότε συνιστάσης πίστεως, ἀναγκαῖον ᾠήθην εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας, αὐτὴν τὴν περὶ τούτου γραφὴν παραθέσθαι· εὐσεβῶν δὲ καὶ φίλων καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπισταμένων, οἷα δὴ μύσταις καὶ μυσταγωγοῖς μόνοις δέοντα λέγειν καὶ ἀκούειν ὑφηγουμένων ἐπῄνεσα τὴν βουλήν· οὐ γὰρ ἀπεικὸς καὶ τῶν ἀμυήτων τινὰς τῇδε τῇ βίβλῳ ἐντυχεῖν· ὡς ἔνι δὲ τῶν ἀπορρήτων ἃ χρὴ σιωπᾶν ἀποκρυψάμενος, ὡς μὴ πάμπαν ἀγνοεῖν τὰ δόξαντα τῇ συνόδῳ. Vt poſteris in perpetuum ratum ac manifeſtum eſſet eius fidei ſymbolum, in quam vniuerſi tum conſenſerunt, initio quidem exiſt maueram, exemplum illius fidei ad veritatis demonſtrationem hic neceſſario apponendum eſſe. Sed quum quidam ex amicis, viri pii & harum rerum notitia præditi ſuaſiſſent mihi, vt ea quidem, quæ a ſolis initiatis ac ſacerdotibus dici audirique fas eſt, ſilentio inuoluerem, eorum conſilium probaui. Quippe veriſimile eſt, quosdam ſacramentis fidei noſtræ minime initiatos, hunc librum lecturos eſſe. Verum occultatis a me, quantum fieri potuit, arcanis, quæ reticenda ſunt, ne lectores ea, quæ a concilio decreta ſunt, penitus ignorent. cetera.

 dam

Digitized by Google

dam ſacramentis fidei chriſtianæ minime initiatos librum ſuum lecturos, a quibus ea legi audirique non conueniat. Sollicite cauebant, ne cum incipientibus profunda trinitatis & incarnationis myſteria communicarentur, donec ad ea recipienda præmiſſis inſtitutionibus digne eſſent præparati. Hinc, obſeruante HIERONYMO [c], conſuetudo erat eccleſiæ, vt hac inſtitutionis parte ſepoſita, nihil harum doctrinarum illis traderetur, niſi per quadraginta dies ante baptiſmum, etiamſi inſtitutiones catecheticæ duobus vel tribus annis ante eſſent continuatæ.

Hoc totum & vniuerſum eſt, quicquid de hac catechumenis ſancta myſteria celandi diſciplina apud veteres legimus. In quibus omnibus ne minimum quidem indicium datum inuenimus, quod colendi imagines, vel ſanctos & angelos adorandi conſuetudo, vel doctrina de ſeptem ſacramentis myſteria illa fuerint, quæ catechumenis occultatum iuerint. Nam iſthac ætate iſtiusmodi myſteria eccleſia chriſtiana ignorabat. Adeoque nouum SCHELSTRATI inuentum mera fictio eſt & ſophiſma, quo præſentis eccleſiæ *Romanæ* nuditatem tegere adlaborat. Et opinatio BONAE [d], quando canonem concilii *Illiberritani*, quo picturæ in eccleſia prohibentur, ideo tantum factum eſſe putat, ne religionis chriſtianæ arcana infidelibus proderentur, vana eſt & abſurda, quam neque ALBASPINAEVS neque PETAVIVS concoquere potuerunt, quemadmodum alio

(c) Hieron. epiſt. LXI. ad Pammach. c. IV. Conſuetudo apud nos iſtiusmodi eſt, vt his, qui baptizandi ſunt, per quadraginta dies publice tradamus ſanctam & adorandam trinitatem.

(d) Bona rer. liturgicæ. lib. I. c. XVI. n. II. Ex hac diſciplina emanaſſe puto canonem XXXVII. concilii Illiberitani, quem Baronius ſuppoſititium ſuſpicatur: alii vero multum ſe torquent, vt congruam eius atque orthodoxam interpretationem inueniant. Verba canonis hæc ſunt: *Placuit picturas in eccleſia eſſe non debere, ne quod colitur & adoratur in parietibus depingatur.* Quibus verbis fruſtra abutuntur ſectarii, vt huius concilii auctoritate ſacrarum imaginum vſum & cultum conuellant. Alia enim fuit illorum patrum mens, quæ ex more illius ſæculi, ſollicite cauentis, *ne religionis noſtræ arcana infidelibus proderentur*, æſtimanda eſt. Vetuerunt ergo, ne id, quod colitur & adoratur, in parietibus pingeretur; id vero quod pingendum non erat, obſcure explicarunt illis verbis, *quod colitur & adoratur*, vt ſoli fideles intelligerent, eo canone prohiberi imagines Dei & Chriſti ſaluatoris, ne a gentilibus irruentibus ſæpe in eccleſias contumelia adficerentur, & irriderentur chriſtiani, ac ſi hominem colerent tamquam Deum: neue catechumeni Deum, quem incircumſcriptum, immenſum & materiæ expertem prædicari audiebant, humana figura pictum videntes aliquid alienum ab eius maieſtate conciperent. loco

loco [*e*], vbi de eccleſiarum antiquarum ornamentis loquuti ſumus, pluribus demonſtrauimus.

§. X.

Cauſſæ reticentiæ harum rerum coram catechumenis. Primo, *vt ne earum euidentia & ſimplicitas contemneretur.*

Verae cauſſæ, quamobrem iſtiusmodi res, quas reuera occultabant, catechumenis celatas eſſe vellent, erant primo quidem, Ne chriſtianorum rituum euidentia & ſimplicitas contemtui haberetur, neue ſcandali illis daretur occaſio, antequam de horum myſteriorum natura ſatis eſſent eruditi. Nam *Iudæi* pariter & gentiles, ex quibus recens ad fidem *CHRISTI* conuerſis catechumeni adoptabantur, chriſtianæ religionis, ſplendidis iſtis cærimoniis, quibus aliæ religiones abundabant, deſtitutæ, nuditatem ſimplicitatemque facile poterant videre. Chriſtiana religio non niſi lauationem in aqua, & panis ac vini oblationem tot cruentorum ſacrificiorum loco præſcribebat. Ne igitur harum paucarum cærimoniarum ſimplicitas catechumenorum mentes, præiudicatis opinionibus imbutas, offenderet, antequam de illis ſatis eſſent inſtituti, doctores chriſtiani hæc myſteria grandibus ac magnificis ornabant titulis, talibus videlicet, qui hominum mentibus præclaras cogitationes de ſpirituali eorum effectu inſpirare poterant, reliquis nominibus, ne iſtarum rerum ſimplicitate offenderentur, occultatis. De euchariſtia ſi loquebantur, numquam panis ac vini, ſed ſacrificii corporis ac ſanguinis Chriſti iniiciebant mentionem: & baptiſmum vocabant illuminationem & vitam, ſacramentum fidei ac remiſſionis peccatorum, pauca interim verba de externo aquæ elemento facientes. Hæc vna ratio erat, cur catechumenis ſacramentorum negarent conſpectum, & ſemper myſtico dicendi genere coram ipſis vterentur. *Myſteria clauſis ianuis celebramus*, inquit Chrysostomvs [*f*], *& eos, qui nondum initiati ſunt, adeſſe prohibemus, non quia infirmitatem myſteriorum aliquam deprehendimus: Sed quia ad participationem eorum illi adhuc, quos arcemus, infirmi ſunt.* Ita quoque Cyrillvs [*g*] loco ſupra memorato:

(*e*) Lib. VIII. c. VIII. §. VI. volum. III. pag. 297. 298.

(*f*) Chryſoſtom. hom. XXIII. in Matth. p. 235. (hom. XXIV. p. 288. c. edit. Francof.) *Τὰ μυστήρια διὰ τοῦτο ταῖς θύραις κλείσαντες ἐπιτελοῦμεν, καὶ τοὺς ἀμυήτους εἴργομεν· οὐκ ἐπειδὴ ἀσθένειαν κατεγνώκαμεν τῶν τελουμένων, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἀτελέστεροι οἱ πολλοὶ πρὸς αὐτὰ ἔτι διάκεινται.*

(*g*) Cyrill. catech. VI. n. XVI. vid. græc. ſupra §. IV. ſub litt. (n) p. 125.

De

De myſteriis apud catechumenos aperte non loquimur, ſed multa ſæpe loquimur obtecte, vt fideles, qui rem tenent, intelligant, & qui non tenent, haud lædantur. In eumdem modum patres ſynodi *Alexandrinæ* [b], reprehendentes *Meletianos*, quod non pudeat eos coram catechumenis, & quod peius ſit, coram ethnicis myſteria traducere: Quum oporteat, vt ſcriptum ſit, ſacramentum regis abſcondere, neque ſanctum dare canibus, vel proiicere margaritas ante porcos, addunt: *Nefas enim eſt myſteria apud non initiatos traducere, ne ethnici quidem horum ignari irrideant; catechumeni vero ad curioſitatem deducti ſcandalizentur.* Hinc vetus regula eccleſiæ erat vt ſi quis nondum initiatus per ignorantiam ſacram euchariſtiam participaſſet, is cito inſtrueretur ac baptiſmo initiaretur, ne contemtor exiret, quemadmodum *conſtitutionum apoſtolicarum* [i] auctor id reddit. Et concilium *Toletanum* quartum ſimilem rationem [k] reddit, cur *iudæi*, qui vi vel neceſſitate baptiſmum ſuſcepiſſent, fidem chriſtianam tenere debeant, *ne videlicet nomen domini blaſphemetur, & fides, quam ſusceperint, vilis ac contemtibilis habeatur*: Tametſi ſeuere interdicit, vt nemini *iudæo* in poſterum ad recipiendum baptiſmum vis inferatur.

§. XI.

Secundo, *vt reuerentia illis conciliaretur.*

Alia cauſſa, huic ſilentii diſciplinæ adſignata, erat, vt in mentibus hominum reuerentiam erga hæc myſteria, quæ ita coram illis reticebantur, conciliarent. Nam, obſeruante Basilio [l], *myſteriorum veneratio ſilentio conſeruatur.* Et ſicut res vſu tritæ & vndecumque parabiles expoſitæ ſunt contemtui, ita ei, quod ſepoſitum eſt, quodque rarum eſt, natura coniuncta eſt ſumma admiratio & ſtudium. Propterea apoſtolos & pa-

(b) Apud Athan. apol. II. tom. I. p. 131. (p. 133. b. edit. Pariſ. MDCXCVIII. Οὐ χρὴ τὰ μυστήρια ἀμυήτοις τραγῳδεῖν, ἵνα μὴ Ἕλληνες μὲν ἀγνοοῦντες γελῶσι, κατηχούμενοι δὲ περίεργοι γενόμενοι, σκανδαλίζωνται

(i) Conſtitut. apoſtol. lib. VII. c. XXV. Εἴ τις κατὰ ἄγνοιαν μεταλάβοι, τοῦτον τάχιον στοιχειώσαντες μυήσατε, ὅπως μὴ καταφρονητὴς ἐξέλθοι. Si quis per ignorantiam participauerit, hunc cito inſtruite ac baptiſmo iniate, ne contemtor exeat.

(k) Concil. Tolet. IV. c. LVII. (tom. V. concil. p. 1719) De Iudæis hoc præcipit ſancta ſynodus, nemini deinceps ad credendum vim inferre. - - - Qui autem iam pridem ad chriſtianitatem venire coacti ſunt, - - oportet vt fidem etiam, quum vi vel neceſſitate ſuſceperunt, tenere cogantur, ne nomen diuinum blaſphemetur, & fides, quam ſuſceperunt, vilis ac contemtibilis habeatur.

(l) Baſil. de ſpirit. ſanct. c. XXVII. Καλῶς ἐκεῖνοι δεδιδαγμένοι τῶν μυστηρίων τὰ σεμνὰ σιωπῇ διασώζεσθαι.

tres

tres, qui in primordiis eccleſiæ certos ritus præſcripſerunt, in occulto ſilentioque myſteriis ſuam ſeruaſſe dignitatem, ipſe ille exiſtimat. AVGVSTINVS [m] eamdem huius conſuetudinis dat rationem, quando *Non mirari debetis*, inquit, *fratres cariſſimi, quod inter ipſa myſteria de myſteriis nihil diximus, quod non ſtatim ea, quæ tradidimus, interpretati ſumus. Adhibuimus enim tam ſanctis rebus atque diuinis honorem ſilentii.*

§. XII.

Tertio, *Vt ea cognoſcendi deſiderium in catechumenis tanto magis acueretur.*

TERTIAM hiſce rationem AVGVSTINVS addit, quod baptiſmi & euchariſtiæ ſacramenta ideo præcipue catechumenos celentur, vt eorum excitetur curioſitas & inflammetur zelus, vt ad ea participanda & ipſo vſu ac experientia cognoſcenda tanto ſtudioſius ſollicitiusque feſtinent. *Si catechumenis*, inquit, [n] *ſacramenta fidelium non produntur, non ideo fit, quod ea ferre non poſſint, ſed vt tanto ardentius ab iis concupiſcantur, quanto eis honorabilius occultantur.* Et alio loco [o]: *Iudæi non agnoſcunt ſacerdotium ſecundum ordinem Melchiſedeck. Fidelibus loquor, ſi quid non intelligunt catechumeni, auferant pigritiam, feſtinent ad notitiam.* Et rurſus alibi [p]: *Qui nondum manducant, ad tales epulas inuitati feſtinent. Ecce paſcha eſt, da nomen ad baptiſmum. Si non te excitat feſtiuitas, ducat ipſa curioſitas, vt ſcias, quid dictum ſit, qui manducat carnem meam & bibit ſanguinem meum, manet in me, & ego in eo.*

HAE fuerunt cauſſæ, quæ veteres ad celandum catechumenis myſteria ſua induxerunt: Quæ, vt manifeſto videmus, cum placitis iſtis de transſubſtantiatione, de ſeptenario ſacramentorum numero, de ſuperſtitioſa imagines vel ſanctos & angelos adorandi ratione, vtpote quæ mere nouitia eccleſiæ *Romanenſis* inuenta ſunt, nihil commercii habent.

ATQVE ita omnia, quæ ad catechumenorum ad baptiſmum præparandorum diſciplinam ſpectant, breuiter a nobis percurſa ſunt. Sequitur nunc, vt baptiſmum ipſum conſideremus, & diſpiciamus, quemadmodum eccleſia eum adminiſtrauerit, & quinam ritus in eius celebratione fuerint obſeruati.

(*m*) Aug. ſerm. I. inter XL. edit. a Sirmondo tom. X.

(*n*) Auguſt. homil. XCVI. in Ioan. (tom. IX. opp. p. 479. a. edit. Baſil. MDLXIX.)

(*o*) Auguſtin. homil. in pſalm. CIX. (tom. VIII. p. 1286. b. edit. citat.)

(*p*) Id. de verbis domini homil. XLVI. (tom. X. p. 175. a. edit. cit.)

LIBER VNDECIMVS
DE RITIBVS ET CONSVETVDINIBVS IN ADMINISTRATIONE BAPTISMI IN ANTIQVA ECCLESIA OBSERVATIS.

CAPVT PRIMVM
DE DIVERSIS BAPTISMI NOMINIBVS ET APPELLATIONIBVS IN ECCLESIA PRIMITIVA.

§. I.
Nomina baptiſmi vt plurimum a ſpiritualibus eius effectis petita.

MVLTAE quæſtiones circa doctrinam de baptiſmo agitantur, quas mihi non eſt animus vllam huius libri partem facere, quod ea in omnibus auctoribus inueniantur, qui hoc de argumento dogmatice vel polemice ſcripſerunt, præſertim vero in elaboratiſſimis VOSSII *diſputationibus de baptiſmo*, in quibus omnes quæſtiones huc ſpectantes exacte examinantur, atque ex veterum doctrina erudite determinantur. Heic lector omnes eas quæſtiones ſatis fuſe recenſitas inueniet, quæ de myſtica ſignificatione & ſpiritualibus effectis baptiſmi agunt; cuiusmodi ſunt *1. Regeneratio. 2. Adoptio. 3. Receptio in fœdus gratiæ.* In quibus etiam *remiſſio peccatorum, renouatio ſpiritus & vita æterna* continentur, tamquam egregii fructus, qui omnibus digne eum recipientibus conferuntur. Heic quæſtiones etiam deciduntur, quomodo, ſi in baptiſmo peccata omnia remittantur, remaneat in baptizatis concupiſcentia, peccati omnis fomes, & vnde ſit, quod poſt baptiſmum quoque tot morbis & calamitatibus adfligamur per omnem vitam? Immo hoc in infantibus etiam conſpiciamus, qui nullum commiſere peccatum actuale? Quo iure magiſtratus puniat peccata ante baptiſmum commiſſa, quum tamen per baptiſmum perfecta fiat peccatorum omnium remiſſio? cum multis aliis ſimilibus quæſtionibus, quas in hanc noſtram diſſertationem vocare nihil attinet. Omittemus quoque quæſtionem de

de indelebili baptiſmi charactere, qui animæ imprimi dicitur; & quæſtiones de miniſtro baptiſmi, de baptiſmo laicorum & hæreticorum, quod eas nuper in prima & ſecunda parte libelli, *Scholaſtical Hiſtory of Lay-Baptiſm*, diſtincte & fuſe ſatis conſideravimus. Quæ igitur hoc loco expendenda remanent, ea duntaxat ſunt, quæ ad antiquæ eccleſiæ conſuetudines, in adminiſtratione baptiſmi obſeruari ſolitas, ſpectant, vtpote de quibus nondum loquuti ſumus. Atque heic ante omnia de antiquis baptiſmatis nominibus non nihil dicendum erit; quorum alia ab internis & ſpiritualibus effectis; alia ab indole & ſubſtantia actionis; alia a conditionibus in recipientibus baptiſmum requiſitis: alia denique ab externis circumſtantiis & ritibus, in adminiſtratione eius obſeruatis, mutuata ſunt.

§. II.

Hinc baptiſmus vocatus indulgentia, *ſiue* abſolutio.

AB vno aliquo inſignium ſuorum effectuum baptiſmus non numquam vocabatur *indulgentia*, ſiue *abſolutio* & *remiſſio peccatorum*. Ita in concilio *Africano* ſub *Cypriano* habito [a] PRIVATIANVS A SVFFETVLA *diuinam indulgentiam* vocat. Et in ſynodo *Romana*, COTELERIO [b] memorata, dicitur *Paſchæ tempore presbyter & diaconus per parochias dare REMISSIONEM PECCATORVM* (hoc eſt *baptiſmum*) *& miniſterium implere conſueverunt, etiam præſente epiſcopo.* Verum quum abſolutio ſiue remiſſio peccatorum non ſemper neceſſario baptiſmo coniuncta ſit, ſed culpa vel adminiſtrantis vel recipientis poſſit impediri, ipſo baptiſmo nihilo ſecius vero baptiſmo manente: hinc AVGVSTINVS aduerſus *Donatiſtas* diſputans, baptiſmum *ſacramentum gratiæ* [c], quam *gratiam* & *abſolutionem*, vocare maluit quod ſacramentum baptiſmi homines etiam male recipere poſſint, non

(a) Concil. Carthag. ap. Cyprian. n. XIX. p. 234. (p. 161. edit. Fell. Amſtelod. MDCC.) Qui hæreticos poteſtatem baptizandi habere dicit, dicat prius, quis hæreſin condiderit. Si enim hæreſis a Deo eſt, habere & *indulgentiam diuinam* poteſt. Si vero a Deo non eſt, quomodo gratiam Dei habere aut conferre alicui poteſt?

(b) Concil. Roman. can. VII. ap. Coteler. not. in conſtit. apoſt. lib. III. c. IX.

(c) Auguſtin. de bapt. lib. V. c. XXI. Sacramentum gratiæ dat Deus etiam per malos: ipſam vero gratiam non niſi per ſe ipſum vel per ſanctos ſuos. . . Baptiſmum vero, quod eſt ſacramentum remiſſionis peccatorum, nulli dubium eſt habere etiam homicidas poſſe, cetera.

autem *gratiam* baptiſmi, quæ eſt *abſolutio* ſeu *remiſſio peccatorum*; hanc enim Deus nulli, niſi ſincera fide & vera pœnitentia ad ipſum ſe conuertenti, indulget. Quotiescumque igitur veteres *baptiſmum* nomine *abſolutionis*, vel *indulgentiæ* appellant, cum hac conditione intelligendi ſunt, quod illis duntaxat id ſit, qui digne eum recipiant. Et hinc obſeruari licet, quod vera, antiqua & propria abſolutionis & indulgentiæ notio ſit diuina peccatorum condonatio, per miniſterialem ſacramentorum ſuorum applicationem, quæ ſigilla ſunt fœderis ipſius, *remiſſionem peccatorum* conferentis. Vnde *baptiſmus*, homines in fœdus gratiæ intromittens, *ſacramenti abſolutionis & indulgentiæ* nomiue dignatus fuit.

§. III.

Et παλιγγενεσία, regeneratio & χρίσμα, vnctio.

Alivs præclarus baptiſmi effectus erat *regeneratio*, ſiue noua natiuitas ex morte *peccatorum* in vitam *iuſtitiæ*. Nam chriſtianus quiſque aquis baptiſmi denuo naſci credebatur, ſecundum illud TERTVLLIANI [d]: *Nos piſciculi ſecundum ἰχθὺν noſtrum Ieſum Chriſtum in aqua naſcimur*: quod nomen ἰχθὺς, vt alio iam loco [e] adnotauimus, nomen erat ex initialibus litteris *Græcorum* ſeruatoris noſtri nominum, ἰησοῦς, χριστὸς, Θεοῦ υἱὸς, σωτὴρ artificialiter compoſitum, quod *piſcem* ſignificat, ad quod non tantum heic TERTVLLIANVS, ſed PROSPER [f] etiam & OPTATVS [g] adludunt. Hinc baptiſmus in catecheſibus CYRILLI dicitur παλιγγενεσία ψυχῆς, [h], *regeneratio animæ*; &

(d) Tertull. de bapt. c. I.

(e) Lib. I. cap. I. §. II. volum. I. p. 4.

(f) Profp. de prædict. & promiſſis part. II. c. XXXIX. Qui tributum pro ſe & pro Petro, & cæcato lumen reddidit Paulo, ſatians ex ſe ipſo in littore diſcipulos, & toti ſe offerens mundo ἰχθύν. Namque latine piſcem ſacris litteris, maiores noſtri hoc interpretati ſunt ex Sibyllinis verſibus colligentes, quod eſt *Ieſus Chriſtus, filius Dei, ſaluator*, piſcis in ſua paſſione decoctus, cuius ex interioribus remediis quotidie illuminamur & paſcimur.

(g) Optat. lib. III. p. (2. p. 61.) Hic eſt piſcis, qui in baptiſmate per innocationem fontalibus vndis inſeritur, vt quæ aqua fuerat, a piſce etiam piſcina vocitetur. Cuius piſcis nomen ſecundum appellationem græcam in vno nomine per ſingulas litteras turbam ſanctorum nominum continet ἰχθὺς, quod eſt latine *Ieſus Chriſtus, filius Dei, ſaluator*.

(h) Cyrill. catech. præfat. n. X. Μέγα τὸ προκείμενον βάπτισμα· αἰχμαλώτοις λύτρον·

ὕδωρ

ὕδωρ ζωῆς, *vitæ aqua* apud IVSTINVM MARTYREM [*i*]; & *fons diuinus* apud CASSIODORVM [*k*], vnde nomen noſtrum *Anglicanum Font*, cum pluribus eiuſdem valoris appellationibus aliis, deſcendit. Et quum hæc noua natiuitas virtute & efficientia ſpiritus ſancti producatur, hinc *ſpiritualis natiuitas* dicebatur, qua qui ſæculo antea natus erat, iam ſpiritualiter Deo renatus eſſet. Atque ſic, vt OPTATVS loquitur [*l*], fiebat hominum pater Deus; ſancta ſic fiebat mater eccleſia. Nam priusquam homines baptiſmo donarentur, non erant perfecta corporis Chriſti, hoc eſt eccleſiæ, membra, nec proprie in familiam Dei adoptati, neque adeo adhuc Deum patrem ſuum, vel eccleſiam matrem ſuam, vocandi iure gaudebant. Et quum diuinæ ſpiritus ſancti operationes per ſanctificantem gratiam in ſcripturis non numquam dicantur *vnctio*, ideo baptiſmus etiam *chriſma* ſeu *vnctio* ab inſigni, qui eum conſequebatur, effectu vocabatur. GREGORIVS NAZIANZENVS huius nominis inter multas alias honorificas appellationes meminit. *Donum vocamus*, inquit [*m*], *gratiam, baptiſmum, VNCTIONEM, illuminationem, incorruptionis indumentum, regenerationis lauacrum, ſigillum, ac denique excellentiſſimo quouis nomine appellamus.* Et in horum nominum explicatione ſpeciatim obſeruat, quod *vnctio* dicatur, quia ſacer & regius ſit, huiusmodi enim ea fuiſſe, quæ vngi conſueuerint. Vnde

ἁμαρτημάτων ἄφεσις· θάνατος ἁμαρτίας· παλιγγενεσία ψυχῆς κ. τ. λ. Magnum eſt ſane, quod vobis propoſitum eſt, hoc baptiſma: captiuis libertas, peccatorum remiſſio, mors peccati, *animæ regeneratio.*

(*i*) Iuſtin. dialog. p. 231. διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς μετανοίας καὶ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, ὃ ὑπὲρ τῆς ἀνομίας τῶν λαῶν τοῦ Θεοῦ γέγονεν, ὡς Ἡσαίας βοᾷ, ἡμεῖς ἐπιστεύσαμεν, καὶ γνωρίζομεν, ὅτι τοῦτ᾽ ἐκεῖνο, ὃ προηγόρευε τὸ βάπτισμα, τὸ μόνον καθαρίσαι τοὺς μετανοήσαντας δυνάμενον, τοῦτό ἐστι τὸ ὕδωρ τῆς ζωῆς. Per lauacrum pœnitentiæ & cognitionis Dei, quod propter iniquitates populorum Dei inſtitutum eſt, quemadmodum Eſaias clamat, nos credimus, & ſcimus atque prædicamus: illud ipſum inquam, ab eo promulgatum *baptiſma*, quod ſolum luſtrare atque purificare poteſt pœnitentiam agentes, *aquam eſſe vitæ.*

(*k*) Caſſiodor. In Cantic. c. VII.

(*l*) Optat. lib. II. p. 52. Par. MDCXXXI. (p. 44. Par. MDCLXXIX.) Dum trinitas cum fide concordat, qui natus fuerat ſæculo, renaſcitur ſpiritualiter Deo. Sic ſit hominum pater Deus, ſancta ſic fit mater eccleſia.

(*m*) Naz. orat. XL. de bapt. p. 638. Δῶρον καλοῦμεν, χάρισμα, βάπτισμα, χρίσμα, φώτισμα, ἀφθαρσίας ἔνδυμα, λουτρὸν παλιγγενεσίας, σφραγῖδα, πᾶν ὅτι τίμιον.

 vnus-

vnusquiſque certo ſenſu rex & ſacerdos Deo per Chriſtum in baptiſmo fiebat, quo intuitu HIERONYMVS [n] baptiſmum *ſacerdotium laici* vocat in diſtinctione a *ſacerdotio clerici*, quod per ſolam ordinationem conferebatur.

§. IV.

Et Φώτισμα *ſiue* Φωτισμὸς, *illuminatio.*

ALIVS baptiſmi effectus erat, quod hominum mentes diuina cognitionis luce perfunderet. Hinc baptiſmus Φωτισμὸς, *illuminatio* vocabatur, quemadmodum id nomen in CHRYSOSTOMO [o], NAZIANZENO [p], DIONYSIO AREOPAGITA [q], concilio LAODICENO [r] aliiſque ſcriptoribus frequenter occurrit. Ratio iſtius nominis petenda eſſe videtur partim ex præuia catechumenorum inſtitutione in præparatione eorum ad baptiſmum, ſecundum illud IVSTINI MARTYRIS [s]: *Vocatur lauacrum hoc illuminatio, quod eorum, qui hoc diſcunt, mentes illuminentur.* Partim etiam inde, quod eſſet introitus in ſtatum illu-

(n) Hieronym. dialog. aduerſ. Lucifer. c. II. Sacerdotium laici, id eſt baptiſma. Scriptum eſt enim, Regnum quippe nos & ſacerdotes Deo & patri ſuo fecit. Et iterum, Gentem ſanctam, regale ſacerdotium.

(o) Chryſoſtom. hom. XIII. in Hebr. pag. 1843. (p. 504. edit. Eton. MDCXII.) πολλοὺς οἶδα τοῦτο παθόντας ἐγώ, οἳ προσδοκίᾳ μὲν τοῦ Φωτίσματος πολλὰ ἡμάρτανον· πρὸς τῇ ἡμέρᾳ τῆς τελευτῆς ἀπῆλθον κενοί· ὁ γὰρ Θεὸς διὰ τοῦτο τὸ βάπτισμα ἔδωκεν, ἵνα λύσῃ τὰς ἁμαρτίας, οὐχ ἵνα αὐξήσῃ. Noui multos, quibus hoc accidit, qui propter *illuminationis* (h. e. *baptiſmi*) exſpectationem multa peccabant: in die autem mortis exceſſerunt inanes. Deus enim propterea dedit baptiſma, vt ſoluat peccata non vt ea augeat.

(p) Nazianz. orat. XL. de bapt. p. 638. Vid. ſub litt. antec. (m).

(q) Dionyſ. hierarch. eccleſ. c. III. (p. 283. edit. Pariſ. MDCXXXIV.) τὴν ἱερὰν τῆς θεογενεσίας τελετήν, ἐπειδὰν πρώτου φωτὸς μεταδίδωσι καὶ πασῶν ἐστιν ἀρχὴ τῶν θείων φωταγωγιῶν, ἐκ τοῦ τελουμένου τὴν ἀληθῆ τοῦ Φωτίσματος ἐπωνυμίαν ὑμνοῦμεν. *Sacram diuinæ regenerationis initiationem*, quod primam lucem conferat, omniumque diuinorum illuſtrationum principium exſiſtat, ex effectu *illuſtrationis nomine celebramus.*

(r) Concil. Laodic. c. XLVII. (tom. I. concil. p. 1505.) Ὅτι δεῖ τοὺς ἐν νόσῳ παραλαμβάνοντας τὸ Φώτισμα, καὶ εἶτα ἀναστάντας, ἐκμανθάνειν τὴν πίστιν, καὶ γινώσκειν, ὅτι θείας δωρεᾶς κατηξιώθησαν. Quod oportet eos, qui in morbo baptiſmum accipiunt, & deinde reſurgunt, fidem ediſcere, & noſſe, quod diuino munere digni habiti ſunt.

(s) Iuſtin. apol. II. p. 94. ed. Pariſ. MDCXXXVI. καλεῖται δὲ τοῦτο τὸ λουτρὸν φωτισμός, ὡς φωτιζομένων τὴν διάνοιαν τῶν ταῦτα μανθανόντων.

mina-

minatum & introductio in diuinam cognitionem, quæ gradatim perfectior euadat. Nam IVSTINI verba de illuminatione baptiſmum conſequente intelligi poſſunt. Atque hoc modo rationem huius appellationis reddunt CLEMENS ALEXANDRINVS [t] & PSEVDO-DIONYSIVS [u], quod quum baptiſmus primam lucem conferat, omniumque diuinarum illuſtrationum principium exiſtat, ex effectu *illuſtrationis* nomine celebretur. Fortaſſis ita etiam vocari potuit, eo quod baptizati nunc ad omnes myſticas partes & reconditam notitiam religionis admitterentur, quæ ex diſciplina eccleſiæ illis, dum eſſent catechumeni, celabantur. Forte etiam reſpectus quidam habitus eſt ad plenam ſpiritus ſancti effuſionem per donum linguarum, cognitionis & prophetiæ, quod æuo apoſtolico per impoſitionem manuum ab apoſtolis in ipſo baptiſmo impertiebatur.

§. V.

Et ſalus.

ALIVS baptiſmi effectus æterna erat ſalus, ſicuti ordinarium medium is erat, non tantum obtinendi remiſſionem peccatorum, ſed homines etiam per gratiam & ſanguinem Chriſti perducendi ad regni cæleſtis gloriam. Vnde, AVGVSTINO [x] obſeruante, valde vſitatum inter chriſtianos *Punicos* ſeu *Africanos* erat, baptiſmum *ſalutem*, vt ſacramentum corporis Chriſti *vitam*, vocitare, quod hæc duo ſacramenta ad conſequendam *ſalutem* ſeu *vitam æternam* neceſſaria eſſe credebantur. Quocirca GREGORIVS NAZIANZENVS hominem quemdam, qui procraſtinandi baptiſmi libertatem ſibi vindicare ſatagit, introducens ita loquentem exhibet: *Abi & redi, & cras baptizabor. Adſit mihi mater, adſit mihi pater, fratres, vxor, liberi, amici, atque omnes, quos*

(t) Clem. Alex. pædagog. lib. I. c. VI. p. 93. (113.) Καλεῖται δὲ πολλαχῶς τὸ ἔργον τοῦτο χάρισμα, καὶ Φώτισμα, καὶ τέλειον, καὶ λουτρόν - - φώτισμα δὲ, δι' οὗ τὸ ἅγιον ἐκεῖνο φῶς τὸ σωτήριον ἐποπτεύεται, τουτέστι δι' οὗ τὸ θεῖον ὀξυωποῦμεν. Multis modis vocatur hoc opus, gratia, *illuminatio*, perfectum & lauacrum. - - *Illuminatio* autem, per quam ſanctam illam & ſalutarem lucem intuemur, hoc eſt, per quam Deum perſpicimus.

(u) Dionyſ. eccleſ. hierarch. c. III. p. 283. vid. ſub litt. (q).

(x) Auguſt. de pecc. merit. lib. I. c. XXIV. tom. VII. p. 294. Pariſ. MDCXXXVII. Optime Punici chriſtiani baptiſmum ipſum nihil aliud quam *ſalutem* & ſacramentum corporis Chriſti, nihil aliud quam *vitam* vocant.

Digitized by Google

caros habeo: & tum SALVTEM accipiam, τηνικαῦτα σωθήσομαι [y]; quorum vltimorum verborum ſenſus ſit, neceſſe eſt, quod tum baptiſmum recepturus ſit ad ſalutem obtinendam. Iſtiusmodi honorificas appellationes huic baptiſmi ſacramento tribuerunt veteres, ab egregiis petitas effectis, quæ omnibus digne ipſum recipientibus conferri exiſtimabantur.

§. VI.

A natura & ſubſtantia ſua vocatus myſterium, ſacramentum, & σφραγίς.

A NATVRA & ſubſtantia ſua *myſterium*, *ſacramentum* & σφραγίς nuncupabatur. Quorum nominum duo priora adeo in vulgus nota ſunt, vt iis explanandis tempus terere neceſſe non ſit. Hoc tantum notabimus, vocabula *myſterium* & *ſacramentum*, latiore interdum ſenſu accepta, ſacram quamcumque cærimoniam vel partem quamlibet religionis, quæ ſpiritualem ſiue myſticam quamdam ſignificationem admittit, denotare. Qua de re commodior dicendi locus erit, vbi de *confirmatione* tractabimus. Nomen σφραγίς & *ſignaculum* minus vulgare eſt, quatenus baptiſmo applicatur, adeoque errores aliquot inter viros doctos peperit, qui illud ſæpiuſcule vel pro ſigno *crucis* vel pro *obſignatione* & *vnctione* in confirmatione vſitata, falſo accipiunt. Si in celebratiſſimo CLEMENTIS ALEXANDRINI libro, quem inſcripſit *Quis diues ſaluetur*, cuius portio in EVSEBIO [z] exſtat, integer autem a COMBEFISIO [a] editus eſt, epiſcopus, cui *Ioannes* apoſtolus iuuenem quemdam, recens ad Chriſti fidem perductum, commendauerat, adoleſcentem ſibi traditum

(y) Nazianz. orat. XL. de bapt. p. 655. b. ἀπελθὼν ἐπισυνάξω, καὶ κύριον βαπτισθήσομαι· παρέστω μοι μήτηρ, παρέστω μοι πατήρ, ἀδελφοί, γυνή, τέκνα, φίλοι, πᾶν ὅ τι μοι τίμιον, καὶ τηνικαῦτα σωθήσομαι.

(z) Euſeb. lib. III. c. XXIII. vid. ſub ſequ. litt. (a).

(a) Combefiſ. auctar. nouiſſ. p. 185. b. ὁ πρεσβύτερος ἀναλαβὼν οἴκαδε τὸν παραδοθέντα νεανίσκον, ἔτρεφε, συνεῖχεν, ἔθαλπε, τὸ δὲ τελευταῖον ἐφώτισε· καὶ μετὰ τοῦτο ὑφῆκε τῆς πλείονος ἐπιμελείας καὶ παραφυλακῆς, ὡς τὸ τέλειον αὐτῷ φυλακτήριον ἐπιστήσας, τὴν σφραγῖδα τοῦ κυρίου. Presbyter adoleſcentem ſibi traditum in domum ſuam ſuſcipiens, educando, continendo, fouendo operam dabat, ac tandem ſacro baptiſmate initiauit. Deinceps ſacerdos de priſtina cura atque cuſtodia paullatim remiſit, vt qui perfectum ei tutamen, ac quo illi cautum omnino foret, *domini ſignaculum* adhibuiſſet.

in

in domum ſuam ſuſcepiſſe, ſuſceptum inſtituiſſe & educaſſe, & tum perfectum ei tutamen, ac quo illi contra peccatum cautum omnino foret, *domini ſignaculum*, τὴν σφραγῖδα τȣ͂ κυρίȣ, adhibuiſſe dicitur. Iam CHRISTOPHORSONVS & BELLARMINVS & poſt hunc alii per *ſignaculum domini* intelligunt *confirmationem*, SELDENVS [*b*] & alii quidam ſignum crucis id fuiſſe volunt; VALESIVS [*c*] autem & DALLAEVS [*d*] verius de baptiſmo interpretantur, qui *ſignaculum domini* vocabatur, quia in

(*b*) Seller, *Life of* Iuſtin. Mart. p. 102.

(*c*) Valeſ. not. in Euſeb. lib. III. c. XXIII. Veteres chriſtiani baptiſmum vocabant σφραγῖδα, vt præter ceteros docet Gregorius Nazianzenus (vid. §. III. litt. (m) pag. 141.) Cauſſam cur baptiſmum vocarent σφραγῖδα idem Gregorius ſubiungit, quod ſcilicet baptiſmus ſit conſeruatio & nota dominii. Male ergo Chiſtophorſonus hunc Euſebii locum de ſacramento *confirmationis* interpretatus eſt. cetera.

(*d*) Dallæus de confirmat. lib. II. c. I. p. 110. *Aperte* (inquit Bellarminus) *loquitur Clemens de ſacramento confirmationis.* Fateor, inquam, ſi verum, ac vere a domino inſtitutum confirmationis ſacramentum intelligis; baptiſmum nimirum, quod verbo φώτισμα Græcis in ea re familiari, expreſſit, ſin de tuo chriſmate capis (vt certe capis) nihil de ea Clemens; nedum vt aperte de eo loquutus ſit. At (inquit) id, de quo loquitur, & quo velut perfecta cuſtodia munitum adoleſcentem narrat, id τὴν σφραγῖδα τȣ͂ κυρίȣ, *domini ſigillum*, vel *ſignaculum* vocat. Fateor; ſed eo nomine Chriſti baptiſmum, quem ab adoleſcente ſuſceptum dixerat, intelligi aio; tuam chriſmationem, de qua verbum nullum fecerat, intelligi nego. Nimirum bonus ille presbyter adoleſcente ſemel tincto, atque initiato, putauit, non eſſe poſthac ſibi diligentius in eo cuſtodiendo laborandum; quod in hoc ſanctiſſimo, quo domino Chriſto conſecratus, & ab eo conſignatus erat, myſterio ſatis ipſi præſidii ad omnem hoſtium vim amoliendam datum eſſe exiſtimaret. Sic intellexit Ruffinus; *poſthæc* (inquit) *velut confidens gratiæ, qua fuerat communitus, paullo indulgentius iuuenem habere cœpit.* Cuinam *gratiæ confidebat?* Qua (inquit) *fuerat communitus.* Fuiſſe autem communitum non chriſmate (quod heic nullum apparet) ſed baptiſmo dixerat. Quin immo vt id ſignificaret Ruffinus, non baptiſmum, ſed baptiſmi gratiam dixerat; *Ad vltimum* (inquit) *baptiſmi gratiam tradit*; vt quod addit continenter, *Poſt hæc iam velut confidens gratiæ*, non de alia, quam de baptiſmi gratia poſſit intelligi. Et ſane baptiſmus domini σφραγὶς *ſigillum*, vel *ſignaculum* multo rectius, quam chriſma dicitur. Illum enim a domino inſtitutum ad oues ſuas obſignandas patet ex omnibus euangeliis; De hoc nihil tale vſpiam legitur. Baptiſmo vero *ſignaculi*, ſiue *ſigilli* nomen conuenire, & Paulus ſatis docet, & vetus eccleſia loquitur. Paulus quidem, qui cum circumciſionem, qua Moſaicæ legi vetus initiabatur populus, σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως, *ſignaculum iuſtitiæ fidei* vocat; quanto magis id nominis dandum putauerit baptiſmo; quo dominico euangelio ini-

ipſa eius natura fœdus Deum inter & homines ictum continetur; adeoque quum baptiſmus huius fœderis ſigillum ſit, maxime propria loquendi ratione *ſignaculum domini* dicitur. Hoc ſenſu vetuſtus auctor *actorum Pauli* & *Theclæ* hoc nomine σφραγῖδος pro *baptiſmo* vtitur. Da mihi, ait *Thecla Paulo*, *ſignaculum in Chriſto* [e], *nec vlla me tanget tentatio.* Similiter HERMAS PASTOR de baptizatis quibusdam, regnum cælorum ingreſſis, loquens eadem verborum formula vtitur. *Illi defuncti*, inquit, *SIGILLO filii Dei* [f] *ſignati ſunt, & intrauerunt in regnum Dei. Antequam enim accipiat homo nomen filii Dei, morti deſtinatus eſt: at vbi accipit illud SIGILLVM, liberatur a morte & traditur vitæ. Illud autem SIGILLVM aqua eſt, in quam deſcendunt homines morti obligati, adſcendunt vero vitæ aſſignati. Et illis igitur prædicatum eſt illud SIGILLVM, & vſi ſunt eo, vt intrarent in regnum Dei.* In omnibus illis locis nulla diſerta mentio baptiſmi habetur, vocatur autem *ſigillum* & *nomen Chriſti*, ideo quod ſignaculum & nomen chriſtianorum nobis imprimit, nosque a iudæis & gentilibus ſeparatos ad dominium *CHRISTI* poſſeſſionemque pertinere oſtendit. Hinc TERTVLLIANVS frequenter eum *ſignaculum fidei* [g] vocat, nosque hoc *corporis ſignaculo* [h] a *iudæis* diſtingui dicit, quia eorum ſignaculum circumciſio, noſtrum autem baptiſmus ſit. Ad eumdem modum GREGORIVS NAZIANZENVS rationem huius appellationis explicans, baptiſmum *ſigillum* vocari dicit, quia dominationis ſignificatio [i] & noſtri ad vitam æternam obſignatio ſit. Quo reſpectu CONSTANTINVS paullo ante ſuum ex vita exitum beneficium baptiſmi ab epiſcopis ipſum circum-

tiatur nouus populus? Eccleſia vetus hanc Pauli auctoritatem & nomenclaturam ſequuta, baptiſmum ſignaculum vocat. cetera.

(e) Acta Theclæ ap. Grab. ſpicileg. tom. I. p. 106. *δός μοι τὴν ἐν χριστῷ σφραγῖδα, καὶ οὐχ ἅψεταί μου πειρασμὸς*

(f) Herm. paſt. lib. III. ſimil. IX. n. XVI. apud Coteler. volum. I. p. 117.

(g) Tertull. de ſpectac. c. IV. Ad principalem auctoritatem conuertar ipſius *ſignaculi* nomen. It. c. XXIV. Hoc erit pompa diaboli, aduerſus quam in *ſignaculo fidei* eierauimus.

(h) Tertull. apol. c. XXI. Neque de ipſo *ſignaculo corporis*, neque de conſortio nominis cum Iudæis agimus.

(i) Naz. orat XL. de bapt. p. 639. *σφραγὶδα δὲ ὡς συνέχουσα καὶ τῆς δεσποτείας σημείωσιν.*

ſtanti-

ſtantibus ſibi conferri cupiens, EVSEBIO [*k*] dicitur his verbis poſtulaſſe: *Iam tempus eſt, vt SIGNVM illud, quod immortalitatem confert, nos quoque percipiamus; tempus eſt, vt ſalutaris SIGNACVLI participes fiamus.* Inde quoque *ſigillum ſpiritus* appellabatur, quia vnusquisque dignus receptor vna cum externo aquæ elemento primitias ſpiritus in baptiſmo recipere credebatur: Secundum illud CHRYSOSTOMI [*l*]: *Quemadmodum nota quædam militibus, ita fidelibus quoque ſpiritus imponitur: quo fit, vt ſi ordinem deſerueris, omnibus perſpicuus fias, Iudæi enim ſigni loco circumciſionem habebant: nos autem arrham ſpiritus.* Et hæc diſtinctio inter internum & externum baptiſmi ſignaculum neceſſario facienda erat, quod multi externum baptiſmi ſignaculum, ſeu externum elementum recipiebant, qui ſua ipſorum culpa internum ſpiritus ſigillum recipere non poterant. Ita *conſtitutionum apoſtolicarum* auctor [*m*] ipſum *Simonem Magum ſigillum domini* recepiſſe dicit, intelligens externam formam *baptiſmi*, ſed neque hic, neque alius quiſpiam auctor eum internum ſigillum, ſeu gratiam ſpiritus ſancti, indeptum eſſe adſerit. Ad eumdem modum OPTATVS [*n*] *Donatiſtis*, tam illos ipſos, quam catholicos vno eodemque ſigillo ſignari, dicit, quod de externa baptiſmi forma exponit, in quo vtrique conueniant & ſimiliter baptizati ſint. Verum & OPTATVS & AVGVSTINVS & reliqui ſcriptores vetuſti omnes in eo conſentiunt, quod hæreticorum & ſchiſmaticorum baptiſmus, cuiusmodi *Donatiſtarum*

(*k*) Euſeb. de vita Conſt. lib. IV. c. LXII. ὥρα καὶ ἡμᾶς ἀπολαῦσαι τῆς ἀθανατοποιοῦ σφραγῖδος· ὥρα τοῦ σωτηρίου σφραγίσματος μετασχεῖν.

(*l*) Chryſoſt. hom. III. in 2 Cor. fin. Καθάπερ στρατιώταις σφραγὶς, οὕτω καὶ τοῖς πιστοῖς τὸ πνεῦμα ἐπιτίθεται· κἂν λειποτακτήσῃς, κατάδηλος γίνῃ πᾶσιν· Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ εἶχον σφραγῖδα τὴν περιτομὴν, ἡμεῖς δὲ τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ πνεύματος.

(*m*) Conſtit. apoſtol. lib. II. c. XIV. Σίμων ὁ μάγος τὴν ἐν κυρίῳ σφραγῖδα ἔλαβε. Auguſt. de bapt. lib. VI. c. XII. (tom. VII. p. 461. d. edit. Baſil. MDLXIX.) Aliud eſt, omnis qui intrabit in regnum cælorum, prius naſcitur ex aqua & ſpiritu, quia niſi renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum cælorum: quod dominus dixit & verum eſt: Aliud autem, omnis qui naſcitur ex aqua & ſpiritu, intrabit in regnum cælorum: quod vtique falſum eſt. Nam & Simon ille magus natus erat ex aqua & ſpiritu, & tamen non intrauit in regnum cælorum.

(*n*) Optat. lib. III. p. 72. Pares credimus & vno ſigillo ſignati ſumus: nec aliter baptizati quam vos.

Digitized by Google

erat, internum ſigillum ſeu ſanctificantem ſpiritus ſancti gratiam conferre non poſſit, quia hæc ſolo eccleſiæ catholicæ miniſterio conferatur, qua de re alio loco [o] diximus copioſius. Vt adeo hoc intuitu ſemper neceſſarium creditum ſit, vt inter internum & externum baptiſmi ſigillum diſtingueretur, quia licet plerumque coniuncta ſint, vti in omnibus vere credentibus, interdum tamen ſeparata ſunt, vt in iſtiusmodi fidem & probitatem ſimulantibus ac indignis receptoribus, qualis *Simon Magus* aliique eiusdem furfuris homines erant.

§. VII.

Et character dominicus.

Avgvstino plerumque *character regius*, & *character dominicus* vocatur. Qua appellatione non internam aliquam qualitatem ſeu ſpiritualem virtutem, a baptiſmo diſtinctam & animæ impreſſam, quemadmodum recentiores ſcholaſtici id reddere amant, intelligit; ſed externam tantum baptiſmi formam communem omnibus, ſiue digne ſiue indigne recipientibus, qui recte in nomine ſacroſanctæ trinitatis baptizantur. In tantum nota ſiue *charactere domini* ſignati ſunt, vt a non baptizatis *iudæis*, ac gentilibus, chriſtianam religionem re ipſa numquam profeſſis, nec externum quidem eius characterem ſiue indicium adeptis, diſtingui poſſint. Et hic character ab avgvstino eatenus indelebilis quoque habetur, vt religionis chriſtianæ deſertori, quamuis ad *iudaiſmum* vel gentilitatem reuerſo, baptiſmi iteratione non opus ſit, ſed reſipiſcentia tantum & abſolutione, vt in cuncta eccleſiæ chriſtianæ priuilegia reſtituatur. Qua de re quum in alio libro [p] iam verboſius diſſeruimus, plura hoc loco dicere nihil attinet.

§. VIII.

Cur ſacramentum fidei *&* pœnitentiæ *vocetur.*

Alia quædam baptiſmo data nomina, a conditionibus petita erant, quæ in omnibus eum recipientibus requirebantur, quæ erant veræ fidei & ſinceræ reſipiſcentiæ profeſſio. Quam ob cauſſam baptiſmus quandoque *ſacramentum fidei* & *ſacramentum pœnitentiæ* nuncupatur. avgvstinvs hoc nomine vtitur, explicaturus, quem-

(o) *Scholaſt. hiſt. of Lay-Baptiſm.* part. I. chap. I. n. XXI.
(p) Ibid. part. II. chap. VI.

quemadmodum paruuli [*q*] fidem habere dici queant, tametſi ad formalem fidei profeſſionem per ſe ipſos edendam non ſint idonei. *Sicut*, inquit, *ſecundum quemdam modum ſacramentum corporis Chriſti corpus Chriſti eſt, & ſacramentum ſanguinis Chriſti ſanguis Chriſti eſt, ita SACRAMENTVM FIDEI fides eſt. - - Ac per hoc, quum reſpondetur paruulus credere, qui nondum fidei habet adſectum, reſpondetur, fidem habere propter FIDEI SACRAMENTVM, & conuertere ſe ad Deum propter CONVERSIONIS SACRAMENTVM.* Eamdem appellationem adhibet FVLGENTIVS [*r*] de baptiſmi loquens neceſſitate : *Firmiſſime tene & nullatenus dubites, exceptis illis, qui pro nomine Chriſti ſuo ſanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam, qui non heic a malis ſuis fuerit per pœnitentiam fidemque conuerſus & per SACRAMENTVM FIDEI & POENITENTIAE, id eſt per baptiſmum liberatus.* Ex quibus perſpicere poſſumus, quid veteres intelligant, de pœnitentia & abſolutione ſeu remiſſione peccatorum, tamquam ſacramento, loquentes. Ipſimet enim baptiſma ſe intelligere declarant, quod ſacramentum eſt, pœnitentiam vt conditionem requirens, & abſolutionem tamquam effectum & priuilegium omnibus digne ipſum recipientibus impertiens.

§. IX.

Quod vocabula baptiſmus, tinctio, lauacrum *cetera, non vniuerſaliter denotent immerſionem.*

DENIQVE a cærimoniis, in ipſo adminiſtrationis actu vſitatis, peculiaria nomina *baptiſmi*, *tinctionis*, & *lauacri regenerationis* arceſſita ſunt, quæ proprie vel immerſionem in aquam, vel lauationem ſiue adſperſionem denotant, quæ inter *Iudæos* certis in caſibus & chriſtianos, ſi vrgente neceſſitate homines ægrotos & moribundos baptizarent, vſitata erat. Tunc enim baptiſmus tantum per adſperſionem, non vero per immerſionem, adminiſtrabatur, quemadmodum videbimus, vbi magis ſpeciatim de clinicorum baptiſmo ſumus loquuturi. Atque adeo notandum eſt, baptiſmum antiquo eccleſiæ ſtilo non abſolute & neceſſario immerſionem ſignificare, etiamſi hæc vſitatior eſſet cærimonia, olim in infantibus non minus quam adultis factitata. Sed exceptio locum heic habebat in infirmitate

(*q*) Auguſt. epiſt. XXIII ad Bonifac.
(*r*) Fulgent. de fide ad Petrum cap. XXX.

aliisque iſtiusmodi neceſſitatis caſibus, vbi omnimoda immerſio adhiberi non poterat. Quibus in caſibus baptiſmi ſubſtantia conſeruari credebatur, minutioribus licet circumſtantiis haud obſeruatis.

§. X.

De aliis quibusdam nominibus baptiſmo adſignatis.

PRAETER hæc nomina, a rebus ad baptiſmi adminiſtrationem propius ſpectantibus petita, alia nonnulla erant ad circumciſionem alludentia, rurſus alia ad magnum eius auctorem inſtitutoremque dominum noſtrum IEſum Chriſtum reſpicientia, alia denique a remotioribus eius effectis deſumta, quorum, quia poſthac nobis non dabitur iterum de illis loquendi occaſio, non abs re fuerit hoc loco facere mentionem. Quandoquidem baptiſmus in locum circumciſionis ſucceſſit, & chriſtiani fœderis ſigillum eſt, vt hæc fœderis cum *Abrahamo* facti ſigillum fuit, ideo ex analogia quadam nonnumquam *magna circumciſio* dicitur. Vt quum EPIPHANIVS, alteram alteri comparans, ait [s]: *Circumciſio tamdiu ſuum tempus habuit, donec maior circumciſio eius eſt locis ſubſtituta, nempe illa lotio regenerationis*, quæ peccata nobis reſecat, & nos nomine ſignat Dei. Ita quum baptiſmus Chriſtum auctorem habeat, non hominem, olim quoque δῶρον & χάρισμα κυρίου, *donum domini* nuncupatus fuit. Vt in vetuſtis *actis Pauli* & *Theclæ*; quando *Thecla* ſigillum domini ſibi dari cupit, *Paulus* ei reſpondet: *Patienter exſpecta & accipies* δωρεὰν τοῦ χριστοῦ, *donum Chriſti*, qua voce, vt eruditus editor [t] obſeruat, ſacramentum baptiſmi itidem denotatur. In-

(s) Epiphan. hæreſ. VIII. al. XXVIII. Cerinth. n. IV. διήρκεσε δὲ ἡ περιτομὴ χρόνῳ ὑπηρετήσασα, ἕως ἡ μείζων περιτομὴ παρεγένετο, τουτέστι τὸ λουτρὸν τῆς παλιγγενεσίας.

Iuſtin. Mart. dialog. cum Tryph. p. 261. ἡμεῖς, οἱ διὰ τούτου (Χριστοῦ) προσχωρήσαντες τῷ Θεῷ, οὐ ταύτην τὴν κατὰ σάρκα παρελάβομεν περιτομήν, ἀλλὰ πνευματικήν, ἣν Ἐνὼχ καὶ οἱ ὅμοιοι ἐφύλαξαν· ἡμεῖς δὲ, διὰ τοῦ βαπτίσματος αὐτὴν, ἐπειδὰν ἁμαρτωλοὶ ἐγεγόνειμεν, διὰ τὸ ἔλεος τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐλάβομεν. Nos qui per hunc (Chriſtum) aditum nacti ſumus ad Deum, non iſtam *ſecundum carnem* ſuſcepimus *reſectionem* ſed *ſpiritualem*, quam Enoch & ſimiles cuſtodierunt. Eam vero nos per *baptiſmum*, quandoquidem peccatores fueramus, propter miſericordiam ipſius Dei accepimus.

(t) Grab. ſpicileg. patr. tom. I. p. 106. καὶ εἶπεν ὁ Παῦλος τῇ Θέκλᾳ· μακροθύμη-

terdum

terdum ſimpliciter δῶρον, ſine vllo additamento per modum eminentiæ vocabatur, quia & gratuitum & ſingulare donum *CHRISTI* erat. *Donum vocamus*, inquit NAZIANZENVS [u], *quia iis, qui nihil prius contulerunt, datur.* Et BASILIVS ait: Δεόν ἐπιτρέχειν τῷ δώρῳ, *Occurrendum eſt ad hoc donum* [x], intelligens baptiſmum. Et CASAVBONVS porro obſeruauit [y], quod quum ſpiritus ſimiliter in baptiſmo donetur, ideo ipſe ſpiritus ſanctus nonnumquam *donum* & *munus* appelletur. Euchariſtia etiam, ſeu ſacramentalis corporis ac ſanguinis Chriſti oblatio, tum ante tum poſt conſecrationem hoc nomine venit, δῶρα & μυστικὰ δῶρα, cuius appellationis varia exempla ex antiquis libris ritualibus ab hoc erudito ſcriptore collecta ſunt, quæ heic interponere nihil attinet. Baptiſmus etiam ἐφόδιον, *viaticum* dictus fuit, non minus quam euchariſtia, quæ vox proprie quodlibet ad iter neceſſarium denotat: quo intuitu ambo iſta ſacramenta *viatica* dicta, quod æquabiliter neceſſarius commeatus & armatura ad homines in itinere ſuo per hunc mundum in vitam æternam alendos, conducendos & tuendos exiſtimaretur. BASILIVS cuiuscunque ætatis & conditionis homines ad baptiſmum recipendum adhortans, his illos verbis alloquitur [z]: *Iuuenis es? Iuuentutem freno baptiſmi retine. Flos abeſt ætatis? vide ne ſenectuti VIATICVM deſit, ne ARCEM & PROPVGNACVLVM per inconſiderantiam & ignauiam amittas.* Ad quod nomen GREGORIVS NAZIANZENVS [a] alludit, quum de miniſtri baptizantis munere loquens id ἐφοδιάζειν nominat, hoc eſt, viatico homines in alte-

ρον, καὶ λάβῃ τὴν δωρεὰν τοῦ Χριστοῦ. Et Paulus reſpondet Theclæ: Patienter exſpecta & accipies *donum Chriſti*.

Grab. in h. l. p. 333. Hac voce ſacramentum baptiſmi denotatur.

(u) Naz. orat. XL. p. 638. d. δῶρον καλοῦμεν, ὡς καὶ μηδὲν προεισενεγκοῦσι διδόμενον.

(x) Baſil. hom. XIII. de bapt. p. 411. c.

(y) Caſaubon. exercitat. XVI. in Baron. n. LI. p. 508. Quin etiam ipſe ſpiritus ſanctus vnicus tanti myſterii effector, appellatur *donum* & *munus* κυρίως.

(z) Baſil. ibid. p. 413. νέος εἶ; ἀσφάλισαι τὴν νεότητα τῷ τοῦ βαπτίσματος χαλινῷ· παρέδραμεν ἡ ἀκμή; μὴ ζημιωθῇς τὰ ἐφόδια, μὴ ἀπολέσῃς τὸ φυλακτήριον.

(a) Nazianz. orat. XL. p. 644. b. ἕως ὁ μάχη βαπτιστοῦ καὶ χρηματιστοῦ, τοῦ μὲν ὅπως ἐφοδιάσῃ φιλονεικοῦντος, τοῦ δὲ ὅπως γραφῇ κληρονόμος. quamdiu inter eum, qui baptizandi munere fungitur, & quæſtuarium nulla pugna eſt, dum ille *morientem viatico inſtruere*, hic hæres ſcribi contendit.

rum

rum mundum demigraturos inſtruere. Reſpectu habito ad id, quod homines conſummata corporis Chriſti, hoc eſt eccleſiæ, membra faceret baptiſmus, τελείωσις etiam & τελετὴ, *conſummatio* appellabatur; hominibus enim perfectionem chriſtianorum & ius participandi τὸ τέλειον, quo nomine euchariſtiam vocabant, impertiebat. Nominabatur μύησις & μυσταγωγία, *initiatio*, quod homines ad quosuis ritus ſacros & myſteria religionis chriſtianæ admitteret. Et quemadmodum euchariſtia a mortis *CHRISTI* per externa panis & vini elementa repræſentatione *ſacra ſymbola* dicebatur, ita baptiſmus nonnumquam idem nomen habebat, vti in ISIDORO PELVSIOTA & auctore diſputationis contra *Arium* in concilio *Niceno* ſub nomine ATHANASII videre eſt. *Is, qui initiatur*, inquit ISIDORVS [*b*], *quantum ad SALVTARIA SYMBOLA ſpectat, ex improba ſacerdotis vita nullo damno adficitur, verum ipſe prorſus (aſſeueratione quippe vti oportet) diuinis atque omni dicendi facultate præſtantioribus beneficiis fruitur.* Et alter ille [*c*] pro ſpiritus ſancti diuinitate ita argumentatur: *Si ſpiritus ſanctus non eſt ſubſtantia patris & filii, quare ipſum dei filius annumeranit in SYMBOLO SANCTIFICATIONIS? Ait enim ad diſcipulos dominus: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, filii & ſpiritus ſancti.* In quo vtroque loco planum eſt, per *ſymbola ſanctificationis* & *ſalutis* nihil aliud quam baptiſmum poſſe intelligi. Et hinc apparet, eadem honorifica nomina aquis baptiſmi æque ac elementis panis ac vini in euchariſtia tribui; & quæcumque mutatio per inuocationem ſpiritus ſancti in vnis fieri credita fuerit, eamdem alteris etiam adſcribi; & tamquam egregia effecta ex baptiſmo non minus quam cœna dominica deriuari conſueuiſſe, quod mors *CHRISTI* in baptiſmo & cœna dominica æqualiter repræſentetur eius-

(*b*) Iſidor. Peluſ. lib. II. epiſt. XXXVII. ὁ τελούμενος οὐδὲν παραβλάπτεται εἰς τὰ σωτηριώδη σύμβολα, εἰ ὁ ἱερεὺς μὴ ἐν βίῳ εἴη, ἀλλὰ αὐτὸς πάντως· χρὴ γὰρ διαβεβαιώσασθαι· ἀπολαύσει τῶν θείων ἀνείων καὶ λόγου κρειττόνων εὐεργεσιῶν.

(*c*) Athanaſ. diſput. contr. Arium in concil. Nic. tom. I. p. 141. (tom. II. p. 225. c.) Εἰ οὖν οὐκ ἔστι τῆς τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ οὐσίας τὸ ἅγιον πνεῦμα, τίνος ἕνεκεν συνηρίθμησεν αὐτὸ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐν τῷ συμβόλῳ τοῦ ἁγιασμοῦ; φησὶ γὰρ ὁ κύριος πρὸς τοὺς μαθητάς· πορευθέντες, μαθητεύσατε κ. τ. λ.

que

que beneficia omnibus digne recipientibus vtrobique perinde conferantur. Quocirca in examinandis explanandisque diuerſis honorificis nominibus, quæ baptiſmo veteres tribuerunt, paullo ſtudioſior fui, vt ſub hiſce eminentibus characteribus perſpiciamus, quas opiniones & ideas eccleſia *CHRISTI* de hoc venerabili myſterio habuerit, quod nonnulli hodie contemtim *baptiſmum aquæ* vocitant, quaſi ſpiritui nihil cum eo eſſet negotii. Quæ doctrinæ non ex generali antiquæ eccleſiæ catholicæ ſenſu, ſed ex particularibus ſectis & hæreſibus ab ea auulſis, promanare facile noſcuntur, de quibus capite ſequenti haud inconſultum fuerit non nihil dicere.

LIBRI VNDECIMI

CAPVT SECVNDVM

DE MATERIA BAPTISMI, DEQVE HAERETICIS, QVI BAPTISMVM AQVAE VEL REIECERVNT VEL CORRVPERVNT.

§. I.

***Baptiſmus in totum repudiatus ab hæreticis* Aſcodrutis, Marcoſianis, Valentinianis *&* Quintillianis.**

QVAMQVAM eccleſia honorificam ſemper opinionem de baptiſmo, tamquam diuino quodam & cæleſti inſtituto, ſeruauit, non defuerunt tamen ſectæ & hæreſes, quæ primis ſæculis ignominioſe & contemtim de baptiſmo loquerentur, & vel ex toto vel ex parte variis de cauſſis illum reiicerent, vel corrumperent. *Aſcodrutæ*, qui genus quoddam *Gnoſticorum* erant, religionem omnem in cognitione ponebant, & ſpiritualis cultus obtentu omnia externa vel corporea ſymbola quæcumque admittere nolebant. Dicebant, narrante THEODORETO [a], non debere diuina myſteria, quæ inuiſibilia ſint ſigna, per res viſibiles perfici, neque incorporea per ſenſiles & corporeas. Propterea nec baptizabant eos, qui accedebant, nec apud eos

(a) Theodoret. hæret. fabul. lib. I. c. X. Οὗτοι δὲ φασιν, μὴ χρῆναι τὰ θεῖα μυστήρια, ἀοράτων ὄντα σύμβολα, δι' ὁρωμένων ἐπιτελεῖσθαι πραγμάτων, καὶ τὰ ἀσώματα δι' αἰσθητῶν καὶ σωματικῶν· - - διὰ τοῦτο, οὔτε βαπτίζουσι τοὺς προσιόντας οὐδὲ ἐπιτελεῖται παρ' αὐτοῖς τοῦ βαπτίσματος τὸ μυστήριον· λύτρωσιν γὰρ καλοῦσι, τὴν τῶν ὅλων ἐπίγνωσιν.

celebrabatur baptiſmatis myſterium. Redemtionem quippe appellabant vniuerſorum cognitionem. IRENAEVS & [b] EPIPHANVS eamdem conſuetudinem ex eodem principio ſpiritualis redemtionis per ſolam cognitionem, inter quosdam ex ſic dictis hæreticis *Marcoſianis* vſitatam, obſeruarunt, dum eorum alii, baptiſmum aliquem retinentes, miras formas ad eum corrumpendum ſibi excogitarent, qua de re capite ſequente §. VIII. dicturi ſumus. De *Valentinianis* eadem narrat IRENAEVS [c], quorum alii baptiſmum omnino repudiabant, alii miris formis, quas ſibi ipſi inuenerant, æque ac *Marcoſiani* corrumpebant, qui eiusdem hæreſis ſurculi ſub diuerſis ducibus videntur fuiſſe. Eiusdem erroris TERTVLLIANVS [d] *Quintillam* quamdam mulierem, quæ ſibi ius docendi paullo ante ipſius tempora *Carthagine* arrogarat, incuſat; quod baptiſmum aquæ tamquam inutilem deſtructum iuerit, ſolam fidem ad ſaluandos homines ſufficere profeſſa, quia *Abrahamus* ſalutem conſequutus ſit deoque placuerit nullius aquæ niſi fidei ſacramento. Contra hanc hæreſin TERTVLLIANVS librum ſuum de baptiſmo ſcripſit, vt neceſſitatem eius ex inſtitutione ſeruatoris vindicaret, & ſophiſmatibus, quibus licentiores huius nouæ ſectæ homines eum deſtruere conabantur, reſponderet.

§. II.

Et ab Archonticis.

ARCHONTICI baptiſmum ex alia ratione reiiciebant, vt fidem nobis faciunt EPIPHANIVS [e] & THEODORETVS [f]. Monſtroſas & diuino numini contumelioſas alebant opiniones, mundum non a ſupremo rerum omnium Deo, ſed a certis principatibus ſeu poteſtatibus, quas *ἄρχοντας* vocabant, creatum eſſe contendentes; inde dicti *Archontici*. Hos principatus ſeu

(b) Iren. lib. I. c. XVIII. n. I. II. tot. p. 88. 91.

(c) Iren. lib. III. c. II. †

(d) Tertull. de bapt. c. I. Nuper conuerſata iſtic quædam de Caiana hæreſi vipera veneratiſſima doctrina ſua plerosque rapuit, in primis baptiſmum deſtruens &c. It. c. XIII. Adeo dicunt, baptiſmus non eſt neceſſarius, quibus fides ſatis eſt: nam & Abraham nullius aquæ niſi fidei ſacramento Deo placuit.

(e) Epiphan. hæreſ. XI. de Archonticis n. II. tot.

(f) Theodoret. hæret. fabul. lib. I. c. XI. tot.

pote-

poteſtates ſeptem numero per totidem cælorum orbes diſtributas, & vnicuique principi certos angelorum & miniſtrorum ordines deſcriptos eſſe opinabantur, eorumque præcipuum nominabant *Sebaoth.* Iam vero baptiſmum in nomine tantum *Sebaoth*, non in ſupremi Dei nomine, fieri dictitabant, adeoque & illum & euchariſtiam damnabant, tamquam fictitia inſtituta Dei *iudæorum Sebaoth*, auctoris legis, quem a ſummo Deo impie diſtinguebant.

§. III.
Et a Seleucianis *&* Hermianis.

SELEVCIANI & *Hermiani* baptiſmum in aqua repudiabant, vt AVGVSTINVS [g] narrat. Rationem, cur id facerent, dabant eam, quod baptiſmus in aqua a *CHRISTO* non eſſet inſtitutus, quia *Ioannes baptiſta* baptiſmum ſuum *CHRISTI* baptiſmo comparans dixerit: *Ego vos baptizo aqua, is vero, qui pone me venit, baptizabit vos ſpiritu ſancto & igne* [h]. Animas hominum de igne & ſpiritu eſſe, adeoque baptiſmum ignis earum naturæ magis conuenire, exiſtimabant. Cuiusmodi autem hic baptiſmus fuerit, veterum nullus memoriæ prodidit; niſi forte ex iis coniicere nobis liceat, quæ CLEMENS ALEXANDRINVS [i] ex HERACLEONE de quibusdam narrat, quod igne obſignarint eorum aures, qui baptiſmatis intinctione ſigilla accepiſſent, baptiſmum in aqua &, vt ipſis videbatur, baptiſmum in igne coniungentes: tametſi hoc ſatis longe abeſſet a baptiſmo ignis, quo de *Ioannes* loquitur, quem veterum alii de ordinariis ſpiritus, peccatorum noſtrorum ſordes abſumentis, operationibus; alii de extraordinaria & miraculoſa ſpiritus ſub ſpecie ignis in apoſtolos die pentecoſtes effuſione: alii denique de igne iudicii extremi intelligunt. De quibus interpreta-

(g) Auguſt. de hæreſ. c. LIX. Seleuciani & Hermiani baptiſmum in aqua non recipiunt.

(h) Philaſtr. de hæreſ. n. VIII. Seleucus & Hermius hæretici, animas hominum de igne & ſpiritu eſſe exiſtimantes, iſto baptiſmo non vtuntur, propter verbum hoc, quod dixit Ioannes baptiſta: Ipſe vos baptizabit in ſpiritu & igne.

(i) Clem. Alexandr. electa ex ſcriptur. ap. Combeſiſ. auctar. nouiſſ. part. I. p. 202. ἔνιοι δὲ, ὥς φησιν Ἡρακλέων, πυρὶ τὰ ὦτα τῶν σφραγιζομένων κατεσημήναντο. Iren. lib. I. c. XXIV. aliquid ſimile de Carpocratianis narrat. Alii, inquiens, ex ipſis ſignant, cauteriantes ſuos diſcipulos in poſterioribus partibus exſtantiæ dextræ auris.

 tio-

celebrabatur baptiſmatis myſterium. Redemtionem quippe appellabant vniuerſorum cognitionem. IRENAEVS & [b] EPIPHANVS eamdem conſuetudinem ex eodem principio ſpiritualis redemtionis per ſolam cognitionem, inter quosdam ex ſic dictis hæreticis *Marcoſianis* vſitatam, obſeruarunt, dum eorum alii, baptiſmum aliquem retinentes, miras formas ad eum corrumpendum ſibi excogitarent, qua de re capite ſequente §. VIII. dicturi ſumus. De *Valentinianis* eadem narrat IRENAEVS [c], quorum alii baptiſmum omnino repudiabant, alii miris formis, quas ſibi ipſi inuenerant, æque ac *Marcoſiani* corrumpebant, qui eiusdem hæreſis ſurculi ſub diuerſis ducibus videntur fuiſſe. Eiusdem erroris TERTVLLIANVS [d] *Quintillam* quamdam mulierem, quæ ſibi ius docendi paullo ante ipſius tempora *Carthagine* arrogarat, incuſat, quod baptiſmum aquæ tamquam inutilem deſtructum iuerit, ſolam fidem ad ſaluandos homines ſufficere profeſſa, quia *Abrahamus* ſalutem conſequutus ſit deoque placuerit nullius aquæ niſi fidei ſacramento. Contra hanc hæreſin TERTVLLIANVS librum ſuum de baptiſmo ſcripſit, vt neceſſitatem eius ex inſtitutione ſeruatoris vindicaret, & ſophiſmatibus, quibus licentiores huius nouæ ſectæ homines eum deſtruere conabantur, reſponderet.

§. II.

Et ab Archonticis.

ARCHONTICI baptiſmum ex alia ratione reiiciebant, vt fidem nobis faciunt EPIPHANIVS [e] & THEODORETVS [f]. Monſtroſas & diuino numini contumelioſas alebant opiniones, mundum non a ſupremo rerum omnium Deo, ſed a certis principatibus ſeu poteſtatibus, quas ἄρχοντας vocabant, creatum eſſe contendentes; inde dicti *Archontici*. Hos principatus ſeu

(b) Iren. lib. I. c. XVIII. n. I. II. tot. p. 88. 91.

(c) Iren. lib. III. c. II. †

(d) Tertull. de bapt. c. I. Nuper conuerſata iſtic quædam de Caiana hæreſi vipera venenatiſſima doctrina ſua pleroſque rapuit, in primis baptiſmum deſtruens &c. It. c. XIII. Adeo dicunt, baptiſmus non eſt neceſſarius, quibus fides ſatis eſt: nam & Abraham nullius aquæ niſi fidei ſacramento Deo placuit.

(e) Epiphan. hæreſ. XL. de Archonticis n. II. tot.

(f) Theodoret. hæret. fabul. lib. I. c. XI. tot.

pote-

poteſtates ſeptem numero per totidem cælorum orbes diſtributas, & vnicuique principi certos angelorum & miniſtrorum ordines deſcriptos eſſe opinabantur, eorumque præcipuum nominabant *Sebaoth.* Iam vero baptiſmum in nomine tantum *Sebaoth*, non in ſupremi Dei nomine, fieri dictitabant, adeoque & illum & euchariſtiam damnabant, tamquam fictitia inſtituta Dei *iudæorum Sebaoth*, auctoris legis, quem a ſummo Deo impie diſtinguebant.

§. III.

Et a Seleucianis *&* Hermianis.

Selevciani & *Hermiani* baptiſmum in aqua repudiabant, vt avgvstinvs [*g*] narrat. Rationem, cur id facerent, dabant eam, quod baptiſmus in aqua a *CHRISTO* non eſſet inſtitutus, quia *Ioannes baptiſta* baptiſmum ſuum *CHRISTI* baptiſmo comparans dixerit: *Ego vos baptizo aqua, is vero, qui pone me venit, baptizabit vos ſpiritu ſancto & igne* [*h*]. Animas hominum de igne & ſpiritu eſſe, adeoque baptiſmum ignis earum naturæ magis conuenire, exiſtimabant. Cuiusmodi autem hic baptiſmus fuerit, veterum nullus memoriæ prodidit; niſi forte ex iis coniicere nobis liceat, quæ clemens alexandrinvs [*i*] ex heracleone de quibusdam narrat, quod igne obſignarint eorum aures, qui baptiſmatis intinctione ſigilla accepiſſent, baptiſmum in aqua &, vt ipſis videbatur, baptiſmum in igne coniungentes: tametſi hoc ſatis longe abeſſet a baptiſmo ignis, quo de *Ioannes* loquitur, quem veterum alii de ordinariis ſpiritus, peccatorum noſtrorum ſordes abſumentis, operationibus; alii de extraordinaria & miraculoſa ſpiritus ſub ſpecie ignis in apoſtolos die pentecoſtes effuſione: alii denique de igne iudicii extremi intelligunt. De quibus interpreta-

(*g*) Auguſt. de hæreſ. c. LIX. Seleuciani & Hermiani baptiſmum in aqua non recipiunt.

(*h*) Philaſtr. de hæreſ. n. VIII. Seleucus & Hermius hæretici, animas hominum de igne & ſpiritu eſſe exiſtimantes, iſto baptiſmo non vtuntur, propter verbum hoc, quod dixit Ioannes baptiſta: Ipſe vos baptizabit in ſpiritu & igne.

(*i*) Clem. Alexandr. electa ex ſcriptur. ap. Combefiſ. auctar. nouiſſ. part. I. p. 202. ἔνιοι δὲ, ὥς φησιν Ἡρακλέων, πυρὶ τὰ ὦτα τῶν σφραγιζομένων κατεσημήναντο. Iren. lib. I. c. XXIV. aliquid ſimile de Carpocratianis narrat. Alii, inquiens, ex ipſis ſignant, cauteriantes ſuos diſcipulos in poſterioribus partibus exſtantiæ dextræ auris.

tionibus plura apud SVICERVM [*k*], quiſquis volet, legere poteſt. Nos tantum porro obſeruamus ex auctore anonymo libri de *baptiſmo hæreticorum*, a RIGALTIO & FELLO ad calcem CYPRIANI publicati, fuiſſe hæreticos, qui ſolum aquæ baptiſmum imperfectum eſſe contenderint, quia *Ioannes* dixerit, nos baptizandos eſſe in ſpiritu & igni. *Tentant nonnulli*, inquit [*l*] auctor ille, *iterum, tractare ſe ſolos integrum atque perfectum, non ſicuti nos, mutilatum & decurtatum baptiſma tradere. Quod taliter dicantur adſignare, vt quam mox in aquam deſcenderunt, ſtatim ſuper aquam ignis appareat. Quod ſi aliquo luſu perpetrari poteſt, ſicut adfirmantur plerique huiusmodi luſus Anaxilai eſſe, ſiue naturale quid eſt, quo pacto poſſit hoc contingere, ſiue illi putant hoc ſe conſpicere, ſiue maligni opus & magicum virus ignem poteſt in aqua exprimere: illi tamen fallaciam & ſtropham prædicant perfectum baptiſma eſſe, quod fideles homines, ſi coacti fuerunt accipere, vtique non dubitabitur eos id, quod habuerant, amiſiſſe.* Hanc ſuam ſententiam ex apocrypho quodam libro, a ſe ipſis propter hunc eumdem errorem confiсto, qui inſcribatur PETRI vel PAVLI *prædicatio*, confirmatum eos ire dicit, in quo ſcriptum exſtet, quum *CHRISTVS* baptizaretur, ignem ſuper aquam eſſe viſum. Quem vero iſtorum hæreticorum baptiſmum auctor ille anonymus *adulterinum* immo *internecinum* appellat.

§. IV.

Et a Manichæis *ac* Paulicianis.

ALIVD hæreticorum baptiſmum in aqua damnantium genus *Manichæi* erant, qui inter multos alios, quos fouebant, errores baptiſmum in aqua nihil cuiquam perhibebant ſalutis adferre, nec quemquam eorum, quos in ſocietatem ſuam cooptabant, baptizandum ſtatuebant [*m*], vti AVGVSTINVS & auctor *hæreſis Prædeſtinatorum* [*n*], a SIRMONDO in lucem editus narrant.

(*k*) Suicer. theſaur. eccleſ. tom. I. p. 629. 630.

(*l*) Anonym. de baptiſmo hæreticor. ad calcem Cypriani p. 30. (p. 27. b. edit. Amſtelod. MDCC.)

(*m*) Auguſtin. de hæreſ. c. XLVI. Baptiſmum in aqua nihil cuiquam perhibent ſalutis adferre: Nec quemquam eorum, quos decipiunt, baptizandum putant.

(*n*) Prædeſtinatorum hæreſ. c. XLVI. apud Sirmond. p. 486. edit. Par. MDCXCVI. Baptiſmum in aqua nihil cuiquam perhibent ſalutis adſerre: nec quemquam eorum, quos decipiunt, baptizandos putant.

rant. Num vero aliud baptiſmi genus admiſerint & quibus rationibus iſtum reiecerint, non conſtat. Nobis coniecturare tantum licet, ex peſſimo iſto ſuo id eos feciſſe principio, quod res materiales ſint mali cuiusdam dei opera, adeoque tamquam pollutæ & profanæ deteſtandæ. Vnam aliquam huius hæreſis propaginem poſtea *Paulicianos*, a *Paulo* quodam & *Ioanne*, primis illius auctoribus, vocarunt. EVTHYMIVS ex ſcriptis PHOTII, patriarchæ *Conſtantinopolitani*, fuſe eos deſcribit, & inter alia ait [o]: *Quum baptiſmum aſpernentur, illum tamen ſe fingunt ſuſcipere: Nam euangelii verba baptiſmum exiſtimant, quoniam dominus, Ego ſum, inquit, aqua viua.* Eruditus VOSSIVS [p] *Paulicianos* ſola verborum, *Ego ſum aqua viua*, pronuntiatione: loco formulæ in eccleſia vſitatæ, baptiſmum ſuum perfeciſſe putat: ſed manifeſto perperam EVTHYMIVM interpretatur, qui iſtos hac verborum formula in baptiſmo vſos eſſe non dicit: nam nullum omnino baptiſmum, adeoque nec vllam verborum formulam in baptizandi actu vſitatam habebant: Sed ipſorum opinio erat, quod fides Chriſto, ſiue verbo & veritati euangelii, habita baptiſmus omnis ſit, ab hominibus requiſitus, & id quidem, quia *CHRISTVS* dixerit: *Ego ſum aqua viua.* Sed tamen interdum paruulos baptiſmo eccleſiæ catholicæ offerebant, qua vero ratione, eodem loco narrat EVTHYMIVS [q], *Liberos etiam ſuos*, inquiens, *ab eccleſiæ presbyteris ſalutari baptiſmo volunt aliquando luſtrari; exiſtimant enim, crucem & baptiſmum corpori prodeſſe. Hanc tamen vim ad animæ purgationem peruenire non putant, nec vllam aliam adferre vtilitatem.* Et iſtiusmodi opinio multorum aliorum mentibus inſederat, qui baptiſmum non alio habebant loco, quam quod corpus ab infirmitate quadam vel impuritate liberaret. AVGVSTINVS [r] bis vel ter hanc quæſtionem de iſtiusmmodi hominibus mouet, qui non ex alia ratione cupiebant baptizari. Et

(o) Euthym. panoplia part. II. titul. XXI. p. 48.

(p) Voſſ. de bapt. diſput. I. theſ. II. p. 23. Præter iſtos (Seleucianos & Hermianos) etiam aquæ vſum refugerunt Pauliciani: quippe qui in ſacramentis aversarentur res materiales, ſolaque pronuntiatione verborum ſacramentum perficerent. Quemadmodum nec verba dicebant, quæ eccleſia vſurpat; ſed iſta: *Ego ſum aqua viua.* Auctor Euthymius panopliæ parte II. tit. XXI.

(q) Euthymius ibid.

(r) Auguſt. epiſt. XXIII. ad Boniſac. Nec illud te moueat, quod quidam non ea fide ad baptiſmum percipiendum paruulos ferunt, vt gratia ſpiritali ad vi-

tionibus plura apud SVICERVM [*k*], quiſquis volet, legere poteſt. Nos tantum porro obſeruamus ex auctore anonymo libri de *baptiſmo hæreticorum*, a RIGALTIO & FELLO ad calcem CYPRIANI publicati, fuiſſe hæreticos, qui ſolum aquæ baptiſmum imperfectum eſſe contenderint, quia *Ioannes* dixerit, nos baptizandos eſſe in ſpiritu & igni. *Tentant nonnulli*, inquit [*l*] auctor ille, *iterum, tractare ſe ſolos integrum atque perfectum, non ſicuti nos, mutilatum & decurtatum baptiſma tradere. Quod taliter dicantur adſignare, vt quam mox in aquam deſcenderunt, ſtatim ſuper aquam ignis appareat. Quod ſi aliquo luſu perpetrari poteſt, ſicut adfirmantur plerique huiusmodi luſus Anaxilai eſſe, ſiue naturale quid eſt, quo pacto poſſit hoc contingere, ſiue illi putant hoc ſe conſpicere, ſiue maligni opus & magicum virus ignem poteſt in aqua exprimere: illi tamen fallaciam & ſtropham prædicant perfectum baptiſma eſſe, quod fideles homines, ſi coacti fuerunt accipere, vtique non dubitabitur eos id, quod habuerant, amiſiſſe.* Hanc ſuam ſententiam ex apocrypho quodam libro, a ſe ipſis propter hunc eumdem errorem confecto, qui inſcribatur PETRI vel PAVLI *prædicatio*, confirmatum eos ire dicit, in quo ſcriptum exſtet, quum *CHRISTVS* baptizaretur, ignem ſuper aquam eſſe viſum. Quem vero iſtorum hæreticorum baptiſmum auctor ille anonymus *adulterinum* immo *internecinum* appellat.

§. IV.
Et a Manichæis *ac* Paulicianis.

ALIVD hæreticorum baptiſmum in aqua damnantium genus *Manichæi* erant, qui inter multos alios, quos fouebant, errores baptiſmum in aqua nihil cuiquam perhibebant ſalutis adferre, nec quemquam eorum, quos in ſocietatem ſuam cooptabant, baptizandum ſtatuebant [*m*], vti AVGVSTINVS & auctor *hæreſis Prædeſtinatorum* [*n*], a SIRMONDO in lucem editus nar-

(*k*) Suicer. theſaur. eccleſ. tom. I. p. 629. 630.

(*l*) Anonym. de baptiſmo hæreticor. ad calcem Cypriani p. 30. (p. 27. b. edit. Amſtelod. MDCC.)

(*m*) Auguſtin. de hæreſ. c. XLVI. Baptiſmum in aqua nihil cuiquam perhibent ſalutis adferre: Nec quemquam eorum, quos decipiunt, baptizandum putant.

(*n*) Prædeſtinatorum hæreſ. c. XLVI. apud Sirmond. p. 486. edit. Par. MDCXCVI. Baptiſmum in aqua nihil cuiquam perhibent ſalutis adferre: nec quemquam eorum, quos decipiunt, baptizandos putant.

rant.

rant. Num vero aliud baptiſmi genus admiſerint & quibus rationibus iſtum reiecerint, non conſtat. Nobis coniecturare tantum licet, ex peſſimo iſto ſuo id eos feciſſe principio, quod res materiales ſint mali cuiusdam dei opera, adeoque tamquam pollutæ & profanæ deteſtandæ. Vnam aliquam huius hæreſis propaginem poſtea *Paulicianos*, a *Paulo* quodam & *Ioanne*, primis illius auctoribus, vocarunt. EVTHYMIVS ex ſcriptis PHOTII, patriarchæ *Conſtantinopolitani*, fuſe eos deſcribit, & inter alia ait [*o*]: *Quum baptiſmum aſpernentur, illum tamen ſe fingunt ſuſcipere: Nam euangelii verba baptiſmum exiſtimant, quoniam dominus, Ego ſum, inquit, aqua viua.* Eruditus VOSSIVS [*p*] *Paulicianos* ſola verborum, *Ego ſum aqua viua*, pronuntiatione: loco formulæ in eccleſia vſitatæ, baptiſmum ſuum perfeciſſe putat: ſed manifeſto perperam EVTHYMIVM interpretatur, qui iſtos hac verborum formula in baptiſmo vſos eſſe non dicit: nam nullum omnino baptiſmum, adeoque nec vllam verborum formulam in baptizandi actu vſitatam habebant: Sed ipſorum opinio erat, quod fides Chriſto, ſiue verbo & veritati euangelii, habita baptiſmus omnis ſit, ab hominibus requiſitus, & id quidem, quia *CHRISTVS* dixerit: *Ego ſum aqua viua.* Sed tamen interdum paruulos baptiſmo eccleſiæ catholicæ offerebant, qua vero ratione, eodem loco narrat EVTHYMIVS [*q*], *Liberos etiam ſuos*, inquiens, *ab eccleſiæ presbyteris ſalutari baptiſmo volunt aliquando luſtrari; exiſtimant enim, crucem & baptiſmum corpori prodeſſe. Hanc tamen vim ad animæ purgationem peruenire non putant, nec vllam aliam adferre vtilitatem.* Et iſtiusmodi opinio multorum aliorum mentibus inſederat, qui baptiſmum non alio habebant loco, quam quod corpus ab infirmitate quadam vel impuritate liberaret. AVGVSTINVS [r] bis vel ter hanc quæſtionem de iſtiusmmodi hominibus mouet, qui non ex alia ratione cupiebant baptizari. Et

(*o*) Euthym. panoplia part. II. titul. XXI. p. 48.

(*p*) Voſſ. de bapt. diſput. I. theſ. II. p. 23. Præter iſtos (Seleucianos & Hermianos) etiam aquæ vſum refugerunt Pauliciani: quippe qui in ſacramentis auerſarentur res materiales, ſolaque pronuntiatione verborum ſacramentum perficerent. Quemadmodum nec verba dicebant, quæ eccleſia vſurpat; ſed iſta: *Ego ſum aqua viua.* Auctor Euthymius panopliæ parte II. tit. XXI.

(*q*) Euthymius ibid.

(*r*) Auguſt. epiſt. XXIII. ad Bonifac. Nec illud te moueat, quod quidam non ea fide ad baptiſmum percipiendum paruulos ferunt, vt gratia ſpiritali ad vi-

MATTHAEVS BLASTARES [*s*] de *Agarenis* narrat „moris apud „pleroſque eorum fuiſſe, vt infantes ſuos non prius circumci-„derent, quam chriſtiani ſacerdotes, qui iis tributarii eſſent, „etiam inuiti eos baptizaſſent; Qua de re controuerſum fuiſſe, „dicit, in ſynodo *Trullana*, *Luca Chryſoberge* thronum patriar-„chalem tenente, vtrum nimirum eos ad veram chriſtianorum „fidem accedentes rebaptizare an vnguento duntaxat inunge-„re oporteret; & decretum fuiſſe, eos ſine controuerſia reba-„ptizandos eſſe; eo quod baptiſmo, quo loti eſſent, non ex „pio inſtituto, ſed vt veneficio & incantamento vſi fuerint, ne „circumciſis temperamentum corporis morboſum & male olens „euaderet„. Hæc exempla EVTHYMII narrationem de *Pau-licianis* valde probabilem reddunt, quod licet baptiſmum non honorauerint tamquam ſacramentum a *CHRISTO* inſtitutum, nihilo ſecius tamen non nunquam eo, perinde ac *Saraceni* facie-bant, vſi fuerint vt incantamento & veneficio; quæ vna ſola ratio videtur fuiſſe, cur eum non quidem in ſuis ipſorum con-venticulis (vbi nulla prorſus ſacramenta, ſiue baptiſmum, ſiue euchariſtiam habebant) ſed in eccleſia e catholicorum ſacerdo-tum manibus receperint. Obiter obſeruare lector poteſt, hoſce *Paulicianos* non *Pauli Samoſatenſis* antiſtitis *Antiocheni* fuiſſe ſecta-tores, qui vulgo *Paulianiſtæ & Samoſateniani* dicuntur (etſi BAL-SAMON vtroſque confundat); ſed ab alio *Paulo Samoſatenſi* & *Io-anne* quodam, *Manichæorum* hæreſeos inſtauratoribus, nomen accepiſſe, vti ex EVTHYMIO palam eſt. Et IVSTELLVS [*t*]

tam regenerentur æternam; ſed quod eos putant hoc remedio temporalem retinere vel recipere ſanitatem.

(*s*) Blaſtar. ſyntagm. canon. litt. B. cap. III. ap. Beuereg. pand. tom. II. p. 42. Ἔθος ἐςὶ τῶν Ἀγαρηνῶν τοῖς πλείςοις, μὴ πρότερον τὰ σφέτερα περιτέμνειν βρέφη, πρὶν ἂν οἱ ὑποτελεῖς ὄντες αὐτοῖς τῶν χριςιανῶν ἱερεῖς καὶ ἄκοντες ἀναγκασθῶσι ταῦτα βαπτίσαι· ἐζητήθη τοίνυν τὰ περὶ τούτου ἐν τῇ κατὰ τὴν βασιλεύουσαν συνόδῳ, Λουκᾶ τοῦ ἱεροῦ τὸν πατριαρχικὸν ἰθύνοντος θρόνον, εἰ δεῖ τοὺς τοιούτους τῇ ἀληθινῇ τῶν χριςιανῶν πίςει προσερχομένους, ἀναβαπτίζειν, ἢ μόνον χρίειν τῷ μύρῳ· καὶ ἐψηφίσθη, τούτους ἀναντιῤῥήτως αὖθις βαπτίζειν, ὅπερ γὰρ ἐλούσαντο βάπτισμα, οὐ κατὰ σκοπὸν εὐσεβῆ, ἀλλ' ὡς φαρμακείᾳ ἢ ἐπαοιδίᾳ τινὶ τούτῳ ἐχρήσαντο· ἐφ' ᾧ μὴ ἰοειδὴς ἢ δυσώδης ἡ κρᾶσις τῶν σωμάτων τοῖς περιτμηθησομένοις γενήσεται.

(*t*) Iuſtell. not. in can. XIX. codicis eccleſ. vniuerſæ. p. 74. b. poſt med. Fuit & alius Paulus Samoſatenus Manichæorum hæreſeos inſtaurator, a quo Pauliciani, quos Balſamo perperam confundit cum Paulinianiſtis. Cedrenus recte, Παυλινιανοὶ οἱ καὶ Μανιχαῖοι, μετωνομάσθησαν δὲ ἀντὶ Μανιχαίων Παυλικιανοὶ ἀπ'

ac

Digitized by Google

ac VOSSIVS [u] idem e CEDRENO, THEOPHANE, MATTHAEO BLASTARE, NICEPHORO aliisque recentioribus *Græcis* ſcriptoribus animaduerterunt, quibus lectori hoc loco moram iniicere neceſſe non eſt.

§. V.

Quid Meſſaliani *ſeu* Euchetæ *de baptiſmo ſenſerint.*

SVNT, qui antememoratis ſectis, baptiſmum repudiantibus, hæreſin *Meſſalianorum* ſeu *Euchetarum* addunt, qui ita dicti fuere a vocabulo *Græco* εὐχὴ, quod *precationem* ſignificat, & *Meſſaliani* a voce *Syriaca Metſalach*, quæ eamdem habet ſignificationem, quod omnem religionem in precibus ponerent. Baptiſmi autem ſacramentum eos prorſus reieciſſe, non liquet. Nam ſic eccleſia eos redeuntes non minus quam *Iudæos* & gentiles, baptizari iuſſura fuiſſet; quod tamen non fecit, ſed eos tantum ad eiurandum errores ſuos obligabat, ſi ad communionem recipi vellent, vt ex decreto concilii generalis *Epheſini* [x], in iſtorum clericorum & laicorum, qui ab illis reuertebantur, gratiam facto, colligi poteſt. Error autem eorum in eo verſabatur, vt præcipuam ſpiritualis efficacitatis baptiſmi partem negarent. Donare quidem eum remiſſionem veterum peccatorum, robur autem & virtutem a ſpiritu ad reſiſtendum nouis

Παύλου τινὸς Σαμοσατέως, υἱοῦ γυναικὸς μανιχαίας Καλλινίκης τοὔνομα. Idem tradit Matthæus Blaſtares in ſynopſi, vbi aperte Paulinianiſtas a Paulicianis diſtinguit. Hiſtoria miſcella in Nicephoro lib. XXIV. *Manichæorum vero, qui nunc Pauliciani dicuntur, amicus erat.* Paulicianorum hæreſim in Thracia propagatam fuiſſe ſub Conſtantino Copronymo, Theophanes auctor eſt, eamque a Michaële imperatore damnatam teſtatur eadem hiſtoria miſcella in eius vita: *Diuino ſane zelo imperator piiſſimus motus contra Manichæos, qui nunc Pauliciani dicuntur, capitalem animaduerſionem promulgauit.* Sed & Montaniſtæ baptizari iubentur c. CXII.

(u) Voſſ. de baptiſm. diſput. XX. p. 241. Ab hoc Paulo Samoſateno *Paulianiſtæ* vocabantur: vti ab altero Paulo Samoſateno Pauliciani, qui Manichæi erant: etſi Balſamo confundat. Sed diuerſos eſſe, conſtat ex Cedreno, Matthæo Blaſtare in ſynopſi, hiſtoria miſcella in Nicephoro & Michaële imperatore. cetera.

(x) Concil. Epheſ. act. VII. (tom. III. concil. p. 809.) Placuit - - vt omnes, qui per vniuerſam prouinciam hæretici Meſſaliani vel Enthuſiaſtæ ſunt, vel de eius hæreſeos morbo ſuſpecti, ſiue clerici ſiue laici ſint, conueniantur: & ſi quidem anathematizauerint, iuxta ea quæ in prædicta ſynodo ſcripto pronuntiata ſunt, in ſcriptis; ſi clerici fuerint, maneant clerici; ſi laici, ad communionem admittantur.

pecca-

Digitized by Google

peccatis non impertiri dicebant. Hoc ex THEODORETO diſcimus, qui eccleſiæ catholicæ doctrinam doctrinæ *Meſſalianorum* de hoc capite comparans, mentem ſuam ſic exprimit: „Non „[y] nouaculam, vt amentes putant *Meſſaliani*, tantum imitatur baptiſmus, præcedentia auferens peccata. Hoc enim ex „ſuperabundanti largitur. Si enim hoc ſolum opus erat baptiſmatis, quorſum infantes baptizamus, qui peccatum nondum „guſtarunt? Non enim hoc ſolum pollicetur ſacramentum, ſed „his maiora & perfectiora. Eſt enim arrha futurorum bonorum & typus futuræ reſurrectionis, & dominicæ paſſionis communicatio & dominicæ reſurrectionis participatio, & pallium „ſalutis & tunica lætitiæ & ſtola luminoſa, vel potius lux ipſa. Vt adeo THEODORETVS ipſe optimus verborum ſuorum interpres habendus ſit, quando de *Meſſalianis* alio quodam loco durius loqui videtur, deſcribens eos vt homines,[z] „qui baptiſma „dicant ſuſcipientibus nihil prodeſſe, perpetuam autem orationem & peccati radicem funditus euellere & malum dæmonem, „qui ab initio datus ſit, ab anima expellere.„ Hæc enim cum ante memorata limitatione intelligenda ſunt, quod baptiſmum in tantum vtilem eſſe conceſſerint, vt omnia antegreſſa peccata abluat, ſed ampliorem perfectionem haud largiatur. Atque in hunc modum ipſorum doctrinam repræſentat HARMENOPVLVS [a], *Maſaliani*, inquiens, *Manichæorum erroribus infecti, quædam inſuper alia magis impura excogitarunt. Quippe mentem hominum a dæmonibus occupatam dicunt: naturam humanam in dæmonum*

(y) Theodoret. epitom. diuin. decret. ſiue de fabul. hæretic. lib. V. c. XVIII. οὐ γάρ, ὡς οἱ φρενοβλαβεῖς Μεσσαλιανοὶ νομίζουσι, ξυρὸν μόνον μιμεῖται τὸ βάπτισμα, τὰς προγεγενημένας ἀφαιρούμενον ἁμαρτίας· τοῦτο γὰρ ἐκ περιουσίας χαρίζεται· εἰ γὰρ τοῦτο μόνον ἔργον ἦν τοῦ βαπτίσματος, ἀνθ' ὅτου τὰ βρέφη βαπτίζομεν, οὐδέπω τῆς ἁμαρτίας γευσάμενα· οὐδὲ γὰρ τοῦτο μόνον ἐπαγγέλλεται τὸ μυστήριον, ἀλλὰ καὶ τούτων μείζω, καὶ τελειότερα· ἀῤῥαβὼν γάρ ἐστι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ τῆς ἐσομένης ἀναστάσεως τύπος, καὶ κοινωνία τῶν δεσποτικῶν παθημάτων, καὶ μετουσία τῆς δεσποτικῆς ἀναστάσεως, καὶ ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτὼν εὐφροσύνης, καὶ στολὴ φωτοειδὴς, μᾶλλον δὲ αὐτὸ φῶς.

(z) Theodor. hæret. fab. lib. IV. c. XI. Μεσσαλιανοὶ -- τὸ μὲν βάπτισμα φασὶ μηδὲν ὀνῆσαι τοὺς προσιόντας -- ἡ δὲ ἐνδελεχὴς προσευχὴ, καὶ τὴν ῥίζαν τῆς ἁμαρτίας πρόῤῥιζον ἀνασπᾷ, καὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς συγκληρωθέντα πονηρὸν δαίμονα τῆς ψυχῆς ἐξελαύνει.

(a) Harmenop. de ſectis c. XVIII. Bibl. patr. gr. lat. tom. I. p. 536. Οἱ Μασαλιανοὶ, τὰ τῶν Μανιχαίων νοσοῦντες προσεξεῦρον καὶ ἄλλ' ἄττα μιαρώτερα· τὸν γὰρ νοῦν τῶν

eſſe

eſſe conſortio: nec BAPTISMVM, nec perceptionem ſacramentorum HOMINEM PVRIFICARE: SED SOLAM IPSIS FAMILIAREM PRECATIONEM. Similiter EVTHYMIVS [*b*] eos deſcribit: „Negant, inquiens, diuinum baptiſmum poſſe radices euellere „peccatorum. Sed dominus noſter Ieſus Chriſtus ait: *Niſi quis* „*renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnum Dei.* „Itaque quum ignis diuinus ſit ſpiritus ſanctus, nam & in ſpecie „ignearum linguarum ſuper diſcipulos deſcendit, de quo & præ„curſor dicebat turbis, Chriſti teſtificans excellentiam, *ille vos* „*baptizabit in ſpiritu ſancto, & igne*, quemadmodum ignis ſenſibus „expoſitus, ſi ſiluam corripit, omnia comburit, quæ ſunt ſuper „faciem terræ, & radices exſiccat, & locum a ſordibus expur„gat, ſic & ſpiritus ſanctus, ac multo etiam magis. Ignis enim „eſt conſumens nequitiam eorum, qui baptizantur. Has enim „arbitror ab iſtis radices peccatorum exiſtimari. Quod ſi & „aqua purgat omnino corpora hominum, quis dubitet, quin „ſpiritus ſanctus multo magis ſine vlla comparatione cicatrices „& maculas, & ſordes animarum expurget ac deleat? Neque „ſolum expurget & deleat, verum etiam illuſtret, nec illuſtret „modo, ſed munera largiatur, vt docent apoſtoli, inprimisque „*Paulus* in diſtributionibus gratiarum ſpiritus ſancti, quibus af„ficiuntur illi, qui baptizantur.„ Ex qua narratione de *Meſſalianis* apparet, eos neque *Anabaptiſtas* fuiſſe neque *Quakeros.* Neque enim adultorum neque infantium baptiſmum reiiciebant. Nam verus ſtatus controuerſiæ inter ipſos & eccleſiam catholicam non erat de externi elementi aquæ vſu in baptiſmate, ſed de internis & ſpiritualibus eius effectis, quæ *Meſſaliani* remiſſione peccatorum terminabant, eccleſia autem ad multa alia egregia beneficia & dona ſpiritus ſancti extendebat. Quam ob cauſſam eccleſia *Meſſalianos* numquam rebaptizauit, quod legamus, vti *Manichæos* aliosque hæreticos; vſum aquæ, quæ externum a Chriſto præſcriptum elementum erat, repudiantes. Si hoc vel neglectum, vel aliud quoddam elementum eius in locum ſubſtitutum eſſet, tum baptiſmus non ſolum illegitimus ſed etiam nul-

---

ἀνθρώπων ὑπὸ τῶν δαιμόνων κατέχεσθαι λέγουσι τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν, τῶν δαιμόνων εἶναι κοινωνικήν· τὸ βάπτισμα, μὴ τελειοῦν τὸν ἄνθρωπον, μηδὲ τὴν μετάληψιν· ἀλλὰ μόνην τὴν παρ' αὐτοῖς εὐχήν.

(*b*) Euthym. panopl. part. II. tit. XXII. p. 55. (p. 215. b. tom. XIX. biblioth. max. patr. Lugdun. MDCLXXVII.)

lus eſſe credebatur, vtpote neceſſaria & eſſentiali quadam parte deſtitutus, quæ non niſi nouo baptiſmo ſuppleri poterat. Hinc quum certus quidam adoleſcens *Hebræus* ter effuſa ſuper caput eius arena, quod aqua in ſolitudine deeſſet, baptizatus eſſet, *Dionyſius* epiſcopus *Aſcalonenſis* eum denuo baptizari iubebat, quemadmodum hiſtoriam narrat IOANNES MOSCHVS [c]. Et hoc fiebat, non quia ab homine laico, extrema vrgente neceſſitate, baptizatus fuerat, ſed quia, vt WHITGIFTIVS [d] archiepiſcopus noſtras poſt *Centuriatores* [e] obſeruauit, baptiſmus aquam non habuerat. Iſtiusmodi erat eccleſiæ opinio de neceſſitate baptiſmi in aqua, vt, vbi haberi poterat, numquam in eius neglectu vel contemtu conniueret; adeoque neceſſitatem eius contra hæreticos contemtores vrgebat eo ipſo tempore, quando de catechumenis, qui ſine baptiſmo, non ex contemtione ſed ineuitabili neceſſitate, obiiſſent, benigne iudicabat: Qua de re libro proxime antecedente cap. II. §. XX. ſeqq. ex inſtituto egimus.

VNA tamen heic exceptio in quibusdam legis canonicæ collectionibus inuenitur. Nam decretum ibi habemus ſub nomine SIRICII papæ [f] in hanc ſententiam: *Presbyter, qui in vi-*

(c) Moſch. prat. ſpirit. cap. CLXXVI. tot. (tom. II. bibl. patr. gr. lat. p. 1132. 1133.)

(d) Whitgift's *Defence*, tract. IX. p. 519.

(e) Centuriat. Magdeb. centur. II. c. VI. p. 82. Quum Iudæus quiſpiam, eo tempore, quo Romæ imperium Marcus Aurelius Antoninus tenuit, in arido forte & deſerto loco cum chriſtianis iter faceret, & pſalmos vna cum iis caneret; euenit, vt morbo repentino & graui Iudæus eo in itinere corriperetur: adeo vt de ſalute ſua, cum ipſe, tum hi, quorum comes erat, deſperarent. Multis igitur precibus ſollicitat ille chriſtianos: ne ſe ita in extremis conſtitutum relinquerent; ſed ſacrum lauacrum ſibi conferrent. Illi vero cum hoc ei ſe facere poſſe negarent; quia & ſacerdote & aqua deſtituerentur, ſine quibus baptiſmus fieri non poſſet: magis Iudæus & impenſius obſecrare, & adiuratione eos, ne hoc ſibi negarent, adigere. Ad quod illi, detractis homini veſtibus, arena eum pro aqua ter conſperſere; addentes: Baptizare ſe eum in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti. Quam rem continuo miraculum conſecutum eſt: vt mirum is, qui, propter affectionem grauem & periculoſam, pedibus pridem inſiſtere non poſſet, nunc reſtitutus reliquum, quod ſupereſſet itineris, firmus, & validus cum illis conficeret. Quum igitur ad locum ſuum rediiſſent; epiſcopus Alexandriæ, ab illis conſultus, de ſententia eccleſiæ reſpondit: baptiſatum eſſe Iudæum; ſi modo aqua denuo perfunderetur.

(f) Vid. Antonius Auguſtinus de emendat. Gratiani p. 200. & Baluz. not. in Anton. p. 431.

no

no baptizat proxima neceſſitate, vt æger non periclitetur, pro tali re nulla ei culpa adſcribatur. Si vero aqua aderat, & neceſſitas talis non vrgebat, hic communione priuetur. Infans vero ille, ſi in ſancta trinitate baptizatus eſt, in eo baptiſmo permaneat. Enim vero ANTONIVS AVGVSTINVS & BALVZIVS obſeruarunt, non eſſe hoc decretum SIRICII, ſed STEPHANI II., qui octauo ſæculo medio vixit. Vt adeo tamquam idoneum teſtimonium, quo, quæ veteris eccleſiæ conſuetudo fuerit, oſtendatur, adlegari non poſſit. ANTONIVS AVGVSTINVS eccleſiæ primitiuæ eiusmodi morem fuiſſe, diſertis verbis negat. Et ex AMBROSIO plane euidens eſſe videtur, quod demta aqua baptiſmus conſiſtere nequeat, quando [g] ait: *Quid eſt aqua ſine cruce Chriſti? Elementum commune, ſine vllo ſacramenti effectu. Nec iterum ſine aqua regenerationis myſterium.* Sed ex recentioribus BEZA [h] & de ſcholaſticis quidam FRANCISCVS TOLETVS & GREGORIVS DE VALENTIA rem aliter determinant: quorum contra ſententiam diſputare noſtri non eſt inſtituti, ſed tantum declarare, quam communiſſimam & tritiſſimam antiquorum eccleſiæ ſcriptorum ſententiam fuiſſe, iudicemus.

LIBRI VNDECIMI

CAPVT TERTIVM

DE ANTIQVA BAPTIZANDI FORMVLA, ET DE HAERETICIS, QVI EAM VEL MVTARVNT, VEL CORRVPERVNT.

§. I.

Vſitata baptizandi formula in nomine patris, filii & ſpiritus ſancti.

PROXIME poſt materiam baptiſmi conſideranda eſt verborum formula, qua ille olim adminiſtratus eſt. Atque hæc generatim iſtiusmodi verborum formula erat, quæ expreſſam trium perſonarum ſacroſanctæ trinitatis mentionem faciebat,

(*g*) Ambroſ. de iis, qui initiantur c. IV.

(*h*) Beza epiſt. II. ad Thomam Tilium (p. 196. volum. III. tractat. Theologic. Geneuæ MDLXXXII. fol.) Deſit etiam aqua, & tamen baptiſmus alicuius differri cum ædificatione non poſſit nec debeat, ego certe quouis alio liquore non minus rite quam aqua baptizarim.

ſecundum primam ſeruatoris noſtri inſtitutionem, quando diſcipulos in nomine *patris*, *filii & ſpiritus ſancti* baptizare iuſſit. Hoc ipſum auctor *recognitionum* [a] intelligit, quando homines *ſub appellatione triplicis ſacramenti*; & alio loco [b], *nomine trinæ beatitudinis inuocato ſuper ſe*, baptizari dicit. TERTVLLIANVS [c] hoc ipſum ad inſtitutionem Chriſti refert, dicens: *Lex tingendi, impoſita eſt & forma præſcripta, Ite, inquit, docete nationes, tingentes eas in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti.* Et alio loco [d] Chriſtum, dicit, mandaſſe diſcipulis ſuis, *vt tingerent in patrem & filium & ſpiritum ſanctum.* Et addit: *Nec ſemel, ſed ter, ad ſingula nomina, in ſingulas perſonas tinguimur.* CYPRIANVS hanc conſuetudinem itidem ex inſtitutione *CHRISTI* deriuat, *Dominus*, inquiens [e], *poſt reſurrectionem diſcipulos ſuos mittens, quemadmodum baptizare deberent, inſtituit & docuit, dicens: Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. Ite & docete gentes omnes, baptizantes eas in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti. Inſinuat trinitatem, cuius ſacramento baptizarentur.* Et porro contra iſtos hæreticos, qui in ſolius *IESV CHRISTI* nomine baptizabant, ex eodem fundamento diſputat [f], quod Chriſtus non in vna perſona ſed in *plena & adunata trinitate* baptizari gentes iuſſerit. Hinc OPTATVS [g] baptiſmum lauacrum vocat, quod Chriſtus in *TRINITATE* celebrandum eſſe mandarit, & aquam ſanctam, quæ de trium nominum fontibus inundet. Vt plura teſtimonia, (quæ

(a) Clem. Rom. recognit. lib. VI. c. IX. (apud Coteler. vol. I. p. 551.) Eſt in aquis illis miſericordiæ vis quædam; quæ ex initio ferebatur ſuper eas, & agnoſcit eos, qui baptizantur *ſub appellatione triplicis ſacramenti*, & eripit eos de ſuppliciis futuris; quaſi donum quoddam offerens Deo animas per baptiſmum conſecratas.

(b) Id. lib. III. c. LXVII. Baptizabitur vnusquiſque veſtrum in aquis perennibus, *nomine trinæ beatitudinis inuocato ſuper ſe.*

(c) Tertull. de bapt. c. XIII.

(d) Id. contr. Praxeam c. XXVI.

(e) Cyprian. epiſt. LXXIII. ad Iubaian. p. 200. (p. 307. edit. Fell. Amſtelod.)

(f) Ibid. p. 204. (p. 311. Quomodo quidam dicunt, foris extra eccleſiam immo & contra eccleſiam, modo in nomine Ieſu Chriſti vbicumque & quomodocumque gentilem baptizatum, remiſſionem peccatorum conſequi poſſe: quando ipſe *Chriſtus gentes baptizari iubeat in plena & adunata trinitate.*

(g) Optat. lib. V. p. 85. (p. 101. edit. Pariſ. MDCLXXIX.) Chriſti vox eſt, Qui ſemel lotus eſt, non habet iterum neceſſitatem lauandi: Quia eſt mundus

innu-

innumera ſunt) ne memorem, AVGVSTINVS [b] hanc non tantum generalem eccleſiæ catholicæ, ſed pleroſumque etiam hæreticorum praxin fuiſſe, obſeruat. *Quis neſciat*, inquit, *non eſſe baptiſmum Chriſti, ſi verba euangelica, quibus ſymbolum conſtat, illic defuerint? Sed facilius inueniuntur hæretici, qui omnino non baptizent, quam qui non illis verbis baptizent.*

§. II.

Hæc verborum formula generatim credita in baptiſmo neceſſario adhibenda.

ET hinc apparet, quod AVGVSTINVS & alii iſti ſcriptores hanc ipſam verborum formulam in baptiſmi adminiſtratione, ob primam conſtitutionem & mandatum, neceſſario adhibendam eſſe crediderint. Hancque vniuerſalem ſententiam veterum, ſi ab vno alteroue diſceſſeris, fuiſſe porro demonſtrari poteſt. *Canones apoſtolici* [i], *Si quis epiſcopus*, inquiunt, *aut presbyter, ſecundum domini conſtitutionem non baptizauerit in nomine patris, filii, & ſpiritus ſancti, deponatur.* Et ATHANASIVS [k] de tali baptiſmo vt nullo loquitur, qui alio quocumque modo peractus ſit. *Qui aliquid de trinitate detrahit, & in ſolo patris, vel filii nomine baptizatur aut ſine ſpiritu, in patre & filio, nihil accipit, ſed vacuus nec initiatus ipſe & is, qui dare videtur, manet; ſiquidem initiatio non niſi in trinitate ſita eſt.* Et alio loco [l] ait: *Sanctum baptiſma, in quo totius noſtræ fidei poſita eſt conſtitutio, non in verbum, ſed in patrem, filium & ſanctum ſpiritum datur.* DIDYMVS ALEXANDRINVS [m] ATHANASII veſtigia premit. „Non arbi-

totus, & de eo *lauacro* pronuntiauit, *quod de trinitate celebrandum eſſe mandauerat*: non de Iudæorum aut hæreticorum, qui dum lauant, ſordidant: *ſed de aqua ſancta, quæ de trium nominum fontibus inundat.*

(b) Auguſtin. de bapt lib. VI. c. XXV.

(i) Canon. apoſtol. c. XLIX. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, κατὰ τὴν κυρίου διάταξιν μὴ βαπτίσῃ εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα — καθαιρείσθω.

(k) Athan. epiſt. ad Serapion. tom. I. p. 204. Par. MDCXXXVII. (p. 678. c. edit. Par. MDCXCVIII.) ὁ ὑπεξαιρούμενός τι τῆς τριάδος, καὶ ἐν μόνῳ τῷ τοῦ πατρὸς ὀνόματι βαπτιζόμενος, ἢ ἐν μόνῳ τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ, ἢ χωρὶς γε τοῦ πνεύματος ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ, οὐδὲν λαμβάνει, ἀλλὰ κενὸς καὶ ἀτελὴς αὐτός τε καὶ ὁ δοκῶν διδόναι· ἐν τῇ τριάδι γὰρ ἡ τελείωσίς ἐστι.

(l) Id. orat. V. contra Arian. p. 53?. (orat. IV. tom. I. p. 633. b.) τὸ ἅγιον βάπτισμα, ἐν ᾧ πάσης πίστεως ἡμῶν ἡ σύστασις ὁρμεῖ, οὐκ εἰς λόγον, ἀλλ' εἰς πατέρα καὶ υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα δίδοται.

(m) Didymus de ſpirit. ſanct. lib. II. (bibl. patr. tom. IX. p. 37. edit. Par. MDCLIV.)

 tror,

„tror, inquit, quemquam tam vecordem, atque inſanum fu„turum, vt perfectum baptiſma putet, quod datur in nomine „patris, & filii, ſine adſumtione ſpiritus ſancti: aut rurſus in „nomine patris & ſpiritus ſancti, filii vocabulo prætermiſſo: aut „certe in nomine filii & ſpiritus ſancti, non præpoſito vocabu„lo patris. Licet enim quis poſſet eſſe ſaxei, vt ita dicam, cor„dis, & penitus mentis alienæ, qui ita baptizare conetur, vt „vnum de præceptis nominibus prætermittat, videlicet contra„rius legiſlator CHRISTO; tamen ſine perfectione baptizabit; „immo penitus a peccatis liberare non poterit, quos a ſe ba„ptizatos exiſtimauerit„. Idem adfirmat IDACIVS CLARVS [n], contra *Varimundum Arianum* pro diuinitate ſpiritus ſancti ſic argumentans: *Si ſpiritus ſanctus deitatis ſubſtantia patri & filio non coæquatur, cur ſacramento ſacri baptiſmatis nihil abſque illo completur?* BASILIVS [o] integrum caput hac de re habet. Ipſa inſcriptio eſt *aduerſus eos, qui dicunt, ſufficere baptiſma tantum in nomine domini*. Et quamuis vrgeant, quod in diuerſis ſcripturæ locis baptiſma tantum in nomine CHRISTI datum dicatur, reſpondet tamen, quod in omnibus iſtis locis, etiamſi ſolius Chriſti nomen memoretur, tota trinitas intelligenda ſit. Quod in ſimilibus loquutionibus de ſpiritu ſancto confirmat, 1 Cor. XII, 13. *Omnes in vno corpore, & in vno ſpiritu baptizati ſumus.* Rurſum Act. I, 5. *Vos baptizabimini ſpiritu ſancto non multis iſtis poſt diebus.* Vbi ſpiritus tantum in baptiſmate feciſſe mentionem videntur apoſtoli. *At non ideo*, inquit, *quis dixerit, perfectum eſſe baptiſma, in quo ſolum ſpiritus nomen inuocatum eſt. Oportet enim inuiolabilem manere traditionem, quæ in viuifica gratia data eſt.* Formam baptizandi, mandato CHRISTI Matth. XXVIII. præſcriptam, intelligit. Vnde infert: *Sicut credimus in patrem & filium & ſpiritum ſanctum, ſic & baptizamur in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti.* Hinc VOSSIVS [oo] pariter & PETAVIVS [p] inſigniter fallun-

(n) Idacius lib. III. contr. Varimundum, (bibl. patr. tom. IV. p. 300.)

(o) Baſil. de ſpirit. ſanct. (tom. II. p. 316. edit. MDCXXXVII.) ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο τέλειον ἄν τις εἴπῃ βάπτισμα, ᾧ μόνον τὸ ὄνομα τοῦ πνεύματος ἐπεκλήθη· χρὴ γὰρ ἀπαράβατον μένειν τὴν ἐν τῇ ζωοποιῷ χάριτι δεδομένην παράδοσιν· – – ὡς γὰρ πιστεύομεν εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, οὕτω καὶ βαπτιζόμεθα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

(oo) Voſſ. de bapt. diſput. II. theſ. V. p. 51. Secutus hac parte (Ambroſius) vt facere ſolet, Baſilium; cuius iſta verba περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος: Ἡ τοῦ χριστοῦ προ-

tur,

tur, quando BASILIVM illis adnumerant, qui baptiſmum in ſolius Chriſti nomine ratum eſſe ſtatuerunt, quum hic tam manifeſto contrarium tueatur. Multa alia teſtimonia ex THEODORETO [q], GREGORIO NAZIANZENO [r], GREGORIO NYSSENO [s], THEOPHYLACTO [t] aliisque heic interponere poteramus, ſed decretum tantum VIGILII epiſcopi *Romani* adde-

ηγορία τοῦ παιδός ἐστιν ὁμολογία· δηλοῖ γὰρ τόν τε χρίσαντα θεὸν, καὶ χρισθέντα υἱὸν, καὶ τὸ χρίσμα τὸ πνεῦμα.

(p) Petau. de trinit. lib. II. c. XIV. n. VI. In ea eſſe Baſilius ſententia videtur, baptiſmum in ſolo ſpiritus ſancti nomine tributum, perinde ac Chriſti ſolius, ratum ac validum fuiſſe.

(q) Theodoret. epiſt. CXLVI. ad Ioan. oecon. (tom. III. p. 1038. a.) διά τοι τοῦ τοῦ κυρίου προστεταχότος βαπτίζειν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὁ τρισμακάριος Πέτρος τοῖς τὸ κήρυγμα δεδεγμένοις, ἐρομένοις τί χρὴ ποιῆσαι, πιστεύσατε, ἔφη, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὡς ταυτησὶ τῆς προσηγορίας πᾶσαν ἐχούσης τοῦ θείου κηρύγματος τὴν δύναμιν. Propterea quum dominus præceperit baptizare in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti, beatiſſimus Petrus ab iis, qui prædicationem ſuſceperant, interrogatus, quid facere oporteret, *Credite*, inquit, *& baptizetur vnusquiſque veſtrum in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti*, quaſi nomen hoc vim omnem diuini mandati contineret.

(r) Nazianz. orat. XXIV. p. 431. ἐπιδημεῖ τοῖς περὶ Κορνήλιον πρὸ τοῦ βαπτίσματος, ἄλλοις μετὰ τὸ βάπτισμα διὰ τῶν ἀποστόλων· ὥστε ἀμφοτέρωθεν, ἔκ τε ὧν ἐπιφοιτᾷ δεσποτικῶς, ἀλλ' οὐ δουλικῶς, καὶ ἐξ ὧν ἐπιζητεῖται πρὸς τὴν τελείωσιν, τὴν θεότητα μαρτυρεῖσθαι τοῦ πνεύματος. Ad Cornelium ante baptiſmum accedit: ad alios, apoſtolorum opera, poſt baptiſmum. Ita vtrimque, nempe & ex eo quod herili, non autem ſeruili modo accedit, & ex eo quod ad baptiſmum omnibus numeris abſoluendum requiritur, ſpiritus ſancti diuinitas teſtanda relinquitur.

(s) Nyſſen. de bapt. Chriſti, (tom. III. p. 372. c.) καταλιπὼν δὲ ἐμοὶ συμπλέκεσθαι, ἀντίστηθι ταῖς τοῦ κυρίου φωναῖς, εἰ δύνασαι, αἳ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ βαπτίσματος τοῖς ἀνθρώποις ἐνομοθέτησαν· τί δέ φησι τὸ τοῦ δεσπότου παράγγελμα; βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Omitte mecum confligere & oppone te, ſi potes, domini vocibus, quæ & inuocationem & cognominationem baptiſmatis hominibus inſtituerunt. Et quæ ſunt verba dominici præcepti? Baptizantes eos in nomen patris & filii & ſpiritus ſancti.

(t) Theophyl. in Luc. XXIV. (p. 545. d. Pariſ. MDCXXXI. d.) πῶς δὲ τὸ βάπτισμα νοήσομεν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ μόνου γίνεσθαι, καὶ ταῦτα ἀλλαχοῦ διδασκόμενοι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τελεῖν τοῦτο; πρῶτον μὲν οὖν τοῦτο φαμὲν, ὅτι τὸ βάπτισμα ὅταν λέγωμεν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ γίνεσθαι, οὐ τοῦτο λέγομεν, ὅτι δεῖ ἐπὶ μόνῳ τῷ Χριστοῦ ὀνόματι τοῦτο τελεῖν, ἀλλ' ὅτι τὸ τοῦ Χριστοῦ βάπτισμα, ὃ Χριστὸς ἐβάπτισε, τουτέστι πνευματικὸν οὐκ Ἰουδαϊκόν. κ. τ. λ. Quomodo baptiſma in nomine ſolius Chriſti fieri intelligemus, præ-

mus,

Digitized by Google

mus, quod & morem eccleſiæ, & ſeueritatem cenſuræ eius erga quoſcumque, hanc præſcriptam baptizandi regulam migrare auſos, oſtendit. *Si quis epiſcopus*, inquit [u] *aut presbyter iuxta præceptum domini non baptizauerit in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti, ſed in vna perſona trinitatis, aut in tribus patribus, aut in tribus filiis, aut in tribus paracletis, proiiciatur de eccleſia.*

§. III.

Num baptiſmus, in ſolius Chriſti nomine tributus, in eccleſia vmquam ratus & validus fuerit.

EQVIDEM inter omnes ſcriptores veteres non niſi duos inueni, qui plane & directe vllam aliam baptizandi formam, præter eam, quæ a Chriſto præſcripta fuit, approbent. GENNADIVS [x] *Urſini* cuiusdam monachi *Africani* mentionem facit, eumque dicit ſcripſiſſe „aduerſus eos, qui rebaptizandos hære-

ſertim quum alias doceamur baptizare in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti? Igitur primum quidem dicimus, quod quando dicimus, baptiſma fieri in nomine Chriſti, non dicimus, quod oporteat in ſolius Chriſti nomine fieri, ſed quod Chriſti baptiſma, quo Chriſtus baptizatus eſt, ſpirituale ſit, non Iudaicum. cetera.

Fulgent. de incarnat c. XI. p. 208. n. 21. (edit. Par. MDCLXXXIV. 4to) Omnis qui in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti ſacramento ſanctæ regenerationis abluitur, non niſi in Chriſti morte ac nomine baptizatur, vt euidenter appareat, illi nos conſepultos eſſe per baptiſmum in morte, in cuius vno cum patris & ſpiritus ſancti conſtat nomine baptizatos.

Cyrill. Alex. dialog VII. de trinit. tom. V. p. 633. οὐχ ὧδε μυσταγωγεῖν τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις κεκέλευκεν ὁ σωτήρ; πορευθέντες γὰρ, φησὶ, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· τοι γὰρ τοι καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, τῶν πεπιστευκότων ἤρετό τινας· εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; ἀποφησάντων δὲ τοῦτο ἐκείνων, καὶ ἀναφανδὸν εἰρηκότων, ἀλλ' οὐδὲ εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐστὶν, ἠκούσαμεν, ἐπετίμα λέγων· εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; οὐκ ἐν καλῷ γενέσθαι τὴν πίστιν εἰδὼς, οὔτε μὴν ἀρτίως ἔχειν δύνασθαί ποτε, εἰ μὴ πράττοιτο τελείως εἰς Θεὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα ἅγιον, τὴν ὁμολογίαν ἐκφέρουσα. Annon ita nos doceri per ſanctos diſcipulos ſeruator voluit, euntes enim, inquit, docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine patris, & filii & ſpiritus ſancti. Quo circa beatus Paulus nonnullos fideles rogabat: Num ſpiritum ſanctum accepiſtis credentes? Quod quum illi negarent, palamque dicerent: Sed neque, ſi ſpiritus ſanctus eſt, audiuimus, increpauit dicens: In quo ergo baptizati eſtis? quum noſſet fidem rectam non eſſe, neque adeo recte ſe habere vmquam poſſe, niſi perfecta fieret in Deum patrem & filium & ſpiritum ſanctum confeſſione edita.

(u) Vigil. epiſt. II. ad Eutherium c. VI. (tom. V. concil. p. 313.)

(x) Gennad. de ſcriptor. eccleſ. c. XXVII.

ticos

„ticos decernant, docentem, nec legitimum, nec Deo dignum „rebaptizari illos, qui in nomine vel ſimpliciter Chriſti, vel in „nomine patris, filii & ſpiritus ſancti, quamuis prauo ſenſu, „baptizentur: Iis autem poſt ſanctæ trinitatis & Chriſti ſimpli„cem confeſſionem ſufficere ad ſalutem manus impoſitionem „catholici ſacerdotis.„ Hic auctor manifeſto diſtinguit inter duas baptizandi formulas, alteram cum explicita trium perſonarum trinitatis mentione, alteram vero in ſolius Chriſti nomine; vtramque legitimam pronuntiat & ſenſu eamdem, etſi verbis aliam ab alia diſcrepantem. Et AMBROSIVS, fateor, in eadem fuiſſe ſententia videtur. Nam omnes illas phraſes ſcripturæ, quæ de baptiſmo in nomine *CHRISTI* loquuntur, eo accipit, vt vſum eiusmodi formulæ denotent, qualis hæc eſt: *Ego baptizo te in nomine Chriſti*, ſine vlla expreſſa trium perſonarum mentione, tametſi tota trinitas ſimul in ea eſſet comprehenſa. *Qui benedicitur in Chriſto*, inquit [z], *benedicitur in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti, quia vnum nomen, poteſtas vna. - - Aethiops eunuchus Candacis reginæ baptizatus in Chriſto, plenum myſterium conſequutus eſt. - - Quemadmodum ſi vnum in ſermone comprehendas, aut patrem aut filium, aut ſpiritum ſanctum, fide autem nec patrem, nec filium nec ſpiritum abneges, plenum eſt fidei argumentum: ita etiam quamuis & patrem & filium & ſpiritum dicas, & aut patris, aut filii, aut ſpiritus ſancti minuas poteſtatem, vacuum eſt omne myſterium.* Et porro: *Qui vnum dixerit, trinitatem ſignauit. Si Chriſtum dicas, & deum patrem, a quo vnctus eſt filius, & ipſum, qui vnctus eſt, filium, & ſpiritum, quo vnctus eſt, deſignaſti. Et ſi patrem dicas, & filium eius & ſpiritum oris eius pariter indicaſti, ſi tamen id etiam corde comprehendas. Et ſi ſpiritum dicas, & Deum patrem, a quo procedit ſpiritus, & filium, quia filii quoque eſt ſpiritus, nuncupaſti.* Atque ita ſecundum AMBROSIVM ſufficiens fuit baptiſma, etiamſi vnius duntaxat perſonæ, patris, filii, vel ſpiritus ſancti expreſſa mentio in illius adminiſtratione facta eſſet, quia ſub vnius appellatione reliquæ duæ ſenſu orthodoxo comprehendi credebantur. Sed hæc plane ſingularis AMBROSII opinio videtur fuiſſe, vniuerſo antiquorum ſcriptorum agmini contraria. Quamuis enim PETAVIVS BASILIVM ei iungat; & VOSSIVS CYPRIANVM & ATHANASIVM &

(z) Ambroſ. de ſpirit. ſancto lib. I. c. III.

operis imperfecti auctorem, qui ſub nomine ſcripſit CHRYSOSTOMI, eidem ſententiæ fauiſſe dicat; ex iis tamen, quæ ex CYPRIANO, ATHANASIO & BASILIO in medium protulimus, euidenter apparet, diuerſum eos ſenſiſſe, erroremque & primæ inſtitutionis migrationem vocaſſe, ſi quis in ſolius *CHRISTI* nomine baptiſmum dediſſet. Vnde porro patet, eos iſta loca ſcripturæ, quæ de baptiſmate, in nomine IEſu, vel domini vel Chriſti tributo, loquuntur, non tamquam nouas baptizandi formulas, a prima formula per *CHRISTVM* tradita diuerſas, ſpectaſſe; ſed ita, vt EVLOGIVS apud PHOTIVM [*a*] ea interpretatus eſt, *In Chriſto IEſu baptizari*, inquiens, *ſignificat, ſecundum praeceptum & traditionem IEſu Chriſti baptizari: hoc eſt in patre, filio & ſpiritu ſancto.* Secundum quem ſenſum ſequitur, vt formula baptizandi a Chriſto tradita, non, vt quidam ſibi perſuadent, mutata, ſed ab ipſis apoſtolis, & poſt ipſos generali eccleſiæ catholicæ conſenſione & praxi curate obſeruata ſit.

§. IV.

De mutationibus in forma baptiſmi factis. Primo *a* Tritheiſtis & Priſcillianiſtis.

VERVM ENIM VERO ſectis ſubnaſcentibus & increſcentibus in eccleſia, quædam variationes hac in re inter illas factæ ſunt. Licet enim, AVGVSTINO obſeruante, plerique hæretici, qui omnino aliquem baptiſmum retinebant, illis in eccleſia vſitatis verbis baptizarent; erant tamen, qui iis relictis nouas verborum formulas inueherent, prout a ſua ipſorum imaginatione vel hæreſium ſuarum genio agerentur. Iam primis ſæculis non-

(*a*) Eulog. ap. Phot. cod. CCLXXX. p. 1608. *Τὸ εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν βαπτισθῆναι, σημαίνοι ἂν τὸ κατὰ τὴν ἐντολὴν καὶ παράδοσιν τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ βαπτισθῆναι· τουτέστιν, εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα.*

Auguſtin. contr. Maximin. lib. III. c. XVII. Si autem, quia non eſt nominatus (Spirit. S.), quod etiam per illum facta ſit creatura, quando de filio dictum eſt, omnia per ipſum facta ſunt: ideo putas, Dei ſpiritum non eſſe creatorem, procul dubio nec in eius nomine poteris baptizatos dicere, quibus ait Petrus: Agite pœnitentiam & baptizetur vnusquiſque veſtrum in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, quia non ait, & ſpiritus ſancti: nec in patris nomine, quia nec ipſe ibi eſt nominatus. Si autem etiam non nominatis patre & ſpiritu ſancto, in nomine Ieſu Chriſti iuſſi ſunt baptizari: & tamen intelliguntur non baptizati, niſi in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti: cur non ſic audis de filio Dei, omnia per ipſum facta ſunt: vt & non nominatum intelligas ibi etiam ſpiritum ſanctum?

nulli

nulli doctrinam de *trinitate* in *tritheiſmum* conuertebant, & trium perſonarum loco, ſub œconomia patris, filii & ſpiritus ſancti, tria collateralia, coordinata & initii expertia entia introducebant, facientes ea tria abſoluta & independentia principia, ſine vlla relatione ad patrem & filium; quæ maxime propria trium deorum notio eſt. Sic facta mutatione doctrinæ de ſacroſancta trinitate, mutationem quoque formulæ baptizandi, illi mutationi reſpondentem, faciebant. Nam loco formulæ baptizandi in nomine patris, filii & ſpiritus ſancti prorſus aliam adhibebant, baptizantes in nomine trium ſine initio principiorum, vti ex canone quodam de ſic dictis *apoſtolicis*, qui directe contra eos factus eſt, diſcimus: *Si quis epiſcopus* [*b*] *aut presbyter, ſecundum domini conſtitutionem non baptizauerit in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti, ſed in tria ſine initio principia, aut in tres filios, aut in tres paracletos, deponatur.* Hic canon hæreticos nominatim non appellat, ex alio tamen canone concilii *Bracarenſis* colligere nobis licet, fuiſſe *Gnoſticos*, qui primi hoc *tritheiſmi* genus, ſeu doctrinam de tribus diis in mundum inuexerint, quam poſtea *Priſcillianiſtæ* adſumſerunt, qui ſimul cum illis in hoc concilio damnantur. Canon enim iſte ſic habet [*c*]. *Si quis extra ſanctam trinitatem alia, neſcio quæ, diuinitatis nomina introducit; dicens, quod in ipſa diuinitate ſit trinitas trinitatis, ſicut Gnoſtici & Priſcillianiſtæ dixerunt, anathema ſit.* Hæc aſſertionis trium ingenitorum principiorum conſequentia erat. Nam hoc ipſo tres patres, & tres filios & tres ſpiritus ſanctos faciebant, quæ erat trinitas trinitatis, vti concilium ipſos incuſat. Quo grandi errore ducti in nomine trium patrum, vel trium filiorum, vel trium ſpirituum ſanctorum nonnumquam baptizabant: Quemadmodum ex decreto VIGILII papæ, contra omnes iſtiusmodi hæreticas innovationes facto, liquido apparet: *Si quis epiſcopus aut presbyter iuxta præceptum domini non baptizauerit* [*d*] *in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti, ſed in vna perſona trinitatis, aut in duabus, aut in tribus patribus, aut in tribus filiis, aut in tribus paracletis, proiiciatur de eccleſia Dei.*

(*b*) Can. apoſt. c. XLIX. Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος κατὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν μὴ βαπτίσῃ εἰς πατέρα, καὶ υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλ' εἰς τρεῖς ἀνάρχους, ἢ εἰς τρεῖς υἱούς, ἢ εἰς τρεῖς παρακλήτους, καθαιρείσθω.

(*c*) Concil. Bracar. I. can. II. (Labbæo concil. I. c. II. tom. V. concil. p. 837.)

(*d*) Vigil. epiſt. II. ad Euther. (tom. V. concil. p. 313.)

§. V.

operis imperfecti auctorem, qui ſub nomine ſcripſit CHRYSOSTOMI, eidem ſententiæ fauiſſe dicat; ex iis tamen, quæ ex CYPRIANO, ATHANASIO & BASILIO in medium protulimus, euidenter apparet, diuerſum eos ſenſiſſe, erroremque & primæ inſtitutionis migrationem vocaſſe, ſi quis in ſolius *CHRISTI* nomine baptiſmum dediſſet. Vnde porro patet, cos iſta loca ſcripturæ, quæ de baptiſmate, in nomine IEſu, vel domini vel Chriſti tributo, loquuntur, non tamquam nouas baptizandi formulas, a prima formula per *CHRISTVM* tradita diuerſas, ſpectaſſe; ſed ita, vt EVLOGIVS apud PHOTIVM [a] ea interpretatus eſt, *In Chriſto IEſu baptizari*, inquiens, *ſignificat, ſecundum praeceptum & traditionem IEſu Chriſti baptizari: hoc eſt in patre, filio & ſpiritu ſancto.* Secundum quem ſenſum ſequitur, vt formula baptizandi a Chriſto tradita, non, vt quidam ſibi perſuadent, mutata, ſed ab ipſis apoſtolis, & poſt ipſos generali eccleſiæ catholicæ conſenſione & praxi curate obſeruata ſit.

§. IV.

De mutationibus in forma baptiſmi factis. Primo *a* Tritheiſtis *&* Priſcillianiſtis.

VERVM ENIM VERO ſectis ſubnaſcentibus & increſcentibus in eccleſia, quædam variationes hac in re inter illas factæ ſunt. Licet enim, AVGVSTINO obſeruante, plerique hæretici, qui omnino aliquem baptiſmum retinebant, illis in eccleſia vſitatis verbis baptizarent; erant tamen, qui iis relictis nouas verborum formulas inueherent, prout a ſua ipſorum imaginatione vel hæreſium ſuarum genio agerentur. Iam primis ſæculis non-

(a) Eulog. ap. Phot. cod. CCLXXX. p. 1608. Τὸ εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν βαπτισθῆναι, σημαίνοι ἂν τὸ κατὰ τὴν ἐντολὴν καὶ παράδοσιν τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ βαπτισθῆναι· τουτέστιν, εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα.

Auguſtin. contr. Maximin. lib. III. c. XVII. Si autem, quia non eſt nominatus (Spirit. S.), quod etiam per illum facta ſit creatura, quando de filio dictum eſt, omnia per ipſum facta ſunt: ideo putas, Dei ſpiritum non eſſe creatorem, procul dubio nec in eius nomine poteris baptizatos dicere, quibus ait Petrus: Agite poenitentiam & baptizetur vnusquiſque veſtrum in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, quia non ait, & ſpiritus ſancti: nec in patris nomine, quia nec ipſe ibi eſt nominatus. Si autem etiam non nominatis patre & ſpiritu ſancto, in nomine Ieſu Chriſti iuſſi ſunt baptizari: & tamen intelliguntur non baptizati, niſi in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti: cur non ſic audis de filio Dei, omnia per ipſum facta ſunt: vt & non nominatum intelligas ibi etiam ſpiritum ſanctum?

nulli

nulli doctrinam de *trinitate* in *tritheiſmum* conuertebant, & trium perſonarum loco, ſub œconomia patris, filii & ſpiritus ſancti, tria collateralia, coordinata & initii expertia entia introducebant, facientes ea tria abſoluta & independentia principia, ſine vlla relatione ad patrem & filium; quæ maxime propria trium deorum notio eſt. Sic facta mutatione doctrinæ de ſacroſancta trinitate, mutationem quoque formulæ baptizandi, illi mutationi reſpondentem, faciebant. Nam loco formulæ baptizandi in nomine patris, filii & ſpiritus ſancti prorſus aliam adhibebant, baptizantes in nomine trium ſine initio principiorum, vti ex canone quodam de ſic dictis *apoſtolicis*, qui directe contra eos factus eſt, diſcimus: *Si quis epiſcopus* [*b*] *aut presbyter, ſecundum domini conſtitutionem non baptizauerit in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti, ſed in tria ſine initio principia, aut in tres filios, aut in tres paracletos, deponatur.* Hic canon hæreticos nominatim non appellat, ex alio tamen canone concilii *Bracarenſis* colligere nobis licet, fuiſſe *Gnoſticos*, qui primi hoc *tritheiſmi* genus, ſeu doctrinam de tribus diis in mundum inuexerint, quam poſtea *Priſcillianiſtæ* adſumſerunt, qui ſimul cum illis in hoc concilio damnantur. Canon enim iſte ſic habet [*c*]. *Si quis extra ſanctam trinitatem alia, neſcio quæ, diuinitatis nomina introducit; dicens, quod in ipſa diuinitate ſit trinitas trinitatis, ſicut Gnoſtici & Priſcillianiſtæ dixerunt, anathema ſit.* Hæc aſſertionis trium ingenitorum principiorum conſequentia erat. Nam hoc ipſo tres patres, & tres filios & tres ſpiritus ſanctos faciebant, quæ erat trinitas trinitatis, vti concilium ipſos incuſat. Quo grandi errore ducti in nomine trium patrum, vel trium filiorum, vel trium ſpirituum ſanctorum nonnumquam baptizabant: Quemadmodum ex decreto VIGILII papæ, contra omnes iſtiusmodi hæreticas innovationes facto, liquido apparet: *Si quis epiſcopus aut presbyter iuxta preceptum domini non baptizauerit* [*d*] *in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti, ſed in vna perſona trinitatis, aut in duabus, aut in tribus patribus, aut in tribus filiis, aut in tribus paracletis, proiiciatur de eccleſia Dei.*

(*b*) Can. apoſt. c. XLIX. Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος κατὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν μὴ βαπτίσῃ εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλ' εἰς τρεῖς ἀνάρχους, ἢ εἰς τρεῖς υἱοὺς, ἢ εἰς τρεῖς παρακλήτους, καθαιρείσθω.

(*c*) Concil. Bracar. I. can. II. (Labbæo concil. I. c. II. tom. V. concil. p. 837.)

(*d*) Vigil. epiſt. II. ad Euther. (tom. V. concil. p. 313.)

§. V.

Secundo, *a* Menandro *eiusque ſectatoribus.*

ALIA baptiſmatis corruptio a *Menandro* introducta eſt, qui diſcipulus fuit *Simonis Magi*, & omnibus magiſtri ſui hæreſibus hanc propriam addidit, vt negaret, habere poſſe quemquam ſalutem, niſi in nomine ſuo baptizatus fuiſſet, vti fidem nobis facit TERTVLLIANVS [*e*]. Cuius corruptionis ratio ab IRENAEO [*f*] & EPIPHANIO [*g*] indicatur, qui ipſum ſe pro Meſſia venditaſſe dicunt: „docuiſſe enim, ſe ad humani gene„ris ſalutem emiſſum, atque vt nonnullos ſuum ad myſterium „contraheret, ne angelorum ac principatuum poteſtatumque, „quæ mundum condidiſſent, dominationi ſubeſſent,„. Et THEODORETVS [*h*] eadem de illo narrat. Nam *Seruatorem*, inquit, *ſe ipſum appellauit. Saluari autem dixit eos, qui in ipſum baptizentur, & potentiores etiam in hac vita effici, poteſtatemque accipere, vt mundi effectrices poteſtates facillime ſuperent.* Sed hæc adeo abſurda hæreſis erat, vt, quemadmodum EPIPHANIVS obſeruat, in eccleſiam numquam inualuerit. *Menander*, vt TERTVLLIANVS [*i*] auctor eſt, ſuis promiſerat, fore, vt qui in ipſius nomine baptizarentur, immortales & incorruptibiles & ſtatim reſurrectionis compotes fierent: ſed breuis temporis experientia hanc

(*e*) Tertull. de præſcript. c. XLVI. Quidquid ſe Simon dixerat, hoc ſe Menander eſſe dicebat, negans habere poſſe quemquam ſalutem, niſi in nomine ſuo baptizatus fuiſſet.

(*f*) Iren. lib. I. c. XXI. Huius (Simonis) ſucceſſor fuit Menander, Samarites genere, qui & ipſe ad ſummum magiæ peruenit. Qui primam quidem virtutem incognitam ait omnibus; ſe autem eum eſſe, qui miſſus ſit ab inuiſibilibus ſaluatorem pro ſalute hominum. Mundum autem factum ab angelis; quos & ipſe ſimiliter, vt Simon, ab Ennoia emiſſos dicit.

(*g*) Epiphan. hæreſ. XXII. n. I. *ἔλεγεν ἑαυτὸν πεπέμφθαι εἰς σωτηρίαν ἤχθαι, καὶ εἰς τὸ συνάγειν τινὰς εἰς τὸ ἑαυτοῦ μυστήριον, διὰ τὸ μὴ ὑπὸ τῶν τοῦ κόσμου πεποιηκότων ἀγγέλων καὶ ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν κατακυριευθῆναι.*

(*h*) Theodoret. hæret. fab. lib. I. c. II. *σωτῆρα ἑαυτὸν προσηγόρευε· - - σώζεσθαι δὲ τοὺς εἰς αὐτὸν βαπτιζομένους. καὶ κρείττους ἀποτελεῖσθαι, κἂν τῷδε τῷ βίῳ, καὶ λαμβάνειν δύναμιν εἰς τὸ ῥᾷστα τῶν κοσμοποιῶν δυνάμεων περιγίνεσθαι.*

(*i*) Tertull. de anima c. L. In hoc ſcilicet ſe a ſuprema & arcana poteſtate legatum, vt immortales & incorruptibiles & ſtatim reſurrectionis compotes fiant, qui baptiſma eius induxerint. -- At vbi ſunt illi, quos Menander ipſe perfudit, quos in ſtygem ſuam merſit? Apoſtoli perennes veniant, adſiſtant: videat illos meus Thomas, audiat, contrectet, & credat.

ſtoli-

ſtoliditatem confutauit. Nam circumacto centum annorum tempore, nullus ex perennibus eius apoſtolis apparuit, qui de iactatæ illius reſurrectionis veritate dubitantes conuinceret. Atque ita nefaria iſta baptiſmi *CHRISTI* deprauatio mox ſua ipſius abſurditate concidit.

§. VI.

Tertio, *ab* Elceſæis.

Non minus abſurda mutatio ab *Elceſæis* facta eſt. Hi ab *Elceſai* quodam, qui hæreſim incepit, nomen ſortiti & docti, carminibus dæmonumque inuocationibus vtebantur & baptiſmatibus in elementorum confeſſione, quemadmodum eos repræſentat THEODORETVS [*k*]. Tametſi, quale illud baptiſma fuerit, non facile ad colligendum eſt, quum præter THEODORETVM vix ſint, qui huius hæreſeos faciant mentionem. Fuerunt autem magni aſtrologiæ & magiæ admiratores, vnde forte euenit, vt elementa, compoſitis certis litteris & numeris, quibus in magicis operationibus vſi ſunt, in baptiſmum ſuum inueherent.

§. VII.

Quarto, *a* Montaniſtis *&* Sabellianis.

Montanistae ſiue *Cataphryges* nouam quoque baptiſmi formam introduxerunt. *Montanus* enim, ipſorum anteſignanus, ſpiritum ſanctum ſe eſſe aiebat, duabus vatibus *Priſcilla* & *Maximilla* ſibi conſtitutis, quas ex inſpiratione libros ſcribere dictitabat. Itaque ſectatores eorum, magni eos facientes, corrupta vetere baptiſmi forma, in patrem & filium & *Montanum Priſcillamue* baptizabant, vt BASILIVS [*l*] auctor eſt, qui idcirco eorum baptiſmum nullum & neceſſario iterandum eſſe iudicat, ſi qui ex illis in catholicam eccleſiæ communionem recipi vellent. THEOPHYLACTVS [*m*] eadem de illis memoriæ prodi-

(*k*) Theodoret. hæretic. fabul. lib. II. c. VII. ἐπῳδαῖς δὲ καὶ δαιμόνων ἐπικλήσεσι καὶ οὕτω κέχρηνται, καὶ βαπτίσμασι ἐπὶ τῇ τῶν στοιχείων ὁμολογίᾳ

(*l*) Baſil. epiſt. can. I. c. I. τίνα λόγον ἔχει, τὸ τούτων βάπτισμα ἐγκριθῆναι, τῶν βαπτιζόντων εἰς πατέρα, καὶ υἱόν, καὶ Μοντανὸν ἢ Πρίσκιλλαν; οὐ γὰρ ἐβαπτίσθησαν οἱ εἰς τὰ μὴ παραδεδομένα ἡμῖν βαπτισθέντες Quamnam habet rationem, verum eorum baptiſma iudicari, qui in patrem & filium & Montanum Priſcillamue baptizant? Non enim ſunt baptizati, qui non in ea, quæ nobis ſunt tradita, baptizati ſunt.

(*m*) Theophyl. in Luc. XXIV. p. 546. Πῶς λοιπὸν οἱ βορβορώδεις γλῶσσαι τῶν βαπτι-

dit, narrans, fœtulentas ipſorum linguas baptizaſſe in *Montanum*, & *Priſcillam* & *Maximillam*. Quo ipſo non hoc dicere velle cenſendus eſt, quod his tribus nominibus loco trinitatis vſi ſint, ſed loco ſpiritus ſancti nomina *Montani* vel *Priſcillæ* vel *Maximillæ* patri & filio addiderint. Quam ob cauſſam maxime probabile eſt, concilium *Laodicenum* [n] ipſos ab eccleſiæ epiſcopis & presbyteris baptizari iuſſiſſe, non obſtante, quod eorum aliqui in clero ſic credito apud illos fuerint, non tantum ad dignitatem epiſcoporum euecti, ſed titulo etiam patriarcharum & *maximorum*, vti concilium illud loquitur, inſigniti. Idem decretum in primo concilio generali *Conſtantinopolitano* [o] & aliis quibusdam contra illos factum eſt. HIERONYMVS videtur ſignificare, hoſce *Montaniſtas* in doctrina de trinitate fuiſſe reuera *Sabellianos*. Licet enim trinitatem perſonarum diuinarum credere præ ſe ferrent, ſenſu tamen æquiuoco tantum, perinde ac *Sabellius* antea fecerat, eam admittebant, vt tres perſonæ non niſi tria nomina, vel diuerſæ vnius eiusdemque perſonæ apparentiæ eſſent. Hinc HIERONYMVS eccleſiæ catholicæ doctrinam cum *Montaniſtarum* placitis conferens; *Primum*, inquit [p], *in fidei regula diſcrepamus. Nos patrem & filium & ſpiritum ſanctum in ſua vnumquemque perſona ponimus, licet ſubſtantia copulemus. Illi Sabellii dogma ſectantes, trinitatem in vnius perſonæ anguſtias cogunt.* Hoc

ζόντων εἰς Μοντανὸν, καὶ Πρίσκιλλαν, καὶ Μαξιμίλλαν. Vbi fœtulenta lingua baptizantium in Montanum, & Priſcillam, & Maximillam?

(n) Concil. Laodic. can. VIII. (tom. I. conc. p. 1497.) περὶ τοῦ, τοὺς ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν λεγομένων Φρυγῶν ἐπιστρέφοντας, εἰ καὶ ἐν κλήρῳ νομιζομένῳ παρ' αὐτοῖς τυγχάνοιεν, εἰ καὶ μέγιστοι λέγοιντο' τοὺς τοιούτους μετὰ πάσης ἐπιμελείας κατηχεῖσθαί τε καὶ βαπτίζεσθαι ὑπὸ τῶν τῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπων τε καὶ πρεσβυτέρων. Eos, qui ab eorum hæreſi, qui Phryges dicuntur, conuertuntur, ſiue ſint in clero, qui apud illos exiſtimatur, ſiue *maximi* dicantur; omnes eos cum omni ſtudio catechizari ſeu initiari & *baptizari* ab eccleſiæ epiſcopis & presbyteris.

(o) Concil. Conſtantinop. I. can. VII. (tom. II. concil. pag. 951. c.) Μοντανιστὰς τοὺς ἐνταῦθα λεγομένους Φρύγας, καὶ Σαβελλιανοὺς - - ὡς Ἕλληνας δεχόμεθα· καὶ οὕτως κατηχοῦμεν αὐτοὺς, καὶ ποιοῦμεν αὐτοὺς χρονίζειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν γραφῶν· καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν. Montaniſtas, qui heic dicuntur Phryges, & Sabellianos - - vt Græcos admittimus. - - Et ſic eos catechiſamus ſiue initiamus, & curamus, vt longo tempore verſentur in eccleſia, & audiant ſcripturas, & tunc eos baptizamus.

(p) Hieron. epiſt. LIV. ad Marcellam adu. Montanum.

eſt,

eſt, vti paullo poſt interpretatur, dicunt, *Deum primum voluiſſe in veteri teſtamento per Moyſem & prophetas ſaluare mundum, ſed, quia non potuerit explere, corpus ſumſiſſe de virgine, & in Chriſto ſub ſpecie filii prædicantem, mortem obiiſſe pro nobis, & quia per duos gradus mundum ſaluare nequiuerit, ad extremum per ſpiritum ſanctum in Montanum, Priſcam & Maximillam inſanas feminas deſcendiſſe & plenitudinem, quam Paulus non habuerit, dicens: Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus, & nunc videmus per ſpeculum in ænigmate: abſciſſum & femininum habuiſſe Montanum.* Ex hac HIERONYMI narratione planum eſt, *Montaniſtas*, quod ad doctrinam de trinitate, puros putos fuiſſe *Sabellianos*, vnam duntaxat credentes perſonam in deitate, ſub diuerſis apparitionibus ſeu manifeſtationibus, quas *πρόσωπα*, *perſonas* ſenſu æquiuoco vocitabant, quo pacto multis imponebant catholicis, & inter alios THEODORETO [q], vt eos homines bonos & orthodoxos eſſe ſibi perſuaderent, quum tamen tres perſonas non ſenſu alio admitterent, niſi quo *Simon Magus*, *Praxeas*, *Noëtus*, *Sabellius* & omnes *Patripaſſiani* ante ipſos illas admiſerant. Iam vero *Sabellianos* nouam baptizandi formulam principiis ſuis conuenientem introduxiſſe, valde eſt probabile, vnde omnia concilia, quæ eorum faciunt mentionem, denuo eos iubent baptizari [r]: Et *Montaniſtæ*, *Sabellii* doctrinam ſequentes, eidem cenſuræ ſuberant. Vnde adeo ex omnibus narrationibus, ipſos formam baptiſmatis, in eccleſia catholica receptam, immutaſſe concludi oporteat.

§. VIII.

Quinto, *a* Marcoſianis.

ALIA prorſus inſolita formula excogitata fuit a *Marcoſianis*, ſic appellatis a *Marco* quodam, homine magicarum præſtigiarum peritiſſimo, qui diſcipulos ſuos baptizare docuit, in nomine ignoti patris [s] vniuerſorum, in veritatem matrem omnium

(q) Theodor. hæret. fab. lib. III. c. II. *Τὸν περὶ τῆς θείας τριάδος οὐκ ἐλυμήνατο λόγον*, doctrinam de diuina trinitate non corrupit (Montanus).

(r) Concil. Conſtantin. I. can. VII. vid. ſub litt. (o). Conf. concil. Trullan. c. XCV. vbi eadem verba leguntur.

(s) Theodoret. hæret. fab. lib. I. c. IX. *εἰς ὄνομα ἀγνώστου πατρὸς τῶν ὅλων, εἰς ἀλήθειαν μητέρα πάντων, εἰς τὸν κατελθόντα Ἰησοῦν, εἰς ἕνωσιν καὶ ἀπολύτρωσιν καὶ κοινωνίαν τῶν δυνάμεων.* Ita quoque Irenæus lib. I. c. XVIII. n. II. & Epiphan. hæreſ. XXXIV. n. XX.

omnium, & in IEſum, qui deſcendit (vel, vt EVSEBIVS [t] legit, in eum, qui deſcendit in IEſum) ad vnionem & redemtionem communionemque poteſtatum. Quod intelligi poteſt, quaſi nomina harum poteſtatum in formam baptiſmatis ſui receperint. Sed IRENAEVS, & ex eo EPIPHANIVS, narrant, diuerſas eos habuiſſe formulas baptiſmatis, & quosdam certa difficiliora *Hebraica* nomina pronuntiaſſe, vt ſtupori eſſent catechumenis, vel initiandos perterrerent, quæ lector ſtudioſus in his ſcriptoribus euoluere ipſe, ſi lubet, poteſt. Contra alii ex illis baptiſmum tamquam inutilem prorſus repudiabant, „negantes eius virtutis [u], quæ nec oculis cerni, nec ſermo„ne declarari poſſit, myſterium per viſibiles & corruptibiles „creaturas poſſe perfici: eorum, inquam, quæ cogitationem „omnem fugiunt, corporisque ſunt expertia, ad ea, quæ ſen„ſibus percipiuntur, corporeaque ſunt, oportere demitti. Eſſe „autem perfectam redemtionem, ipſam agnitionem inenarra„bilis magnitudinis„. Et in hoc cum *Aſcodrutu* idem ſentiebant, de quibus capite vltimo loquuti ſumus.

§. IX.

Sexto, *a* Paulianiſtis.

PAVLIANISTAE, ſiue *Pauli Samoſatenſis* epiſcopi *Antiocheni*, qui diuinitatem Chriſti negabat, ſectatores itidem nouam baptiſmatis formam inuexiſſe videntur, quamquam nullum vetuſtum ſcriptorem noui, qui, qualis illa fuerit, nobis commemoret. Verum AVGVSTINVS id eos feciſſe colligit, quando ſic argumentatur: *Iſtos* [w] *ſane Paulianos baptizandos eſſe in eccleſia catholica Nicenô concilio conſtitutum eſt. Vnde credendum eſt, eos regulam baptiſmatis non tenere, quam ſecum multi baretici, quum de catholicis diſcederent, abſtulerunt, eamque cuſtodiunt.* Et INNOCENTIVS pontifex *Romanus* eamdem huic patrum *Nicanorum* decreto rationem adſignat, cur *Nouatianorum*, non autem *Pauliniſtarum*, baptiſmum ratum eſſe debere iudicauerint, *Idcirco*, inquiens [x] *diſtinctum eſſe*

(t) Euſeb. lib. IV. c. XI. habet εἰς τὸν κατελθόντα εἰς τὸν Ἰησοῦν.

(u) Iren. lib. I. c. XVIII. φάσκουσι, μὴ δεῖν τὸ τῆς ἀῤῥήτου καὶ ἀοράτου δυνάμεως μυστήριον δι' ὁρατῶν καὶ φθαρτῶν ἐπιτελεῖσθαι κτισμάτων, καὶ τῶν ἀνεννοήτων καὶ ἀσωμάτων δι' αἰσθητῶν, καὶ σωματικῶν· εἶναι δὲ τελείαν ἀπολύτρωσιν, αὐτὴν τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ ἀῤῥήτου μεγέθους.

(w) Auguſtin. de hæreſ. c. XLIV.

(x) Innocent. epiſt. XXII. ad epiſcopos Macedoniæ c. V. (tom. II. conc. p. 1275.)

ipſis

ipſis duabus hæreſibus, ratio manifeſta declarat: quia Paulianiſtæ in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti minime baptizarent. Et Nouatiani iisdem tremendis venerandisque nominibus baptizant: nec apud iſtos de vnitate poteſtatis diuinæ, hoc eſt, patris & filii, & ſpiritus ſancti, quæſtio aliquando mota eſt: & ita omnibus ſegregatis, hæc ſola electa eſt, cui iſtud crederet concedendum, quia nihil in patris & filii & ſpiritus ſancti ſacramento peccarent.

§. X.

Septimo, *ab* Eunomianis *& aliis, qui in mortem Chriſti baptizarunt.*

Alivd genus hæreticorum erat, qui pro nomine patris, filii, & ſpiritus ſancti hac baptizandi formula vtebantur: *Baptizo te in mortem Chriſti.* Inter *canones apoſtolicos* quidam reperitur, qui ad hanc illicitam praxin [y] reſpicit: *Si quis epiſcopus aut presbyter, non tres merſiones vnius initiationis ſeu baptiſmi fecerit, ſed vnam merſionem, quæ detur in morte domini; deponatur. Non enim dixit dominus; In mortem meam baptizate: ſed; Euntes docete omnes gentes; baptizantes eas in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti.* Paulus quidem aliquoties de baptizatis in mortem Chriſti loquitur: ſed tum, vt ORIGENES recte obſeruat, hoc ipſo non nouam baptiſmi formam denotat. „Requiras [z] fortaſſis, inquit, hoc, „quod ipſe dominus dixit ad diſcipulos, vt baptizarent omnes „gentes in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti, cur heic apo„ſtolus ſolius Chriſti in baptiſmo nomen adſumſit, dicens: *Qui„cumque baptizati ſumus in Chriſto*, quum vtique non habeatur le„gitimum baptiſma, niſi ſub nomine trinitatis. Sed intuere „prudentiam *Pauli*, quoniam in præſenti loco non tam bapti„ſmatis rationem quam mortis Chriſti diſcutere cupiebat, ad „cuius nos ſimilitudinem etiam ſuaderet mori debere peccato, „& conſepeliri Chriſto. Et non vtique conueniens, vt vbi de „morte dicebat, vel patrem nominaret, vel ſpiritum ſanctum. „Verbum enim caro factum eſt, & merito, vbi caro eſt, ibi de

(y) Can. apoſt. c. L. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, μὴ τρία βαπτίσματα μιᾶς μυήσεως ἐπιτελέσῃ, ἀλλὰ ἓν βάπτισμα τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου διδόμενον, καθαιρείσθω· οὐ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος, εἰς τὸν θάνατόν μου βαπτίσατε· ἀλλά, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

(z) Origen. comment. Roman. VI. p. 540. edit. Baſil. (p. 351. a. edit. Par. MDCIV.)

„morte tractatur. Nec conueniebat, vt diceret, quicumque „baptizati ſumus in nomine patris, vel in nomine ſpiritus ſan„cti, in morte ipſius baptizati ſumus. Vnde obſeruanda eſt in „hoc loco & in ceteris conſuetudo apoſtoli, quod non ſem„per, quum aliquid ex ſcripturis aſſumit, integrum textum „verborum, vt in ſuo loco poſitus eſt, aſſumit, ſed ea tantum, „quæ præſentis cauſſæ requirit aſſertio, ſicut in præſenti ſermo„ne diximus: quia de morte Chriſti docere cupiebat, ſufficit ei „dicere, quicumque baptizati ſumus in Chriſto, in morte ipſius „baptizati ſumus„. Non obſtante hac iuſta ORIGENIS obſeruatione, *Eunomius Arianus* hanc illegitimam ſ[illegible] antiquorum hæreticorum conſuetudinem inſtaurabat, & abolita vetere baptiſmi forma nouas excogitabat, impiis ſuis erroribus & opinionibus magis conuenientes. Nam quum filii & ſpiritus ſancti negaret diuinitatem, non amplius trina immerſione vti, nec in trinitatem, ſed in mortem tantum Chriſti, baptizare volebat, vt SOCRATES [a] fidem nobis facit. De *Anomœis*, ſectatoribus *Eunomii*, obſeruat EPIPHANIVS [b], quod aliam etiam baptiſmi formulam adhibuerint: *In nomine Dei increati, & in nomine filii creati, & in nomine ſpiritus ſanctificantis, & a creato filio procreati.* Cui formæ ab ſe ipſis excogitatæ adeo pertinaciter ipſos adhæſiſſe dicit, vt eos, qui baptizati iam fuerant, iterum baptizarent, non modo qui a catholicis aut ab aliis hæreſibus; ſed eos etiam, qui ab ipſiſmet *Arianis* deficerent. Et GREGORIVS NYSSENVS ex ipſius EVNOMII libris demonſtrat, quod legem domini, legem ſeu traditionem diuinæ inſtitutionis, peruertens, docuerit, non in patrem & filium & ſpiritum ſanctum baptiſma fieri oportere, ſicut præceperit diſcipulis tradens myſterium: Sed [c] in

(a) Socrat. lib. V. c. XXIV. πλὴν ὅτι τὸ βάπτισμα παρεχάραξαν· οὐ γὰρ εἰς τὴν τριάδα, ἀλλ' εἰς τὸν τοῦ χριστοῦ βαπτίζουσι θάνατον. Hoc vnum dicamus eos fecisse, baptiſma adulteraſſe. Non enim in trinitatem baptizant, ſed in mortem Chriſti.

(b) Epiphan. hæreſ. LXXVI. Anomœor. p. 992. ἀναβαπτίζει τοὺς ἤδη βαπτισθέντας, οὐ μόνον τοὺς ἀπὸ ὀρθοδόξων πρὸς αὐτὸν ἐρχομένους, καὶ αἱρέσεων, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπὸ αὐτῶν τῶν Ἀρειανῶν· ἀναβαπτίζει δὲ αὐτοὺς εἰς ὄνομα Θεοῦ ἀκτίστου, καὶ εἰς ὄνομα υἱοῦ κεκτισμένου, καὶ εἰς ὄνομα πνεύματος ἁγιαστικοῦ, καὶ ὑπὸ τοῦ κεκτισμένου υἱοῦ κτισθέντος.

(c) Nyſſen. contr. Eunom. lib. XI. (tom. II. p. 706.) μὴ εἰς πατέρα τε καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα καθὼς ἐνετείλατο τοῖς μαθηταῖς, παραδιδοὺς τὸ μυστήριον, ἀλλὰ εἰς δημιουργὸν καὶ κτιστὴν, καὶ οὐ μόνον πατέρα τοῦ μονογενοῦς, ἀλλὰ τὸν Θεόν.

epiſi-

opificem & creatorem, & non ſolum patrem vnigeniti, ſed etiam Deum. Quocirca ipſum incuſat, quod turbauerit cœnoſa adiectione & inquinauerit diuinam veritatem: quia nuſquam patrem creatorem & conditorem vnigeniti eſſe ſermo docuerit, neque in verbis primæ inſtitutionis filius eſſe creatura vel ſeruus Dei dicatur.

§. XI.

Num omnes Ariani *eiuſdem deprauationis rei fuerint.*

IAM vero hæc deprauatio diſcipulis *Eunomii* peculiaris fuit, quamquam BARONIVS [d] & alii quidam viri docti *Arianis* generatim eam imputent, falſo nixi ATHANASII & HIERONYMI auctoritate. ATHANASIVS eos in nomine [e] *creatoris* & *rei creatæ* baptiſmum dare dicit; & HIERONYMVS [f] ipſos, ait,

(d) Baron. an. CCCXXV. num. LXXXVII,) Admiratione res digna eſt conſiderare, quibus dolis atque vaſritie idem (humani generis hoſtis diabolus) chriſtianam religionem, quam opera tot imperatorum extinguere non poterat, vnius horæ arte peſſundare ac penitus abolere ſtuduerit, dum divinum myſterium, baptiſmum inquam, quo omnes conſignantur ac nominantur pariter chriſtiani, Arii hæreſi auferre molitus eſt. Athanaſii enim hæc iuſta eſt querela, dum ait: „Ariani autem in periculum veniunt, ne „ammittant integritatem myſterii: loquor autem de baptiſmate. Si enim „in nomine patris & filii datur perfectio, plenaque initiatio: Patrem autem „verum illi non pronuntiant, eo quod negent aliquem ex ipſo exiſtere, & „ſimilem eſſe illius ſubſtantiæ; negantque verum filium, aliumque ex non „entibus conditum ſibi comminiſcentes in baptiſmate proferunt: qui quæ„ſo, igitur non plane vanum ac inutile fuerit baptiſma, quod ab illis da„tur, quum non niſi ſpecies ſit & inane ſimulacrum, ipſique ea re nihil „ſolidæ opis afferant ad pietatem? Non enim in patre & filio tribuunt ba„ptiſma Ariani, ſed in creatore & creatura, factore & factura, cetera.„ En vides, quibus cuniculis vna ſimul & idololatriam in eccleſiam introducere, & ab ea auferre ſacrum baptiſma per Arium hoſtis humani generis niſus ſit; vt merito Porphyrio comparandus; niſi quod in hoc Arius illo deterior, dum Porphyrius aperte comparatis vndique muralibus machinis, quatere tentauit chriſtianam religionem: hic vero proditione, ſub nomine chriſtiano, doloſe eam prorſus perdere conatus eſt.

(e) Athanaſ. orat. III. contr. Arian. tom. I. p. 413. edit. Par. MDCXXXVII. (tom. I. p. 510. c. edit. Par. MDCXCVIII.) οὐ γὰρ εἰς πατέρα καὶ υἱὸν διδόασιν οἱ Ἀρειανοὶ, ἀλλ᾽ εἰς κτίστην, καὶ κτίσμα καὶ ποίημα. Nec enim Ariani in patris & filii nomine dant baptiſmum, ſed in nomine creatoris & rei creatæ, effectoris & rei factæ.

(f) Hieron. dial. aduerſ. Luciſer. c. IV. Arianus quum nihil aliud crediderit - - niſi in patre ſolo vero Deo, & in Ieſu Chriſto ſaluatore creatura, & in ſpiritu

Digitized by Google

credere in patrem ſolum verum Deum, & in IEſum Chriſtum ſaluatorem creaturam, & in ſpiritum ſanctum vtriusque ſeruum. Non dicunt autem, eos hac formula baptiſmi vti, ſed tantum ipſorum baptiſma, licet in nomine *patris, filii* & *ſpiritus ſancti* datum, re ipſa nihil eſſe amplius, quam ſi in nomine rei creatæ datum eſſet, eo quod filium & ſpiritum ſanctum pro meris rebus creatis habeant. Fidem quidem corruperant *Ariani* catholicam, baptiſmi tamen regulam retinebant, donec *Eunomius* nouam inter illos formam inueheret. Et hæc vera ratio eſt, quamobrem concilium primum generale *Conſtantinopolitanum* [*g*] & concilium *Trullanum* [*h*] *Eunomianos* rebaptizari iuſſerit, eo ipſo tempore, quo reliquos *Arianos*, ſolis impoſitis manibus ſine nouo baptiſmo, recipiendos eſſe decreuit. Idem de *Bonoſiacis*, ſeu *Bonoſi* epiſcopi *Sardicenſis* ſectatoribus, qui *Arianorum* erant propago, concilium *Arelatenſe* ſecundum ſtatuit, quod, quum baptiſmum formæ catholicæ, ſicut [*i*] *Ariani*, retineant, ſatis ſit, fidem catholicam ex toto corde confeſſos chriſmate & manus impoſitione, citra baptiſmi iterationem, in eccleſiam recipi. Id quod argumento eſt, nec veteres *Arianos* ante *Eunomium*, nec *Bonoſiacos* poſt ipſum, quicquam hac in re mutaſſe, ſed licet fidem corrupiſſent, antiquam tamen baptizandi formulam, in eccleſia catholica vſitatam, retinuiſſe. Aliter enim ſi fuiſſet, eorum etiam baptiſmum (VT SVICERVS [*k*] ex voſ-

ſancto vtriusque ſeruo: quo modo ſpiritum ſanctum ab eccleſia recipiet, qui necdum peccatorum remiſſionem conſequutus eſt?

(*g*) Conc. Conſtant. I. c. VII. Εὐνομιανοὺς μέν τοι, τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους - - οὕτως κατηχοῦμεν αὐτοὺς, καὶ ποιοῦμεν αὐτοὺς χρονίζειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν γραφῶν, καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν. Eunomianos, qui in vnam demerſionem baptizantur, - - ſic catechizamus, ſiue initiamus, & curamus, vt longo tempore verſentur in eccleſia & audiant ſcripturas & tunc eos baptizamus.

(*h*) Concil. Trullan. c. XCV. eadem verba habet.

(*i*) Concil. Arelat. II. c. XVII. Bonoſiacos autem ex eodem errore venientes (quos, ſicut Arianos, baptizari in trinitate manifeſtum eſt) dum interrogati fidem noſtram ex toto corde confeſſi fuerint, chriſmate & manus impoſitione in eccleſia recipi ſufficit.

(*k*) Snicer. theſ. eccleſ. tom. I. p. 638. Ad baptiſmi formulam, ab Arianis vſurpatam in genere quod attinet, eruditis quibusdam viris; vt cl. Voſſius monet, diſput. II. de bapt. theſ. V. perſuaſum eſt, eos ex impio dogmate ſuo formulæ baptiſmi quædam adieciſſe. Vt ita ſentiant, adducuntur verbis

810

ſio [*l*] recte obſeruauit) antiqua concilia reiecifſent, vt *Eunomianorum* baptiſmum reiecerunt, iubentes eos, ad eccleſiam catholicam redeuntes, denuo baptizari. Formulæ enim baptiſmi obſeruatio tam neceſſaria inſtitutionis pars & ad eſſentiam ſacramenti ita pertinere ſemper fuit credita, vt cui deeſſet, baptiſmus imperfectus, & vacuus, & repetendus ex omnibus regulis, contra hæreticos in eccleſia catholica factis, haberetur.

§. XII.

Num formulæ baptiſmi quædam ab eccleſia catholica adiecta fuerint.

Vna quæſtio, quæ ad formulam baptiſmi attinet, reliqua eſt, quam hoc loco diſcutere non abs re fuerit: nimirum, num vmquam in eccleſia catholica receptæ baptizandi formulæ

Athanaſii orat. III. contra Arianos (vid. litt. [e]) & Hieronymi aduerſus Luciferianos (vid. litt. [f]). At ſi formula eiusmodi his verbis concepta, eos vſos fuiſſe vellent, eorum etiam baptiſmum, vt κίβδηλον, eccleſia orthodoxa reiiciſſet, id vero non fuiſſe factum, ſupra demonſtrauimus. Quid igitur patres iſti volunt? Hoc tantum, quum verba intelligenda ſint ex animo dicentis; quamuis patrem, filium & ſpiritum ſanctum nominent Ariani, tamen id tantumdem eſſe, ac ſi baptizare ſe dicant *in nomen creaturæ*; vtpote qui Chriſtum dicant κτίσμα & ποίημα.

(*l*) Voſſ. de bapt. diſput. II. theſ. V. p. 54. Etiam Arianos ex impio dogmate ſuo formulæ quædam adiicere ſolere; & catholicos item, ad explicationem eius, quædam adiicere ſolere conſueuiſſe; eruditis aliquot viris perſuaſum eſſe video. De Arianis, auctores ſententiæ ſuæ laudant magnum Athanaſium orat. III. contra Arianos, & B. Hieronymum aduerſus Luciferianos: quibus in locis Athanaſius quidem ait, εἰς κτιστὸν, καὶ κτίσμα, εἰς ποίημα καὶ ποιητόν: Hieronymus vero dicit, *baptizare eos in patre ſolo vero Deo, & in Ieſu Chriſto ſaluatore creatura, & in ſpiritu S. vtriusque ſeruo.* Sed non aſſecuti ſunt patrum horum mentem. Nam ſi hoc vellent, hæreticos iſtos eiusmodi formula vſos eſſe: quorſum attinebat, Athanaſium non oſtendere, nihil referre, ſi Ariani, patris, filii & ſpiritus ſancti nomina retineant; cum aliter ea, quam eccleſia, intelligant? vel quo pacto Hieronymus ibidem eo pugnaret argumento, quod Luciferiani non minus, quam catholici, reciperent baptizatos ab Arianis? aut qua fronte Hilarium, vrbis diaconum, exagitaret, quod dogmate de rebaptizandis, qui ab Arrianis venirent, orbem alioqui periturum ſeruare ſibi videbatur: vnde Deucalion orbis ab Hieronymo ibidem appellatur? Quare illud ſolum patres iſti volunt, cum verba intelligi oporteat ex animo dicentis; vtut patrem, filium, & ſpiritum S. nominent Ariani: tamen id tantumdem eſſe, ac ſi baptizare ſe dicant in nomen creaturæ: quippe qui Chriſtum habeant pro mera creatura.

quæ-

Digitized by Google

quædam adiicere licuerit? Eruditis aliquot viris perſuaſum eſt, additamenta, ſi tantum explicationis & illuſtrationis cauſſa, & ad confirmandam veritatem aduerſus hæreticos adhibita fuerint, in baptiſmi formula æque ac in ſymbolo rata fuiſſe. Verum VOSSIVS ex melioribus rationibus & teſtimoniis maiorique cum iudicio contrarium tueri mihi videtur. Duo auctores in gratiam iſtius adſerti adlegari ſolent, nimirum IVSTINVS MARTYR & auctor *conſtitutionum apoſtolicarum*, ſed neuter eorum ſatis ad rem propoſitam facit. Nam IVSTINO [*m*], vt VOSSIVS obſeruat, ſolum propoſitum fuit baptiſmi formulam *παραφράζειν* propter gentiles, chriſtianæ religionis ignaros, quibus ſcripſit, narrans, quemadmodum chriſtiani in nomine rerum cunctarum parentis & domini & Dei, & ſeruatoris noſtri IEſu Chriſti, & ſpiritus ſancti baptizentur. Et auctor *conſtitutionum* adhuc clarius loquitur. Primo enim omnium epiſcopum & presbyterum quemque monet, ita eos baptizare [*n*] debere, ſicut dominus iniunxerit nobis, dicens; *Euntes docete omnes gentes; baptizantes eas in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti; docentes eas ſeruare omnia, quaecumque mandaui vobis.* Et tunc pergit explicare diuerſa trium iſtarum perſonarum nomina, *In nomine patris*, inquiens, *qui miſit; Chriſti, qui venit; ſpiritus ſancti, qui teſtimonium perhibuit.* Vt adeo manifeſta hæc ſit tantum paraphraſis ſeu explanatio formulæ baptiſmi, non ipſa formula tunc temporis in eccleſia vſitata. Neque demonſtrari poteſt, eccleſiam in formula, a ſeruatore noſtro tradita, quicquam immutaſſe, licet VOSSIVS [*o*] formulam cum orthodoxo eius-

(*m*) Iuſtin. apol. II. p. 94. a. (edit. Par. MDCXXXVI.) *ἐπ' ὀνόματος τοῦ πατρὸς τῶν ὅλων καὶ δεσπότου Θεοῦ, καὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ πνεύματος ἁγίου, τὸ ἐν τῷ ὕδατι τότε λουτρὸν ποιοῦνται.*

(*n*) Conſtit. apoſtol. lib. VII. c. XXII. *οὕτω βαπτίσεις, ὡς ὁ κύριος διετάξατο ἡμῖν, λέγων, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος — τοῦ ἀποστείλαντος πατρὸς, τοῦ ἐλθόντος Χριστοῦ, καὶ μαρτυρήσαντος παρακλήτου.*

(*o*) Voſſ. ibid. p. 55. Demus iſtud viris illis eruditis, tum Arianos, tum catholicos, iis, quas dicunt, formulis vti ſolere. Sane ſic Arianorum quidem baptiſmus, qui de hæreſi aliquid adiungit formulæ, non erit verus baptiſmus, cum propoſito id Chriſti e diametro aduerſetur, vt quis in creaturæ baptizetur nomen. Catholicorum vero baptiſmus, qui tantum explicationis cauſſa apponit aliquid, nihilo ſecius baptiſmus erit; quia ſententiam formulæ reſeruat.

modi

modi additamento baptiſmi eſſentiam non eſſe deſtructuram exiſtimet, quemadmodum iſtæ formulæ hæreticæ certiſſime faciant, quæ fidei catholicæ veritatem corrumpunt.

LIBRI VNDECIMI

CAPVT QVARTVM

DE OBIECTO BAPTISMI, SIVE DE BAPTIZANDIS, SPECIATIM DE PAEDOBAPTISMO.

§. I.

Cur quæſtio de miniſtris baptiſmi heic omittatur.

DE materia & forma baptiſmi loquuto mihi nunc homines conſiderandi eſſent, a quibus hoc ſacramentum antiquis temporibus fuerit adminiſtratum: Sed quando nuper hoc argumentum in duabus diſſertationibus [a], methodo ſcholaſtica ex inſtituto tractaui, ſatis fuerit hoc loco hanc rei ſummam dare. Oſtendi nempe illic, quod epiſcopi, vtpote apoſtolorum ſucceſſores, fuerint præcipue homines iſthac poteſtate inſtructi: Quod hi ipſi presbyteris poteſtatem baptizandi dederint in caſibus ordinariis; diaconis nonnumquam etiam in extraordinariis caſibus; laicis ſolum extra ordinem in extremæ neceſſitatis caſibus: Quod vſurpatus laicorum baptiſmus ratus & validus habitus ſit eatenus, vt non fuerit repetendus, etſi præter regulam datus; Quod baptiſmus mulierum omnino fuerit prohibitus; Quod baptiſmus *Iudæorum* & infidelium numquam ratus fuerit, etſi nunc in eccleſia *Romana* admiſſus; Quod hæreticorum & ſchiſmaticorum baptiſmus a *Cyprianiſtis* & paucis quibusdam aliis non minus veram fidem, quam veram formulam ad completum baptiſmum requirentibus, irritus declaratus ſit; ſed quod hæc opinio a maxima eccleſiæ catholicæ parte reiecta ſit, quæ defectus baptiſmi hæreticorum impoſitione manuum, ſine baptiſmi iteratione, ſuppleri poſſe docebat; Quod tamen inter *Cyprianiſtas* & alios quoscumque conuenerit, hæreticos & ſchiſmaticos non habere poteſtatem ſacerdotum, quia eorum alii, vt *Nouatiani*, numquam iuſtam & legitimam vocationem ad ſacerdotium habuerint; alii autem poteſtate ſua per

(a) *Scholaſtical Hiſtory of Lay-Baptiſm*, *1ſt and 2d* part, 1712, & 1714.

legi-

legitimam eccleſiæ auctoritatem, quæ prius hanc illis poteſtatem concredidit, exuti fuerint; vt hinc non pro veri nominis ſacerdotibus, ſed pro lupis & antichriſtis, loco paſtorum & ductorum gregis *CHRISTI*, habiti ſint; Quod eccleſia poteſtatem habuerit non tantum functionibus eorum ponendi obicem, ſed quoque negotium eis datum abolendi, poteſtatemque ſacerdotii prorſus illis auferendi; Quod tum ad ſtatum & conditionem laicorum reducti; & interdum non tantum ſacerdotio exuti, ſed etiam ad gradum quemdam laicorum gradu inferiorem deturbati fuerint, dum fulmine anathematis perculſi & eccleſiæ communione proiecti fuerunt: Quod tamen, his omnibus non obſtantibus, eccleſia non conſultum duxerit, baptiſmum ab iſtiusmodi hominibus ex ſola vſurpatione & ſine vlla ſacerdotii auctoritate tributum, penitus abolere ſiue irritum declarare, quoad debita formula, nimirum *in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti* datus noſceretur. Quæ omnia quum in antememoratis duabus diſſertationibus ſatis abunde demonſtrauerim, ea heic repetere, vel longius iſti argumento immorari me oportere, non puto. Quare progredior, prout huius diſſertationis ordo requirit, homines, quibus baptiſmus priſcis temporibus conferri conſueuerit, conſideraturus.

§. II.

Quinam olim proprium baptiſmi obiectum fuerint. Vbi de peruerſa res inanimatas, (verbi cauſſa campanas) baptizandi conſuetudine in eccleſia Romanenſi.

ATQVE heic ante omnia certum eſt & exploratum, baptiſmum non niſi hominibus iisque viuis, adulti fuerint ſiue infantes, & quidem qui pro ſe ipſis baptizarentur, in eccleſia primitiua fuiſſe tributum. Profana illa rebus inanimatis, vt campanis & ſimilibus, baptiſmum in ſuperſtitioſa earum conſecratione tribuendi conſuetudo, veteribus prorſus ignota fuit. Prima iſtius rei mentio in *capitularibus* CAROLI MAGNI [*b*] & quidem cum cenſura habetur. Verum poſtea in officia *Romana* gradatim irrepſit, (vti alio loco [*c*] ex BARONIO, BONA &

(*b*) Capitular. Caroli magni, cit. a Duranto de ritibus eccleſiæ catholicæ lib. I. c. XXII. n. II. Vt clocas non baptizent.

(*c*) Vid. ſupra lib. VIII. c. VII. §. XV. fin. volum. III. p. 385. 386.

MENAR-

MENARDO adnotauimus) vſquedum in tantam ſuperſtitionem excreuit, vt in centum ſedis *Romanæ* grauaminibus, quæ *Germani* in publicis imperii comitiis *Norimbergæ* an. MDXVIII exhibuerunt, querimoniam de eo fieri neceſſe eſſet. Hoc enim libello (poſt deſcriptam cærimoniam baptizandi campanas cum adhibitis compatribus, qui, vt in paruulorum baptiſmo fieri ſolet, pro illis reſpondeant & campanarum nomina ingeminent, veſteque noua, quemadmodum & chriſtianis fieri ſoleat, campanas induant, vt hac ratione ad tempeſtates dæmonesque pellendos idoneæ fiant) hanc rem [*d*] non ſolum ſuperſtitioſam ſed etiam chriſtianæ religioni contrariam, ac ſimpliciorum ſeductionem & meram exactionem eſſe concludunt. Rem igitur tam nefandam & illicitam aboleri debere declarant. Qui plura hac de re legere cupiunt, HOSPINIANVM [*e*], vel WOLFIVM [*f*], vel SLEIDANVM [*g*] conſulant, qui hanc cærimoniam ex vetere

(*d*) Centum grauam. n. LI. in faſciculo rer. expetend. tom. I. p. 336. Quæ res non ſolum ſuperſtitioſa, ſed etiam chriſtianæ religioni contraria ac ſimpliciorum ſeductio, & mera exactio. -- Res igitur tam nefanda & illicita merito aboleri debet.

(*e*) Hoſpin. de templis lib. IV. c. IX. p. 113. ſeq. ed. Tigur. (p. 391. ſeqq edit. Geneu.)

(*f*) Wolf. lection. memorab. centur. XVI. an. MDL. pag. 193. 194. Perquam prudenter & pie Cæſar Maximilianus inter grauamina ſedis Romanæ, a Germanis non toleranda, campanarum conſecrationem recenſuit in hæc verba: Suffraganei excogitauerunt, vt ſolum ipſi, & nullus alius ſacerdos laicis campanas baptizarent. Credunt deinde ſimpliciores, ita affirmantibus ſuffraganeis, tales campanas baptizatas dæmones & tempeſtates pellere. Quapropter innumeri plerumque adhibentur compatres, præcipue vero, qui fortuna pollent, exorantur, qui baptizationis tempore funem, quo campana ligata eſt, tangunt, ac ſuffraganeo præcinente (quemadmodum in paruulorum baptizatione fieri ſolet) omnes pariter reſpondent, ac campanæ nomen ingeminant, veſteque noua, quemadmodum & chriſtianis fieri ſolet, campana induitur. Inde ad ſumtuoſa properatur conuiuia, quibus præcipue compatres, vt eo largius munera offerant, adhibentur; nec non ſuffraganei, & eorum capellani, cum multis aliis miniſtris regaliter paſcuntur. Nec hoc ſatis eſt, ſed & ſuffraganeo mercedem perſoluere neceſſe eſt, quam illi manuſculum vocare ſolent. Inde euenit, vt aliquando, etiam in paruis villis, centum floreni in tali abſumantur & expendantur baptizatione. Quæ res non ſolum ſuperſtitioſa, ſed etiam chriſtianæ religioni contraria, ac ſimpliciorum ſeductio & mera eſt exactio. Verum etiam epiſcopi, vt ſuffraganeos] vel viliſſima obæratæ poſſint mercede, talia & adhuc abſurdiora tolerant. Res igitur tam nefanda & illicita merito aboleri debet.

(*g*) Sleidan. commentar. lib. XXI. p. 338. (p. m. 659.) Vid. volum. III. pag. 286. vbi verba exſcripta leguntur.

pontificali Romano fuſe tradunt. Nos enim ad eccleſiam primitiuam neceſſe eſt reuertamur.

§. III.

Baptiſmus non tribuendus mortuis.

Et heic praxin paullo antiquiorem, ſed non minus ſuperſtitioſam quam priorem illam, offendimus, nimirum conſuetudinem baptiſmum dandi mortuis, quæ inter populos quosdam ſimpliciores *Africæ* cœpit obtinere. Concilium *Carthaginenſe* tertium [b] de ea loquitur, tamquam re, qua chriſtianorum imperitiorum vulgus quodammodo delectetur, adeoque prudenter hanc praxin imminuere adlaborat. Et hoc ipſum in codice eccleſiæ *Africanæ* [i] repetitur. Superſtitioſæ huius opinionis mentionem etiam facit GREGORIVS NAZIANZENVS [k], quando ſenes baptiſmum differentes ſic compellat: *An tu etiam exſpectas; dum mortuus abluaris, non iam miſericordiam tui magis, quam odium mouens?* PHILASTRIVS [l] id etiam tamquam generalem *Montaniſtarum* ſeu *Cataphrygum* errorem notat, quod mortuos baptizent. Hæc praxis vana opinione videtur fundata, quod ſi quis baptiſma recipere in vita neglexiſſet, hic defectus quodammodo poſt mortem illud recipiendo compenſari poſſit. Ex eadem ratione euchariſtiam quoque corporibus defunctorum dabant, quam conſuetudinem æquabiliter in ante memoratis canonibus patres *Africani* damnant, vtpote ex grandi presbyterorum quorumdam ignorantia, & minus recta veri finis harum inſtitutionum cognitione oriundam; quorum in gratiam bis ſingulis quibusque annis concilium prouinciale conuocari iubent, vt congregato conuentu melius poſſint erudiri.

§. IV.

Nec viuis pro mortuis. Vbi de ſenſu phraſeos apoſtolicæ, pro mortuis baptizari.

Alia abſurda praxis, inter quosdam ex antiquis hæreti-

(b) Concil. Carth. III. c. V. Cauendum, ne mortuos baptizari poſſe fratrum infirmitas credat.

(i) Cod. eccleſ. Afric. c. XVIII. μὴ τοὺς ἤδη τελευτῶντας βαπτισθῆναι ποιήσῃ ἡ τῶν πρεσβυτέρων ἄγνοια.

(k) Naz. or. t. XI. de bapt. p. 648. ἢ καὶ σὺ μένεις νεκρὸς λουθῆναι; ὡς μᾶλλον ἐλεεινὸς ἢ μισητός;

(l) Philaſtr. de hæreſ. cap. II. de Cataphryg. Hi mortuos baptizant.

cis

cis inuecta, erat genus quoddam baptiſmatis vicarii, vt, ſi quis morte præuentus eſſet citra baptiſma, alius pro ipſo in nomen ipſius baptizaretur. Inter *Marcionitas* hunc morem cum multis ridiculis cærimoniis obſeruatum fuiſſe, tradit CHRYSOSTOMVS [*m*]. *Poſtquam catechumenus quiſpiam*, inquit, *apud eos exceſſerit, ſub lecto mortui abſconſo aliquo, qui viuit, accedunt ad mortuum & adloquuntur & rogant, velitne accipere baptiſmum. Deinde nihil illo reſpondente, qui eſt abſconſus inferne, pro illo dicit, ſe velle baptizari: & ſic cum baptizant pro eo, qui exceſſit, perinde ac ſi in ſcena luderent: tantum valuit diabolus in ignauorum animis. Deinde quum accuſantur, adducunt hoc verbum dicentes, apoſtolum dixiſſe, qui baptizantur pro mortuis.* Contra quod CHRYSOSTOMVS ſcite vrget: *Si hoc diceret Paulus: cur minatus eſt Deus ei, qui non baptizatur? Non poteſt enim fieri, vt quiſquam deinceps non baptizetur, hoc excogitato. Alioqui vero non eſt culpa eius, qui exceſſit, ſed eius qui viuit.* Et paullo poſt: *Si hoc permittitur, nec opus eſt voluntate & inſtituto eius, qui accipit, nec aſſenſu, qui eſt in vita; quid vetat, quo minus & ethnici & Iudæi ſic fiant fideles, aliis poſt illorum deceſſum pro illis hæc facientibus.* Tangit hanc *Marcionitarum* conſuetudinem quoque TERTVLLIANVS [*n*], eamque gentilium luſtrationibus, quæ kalendis Februariis pro mortuis fieri ſolebant, comparat. *Viderit*, inquit, *inſtitutio iſta, kalendæ ſi forte Februariæ reſpondebunt illi, pro mortuis petere. Noli ergo apoſtolum nouum ſtatim auctorem, aut confirmatorem eum denotare, vt tanto magis ſiſteret carnis reſurrectionem, quanto illi, qui vane pro mortuis baptizarentur, ſide reſurrectionis*

(*m*) Chryſoſt. homil. XL. in 1 Cor. p. 688. (p. 449. edit. Francof.) ἐπειδὰν γάρ τις κατηχούμενος ἀπέλθῃ παρ' αὐτοῖς, τὸν ζῶντα ὑπὸ τὴν κλίνην τοῦ τετελευτηκότος κρύψαντες, προσίασι τῷ νεκρῷ, καὶ διαλέγονται, καὶ πυνθάνονται, εἰ βούλοιτο λαβεῖν τὸ βάπτισμα· εἶτα ἐκείνου μηδὲν ἀποκρινομένου, ὁ κεκρυμμένος κάτωθεν ἀντ' ἐκείνου φησὶν, ὅτι δὴ βούλοιτο βαπτισθῆναι, καὶ οὕτω βαπτίζουσιν αὐτὸν ἀντὶ τοῦ ἀπελθόντος, καθάπερ ἐπὶ τῆς σκηνῆς παίζοντες· τοσοῦτον ἴσχυσε τὰς τῶν ῥᾳθύμων ψυχὰς ὁ διάβολος· εἶτα ἐγκαλούμενοι, τοῦτο παράγουσι τὸ ῥῆμα λέγοντες, ὅτι καὶ ὁ ἀπόστολος εἴρηκεν, οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν. – – εἰ τοῦτο ἔλεγε Παῦλος, τίνος ἕνεκεν ἠπείλησεν ὁ Θεὸς τῷ μὴ βαπτιζομένῳ; οὐ γάρ ἐστί τινα μὴ βαπτισθῆναι λοιπὸν, ἐπινοηθέντος τούτου· ἄλλως δὲ τὸ ἔγκλημα οὐκέτι παρὰ τὸν ἀπελθόντα γίνεται, ἀλλὰ παρὰ τὸν ζῶντα· – – εἰ γὰρ τοῦτο ἐφεῖται, καὶ οὐ χρεία γνώμης τῆς τοῦ λαμβάνοντος, οὐδὲ συγκαταθέσεως τῆς ἐν τῷ ζῆν, τί κωλύει καὶ Ἕλληνας καὶ Ἰουδαίους οὕτω γενέσθαι πιστοὺς, ἑτέρων μετὰ τὴν τελευτὴν ἐκείνων ὑπὲρ ἐκείνων ταῦτα ποιούντων.

(*n*) Tertull. contr. Marcion. lib. V. c. X.

Digitized by Google

hoc facerent. Habemus illum alicubi vnius baptiſmi definitorem. Atque alio loco idem *Afer* [*o*] ad eamdem conſuetudinem reſpicit, & baptiſma huiusmodi *vicarium* appellat. *Si*, inquit, *& baptizantur quidam pro mortuis, videbimus, an ratione. Certe illa præſumtione hoc eos inſtituiſſe contendit, qua alii etiam carni VICARIVM BAPTISMA profuturum exiſtimarent ad ſpem reſurrectionis, quæ niſi corporalis, non alias ſic baptiſmate corporali obligaretur.* SVICERVS *Cerinthianos* primos huiusmodi baptiſmatis auctores fuiſſe putat, quo pacto ad apoſtolorum ætatem hæc conſuetudo referenda foret. Verum EPIPHANIVS, cuius ille ab auctoritate dependet, id non narrat tamquam ex certo quodam documento, vel ex ſuo ipſius ingenio, ſed tantum ex incerta traditione [*p*] ad ſe deueniſſe, dicit, de nonnullis hæreticis in *Aſia* apoſtolorum ætate, quod, ſi qui citra baptiſmum exceſſiſſent, alios pro iis ſubſtitutos baptizauerint, ne quum extrema demum reſurrectione reuocati ad vitam eſſent, prætermiſſi baptiſmatis pœnas dependerent, atque eius, qui mundum condidit, poteſtati ſubeſſent. Et quod eadem traditio, quæ ad ſe deuenerit, dicat, ſanctum apoſtolum hinc occaſionem arripuiſſe dicendi: *Si omnino mortui non reſurgant, cur & baptizantur pro ipſis?* EPIPHANIVS vero hanc opinionem prorſus reiicit, neque vllum ex antiquis ſcriptoribus inuenimus, qui hunc apoſtoli locum ita interpretetur, præter eum, qui ſub nomine ſcripſit AMBROSII, auctorem, qui in ea verſatur opinione, apoſtolum ad iſtiusmodi conſuetudinem reſpexiſſe, tunc temporis vſitatam. *In tantum*, inquit [*q*], *ratam & ſtabilem vult oſtendere reſurrectionem mortuorum, vt*

(*o*) Tertull. de reſurrect. carnis c. XLVIII.

(*p*) Epiphan. hær eſ. XXVIII. Cerinth. n. VI. Καί τι παραδόσεως πρᾶγμα ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ὡς τινῶν παρ' αὐτοῖς προφθασάντων τελευτῆσαι ἄνευ βαπτίσματος, ἄλλους δὲ ἀντ' αὐτῶν εἰς ὄνομα ἐκείνων βαπτίζεσθαι, ὑπὲρ τοῦ μὴ ἐν τῇ ἀναστάσει ἀναστάντας αὐτοὺς δίκην δοῦναι τιμωρίας, βάπτισμα εἰληφότας, γίνεσθαι δὲ ὑποχειρίους τῆς τοῦ κοσμοποιοῦ ἐξουσίας· καὶ τούτου ἕνεκα ἡ παράδοσις ἡ ἐλθοῦσα εἰς ἡμᾶς, φησὶ, τὸν ἅγιον ἀπόστολον εἰρηκέναι· εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ αὐτῶν; A maioribus traditum accepimus, nonnullos eorum citra baptiſmum exceſſiſſe, ac pro illis alios baptiſmum eorumdem ſuſcepiſſe nomine, vt ne, vbi reſurrexerint, illi in reſurrectione pœnas dent, eo quod non acceperint baptiſma, & ſubditi fiant poteſtati, quæ mundum fecit. Cuius rei gratia vſurpatum illud ab apoſtolo eadem ad nos traditione perlatum eſt: *Si omnino mortui*, cetera.

(*q*) Ambroſ. commentar. in 1 Cor. XV, 29.

excm-

exemplum det eorum, qui tam ſecuri erant de futura reſurrectione, vt etiam pro mortuis baptizarentur, ſi quem forte mors præueniſſet, timentes, ne aut male, aut non reſurgeret, qui baptizatus non fuerat, viuus nomine mortui tingebatur. At vero CHRYSOSTOMVS meliorem argumentationis, qua apoſtolus vtitur, dat rationem. Ipſum enim putat reſpicere ad conſuetudinem catholicam, ſecundum quam catechumenus quisque iam iam baptizandus, ore ſuo ſe credere mortuorum reſurrectionem profiteri teneatur, recitando ſymbolum, cuius illud fidei caput pars ſit, atque ita in fidem & ſpem reſurrectionis mortuorum baptizetur. Hoc ergo in memoriam *Corinthiis* reuocaturum *Paulum* [r] dicere: *Si non eſt reſurrectio, cur baptizaris pro mortuis? Propter hoc enim baptizaris, mortui corporis credens reſurrectionem, nempe quod non maneat mortuum.* Vt adeo *baptizari pro mortuis* ſit locutio elliptica, pro baptizari in fidem & profeſſionem reſurrectionis mortuorum. Atque ita TERTVLLIANVM intelligendum eſſe, puto, quando aduerſus *Marcionitarum* errorem ſcribens, ait [s]: *Pro mortuis tingui, pro corporibus eſt tingui; mortuum enim corpus oſtendimus. Quid facient, qui pro corporibus baptizantur, ſi corpora non reſurgunt?* Hoc eſt, baptizamur in fidem & profeſſionem reſurrectionis corporum, quorum & mors & reſurrectio in baptiſmo repræſentatur. Cui proxime accedit interpretatio, quam nobis exhibet EPIPHANIVS, *Alii*, inquiens [t], *commode hoc apoſtoli dictum interpretantur de iis, qui inſtante morte, ſi quidem catechumeni ſint, ea ſpe freti ſacra lauatione purgantur: ac mortuos ſurrecturos eſſe demonſtrant, ob idque condonatione illa ſcelerum, quæ per baptiſmum obtinetur, indigere.* Idem ſenſus iſtis verbis a THEODORETO [u], THEO-

(r) Chryſoſtom. homil. XL. in 1 Cor. p. 689. (p. 452. edit. Francof.) εἰ μὴ ἔστιν ἀνάστασις, τί καὶ βαπτίζῃ ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, τουτέστι, τῶν σωμάτων; καὶ γὰρ ἐπὶ τούτῳ βαπτίζῃ, τοῦ νεκροῦ σώματος ἀνάστασιν πιστεύων, ὅτι οὐκέτι μένει νεκρόν.

(s) Tertull. cont. Marcion. lib. V. c. X.

(t) Epiphan. hæreſ. XXVIII. n. VI. καλῶς δὲ ἄλλοι τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύοντες, φασὶν, ὅτι οἱ μέλλοντες τελευτᾷν, ἐὰν ὦσι κατηχούμενοι, ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἐλπίδι πρὸ τῆς τελευτῆς λουτροῦ καταξιοῦνται· δεικνύοντες ὅτι ὁ τελευτήσας καὶ ἀναστήσεται, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιδέεται τῆς διὰ τοῦ λουτροῦ ἀφέσεως ἁμαρτημάτων.

(u) Theodor. commentar. 1 Cor. XV, 29. ὁ βαπτιζόμενος, φησὶ, τῷ δεσπότῃ συνθάπτεται, ἵνα τοῦ θανάτου κοινωνήσας, καὶ τῆς ἀναστάσεως γένηται κοινωνός· εἰ δὲ νεκρόν ἐστι τὸ σῶμα, καὶ οὐκ ἀνίσταται, τί δήποτε καὶ βαπτίζεται; Qui, inquit, baptizatur, domino conſepelitur, vt quum mortis fuerit particeps, ſit etiam

PHYLACTO [x], BALSAMONE & ZONARA [y], & MATTHAEO BLASTARE [z] inter *Graecos* tribuitur, quem & PATRICIVS [a] & HAMMONDVS [b], tamquam maxime nati-

participes reſurrectionis. Si autem corpus eſt mortuum & non reſurgit, cur etiam baptizatur?

(x) Theophyl. in eumd. loc. οἱ μέλλοντες βαπτισθῆναι πάντες ἀπαγγέλλουσι τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, ἐν ᾧ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο πρόκειται· πιστεύω εἰς ἀνάστασιν νεκρῶν· φησὶν οὖν ὅτι οἱ πιστεύοντες, ὅτι ἐστὶν ἀνάστασις νεκρῶν σωμάτων, καὶ βαπτισθέντες ἐπὶ τοιαύταις ἐλπίσι, τί ποιήσουσιν ἀπατηθέντες; Qui ſunt baptizandi, omnes recitant ſymbolum ſidei, vbi cum aliis hoc quoque exſtat: credo reſurrectionem mortuorum: dicit ergo apoſtolus: qui credunt, fore reſurrectionem mortuorum corporum, & baptizantur in eam ſpem, quid facient decepti?

(y) Balſam. in can. XVIII. concil. Carthag. apud Beuereg. pandect. tom. I. p. 541. οὐ βαπτίζεσθαι τοὺς ἀποθανόντας ὁ ἀπόστολος λέγει, ἢ ἄλλους ἀντ' ἐκείνων· ἀλλ' ἐπεὶ οἱ βαπτιζόμενοι, μανθάνοντες τοῦ καθ' ἡμᾶς μυστηρίου τὴν δύναμιν, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἀνάστασιν νεκρῶν ἐλπίζειν διδάσκονται, καὶ τὴν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ κατάδυσιν τὸν θάνατον παραδηλοῦν, τὴν δὲ ἀνάστασιν αὖθις διὰ τῆς ἀναδύσεως ὑπεμφαίνεσθαι· φησὶν ὁ ἀπόστολος πρὸς τοὺς ἀμφιβάλλοντας περὶ τῆς ἀναστάσεως, ὅτι εἰ μὴ ἀνάστασις ἐστί, τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ἐπ' ἐλπίδι τοῦ ἀναστῆναι τοὺς νεκρούς; καὶ τί βαπτίζονται, ὡς προσδοκῶντες νεκρῶν ἀναζώωσιν; λοιπὸν ματαιοπονοῦσιν οἱ βαπτιζόμενοι, εἴγε περὶ τῆς ἀναστάσεως ἀμφιβάλλουσι διὰ μὲν τοῦ βαπτίζεσθαι καὶ καταδύεσθαι εἰς τὸ τῆς κολυμβήθρας ὕδωρ καὶ ἀναδύεσθαι, τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν καταγγέλλοντες, δι' ὧν δὲ λέγουσιν ἀπιστοῦντες αὐτῇ. Neque enim apoſtolus dicit, baptizari mortuos, vel alios pro illis: ſed quia, qui baptizantur, vim noſtri myſterii diſcentes, cum aliis mortuorum quoque reſurrectionem ſperare docentur, & demerſionem in lauacrum mortem ſignificare, reſurrectionem rurſus per emerſionem oſtendi; dicit apoſtolus iis, qui de reſurrectione dubitabant; Si non eſt reſurrectio, quid facient, qui ſub hac ſpe baptizantur, quod mortui reſurgunt? Et quid baptizantur vt exſpectantes reſurrectionem mortuorum? Deinceps fruſtra laborant qui baptizantur, ſi de reſurrectione dubitant; quum eo, quod baptizantur & in aquam lauacri immerguntur & emergunt, mortem & reſurrectionem adnuntiantes, per ea, quae dicunt ei, non credant.

(z) Blaſtar. ſyntag. can. ibid. tom. II. part. II. p. 41. οὐ τοὺς ἤδη τεθνηκότας ὁ ἀπόστολος κελεύει βαπτίζειν, ἢ ἀντ' ἐκείνων ἄλλους· - - βαπτίζονται γὰρ ὑπὲρ τῶν νεκρῶν τῇ φύσει σωμάτων εἰς ἀφθαρσίαν καὶ αὐτὰ μετασκευασθῆναι πιστεύοντες. Non iubet apoſtolus eos, qui mortui ſunt, baptizari, vel alios pro illis. - - Baptizantur pro corporibus natura mortuis, eadem in incorruptibilitatem transmutari credentes.

(a) Patrick aqua genitalis p. 413.

(b) Hammond. in 1 Cor. XV, 29. In paraphraſi: Verum ab iis, qui inter vos negant reſurrectionem mortuorum, adeoque vllum, adueniente Chriſto, excitatum iri, hoc vnum quaeſiuero; quare ergo ii profeſſi ſint ſeſe haec credere, quum ſit certum, reſurrectionem mortuorum eſſe, ex potiſſimis fidei capitibus, in quae baptizati fuerunt, & cuius baptiſmus (immerſione ba-

vam

vam & genuinam difficilioris huius loci expoſitionem, amplexi ſunt. Nonnulli quidem ad aliam conſuetudinem baptizandi ſuper ſepulcris martyrum, qui pro fide in ſpem futuræ reſurrectionis mortui ſint, reſpici putant. Verum hæc conſuetudo vix ſatis antiqua fuerit, vt apoſtolorum tempore ad eam alludi potuerit, licet VOSSIVS [c] & alii quidam viri docti in eam ſententiam propendeant. Vtcumque vero res ſe habet, non probabile eſt, apoſtolum ex tam abſurda peſſimorum hæreticorum conſuetudine argumentum petere voluiſſe. Igitur quæcumque demum interpretatio maxime propria & recipienda videtur, iſta certe vna cum errore *Marcianitarum*, baptiſmum ſuum vicarium huius loci apoſtolici auctoritate fundantium, reiicienda eſt, vtpote contraria ſenſui & conſuetudini totius ec-

ptizandi & emerſione) ſymbolum eſt; primum quidem reſurrectionis Chriſti, deinde etiam noſtræ? Quare hi homines, in baptiſmo profeſſi ſunt hoc fidei chriſtianæ caput a ſe credi, ſi non credebant? Baptizari, inſtar chriſtiani, nec credere reſurrectionem, eſt res & abſurda & diſſimulatio, quam numquam nec Deo, nec hominibus probabunt, ac propter quam omnibus baptiſmi beneficiis excident. Vid. etiam not. in h. l. p. 130. a. fin. & b. fin. edit. Cleric. Amſtelod. MDCXCIX.

(c) Voſſ. theſ. theol. diſput. XV. p. 235. edit. Belloſit. Dobunor. MDCXXVIII. (diſput. XII. p. 180. edit. Hag. Comit. MDCLVIII.) Quo loco 1 Cor. XV, 29. quamquam minime eorum ſententiam damnamus, qui τὸ βαπτίζεσθαι (vt interdum ſumitur) de afflictione intelligunt, ac τὸ ὑπὲρ (vt interdum accipi Euſtathius docet) ἕνεκα vel ὑπὲρ exponunt: vt nempe intelligantur, qui eo perſecutionem patiuntur, quod obdormientes in Chriſto reſurrecturos æternumque beate doceant victuros: tamen, quum τὸ βαπτίζεσθαι obſcuriori hac notione raro admodum vſurpetur in ſcripturis, ac tum, vnico Lucæ loco excepto, additam habeat ἐξάγειν, magis placet hoc verbum proprie accipi, ac τὸ ὑπὲρ, vt ſæpe ſit, *ſuper* ſeu *ſupra*, quod & inde deſcendit, ſignificare: vt nempe ſententia ſit, qui baptiſmi aqua tingui amant ſuper cadauera, h. e. ſuper ſepulchra. Quæ interpretatio eo confirmatur, quod non Hieronymi tantum vel Auguſtini æuo ad memoriam martyrum conuenirent, quod nemo in dubium vocat: ſed iam ætate eorum, qui Iohannem euangeliſtam audire potuiſſent: vt fratrum Smyrnenſium litteris ab Euſebio recitatis oſtendimus theſibus hiſtoricis de inuocatione ſanctorum. Vt igitur iam antiquiſſimis eccleſiæ temporibus chriſtiani inſtituere amabant conuentus ſacros in martyrum cœmiteriis, quo fideles hoc pacto ad eorum ſequendum exemplum magis inflammarentur: ita iisdem temporibus, ipſoque, vt videtur, apoſtolorum æuo, gaudebant multi ſuper martyrum aliorumque fidelium ſepulchra baptizari, quo ita tum peccato ſe mori, tum & ſuam & eorum, ſuper quibus baptizarentur, reſurrectionem ſe credere hoc ſigno teſtarentur.

cleſiæ

Digitized by Google

cleſiæ catholicæ, quæ numquam baptiſmum viuo pro mortuo dari permiſit, nec alium baptiſmum, niſi hominibus viuis tributum, & quidem qui pro ſe ipſis baptizati eſſent, approbauit.

§. V.

Baptiſmatis paruulorum probatio ex antiquis eccleſiæ monimentis.

IAM vero eorum, qui ad baptiſma recipiendum idonei habebantur, duo erant genera, infantes & homines adulti. Infantes erant tales, qui vel parentibus chriſtianis vel ethnicis erant procreati, diuina autem prouidentia in eccleſiæ chriſtianæ poſſeſſionem & dominium, vt ita loquar, venerant. Horum neutri a baptiſmo excludebantur, ſi idonei ſponſores illis procurari poterant. Hoc ex antiquis eccleſiæ monimentis adeo manifeſtum eſt, vt mirum ſit, qui viri quidam docti in contrariam ire ſententiam, & ex antiquitate rationes in conſtantis eccleſiæ praxeos fraudem adferre potuerint. WALLVS in elaborata ſua de *baptiſmo infantum* diſſertatione [d] in multos eiusmodi ſcriptores non iniuſte animaduertit, qui imprudenti ſua conceſſione noſtri æui *Anabaptiſtis* ſuffuderunt frigidam. Sunt & alii quidam, quos ille non vidit, qui pædobaptiſmum pro re antiquæ praxi ignota venditant. Nam SALMASIVS, ex eoque SVICERVS [e] hac de re tamquam de hiſtoria indubia loquuntur, *Primis duobus ſæculis*, inquientes, *nemo baptiſmum accipiebat, niſi qui in fide inſtructus & doctrina chriſtiana imbutus teſtari poſſet, ſe credere, propter illa verba, Qui crediderit & baptizatus fuerit.* Quod reuera nihil aliud eſt quam dicere, primus duobus ſæculis nullum infantem ad chriſtianum baptiſma fuiſſe admiſſum. Poſtea autem pædobaptiſmum introductum eſſe fatentur, quando nimirum opinio inualuerit, neminem ſaluari poſſe, niſi qui baptizatus fuiſſet. Neque vero confutandæ iſti opinioni falſoque ſuppoſito, quo illa fundatur, conuellendo longius immorari me oportere exiſtimo, quum toties & tam ſolide id fecerint VOSSIVS [f], FORBESIVS [g], HAMMONDVS [h], WALKE-

(d) Wall *Hiſtor. of Infant-Baptiſm.* Part. 2. chap. 2.
(e) Suicer. theſ. eccleſ. tom. II. p. 1136.
(f) Voſſ. de bapt. diſput. XIV. tot.
(g) Forbeſ. inſtruct. hiſtor. theol. lib. X. c. V.
(h) Hammond. *def. of Infant-Bapt.* cap. IV.

RVS

RVS [*i*], & inprimis WALLVS [*k*], qui teſtimonia antiquiſſimorum ſcriptorum, qui hac de re quidquam prodiderunt memoriæ, exacte conſiderauit. Verum ne quis, qui haſce collectiones legerit, penitus ignoret, quid, quum alii auctores ipſi deſint, faciat, breuem probatiſſimorum, quæ in tribus primis ſæculis occurrunt, teſtimoniorum ſyllabum heic ſubiungam.

§. VI.
Ex Clemente Romano *&* Herma paſtore.

VETVSTISSIMVS ſcriptor, quem habemus, CLEMENS ROMANVS eſt, qui apoſtolorum vixit tempore. Hic licet non expreſſam pædobaptiſmi faciat mentionem, dicit tamen aliquid, quod per conſequentiam eum probat. Infantes enim peccato originali obnoxios pronuntiat, quod re ipſa eſt dicere, quod baptiſmo ad purgandum ſe ſe ab eius ſordibus indigeant. Nam de *Iobo* loquens, *Iobus erat*, inquit [*l*], *iuſtus & ſine crimine, verax, colens Deum, abſtinens ab omni malo: Sed ille ſe ipſum accuſans dicit; Nemo mundus a ſorde, etſi vnius diei ſit vita eius.* Iam ſi infantes in peccato naſcuntur, regeneratione opus eſt illis, quæ regni cælorum eos faciat compotes. HERMAS PASTOR eadem tempeſtate cum CLEMENTE vixit, & diuerſa habet loca, ex quibus vniuerſalis aquæ, hoc eſt baptiſmi, neceſſitas ad ſaluandos homines demonſtrari poteſt. Vno loco eccleſiam repræſentat vt turrim ſuper aquas ædificatam, & ait [*m*]: *Quare igitur ſuper aquas ædificatur turris, audi. Quoniam vita veſtra per aquam ſalua facta eſt & fiet.* Alio loco baptiſmum aquæ ita neceſſarium omnibus facit, vt in viſione quadam apoſtolos repræſentet tamquam poſt mortem [*n*] vadentes ad baptizandos, qui ſub veteri teſtamento vixerunt, ſanctos ſpiritus, vt in regnum Dei transferri poſſint. *Neceſſe eſt*, inquit, *vt per aquam habeant adſcendere, vt requieſcant: Non poterant enim aliter in regnum Dei intrare, quam vt deponerent mortalitatem prioris vitæ. Illi igitur defuncti* SIGILLO

(*i*) Walker. *Plea for Infant-Baptiſm.* c. XXVII. &c.

(*k*) Wall. *Hiſtor. of Infant-Baptiſm.* part. I. cap. I. &c.

(*l*) Clem. Rom. ep. I. ad Corinth. n. XVII. Ἰὼβ ἦν δίκαιος καὶ ἄμεμπτος, ἀληθινὸς, θεοσεβὴς, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς κακοῦ· ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτοῦ κατηγορῶν λέγει· οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, οὐδ' εἰ μιᾶς ἡμέρας ἡ ζωὴ αὐτοῦ.

(*m*) Herm. Paſt. lib. I. viſion. III. c. III.

(*n*) Id. lib. III. ſimil. IX. n. XVI.

filii Dei ſignati ſunt, & intrauerunt in regnum Dei. Antequam enim accipiat homo nomen filii Dei, morti deſtinatus eſt: at vbi accipit illud ſignum, liberatur a morte, & traditur vitæ. Illud autem ſigillum aqua eſt, in quam deſcendunt homines morti obligati, adſcendunt vero vitæ adſignati. Et illis igitur prædicatum eſt illud ſigillum & vſi ſunt eo, vt intrarent in regnum Dei. Manifeſtus huius loci ſcopus eſt, vt baptiſmatis repræſentet neceſſitatem, citra quod nemo ordinarie regnum Dei intrare poſſit. Neque dubium eſſe poteſt, quin, qui ipſis etiam patriarchis, ante aduentum Chriſti denatis, illud tam neceſſarium crediderit, non minus omnibus ſub œconomia euangelii viuentibus neceſſarium eſſe ſtatuerit: Tametſi, vtrum baptiſmus heic memoratus litterali & proprio, an vero metaphorico ſolum & myſtico, ſenſu intelligendus ſit, quodammodo diſputari poteſt. Et propterea COTELERIVS [o] pro poſteriore ſenſu opinionem ſuam declarat, *Quandoquidem*, inquiens, *lauatio corporibus competit, non animis, noſter neceſſario intelligit baptiſmum metaphoricum & myſticum, bona videlicet, quæ in baptiſmate a Deo conceduntur.* Horum bonorum præcipuum eſt ius vitæ æternæ, cuius patriarchæ poſt mortem participes facti exiſtimantur per fidem, euangelio ſibi adnuntiato habitam. Hæc erat ſpiritualis aqua, qua defunctorum animæ baptizatæ fuerunt, perinde ac viuentium corpora communi aqua tinguntur; ex cuius rei analogia par eſt, concludamus, baptiſmum aquæ omnibus ad recipiendum eum aptis, hoc eſt inter viuos adhuc agentibus, neceſſarium eſſe, ſi quidem æternæ vitæ compotes fieri cupiant. Deus quidem, ſi ipſi ita lubeat, baptiſmum ſpiritus & baptiſmum fidei, qui eſt baptiſmus verbi, ſine iſto dare poteſt: atque ita veterum nonnulli apoſtolos ſine aqua baptizatos fuiſſe iudicant, ex illo ſeruatoris dicto: *Iam vos puri eſtis propter ſermonem, quem loquutus ſum vobis.* Ita TERTVLLIANVS [p]

(o) Cotel. in loc. p. 187.

(p) Tertull. de bapt. c. XII. Quum præſcribitur, nemini ſine baptiſmo competere ſalutem, ex illa maxime pronuntiatione domini, qui ait: *niſi natus ex aqua quis erit, non habet vitam*, ſuboriuntur ſcrupuloſi, immo temerarii retractatus quorumdam, quo modo ex iſta præſcriptione apoſtolis ſalus competat, quos tinctos non inuenimus in domino, præter Paulum. Immo quum Paulus ſolus ex illis baptiſmum Chriſti induerit, aut præiudicatum eſſe de ceterorum periculo, qui careant aqua Chriſti, vt præſcriptio

& alii.

& alii. Communior vero opinio [q] eſt, ab ipſo Chriſto

ſalua ſit, aut reſcindi præſcriptionem, ſi etiam non tinctis ſalus ſtatuta eſt. Audiui, domino teſte, eiusmodi, ne quis me tam perditum exiſtimet, vt vltro exagitem libidinem ſtili, quæ aliis ſcrupulum incutiat. Et nunc illis, vt potero, reſpondebo, qui negant apoſtolos tinctos. Nam ſi humanum Ioannis baptiſmum inierant, & dominicum deſiderabant, quatenus vnum baptiſmum definierat ipſe dominus, dicens Petro perfundi nolenti: *qui ſemel lauit, non habet neceſſe rurſum:* quod vtique non tincto non omnino dixiſſet: & hæc eſt probatio exerta aduerſus illos, qui adimunt apoſtolis etiam Ioannis baptiſmum; vt deſtruant aquæ ſacramentum. An credibile videri poteſt, in his perſonis viam tunc domini non præparatam, id eſt baptiſmum Ioannis, quæ ad viam domini per totum orbem aperiendam deſtinabantur? Ipſe dominus nullius pœnitentiæ debitor tinctus eſt, peccatoribus non fuit neceſſe? Quid ergo, alii tincti non ſunt? non tamen comites Chriſti, ſed æmuli fidei, legis doctores & Phariſæi. Vnde & ſuggeritur, quum aduerſantes domini tingui noluerint, eos qui dominum ſequebantur, tinctos fuiſſe, nec cum æmulis ſuis ſapuiſſe, maxime quando dominus, cui adhærebant, teſtimonio Ioannem extuliſſet, *nemo*, dicens, *maior inter natos fœminarum Iohanne baptizatore.* Alii plane ſatis coacte iniiciunt, tunc apoſtolos baptiſmi vicem impleſſe, quum in nauicula fluctibus adſperſi operti ſunt; ipſum quoque Petrum per mare ingredientem, ſatis merſum. Vt opinor autem, aliud eſt adſpergi vel intercipi violentia maris, aliud tingui diſciplina religionis. Nunc ſiue tincti quoquo modo fuerunt, ſiue inloti perſeuerauerunt, vt & illud dictum domini de vno lauacro ſub Petri perſona ad nos tantummodo ſpectet, de ſalute tamen apoſtolorum ſatis temerarium eſt æſtimare, quia illis vel primæ adlectionis, & exinde indiuiduæ familiaritatis prærogatiua compendium baptiſmi conferre poſſet. Cum illo opinor, ſequebantur illum, qui credenti cuique ſalutem pollicebatur. *Fides tua te* (aiebat) *ſaluum fecit, & remittuntur tibi peccata*, credenti vtique, nec tamen tincto.

(q) Auguſtin. epiſt. CVII. Tunc quando ab Hieroſolymis exiit cum diſcipulis ſuis in Iudæam terram & illic morabatur cum eis, baptizabat, non per ſe ipſum; ſed per diſcipulos ſuos; *quos intelligimus iam fuiſſe baptizatos*, ſiue baptiſmo Ioannis, ſicut nonnulli arbitrantur, ſiue, quod magis credibile eſt, *baptiſmo Chriſti.* Neque enim miniſterio baptizandi defuit, vt haberet baptizatos ſeruos, per quos ceteros baptizaret, qui non defuit memorabilis illius humilitatis miniſterio, quando eis lauit pedes & petenti Petro, vt non tantum pedes, verum etiam manus & caput ei lauaret, reſpondit: *Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet; ſed eſt mundus totus;* vbi intelligitur, quod iam Petrus baptizatus fuerat.

Anon. auctor. de non iterando bapt. ad calcem Cypriani p. 23. edit. Oxon. (p. 21. edit. Amſtelod.) Quoniam quidem & ipſi apoſtoli & diſcipuli, qui etiam alios baptizabant, *qui etiam a domino baptizati* non ſtatim ſpiritum ſanctum acceperint. cetera.

Clem. Alexandr. hypotypoſ. lib. V. ap. Ioan. Moſch. prat. ſpirit. cap. CLXXVI.

eos fuiſſe baptizatos. Similiter Deus legem de baptiſmo aquæ in caſibus extraordinariis laxare, eiusque defectum vel martyrio vel fide & pœnitentia ſupplere potuit in illis, qui iſtius lauacri non potuerunt fieri participes; quemadmodum hanc generalem veterum hac de re ſententiam fuiſſe, libro vltimo [r] oſtendimus. Verumtamen in omnibus ordinariis caſibus, vbi baptiſmus aquæ haberi poterat, patres in vniuerſum omnes eius neceſſitatem vrgent ex illo *CHRISTI* effato: *Niſi quis fuerit genitus ex aqua & ſpiritu, non poteſt introire in regnum Dei.* Hæc non tertii vel quarti duntaxat ſæculi doctrina fuit, vti SALMASIVS & SVICERVS fidem nobis facere ſatagunt, ſed doctrina ipſorum primorum temporum, quæ apoſtolorum ætatem proxime ſunt inſequuta. Nam HERMAN PASTOREM, qui æuo vixit apoſtolico, vniuerſalem baptiſmatis neceſſitatem videmus ipſo iſto ſeruatoris pronuntiato fundare. Adeoque qui hanc doctrinam de baptiſmatis neceſſitate tamquam nouationem vel errorem, AVGVSTINI demum ætate contra hæreticos *Pelagianos* in eccleſiam inuectum, proponunt, ipſi doctrinæ, & AVGVSTINO, & veteribus, qui eam profeſſi ante ipſum ſunt & poſteris tradiderunt, iniuriam inferunt. Atque id iis, qui pædobaptiſmum impugnant, haud neceſſarium ſubſidium præbet, quod recta huius rei cognitio ipſis omnino adimit. Vtile igitur quodammodo duxi, hæc aduerſus SALMASIVM & SVICERVM obſeruare, iisque obſeruationibus, quas in HERMAE PASTOREM fecit WALLVS, adiicere.

§. VII.
Ex Iuſtino Martyre.

ALIVS antiquus ſcriptor, qui ſæculo ſecundo vixit, IVSTINVS MARTYR eſt, qui de baptiſmo infantum, tamquam

Ναὶ ἀληθῶς ἐβαπτίσθησαν, καθὼς Κλήμης ὁ Στρωματεὺς, ἐν τῷ πέμπτῳ τόμῳ ὑποτυπώσεων μέμνηται· φησὶ γὰρ, τὸ ἀποστολικὸν ῥητὸν ἐξηγούμενος τὸ λέγον (εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα) ὁ Χριστὸς λέγεται Πέτρον μόνον βεβαπτικέναι, Πέτρος δὲ Ἀνδρέαν, Ἀνδρέας Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην· ἐκεῖνοι δὲ τοὺς λοιπούς. Ita ſane illi (apoſtoli) baptizati ſunt, ſicut & Clemens Stromateus meminit in quinto hypotyposeon. Apoſtolicum enim illud dictum exponens, quod dicitur; *Gratias ago Deo, quia neminem veſtrum baptizaui*: Chriſtus, inquit, dicitur, Petrum ſolum baptizaſſe, Petrus Andream, Andreas Iacobum & Ioannem; illi autem reliquos.

(r) Vid. lib. X. cap. II. §. XX. pag. 44.

ab

ab apoſtolorum inde tempore vſitato, ſatis euidenter loquitur. Nam in apologia ſua ſecunda [s] ait: *Permulti ſexus vtriusque & ſexaginta & ſeptuaginta nati annos (apud nos), qui a pueris diſciplinam Chriſti ſunt adſectati* (οἱ ἐκ παίδων ἐμαθητεύθησαν τῷ χριστῷ, qui pueri Chriſti diſcipuli facti ſunt) *incorrupti & cælibes perdurant.* Iam vero IVSTINVS hanc apologiam ſcripſit circa annum a nato Chriſto CXLVIII, ſæculo ſecundo medio, adeoque ii, quos ante ſaxaginta vel ſeptuaginta annos in infantia ſua baptizatos eſſe dicit, ſæculo primo, quibusdam apoſtolorum adhuc viuentibus, baptizati fuerint oportet. Alio eiusdem apologiæ loco [t] baptiſmi neceſſitatem probaturus hæc ſeruatoris verba vrget: *Niſi regenerati fueritis, non introibitis in regnum calorum.* Io. III, 3. 5. Et in dialogo cum *Tryphone Iudæo* de vniuerſo generе humano loquitur, vt quod per *Adam* [u] in mortem & fraudem ſeductionemque ſerpentis conciderit, & propria pro ſe quiſque maligne agens culpa teneatur. Iam ſi omnes homines cum peccato originali naſcuntur, ad infantes etiam hoc extenditur, qui idcirco regeneratione ſiue baptiſmo indigent, vt ab eo liberentur. Et hoc adſertum in IVSTINO per iuſtam conſequentiam baptiſmi neceſſitatem in infantibus æque ac aliis probat, vt a peccato originali redimantur. In alio loco eiusdem dialogi [x] baptiſmum cum circumciſione comparans *Nos*, inquit, *non iſtam ſecundum carnem ſuſcepimus circumciſionem, ſed ſpiritualem, quam Enoch & ſimiles ſuſtinuerunt. Eam vero nos per baptiſmum, quandoquidem peccatores fueramus, propter miſericordiam ipſius Dei accepimus, omnibusque adeo illum ex æquo accipere integrum eſt.* Iam ſi baptiſma circumciſioni reſpondet, eius-

(s) Iuſtin. apol. II. p. 62. Πολλοί τινες καὶ πολλαὶ ἑξηκοντοῦται καὶ ἑβδομηκοντοῦται, οἳ ἐκ παίδων ἐμαθητεύθησαν τῷ χριστῷ, ἄφθοροι διαμένουσι.

(t) Ibid. p. 94. a.

(u) Iuſtin. dialog. c. Tryph. p. 315. lin. vlt. p. 316. - - ὑπὲρ τοῦ γένους τοῦ τῶν ἀνθρώπων, ὃ ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ, ὑπὸ θάνατον καὶ πλάνην τὴν τοῦ ὄφεως ἐπεπτώκει, παρὰ τὴν ἰδίαν αἰτίαν ἑκάστου αὐτῶν πονηρευσαμένου. - - humani generis cauſſa, quod per Adam in mortem & fraudem ſeductionemque ſerpentis conciderat, vt interim propriam pro ſe maligne agentis cuiusque culpam taceam.

(x) Iuſtin. dial. p. 261. Ἡμεῖς οὐ ταύτην τὴν κατὰ σάρκα παρελάβομεν περιτομὴν, ἀλλὰ πνευματικὴν, ἣν Ἐνὼχ καὶ οἱ ὅμοιοι ἐφύλαξαν· ἡμεῖς δὲ διὰ τοῦ βαπτίσματος αὐτὴν, ἐπειδὴ ἁμαρτωλοὶ ἐγεγόνειμεν, διὰ τὸ ἔλεος τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἐλάβομεν, καὶ πᾶσιν ἐφετὸν ὁμοίως λαμβάνειν.

que in locum ſucceſſit, & neceſſario recipi debet tamquam medium, quo vera cordis circumciſio obtineatur; ſequitur, vt ſicut infantes ad circumciſionem fuerunt admiſſi, ita quoque ad baptiſma admittendi ſint, vtpote quod ordinarium gratiam euangelii illis applicandi ipſosque a culpa peccati originalis purgandi medium eſt.

§. VIII.

Ex auctore recognitionum, *eiusdem cum* Iuſtino Martyre *ætatis.*

Ivstino Martyri proxime ſubiungimus vetuſtum auctorem libri, qui inſcribitur *recognitiones*, vel *liber itinerarius prædicationis* Petri; quia licet non genuinum Clementis Romani, cuius nomen præ ſe fert, opus ſit, antiquum tamen ſcriptum & eiusdem cum Ivstino Martyre ætatis, Origeni *in philocalia* memoratum & a nonnullis Bardesani Syro, qui ſæculo ſecundo medio vixit, adſignatum. Hic auctor de baptiſmi neceſſitate iisdem plane verbis ac Ivstinvs Martyr loquitur, ipſum ad peccatum originale expurgandum hominemque ad regnum cælorum idoneum reddendum vniuerſaliter neceſſarium eſſe, ſtatuens. Obiectionem enim per modum quæſtionis faciens, *Quid confert aquæ baptiſmus* [y] *ad Dei cultum?* reſpondet: *Primo quidem quod Deo placuit, impletur; ſecundo quia regenerato ex aquis & Deo renato fragilitas prioris natiuitatis, quæ tibi per hominem facta eſt, amputatur; & ita demum peruenire poteris ad ſalutem. Aliter vero impoſſibile eſt. Sic enim nobis cum ſacramento verus propheta teſtatus eſt, dicens; Amen dico vobis: niſi quis denuo renatus fuerit ex aqua, non introibit in regnum cælorum.* Non quidem de baptiſmo infantum ſpeciatim hic auctor loquitur, rationes autem illius eiusmodi ſunt, vt ſermonem eius ad eos extendi, oſtendant. Si enim baptiſmus neceſſarius eſt ob haſce duas

(y) Recognit. lib. VI. n. IX. p. 551. ap. Coteler. tom. I. Quid confert &c. Hæc repetuntur in Græca Clementina homilia XI. num. XXVI. p. 698. *Τί συμβάλλεται πρὸς εὐσέβειαν τὸ βαπτισθῆναι ὕδατι; πρῶτον μὲν, ὅτι τὸ δόξαν θεῷ πράττεις· δεύτερον δὲ, ἐξ ὕδατος ἀναγεννηθεὶς θεῷ, αἰτίᾳ φόβῳ, τὴν ἐξ ἐπιθυμίας πρώτην σου γενομένην καταλλάσσεις γένεσιν, καὶ οὕτως σωτηρίας τυχεῖν δύνῃ· ἄλλως δὲ ἀδύνατον· οὕτως γὰρ ἡμῖν ὤμοσεν ὁ προφήτης, εἰπών· ἀμὴν ὑμῖν λέγω, ἐὰν μὴ ἀναγεννηθῆτε ὕδατι ζῶντι, εἰς ὄνομα πατρὸς, υἱοῦ, ἁγίου πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.*

ratio-

rationes, primo vt concupiſcentia ſeu labes originalis, quæ eſt prioris natiuitatis fragilitas, amputetur, & deinde vt regnum Dei intrare valeamus; hæ ſunt generales baptiſmatis recipiendi cauſſæ, quæ ipſum non minus infantibus, quam adultis quibuscumque neceſſarium efficiunt, quandoquidem ſecundum hunc auctorem cum peccato originali naſcuntur, neque adeo regnum cælorum ingredi poſſunt, niſi a peccato per aquas baptiſmi depurgati. Habemus itaque heic in primis duobus ſæculis alterum auctorem, adſerto SALMASII & SVICERI directe contradicentem, qui doctrinam de baptiſmi ad ſalutem neceſſitate non primorum duorum ſæculorum doctrinam, ſed opinionem tantum, fuiſſe dicunt, quæ poſtea inualuerit, ex quo fundamento pædobaptiſmus in eccleſiam introductus ſit. Nemo enim pro baptiſmi ad ſalutem neceſſitate mentem ſuam planius declarare poteſt, nec vmquam declarauit, quam hic ipſe auctor fecit, ex verbis ſeruatoris noſtri *CHRISTI*, quæ ipſe cum omnibus veteribus ſcriptoribus ante & poſt ſe de ordinaria baptiſmi aquæ neceſſitate ad ſalutem interpretatus eſt. Vt adeo, ſi baptiſmus infantum, quomodo SALMASIVS contendit, opinione de baptiſmi ad ſalutem neceſſitate fundatus eſt; hic auctor baptiſmi infantum adſertor ſit, oporteat, quia ſine vlla controuerſia generalis baptiſmi ad ſalutem neceſſitatis adſertor fuit. Cuius auctoris opinioni expendendæ eo lubentius paullulum immorati ſumus, quod ignoramus, an hoc teſtimonium hac in re ab alio quopiam iam productum ſit.

§. IX.
Et Irenæo.

NON longo poſt IVSTINI MARTYRIS & auctoris modo memorati tempora IRENAEVS epiſcopus *Lugdunenſis* vixit, qui vt DODWELLVS euidenter demonſtrat [z], ex eoque CAVEVS [a] adlegat, primo ſæculo extremo circa annum XCVII. na-

(z) Dodwell. diſſert. in Irenæum.

(a) Cau. hiſtor. litter. vol. I. p. 41. edit. Londin. (p. 30. edit. Geneu.) Cl. Dodwellus diſſertatione de *ætate Irenæi*, quam vna cum aliis ad nouam Irenæi editionem parat, aliter plane quam vulgo fieri ſolet, Irenæi tempora diſponit. - - Statuit, Irenæum natum eſſe ſub Nerua ann. Chriſti XCVII. Quod quidem ex ipſis verbis colligi poſſe videtur lib. V. c. XXX. vbi exitum imperii Domitiani vocat χεδὸν τῆς ἡμέρας γενεᾶς, ſeu vt habet antiqua ver-

tus,

tus, & POLYCARPI, qui *Ioannem* apoſtolum vidit & audiuit, diſcipulus fuit. Circa annum CLXXVI. librum ſuum *aduerſus hæreſes* ſcripſit, natus annos circiter octoginta, & non multis annis poſt diem ſuum obiit. Atque ita idoneus opinionis & praxis eccleſiæ teſtis, durante ſæculo ſecundo, agnoſcendus omnino eſt. Iam tria ſunt ad hanc materiam ſpectantia, quæ ex ſcriptis eius euidenter apparent. I. Eccleſiam tunc temporis peccatum originale credidiſſe. II. Ordinaria media hoc peccatum expurgandi fuiſſe baptiſmum. III. Infantes non minus quam reliquos ad remiſſionem peccatorum obtinendam & redemtionem *CHRISTI* eis applicandam, re ipſa fuiſſe baptizatos. Quod ad doctrinam de peccato originali attinet, non numquam illud *peccatum* [*b*] *protoplaſtorum* nominat, quod in Chriſto ablatum ſit, vinculis illis reſolutis, per quæ adligati eramus morti: peccatum, quo Deum [*c*] in primo quidem *Adam* offendimus, non facientes eius præceptum, in ſecundo autem *Adam* reconciliatos nos eſſe dicit, obedientes vſque ad mortem factos. Vt adeo infantes æque ac reliqui homines peccati culpa teneantur & redemtore cum ceteris indigeant, qui ipſos eo liberet. Iam viam ordinariam, qua a culpa originali vindicemur, baptiſmum eſſe dicit, quem *in Deum* [*d*] *regenerationem* vocat. Et hanc regenerationem infantibus æque ac adultis contingere, diſerte adfirmat. Ait enim, *Chriſtus* [*e*] *omnes venit per ſe ipſum ſaluare. Omnes inquam, qui per eum renaſcuntur in Deum,*

ſio, *pene noſtrum ſæculum.* Sæculum vero ſuum a ſuis natalibus ipſum deducere, nulli dubium eſſe poteſt. Circa annum videtur, CXXII. dum adhuc ἐν τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ erat, lib. III. c. III. Polycarpum vidit & audiuit. cetera.

(*b*) Iren. lib. V. c. XIX. Adhuc protoplaſti peccatum per corruptionem primogeniti emendationem accipiens, & ſerpentis prudentia deuicta in columbæ ſimplicitate, vinculis autem illis reſolutis, per quæ adligati eramus morti.

(*c*) Id. lib. V. c. XVI. Deum in primo quidem Adam offendimus, non facientes eius præceptum, in ſecundo autem Adam reconciliati ſumus, obedientes vſque ad mortem facti.

(*d*) Id. lib. I. c. XVIII. Καὶ ὅτι μὲν εἰς ἐξάρνησιν τοῦ βαπτίσματος τῆς εἰς Θεὸν ἀναγεννήσεως, καὶ πάσης τῆς πίστεως ἀπόθεσιν ὑποβέβληται τὸ εἶδος τοῦ ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, ἐλέγχοντες αὐτοὺς ἀπαγγελοῦμεν ἐν τῷ προσήκοντι τόπῳ. Quia ad negationem baptiſmatis, *eius quæ eſt in Deum regenerationis*, & vniuerſam fidei deſtructionem remiſſa eſt ſpecies hæc in Satana, arguentes eos referemus aptiori loco.

(*e*) Id. lib. II. c. XXXIX.

infan-

infantes, & paruulos, & pueros, & iuuenes, & ſeniores. Ideo per omnem venit ætatem, & infantibus infans factus, ſanctificans infantes: in paruulis paruulus, ſanctificans hanc ipſam habentes ætatem, cetera. Hic locus nulla arte eludi poteſt, quamdiu per regenerationem baptiſma intelligi fateare. Et pro hoc ſenſu ipſius IRENAEI habemus explicationem, qui baptiſmum nomine regenerationis appellat; atque ita veteres communiter nominant, vti SVICERVS (contra quem iam diſputamus) non dubitat fateri, IVSTINVM MARTYREM [*f*], CHRYSOSTOMVM & GREGORIVM NYSSENVM in hanc ſententiam adlegans. Quæ res baptiſmum infantum ætate IRENAEI, hoc eſt ſæculo ſecundo, communem eccleſiæ praxin fuiſſe ſatis abunde euincit.

§. X.

Et Tertulliano.

SAECVLO ſecundo exeunte & ineunte tertio vixit TERTVLLIANVS, eccleſiæ *Carthaginenſis* presbyter, qui quamquam ſingulares quasdam cogitationes hac de materia habet, de eccleſiæ tamen praxi ſufficienter teſtatur. Priuata eius opinio erat, differendum eſſe infantum baptiſmum, ſi præſertim nullum mortis periculum eſſet, donec ad eam ætatem pertinge-

(*f*) Suicer. theſaur. eccleſ. voce ἀναγέννησις tom. I. p. 243. Quia baptiſmus eſt inter cauſſas *regenerationis* inſtrumentales, quo regenerationis gratia nobis ſignificatur & obſignatur, vſitatiſſime græcis patribus ἀναγέννησις vocatur. Gregor. Nyſſen. orat. de bapt. III. p. 368. Βάπτισμα τοίνυν ἐστὶν ἁμαρτιῶν κάθαρσις, ἄφεσις πλημμελημάτων, ἀνακαινισμοῦ καὶ ἀναγεννήσεως αἰτία. *Baptiſmus* peccatorum ablutio eſt, remiſſio delictorum, renouationis & *regenerationis cauſſa*. Chryſoſtom. in cap. IV. ad Galat. t. III. p. 748. (edit. Eton. MDCXII.) ἐπὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ἡμετέρας τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ ἱερέως λεγόμενα, ἅπερ ἴσασιν οἱ πιστοὶ, διαπλάττει καὶ ἀναγεννᾷ τὸν βαπτιζόμενον. In noſtra regeneratione verba Dei per ſacerdotem prolata, quæ fideles ſciunt, formant & *regenerant eum, qui baptizatur*. Iuſtin. Martyr apol. II. vbi adminiſtrationem baptiſmi deſcribit inter alia: ἔπειτα ἄγονται ὑφ' ἡμῶν ἔνθα ὕδωρ ἐστὶ, καὶ τρόπον ἀναγεννήσεως, ὃν καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἀνεγεννήθημεν, ἀναγεννῶνται· Ἐπ' ὀνόματος γὰρ τοῦ πατρὸς τῶν ὅλων καὶ δεσπότου Θεοῦ, καὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ πνεύματος ἁγίου, τὸ ἐν τῷ ὕδατι τότε λουτρὸν ποιοῦνται. Deinde eo adducuntur, (nempe baptizandi) a nobis, *vbi aqua eſt*; atque eo *regenerationis* modo, quo ipſi regenerati ſumus, *regenerantur*. Nam in nomine rerum cunctarum parentis & domini Dei, & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti, & ſpiritus ſancti in aqua tum lauantur.

rent, qua recta a prauis diiudicare poſſent. Ita enim hanc in rem argumentatur, vt eccleſiæ praxin aliam fuiſſe, ſimul ſignificet, quando ait: „[g] Pro cuiusque perſonæ conditione ac „diſpoſitione, etiam ætate, cunctatio baptiſmi vtilior eſt: præ„cipue tamen circa paruulos. Quid enim neceſſe eſt, ſi non „tam neceſſe, ſponſores etiam periculo ingeri? qui & ipſi per „mortalitatem deſtituere promiſſiones ſuas poſſunt, & prouen„tu malæ indolis falli. Ait quidem dominus, *Nolite illos pro„hibere ad me venire.* Veniant ergo dum adoleſcunt, veniant „dum diſcunt, dum quo veniant, docentur: Fiant chriſtiani, „dum Chriſtum noſſe potuerint. Quid feſtinat innocens ætas „ad remiſſionem peccatorum? Cautius agetur in ſæcularibus; „vt, cui ſubſtantia terrena non creditur, diuina credatur? No„rint petere ſalutem, vt petenti dediſſe videaris. Non minore „de cauſſa innupti quoque procraſtinandi, in quibus tentatio „præparata eſt tam virginibus per maturitatem, quam viduis „per vagationem, donec aut nubant, aut continentia corrobo„rentur.„ Modus argumentationis TERTVLLIANI hac in re manifeſto oſtendit, de introducenda noua conſuetudine ipſum laboraſſe; adeoque eccleſiæ morem ipſius memoria fuiſſe, vt infantibus non minus quam adultis hominibus baptiſmum tribueret, ipſiusque argumenta non eo tantum ſpectant, vt infantes, ſed vt perſonæ etiam quæuis innuptæ vel in viduitate conſtitutæ metu tentationis excludantur. Quæ eiusmodi ſunt regulæ, quæ præter ipſum nulli in mentem venerunt, multo minus vlla eccleſiæ praxi fuerunt confirmatæ. Sed hæc ipſa TERTVLLIANI monitio, quantumuis ſingularis, ad iſtiusmodi tantum caſus pertinere videtur, vbi nullum periculum ſiue formido mortis fuit: Alias enim ipſe pro neceſſitate baptiſmi, ſi quiſquam alius, pugnat, tum ex iſtis ſeruatoris [h] verbis: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum cælorum;* tum ex vniuerſali corruptione peccati originalis, quod vnumquemque *Adæ* filium immundum reddat, donec chriſtianus effi-

(g) Tertullian. de baptiſmo c. XVIII.

(h) Tertull. de anima c. XL. Ita omnis anima eo vſque in Adam cenſeatur, donec in Chriſto recenſeatur: tam diu immunda, quam diu recenſeatur. Peccatrix autem, quia immunda, recipiens ignominiam ſuam ex carnis ſocietate. cetera. Item de bapt. c. XIII.

ciatur:

ciatur: id quod in baptiſmo ſolum fiat; Quandoquidem homines non naſcantur chriſtiani, ſed fiant. Hinc neceſſitate vrgente chriſtianum quemlibet poteſtatem potius dandi baptiſmum habere arbitrabatur, quam vt quispiam ſine eo decederet. Quod arguere videtur, opinionem eius de infantum aliorumque baptiſmo differendo ad eos tantummodo caſus reſpexiſſe, vbi nulla mortis formido fuerit. Verum in his ipſis caſibus eccleſia aliam ſequebatur conſuetudinem, infantes enim ſimul ac nati eſſent, nullo licet mortis periculo eis imminente, baptizabat, vti ex ipſo TERTVLLIANI ſermone apparet, qui hac in re innouationem facere, ſed ſine ſucceſſu, adlaborabat; nam eadem praxis in eccleſia ſequentibus temporibus durauit.

§. XI.

Et Origene.

ORIGENES ſæculo tertio ineunte vixit, nec teſtimoniis ex ipſo adlegatis quicquam eſt euidentius. Loco quodam hominem in peccato naſci, dicit, idque verbis demonſtrat *Dauidis*, „Audi, inquiens, *Dauid* dicentem, *in iniquitatibus conceptus ſum & „in peccatis* [*i*] *peperit me mater mea*: Oſtendens, quod, quæcum„que anima in carne naſcatur, iniquitatis & peccati ſorde pol„luatur: & propterea dictum eſſe illud, quod iam ſuperius memo„rauimus; quia nemo mundus a ſorde, nec ſi vnius diei fuerit vita „eius. Addi his etiam illud poteſt, vt requiratur, quid cauſſæ ſit, „quum baptiſma eccleſiæ in remiſſionem peccatorum detur, ſe„cundum eccleſiæ obſeruantiam etiam paruulis baptiſmum dari? „Quum vtique ſi nihil eſſet in paruulis, quod ad remiſſionem debe„ret & indulgentiam pertinere, gratia baptiſmi ſuperflua videretur. Et alio loco [*k*] ait: „Paruuli baptizantur in remiſſionem pec„catorum. Quorum peccatorum? Vel quo tempore pecca„verunt? Aut quomodo poteſt vlla lauacri in paruulis ratio „ſubſiſtere, niſi iuxta illum ſenſum, de quo paullo ante dixi„mus. Nullus mundus a ſorde, nec ſi vnius diei quidem fuerit „vita eius ſuper terram. Et quia per baptiſmi ſacramentum na„tiuitatis ſordes deponuntur, propterea baptizantur & paruuli. „*Niſi enim quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt intrare in*

(*i*) Origen. homil. VIII. in Leuit. tom. I. p. 145. edit. Baſil.
(*k*) Origen. in Luc. hom. XIV. tom. II. p. 223.

„*regnum cælorum*„. Vbi non tantum pædobaptiſmum conſuetudinem eccleſiæ facit, ſed ab inſtitutione etiam diuina eum derinat. Quemadmodum alio loco [*l*] ab apoſtolica traditione illum deducit, *Eccleſia*, inquiens, *ab apoſtolis traditionem ſuſcepit, etiam paruulis baptiſmum dare. Sciebant enim illi, quibus myſteriorum ſecreta commiſſa ſunt diuinorum, quia eſſent in omnibus genuinæ ſordes peccati, quæ per aquam & ſpiritum ablui deberent: propter quas etiam corpus ipſum corpus peccati nominatur.*

§. XII.

Et e Cypriano *cum concilio* Carthaginenſi *ſub ipſo habito.*

Hoc ſæculo medio CYPRIANVS vixit, cuius ætate quæſtio de die, quo infantes baptizandi eſſent, mouebatur. *Fidus* enim quidam epiſcopus *Africanus* quæſtionem ei propoſuerat, vtrum infantes, neceſſitate ita vrgente, ſimul atque nati eſſent, baptizari deberent, an vero non niſi poſt octiduum, ſecundum regulam de circumciſione datam? Ad hanc quæſtionem CYPRIANVS & ceteri epiſcopi, qui in concilio adfuerant, numero ſexaginta ſex, ita reſpondebant [*m*]: „Quantum ad cauſſam „infantium pertinet, quos dixiſti intra ſecundum vel tertium „diem, quo nati ſint, conſtitutos, baptizari non oportere, & „conſiderandam eſſe legem circumciſionis antiquæ, vt intra „octauum diem eum, qui natus eſt baptizandum & ſanctificandum „non putares: longe aliud in concilio noſtro omnibus viſum „eſt. In hoc enim, quod tu putabas eſſe faciendum, nemo „conſenſit; ſed vniuerſi potius iudicauimus, nulli hominum „nato miſericordiam Dei & gratiam denegandam. Porro ſi „etiam grauiſſimis delictoribus & in Deum multum ante peccantibus, „quum poſtea crediderint, remiſſa peccatorum datur, „& a baptiſmo atque a gratia nemo prohibetur; quanto magis „prohiberi non debet infans, qui recens natus nihil peccauit; „niſi quod ſecundum *Adam* carnaliter natus, contagium mortis „antiquæ prima natiuitate contraxit? Qui ad remiſſam peccatorum „accipiendam hoc ipſo facilius accedit, quod illi remittuntur „non propria, ſed aliena peccata„. Heic & conſuetudinem eccleſiæ habemus & conſuetudinis iſtius ſimul rationem.

(*l*) Origen. in Roman. lib. V. c. VI. p. 543.
(*m*) Cyprian. epiſt. LIX. al. LXIV. ad Fidum p. 158. (p. 279. edit. Amſtelod.)

Infan-

Infantes videlicet baptizatos fuiſſe intelligimus, quod cum peccato originis eſſent nati, adeoque baptiſmo indigerent, per quem ab iſtius culpa & pollutione purgarentur. Huic CYPRIANI loco alium ex eodem auctore addere licebit, vbi grandem eorum, qui tempore perſecutionis lapſi erant, improbitatem deſcribens, hunc in modum crimen ipſorum exaggerat: *Ne quid deeſſet* [u] *ad criminis cumulum, infantes quoque parentum manibus vel impoſiti vel attracti, amiſerunt paruuli, quod in prima, ſtatim natiuitatis exordio fuerant conſequuti;* nimirum baptiſmi ſui beneficia. Hinc eos introducit de parentibus ſuis in extremi iudicii die eleganti quodam vocum concentu in hunc modum querentes. *Nos nihil fecimus, nec derelicto cibo & poculo domini ad profana contagia ſponte properauimus: perdidit nos aliena perfidia, parentes ſenſimus parricidas. Illi nobis eccleſiam matrem, illi patrem Deum negauerunt; vt, dum parui & improuidi, & tanti facinoris ignari, per alios ad conſortium criminum iungimur, aliena fraude caperemur.* Heic obſervandum eſt, infantes euchariſtiæ, (quam CYPRIANVS *cibum* & *poculum domini* vocat) participes factos fuiſſe, idque ex aliis eiusdem auctoris locis patet: quæ res itidem baptiſmi infantum tunc vſitati teſtimonium eſt: Certum enim eſt, non niſi baptizatis ordinarie permiſſum fuiſſe euchariſtiam de menſa domini participare. Non opus fuerit hoc ipſum pluribus concilii *Illiberritani*, OPTATI, GREGORII NAZIANZENI, BASILII, AMBROSII, CHRYSOSTOMI, PAVLINI, conciliorum *Carthaginienſium*, AVGVSTINI, HIERONYMI aliorumque ſæculi quarti ſcriptorum teſtimoniis comprobare, quæ collecta & aptis obſervationibus illuſtrata apud WALLVM lector inuenire poteſt. Ad inſtitutum meum ſatis eſt, aduerſus SALMASIVM & SVICERVM demonſtraſſe, quod pædobaptiſmus non pro noua doctrina, ſæculo demum tertio orta, habendus ſit, ſed ex antiquioribus principiis deriuatus & per duo priora ſæcula ex apoſtolorum praxi per manus traditus fuerit.

§. XIII.

Baptiſmus infantum non ad octauum vſque diem exemplo circumciſionis procraſtinandus. Neque in tertium vſque annum ex ſententia Gregorii Nazianzeni.

(u) Cypr. de lapſis p. 125. (p. 90. edit. Amſtelod.)

Nvnc pauca quædam alia de pædobaptiſmo conſiderabimus, inter eos, qui infantibus, ex quo nati fuerint, iſtud lauacrum tribuendum eſſe iudicarunt. Erant in eccleſia *Africana*, quemadmodum ex modo memoratis CYPRIANI locis percepimus, qui baptiſmum octauo die præciſe adſtringebant, quod hæc regula de circumciſione data eſſet. Verum CYPRIANVS & concilium *Carthaginenſe* ad omnia argumenta reſpondebant, quæ in medium pro hac innouatione proferebantur, quæ res tantum problema fuiſſe, & vix vmquam in praxin deducta videtur. Qui iſti ſententiæ fauebant, *veſtigium infantis in primis partus ſui diebus conſtituti*, *mundum non eſſe* dicebant, *quod vnusquisque noſtrum a lbuc horreat exoſculari*. Quibus CYPRIANVS reſpondebat: „Non hoc putamus [o] ad cæleſtem gratiam dandam „impedimentum eſſe oportere, ſcriptum eſt enim: *omnia mun-* „*da ſunt mundis*, nec aliquis noſtrum id debet horrere, quod „Deus dignatus eſt facere. Nam etſi adhuc infans a partu no- „vus eſt, non ita eſt tamen, vt quisquam illum in gratia dan- „da atque in pace facienda horrere debeat oſculari; quando „in oſculo infantis vnusquisque noſtrum pro ſua religione ipſas „adhuc recentes Dei manus debeat cogitare, quas in homine „modo formato & recens nato quodammodo exoſculamur, „quando id, quod Deus fecit, amplectimur.„ Ad alterum, quod octauum diem in circumciſione obſeruatum fuiſſe, dicebant, ita reſpondet: „Quod in *Iudaica* circumciſione carnali „octauus dies obſeruabatur, ſacramentum eſt in vmbra atque „in imagine ante præmiſſum, ſed veniente Chriſto veri- „tate completum. Nam quia octauus dies, id eſt, poſt ſab- „bathum primus dies futurus erat, quo dominus reſurge- „ret, & nos viuificaret, & circumciſionem nobis ſpiritua- „lem daret: hic dies octauus, id eſt, poſt ſabbathum primus „& dominicus præceſſit in imagine, quæ imago ceſſauit, ſuper- „veniente poſtmodum veritate, & data nobis ſpirituali circum- „ciſione. Propter quod neminem putamus a gratia conſe- „quenda impediendum eſſe ea lege, quæ iam ſtatuta eſt, nec „ſpiritualem circumciſionem impediri carnali circumciſione de- „bere, ſed omnem omnino admittendum eſſe ad gratiam *CHRI-*

(o) Cypr. epiſt. LIX. al. LXIV. ad Fidum p. 160. (p. 131. edit. Amſtelod.)

STI;

„*STI*; quando & *Petrus* in actis apoſtolorum loquatur & dicat: „*Dominus mihi dixit, neminem hominum communem dicendum & immundum*.„ Hic vnus ſolus locus eſt, in quo hanc quæſtionem factam legimus; & poſt datam hanc reſponſionem numquam eam denuo propoſitam inuenimus. Vt adeo hæc temporis circumſtantia numquam in eccleſia inualuiſſe videatur. GREGORIVS NAZIANZENVS ſingularem quoque opinionem fouit ratione temporis, quo infantes baptizandi eſſent, nullo mortis periculo vrgente. Ita namque ſatius eſſe credebat, baptiſmum ad tertium ætatis annum differri, ſed ſi quod periculum intercederet, ſimul ac nati eſſent, baptizari eos oportere ſtatuebat, vt ne ſine baptiſmo decederent. Verba ipſius hæc ſunt: „Quid „de iis dices, [*p*] qui adhuc tenera ætate ſunt, nec aut damnum „aut gratiam ſentiunt? An eos quoque baptizabimus? Ita prorſus, ſi quid periculum vrgeat. Præſtat enim abſque ſenſu ſanctificari, quam ſine ſigillo & initiatione abſcedere. Atque „huius rei ratio nobis eſt circumciſio, die octauo peragi ſolita, quæ baptiſmi figuram quodammodo gerebat, atque iis, „qui rationis adhuc expertes erant, offerebatur. Eodem quoque modo poſtium vnctio, quæ rebus ſenſu carentibus adhibita primogenitis ſalutem adferebat. De reliquis ita cenſeo, „vt triennio exſpectato, aut aliquanto breuiori vel longiori „temporis ſpatio, nam tum & myſtici quiddam audire & reſpondere poſſunt, ac ſi minus plene & exacte intelligunt, imbuuntur tamen & informantur, ita demum per magni baptiſmi ſacramentum & animos & corpora ſanctificent.„ Sed hæc ſingularis, vt diximus, NAZIANZENI opinio fuit, ex ſpecialioribus adſumta rationibus, in quam eccleſia numquam conſenſit. Quocirca eam *Fidi Africani* opinioni iungimus tamquam

(*p*) Naz. orat. XL. de bapt. (tom. I. p. 658. a. b.) Τί δ' ἂν εἴποις περὶ τῶν ἔτι νηπίων, καὶ μήτε τῆς ζημίας ἐπαισθανομένων, μήτε τῆς χάριτος; ἦ καὶ ταῦτα βαπτίσομεν; πάνυγε· εἴπερ τις ἐπείγοι κίνδυνος· κρεῖσσον γὰρ ἀναισθήτως ἁγιασθῆναι, ἢ ἀπελθεῖν ἀσφράγιστα καὶ ἀτέλεστα· καὶ τούτου λόγος ἡμῖν, ἡ ὀκταήμερος περιτομὴ, τυπική τις οὖσα σφραγὶς καὶ ἀλογίστοις ἔτι προσαγομένη· ὡς δὲ καὶ ἡ τῶν φλιῶν χρῖσις, διὰ τῶν ἀναισθήτων φυλάττουσα τὰ πρωτότοκα· περὶ δὲ τῶν ἄλλων δίδωμι γνώμην τὴν τριετίαν ἀναμείναντας, ἢ μικρὸν ἐντὸς τούτου, ἢ ὑπὲρ τοῦτο, ἡνίκα καὶ ἀκοῦσαί τι μυστικὸν, καὶ ἀποκρίνασθαι δυνατόν· εἰ καὶ μὴ συνιέντα τελείως, ἀλλ' οὖν τυπούμενα, οὕτως ἁγιάζειν καὶ ψυχὰς καὶ σώματα τῷ μεγάλῳ μυστηρίῳ τῆς τελειώσεως.

ſen-

ſententias priuatis hominibus peculiares, quæ in publica & approbata eccleſiæ praxi nullum vmquam locum inuenerunt.

§. XIV.

In quibusdam tamen eccleſiis ad appropinquantis cuiusdam feſtiuitatis tempus dilatus.

VERVMTAMEN in nonnullis eccleſiis conſuetudo obtinuit, vt baptiſmus infantum æque ac adultorum, ſi nullum mortis periculum appareret, differretur ad illuſtrioris cuiusdam feſtiuitatis tempus, quod peculiariter ſolemni baptiſmatis adminiſtrationi deſtinatum erat & conſtitutum. In THESSALIA ſolis diebus paſchæ baptiſmum datum fuiſſe auctor eſt SOCRATES [q]: qui ex eo factum dicit, vt plerique apud illos citra baptiſmum deceſſerint. Non quidem de infantibus hoc diſerte dicit: Sunt tamen rationes, quæ nos inducunt ad credendum, de illis non minus quam adultis hoc intelligi oportere. Nam & in *Gallicanis* & *Hiſpanicis* conciliis canones exſtant, qui infantes ſola paſchatis ſolemnitate præcipiunt baptizari, niſi quis caſus neceſſitatis & imminens mortis periculum ſecus id fieri vrgeat. In concilio *Antiſſiodorenſi* [r] pro eccleſiis *Gallicanis* hoc decretum legimus: *Non licet abſque paſchæ ſolemnitate vllo tempore baptizare, niſi illos, quibus mors vicina eſt, quos grabatarios dicunt. Quod ſi quis in alio pago, contumacia faciente, poſt interdictum hoc infantes ſuos ad baptiſmum detulerit in eccleſias noſtras, non recipiantur. Et quicumque presbyter ipſos extra noſtrum permiſſum recipere præſumſerit, tribus menſibus a communione eccleſiæ ſequeſtratus ſit.* Concilium *Bracarenſe* ſecundum [s] de ſimili conſuetudine in eccleſiis *Hiſpanicis* loquitur, *Mediante quadrageſima*, inquiens, *ex viginti diebus baptizandos infantes ad exorciſmi purgationem offerre præcipiant.* AVGVSTINVS quoque de infantium baptiſmo loquitur, quando in ſermone, *dominica palmarum* recitato, ſic ait [t]: *Hodie octauæ dicuntur infantium. - - Illi pueri, infantes, paruuli, lactantes, maternis vberibus inhærentes, & quantum in eos gratiæ referatur, neſcientes, vt ipſi videtis, quia infantes vocantur, & ipſi habent octauas hodie. Et iſti ſenes,*

(q) Socrat. lib. V. c. XXII. ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ πάσχα μόνον βαπτίζουσι· διὸ σφόδρα πλὴν ὀλίγων οἱ λοιποὶ μὴ βαπτισθέντες ἀποθνήσκουσι.

(r) Concil. Antiſſiodor. c XVIII. (tom. V. concil. p. 959.)

(s) Concil. Bracar. II. al. III. c. IX. (ibid. p. 898.)

(t) Auguſt. ſerm. CLX. de tempore, tom. X. p. 331. (p. 953. a. edit. Baſil. MDLXIX.)

iuuenes

iuuenes adoleſcentuli, omnes infantes. AMBROSIVS [u] etiam innumerorum infantium, ad ſuſcipiendum baptiſmum die paſchatis venientium, meminit. *Haec*, inquit, *illa eſt caeleſtium myſteriorum gratia, hoc paſcha donum, haec optabilis anni feſtiuitas, haec exordia gignentium rerum. Hinc vitalis lauacri ſacrae eccleſiae editi puerperio infantes, paruulorum ſimplicitate renati, balatu innocentes perſtrepunt conſcientiae. Hinc caſti patres, pudicae etiam matres nouellam per fidem ſtirpem proſequuntur innumeram. Hinc ſub fidei arbore ab vtero fontis innocui cereorum ſplendet ornatus. Hinc caeleſtis meriti ſanctificantur munere, & ſacramenti ſpiritalis celebri myſterio ſaginantur.* Quae omnia ſatis probant, quod, licet extrema neceſſitate vrgente infantes quouis tempore baptiſmum recipere potuerint, tamen ſi nulla mortis formido interceſſerit, ipſorum non minus quam adultorum hominum baptiſmus multis in locis ad feſtiuitatem paſchalem differri ſolitus ſit.

§. XV.

Quaeſtionum quarumdam ſolutio. Num infantes, ſolo patre vel matre ſola chriſtianam profitente religionem, baptizari potuerint.

DVM in hoc argumento de baptiſmo infantium verſamur, non abs re fuerit, certas quasdam quaeſtiones ſoluere, quae de eo fieri poſſunt, quatenus ex praxi eccleſiae vel vetuſtorum ſcriptorum iudicio earum ſolutio dari poteſt. Vna quaeſtio ad eos attinet infantes, quorum parentum pars altera chriſtianae, altera autem *iudaicae* religioni, vel ethniciſmo addicta erat. Hi ex parentum partis chriſtianae iure ad baptiſmum admittendi credebantur. Ita enim in concilio *Toletano* quarto [x] decretum fuit in caſu mulierum, quarum mariti eſſent *iudaei*. *Filii qui ex talibus (iudaeis) nati exſiſtunt, fidem atque conditionem matris ſequantur. Similiter & hi, qui procreati ſunt de infidelibus mulieribus & fidelibus viris, chriſtianam ſequantur religionem, non iudaicam ſuperſtitionem.*

§. XVI.

Num parentum, ab eccleſia communione ſegregatorum, liberos baptizari licuerit.

(u) Ambroſ. de myſterio paſchae cap. V. (tom. IV. opp. p. 304. edit. Pariſ. MDCXLII.)
(x) Concil. Tolet. IV. c. LXIII. (tom. V. conc. p. 1720.)

Alia quæſtio de illis infantibus agit, quorum parentes excommunicationi & cenſuris eccleſiæ ſubiacebant. AVGVSTINO hanc quæſtionem conſiderandi occaſionem dederat *Auxilius* quidam epiſcopus iuuenis, qui indomito zelo abreptus *Claſſicianum* quemdam excommunicauerat, tota eius familia anathemati & ſacrorum interdictioni ſimul ſubiecta. Quæ praxis erat, quam, etſi a recentioribus quibusdam epiſcopis *Romanis* nimium quantum exercitam, veteres numquam permiſerunt. Omnes etiam liberos,durante iſthoc anathemate in illa familia natos, a baptiſmo repuliſſe videtur. Vnde AVGVSTINVS mittendi ad eum deque facti eius rationibus expoſtulandi arrepta occaſione in hunc modum ſcribit: „Apud caritatem tuam [y] „tacere non potui, vt ſi habes de hac re ſententiam, certis ra-„tionibus vel ſcripturarum teſtimoniis exploratam, nos quoque „docere digneris; quomodo recte anathematizetur pro patris „peccato filius, aut pro mariti vxor, aut pro domini ſeruus, ſi „eodem tempore, quo vniuerſa domus eſt anathemate obli-„gata, naſcuntur, nec ei poſſit per lauacrum regenerationis „in mortis periculo ſubueniri. Neque enim hæc corporalis eſt „pœna, qua legimus quosdam contemtores Dei cum ſuis o-„mnibus, qui eiusdem impietatis participes non fuerunt, pari-„ter interfectos: tunc quidem ad terrorem viuentium mortalia „corpora perimebantur, quandoque vtique moritura. Spiri-„tualis autem pœna qua fit, quod ſcriptum eſt: *Quæ ligaueris in* „*terra, erunt & ligata in cælo: animas obligat, de quibus dictum eſt:* „*Anima patris mea eſt, & anima filii mea eſt. Anima, quæ peccauerit,* „*ipſa morietur.* Audiſti fortaſſe, aliquos magni nominis ſacer-„dotes cum domo ſua quempiam anathematizaſſe peccantium: „ſed forte ſi eſſent interrogati, reperirentur idonei reddere in-„de rationem. Ego autem, quoniam, ſi quis ex me quærat, „vtrum recte fiat, quid ei reſpondeam, non inuenio. Num-„quam hoc facere auſus ſum, quum de quorumdam facinori-„bus, immaniter aduerſus eccleſiam perpetratis, grauiſſime per-„mouerer.„ Ex quibus commode nos concludere poſſe puto, excommunicationem parentis filium iure baptiſmi priuare non poſſe. Et quamquam fuerunt, qui poteſtati eccleſiæ hac

(y) Auguſt. epiſt. LXXV. ad Auxilium.

in

Digitized by Google

in re extenderunt limites, tantum tamen abeſt, vt actiones ipſorum generatim approbatæ & lege quadam confirmatæ, vt potius cenſuram mereri creditæ ſint. Qui ſcire cupiunt, quemadmodum eccleſiæ reformatæ hunc caſum de admittendis ad baptiſmum parentum excommunicatorum filiis ſoluerint, aliam diſſertationem[z], quam iam pridem in eccleſiæ defenſionem ſcripſimus, conſulere poſſunt, in qua hunc caſum ſpeciatim conſiderauimus, & ex celebratiſſimarum quarumdam eccleſiarum reformatarum principiis & praxi decidimus.

§. XVII.

Num infantes expoſititios, quorum parentes ignoti, baptizari fas fuerit.

Alia quæſtio, aliquando in eccleſia primitiua agitata, ad eos infantes attinebat, qui vel proiecti erant, vel a barbaris redemti, quorum parentes latebant & conſequenter incertum prorſus erat, vtrum baptizati eſſent nec ne? Res hæc erat, quæ frequenter accidere ſolebat in *Africa*, vbi chriſtiani diuerſis barbaris nationibus erant contermini: Et quæſtio a patribus *Africanis*, facta conſultatione, in concilio quodam *Carthaginenſi* hunc in modum ſoluebatur: *Placuit de infantibus* [a], *quoties non inueniuntur certiſſimi teſtes, qui eos baptizatos eſſe, ſine dubitatione teſtentur, neque ipſi ſunt per ætatem idonei de traditis ſibi ſacramentis reſpondere, abſque vllo ſcrupulo eos eſſe baptizandos, ne iſta trepidatio eos faciat ſacramentorum purgatione priuari.* Et hoc decretum rogantibus eccleſiarum *Mauritaniæ* legatis fiebat, qui ſynodum certiorem fecerant, multos tales infantes apud ſe a barbaris redimi. Quo in caſu dubium omnino erat, vtrum parentes eorum gentiles an chriſtiani eſſent.

(z) French *churches Apology for the church of* England, Book 3. chap. 19.

(a) Conc. Carth. V. c. VI. (tom. II. conc. p. 1215.)
Cod. can. Afric. c. LXXII. Ὁμοίως ἤρεσε, περὶ τῶν νηπίων, ὁσάκις μὴ εὑρίσκονται βέβαιοι μάρτυρες, οἱ ταῦτα ἂν ἀμφιβόλως βαπτισθέντα εἶναι λέγοντες καὶ οὐδὲ αὐτὰ διὰ τὴν πεῖραν περὶ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς μυσταγωγίας ἀποκρίνεσθαι ἐπιτηδείως ἔχωσι, χωρίς τινος προσκόμματος ὀφείλειν ταῦτα βαπτίζεσθαι, μή ποτε ὁ τοιοῦτος δισταγμὸς ἀποστερήσῃ αὐτὰ τῆς τοιαύτης τοῦ ἁγιασμοῦ καθάρσεως· ἐν τούτῳ γὰρ οἱ τοποτηρηταὶ τῶν Μαύρων ἀδελφοὶ ἡμῶν τοῦτο ἐβουλεύσαντο, ὅτι πολλοὺς πιστοὺς ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἐξαγοράζονται.

§. XVIII.

§. XVIII.

Num liberi iudæorum *vel gentilium in quocumque caſu baptizari potuerint.*

VERVMTAMEN ſi, (vti in quibusdam caſibus vſu veniebat) parentes infantium, qui diuina prouidentia in poteſtatem venerant chriſtianorum, meri iudæi vel ethnici eſſe manifeſto noſcerentur: tunc infantibus iſtis baptiſmus non denegabatur, eo quod iam poſſeſſio chriſtianorum facti fuerant, qui pro illis fidem ſuam interponentes eorum ſe educationis rationem habituros promittebant. Hoc ex AVGVSTINO [*b*] patet, qui diſertis verbis ait: *Aliquando filiis infidelium præſtatur hæc gratia, vt baptizentur, quum occulta Dei prouidentia in manus piorum quomodocumque perueniunt.* Aliquando pecunia redemti, aliquando iuſto bello capti, aliquando etiam a beneficis hominibus collecti erant [*c*], vbi parentes crudeliter eos proieciſſent. In quibus caſibus vniuerſis vel ſponſorum fides & promiſſum, vel fides eccleſiæ generatim, quæ communis eorum mater erat, & cuius nunc filii eſſe credebantur, ad ius baptiſmatis eis dandum ſufficiebat. Sacræ eccleſiæ virgines, rebus ita exigentibus, ſæpenumero pro ipſis ſpondebant, curamque religioſæ eorum educationis in ſe ſuſcipiebant. Atque ita accidit, vt, quemadmodum AMBROSIVS. vel quisquis excellentis libri *de vocatione gentium* [*d*] auctor eſt, obſeruauit, *vt multis, quos ſuorum impietas deſeruit, alienorum cum ſeruierit & ad regenerationem venerint per extraneos, quæ eis non erat prouidenda per proximos.* Quod beneficentiæ & libertatis genus inter veteres ita generatim vſitatum erat, vt recentiores quidam ſcriptores [*e*] hoc intuitu cum laude & commendatio-

(*b*) Aug. de grat. & libero arbitrio cap. XXII. tom. VII. p. 527. (p. 1323. edit. Baſil. MDLXIX.)

(*c*) Aug. epiſt. XXIII. ad Bonifac. Videas multos non offerri a parentibus, ſed etiam a quibuslibet extraneis, ſicut a dominis ſeruuli aliquando offeruntur. Et nonnumquam mortuis parentibus ſuis paruuli baptizantur ab eis oblati, qui illis huiusmodi miſericordiam præbere potuerunt. Aliquando etiam, quos crudeliter parentes expoſuerunt, nutriendos a quibuslibet, nonnumquam a ſacris virginibus colliguntur, & ab eis offeruntur ad baptiſmum.

(*d*) Ambroſ. de vocat. gent. lib. II. c. VIII.

(*e*) Vid. Riuetum & Walæum in ſynopſi purioris Theologiæ diſput. XLIV. num. XLIX. (p. m. 491. edit. Lugd. Batau. MDCXLII.) Auguſtinus & alii veteres ſine controuerſia eos, qui legitime veniſſent in poteſtatem chriſtianorum,

ne

ne de eo loquantur, & eiusmodi infantes eodem baptiſmi iure gaudere dicant, quo ſerui *Abrahæ*, pecunia ipſius emti, circumciſionis iure gauiſi ſint non minus, quam qui domi ſuæ ipſi nati fuerant. Et in adſerendo, quod nempe hæc ſine controverſia communis praxis in eccleſia primitiua fuerit, eatenus conſpirant, vt AVGVSTINVM hoc tamquam firmiſſimo argumento ad probandam liberam gratiam & electionem aduerſus *Pelagianos* vſum fuiſſe, dicant. Quod heic obiter tantum notamus, propter errantes quosdam homines, qui eiusdem praxis ſtudium in eccleſia *Anglicana* non illius beneficentiæ, ſed vitio potius & errori in conſtitutione eius admiſſo, adſcribunt.

§. XIX.

Num infantes, dum parentes ipſorum adhuc gentiles eſſent, nati baptizari potuerint.

ALIA quæſtio ſupereſt de iis infantibus, qui parentibus, gentilitatis ſuperſtitioni adhuc deditis, nati fuerunt. Sed vero de illis nullum vmquam dubium fuit; nam ſimul atque ipſi parentes baptizati erant, in id incumbere debebant, vt coniuges & liberos & omnes ſuos ad baptiſmum ſuſcipiendum perducerent. Quem in finem lex quædam in codice *Iuſtinianeo* [f] reperitur, ſeueram illis pœnam iniungens, qui hac in re neglectionis vel præuaricationis conuincerentur. Ita enim ibi decretum legimus: *Qui nondum ſunt baptizati, ipſi cum liberis & coniugibus & omnibus ſuis perducant ſe ad ſanctas eccleſias: Et ſuos paruulos liberos ſine mora baptizari curent: maiores vero prius ſcripturas ſecundum canones doceantur. Si vero propter militiam vel dignitatem vel facultates habendas fingant baptizari; & liberos aut coniuges ſuas aut*

baptizandos ſentiebant. *Aliquando*, inquit, *filiis infidelium præſtatur hæc gratia, vt baptizentur; quum occulta Dei prouidentia in manus piorum quomodocumque peruenerunt.* Nos vero legitime in poteſtatem chriſtianorum venire iudicamus, ſi vel iuſto bello capiantur, aut emantur a chriſtianis, vt videre eſt ex Geneſ. XVII. v. 12. *Circumcidetur vobis natus dies octo omnis mas per ætates veſtras, natus domi, & emtus pecunia tua.*

(f) Cod. Iuſtin. lib. I. tit. XI. de paganis leg. X. num. I. Οἱ μήπω βαπτισθέντες, ἑαυτοὺς καὶ παῖδας, καὶ γυναῖκας, καὶ πάντας τοὺς αὐτῶν προσαγέτωσαν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν τέκνα μικρὰ ὄντα χωρὶς ἀναβολῆς βαπτιζέσθωσαν· οἱ δὲ τέλειοι πρότερον τὰς γραφὰς κατὰ τοὺς κανόνας διδασκέσθωσαν· Εἰ δὲ διὰ τὸ τυχεῖν στρατείας, ἢ ἀξίας, ἢ οὐσίαν ἔχειν σχηματίζονται βαπτισθῆναι· καὶ τοὺς παῖδας

domeſticos & neceſſitudine ſibi iunctos in errore reliquerint, publicatione bonorum damnantur & pro merito puniuntur, nec republica fruuntur. PHOTIVS hanc legem in *nomocanone* repetit, eique aliam eiusdem generis addit de *Samaritanis*, quod licet ipſi ad baptiſmum non admittendi ſint prius, quam duos annos in fide inſtituti ſint, eorum tamen liberi ſine eiusmodi cunctatione admitti debeant. Quæ lex etiam nunc inter *nouellas Iuſtiniani* [g] exſtat. Ex quibus omnibus apparet, quod ſimul ac *iudaeus* quiſpiam vel gentilis baptizatus, vel in ordinem duntaxat catechumenorum adſcitus fuiſſet, ipſius liberi baptiſmo digni fuerint habiti, adeoque lege ſic iubente ad baptizandum offerri debuerint. Tantum de infantibus & de diuerſis caſibus, quos in veterum ſcriptorum monimentis, ad eorum baptiſmum ſpectantes, deprehendimus.

LIBRI VNDECIMI

CAPVT QVINTVM

DE BAPTISMO ADVLTORVM.

§. I.

Adulta ætate homines ſine præuia inſtitutione, qua ad reſpondendum pro ſe ipſis redditi eſſent idonei, baptizare non licitum.

ALIVD genus hominum, quibus baptiſmus conferebatur, erant adulti, qui ad annos pubertatis peruenerant, quique

ἢ τὰς γαμετὰς αὐτῶν ἢ τοὺς ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλάνης ἐάσωσι, καὶ τὰς αὐτοῖς προσήκοντας δημεύονται, καὶ δεόντως τιμωροῦνται, καὶ τῆς πολιτείας οὐ μετέχουσι. Hæc lex repetitur a Balſamone conſtitut. eccleſ. apud Iuſtell. biblioth. iuris canon. tom. II. p. 1298. Et in Photii nomocan. tit. IV. c. IV. p. 907. ibid.

(g) Phot. nomocan. tit. IV. c. IV. p. 907. Iuſtin. nouell. CXLIV. c. II. ἐπὶ ἐνιαυτοὺς δύο κατηχεῖσθαι, μανθάνειν τε τὰς γραφὰς κατὰ δυνατὸν, καὶ τότε προσφέρεσθαι τῷ τῆς ἀπολυτρώσεως βαπτίσματι, τῇ μετανοίᾳ τοῦ τοσούτου χρόνου καρπουμένους τὸ ὡς ἀληθῶς ἀπολύτρωσιν· τοὺς δὲ νέους σφόδρα καὶ διδασκαλίας οὐ συνιέντας, ἐφίεμεν καὶ τῆς παρατηρήσεως ταύτης χωρὶς ἀξιοῦσθαι τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Per duos primum annos in fide inſtituantur, & pro viribus ſcripturas ediſcant: tuncque demum ſacro redemtionis offeruntur baptiſmati, tam longi temporis pœnitentia prorſus redemtionis fructum adſequuti. Pueros autem admodum, qui per ætatem doctrinas intelligere nequeunt, etiam abſque hac obſeruatione ſacro dignari baptiſmate admittimus.

iſtis

iſtis temporibus præcipuum baptizatorum corpus conſtituebant. Hi communiter ex *iudaiſmo* & gentilitatis ſuperſtitione conuerſi erant, qui ante, quam ad baptiſmum admitti poſſent, aliquod temporis interuallum in ordine catechumenorum transigere debebant, vt ad profeſſionem fidei ac vitæ chriſtianæ per ſe ipſos edendam idonei redderentur. Nam ſine eiusmodi profeſſione, ſuis ipſorum verbis edita, ad priuilegium baptiſmi admitti non ſolebant. Tempus inſtitutioni eorum conſtitutum, inſtitutionisque rationem ac methodum, iam libro vltimo ſpeciatim conſiderauimus. Quidquid igitur obſeruandum ſupereſt, ad quosdam caſus ſpeciales attinet, quos in antiquorum conciliorum canonibus reperimus deciſos, quando, quum homines ætate maturiore turmatim ad baptiſmum venirent, eccleſia multos caſus conſiderandi occaſionem habebat, quales in poſterioris æui regulis vix inuenias.

§. II.

Homines tamen muti in certis quibusdam caſibus baptizari poterant.

VNVS quidam ex hiſce caſibus dubiis ad homines attinebat mutos, quibus facultas tempore baptiſmi pro ſe reſpondendi adempta erat. Hoc in caſu ſi homines baptiſmum recipiendi deſiderium aperuiſſent ante, quam in iſtam infirmitatem incidiſſent; vel ſi idoneis ſignis præſens deſiderium ſuum declarare poſſent, eccleſia ipſorum petitionem benigne accipiebat, eosque ad baptiſmatis admittebat priuilegium. Concilium primum *Arauſicanum* [a] canonem aliquem in iſtiusmodi hominum gratiam fecit, reſpectu habito ad baptiſmum pariter & pœnitentiam. Sic enim ſtatuit: *Subito obmuteſcens, prout ſtatus eius eſt, baptizari aut pœnitentiam etiam accipere poteſt, ſi voluntatis præteritæ teſtimonium aliorum verbis habet, aut præſentis in ſuo nutu.* In codice *Africano* canon exſtat in eamdem hanc ſententiam: *Vt ægrotantes* [b] *ſi pro ſe reſpondere non poſſunt, quum voluntatis eorum teſtimonium hi, qui ſui ſunt, periculo proprio dixerint, baptizentur.* Et inter re-

(a) Concil. Arauſican. I. c. XII. (tom. III. concil. p. 1449.)

(b) Concil. Carthag. III. c. XXXIV. (tom. II. conc. p. 1172.) In codice canonum eccleſiæ Africanæ can. XLV. hic canon repetitur: Ὥστε τοὺς ἀσθενοῦντας, οἵ τινες ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀποκρίνεσθαι οὐ δύνανται, τότε βαπτίζεσθαι, ὅταν τῇ αὐτῶν προαιρέσει τὴν περὶ αὐτῶν μαρτυρίαν κινδύνῳ ἰδίῳ εἴπωσιν.

ſponſa

Digitized by Google

ſponſa canonica TIMOTHEI, epiſcopi eccleſiæ *Alexandrinæ*, quoddam eiusdem argumenti habetur. Quæritur enim [c] ibi: *Si quis catechumenus, quum eſſet infirmus, emotæ mentis factus ſit, nec poſſit ipſe fidem confiteri, ſuique ſuadeant, vt donec viuit, ſanctum baptiſmum accipiat, debeatne accipere, annon?* Et reſpondetur: *Debet accipere, ſi non ab immundo ſpiritu tentetur.* Exemplum habemus, quod reuera in *æthiopis* cuiusdam *Africani* baptiſmo accidit *Carthagine*, quem dominus ſuus inter catechumenos inſtruendum & inter competentes ad baptiſmum præparandum curauerat. Profeſſionem fidei & vſitatam renuntiationem publice fecerat in eccleſia, vti iamiam baptizandis moris erat facere ante, quam ad conſummandum illud myſterium baptiſterium ingrederentur. Enimuero, quum iam baptiſmi tempus præſto eſſet, febrim ſubito nactus ſermonis vſum perdebat. Hoc non obſtante baptiſmo donabatur, aliis ipſius nomine, quaſi eſſet infans, reſpondentibus. FERRANDVS, qui hiſtoriam narrat, dubia quædam ſua de hoc baptiſmo FVLGENTIO, eccleſiæ *Ruſpenſis* in *Africa* epiſcopo, aperiebat, qui conſolatoriam ei reſponſionem dabat in hanc ſententiam, habuiſſe iſtum adoleſcentem [d] o-

(c) Timoth. reſponſ. canon. c. IV. ap. Beuereg. pandect. tom. II. p. 166. Ἐρώτησις· Ἐάν τις κατηχούμενος, ὢν ἀσθενής, γένηται ἐκ φρενός, καὶ μὴ δύνηται ἑαυτὸς ὁμολογῆσαι τὴν πίστιν, καὶ παρακαλῶσιν οἱ ἴδιοι αὐτοῦ, ἵνα λάβῃ τὸ ἅγιον βάπτισμα, ἕως ζῇ, ὀφείλει λαβεῖν, ἢ οὔ; Ἀπόκρισις· Ὀφείλει λαβεῖν, ἐὰν μὴ ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου πειράζηται.

(d) Fulgent. de baptiſmo Aethiopis c. VIII. Neque enim ab hac ſententia noſtrum animum reuocare debet vlla ſuſpicio, ne quis dicat, quod ille (ſaluus eſſet, ſi nec ad ipſam tinctionem corporis perueniſſet,) cum vtique non dicamus, illum ſine baptiſmi ſacramento ſola confeſſione potuiſſe ſaluari. Qui enim crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Illum vtique adoleſcentem, quia credidiſſe, & confeſſum fuiſſe nouimus, ideo per ſacramentum baptiſmatis ſaluum fuiſſe firmamus. Qui ſi non baptizaretur, non ſolum neſciens, ſed etiam ſciens nullatenus ſaluaretur. Via enim ſalutis fuit in confeſſione, ſalus in baptiſmate. Nam in illa ætate, non ſolum ei confeſſio ſine baptiſmate nihil prodeſſet, ſed nec ipſum baptiſma non credenti neque confitenti vllatenus proficeret ad ſalutem. Ideo ergo illi Deus confeſſionem prodeſſe voluit, quia eum vſque ad ſanctam regenerationem in hac vita ſeruauit. Donum itaque ſanctæ regenerationis ſicut ille, quia voluit, petiit; ſic Deus, quia voluit, dedit. Vid. ſimilis caſus apud Auguſtin. confeſſ. lib. IV. c. IV. Quum laboraret ille (amicus meus) febribus, iacuit diu ſine ſenſu in ſudore letali. Et quum deſperaretur, baptizatus eſt neſcius. - - baptiſmum acceperat mente atque ſenſu abſentiſſimus.

mnes

mnes conditiones, a *CHRISTO* in adultis hominibus requiſitas, quod nimirum credere & ſic baptizari debeant Credere idque confiteri, eſſe hominis baptizandi: baptiſmum dare, ſolum actum eſſe miniſtri eccleſiæ. Et licet hic homo ratione deſtitutus fuerit, quum miniſter hunc baptiſmi actum perficeret, vſum tamen rationis eum habuiſſe, vbi ipſe per ſe proprium baptiſmatis ſui actum perfeciſſet. Nullum quidem niſi infantes ſaluari fide eorum, qui eos adducant, ab hominibus autem rationis vſum habentibus fidem propriam requiri; hunc vero adoleſcentem confeſſum eſſe, dum mentis compos fuerit, & baptizatum, dum adhuc vixerit. Vnde concludit, non dari cauſſam de ſalute eius dubitandi, quia fecerit, quidquid ab ipſo fuerit requiſitum, & baptizatus ſit eo modo, quem canones hoc in caſu præſcribant. Liceat his omnibus addere, quod hunc in modum ALBASPINAEVS & multi alii canonem concilii *Illiberritani* [e] interpretentur, loquentem de catechumeno, qui, ſtatione ſua deſerta, ad eccleſiam per longum temporis intervallum non acceſſiſſet, tandem baptizari cupiat. Hoc in caſu, etiamſi vox illi eſſet intercluſa, baptizari poterat, ſi eum de clero quiſpiam, vel alii teſtes fideles agnoſcerent, voluiſſe eſſe chriſtianum, eo, quod in veterem hominem deliquiſſe, (vel, vt alia exempla legunt, eo, quod veterem hominem dereliquiſſe) videretur. Idem hoc priuilegium erat, quod hominibus in negotio pœnitentiæ indulgeri ſolebat, de quo in concilio ante citato *Arauſicano* habetur mentio, nec non in concilio *Carthaginenſi* quarto, vbi canon ſic habet [f]: *Qui pœnitentiam in*

(e) Concil. Illiberritan. can. XLV. (tom. I. conc. p. 975.) Qui aliquando fuerit catechumenus, & per infinita tempora ad eccleſiam non acceſſerit; ſi eum de clero quiſque cognouerit eſſe chriſtianum, aut teſtes aliqui exſtiterint fideles, placuit, ei baptiſmum non negari; eo quod in veterem hominem deliquiſſe (al. eo quod veterem hominem dereliquiſſe) videatur.
Albaſpin. in hunc canonem ibid. p. 1002. a. Exiſtimarim, agi de catechumeno apoſtata, qui mortis inſperatæ diſcrimine interceptus baptiſmum peteret, & cui ante vox intercluderetur, quam ad eum acceſſiſſet presbyter.

(f) Concil. Carthag. IV. can. LXXVI. Leo ep. LXXXIX. al. XCI. ad Theodorum Foroiulienſem (tom. III. concil. p. 1404. a.) Quod ſi aliqua vi ægritudinis ita fuerint adgrauati, vt quod paullo ante poſcebant, ſub præſentia ſacerdotis ſignificare non valeant, teſtimonia eis fidelium circumſtantium prodeſſe debebunt, vt ſimul & pœnitentiæ & reconciliationis beneficium conſequantur, cetera.

infirmitate petit, ſi caſu, dum ad eum ſacerdos inuitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſin verſus fuerit, dent teſtimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam; & ſi continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem, & infundatur ori eius eucharistia. Si ſuperuixerit, admoneatur a ſupra dictis teſtibus petitioni ſuæ ſatisfactum, & ſubdatur ſtatutis pœnitentiæ legibus, quamdiu ſacerdos, qui pœnitentiam dedit, probauerit. Iam vero probabile omnino eſt, quod eumdem in modum homines hac conditione baptizati, ſi conualuerunt, fidei ſuæ profeſſionem facere debuerint, ſicut in baptiſmo fieri conſueuit, quando poſtea in confirmatione manus impoſitionem acceperunt. Verum, quum hoc ipſum indubio regulæ ſiue canonis cuiusdam eccleſiaſtici teſtimonio, vti quidem in altero pœnitentiæ caſu licet, non comprobare, ſed tantum ex parili ratiocinandi modo iudicare valeamus, nihil certi definimus, ſed ſuo quemlibet ſenſu ſinimus abundare.

§. III.

Nec non energumeni extrema neceſſitate vrgente.

Alia quæſtio de *energumenis*, ſiue vexatis a malis ſpiritibus, nonnumquam agitata fuit, num conſultum eſſet durante obſeſſione baptiſmum eis tribuere. Concilium *Illiberritanum* baptiſmum differri iubet, donec liberati fuerint & ſanati, ſumma tamen exigente neceſſitate, ſi in mortis periculo ſint conſtituti, (g) baptizari eos poſſe ſtatuit. Concilium primum *Arauſicanum* (h) hoc non tantum in abſolutæ neceſſitatis caſu, ſed etiam in infirmitatis remiſſione ac viciſſitudine, permiſiſſe videtur. Nam *energumenis catechumenis, in quantum vel neceſſitas exegerit, vel opportunitas permiſerit, de baptiſmate conſulendum* ſtatuit. In canonibus Timothei epiſcopi *Alexandrini* eadem proponitur quæſtio, ſed paullo aliter ſoluitur: *Si catechumenus a dæmone corripiatur, & voluerit ipſe vel ſui, vt ſanctum baptiſma accipiat, debetne accipere annon, & maxime ſi mortis propinquus fuerit?* Ad quam quæſtionem reſpondetur: *Si is, qui a dæmone corripitur, non fuerit ab immundo ſpiritu mundatus, non poteſt ſanctum baptiſma accipere, ſed*

(g) Concil. Eliber. can. XXXVII. (tom. I. p. 974.) Eos, qui ab immundis ſpiritibus vexantur, ſi in fine mortis fuerint conſtituti, baptizari placet.

(h) Concil. Arauſic. c. XV.

in

in exitu [*i*] *e vita baptizatur.* Ita quoque in *conſtitutionibus* ſic dictis *apoſtolicis* [*k*]: *Si quis dæmonem habeat; doceatur quidem pietatem, ſed non recipiatur ad communionem, antequam mundetur: tamen ſi mors vrgeat, recipiatur.* Sunt, qui hoc de receptione ad communionem euchariſtiæ intelligunt, ſed planum eſt, quod auctor de receptione ad communionem eccleſiæ per baptiſmum loquatur. Regulas enim hic dat de perſonis baptizandis, earumque neceſſarias deſcribit proprietates; quarum vna eſt, vt energumeni mundentur, antequam ad communionem recipiantur, niſi mors vrgeat, vbi neceſſitas regulæ exceptionem ſuppeditet. Et hæc antiqua regula tempore CYPRIANI erat, qui eos, qui a ſpiritibus immundis vexentur, baptizari adfirmat, ſi quidem ægri ſint. *Si aliquis*, inquit [*l*], *in illo mouetur, quod quidam de iis, qui ægri baptizantur, ſpiritibus adhuc immundis tentantur; ſciat, diaboli nequitiam pertinacem vſque ad aquam ſalutarem valere, in baptiſmo vero omnes nequitiæ ſuæ vires amittere.* Et paullo poſt: *Hoc denique & rebus ipſis experimur, vt neceſſitate vrgente in ægritudine baptizati, & gratiam conſequuti careant immundo ſpiritu, quo antea mouebantur; & laudabiles ac probabiles in eccleſia viuant, plusque per dies ſingulos in augmentum cæleſtis gratiæ per fidei incrementa perficiant. Et contra nonnulli ſæpe de illis, qui ſani baptizantur, ſi poſtmodum peccare cœperint, ſpiritu immundo redeunte quatiuntur; vt manifeſtum ſit, diabolum in baptiſmo fide credentis excludi, ſi fides poſt-*

(*i*) Timoth. reſponſ. can. c. II. Ἐρώτησις· Ἐὰν δαιμονιζόμενος κατηχούμενος ᾖ, καὶ θελήσῃ αὐτὸς ἢ οἱ ἴδιοι αὐτοῦ, ἵνα λάβῃ τὸ ἅγιον βάπτισμα, ὀφείλει λαβεῖν ἢ οὔ, καὶ μάλιστα ἐὰν περὶ τὸν θάνατον ᾖ; Ἀπόκρισις· Ἐὰν ὁ δαιμονιζόμενος μὴ καθαρισθῇ ἀπὸ τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος, οὐ δύναται λαβεῖν τὸ ἅγιον βάπτισμα, περὶ δὲ τὴν ἔξοδον βαπτίζεται.

(*k*) Conſtitut. apoſt. lib. VIII. c. XXXII. Ἐὰν δέ τις δαιμόνα ἔχῃ, διδασκέσθω μὲν τὴν εὐσέβειαν, μὴ προσδεχέσθω δὲ εἰς κοινωνίαν, πρὶν ἂν καθαρισθῇ· εἰ δὲ θάνατος κατεπείγοι, προσδεχέσθω.

(*l*) Cyprian. epiſt. LXXVI. al. LXIX. ad Magnum.
Vid. Clement. recognit. lib. IV. c. XXXII. (apud Coteler. patr. apoſtolic. vol. I. p. 541 a.) Agatis gratias largitori omnium patri, per eum, quem poſuit regem pacis, & theſaurum ineffabilium bonorum: vt in præſenti quidem tempore diluantur peccata veſtra per aquam fontis, aut fluminis, aut etiam maris, inuocato ſuper vos trino beatitatis nomine: vt per hoc non ſolum fugentur, ſi intra vos habitant, ſpiritus maligni; verum etiam, quum deſiteritis a peccatis, & tota fide totaque mentis puritate credideritis, etiam ex aliis vos malignos ſpiritus & dæmones effugetis.

 modum

modum defecerit, regredi. Ex his CYPRIANI verbis diſcimus, non tantum energumenos, vrgente extrema neceſſitate, ad baptiſmum admiſſos, ſed baptiſmum etiam tali occaſione collatum ſæpius peculiari illis beneficio exſtitiſſe, quando eos immundorum ſpirituum vexatione liberauit, qui antea nulla exorciſtarum poteſtate expelli potuerant, tametſi hac tempeſtate exorciſmi virtus plenum miraculis donum ſpiritus ſancti eſſet.

§. IV.

Nullus ſeruus ſine domini ſui teſtimonio ad baptiſmum admittendus erat.

ALIA obſeruatio, de adultorum baptiſmo facienda, ad eos ſpectat, qui chriſtianorum dominorum ſerui erant. Nam apud *conſtitutionum* ſic dictarum *apoſtolicarum* auctorem in examinandis diuerſis eorum, qui baptiſmo ſeſe offerant, requiſitis, in hoc quoque inquiri iubetur, vtrum ſerui ſint, an liberi? Atque ſi ethnici cuiusdam domini ſerui ſint, doceri iubentur placere domino, vt verbum & chriſtiana religio non adſpergatur infamia, ipſo domino, vtpote infideli, cum eorum baptiſmo nihil negotii habente. Quod ſi quis fidelis ſeu chriſtiani domini ſeruus ſit, dominum interrogari debere dicit, an ei teſtimonium perhibeat [m]? Si non perhibeat, reiiciendum eſſe, donec domino probauerit, dignum ſe eſſe; ſi vero ei perhibeat teſtimonium, admittendum. Adeo neceſſarium & religioni vtile iſtis temporibus credebatur, chriſtianis dominis in ſeruos ſuos indulgere poteſtatem, vt ſine eorum teſtimonio & approbatione tamquam digni baptiſmi candidati admitti haud poſſent. Non, quaſi hoc ad fouendam vllam in chriſtianis dominis poteſtatem tyrannicam ſpectaſſet, vt ſeruos ſuos a baptiſmo excluderent, illisque chriſtianæ religionis negarent priuilegium ac beneficia: (quæ immanis crudelitas & ſpiritualis tyrannis in mortalium animas eſt, priſcis temporibus prorſus inaudita) ſed id conſilium ad conſeruandam religionis chriſtianæ puritatem

(m) Conſtit. apoſtol. lib. VIII. c. XXXII. Ἐξεταζέσθωσαν αὐτῶν καὶ οἱ τρόποι, καὶ ὁ βίος, καὶ οἱ δοῦλοί εἰσιν ἢ ἐλεύθεροι· καὶ ἐὰν πιστοῦ δοῦλος ᾖ, ἐρωτάσθω ὁ κύριος αὐτοῦ, εἰ μαρτυρεῖ αὐτῷ· ἐὰν δὲ μή, ἀποβαλλέσθω ἕως ἂν ἑαυτὸν ἄξιον ἐπιδείξῃ τῷ δεσπότῃ· εἰ δὲ μαρτυρεῖ αὐτῷ, προσδεχέσθω· εἰ δὲ ἐθνικοῦ ᾖ οἰκέτης, διδασκέσθω ἀρέσκειν τῷ δεσπότῃ, ἵνα μὴ βλασφημῆται ὁ λόγος.

& ar-

& arcendos a ſanctis myſteriis hypocritas & profanos ſimulatores valebat; quorum præpoſtera admiſſio offenſionem & ſcandalum religioni adferre poterat, ſi dubiæ vitæ homines, nullo habito diſcrimine, ad ſacros eius ritus admitterentur. Hæc ſapienter adhibita cautio vtili poteſtate chriſtianos inſtruebat dominos, quam hi ipſi pro ſapientia & caritate ſua ad ædificationem, non ad deſtructionem, adhibebant. Experientia quoque hanc regulam vtiliſſimam eſſe comprobabat. Nam & dominos ſalutis ſeruorum ſuorum cupidos & ſtudioſos faciebat, quemadmodum in exemplo *Africani* æthiopis, cuius FVLGENTIVS meminit, vidimus; & ſeruos in vita ſua & religionis deſiderio reddebat ſinceros, quum ſine dominorum ſuorum teſtimonio pro vere conuerſis, baptismoque dignis, haberi ſe non poſſe intelligerent. Leges etiam imperiales datæ erant, quibus omnes domini familiarum ſuarum curam habere tenebantur, in tantum, vt vniuerſi domeſtici ſui, ſerui æque ac liberi, chriſtiani fierent. Quod ſi qui facere vel per negligentiam, vel colluſionem deſtitiſſent, pœnas quasdam leges iſtæ habebant annexas, quæ dominos, hanc officii ſui partem prætermittentes, certis priuilegiis in republica priuabant [n]. Vt adeo domini quouis modo, & commodi, & officii, & caritatis intuitu ſeruos ſuos inſtituendos curare, eosque ſuo ipſorum teſtimonio munitos ad baptiſmum adducere, debuerint.

§. V.

Baptiſmus tamen res voluntaria eſſe, nec quispiam ad illum recipiendum cogi debebat.

VERVMTAMEN, quum baptiſmus voluntaria actio in adultis eſſe deberet, leges quædam latæ erant, quibus cauebatur, ne quis eum recipere illata vi cogeretur. In concilio quarto *Toletano* canon quidam de *iudæis*, qui nonnumquam inviti baptiſmum ſuſcipere coacti fuerant, condebatur in hanc ſententiam [o]: *De iudæis præcepit ſancta ſynodus, nemini deinceps ad credendum vim inferre: Cui enim vult Deus, miſeretur, & quem vult, indurat. Non enim tales inuiti ſaluandi ſunt, ſed volentes, vt integra ſit forma iuſtitiæ. Sicut enim homo proprii arbitrii voluntate*

(n) Vid. cap. IV. §. XIX. pag. 213. 214.

(o) Concil. Toletan. IV. c. LVI. (tom. V. conc. p. 1719.)

ſerpenti obediens periit, ſic vocante gratia Dei, propriæ mentis conuerſione homo quiſque credendo ſaluatur. Ergo non vi, ſed liberi arbitrii facultate, vt conuertantur, ſuadendi ſunt, non potius impellendi. Qui autem iam pridem ad chriſtianitatem venire coacti ſunt, ſicut factum eſt temporibus religioſiſſimi principis Siſebuti; quia iam conſtat, eos eſſe ſacramentis diuinis adſociatos & baptiſmi gratiam percepiſſe, & chriſmate vnctos eſſe, & corporis domini & ſanguinis exſtitiſſe participes, oportet, vt fidem etiam, quam vi, vel neceſſitate ſuſceperunt, tenere cogantur, ne nomen diuinum blaſphemetur, & fides, quam ſuſceperunt, vilis ac contemtibilis habeatur. Ex quibus diſcimus, baptiſma ſemper pro voluntaria actione in adultis haberi, nec vllum vmquam ad illud contra voluntatem recipiendum cogi debuiſſe: Et licet eccleſia iſtiusmodi actiones, contra hanc regulam factas, non reſciderit, numquam tamen eas approbaſſe, ſed cenſura ſua dignas, & ad exemplum poſteritati præbendum minus aptas & conuenientes, iudicaſſe. Quod coactioni, hoc in caſu ex lege permiſſæ, ſimile videbatur, edicta erant IVSTINIANI imperatoris antea [*p*] memorata, quorum altero gentiles, altero *Samaritani* cum vxoribus ſuis, liberis ac ſeruis ſub pœna publicationis bonorum, baptizari iubebantur. Verum hæ ipſæ leges non inuitos eos baptiſmum ſuſcipere cogebant, ſed biennium catechumenos eſſe permittebant, nullum, niſi qui voluntariam fidei ac pœnitentiæ profeſſionem feciſſet, admittentes. Nam pœnæ tantum ad anteuertendum fraudibus & præuaricationibus ſpectabant in illis, qui baptiſmum recipere velle præ ſe ferebant, de domeſticis ſuis ad chriſtianam religionem perducendis nihil interim laborantes. Contra quos tunc temporis reſpublica non ſatis ſeueras leges ferri poſſe pro ſua ſapientia iudicabat. Vt adeo iſtæ leges ſumma prudentia temperatæ fuerint, inter extremitatem rigoris & remiſſionis, vt homines ab altera parte rationes, quibus chriſtiani fieri obligarentur, intelligerent, neque vero ab altera parte cauſſam haberent querendi, quod inuiti cogerentur amplecti religionem, quam approbare non poſſent, neque ei adſentire. Pœnæ enim, vt diximus, ad caſtigandas duntaxat hypocriticas praxes & fraudulentam manifeſtorum præuaricatorum ſocordiam ſpe-

(*p*) Vid. c. IV. §. XIX. p. 213. 214.

ctabant.

ctabant. Et ſane optandum erat, vt in omnibus omnium temporum imperiis & rebuspublicis tales ferrentur & debite obſeruarentur leges, contra iſtiusmodi chriſtianos, qui, quum ſeruos ſuos ad baptiſmum recipiendum cohortari deberent, vni omnium maxime obſtant & impediunt, quo minus chriſtiani baptiſmatis beneficium adipiſcantur.

§. VI.

Quinam baptiſmo fuerint excluſi. Certa opificia & vitæ genera, quæ homines ab eo arcuerint, recenſentur, cuiusmodi fuerunt, idolorum confectores & comœdi.

Vnvm adhuc notandum reſtat de adultis, qui ad baptiſmum admitti potuerunt, vel non potuerunt. Nimirum quod omnes ethnici, ex plena indignitatis ac offenſionis aliqua arte vel profeſſione, quæ cum chriſtianæ religionis regulis conſiſtere non poterat, victum quærentes, a baptiſmo reiecti fuerint, vſque dum ſolemniter ei ſe valedicturos promiſiſſent, & reuera iſtam viuendi rationem deſeruiſſent. *Conſtitutionum apoſtolicarum* auctor complures huiusmodi reiectaneos homines memorat, e. gr. *lenones*, *meretrices & idolorum artifices* [q]: Contra quos peculiarem diſſertationem ſcripſit TERTVLLIANVS, in qua hanc artem damnat, vt quæ cum chriſtianæ religionis profeſſione conſiſtere nequeat, dicitque, homines hac ipſa arte dæmones alumnos ſuos facere, eisque ſeſe præbere nutricios, dum materiam ad eorum cultum ſuppeditent. *Qua conſtantia*, inquit [r], *exorcizabit alumnos ſuos, quibus domum ſuam cellariam præſtat?* Quibus verbis ad hanc illicitam imagines pro idolorum templis conficiendi artem reſpicit. Hiſce in *conſtitutionibus* proxime iunguntur *ſcenici*, qui iſti profeſſioni inhærere, & ſimul ad baptiſmum admitti non poterant, quod, qui ex hac profeſſione vitæ ſibi ſubſidia comparabant, petulantiæ & ſuperſtitionis paganæ magna ex parte duces & adiutores exſiſterent. Quocirca canones eos omnes baptizari vetant, illosque iubent ab eccleſia proiici, qui poſt baptiſmum ad iſtam artem denuo ſe appli-

(q) Conſtitut. apoſtol. lib. VIII. c. XXXII. Εἴ τις πορνοβοσκός· ἢ παυσάσθω τῆς μαστροπείας, ἢ ἀποβαλλέσθω· πόρνη προσιοῦσα, ἢ παυσάσθω, ἢ ἀποβαλλέσθω· εἰδωλοποιὸς προσιὼν, ἢ παυσάσθω, ἢ ἀποβαλλέσθω.

(r) Tertull. de idololatr. c. XI.

cuis-

cuiſſent. *Si augur aut pantomimi*, inquit concilium *Illiberritanum* [*s*], *credere voluerint, placuit, vt prius artibus ſuis renuntient, & tunc demum ſuſcipiantur, ita, vt vlterius non reuertantur. Quod ſi facere contra interdictum tentauerint, proiiciantur ab eccleſia.* Eumdem in modum concilium *Carthaginenſe* tertium omnes iſtos [*t*] ſegregari ab eccleſiæ communione iubet, nec in gratiam recipi, niſi vere ad Deum conuerſos. Et tempore CYPRIANI non tantum publici fabularum actores, verum priuati etiam indignæ huius artis magiſtri & doctores, ab eccleſiæ communione arcebantur: vti ex quadam CYPRIANI epiſtola patet, qua *Eucratio*, qui hac de re ad ipſum ſcripſerat, hunc in modum reſpondet [*u*]: *Pro dilectione tua & verecundia mutua conſulendum me exiſtimaſti, frater cariſſime, quid mihi videatur de hiſtrione quodam, qui apud vos conſtitutus in eiusdem adhuc artis ſuæ dedecore perſeuerat, & magiſter & doctor non erudiendorum, ſed perdendorum puerorum, id quod male didicit, ceteris quoque inſinuat: an talis debeat communicare nobiſcum? Puto nec maieſtati diuinæ, nec euangelicæ diſciplinæ congruere, vt pudor & honor eccleſiæ tam turpi & infami contagione fœdetur. Nam quum in lege prohibeantur viri induere muliebrem veſtem, & maledicti eiusmodi iudicentur; quanto maioris eſt criminis non tantum muliebria indumenta accipere, ſed geſtus quoque turpes, & molles, & muliebres, magiſterio impudicæ artis exprimere?* Immo vero ipſi ſapientiores & honeſtiores ethnici hoc vitæ genus plenum indignitatis & offenſionis eſſe ſtatuebant, eosque, qui iſtas artes profitebantur, damnabant, variiſque pœnis adficiebant; quemadmodum TERTVLLIANVS obſeruat. *Ipſi*, inquiens [*x*], *auctores & adminiſtratores ſpectaculorum, quadrigarios, ſcenicos, xyſticos, harenarios illos amantiſſimos, quibus viles animas feminæ, aut illi etiam corpora ſua ſubſternunt, propter quas in ea committunt, quæ reprehendunt ex eadem parte, quam magnifaciunt, deponunt & diminuunt, immo manifeſte damnant ignominia & capitis minutione, arcentes curia, roſtris, ſenatu, equite, ceterisque honoribus omnibus ſimul ac ornamentis.* Quod etiam ab AVGVSTINO [*y*]

(*s*) Concil. Eliber. c. LXII.

(*t*) Conc. Carth. III. can. XXXV. Vt ſcenicis atque hiſtrionibus, ceterisque huiusmodi perſonis vel apoſtaticis, conuerſis vel reuerſis ad dominum gratia vel reconciliatio non negetur.

(*u*) Cyprian. epiſt. LXI. al. II. ad Eucratium.

(*x*) Tertull. de ſpectac. c. XXII.

(*y*) Auguſt. de ciuit. Dei lib. II. c. XIV.

con-

Digitized by Google

confirmatur, quando ait: *Illi (Romani) actores poëticarum fabularum remouent a ſocietate ciuitatis.* Et, *Ab honoribus omnibus repellunt homines ſcenicos* Quando itaque hæc vitæ ratio inter ipſos gentiles adeo infamis fuit, mirum non eſt, eccleſiam nullos huic profeſſioni addictos homines ad baptiſmum voluiſſe admittere, niſi prius tam ignominioſis artibus vale dixiſſent. Quod ſi ſecus feciſſet eccleſia, ipſa ſeſe oppoſuiſſet opprobrio, & aduerſariis dediſſet calumniandi occaſionem, quod iſtiusmodi perditiſſimi ac profligatiſſimi homines ad eccleſiæ admitterentur priuilegia, qui a ciuitatis iuribus & reipublicæ honoribus eſſent excluſi.

§. VII.

Et aurigæ, gladiatores, *et* actores *alii*.

Proximi, qui in *conſtitutionibus* a baptiſmo prohibentur, ſunt *aurigæ, gladiatores* [z] *ſtadii curſores, laniſtæ*, ſiue *ludorum curatores, olympici, choraulæ, citthariſtæ, lyriſtæ, ſaltatores, caupones*, & huius furfuris alii, qui aut finem iſtarum artium facere, aut a baptiſmo reiici iubentur. Mirum quodammodo videri poteſt, nonnullas ex illis artibus, quæ natura ſua nec boni nec mali rationem habere proprie videntur, idoneas cauſſas tunc temporis iudicatas fuiſſe, quamobrem homines a baptiſmo arcerentur. Verum notandum eſt, has artes tempore ethniciſmi fuiſſe quædam inſtrumenta, quibus idololatria, laſciuia & improbitas propagaretur; adeoque a veteribus, quorum exacta erat diſciplina, in rebus homini chriſtiano minime permittendis poſitas fuiſſe. Ludi *Circenſes* in honorem deorum celebrabantur, vnde, ſi quis agitatorem in illis ageret, idololatriæ iſtius ſe reddebat participem. Qua de cauſſa concilium *Arelatenſe* primum [a] eos omnes a communione iubet ſeparari, qui poſt baptiſmum in hoc negotio perſeueraſſent. Hiſtoriam notatu dignam de huiusmodi quodam agitatore ethnico refert Hieronymus [b] in vita *Hilarionis*, aurigam videlicet *Gazenſem*

(z) Conſtit. apoſt. lib. VIII. c. XXXII. ἡνίοχος, ἢ μονομάχος, ἢ σταδιοδρόμος, ἢ λουδεμπιστὴς, ἢ ὀλυμπικὸς, ἢ χοραύλης, ἢ κιθαριστὴς, ἢ λυριστὴς, ἢ ὁ τὴν ὄρχησιν ἐπιδεικνύμενος, ἢ κάπηλος, ἢ παυσάσθωσαν, ἢ ἀποβαλλέσθωσαν.

(a) Concil. Arelat. I. c. IV. De agitatoribus, qui fideles ſunt, placuit eos, quamdiu agitant, a communione ſeparari.

(b, Hieron. vit. Hilarion. c. XIII.

delatum in lecto, quum ſolam linguam moueret ad preces, audiuiſſe, non prius poſſe ſanari, quam crederet in *IESVM*, & ſe ſponderet arti priſtinæ renuntiaturum. Credidiſſe, ſpopondiſſe, ſanatum eſſe, magisque de animæ, quam de corporis ſalute exſultaſſe. Hæc profeſſio idololatriæ miniſtrabat, ideoque homines in baptiſmo ei tam diſerte renuntiare oportebat. Ars gladiatoria barbarie & crudelitate ſua infamis erat, homines faciendæ cædi & trucidationi implicans; adeoque nulla prorſus ratione cum regulis chriſtianiſmi conſiſtere poſſe credebatur. Curſores ſtadii, publicorum ludorum curatores & pugnatores olympiaci ſuperſtitioſis exercitiis omnes dediti erant. Hi enim ludi nomine cuiusdam idoli in eiusque honorem habebantur, cui vitæ generi proinde, tamquam idololatriæ adiuncto, renuntiandum erat ante, quam quis ad baptiſmum accederet. Quod ad alias artes attinet, fidicinum, citharœdorum, ſaltatorum, ceterorum, præterquam quod animi leuitati, vanitati & luxuriæ ſeruirent, ad cultum etiam idololatricum adhibebantur, quæ præcipua fuiſſe videtur ratio, quamobrem in ſubſequente chriſtiani cuiusque vita tantopere interdictæ fuerint.

§. VIII.

Aſtrologi, *& alias curioſas artes exercentes.*

Proximvm genus hominum, qui in *conſtitutionibus* tamquam indigni baptiſmo recenſentur, ſunt [c], *neſandæ libidinis perpetratores, cinædi, laſciui, magi, incantatores, aſtrologi, vates, captatores carnium magicarum, mendici vagantes, circulatores, amuleta facientes, luſtrantes, augures, ominum & ſignorum monſtratores, palpitationum interpretes, in occurſu obſeruantes vitia oculorum & pedum, vel obſeruantes aues, aut muſtelas, aut voces, aut ſymbolicas auditiones.* Qui omnes tempore probari, & quum deſierint, admitti, ſi non pareant, reiici iubentur. Nomina *Græca*, quibus auctor *conſtitutionum* vtitur ex parte difficilia ad intelligendum

(c) Conſtit. apoſtol. lib. VIII. c. XXXII. Ἀῤῥητοποιὸς, κίναιδος, βλὰξ, μάγος, ἐπαοιδὸς, ἀστρολόγος, μάντις, θηρεπῳδὸς, λώταξ, ὀχλαγωγὸς, περιάμματα ποιῶν, περικαθαίρων, οἰωνιστὴς, συμβολοδείκτης, παλμῶν ἑρμηνευτὴς, φυλαττόμενος ἐν συναντήσει λώβας ὄψεως, ἢ ποδῶν, ἢ ὀρνίθων, ἢ γαλῶν, ἢ ἐπιφωνήσεων, ἢ παρακουσμάτων συμβολικῶν· χρόνῳ δοκιμαζέσθωσαν· - - παυσάμενοι μὲν προσδεχέσθωσαν, μὴ πειθόμενοι δὲ ἀποβαλλέσθωσαν.

ſunt.

ſunt. Λώταγες a CHRYSOSTOMO [d] dicuntur mendici circumeuntes, qui, quod mendicatione obtinent, ludendo & luxurioſius epulando conſumunt. Alii tamen eos diuinatores quosdam ſeu chiromantas faciunt, ſimiles ſic dictis *Zigeunis* ſiue *Cingaris*, qui ſe *Aegyptios* eſſe mentiuntur, vocati hinc in *Anglia* noſtra *Gipſies*, quæ vocis acceptio huic loco maxime omnium conuenit. Περιάμματα eadem erant ac φυλακτήρια, quæ amuleta erant ex filis contexta, quæ aliquando quidem intus habebant ſcripturas, aliquando vero falſa quædam alia, quæcumque incidiſſent. Dicebant autem hæc iuuare, ſi ex collis eorum, qui ea acciperent, perpetuo penderent, ad morbum curandum, & omne malum auerruncandum, vocitata hinc *phylacteria, ſeruatoria, amolimenta, amoleta.* Iam vero hæc res paganæ ſuperſtitionis & idololatriæ pars erat, quæ recens conuerſis nimis quantum adhærebat, adeoque ad curandum longe erat difficillima. Quapropter antiquos canones & patres acriter in eam animaduertentes deprehendimus atque inuehentes. Concilium *Laodicenum* hunc ea de re habet canonem: *Non oportet ſacerdotes aut clericos facere, quæ dicuntur phylacteria, quæ quidem ſunt animarum vincula. Eos autem, qui ferunt* [e], *eiici ab eccleſia iuſſimus.* Concilium *Trullanum* [f] ita delinquentes ſex annos ab eccleſia ſegregari iubet. CHRYSOSTOMVS contra hanc artem tamquam craſſam idololatriam declamat, quidquid coloris

(d) Chryſoſtom. hom. XIII. in Epheſ. Οὐχ ὁρᾷς τούτους τοὺς περιαγύρτας, οὓς λώταγας ἡμῖν ἔθος καλεῖν; πῶς περίεισι, πῶς καὶ αὐτοὺς ἐλεοῦμεν, ἀλλ᾽ ὅμως τούτοις οὐδὲ συγγνώμη τίς ἐστιν· οὐδὲ γὰρ συγγινώσκομεν αὐτοῖς, ὅταν κυβεύοντες ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἀπολλύωσι. Non vides hos mendicos, quos vocare ſolemus *lotagas*? quo modo circumeant, quo modo etiam eorum miſereamur? ſed tamen iis non datur vlla venia. Neque enim iis ignoſcimus, quando alea ludentes, ſuas veſtes perdunt.

(e) Concil. Laodic. c. XXXVI. Οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἢ κληρικοὺς ποιεῖν τὰ λεγόμενα φυλακτήρια, ἅτινά ἐστι δεσμωτήρια τῶν ψυχῶν αὐτῶν· τοὺς δὲ φοροῦντας ῥίπτεσθαι ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκελεύσαμεν.

(f) Concil. Trullan. c. LXI. - - ὑπὸ τὸν κανόνα πιπτέτωσαν τῆς ἑξαετίας· τῷ αὐτῷ δὲ τούτῳ ἐπιτιμίῳ καθυποβάλλεσθαι δεῖ - - καὶ τοὺς λεγομένους νεφοδιώκτας, καὶ γοητευτὰς, καὶ φυλακτηρίους, καὶ μάντεις. - - Sexennii canoni ſubiiciantur. Ipſi autem eos quoque ſubiici oportet - - qui nubium expulſores, & incantatores, & *amuletorum præbitores* & vates appellantur.

ei dare nonnulli adlaborabant. *Amuleta*, inquit [g], *etſi de illis millies philoſophentur, qui ex iis rem faciunt, dicentes: Deum inuocamus, & nihil amplius facimus, & quæ ſunt huiusmodi, & chriſtiana eſt, inquiunt, vetula & fidelis, ea res eſt idololatria.* Et non obſtantibus omnibus iſtis excuſationibus ſacrorum interdictionem eis minatur, qui iſtius artis aliquid feciſſe deprehenſi fuerint. *Ecce dico & prædico vobis omnibus, quod ſi quiſpiam fuerit deprehenſus, non parcam iterum, ſiue amuletum, ſiue incantationem, ſiue huius artis aliquid aliud faciat.* Vt adeo, quemadmodum hoc crimen excommunicationem in omnibus iam baptizatis commeruit, ita quoque iuſta cauſſa habita fuerit, ob quam vnusquisque a baptiſmo repelleretur, qui ei, antequam baptiſmum reciperet, renuntiare recuſaſſet.

(g) Chryſoſtom. homil. VIII. in Coloſſ. p. 1374. Τὰ περίαπτα κἂν μυρία φιλοσοφῶσιν οἱ ἐν τούτῳ χρηματιζόμενοι, λέγοντες ὅτι τὸν Θεὸν καλοῦμεν, καὶ οὐδὲν πλέον ποιοῦμεν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ χριστιανή ἐστιν ἡ γραῦς καὶ πιστή, εἰδωλολατρεία τὸ πρᾶγμά ἐστι — — Ἰδοὺ λέγω, καὶ προλέγω πᾶσιν ὑμῖν, ὅτι ἐάν τις ἁλῷ, οὐ φείσομαι πάλιν, ἄν τε περίαπτον, ἄντε ἐπῳδὴν, ἄντε ἄλλο τι τῆς τέχνης τῆς τοιαύτης ποιῇ.

Idem in pſalm. CX. (pag. 593. edit. Eton. ann. MDCXII.) Μὴ πάντως σωθῆναι ζητῶμεν, μὴ πάντως ἀπαλλαγῆναι τῶν δεινῶν παντὶ τρόπῳ, ἀλλὰ κατὰ Θεόν· τοῦτο δὲ λέγω, διὰ τοὺς ἐπαοιδαῖς χρωμένους ἐν ταῖς νόσοις, καὶ ἑτέρας μαγγανείας ἐπιζητοῦντας εἰς παραμυθίαν τῆς ἀῤῥωστίας. Ne omnino ſeruari quæramus, nec omni modo a malis liberari, ſed a Deo. Hoc autem dico propter eos, qui in morbis vtuntur incantationibus, & alias exquirunt impoſturas & præſtigias ad leuandam ægritudinem.

Id. homil. VI. aduerſus Iudæos. tom. I. edit. Pariſ. p. 478. Ἂν μέν τι καρτερήσῃς μικρὸν, καὶ τοὺς βουλομένους ἢ ἐπᾷσαι τινὰ ἐπῳδὴν, ἢ περιάψαι τι τῷ σώματι περίαπτον, ἀτιμάσῃς, καὶ μετὰ πολλῆς ἐξαγάγῃς τῆς ὕβρεως ἐκ τῆς οἰκίας, εὐθέως ἔλαβες ἄνεσιν ἀπὸ τοῦ συνειδότος. Quod ſi perduraueris pauliſper, eoſque qui vel incantationem aliquam canere voluerint, vel amuletum aliquod corpori adligare, nihili feceris, & multa cum contumelia ex ædibus tuis eieceris: protinus ab ipſa conſcientia refrigerationem accipies.

Baſil. Magn. in Pſalm. XLVI. p. 266. Νοσεῖ τὸ παιδίον, καὶ σὺ τὸν ἐπαοιδὸν περισκοπεῖς, ἢ τὸν τοὺς περιέργους χαρακτῆρας τοῖς τραχήλοις τῶν ἀνευθύνων νηπίων περιτιθέντα. Infans ægrotat? Quaquauerſum circumfers oculos, requirens incantatorem: aut certe eum, qui ſupervacaneos vanosque characteres, ſeu figuras, innocentium puerorum collo circumliget.

§. IX.

Digitized by Google

§ IX.

Publicis ludis ac ſpectaculis dediti.

ALIVD genus hominum, quos *conſtitutionum apoſtolicarum* auctor baptiſmi priuilegio excludit, publicorum ludorum ſpectatores erant. *Si quis*, inquit [*h*], *animum addixerit inſaniæ theatri, aut venationibus, aut equeſtribus curſibus, aut ludorum certaminibus, vel ceſſet, vel reiiciatur.* HIERONYMVS MERCVRIALIS vir doctus [*i*], obſeruationem habet, quæ huius prohibitionis ſcite explicat rationem. Nam in ſtudioſe elaborata ſua diſſertatione de *arte gymnaſtica* obſeruat, horum diuerſorum ludorum & ſpectaculorum finem fuiſſe religionem quamdam, qua veteres opinati ſint, ſeſe diis rem gratam illis ludis tamquam promiſſam facturos. Quapropter homo chriſtianus illis ſpectatorem ſeſe præbere non poterat, quin ſimul cultus ſuperſtitioſi & idololatrici quodammodo ſe faceret participem. Accedit, quod non mediocris barbaries & crudelitas, æque ac laſciuia & vanitas, in eorum multis committebatur, quæ omnia chriſtianum oculum cum delectatione ac approbatione intueri haud decebat. Theatrum ſpectabatur tamquam res dæmonibus propria, atque ita ab ipſo diabolo appellabatur, quemadmodum ex celebratiſſima hiſtoria apud TERTVLLIANVM [*k*] diſcimus, vbi hic de femina quadam, chriſtianæ religioni addicta, loquens, quæ theatrum adierat, & inde cum dæmonio redierat, ait: *In exorciſmo quum oneraretur immundus ſpiritus, quod auſus eſſet fidelem adgredi, conſtanter & iuſtiſſime, inquit, feci, IN MEO enim inueni.* Ex his rationibus antiqui canones & patres tam ſeuere in quæcumque exercitia theatralia inuehuntur, neque actores ſolum, ſed etiam ſpectatores reprehendunt, declarando, non poſſe ea cum chriſtianæ vitæ ſanctitate & puritate conſiſtere. Et hanc ob cauſſam homines illis renuntiare debebant, antequam ad baptiſmum admitterentur. Sed hac de re plura dicemus, vbi ad formulam renuntiandi conſiderandam deuenerimus.

(*h*) Conſtit. apoſtol. lib. VIII. c. XXXII. θεατρομανίᾳ εἴ τις πρόσκειται, ἢ κυνηγίοις, ἢ ἱπποδρομίαις, ἢ ἀγῶσιν ἢ παυσάσθω, ἢ ἀποβαλλέσθω.

(*i*) Mercur. de arte gymnaſt. lib. I. c. III. p. 12. Ludorum finis erat religio quædam, qua antiqui opinabantur, ſeſe diis rem gratam illis ludis tamquam promiſſam facturos.

(*k*) Tertull. de ſpectac. c. XXVI.

§. X.

Quibus in caſibus vita militaris quempiam a baptiſmo excludere potuerit?

Qvae hactenus enumerauimus hominum genera, ſine vlla exceptione baptiſmo excludebantur: Sunt autem duæ aliæ vitæ rationes, quas cum quadam diſtinctione oportet conſiderari, hoc eſt *vita militaris* & *ſtatus concubinatus*, vt nonnumquam in ciuili lege & antiquis canonibus appellatur. Quidam viri docti [*l*] putant, veteres vitam militarem adeo fuiſſe auerſatos, vt eos, qui poſt baptiſmum arma ferre auſi fuerint, ab eccleſiæ communione ſeparauerint: quod adfirmant auctoritate fulti patrum *Nicænorum*, quibus hoc tamquam errorem imputant, quod vitam militarem tamquam illicitam abſolute damnauerint, a *Ioanne Baptiſta* tamen approbatam. Verum hæc incuſatio errore & mere falſa ſententiæ horum patrum acceptione fundatur, quibus militiam generatim damnare non fuit animus, ſed eatenus tantum, quatenus in peculiaribus quibusdam circumſtantiis ac caſibus illegitima fieri poterat. Verba canonis, ad quem reſpiciunt, hæc ſunt [*m*]: *Qui a gratia quidem euocati & primum ſuum ardorem oſtenderunt, & cingula depoſuerunt, poſtea autem vt canes ad ſuum vomitum reuerſi ſunt, vt nonnulli etiam pecuniam perfunderent, & beneficiis militiam adſequerentur, hi decem annis proſternantur ſupplices, etiam poſt triennii auditionis tempus.* Interpretes hoc generatim ad *Licinii* tyranni tempora referendum eſſe exiſtimant, qui edicto promulgato omnes milites chriſtianos militia exui iuſſerat, niſi diis ſacrificare vellent: quo facto multi chriſtiani in exercitu cingulis ſuis depoſitis vitam militarem deſerebant. Poſtea autem nonnulli ad militiam, propoſitas conditiones ſubire parati, reuertebantur, ſacrificantes & idololatriam committentes, pecuniamque ad priſtinum locum recuperandum ſoluentes; contra quam præuaricationem fideique agnitæ abnegationem huius canonis diſciplina ſpecta-

(*l*) Scultet. diſcuſſ. quæſt. de concilio Nicæno, in medulla patr. part. I. p. 477.

(*m*) Concil. Nicæn. can. XII. *οἱ προσκληθέντες μὲν ὑπὸ τῆς χάριτος, καὶ τὴν πρώτην ὁρμὴν ἐνδειξάμενοι, καὶ ἀποθέμενοι τὰς ζώνας, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τὸν οἰκεῖον ἔμετον ἀναδραμόντες, ὡς κύνες, ὥς τινας καὶ ἀργύρια προέσθαι, καὶ δωρεαῖς καὶ ὑποσχέσεσι κατορθῶσαι τὸ ἀναστρατεύσασθαι· οὗτοι δέκα ἔτη ὑποπιπτέτωσαν, μετὰ τὸν τῆς τριετοῦς ἀκροάσεως χρόνον.*

bat.

bat. Ita BALSAMON & ZONARAS inter antiquos interpretes; Ita & GROTIVS [n], ZIEGLERVS [o], SYLVIVS, CORIOLANVS, BINNIVS & BEVEREGIVS cum multis recentioribus ſcriptoribus aliis. ALBASPINAEVS [p] *Mihi plane perſuaſum eſt*, inquit, *canone iſto deſignari lapſos pœnitentes, quos benedictione percepta, ſæcularium ſumtoque habitu, poſthabitaque rerum omnium ac munerum militarium & fori cura ac cogitatione, voti poſtea pœnituiſſet: idque quod profeſſi fuerant repetentes, commutationis vitæ tædio quodam adfecti, animum & cogitationem ad munera illa ſæcularia rurſus adiecíſſent.* Et SALMASIVS [q] de huius canonis ſenſu opinionem fouet non

(n) Grot. de iure belli lib. I. c. II. §. IX. p. 35. Agitur (in can. XII. conc. Nic.) haud dubie de idololatria, nam quæ canone XI. praeceſſerat mentio temporum Licinii, in hoc canone repetita tacite haberi debet, vt ſæpe canonum ſequentium ſenſus a prioribus pendet. Vide in exemplum canonem XI. concilii Eliberini. Licinius autem, verba ſunt Euſebii, *στρατιώτας ἐκέλευεν ἀποβάλλεσθαι τοῦ ἀξιώματος οἱ μὴ τοῖς δαίμοσι θύειν αἱροῖντο, milites militia exuebat, niſi diis ſacrificare vellent.* quod & Iulianus poſtea imitatus eſt, quam ob cauſſam Victricius atque alii cingulum pro Chriſto abieciſſe leguntur. - - Quare his, qui ſemel conſcientia puncti cingulum abiecerant, reditus ad militiam ſub Licinio non patebat, niſi per fidei chriſtianæ abnegationem: quæ quia eo erat grauior, quo prior iſte actus maiorem in illis legis diuinæ cognitionem teſtabatur, ideo hi defectores grauius etiam puniuntur, quam illi, de quibus egerat præcedens canon, qui ſine periculo vitæ aut facultatum amittendarum chriſtianiſmum abiecerant. Generaliter autem de omni militia interpretari canonem, quem produximus, ab omni ratione alienum eſt. Aperte enim teſtatur hiſtoria, his, qui ſub Licinio militiam abiecerant, neque Licinio imperante ad eam redierant, ne fidem chriſtianam violarent, a Conſtantino datam optionem, immunesne eſſe a militia vellent, an ad militiam redire: quod haud dubie multi fecerunt.

(o) Ziegler. animaduerſ. in Grotium lib. II. c. II. (p. 106. ed. Argentor. MDCCVI.) Magis igitur erit, vt Hugonis Grotii partes ſequamur, & de illis canonem accipiamus, qui in militiam denuo iuerunt cum abnegatione fidei iam agnitæ.

(p) Albaſpin. not. in can. XII. concil. Nic. (tom. II. concil. p. 79. c.)

(q) Salmaſ. de fœnore trapezitico p. 782. citante Zieglero p. 105. Nouiſſime Claudius Salmaſius (verba ſunt Ziegleri) *de fœn. trapezit.* p. 782. verba canonis ſimpliciter accipit de iis, qui gratia inſpirante diuina, cingulo militiæ depoſito, quo melius & perfectius vitæ inſtitutum magisque chriſtianum capeſſerent, poſtmodo illud reſumſerunt, & denuo ſe militiæ ſacramento obligarunt. Non igitur abſolute damnaſſe dicit militiam illius temporis patres, nec milites, qui ex neceſſitate ei nomen dediſſent, improbaſſe, ſed eos non excuſaſſe, immo & pœna eccleſiaſtica dignos iudicaſſe, quibus quum

mul-

multum ab illa diſcrepantem. Verum enim vero inter omnes in vniuerſum conuenit, quod patres *Nicani* vitam militarem non in genere, ſed in quibusdam duntaxat iſtiusmodi caſibus, prohibuerint. Quare non eſt, quod hinc concludamus, eos vitam militarem ſimpliciter & abſolute illicitam iudicaſſe. Inprimis ſi conſiderauerimus, *Conſtantinum*, quo auctore concilium *Nicænum* congregatum fuit, lege publica liberam dediſſe optionem illis, qui tempore *Licinii* honoribus militaribus deiecti fuerant, vel rei militari ſe reddendi, vel libere & pro arbitratu vitam degendi, vti ex THEODORETO & EVSEBIO [r] recte obſeruauit ZIEGLERVS. Immo vero concilium *Arelatenſe* primum eos omnes, qui arma pacis tempore [s] proiecerint, cauſſam prætexentes, quod chriſtiani ſint, a communione iubet abſtineri. Quæ omnia ſatis ſuperque docent, antiquos canones vitam militarem non damnaſſe, tamquam ſimpliciter illicitam & cum chriſtiano officio pugnantem, neque adeo homines baptizandos ad renuntiandum ei obligaſſe. Quidquid vero ab illis requirebatur, illud duntaxat erat, quod iam ante exegerat *Ioannes Baptiſta*, quum ad baptiſmum ſuum venirent milites, quemadmodum ex regula in *conſtitutionibus* [t] hanc in rem præſcripta apparet, quæ ſic habet: *Miles accedens ad baptiſmum doceatur nemini iniuriam inferre, non calumniari, contentus eſſe ſibi datis ſtipendiis: obtemperans bis admittatur, repugnans, reiiciatur.*

iam liberum eſſet non militare, ab ea vtpote iam dimiſſis ac ſacramento ſolutis, iterum ad eam redire placuiſſet. Et hanc ſecundam militiam propter ſolam hominum trucidationem improbatam patribus fuiſſe.

(r) Euſeb. de vit. Conſtant. lib. II. c. XXXIII. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐξεταθεῖσι μὲν ἐπὶ στρατιωτικῆς ἀξίας πρίν, τούτων δὲ διὰ τὴν ἀπηνῆ τε καὶ ἄδικον πρόφασιν ἐκπεπτωκόσιν, ὅτι τὸ γινώσκειν τὸ κρεῖττον ὁμολογοῦντες, προὐτίμησαν ἧς εἶχον ἀξίας, αἱρετὸν ἔστω πρὸς θέλησιν, ἢ τὰ στρατιωτικὰ στέργουσιν ἐφ' ὅπερ ἦσαν σχήματος μένειν· ἢ μετὰ ἀφέσεως ἐντίμου ἐλευθέραν ἄγειν σχολήν. Illis præterea, qui militari dignitate olim decorati, crudeli quodam atque iniquo prætextu ea exciderunt; ideo ſcilicet quod cultum Dei profitentes dignitati ſuæ anteponerent; liberum ſit eligere vtrum malint; an militiam repetentes in eodem, in quo prius fuerant ſtatu permanere; an cum honeſta miſſione libere agere.

(s) Concil. Arelat. I. can. II. (tom. I. conc. p. 1427.) De his qui arma proiiciunt in pace, placuit abſtineri eos a communione.

(t) Conſtit. apoſt. lib. VIII. c. XXXII. Στρατιώτης προσιὼν διδασκέσθω μὴ ἀδικεῖν, μὴ συκοφαντεῖν, ἀρκεῖσθαι δὲ διδομένοις ὀψωνίοις· πειθόμενος προσδεχέσθω, ἀντιλέγων ἀποβαλλέσθω.

Hæc

Hæc conſtans fuit eccleſiæ regula, neque vllum exemplum reperiri puto, hominem quempiam a baptiſmo fuiſſe reiectum, eam ſolam ob cauſſam, quod miles eſſet, niſi illicita quædam idololatriæ vel ſimilis cuiusdam rei circumſtantia vitæ genus vitioſum reddidiſſet.

§. XI.

Num homines in concubinatu viuentes baptizari potuerint?

Alter caſus dubius ad concubinatum attinet, qui in vulgari acceptione res tantopere infamis eſt, vt multis mirum ſit audire, in lege ciuili & antiquis canonibus quidquam ei fuiſſe indultum. Verum diſtinctionem hac in materia antiquis temporibus ſtatuebant, vti *Iudæi* & patriarchæ in veteri faciebant teſtamento, inter quos quædam concubinæ permiſſæ erant, quæ ab vxoribus in nulla alia re differebant, niſi quod non adhibitis omnibus iſtis ſolemnibus ritibus ac vſitatis formis, quibus vxores, ductæ eſſent. Et huiusmodi concubinas antiqui canones ad baptiſmum pariter & euchariſtiam admittebant. Regula in *conſtitutionibus* [*u*] hoc de negotio data eſt in hunc modum: *Concubina cuiuspiam infidelis mancipii, illi ſoli dedita, admittatur; Si autem etiam cum aliis petulanter egit, reiiciatur.* Simile decretum in concilio *Toletano* [*x*], de hominibus ad ſacram euchariſtiam admittendis, factum legimus: *Si quis habens vxorem, fidelis, concubinam habeat, non communicet. Ceterum is, qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habeat, a communione non repellatur, tantum vt vnius mulieris, aut vxoris, aut concubinæ, vt ei placuerit, ſit coniunctione contentus.* Iam differentia inter iſtiusmodi concubinam & veram vxorem, vti viris doctis [*y*] obſeruatur, non in

(*u*) Conſtit. lib. VIII. c. XXXII. *Παλλακή τινος ἀπίστου δούλη, ἐκείνῳ μόνῳ σχολάζουσα, προσδεχέσθω· εἰ δὲ καὶ πρὸς ἄλλους ἀσελγαίνει, ἀποβαλλέσθω.*

(*x*) Concil. Tolet. I. c. XVII.

(*y*) Vid. Anton. Auguſtin. de emendat. Gratiani lib. I. dialog. XV. p. 270. (p. 243. edit. Duisburg. MDCLXXVII. Non ignoro, duplex eſſe concubinarum genus, duplex etiam vxorum: Vxores, quæ ſine dotalibus inſtrumentis acciperentur, eas concubinas dictas fuiſſe. De his poſſumus Toletani concilii verba interpretari.

Petr. Martyr. loc. commun. lib. II. c. XX. n. III. p. 273. edit. Lond. MDLXXXIII. (pag. 500. edit. Baſil. MDXXC.) Concubina eſt, quæ cum cælibe conſuetudinem coniugalem habet. Sed quia ea non eſt indiuidua, quoniam ita coniuncti facile ſeparantur, ideo concubina plurimum a vera vxore diſtat:

eo ſita erat, quod altera vere ducta eſſet, altera autem non, ſed in diuerſa ducendi ratione. Quæ enim vxor appellabatur, eam quis cum ſolemnibus ritibus, cum vſus fructus certæ partis bonorum poſt mortem ſuam ſuperſtiti concedendi adſignatione, aliisque cærimoniis, in lege ciuili & canonica præſcriptis, duxerat; quæ autem concubina vocabatur, ea priuatim ſine ſolemnibus ritibus in lege requiſitis viro erat iuncta. Ambæ autem in hiſce tribus rebus conueniebant: 1. Quod eſſent antea perſonæ cælibes. 2. Quod maritis ſuis ad caſtitatem coniugalem cuſtodiendam, liberos procreandos, omnemque cum aliis maribus conſuetudinem fugiendam ſeſe obligarent. 3. Quod per totam vitam ſuam in hoc ſtatu ſuo ſe fideliter perſeueraturas promitterent. Iam vero iſtiusmodi concubinæ, quum eſſent natura ſua vxores, ſine ſolemnibus & in lege requiſitis cærimoniis ductæ, fornicationis reæ haud habebantur, vtut priuilegiis, iuribus & honoribus, quos lex legitime vocatis vxoribus adiudicabat, deſtitutæ: adeoque ad baptiſmum ſine vlla noua obligatione admittebantur, ſi maritus eſſet ethnicus. Sin vero maritus chriſtianus eſſet, regula in *conſtitutionibus* quodammodo alia erat [z], nimirum hæc: *Fidelis, qui habet concubinam; ſi ſeruam, deſinat, & legitimam ducat vxorem; ſi liberam, eam in vxorem legitimam accipiat, ſi nolit, reiiciatur.* Atque ita in *Leonis* [a] pontificis *Romani* decretis chriſtiani, qui tantum habebant concubinas, dimittere eas iubentur, ſi ſint ſeruæ, niſi ingenuas facere, & legitime dotare ac publicis nuptiis honeſtare eas velint, prout leges requirant. Et in hoc iſta decreta videntur a concilio *Toletano* diſcrepare, quod concubinæ in pri-

deinde cum ea humana iura non communicantur: non enim concubina in familiam eius tranſit, cum quo conſueuit. Quin & res & facultates minime communicantur, nec filii ex ea coniunctione orti legitimi & iuſti heredes habentur, niſi beneficio principis legitimati fuerint. cetera.

(z) Conſtitut. lib. VIII. c. XXXII. Πιστὸς ἐὰν ἔχῃ παλλακὴν, εἰ μὲν δούλην, παυσάσθω, καὶ νόμῳ γαμείτω· εἰ δὲ ἐλευθέραν, ἐκγαμείτω αὐτὴν νόμῳ· εἰ δὲ μὴ, ἀποβαλλέσθω.

(a) Leo epiſt. XCII. ad Ruſtic. cap. IV. Clericus, ſi filiam viro, habenti concubinam in matrimonium dederit, non ita accipiendum eſt, quaſi coniugato ei dederit, niſi forte illa mulier & ingenua facta, & dotalis legitime & publicis nuptiis honeſtata videatur. - Ibid. c. V. Ancillam a toro abiicere & vxorem certæ ingenuitatis accipere, non duplicatio coniugii ſed profectus eſt honeſtatis.

vato

Digitized by Google

vato matrimonio viuere ſine vlla cenſura eccleſiaſtica permittit. AVGVSTINVS [*b*] hunc caſum inter res dubias & difficiles ad definiendum refert. Eo tamen inclinat, vt huiusmodi concubinam ad baptiſmum admitti poſſe exiſtimet, quod multum a profeſſa adultera differat, quæ ad baptiſmum numquam admitti poſſit, quamdiu in manifeſto iſto impudicitiæ crimine viuat; iſtum autem caſum exiſtimat non eſſe a ſcriptura vsquam diſerte damnatum, ſed potius velut dubium derelictum, vt multa iſtiusmodi momenta & quæſtiones alias, quas eccleſia ex optima experientia, quam ad decidendas eiusmodi difficiles quæſtiones nacta ſit, prudenter diiudicare debeat.

SENTENTIAM veterum de hoc argumento, quantum potui, perſpicue repræſentaui, eo, quod male fundatas quasdam cenſuras veterum & legis canonicæ GRATIANI (quæ tantum ex illis transſcripta eſt) in nonnullis recentioribus ſcriptoribus peperit; quaſi tales concubinas, quas nos vulgo *Harlots*, id eſt, meretrices vocamus, etiamſi nulla pœnitentiæ ſigna dediſſent, ad baptiſmum admiſerint: quum tamen hanc materiam non adeo crude ab illis tractatam, ſed adhibitis diuerſis neceſſariis cautionibus ac diſtinctionibus conſideratam & deciſam eſſe videamus. Et in diſquirendis his diuerſis generibus adultorum, qui ad baptiſmum admitti vel non admitti potuerunt, tanto ſtudioſior fui, quod hæ quæſtiones ſunt, quas lectores in recentioribus auctoribus, qui de obiecto baptiſmi dedita opera ſcripſerunt, non adeo diſtincte examinatas deprehendent.

§. XII.

Peculiaris Marcionitarum *error in arcendis omnibus, in matrimonio viuentibus, a baptiſmo.*

VNVM adhuc notabimus, quod ad regulam quamdam puritatis, vt venditatur, inter *Marcionitas* ſpectat, ſecundum quam nullos in coniugio viuentes ad baptiſmum ſuum admittere volebant; ſed vel virgines, vel viduas, vel cælibes, vel divortio ſeparatos eſſe oportebat. Quod inſtitutum, obſeruante TERTVLLIANO [*c*], ſine dubio ex damnatione coniugii ori-

(*b*) Auguſtin. de fide & operibus c. XIX. (tom. IV. p. 76. edit. Baſ. MDLXIX.) De concubina quoque, ſi profeſſa fuerit, nullum ſe alium cognituram, etiamſi ab illo, cui ſubdita eſt, dimittatur: merito dubitatur, vtrum ad percipiendum baptiſmum non debeat admitti.

(*c*) Tertull. contr. Marc. lib. I. c. XXIX.

undum erat; qui error illis cum multis aliis antiquis hæreticis communis fuit: quamquam hoc peculiare non inuenio vllis aliis adſcribi, quod iſtiusmodi perſonis baptiſmum negauerint. Quidquid vero huius eſt, certum id eſt, numquam eiusmodi regulam ad impediendum matrimonium in eccleſia catholica fuiſſe conditam. Illius regula ſemper erat *Paulina* illa: *Honorabile eſt inter quosuis coniugium & cubile impollutum, ſcortatores autem & adulteros damnabit Deus.* Eccleſia adulteros iudicandi, eosque poteſtate clauium a baptiſmo prohibendi, ſibi ſumebat libertatem; præterea autem nullam poteſtatem a Deo venditabat in vllos alios exercendam, quibus libertas diuinitus relicta erat, vel coniugium ineundi, vel ſi res ipſorum ita ferrent, in cælibatu permanendi.

LIBRI VNDECIMI

CAPVT SEXTVM

DE TEMPORE ET LOCO BAPTISMI.

§. I.

Cur adulti nonnumquam baptiſmum, eccleſia ita iubente, procraſtinarint.

POST homines, baptiſmi obiectum, circumſtantias temporis ac loci in eius adminiſtratione conſiderare æquum eſt. Quod ad infantes attinet, eorum baptiſmo, vti iam oſtendimus, nullum tempus erat præſtitutum; ſed illi regenerandi erant, quam primum a naturalis natiuitatis eorum tempore id commode fieri poterat. Neque vlla ſcripturæ ſacræ lege baptiſmus infantium, vti quidem circumciſio, ad certum diem reſtrictus fuit: quamquam eccleſia in quibusdam locis, ſi nullum eſſet mortis periculum, ad maioris cuiusdam feſtiuitatis ſolemnia eum procraſtinarit. Cum adultis autem aliter quodammodo comparatum erat. Illorum enim baptiſmus generatim duos vel tres plus minus annos, eccleſia ita iubente, differebatur, vſque dum doctrina inſtitui, & vitæ chriſtianæ praxi, quantum ſatis erat, exerceri poſſent, qua de re libro vltimo diximus verboſius. Aliorum baptiſmus longius procraſtinabatur pœnæ loco, ſi grandia & publicam quamdam offenſionem habentia crimina perpetraſſent,

quæ

Digitized by Google

quæ diuturniore diſciplina & pœnitentia expiari debebant: Quod pœnitentiæ exercitium interdum quinque, decem, viginti, vel pluribus annis continuis, immo per omnem vitam ad mortis vſque horam continuabant, ſi atrocia ipſorum eſſent & clamantia facinora. Si quis catechumenus tempore perſecutionis delator eſſet, & per delationem eius aliquis eſſet proſcriptus vel interfectus, tum ex quodam concilii *Illiberitani* canone [a] baptiſmus eius ad quinque annos differebatur. Ita quoque ſi quæ catechumena a marito ſuo ipſa ſe ſeparaſſet, baptiſmus illius quinquennium [b] prorogabatur. Quod ſi vero per adulterium concepiſſet, & fœtum in vtero, adhibitis artibus, enecaſſet, tum per omnem vitam baptiſmo carere, & ſub horam demum mortis ad hoc beneficium [c] admitti debebat. Vnde manifeſtum eſt, adultorum baptiſmum interdum non mediocre temporis ſpatium iuſſu eccleſiæ prorogatum: hoc autem ſemper præparandi vel puniendi conſilio factum eſſe, dum catechumeni vel prima religionis chriſtianæ elementa diſcerent, vel in ſtatu pœnitentiæ, ad eccleſiæ de vitioſa quadam & cum aliorum offendiculo facta actione faciendum ſatis, detinerentur.

§. II.

Priuatæ baptiſmum differendi rationes contra eccleſiæ regulas.
1. Supina ſalutis neglectio.

Verum alii baptiſmum ſponte ſua contra eccleſiæ regulas differebant. Qua de re in veterum ſcriptorum monumentis frequentes occurrunt querelæ, & ſeueræ in eamdem inuectivæ orationes, vſitatis excuſationibus, quas pro ſe homines adferre ſolebant, reſpondentes. Nonnulli id ex ſupina quadam ſocordia & otioſa ſalutis ſuæ neglectione faciebant, quæ com-

(a) Concil. Illiberrit. c. LXXIII. (p. 978. tom. I. concil.) Delator ſi quis exſtiterit fidelis & per delationem eius aliquis fuerit proſcriptus vel interfectus, placuit, eum nec in fine accipere communionem. Si leuior cauſſa fuerit, intra quinquennium accipere poterit communionem. Si catechumenus fuerit, *poſt quinquennii tempora admittatur ad baptiſmum.*

(b) Concil. Illiberrit. c. XI. (ibid. p. 972.) Intra quinquennii tempora, catechumena ſi grauiter fuerit infirmata, dandum ei baptiſmum placuit, non denegari.

(c) Concil. Illib. c. LXVIII. Catechumena ſi per adulterium conceperit & conceptum necauerit, placuit, eam in fine baptizari.

munis erat ratio [d], talis vero, quam homines confiteri pudebat, quod ipſa eius confeſſio ſufficiens ad eam eſſet reſponſio.

§. III.

2. *Animus mundo renuntiare religionisque ſeueritati ſe ſubmittere detrectans.*

Nonnvlli baptiſmum ex ethnico quodam principio, in ipſis adhuc reſiduo, differebant, quia mundi amore & illecebris tenebantur irretiti, a quibus abnegandis *CHRISTI*que iugo in ſe attollendo animum gerebant alieniorem, quod hoc ipſo ad ſeueriorem viuendi rationem ſe obligatum, omnesque voluptates, quibus iam impunius indulgere poſſent, ſibi præcluſum iri exiſtimabant. In præſenti huius vitæ ſuauitatibus frui, atque ita demum baptizari, & nihilo minus eamdem gratiam, quam qui longe ante baptizati eſſent, conſequi ſe poſſe credebant. Neque enim, qui priores in vinea laboraſſent, meliore idcirco conditione fuiſſe, æqua nempe mercede poſtremis quoque perſoluta. Ita nazianzenvs [e] eos introducit, baptiſmi

(d) Naz. orat. XL. de baptiſm. p. 654 ἕως πότε ὀκνηρὲ κατακείσεαι, πότε δὲ ἐξ ὕπνου ἀναστήσῃ; τὸ καὶ τὸ σκήπτῃ καὶ προφασίζῃ προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις· μένω τὰ φῶτα, κ. τ. λ. vid. ſub litt. (l). Quousque tandem piger iacebis? quando conſurges a ſomno? Hoc & illud cauſſaris, atque excuſas excuſationes in peccatis: Luminum diem exſpecto, cetera.

Conſtit. apoſtol. lib. VI. c. XV. Ὁ λέγων, ὅτι ὅταν τελευτῶ, βαπτίζομαι, ἵνα μὴ ἁμαρτήσω, καὶ ῥυπανῶ τὸ βάπτισμα, οὗτος ἄγνοιαν ἔχει Θεοῦ, καὶ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ἐπιλήσμων τυγχάνει· Μὴ ἀναβάλλου γὰρ ἐπιστρέψαι πρὸς κύριον· οὐ γὰρ οἶδας τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα. Qui dicit: Cum moriar, curabo vt baptizer, ne interim peccem & baptiſmum contaminem; is Deum ignorat & naturæ ſuæ eſt immemor. *Ne differas enim conuerti ad dominum: neſcis enim, quid ſuperuentura pariet dies.*

(e) Naz. orat. XL. de bapt. p. 650. c. ἀλλὰ τί μοι πλέον, φησὶ, προκαταληφθέντι διὰ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τὸ τερπνὸν τοῦ ζῇν ἐμαυτοῦ διὰ τοῦ τάχους ἀποκλείσαντι, ἐξὸν ἐφεῖναι ταῖς ἡδοναῖς, καὶ τηνικαῦτα τυχεῖν τῆς χάριτος; οὐδὲ γὰρ τοῖς ἐν τῷ ἀμπελῶνι προκεκμηκόσιν ὑπῆρξέ τι πλέον, ἴσου τοῦ μισθοῦ δοθέντος καὶ τοῖς τελευταίοις. Verum, dicet quiſpiam, quid mihi ex ea re acceſſerit, ſi per baptiſmum præoccupatus fuero, atque omnes vitæ ſuauitates mihi ipſi ob huiusmodi celeritatem præcluſero, quum voluptatibus interim indulgere liceat, atque ita demum gratiam adſequi? Neque enim qui priores in vinea laborarunt, meliore idcirco conditione fuerunt, æqua nempe mercede poſtremis quoque perſoluta.

Id. Ibid. p. 652. a. τί δαί; οὐχὶ φιλάνθρωπον, φησι, τὸ θεῖον; Καὶ γνωστικὸν γὰρ ἐννοιῶν, δοκιμάζει τε τὴν ἔφεσιν, καὶ ἀντὶ βαπτίσματος ποιεῖται τὴν ὁρμὴν τοῦ βαπτί-

ſui

ſui dilationem excuſantes, perinde atque hodie homines dilationem reſipiſcentiæ excuſare audias. Hæc ratio adeo abſurda erat & ſtolida, vt multos, qui ea agebantur, eam profiteri puderet. Verum quamquam verbis eam occultare contendebant, facta tamen, vt BASILIVS [*f*] obſeruat, contra clamabant. Idem enim erat, ac ſi dixiſſent: *Mitte me, ſuperſede: interim carne, ætatiſque flore abutar, in luto voluptatum porcorum more volutabor, manus ſanguine fœdabo, alienum auferam, doloſe ambulabo, peierabo, mentiar: tunc denique quum ſatur ero, a malis deſiſtam, baptiſmum ſuſcipiam.* In iſtiusmodi hominibus infidelitatis adhuc idolum permanebat, vt auctor *recognitionum* ſub nomine CLEMENTIS ROMANI [*g*] loquitur; & hæc vera erat ratio, cur baptiſmum ſuum differrent. Si enim baptiſmum omnibus eſſe neceſſarium crediſiſſent, ſiue iuſtus quis eſſet, ſiue iniuſtus, ad eum recipiendum omnino feſtinaſſent, quum vnius cuiusque exitus vitæ incertus ſit.

§. IV.

Metus ſubſequuturi baptiſmum lapſus.

ALII baptiſmum ad vitæ vsque ſuæ exitum procraſtinabant, ex principio quodam *Nouatiano*, eo quod ſe metuere dicerent, ne poſt baptiſinum peccatis rurſus ſe contaminarent: neque vero ſecundum quemdam baptiſmum dari, quo homines ad regnum cæleſte denuo regenerentur, quum contra futurum

σματος; Quid autem, inquies, nonne benignus & facilis eſt Deus, atque, vt cogitationes humanas perſpectas habet, animi noſtri cupiditates explorat, baptiſmique cupiditatem pro baptiſmo ducit?

(*f*) Baſil. hort. ad bapt. hom. XIII. tom. I. p. 414. a. νοῶ σε τὴν ὑπέρθεσιν κἂν περιστέλλῃς τοῖς ῥήμασιν· αὐτὰ βοᾷ τὰ πράγματα, κἂν τῇ φωνῇ σιωπᾷς, ἔασον ἀποχρήσωμαι τῇ σαρκὶ πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰσχρῶν· ἐγκυλισθῶ τῷ βορβόρῳ τῶν ἡδονῶν, αἱμάξω τὰς χεῖρας, ἀφέλωμαι τὰ ἀλλότρια, δολίως πορευθῶ, ἐπιορκήσω, ψεύσωμαι, καὶ τότε τὸ βάπτισμα, ὅταν λήξω ποτὲ τῶν κακῶν, ὑποδέξομαι.

(*g*) Clem. Rom. lib. VI. n. IX. apud Coteler. tom. I. p. 551. Confugite ad aquas iſtis; ſolæ ſunt enim, quæ poſſint vim futuri ignis exſtinguere: ad quas qui moratur accedere, conſtat in eo infidelitatis adhuc idolum permanere, & ab ipſo prohiberi ad aquas, quæ ſalutem conſerunt, properare. Siue enim iuſtus ſis, ſiue iniuſtus; baptiſmus tibi per omnia neceſſarius eſt: iuſto quidem, vt adimpleatur in eo perfectio & regeneretur Deo; iniuſto vero, vt peccatorum, quæ geſſit in ignorantia, remiſſio concedatur. Omnibus ergo feſtinandum eſt ſine mora renaſci Deo; quia incertus eſt vniuscuiusque exitus vitæ.

ſit,

fit, vt, ſi ſub mortis horam baptiſmum receperint, cælum ſibi protinus apertum mundi & immaculati ingrediantur. Quod ſi vſu veniat, vt ante baptiſmum diem ſuum obeant, ſperare ſe, Deum baptiſmi cupiditatem pro ipſo baptiſmo accepturum. Iam vero vti iſta opinatio multis erroribus fundata erat, ita veteres in ea confutanda copioſi ſunt. BASILIVS [*b*] contra hanc eorum praxin ex incerto vitæ termino argumentatur. *Quis tibi*, inquit, *vitæ terminum fixit? Quis ſenectutis metam terminauit? Quis apud te tam fide dignus futurorum ſponſor? Non vides pueros ſæpenumero ab vbere raptos? Non ætate floridos mori vides? Nullum certum terminum habet hæc vita. Quid exſpectas beneficio febris baptizari, quando nec ſalutaria verba loqui, nec item audire commode poteris, morbo caput occupante? Non manus in cælum tollere, non in pedes erigi, non genua adorando flectere, non commode doceri, non ſecure ac libere confiteri, non cum Deo paciſci, non abrenuntiare inimico, forte nec ſcite inter initiandum ſubſequi, dubitantibus etiam præſentibus, num gratiam ſentias, an ſine ſenſu, quæ agantur, accipias.* GREGORIVS NAZIANZENVS [*i*] ait: *Aenigmati ſimile quiddam narras, ſi apud Deum propter ipſius benignitatem, is pro illuminato* (i. e. *baptizato*) *habetur, qui luminis baptiſmatis expers eſt, aut etiam intra regnum cælorum eſt, qui eo frui expetit, quum interim ea minime faciat, quæ ad cæleſte regnum iter aperiunt.* GREGORIVS NYSSENVS [*k*] *Hoc eſt*, inquit, *quædam ſpes inanis, falſa opinione præſtringens oculos animæ.* Et vt fallaces horum hominum ſpes hoc modo infrigebant, ita formidi-

(*b*) Baſil. exhort. ad bapt. tom. I. p. 415. b. Τίς δέ σοι καὶ τὸν ὅρον τῆς ζωῆς ἔπηξε; τίς σοι τὴν προθεσμίαν τοῦ γήρως ὥρισε; τίς οὕτως ἀξιόπιστος παρά σοι τῶν μελλόντων ἐγγυητής; οὐχ ὁρᾷς νήπια ἁρπαζόμενα; τοὺς ἐν ἡλικίᾳ ἀπαγομένους; οὐκ ἔχει μίαν προθεσμίαν ὁ βίος. τί ἀναμένεις πυρετόν σοι δῶρον γενέσθαι τὸ βάπτισμα, ὅτε οὔτε φθέγξασθαι δυνήσῃ τὰ σωτήρια ῥήματα, τάχα δὲ οὐδὲ ἀκοῦσαι καθαρῶς ἐπιτραπήσῃ, αὐτῇ τῇ κεφαλῇ ἐνοικούσης τῆς νόσου; οὐ χεῖρας ἆραι εἰς οὐρανόν, οὐκ ἐπὶ πόδας διαναστῆναι, οὐ κλῖναι γόνυ εἰς τὴν προσκύνησιν, οὐ διδαχθῆναι χρησίμως, οὐχ ὁμολογῆσαι ἀσφαλῶς, οὐχὶ συνθέσθαι Θεῷ, οὐκ ἀποτάξασθαι τῷ ἐχθρῷ· τάχα δὲ οὔτε συνετῶς ἐπακολουθῆσαι μυσταγωγούμενος, ἀμφίβολος ὢν τοῖς παροῦσιν, εἰ ἄρα ᾔσθου τῆς χάριτος, ἢ ἀναισθήτως ἔχεις τῶν γινομένων.

(*i*) Nazianz. orat. XL. de bapt. p. 652. a. αἰνίγματι λέγεις ὅμοιον, εἰ πεφωτισμένος ἐστὶ Θεῷ διὰ τὸ φιλάνθρωπον ὁ ἀφώτιστος, ἢ καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ὁ τοῦτο τυχεῖν σπουδάζων, δίχα τοῦ πράττειν τὰ τῆς βαϲιλείας.

(*k*) Nyſſen de bapt. tom. II. p. 222. b. τὸ δὲ κενή τίς ἐστιν ἐλπὶς δόξῃ ψευδεῖ τὴν ψυχὴν γοητεύουσα.

nis,

nis, quam præ ſe ferebant alii, non minori ſtudio demonſtrabant vanitatem. Quamuis enim ſecundus quidam baptiſmus illis exſpectandus haud eſſet, qui poſt primum in peccata laberentur, impoſsibile tamen non eſſe docebant, lapſum in peccata poſt primam purgationem euitare; vel ſi ita lapſi eſſent, dummodo non eſſent peccata ad mortem, ſecundam purificationem beneficio remiſſionis, intercedente pœnitentia, obtineri poſſe. Adeoque veram inſaniam eſſe & ſtoliditatem, baptiſmum ex tam incerta formidine negligere, quod hac ratione tanto grauius periculum incurrerent, dum minorem fugerent incommoditatem, plus habentem ſecuritatis, nec tam ancipiti periculo obnoxiam.

§. V.

4. *Superſtitioſæ perſuaſiones, ratione temporis & miniſtrorum baptiſmatis.*

ERANT itidem, qui baptiſmum ſuum ex mere ſuperſtitioſa perſuaſione, temporis, loci vel miniſtrorum baptiſmatis intuitu, differebant. GREGORIVS NAZIANZENVS [l] quosdam introducit ita ſeſe excuſantes: *Luminum diem exſpecto: Paſchatis feſtum pluris facio: Pentecoſten exſpectabo. Cum Chriſto baptizari præſtat: Cum Chriſto in reſurrectionis die ad vitam redire: ſpiritus aduentum honorare. Quid poſtea? Veniet repente vitæ finis in die, quem non exſpectas, & in hora, quam ignoras.* Quidam ſuperſtitioſam baptiſmatis in certo quodam loco, vt *Hieroſolymis* vel in *Iordane* fluuio recipiendi habebant cupiditatem, adeoque baptiſmum prorogabant, donec ad deſtinatum ſibi locum commode peruenire poſſent. Hoc TERTVLLIANVS [m] tacite videtur reprehendere, quando, *Ne quidquam*, inquit, *refert inter eos, quos Ioannes in Iordane, & quos Petrus in Tiberi tinxit;* nec non AMBROSIVS [n] in ſermone ſuo ad catechumenos; *Debemus*, inquiens, *fratres dilectiſſimi, vobis catechumenis loquor, gratiam baptiſmatis eius omni feſtinatione ſuſcipere, & de fonte Iordanis, quem ille benedixit, benedictionem conſecrationis hau-*

(l) Naz. orat. XL. de baptiſm. p. 654. a. μένω τὰ φῶτα, τὸ πάσχα μοι τιμιώτερον, τὴν πεντηκοστὴν ἐκδέξομαι, χριστῷ συμφωτισθῆναι βέλτιον, χριστῷ συναναστῆναι κατὰ τὴν ἀναστάσιμον ἡμέραν, τοῦ πνεύματος τιμῆσαι τὴν ἐπιφάνειαν· εἶτα τί; ἥξει τὸ τέλος ἐξαίφνης ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷς, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκεις. κ. τ. λ.

(m) Tertull. de bapt. c. IV.

(n) Ambroſ. ſerm. XLI. (tom. III. p. 268. edit. Baſil. MDLXVII.)

vire;

rire; vt in eum gurgitem, in quem ſe illius ſanctitas merſit, noſtra peccata mergantur. - - Sed vt eodem fonte mergamur, non nobis orientalis petenda eſt regio, non fluuius terræ iudaicæ. Vbi enim nunc Chriſtus, ibi quoque Iordanes eſt. Eadem conſecratio, quæ orientis flumini benedixit, occidentis fluenta ſanctificat. EVSEBIVS [o] de *Conſtantino* narrat, ſtatuiſſe eum olim baptiſmum in flumine *Iordane*, ad ſeruatoris noſtri exemplum, ſuſcipere. Sed Deum, qui optima norit, quæ eſſent ipſi vtilia, ipſius conſilia impediiſſe, eumque paullo ante obitum ſuum *Nicomediæ* fuiſſe baptizatum. Nam quod ad narrationem illam a BARONIO [p] tam operoſe diuulgatam attinet, quod *Conſtantinus* a *Silueſtro* epiſcopo vrbis *Romæ* baptizatus, & a lepra mundatus ſit, mera fabula eſt, teſtimonio omnium veterum, EVSEBII, SOCRATIS, SOZOMENI, THEODORETI, ATHANASII, HIERONYMI, & patrum concilii *Ariminenſis* exploſa, qui omnes ac ſinguli *Conſtantinum* proxime ante obitum ſuum baptiſmum recepiſſe adfirmant. Et optimi quique critici poſt BARONIVM, VALESIVS [q], SCHELSTRATVS [r], LAM-

(o) Euſeb. de vit. Conſtant. lib. IV. cap. LXII. - *ὥρα τῦ σωτηρίε σφραγίσματος μετασχεῖν· ἐπὶ ῥείθροις ἰορδάνου ποταμοῦ τῦτ' ἐννόουν ποτὲ ποιῆσαι, ἐφ' ὧν καὶ ὁ σωτὴρ εἰς ἡμέτερον τύπον τῦ λουτρῦ μετασχεῖν μνημονεύεται· θεὸς δ' ἄρα τὸ συμφέρον εἰδὼς, ἐντεῦθεν ἤδη τύτων ἡμᾶς ἀξιοῖ.* - - tempus eſt, vt ſalutaris ſignaculi participes fiamus. Equidem olim ſtatueram id agere in flumine Iordane, in quo ſeruator ipſe ad exemplum noſtrum lauacrum ſuſcepiſſe memoratur. Sed Deus qui optime nouit ea, quæ nobis vtilia ſint, hoc in loco (Nicomediæ) nobis id ipſum exhibere dignatur.

(p) Baron. an. CCCXXIV. n. XVII. (n. XXIX. p. 246. edit. Antuerp. MDCXVII.) In eius concilii (Romæ ſub Silueſtro celebrati) exordio hæc narrantur de cauſſa cogendi eiusmodi epiſcoporum conuentus: Eodem tempore, quum multi nobiles gauderent, quod *Conſtantinus baptizatus a Silueſtro epiſcopo vrbis Romæ & mundatus fuiſſet a lepra;* pro hoc beneficio, quod accepit a domino noſtro Ieſu Chriſto per Silueſtrum epiſcopum, cœpit integre prædicare Ieſum Chriſtum & confiteri eius beneficia. cetera.

(q) Valeſ. not. in Socrat. lib. I. cap. XXXIX. Philoſtorgium hic ſequi malim, qui Conſtantinum teſtamenti ſui tabulas *Euſebio* Nicomedienſi tradidiſſe ſcribit, *a quo paulo antea fuerat baptizatus.*

(r) Schelſtrat. concil. Antiochen. diſſertat. II. c. I. p. 43. Fauebat deinde Arianis *Euſebius*, idque non modo, quum Athanaſii exilium apud principem ſollicitarat, ſed & quum ipſum *Conſtantinum imperatorem in fine vitæ baptizauerat.* Vt enim alibi vidimus ex D. Hieronymi chronico: *Conſtantinus extremo vitæ ſuæ tempore ab Euſebio Nicomedienſi epiſcopo baptizatus in dogma Arianum declinat.* cetera.

BECIVS

BECIVS [s], PAPEBROCHIVS [t] & PAGIVS [u] iudicio ſuo cum veteribus contra recentiorem iſtam fictionem conſpirant. Vt adeo hodie inter omnes conſtet, imperatorem iſtum ex eorum fuiſſe numero, qui baptiſmum ad mortis vſque tempus procraſtinarunt. Et maxime probabilis ratio, quæ de hac procraſtinatione dari poteſt, conſilium eſt, quod de baptiſmate in *Iordane* fluuio ſuſcipiendo ceperat, quod prouidentia diuina ipſum numquam ſiuit exſequi. Alii moroſæ indolis homines baptizari nolebant, vſque dum miniſtrum baptiſmatis habere poſſent extraordinariis quibusdam donis ac ornamentis præditum. GREGORIVS NAZIANZENVS [x] huiuscemodi quorumdem meminit, eosque hunc in modum grauiter obiurgat: *Ne dicas, baptizet me epiſcopus, atque is metropolitanus, aut Hieroſolymitanus, (non enim locorum eſt gratia, ſed ſpiritus) isque claro & nobili genere ortus (graue enim fuerit nobilitati meæ, ob eius, qui baptizet, obſcuritatem, labem ac dedecus inferri) aut ſi presbyter ſaltem, qui cælebs ſit, qui continentiæ laude angelica viuendi ratione floreat. Graue enim fuerit, ſi in purgationis tempore inficiar atque commaculer. Ne concionatoris aut baptizantis auctoritatem inquiras. Alius horum iudex eſt, ac rerum obſcurarum explorator: quandoquidem homo faciem, Deus autem cor intuetur. Tibi autem quiuis ad purgationem ſatis idoneus eſt, qui modo inter probatos cenſeatur, ac non aperte condemnatus ſit atque ab eccleſia alienus. Qui curatione indiges, in iudices iudicium ne arripe: nec eorum, a quibus purgaris, dignitates excute, nec inter genitores delectum habe. Eſt quidem*

(s) Lambec. comment. de bibliothec. Vindobon. in fine libri V. additam. III. a pag. 398. vſque ad pag. 408. edit. Vindobon. MDCLXXII.

(t) Papeproch. act. ſanctor. Maii tom. V. vit. Conſtantin. Maii XXI. c. II. p. 15. tot.

(u) Pagi. critic. in Baron. an. CCCXXIV. n. V - XL. p. 397. 398. 399. edit. Antuerp. MDCCV.

(x) Nazianz. orat. XL. de bapt. p. 656. a. b. c. Μὴ εἴπῃς, ἐπίσκοπος βαπτισάτω με, καὶ οὗτος μητροπολίτης, καὶ Ἱεροσολυμίτης· οὐ γὰρ τόπων ἡ χάρις, ἀλλὰ τοῦ πνεύματος· καὶ οὗτος τῶν εὖ γεγονότων (δεινὸν γάρ, εἰ τῷ βαπτιστῇ τὸ εὐγενές μου καθυβρισθήσεται) ἢ πρεσβύτερος μέν, ἀλλὰ καὶ οὗτος τῶν ἀγάμων, καὶ οὗτος τῶν ἐγκρατῶν καὶ ἀγγελικῶν τὴν πολιτείαν· δεινὸν γάρ, εἰ ἐν καιρῷ καθάρσεως ῥυπωθήσομαι· μὴ ζήτει ἀξιοπιστίαν τοῦ κηρύσσοντος, μηδὲ τοῦ βαπτίζοντος· ἄλλος ὁ τούτων κριτὴς καὶ τῶν ἀφανεστέρων δοκιμαστής· ἐπειδὴ ἄνθρωπος μὲν εἰς πρόσωπον, Θεὸς δὲ εἰς καρδίαν· σοὶ δὲ πᾶς ἀξιόπιστος εἰς τὴν κάθαρσιν· μόνον ἔστω τις τῶν ἐγκρίτων, καὶ μὴ τῶν προδήλως κατεγνωσμένων, μηδὲ τῆς ἐκκλησίας ἀλλότριος· μὴ κρίνε τοὺς κριτάς, ὁ χρῄζων τῆς ἰατρείας· μηδὲ φιλοκρίνει μοι τὰς ἀξίας τῶν σε καθαιρόντων· μη-

alius alio præſtantior, vel inferior: te autem quiuis eſt ſuperior. Ex quibus omnibus apparet, ſuperſtitioſam temporum, locorum & perſonarum diſtinctionem quorumdam mentibus ſe inſinuaſſe, ab illisque tamquam rationem dilationis baptiſmi fuiſſe adlegatam.

§. VI.

5. Prætextum conſilium ſequendi exemplum CHRISTI.

Alii baptiſmi ſui ad annum vſque ætatis triceſimum prorogandi excuſationem ab exemplo petebant *CHRISTI*, quod hic ea ætate eſſet, quum baptiſmum ſuſciperet. Quod conſilium GREGORIVS NAZIANZENVS verboſius hunc in modum confutat: „Dices, [*y*] *CHRISTVS* triceſimo anno baptizatus, idque „quum Deus eſſet: tu me baptiſmum vrgere iubes? Quum Deum dixiſti, quæſtio abs te ſoluta eſt. Nam ille purgatio ipſamet erat, nec purgationis indigebat: verum tua cauſſa purgabatur, quemadmodum & carnem ferebat, quum carnis expers eſſet. Nec vero ei quidquam periculi metuendum erat, baptiſmum proroganti; quippe qui paſſionis quoque ſuæ arbiter eſſet, quemadmodum & natiuitatis. Tibi autem non leve periculum imminet, ſi hinc corruptioni ſoli genitus nec incorruptibilitate indutus exceſſeris. Quin illud etiam animadverto, quod illi quidem tempus hoc baptiſmi neceſſarium erat: tua autem non eadem eſt ratio. Idcirco enim ille triceſimo denique anno, ac non prius ſeſe indicauit, partim ne oſtentationis cuiuſpiam opinionem præberet (quo adfectu inepti homines ducuntur) partim, quia hæc ætas plenum virtutis argumentum, docendique maturitatem habet. Iam quoniam ei ſalutiferum mundo ſupplicium ſubeundum erat, o-

δὲ διαφέρει πρὸς τοὺς γεννήτορας· ἄλλος μὲν ἄλλου κρείττων ἢ ταπεινότερος, σοῦ δὲ πᾶς ὑψηλότερος.

(*y*) Naz. orat. XI. de bapt. p. 658. 659. Ἀλλὰ χριστὸς, φησὶ, τριακονταέτης βαπτίζεται, καὶ ταῦτα Θεὸς ὤν, καὶ σὺ κελεύεις ἐπισπεύδειν τὸ βάπτισμα; Θεὸν εἰπὼν, λέλυκας τὸ ζητούμενον· ὁ μὲν γὰρ αὐτοκάθαρσις ἦν, καὶ οὐκ ἐδεῖτο καθάρσεως, ἀλλὰ σοὶ καθαίρεται· ὥσπερ καὶ σάρκα φορεῖ σοὶ, ἄσαρκος ὤν· οὐδέ τις κίνδυνος ἦν αὐτῷ τὸ βάπτισμα παραλείποντι· αὐτὸς γὰρ καὶ τοῦ παθεῖν ἦν ἑαυτῷ ταμίας, ὥσπερ τῆς γενέσεως· σοὶ δὲ οὐδὲ περὶ μικρῶν ὁ κίνδυνος, εἰ ἀπέλθοις τῇ φθορᾷ γεννηθεὶς μόνῃ, καὶ μὴ τὴν ἀφθαρσίαν ἀμφιεσάμενος· σκοπῶ δὲ κἀκεῖνο, ὅτι τῷ μὲν ἀναγκαῖος ἦν οὗτος ὁ καιρὸς τοῦ βαπτίσματος, σοὶ δὲ οὐχ ὁ αὐτὸς λόγος· ἀναδείκνυται μὲν γὰρ τριακοστὸν γεγονὼς ἔτος, οὐ πρότερον, τοῦ μὴ δοκεῖν ἐπιδεικτικὸς εἶναί τισι· τῶν γὰρ ἀπαι-

„mnia

„mnia vtique, quæ ad paſſionem ſpectabant, ad paſſionem „concurrere oportebat, nimirum oſtenſionem, baptiſmum, cæ„leſte teſtimonium, prædicationem, multitudinis concurſum, „miracula, & velut corpus vnum fieri, non diuulſum, nec tem„porum interuallis disiunctum & interruptum. Etenim ex ba„ptiſmo & prædicatione excitatus eſt ille confluentis multitu„dinis terræ motus: ſic enim tempus illud ſcriptura vocat. Rur„ſus ex populi multitudine & frequentia, ſignorum editio & „miracula, quæ homines ad euangelium adducebant, exſtite„runt. Ex his porro inuidia nata eſt, ex inuidia odium, ex o„dio inſidiæ & proditio. Hinc poſtremo crux, eaque omnia, „quæ nobis ſalutem pepererunt. At *CHRISTI* quidem res ita „ſe habent, quantum quidem nobis aſſequi licet: atque etiam „fortaſſe alia quædam ratio iis, quas commemorauimus, recon„ditior inueniri queat. Tibi autem quid neceſſe eſt, vt dum „exempla, quæ te ſublimiora ſunt, ſequeris, malum conſilium „capias? præſertim, quum permulta quoque alia ex iis, quæ „tum ab eo geſta eſſe hiſtoriæ proditum eſt, a noſtro ritu diſ„crepare, ac tempore diſſidere conſtet?

QVI plura de hiſce excuſationibus legere auent, BASILIVM, GREGORIVM NAZIANZENVM, & GREGORIVM NYSSENVM, vbi de hoc argumento loquuntur, poſſunt conſulere, vel etiam WALKERI librum de *pædobaptiſmo*, cuius in præfatione non minus vndeuiginti huiusmodi rationes, quas baptiſmatis ſui prorogationi homines prætexerint, enarrat. Quæ iam a nobis commemoratæ ſunt, ad præſens inſtitutum noſtrum ſuffici-

μέλλων τὸ πάθος, καὶ ὡς τελείαν βάσανον ἀρετῆς, καὶ τὸν διδάσκοντα καιρὸν ταύτην ἐχούσης τῆς ἡλικίας· ἐπειδὰν δὲ παθεῖν ἔδει, τὸ τοῦ κόσμου σωτήριον πάθος, πάντα συνδραμεῖν ἔδει πρὸς τὸ πάθος, ὅσα τοῦ πάθους, τὴν ἀνάδειξιν, τὸ βάπτισμα, τὴν ἄνωθεν μαρτυρίαν, τὸ κήρυγμα, τὴν συνδρομὴν τοῦ πλήθους, τὰ θαύματα, καὶ ὥσπερ ἓν σῶμα γενέσθαι, μὴ διεσπασμένον, μηδὲ ἀπερρηγμένον τοῖς διαστήμασιν· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τοῦ κηρύγματος, ὁ τῶν συντρεχόντων σεισμὸς (οὕτω γὰρ ἡ γραφὴ καλεῖ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον) ἐκ δὲ τοῦ πλήθους, ἡ καὶ σημείων ἐπίδειξις, καὶ τὰ θαύματα τῷ εὐαγγελίῳ προσάγοντα· ἐκ δὲ τούτων ὁ φθόνος, ἐκ δὲ τούτου τὸ μῖσος· ἐκ δὲ τοῦ μίσους, τὸ τῆς ἐπιβουλῆς, καὶ τῆς προδοσίας, ἐκ τούτου δὲ ὁ σταυρὸς, καὶ ὅσοις σεσώσμεθα· τὰ μὲν δὴ Χριστοῦ τοιαῦτα, καὶ οὕτως ἔχοντα, ὅσον ἡμῖν ἐφικτόν· τάχα δ' ἄν τις καὶ ἄλλος εὑρεθείη λόγος τούτων ἀπορρητότερος· σοὶ δὲ τίς ἀνάγκη τοῖς ὑπὲρ σὲ ὑποδείγμασιν ἑπομένῳ κακῶς βουλεύσασθαι; ἐπεὶ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν τηνικαῦτα ἱστορημένων ἑτέρως, ἢ ὡς τὰ νῦν ἔχοντα φαίνεται, καὶ οὐ συμβαίνοντα τοῖς καιροῖς.

ſunt, vt oſtendamus, quod quando homines hac in re diu cunctati ſunt, id contra præſcriptum & regulas fecerint eccleſiæ, & quod veteres contra iſtam cunctationem, vt rem periculoſam & hominibus chriſtianis minime dignam, vehementiſſime ſemper declamarint. Hinc licet ſpecialiora quædem occurrant exempla eorum, qui incurioſe & voluntarie ex ignorantia vel falſa perſuaſione, ſuum ipſorum, & fortaſſis etiam liberorum ſuorum, baptiſmum neglexerint; tamen horum hominum actiones non ſpectandæ ſunt, quaſi firmam & conſtantem agendi rationem & methodum in eccleſia nobis commonſtrent, quandoquidem ab illius regula & ordinaria praxi manifeſte abeunt. Eccleſia duas duntaxat baptiſmum adultorum hominum in annos plures prorogandi rationes omni tempore habuit. Harum vna erat, vt catechumenis ſatis temporis in præparationem ipſorum ad baptiſmum daretur, altera ad reuocandum eos ad pœnitentiam ſpectabat, ſi ante baptiſmum ſuum apoſtatæ facti, agnitam religionis veritatem deſeruiſſent. Vtraque vno eodemque fundata erat principio, quod eo valebat, vt homines ad ſatisdandum eccleſiæ obligarentur, velle ſe ad regulas euangelii viuere, antequam ad illius admitterentur myſteria. Et optima, quæ fieri poterat, ſatisdatio ex ante capto experimento inſtitutaque exploratione exſpectanda erat, adeoque hoc diſciplinæ genus adhibebatur, vt ipſis daretur occaſio, æqua & iuſta baptiſmi ſui dilatione propoſitum ſuſceptumque conſilium ſuum teſtificandi.

§. VII.

Solemnia tempora baptiſmi in eccleſia conſtituta paſcha, pentecoſte *&* epiphania.

Qvam ob cauſſam eccleſia ſtata & ſolemnia anni tempora baptiſmo in caſibus ordinariis definiuit; data interim miniſtris ſuis hæc tempora anticipandi libertate, ſi vel catechumeni magnos profectus feciſſent, vel ſi intercedente caſu quodam repentino, vel morbo, in magnum vitæ diſcrimen eſſent adducti. Celebratiſſimum ex his conſtitutis temporibus *paſcha* erat, poſt hoc *pentecoſte*, & *epiphania*, ſiue dies, quo CHRISTVS baptizatus eſſe creditur. Ad hæc tria tempora manifeſto reſpicit

Digitized by Google

ſpicit GREGORIVS NAZIANZENVS [z]; quando quoſdam introducit, huius prorogationis baptiſmi dantes rationem. *Μένω τὰ Φῶτα*, *Lumina* [illegible], *id eſt epiphaniam, exſpecto*, (veteres enim per τὰ Φῶτα & [illegible] non anniuerſariam luſtratæ *Mariæ* virginis diem, [illegible], vt nonnulli falſo exiſtimant, ſed diem *epiphaniæ*, quo *CHRISTVS* baptizatus, & mundo manifeſtatus fuit, intelligunt,) *Paſchatis feſtum pluris facio, pentecoſten exſpectabo*. Quod perſpicue indicat, haſce tres feſtiuitates illius temporis quidem maxime nota & ſolemnia baptiſmatis illius tempora. Veruntamen *paſcha* & *pentecoſte* præcipua erant. Nam interdum ſine tertio illo memorantur, aliquando etiam cum diſerta eius interdictione. HIERONYMVS de duobus prioribus tamquam viſitatis, loquitur, de vltimo autem nihil dicit. Vaticinium *Zachariæ*: *Exibunt aquæ viuæ ex Hieroſolyma - - in æſtate & hieme erit*, multos ad baptiſmum [a] referre, & quod LXX. interpretes legunt, *ἐν θέρει καὶ ἐν ἔαρι*, in *æſtate & vere* ad duo ſolemnia baptiſmi tempora, *pentecoſten* & *paſcha* applicare dicit, quorum alterum in æſtate, alterum in vere incidebat, vbi aquæ viuentes omnibus ſitientibus diſtribuebantur. Idem hoc obſeruat in epiſtola ſua ad *Pammachium*, aduerſus errores *Ioannis Hieroſolymitani* [b] ſcripta, vbi quadraginta diuerſæ ætatis & ſexus homines *Bethlehemi* circa dies *pentecoſtes* baptizatos, alios autem competentes, qui in *paſcha* ſe ipſos baptizandos obtuliſſent, ab iſto moroſo epiſcopo reiectos eſſe, narrat. De his duobus temporibus nec vllo alio ſimiliter TERTVLLIANVS [c] loquitur, quando ait: *Diem baptiſmo ſolemniorem paſcha præſtat, cum & paſſio domini, in qua tinguimur, adimpleta eſt, nec in-*

(z) Naz. orat. XL. de bapt. p. [illegible] vid. ſupra ſub lit. (l).

(a) Hieron. comment. in Zachar. c. XIV. 8. Aquas viuentes, multi ad baptiſmum referunt, quæ in vere & in æſtate, hoc eſt in paſcha & pentecoſte, credentibus largiendæ ſunt.

(b) Hieron. epiſt. LXI. ad Pammachium c. XVII. Nos ſcindimus eccleſiam, qui ante paucos menſes *circa dies pentecoſtes*, [illegible] obſcurato ſole, omnis mundus iam iamque venturum iudicem formidaret, quadraginta diuerſæ ætatis & ſexus presbyteris tuis obtuliſ baptizandos? ... Annon tu potius ſcindis eccleſiam, qui præcepiſti Bethlehem presbyteris tuis, ne competentibus noſtris in paſcha baptiſmum traderent, quos nos Dioſpolim ad confeſſorem & epiſcopum noſtrum Dionyſium baptizandos [illegible].

(c) Tertull. de bapt. c. XIX.

congru-

Digitized by Google

ſunt, vt oſtendamus, quod quando homines hac in re diu cunctati ſunt, id contra præſcriptum & regulas fecerint eccleſiæ, & quod veteres contra iſtam cunctationem, vt rem periculoſam & hominibus chriſtianis minime dignam, vehementiſſime ſemper declamarint. Hinc licet ſpecialiora quædem occurrant exempla eorum, qui incurioſe & voluntarie ex ignorantia vel falſa perſuaſione, ſuum ipſorum, & fortaſſis etiam liberorum ſuorum, baptiſmum neglexerint; tamen horum hominum actiones non ſpectandæ ſunt, quaſi firmam & conſtantem agendi rationem & methodum in eccleſia nobis commonſtrent, quandoquidem ab illins regula & ordinaria praxi manifeſte abeunt. Eccleſia duas duntaxat baptiſmum adultorum hominum in annos plures prorogandi rationes omni tempore habuit. Harum vna erat, vt catechumenis ſatis temporis in præparationem ipſorum ad baptiſmum daretur, altera ad reuocandum eos ad pœnitentiam ſpectabat, ſi ante baptiſmum ſuum apoſtatæ facti, agnitam religionis veritatem deſeruiſſent. Vtraque vno eodemque fundata erat principio, quod eo valebat, vt homines ad ſatisdandum eccleſiæ obligarentur, velle ſe ad regulas euangelii viuere, antequam ad illius admitterentur myſteria. Et optima, quæ fieri poterat, ſatisdatio ex ante capto experimento inſtitutaque exploratione exſpectanda erat, adeoque hoc diſciplinæ genus adhibebatur, vt ipſis daretur occaſio, æqua & iuſta baptiſmi ſui dilatione propoſitum ſuſceptumque conſilium ſuum teſtificandi.

§. VII.

Solemnia tempora baptiſmi in eccleſia conſtituta paſcha, pentecoſte *&* epiphania.

QVAM ob cauſſam eccleſia ſtata & ſolemnia anni tempora baptiſmo in caſibus ordinariis definiuit; data interim miniſtris ſuis hæc tempora anticipandi libertate, ſi vel catechumeni magnos profectus feciſſent, vel ſi intercedente caſu quodam repentino, vel morbo, in magnum vitæ diſcrimen eſſent adducti. Celebratiſſimum ex his conſtitutis temporibus *paſcha* erat, poſt hoc *pentecoſte*, & *epiphania*, ſiue dies, quo CHRISTVS baptizatus eſſe creditur. Ad hæc tria tempora manifeſto reſpicit

ſpicit GREGORIVS NAZIANZENVS [z], quando quosdam introducit, hanc prorogationis baptiſmi dantes rationem. Μένω τὰ Φῶτα, *Luminum diem*, id eſt *epiphaniam*, *exſpecto*, (veteres enim per τὰ Φῶτα & *lumina* non anniuerſariam luſtratæ *Mariæ* virginis diem, vulgo *Liechtmeſſ*, vt nonnulli falſo exiſtimant, ſed diem *epiphaniæ*, quo *CHRISTVS* baptizatus, & mundo manifeſtatus fuit, intelligunt,) *Paſchatis feſtum pluris facio*, *pentecoſtem exſpectabo.* Quod perſpicue indicat, haſce tres feſtiuitates tunc temporis quidem maxime nota & ſolemnia baptiſmatis fuiſſe tempora. Verumtamen *paſcha* & *pentecoſte* præcipua erant. Nam interdum ſine tertio iſto memorantur, aliquando etiam cum diſerta eius interdictione. HIERONYMVS de duobus prioribus tamquam vſitatis, loquitur, de vltimo autem nihil dicit. Vaticinium *Zachariæ: Exibunt aquæ viuæ ex Hieroſolyma - - in æſtate & hieme erit*, multos ad baptiſmum [a] referre, & quod LXX. interpretes legunt, ἐν θέρει καὶ ἐν ἔαρι, in *æſtate* & *vere* ad duo ſolemnia baptiſmi tempora, *pentecoſten* & *paſcha* applicare dicit, quorum alterum in æſtate, alterum in vere incidebat, vbi aquæ viuentes omnibus ſitientibus diſtribuebantur. Idem hoc obſeruat in epiſtola ſua ad *Pammachium*, aduerſus errores *Ioannis Hieroſolymitani* [b] ſcripta, vbi quadraginta diuerſæ ætatis & ſexus homines *Bethlehemi* circa dies *pentecoſtes* baptizatos, alios autem competentes, qui in *paſcha* ſe ipſos baptizandos obtuliſſent, ab iſto moroſo epiſcopo reiectos eſſe, narrat. De his duobus temporibus nec vllo alio ſimiliter TERTVLLIANVS [c] loquitur, quando ait: *Diem baptiſmo ſolemniorem paſcha præſtat, quum & paſſio domini, in qua tinguimur, adimpleta eſt, nec in-*

(z) Naz. orat. XL. de bapt. p. 654. vid. ſupra ſub lit. (l).

(a) Hieron. comment. in Zachar. c. XIV, 8. Aquas viuentes multi ad baptiſmum referunt, quæ in vere & in æſtate, hoc eſt in paſcha & pentecoſte, ſitientibus largiendæ ſint.

(b) Id. epiſt. LXI. ad Pammach. c. XVI. Nos ſcindimus eccleſiam, qui ante paucos menſes, *circa dies pentecoſtes*, cum obſcurato ſole, omnis mundus iam iamque venturum iudicem formidaret, quadraginta diuerſæ ætatis & ſexus presbyteris tuis obtulis baptizandos? - - Annon tu potius ſcindis eccleſiam, qui præcepiſti Bethlehem presbyteris tuis, ne competentibus noſtris in *paſcha* baptiſmum traderent, quos nos Dioſpolim ad confeſſorem & epiſcopum miſimus Dionyſium baptizandos.

(c) Tertull. de bapt. c. XIX.

congru-

congruenter ad figuram interpretabitur, quod quum vltimum paſcha dominus eſſet acturus, miſſis diſcipulis ad præparandum, Inuenietis, inquit, hominem aquam baiulantem. Paſchæ celebrandæ locum de ſigno aquæ oſtendit. Exinde PENTECOSTE ordinandis lauacris latiſſimum ſpatium eſt, quo & domini reſurrectio inter diſcipulos frequentata eſt, & gratia ſpiritus ſancti dedicata, & ſpes aduentus domini ſuboſtenſa, quod tunc in cælos recuperato eo, angeli ad apoſtolos dixerunt ſic venturum, quemadmodum & in cælos conſcendit, vtique in pentecoſte. Vbi manifeſtum eſt, TERTVLLIANVM per *latiſſimum ſpatium pentecoſtes* non peculiarem aliquem diem, ſed vniuerſos quinquaginta dies inter *paſcha* & *pentecoſte* interiectos intelligere, qui ipſius ætate feſti agebantur, quemadmodum aliis in locis [*d*] narrat. Et propterea licet VICECOMES [*e*] ſugillet LVDOVICVM VIVEM, quod hoc adfirmarit, quaſi nullo id fecerit auctore; HABERTVS [*f*] tamen

(*d*) Tertull. de idololatr. c. XIV. Ethnicis ſemel annuus dies quiſque feſtus eſt: tibi octauo quoque die. excerpe ſingulas ſolemnitates nationum, & in ordinem texe, pentecoſten implere non poterunt.
Id. de coron. milit. c. III. Die dominico ieiunium nefas ducimus, vel geniculis adorare. Eadem immunitate a die paſchæ in pentecoſten vſque gaudemus.

(*e*) Vicecom. de ritib. bapt. lib. I. c. XXV. (p. 71. edit. Mediolan. 4to) Inſcriptio capitis hæc eſt: Cur baptiſmus *die ſabbathi* conferretur. Caput ipſum ſic incipit: Neque vero difficilis eſt ratio ad explicandum, cur *ſabbathi die* baptiſmus conferretur: Si quis attentius totam rem conſideret, & ipſius baptiſmi fructum & vtilitatem intueatur. Etenim cum ſepulturæ Chriſti memoria ſabbatho recolatur, eodem die baptiſmum dari ob id patres inſtituerunt, vt chriſtiani abiecta omni ſorde peccati, ad nouam vitam cum Chriſto ſibi reſurgendum eſſe, intelligerent. - - - Neque adſentior Ludouico Viui, qui in grammaticæ ludo edoctus, S. Auguſtini libros de ciuitate Dei exponere, parum feliciter adgreſſus eſt. Is enim nota k in cap. VIII. libr. XXII. *a paſchate ad pentecoſten, baptiſmum quotidie adminiſtrari ſolitum, nullo auctore adfirmat.*

(*f*) Habert. archierat. part. VIII. obſeruat. IV. p. 134. Baptizandi ius epiſcopo reſeruandum exiſtimo, iis præſertim temporibus, quibus baptizandis, citra neceſſitatis vim, certa tempora deſtinata ſunt: *Paſchæ* nimirum & *pentecoſtes*, vel potius temporis totius paſchalis, *legitimus baptiſmi dies* vocatur a concilio Matiſconenſi, vbi docet honoribus ſacerdotalibus excluſos eſſe baptizatos alio die quam paſchali, in quo epiſcopum ſolum aut neminem, niſi epiſcopi arbitrio baptizaſſe conſtat. Tempus paſchale dixi; immerito ſiquidem Ioſephus Vicecomes opere de baptiſmi ritibus, ſugillat Ludouicum Viuem, quod dixerit moris fuiſſe, vt toto illo temporis decurſu a paſcha ad pentecoſten baptizaretur; nullo, inquit, auctore. Sed

ex hoc TERTVLLIANI loco eum defendit, & alii viri docti [g] idem ſentiunt. VICECOMES tempus baptizandi paſchale vnum duntaxat diem, ſabbathum magnum, ſiue pridie paſchatis, vbi ſeruator in ſepulcro poſitus quieuit, fuiſſe exiſtimat. Sed in hoc etiam fallitur. Quamquam enim hic dies catechumenorum pariter & infantium baptiſmo maxime celebris erat, vti e CHRYSOSTOMO [h] & auctore *conſtitutionum* [i] diſcimus, vniuer-

(g) Caue prim. chriſt. part. I. c. X. p. 248. 249. edit. German. *Nachdem die Kirchenzucht ein wenig beſſer eingerichtet war, ſo legte man die taufe auf zwey gewiſſe und geſezte termine im gantzen jahr, nemlich auf* oſtern *und* pfingſten. *An* oſtern *geſchahe es zum gedächtniß und zur erinnerung, daß Chriſtus für uns geſtorben und auferſtanden wäre; mit welchem gar wohl die zwey ſtücke des chriſtlichen lebens, welche durch die taufe abgebildet und angedeutet werden, überein kommen, nemlich daß wir der ſünden abſterben, und wieder zu einen neuen leben auferſtehen ſollen. . . Warum aber die taufe auf* pfingſten *iſt angeſtellet worden, ſcheinet zum gedächtniß und zur erinnerung des heiligen Geiſtes, welcher damals auf die Apoſtel ausgegoſſen worden, geſchehen zu ſeyn, weil ſolches alles in der heiligen taufe gleicher geſtalt auf gewiſſe maſſe vorgeſtellt wird. Wenn ich aber geſagt habe, daß* oſtern *und* pfingſten *die zwey gewiſſen und geſetzte termine geweſen ſeyn, daran die heilige taufe vorgegangen iſt, ſo* meine ich nicht *eben ſo praeciſe und genau nur* die bloſſen oſter- und pfingſt-TAGE, *ſondern* ich ſchlieſſe *auch zugleich* das gantze ſpatium und die volle funfzig tage, von oſtern bis pfingſten gerechnet, mit ein, *ſintemal dieſe zeit durchgängig auch für heilig iſt gehalten, und in derſelben durchgehends die heilige taufe verrichtet worden.*

(h) Chryſoſt. epiſt. I. ad Innocent. p. 680. (p. 595. edit. Francof.) ἡμῶν αὐτοὶ, καθάπερ ἔμπροσθεν εἶπον, προτεινόντων, ἀθρόον στρατιωτικὸν πλῆθος αὐτῷ τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ, πρὸς ἑσπέραν λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἐπειγομένης, ταῖς ἐκκλησίαις ἐπεισελθὸν, τὸν κλῆρον ἅπαντα τὸν σὺν ἡμῖν πρὸς βίαν ἐξέβαλον, καὶ ὅπλοις τὸ βῆμα περιεστοίχιστο· καὶ γυναῖκες τῶν εὐκτηρίων οἴκων πρὸς τὸ βάπτισμα ἀποδυσάμεναι, κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν γυμναὶ ἔφυγον ὑπὸ τοῦ φόβου τῆς χαλεπῆς ταύτης ἐφόδου. Quum illa, quæ dixi, prætenderemus, *ipſo magno ſabbatho* collecta manus militum, ad veſperam diei in eccleſias ingreſſa, clerum omnem, qui nobiſcum erat, vi eiecit, & armis ſanctuarium vndique obſedit. *Mulieres* quoque ſacrarum ædium, quæ per illud tempus ſe exuerant, vt *baptizarentur*, metu iſtius grauis incurſus nudæ aufugerunt.

(i) Conſtit. lib. V. c. XIX. Τῷ δὲ σαββάτῳ μέχρις ἀλεκτροφωνίας παρατείνοντες, ἀπονηστίζεσθε ἐπιφωσκούσης μιᾶς σαββάτων, ἥτις ἐστὶ κυριακὴ, ἀπὸ ἑσπέρας ἕως ἀλεκτροφωνίας ἀγρυπνοῦντες, καὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συναθροιζόμενοι, γρηγορεῖτε, προσευχόμενοι καὶ δεόμενοι τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ διαπαννυχερεύσει ὑμῶν, ἀναγινώσκοντες τὸν νόμον, τοὺς προφήτας, τοὺς ψαλμοὺς, μέχρις ἀλεκτρυόνων κραυγῆς, καὶ βαπτίσαντες ὑμῶν τοὺς κατηχουμένους κ. τ. λ. *Sabbatho* vſque ad gal-

ſum tamen quinquaginta dierum interuallum huic rei præſtitutum erat, & tamquam tempeſtiuitas adminiſtrando baptiſmo data habebatur. Quæ forte vera cauſſa eſt, quamobrem antiqui quidam canones nullum niſi paſchale tempus baptiſmo conceſſerint, vniuerſos quinquaginta dies a paſchate ad pentecoſten, ex ſenſu TERTVLLIANI, includens. Ita in concilio *Matiſconenſi* [k] huiusmodi decretum legimus: *Relatione quorumdam fratrum noſtrorum comperimus, chriſtianos non obſeruantes legitimum diem baptiſmi, pene per ſingulos dies ac natales martyrum filios ſuos baptizare, ita, vt vix duo vel tres reperiantur in ſancto PASCHA, qui per aquam & ſpiritum ſanctum regenerentur: idcirco cenſemus, vt ex hoc tempore nullus eorum permittatur talia perpetrare, præter illos, quos infirmitas nimia aut dies extremus compellit, filiis ſuis baptiſmum ſuſcipere.* Simile decretum in concilio *Antiſſiodorenſi* [l] habetur: *Non licet abſque paſchæ ſolemnitate vllo tempore baptizare, niſi illos, quibus mors vicina eſt, quos grabatarios dicunt.* Et SOCRATES [m] hanc in *Theſſalia* conſuetudinem obtineri dicit, vt ſolis diebus paſchatis illic baptizent. Quæ omnia vel ita intelligenda ſunt, vt quinquaginta dies pentecoſtes includantur, vel certe ſtatuendum eſt, peculiarem hiſce eccleſiis fuiſſe conſuetudinem, a reliquarum eccleſiarum omnium conſuetudine diuerſam. In aliis enim regulis & canonibus expreſſa paſchatis & pentecoſtes habetur mentio, aliis diebus feſtis quantumuis non excluſis. Sic in concilio *Gerundenſi Hiſpaniæ* [n] canonem deprehendimus in hanc ſententiam: *De catechumenis baptizandis id ſtatutum eſt, vt in paſchæ ſolemnitate vel pentecoſtes, quanto maioris celebritatis maior celebritas eſt, tanto magis ad baptizandum veniant: ceteris ſolemnitatibus infirmi tantummodo debeant baptizari: quibus quocumque tempore con-*

licinium permanentes; illuceſcente vna ſabbathorum, quæ eſt dies dominica, ieiunium ſoluite; a veſpera vſque ad galli cantum vigilantes; & in eccleſia congregati in vnum, vigiliis, orationibus & ad Deum precibus vacate, in pernoctatione veſtra, legem, prophetas, ac pſalmos legite vſque ad gallorum cantum, & *baptiſmum conferte veſtris catechumenis.*

(k) Concil. Matiſcon. II. can. III. (tom. V. concil. p. 981.)

(l) Concil. Antiſſiodor. c. XIIX. (ibid. p. 959.)

(m) Socrat. lib. V. c. XXII. p. 287. d. ἄλλο τὸ ἔθος ἐν Θεσσαλίᾳ οἶδα γινόμενον. ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ πάσχα μόνον βαπτίζουσι. Aliam conſuetudinem in Theſſalia vidi. *Solis diebus paſchæ illic baptizant.*

(n) Concil. Gerundenſ. c. IV. (tom. IV. concil. p. 1568.)

venit

venit baptiſmum non negari. SIRICIVS in epiſtola ad *Himerium* [o] epiſcopum *Tarraconenſem* in *Hiſpania* hac de re ita ſcribit: *A noſtris conſacerdotibus (quod commoti dicimus) non ratione auctoritatis alicuius, ſed ſola temeritate præſumitur, vt paſſim ac libere natalitiis Chriſti, ſeu apparitionis, nec non & apoſtolorum ſeu martyrum feſtiuitatibus innumeræ (vt adſeris) plebes baptiſmi myſterium conſequantur, quum hoc ſibi priuilegium, & apud nos, & apud omnes eccleſias, dominicum ſpecialiter cum pentecoſte ſua paſcha defendat, quibus ſolis per annum diebus, ad fidem confluentibus generalia baptiſmatis tradi conuenit ſacramenta, his duntaxat exceptis, qui ante quadraginta, vel eo amplius dies nomen dederint, & exorciſmis, quotidianisque orationibus atque ieiuniis fuerint expiati, quatenus apoſtolica illa impleatur praeceptio, vt expurgato fermento veteri noua incipiat eſſe conſperſio. Sicut ſacram ergo paſchalem reuerentiam in nullo dicimus eſſe minuendam, ita infantibus, qui nec dum loqui potuerint, per ætatem, vel his, quibus in qualibet neceſſitate opus fuerit, ſacri vnda baptiſmatis, omni volumus celeritate ſuccurri, ne ad noſtrarum perniciem tendat animarum, ſi negato deſiderantibus fonte ſalutari, exiens vnusquiſque de ſaeculo, & regnum perdat & vitam.* Tempore *Leonis* pontificis *Romani* mos in *Sicilia* inualuerat, vt baptiſmi ſacramentum numeroſius in epiphaniarum die, quam paſchali & pentecoſtali tempore celebraretur. Sed hoc ipſum *irrationabilem nouitatem* [p] vocat LEO, *Miror,* inquiens, *vos, vel praeceſſores veſtros tam irrationabilem nouitatem vſurpare potuiſſe, vt confuſo temporis vtriusque myſterio nullam eſſe differentiam crederetis inter diem, quo adoratus eſt CHRISTVS a magis, & diem, quo reſurrexit a mortuis. Vnde*, (non multo poſt pergit) *quia manifeſtiſſime patet, baptizandis in eccleſia electis hæc duo tempora (de quibus locuti ſumus) eſſe legitima* [q], *dilectionem veſtram monemus, vt nullos alios dies huic obſeruantiæ miſceatis.* Idem epiſcopos per *Campaniam* [r], *Samnium* & *Picenum* conſtitutos admonet in

(o) Siric. epiſt. ad Himer. c. II. (tom. II. concil. p. 1018.)

(p) Leo epiſt. II. ad epiſc. Siculos c. I. (tom. III. concil. p. 1297.)

(q) Ibid. c. V. (p. 1300.)

(r) Leo epiſt. LXXX. ad epiſc. Campan. c. I. (ibid. p. 1373.) Magna indignatione commoueor & multo dolore contriſtor, quod quosdam ex vobis comperi ita eſſe apoſtolicæ traditionis oblitos & ſtudio ſui erroris intentos, vt præter paſchæ feſtum, cui ſola pentecoſtes ſolemnitas comparatur, audeant ſibimet, non aliqua humanæ infirmitatis neceſſitate cogente, ſed ſola in-

alia quadam epiſtola, qua nullos, niſi graui quadam neceſſitate flagitante, diebus martyrum memoriæ ſacris baptizandos eſſe ſtatuit. Et poſt eum GELASIVS [s] aliud decretum ad epiſcopos *Lucaniæ* perſcripſit, huius quidem argumenti: *Baptizandi ſibi quiſpiam paſſim quocumque tempore nullam credat ineſſe fiduciam, præter paſchale feſtum & pentecoſtes venerabile ſacramentum, excepto dumtaxat grauiſſimi languoris incurſu: in quo verendum eſt, ne morbi creſcente periculo, ſine remedio ſalutari fortaſſis ægrotans exitio præuentus abſcedat.* Vt adeo in *Romana* & occidentalibus eccleſiis hæc generalis fuerit regula, Nullum adulta ætate hominem in caſibus ordinariis eſſe baptizandum, niſi hiſce duabus maioribus feſtiuitatibus, licet quorumdam locorum praxis a canonum præſcripto aliquantum abierit. In eccleſiis Orientalibus & in *Africa* dies epiphaniæ itidem baptiſmi adminiſtratione celebratus fuiſſe videtur. Nam præterquam, quod iam ex GREGORIO NAZIANZENO adnotauimus, VALESIVS [t] ex antiquo libro rituali, quem *typicum Sabæ* vocant, hoc die infantes apud

---

diſciplinati arbitrii libertate, ius baptiſmatis vindicare, & in natalibus martyrum, quorum finis aliter honorandus eſt quam dies dominicæ paſſionis, regenerationis celebrare myſteria, ac ſine vllis ſpiritualium eruditionibus præparationum, ita rudibus & imperitis tradere ſacramentum, vt circa renouandos nihil doctrina eccleſiaſtica, nihil in exorciſmis impoſitio manuum, nihil ipſa ieiunia, quibus vetus homo deſtruitur, operentur, neque in tanto myſterio ſalutis humanæ vlla eius diei habeatur exceptio, quo ipſum donum eſt conditum renaſcentibus. Admonemus igitur & non ſine periculo ſtatus eorum, qui hoc faciunt, proteſtamur, vt ab hac præſumtione ceſſetur, & ſummam hanc potentiſſimamque Dei gratiam non niſi in paſchali & pentecoſtes die deſiderantibus & credentibus conferatis: manente quolibet tempore grauium neceſſitatum ac periculorum conſideratione, ſecundum quam oporteat ſubuenire, ne conditione mortali coarctata infirmitas neceſſaria liberatione fraudetur, cum ſeruata, (ſicut præloquuti ſumus) duarum tantummodo feſtiuitatum reuerentia, propter multa pericula ſit cauendum, ne cuiquam aut in deſperata ægritudine, aut in hoſtilitatis incurſu, aut in timore naufragii, per ſacerdotem domini regeneratio denegetur.

(s) Gelaſ. epiſt. IX. ad epiſc. Lucan. c. X. (tom. IV. concil. p. 1191.)

(t) Valeſ. not. in Theodoret. lib. II. c. XXVII. τὴν τοῦ θείου βαπτίσματος λειτουργίαν] Hunc locum de baptiſmi ſacramento intellexerunt interpretes. Ego vero de feſto epiphaniorum die malim intelligere, quo Chriſtus in Iordane eſt baptizatus. Hunc enim diem præcipuo honore colebant Hieroſolymitani, eo quod apud ipſos Chriſtus tinctus fuiſſet: Eoque die infantes baptizari apud illos ſolebant, vt legere memini in typico monaſterii ſancti Sabæ, vbi etiam officium illius diei refertur.

Hiero-

Hieroſolymitanos baptizari ſolitos fuiſſe, obſeruauit. Et IOANNES MOSCHVS [u] eumdem morem in aliis Orientis partibus obtinuiſſe narrat. VICTOR VTICENSIS [x] perſpicue innuit, fuiſſe hoc ſolemne tempus baptizandi *Carthagine* & in eccleſiis *Africanis*. Quamquam enim epiphaniam haud nominat, facile tamen colligere poſſumus, fuiſſe vel illum diem, vel natalitium CHRISTI; dicit enim, fuiſſe paullo ante luctuoſum illum diem, quo perſecutionis *Vandalicæ* tempore, *Arianorum* inſtigante furore, epiſcopi *Africani* in exilium eiecti ſint, & eccleſia deſolata.

§. VIII.

Quibusdam in locis dies feſti apoſtolorum & martyrum, & anniverſarii dies dedicationum eccleſiarum etiam obtinuerunt.

MORIS quoque erat in quibusdam eccleſiis anniuerſarium diem dedicationis eccleſiæ ſolemne baptizandi tempus conſtituere. *Hieroſolymis* ita obtinuiſſe, poſtquam *Conſtantinus* celebrem illam eccleſiam in *Caluariæ* loco ſuper ſepulchrum ſeruatoris ædificauit, dictam *Anaſtaſin*, auctor eſt SOZOMENVS [y]. *Ex eo tempore*, inquit, *ſolemnem quotannis feſtiuitatem admodum ſplendide Hieroſolymitana celebrat eccleſia; adeo, vt BAPTISMI quoque SACRAMENTA EO DIE TRADANTVR, & per continuos ſeptem dies*

(u) Moſch. prat. ſpirit. c. CCXIV. Soruba vicus quidam eſt ad radices montis, in quo ſita eſt Cozanenſium ciuitas: In eo *baptiſterium* eſt, quod in *ſanctis epiphaniis* ſudat, qu ſudor per tres horas continuis incrementis augetur, & poſt baptiſma per actum decreſcere incipit, & tribus aliis horis ſenſim deficit.

(x) Victor de perſecut. Vandal. lib. II. bibliothec. patr. tom. VII. p. 603. (p. 1908. d. edit. MDLXXXIX.) - - quia iam tempus vrgebat, pergit cum eo comitante officio clericorum *ad fontem*. Vbi fixis genibus cum ingenti gemitu, pulſans ſingultibus cælum, criſpantem benedixit *aluenm fontis*, & cum completa ſurrexit oratione, ita cæco reſpondit: Iam tibi dixi frater Felix, peccator homo ego ſum, ſed qui te viſitare dignatus eſt, præſtet tibi ſecundum fidem tuam & aperiat oculos tuos: ſimulque vexillo crucis conſignante oculos eius, ſtatim cæcus viſum, domino reddente, recepit. Quem ſecum, quouſque vniuerſi *baptizarentur*, ibi detinuit ob hoc, ne tanto miraculo populus excitatus, virum contereret, qui receperat lumen. - - *Appropinquabat* iam futurus dies ille calumnioſus *kalendarum Februariarum*, ob eodem ſtatutis.

(y) Sozom. lib. II. c. XXVI. ἐξ ἐκείνου δὲ ἐτήσιον ταύτην ἑορτὴν λαμπρῶς μάλα ἄγει ἡ τῶν Ἱεροσολύμων ἐκκλησία· ὡς καὶ μυήσεις ἐν αὐτῇ τελεῖσθαι καὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἐφεξῆς ἐκκλησιάζειν συνιέναι τε πολλοὺς σχεδὸν ἐκ πάσης τῆς ὑφ᾽ ἥλιον, οἳ

collecta ſiant; multique ex omni fere terrarum orbe conueniant, qui huius feſtiuitatis tempore ad ſacra loca perluſtranda vndique occurrunt. VALESIVS [z] ex diuerſis auctoribus, *chronico Alexandrino*, NICEPHORO, *menologio Græcorum*, & *typico Sabæ* probare adlaborat, huius eccleſiæ encænia XIII. die Septembris fuiſſe celebrata; ne quis hoc tempus in feſtiuitatem paſchalem & pentecoſtalem, alia ſolemniora baptiſmi tempora, ſimul incidere exiſtimet. Num eadem conſuetudo in vllis aliis eccleſiis obtinuerit, ignoratur; neque vero coniectura improbabilis eſt, eam obtinuiſſe, quod eccleſia *Hieroſolymitana* aliis exemplo eſſe, & nonnumquam omnium eccleſiarum mater vocari ſolebat. Mos baptizandi in diebus apoſtolorum & martyrum memoriæ ſacris, in multis per *Galliam* & *Hiſpaniam* eccleſiis videtur inualuiſſe. Verum hic multis in canonibus damnatus fuit & prohibitus, adeoque vt antiqua conſuetudo ſpectari nequit, eo quod potius præſcriptarum regularum eccleſiæ eſſet violatio, quæ hoc in caſu ſine vllo detrimento obſeruari poterant, quando baptiſmum quouis tempore conferendi libertas, vrgente ſubita quadam neceſſitate, indulta fuit.

§ IX.

Nulla iſtiusmodi ſtata tempora apoſtolorum ætate.

EQVIDEM in prima euangelii per orbem terrarum adnuntiatione nuſpiam homines ad obſeruandum ſtata baptiſmi tempora fuerunt obligati, quia apoſtoli nullam hac de re legem præſcripſerunt. Ipſimet quouis tempore, vt res & occaſio ſe dabat, indiſcriminatim baptizabant, hanc circumſtantiam iudicio & prudentiæ ſucceſſorum ſuorum in eccleſia, vt ex ratione & pietatis ductu agerent, in totum relinquentes. Hoc ipſum ex *actis apoſtolorum*, & ſubſequutæ hiſtoriæ eccleſiaſticæ monumentis, ſibi inuicem comparatis, ſat luculenter patet. *Commentariorum in epiſtolas Paulinas* auctor, qui ſub nomine ſcripſit AMBROSII, hanc differentiam in diſciplina eccleſiaſtica pri-

καθ' ἱστορίαν τῶν ἱερῶν τόπων, πάντοθεν συντρέχουσι κατὰ τὸν καιρὸν ταύτης τῆς πανηγύρεως

(z) Valeſ. diſſert. de Anaſtaſ. & martyrio Hieroſolym. ad calcem Euſebii p. 306. (p. m. 15.) Encænia eccleſiæ ſanctæ reſurrectionis XIII. die Septembris quotannis celebrantur, vt legitur in menologio Græcorum & in typico ſancti Sabæ XIII. die Septembris, *τὰ ἐγκαίνια τῆς ἁγίας Χριστοῦ ἀναστάσεως.*

orum

orum & ſequentium temporum probe notauit. *Primum*, inquit [a], *omnes docebant, & omnes baptizabant, quibuscumque diebus vel temporibus fuiſſet occaſio. Nec enim Philippus quaſiuit aut diem, quo eunuchum baptizaret; neque ieiunium interpoſuit. Neque Paulus & Silas tempus diſtulerunt, quo optionem carceris baptizarent cum omnibus eius. Neque Petrus diaconos habuit, aut diem quaſiuit, quando Cornelium cum omni domo eius baptizauit. - - At vbi omnia loca circumplexa eſt eccleſia, conuenticula conſtituta ſunt, & rectores, & ceteri officia in eccleſia ordinati ſunt. Hinc ergo eſt, vnde nunc neque diaconi in populo prædicant, neque clerici vel laici baptizant; neque quocumque die credentes tinguntur, niſi agri.* Id, quod differentiam hac in re videtur feciſſe, diſcrimen erat inter feruidum & promtum ſtudium primorum conuerſorum, & eorum, qui poſtea acceſſerunt. Nam eccleſia progreſſu temporis cum candidatis baptiſmi, cum propter ruditatem & negligentiam eorum, tum ideo, quod frequenter in priſtinas noxas relaberentur, paullo lentius cautiusque in inſtitutione ac exploratione agendum eſſe iudicabat. Atque hoc modo factum, vt in quibusdam frequentioribus ciuitatibus ſæpenumero ingens hominum multitudo ſimul baptizaretur. Sic PALLADIVS in vita CHRYSOSTOMI [b] obſeruat, quod *Conſtantinopoli* tria millia hominum in maiori quadam feſtiuitate baptiſmum vna ſuſceperint. Et hæc ratio fuit, cur diaconi in vrbe *Roma*, quibus alioquin nulla prorſus occaſione, ne ipſo quidem infirmitatis tempore, baptizare licuit, diebus feſtis paſchalibus, ad hoc faciendum fuerint admiſſi; quia videlicet ingens populi multitudo ad recipiendum baptiſmum eo tempore confluebat, quemadmodum ex aliquo canone concilii cuiusdam *Romani* alibi [c] oſtendimus.

(a) Ambroſ. comment. in Epheſ. IV.

(b) Pallad. vit. Chryſoſtom. c. IX. (p. 86. edit. Pariſ. MDCLXXX.) τῇ ἐπαύριον ἐξελθὼν ὁ βασιλεὺς, τοῦ γυμνασθῆναι ἐν τῷ παρακειμένῳ πεδίῳ, εἶδεν τὸν ἄσπορον γῆν, τὴν περὶ τὸ Πέμπτον, λευχειμονοῦσαν· καὶ ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἄνθους τῶν νεοφωτίστων· ἦσαν γὰρ ἀμφὶ τοὺς τρισχιλίους· ἤρετο παρὰ τῶν δορυφόρων τίς ἡ λογὰς τῶν ἐκεῖ συνηθροισμένων. Die ſequenti egreſſus imperator, vt ſeſe exerceret in vicino campo, vidit agrum circa Pemptum, ſeu Quintum, non conſitum & candentem, & ſtupefactus adſpectu coloris *nuper baptizatorum*, [*erant enim ad tria ferme millia*] ſatellites rogat, quinam eſſet illic congregatorum cœtus.

(c) Scholaſt. *hiſt. of Lay-Baptiſm*, chap. I. p. 19.

§. X.

§. X.

Quatenus iſtæ regulæ ſubſequutis temporibus obligarint.

VERVMTAMEN quando iſtæ regulæ ſtrictiſſime obſeruabantur, erant nihiloſecius diuerſi caſus, in quibus eas migrari, hominesque earum obligatione ſolui, conſultum eſſe videbatur. Infirmitas & extrema quædam neceſſitas iuſtam dabant exceptionem, vti iam ante vidimus, in omnibus eccleſiæ vniuerſalis canonibus. Quorumdam etiam catechumenorum docilitas & proficiendi ſtudium, quo alios ſui ordinis antecellebant, maturius baptiſmi priuilegium illis conciliabat, ſi quidem eius deſiderium teſtarentur, neque ſolemnius aliquod tempus exſpectare neceſſum habebant, præſertim in eccleſiis Orientalibus; quemadmodum ex CHRYSOSTOMI & BASILII adhortationibus colligi poteſt, quibus eos, quos ad baptiſmum digne præparatos norant, ad illum prima quaque opportunitate, ſine vlla maioris cuiusdam ſolemnitatis exſpectatione, ſuſcipiendum invitabant. *Tempus opportunum*, inquit CHRYSOSTOMVS [*d*], *exſpectas quadrageſimæ. Qua gratia? Numquid enim amplius habet illud tempus? Ipſi apoſtoli non in paſcha donati ſunt hac gratia, ſed alio tempore. Præterea quum baptizarentur tria millia & quinque millia, non erat paſcha tempus. Similiter, quum baptizaretur Cornelius & eunuchus aliique complures. Proinde, ne tempus exſpectemus, ne quando fiat, vt dum cunctamur & procraſtinamus, diſcedamus hinc inanes vacuique tantis bonis.* BASILIVS [*e*] ait: *Tempus aliud aliis accommodatum, ſomni proprium, aliud vigiliæ, belli item & pacis: baptiſmi vero tempus vita homini tota. - - Tempus aliud alii opportunum negotio, ad baptiſmi vero ſalutem quodlibet tempus accommodum eſt, ſiue dies ſit, ſiue nox, ſiue hora, ſeu qualecumque temporis momentum etiam minutiſſimum.*

(*d*) Chryſoſtom. hom. I. in act. tom. IV. p. 611. edit. Seuil. (tom. III. p. 16. edit. Francof.) ἀλλὰ τὸν καιρὸν ἀναμένεις τῆς τεσσαρακοστῆς; τίνος ἕνεκεν; μὴ γὰρ ἔχει τι πλέον ἐκεῖνος ὁ καιρός; οἱ γοῦν ἀπόστολοι οὐκ ἐν τῷ πάσχα κατηξιώθησαν τῆς χάριτος, ἀλλ᾽ ἐν ἑτέρῳ καιρῷ. καὶ οἱ τρισχίλιοι, καὶ οἱ πεντακισχίλιοι ὅτε ἐβαπτίσθησαν, πάσχα οὐκ ἦν καιρός· καὶ ὁ Κορνήλιος, καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἕτεροι πλείους· μὴ τοίνυν καιρὸν ἀναμένωμεν, μήποτε μέλλοντες καὶ ἀναβαλλόμενοι ἀπέλθωμεν κενοὶ καὶ ἔρημοι τοσούτων ἀγαθῶν.

(*e*) Baſil. exhortat. ad bapt. hom. XIII. tom. I. p. 409. a. b. καιρὸς μὲν οὖν ἄλλοις ἄλλος ἐπιτήδειος· ἴδιος ὕπνου, καὶ ἴδιος ἐγρηγόρσεως· ἴδιος πολέμου, καὶ ἴδιος εἰρήνης· καιρὸς δὲ βαπτίσματος ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος· - - πᾶς οὖν χρόνος εὐκαιρίαν ἔχει πρὸς τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος σωτηρίαν, κἂν νύκτα εἴπῃς, κἂν ἡμέραν, κἂν ὥραν, κἂν στιγμὴν χρόνου, κἂν τι βραχύτατον.

Et

Et NAZIANZENVS [*f*] cauſſis reſpondens, quas homines dilationi baptiſmi prætexebant, dicentes: *Luminum diem exſpecto: paſchatis feſtum pluris facio: pentecoſten exſpectabo;* perſpicue docet, ſibi melius videri & conſultius, vt homines baptiſmum non prorogent, ad eum recipiendum digne præparati, ne forte veniat repente vitæ finis in die, quam non exſpectent, & in hora, quam ignorent. Atque hoc intuitu vera ſunt, quæ TERTVLLIANVS [*g*] ſub finem ſermonis ſui hac de re ait: *Omnis dies domini eſt, omnis hora, omne tempus habile baptiſmo: ſi de ſolemnitate intereſt, de gratia nihil refert.* Vt adeo iſta ſolemnia tempora ex ſcitis rationibus ab eccleſia fuerint præſtituta, & ex æque idoneis rationibus negligi potuerint, ſi vel grauior corporis infirmitas, vel quorumdam proficientium ſtudium & celeritas ſolemnia baptiſmi tempora anticipare ſuaderet, quæ, vt reliquæ partes diſciplinæ omnes ad ædificationem, non ad deſtructionem, ſpectabant.

§. XI.

Baptiſmus ad nullum certum locum adſtrictus apoſtolorum temporibus.

SIMILIS obſeruatio de loco baptiſmi fieri poteſt: hic enim pro ſtatu ac rebus eccleſiæ itidem variabat. Apoſtolorum ætate & aliquanto poſt, antequam eccleſiæ & baptiſteria generatim eſſent erecta, quocumque loco baptizabant, prout ad eam rem erat occaſio. Sic *Ioannes* baptizabat in *Iordane*, *Philippus* eunuchum in *ſolitudine* baptizabat, *Paulus* carceris cuſtodem *domi ſuæ*. Ita TERTVLLIANVS *Petrum* [*h*] in *Tiberi* conuerſos ſuos tinxiſſe dicit, vt *Ioannes* in *Iordane* fecerit, nullamque diſtinctionem eſſe adfirmat, mari quis an ſtagno, flumine an fonte, lacu an alueo diluatur, omnes enim aquas de priſtina ordinis prærogatiua ſacramentum ſanctificationis conſequi, inuocato Deo. Superuenire enim ſtatim ſpiritum de cælis & aquis ſupereſſe, ſanctificantem eas de ſemetipſo, & ita ſanctificatas vim ſanctificandi combibere. In hunc modum auctor *recognitionum* ſub nomine CLEMENTIS ROMANI [*i*] *Pe-*

(*f*) Nazianz. orat. XL. de bapt. p. 654. Vid. ſupra §. V. not. (1) pag. 241.
(*g*) Tertull. de bapt. c. XIX.
(*h*) Tertull. de bapt. c. IV.
(*i*) Clem. recognit. lib. IV. c. XXXII. Vt in præſenti quidem tempore diluantur

Digitized by Google

trum apoſtolum repræſentat populo prædicantem & dicentem, peccata ipſorum dilui poſſe per aquam fontis aut fluminis, aut aliam maris, ſi inuocato ſuper ſe ſacroſanctæ TRINITATIS nomine baptizentur. Suum quoque ipſius & aliorum quorumdam baptiſmum, vt a *Petro* in certis fontibus [*k*] *Syriæ* mari contiguis datum deſcribit. Et hoc ad ætatem vsque *Iuſtini Martyris* & *Tertulliani* videtur durauiſſe. TERTVLLIANVS [*l*] enim de adeuntibus aquas, ibique non minus, quam aliquanto prius in eccleſia renuntiantibus diabolo loquitur. Et IVSTINVS MARTYR [*m*] huius negotii deſcribens cærimoniam, baptizandum eo adduci dicit, vbi aqua ſit, atque eo regenerationis modo, quo reliqui chriſtiani regenerati ſint, regenerari.

§. XII.

Sequentibus temporibus ad eccleſiæ baptiſteria adſtrictus.

VERVM poſterioribus temporibus baptiſteria ædificata ſunt eccleſiis contigua, & regulæ datæ, vt baptiſmus ordinarie non niſi in illis conferretur. IVSTINIANVS in nouella quadam ſua [*n*] priſcis ſancitum eſſe dicit legibus, nulli penitus eſſe li-

peccata veſtra per aquam fontis aut fluminis, aut etiam maris, inuocata ſuper vos trino beatitudinis nomine.

Clementin. hom. IX. n. XIX. ἐν δὲ τῷ παρόντι ἀενάῳ ποταμῷ, ἢ πηγῇ, ἐπείγε κἂν θαλάσσῃ ἀπολουσάμενοι ἐπὶ τῇ τρισμακαρίᾳ ἐπονομασίᾳ, οὐ μόνον τὰ ἐνδομυχοῦντα ὑμῖν πνεύματα ἀπελάσαι δυνήσεσθε, ἀλλὰ κ. τ. λ. In præſenti, perenni *flumine*, vel *fonte*, aut etiam *mari* loti in ter beata inuocatione; non ſolum latitantes in vobis ſpiritus poteritis expellere, ſed, cetera.

(*k*) Clem. recognit. lib. VI. n. XV. *In fontibus, qui contigui habentur mari, perennis aquæ mihi baptiſmum dedit.* Cumque pro regenerationis gratia diuinitus mihi collata, feriati cum fratribus & læti eſſemus; Petrus eos, qui ad præcedendum fuerant ordinati, proficiſci Antiochiam iubet, atque ibi tres alios exſpectare menſes: quibus profectis, ipſe eos, qui fidem domini plene receperant, deducens ad *fontes*, quos *mari contiguos* ſupra diximus, *baptizauit*.

(*l*) Tertull. de coron. c. III. Aquam adituri, ibidem, ſed & aliquanto prius in eccleſia ſub antiſtitis manu conteſtamur, nos renuntiare diabolo, cetera.

(*m*) Iuſtin. apol. II. p. 93. ἔπειτα ἄγονται ὑφ' ἡμῶν ἔνθα ὕδωρ ἐςὶ, καὶ τρόπον ἀναγεννήσεως, ὃν καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἀνεγεννήθημεν, ἀναγεννῶνται.

(*n*) Iuſtinian. nouel. LVIII. καὶ τοῖς πάλαι διηγορευμένοις νόμοις, ὥςε μηδενὶ παντελῶς εἶναι παῤῥησίαν οἴκοι τὰ ἱερώτατα πράττειν - - ἀλλ' εἰ μὲν οἴκοις οὕτως ἁπλῶς τινὲς ἔχειν οἴονται δεῖν ἐν τοῖς ἑαυτῶν ἱεροῖς, εὐχῆς δὲ καὶ μόνης χάριν, καὶ οὐδενὸς πραττομένου παντελῶς τῶν, ὅσα τῆς ἱερᾶς καθέστηκε λειτουργίας, τοῦτο αὐτοῖς ἐφεῖσθω. Licenti.

centiam, domi, quæ ſacratiſſima ſint, agere. Poſſe quidem aliquos in domibus ſuis habere priuata oratoria, precationis videlicet gratia, baptiſmum autem vel euchariſtiam in illis adminiſtrare, eis non permitti, niſi ſpeciali epiſcopi loci venia. Iſtiusmodi baptiſmata frequenter in antiquis conciliis, ſub appellatione παραβαπτισμάτων improbantur. Exempli cauſſa, in concilio *Conſtantinopolitano* ſub *Menna*, [o] *Zoaras* monachus incuſatur, quod, quamquam imperator baptiſmata priuatim fieri edicto interdixerit, ille tamen, tali interdicto contemto, in privatis ædibus parabaptizauerit in die paſchatis non paucos. Edictum, ad quod ſynodus reſpicit, alia *Iuſtiniani* nouella [p] erat, contra *Seuerum* eiusque ſectatores facta, qui eccleſia eiecti in privatis ædibus agebant conuentus, accedentes recipiebant, parabaptizabant, illisque euchariſtiam diſtribuebant. Quod *parabaptiſmatum* genus illic damnatur. Ita quoque in libello monachorum, *Mennæ* & reliquis iſtius concilii patribus exhibito, iſtæ baptiſmatis & euchariſtiæ adminiſtrationes in priuatis domibus dicuntur altaria & baptiſteria erecta [q] in oppoſitum veri altaris & ſancti fontis ſeu lauacri eccleſiæ: quo nomine frequenter in iſtius concilii actionibus [r] reiiciuntur. Et in concilio

ſcis ſancitum eſt legibus, nulli penitus eſſe licentiam, domi quæ ſacratiſſima ſunt agere. - - Sed ſi quidem domos ita ſimpliciter aliqui habere putant oportere in ſacris ſuis, orationis videlicet ſolius gratia, & nullo celebrando penitus horum, quæ ſacri ſunt myſterii, hoc eis permittimus.

(o) Concil. Conſtant. ſub Menna act. I. p. 70. edit. Crab. (p. 25. c. d. tom. V. conc. edit. Labb.) Καίπερ τοῦ εὐσεβεστάτου ἡμῶν βασιλέως κελεύσαντος, μήτε παρασυνάξαι, μήτε παραβαπτίσαι, Ζωορᾶς ὅμως νῦν τῆς τοιαύτης καταφρονήσας κελεύσεως κατεβάπτισεν ἐν τῇ τοῦ πάσχα ἡμέρᾳ οὐκ ὀλίγους.

(p) Iuſtin. nouel. XLII. c. III. Θεσπίζομεν ἕκαστον τῶν τοιούτων τὴν ἡσυχίαν ἄγειν, καὶ μήτε συγκαλεῖν εἰς ἑαυτὸν τινὰς, μήτε προσιόντας δέχεσθαι, ἢ παραβαπτίζειν θαῤῥεῖν, ἢ τὴν ἱερὰν κοινωνίαν ῥυπαίνειν, καὶ ταύτης μεταδιδόναι τισίν. Sancimus, quemlibet talium ſilentium ducere & non conuocare aliquos ad ſe, neque accedentes recipere, aut *parabaptizare* audere, aut ſacram communionem ſordidare & ipſam aliquibus tradere.

(q) Libel. monachor. in act. I. conc. ſub Menna ap. Crab. tom. II. p. 28. (p. 24. edit. Labb. d.) ἐν αὐτοῖς τοῖς ἰδιωτικοῖς οἴκοις, καὶ ἐν προαστείοις θυσιαστήρια καὶ βαπτιστήρια ἀντεγείροντες τῷ ἀληθινῷ θυσιαστηρίῳ καὶ τῇ ἁγίᾳ κολυμβήθρᾳ.

(r) Epiſt. monachor. II. Syric. in act. I. ibid. p. 67. (p. 41. edit. Labb.) καταπατοῦντες τὴν κρατοῦσαν ἐκκλησιαστικὴν εὐκοσμίαν τε καὶ κατάστασιν, ἐκ τῶν καθ' ἡμέραν παρασυνάξεων καὶ παραβαπτισμάτων ὑπ' αὐτοῦ πλημμελῶν. Peſſun-

 Trulla-

Trullano decretum illud his verbis renouatum legimus: [*s*] *In æde oratoria, quæ eſt intra domum, baptiſmus ne paragatur: ſed qui illuminatione ab omnibus ſordibus aliena digni habendi ſunt, ad catholicas eccleſias accedant, & hoc illic munere perfruantur. Si quis autem, quæ a nobis conſtituta ſunt, non ſeruare conuictus fuerit, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſi autem laicus, ſegregetur.*

§. XIII.

Excepto, ſi qua interceſſiſſet infirmitas, vel epiſcopus, ſingulari quadam adductus neceſſitate, veniam in contrarium dediſſet.

Iam vero omnes iſtæ leges ac regulæ ad decentiam & bonum ordinem in eccleſia conſeruandum ſpectabant, vt baptiſmus præſente vniuerſa eccleſia, cuius membra homines illum recipientes tum efficiebantur, perageretur, & omnes illic congregati eorum admiſſionem ſpectare poſſent & teſtari. Qua de cauſſa minus conſultum erat permittere, vt hoc vel in hæreticorum conuenticulis, vel in ædibus priuatis fieret. Verum tamen in neceſſitatis, infirmitatis, incarcerationis, profectionis & ſimilibus caſibus iſtæ regulæ obligare non poterant; nam ordinariis duntaxat præſcriptæ erant caſibus. Hinc ſæpius de martyribus in cuſtodia baptizatis, de clinicis, vt vocabantur, qui in lecto & ægroti baptiſmum receperint, aliisque in itinere maritimo vel terreſtri baptizatis, relatum legimus, qui hanc eccleſiæ regulam migraſſe non iudicabantur, quia neceſſitas baptiſmum eorum legitimum reddebat. Interdum etiam baptiſmum in priuatis oratoriis de epiſcopi ſententia adminiſtrari, licitum erat, quemadmodum tum lex IVSTINIANI tum canones eccleſiaſtici in quibusdam locis decreuerunt. Nam concilium *Agathenſe* [*t*] in *Gallia* ſacram communionem in oratoriis ru-

dat eccleſiaſticum ornatum atque ſtatum per conuenticula & *falſa baptiſmata*

(*s*) Concil. Trullan. can. LIX. (tom. VI. concil. p. 1170.) Μηδαμῶς ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ ἔνδον οἰκίας τυγχάνοντι βάπτισμα ἐπιτελείσθω· ἀλλ' οἱ μέλλοντες ἀξιοῦσθαι τοῦ ἀχράντου φωτίσματος, ταῖς καθολικαῖς προσερχέσθωσαν ἐκκλησίαις, κἀκεῖσε τῆς δωρεᾶς ταύτης ἀπολαυέτωσαν· εἰ δέ τις ἁλῷ τὰ παρ' ἡμῶν ὁρισθέντα μὴ φυλάττων, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω, εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

(*t*) Concil. Agath. c. XXI. Si quis etiam extra parochias, in quibus legitimus eſt ordinariusque conuentus, oratorium in agro habuerit, reliquis feſtiuita-

ſticani

ſticanis quouis tempore, maioribus feſtiuitatibus non exceptis, celebrari, ſi epiſcopi venia id fiat, permittit: adeoque rationi congruum eſt ſtatuere, quod, vbi euchariſtia permiſſa fuit, baptiſmus quoque potuerit adminiſtrari, etiamſi non propriae parochiales fuerint vel baptiſmales eccleſiæ. Concilium *Illiberritanum* [u] in *Hiſpania* de diaconis loquitur, regentibus plebem & baptizantibus in locis, vbi nec epiſcopus nec presbyter fuerit, quæ loca villas fuiſſe ab eccleſia matrice aliquantum ſeiunctas, fas eſt, ſtatuamus, in quibus tamen commoditatis gratia baptiſmus opera diaconi adminiſtrari potuit. Sicut & HIERONYMVS [x] teſtatur, quando homines in viculis & caſtellis, & remotioribus ab eccleſia epiſcopi locis, per presbyteros & diaconos baptizari dicit. Vt adeo, licet eccleſia epiſcopi ordinarius baptiſmatis locus eſſet, (vti ipſemet præcipuus eius miniſter erat, publicumque baptiſterium ipſius ſolum eccleſiæ adiacebat;) ex idoneis tamen rationibus, ipſo mandante & permittente, baptiſmus in aliis locis, iis præſertim, quæ quædam eſſent eccleſiæ ſecundariæ, adminiſtrari potuerit. De cuiusmodi eccleſiis earumque diuerſis diſtinctionibus ab eccleſia matrice ſeu epiſcopali diximus ſigillatim, quando de eccleſiis ex inſtituto loquuti ſumus.

LIBRI VNDECIMI

CAPVT SEPTIMVM

DE ABRENVNTIATIONE ET PROFESSIONE, AB OMNIBVS PROXIME ANTE BAPTISMVM FACTA.

§. I.

Tria ab omnibus iam iam baptizandis requiſita. Primum *erat abrenuntiatio diaboli.*

tibus vt ibi miſſas teneat propter fatigationem familiæ, iuſta ordinatione permittimus.

(u) Concil. Illiberrit. can. LXXVII. Si quis diaconus regens plebem ſine epiſcopo vel presbytero aliquos baptizauerit, epiſcopus eos per benedictionem perficere debebit.

(x) Hieron. dial. cum Lucifer. c. IV. Si ad epiſcopi tantum imprecationem ſpiritus ſanctus defluit: lugendi ſunt, qui in viculis, aut caſtellis, aut in remotioribus locis per presbyteros & diaconos baptizati ante dormierunt, quam ab epiſcopis inuiſerentur.

QVANDO catechumenos ad baptiſmi vsque locum, hoc eſt eccleſiæ baptiſterium, perduximus; conſiderandum nunc nobis eſt, quemadmodum ex diſciplina eccleſiæ cum illis proxime ante baptiſmum actum fuerit. Et heic primo loco obſeruandum eſt, tria ab ipſis eo temporis momento neceſſario & abſolute fuiſſe requiſita, videlicet formalem & ſolemnem abrenuntiationem diaboli, profeſſionem fidei ſecundum verba recepti cuiusdam ſymboli, & ſponſionem ſeu ſtipulationem, ſub *CHRISTO* ſeſe obedienter ac fideliter futuros, ſiue ad chriſtianæ religionis leges ac regulas ſe compoſituros. Quamquam enim iſta iam ante, durante inſtitutionis tempore, ab ipſis quodam modo requirebantur, nunc tamen ſolemniorem & magis publicam eorum profeſſionem facere coram concione debebant. Ad duplicem hanc profeſſionem TERTVLLIANVS [a] videtur reſpicere, quando ait: *Aquam* (baptiſmum recipiendi gratia) *adituri, ibidem, ſed & aliquanto prius in eccleſia, ſub antiſtitis manu conteſtamur, nos renuntiare diabolo & pompæ & angelis eius.*

§. II.

Formula huius abrenuntiationis eiusque ſenſus.

ABRENVNTIATIONIS huius formulam ab auctore *conſtitutionum* perfectius traditam habemus his verbis: *Renuntio ſatanæ, & operibus eius, & pompis eius* [b], *& cultibus eius, & angelis eius, & inuentis eius, ac omnibus, quæ ſub eo ſunt.* Nonnulli rem magis circumſcripte breuiusque exprimunt, vti CYPRIANVS [c], qui id vocat renuntiare ſæculo, & interdum diabolum & ſæculum coniungit, vt quum de lapſis quemdam, qui ad ſacrificandum in capitolio iuerat, rogat: *Stare* [d] *illic potuit Dei ſeruus, & loqui & renuntiare CHRISTO, qui iam diabolo renuntiarat & ſæculo?* Atque ita in AMBROSIO [e] habemus: *Ingreſſus es regenerationis ſacrarium, repete, quid interrogatus ſis; recognoſce, quid*

(a) Tertull. de coron. milit. c. III.

(b) Conſtit. apoſt. lib. VII. c. XLI. Ἀποτάσσομαι τῷ σατανᾷ, καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ καὶ ταῖς πομπαῖς αὐτοῦ, καὶ ταῖς λατρείαις αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτόν.

(c) Cypr. epiſt. VII. al. XIII. ad Rogatian. p. 37. (p. 190. edit. Fell. Amſtelod. MDCC.) Sæculo renuntiaueramus, quum baptizati ſumus.

(d) Cypr. de lapſis p. 125. (p. 89. edit. cit.)

(e) Ambroſ. de initiatis c. II.

reſpon-

reſponderis. Renuntiaſti diabolo & operibus eius, mundo & luxuriæ eius ac voluptatibus. HIERONYMVS [*f*] ſimiliter diabolum & mundum coniungit. *Renuntio tibi, diabole, & pompæ tuæ & vitiis tuis, & mundo tuo, qui in maligno poſitus eſt.* Aliquando etiam ſpectacula diſerte in hac renuntiandi formula memorantur, vti in illa SALVIANI: *Abrenuntio diabolo, pompis, ſpectaculis & operibus eius.* Chriſtianos enim, *Romanorum* ludos ſpectandi ſibi ſumentes libertatem, hunc in modum adloquitur: [g] *Quæ eſt in baptiſmo ſalutari chriſtianorum prima confeſſio? Quæ ſcilicet, niſi vt renuntiare ſe diabolo cum pompis eius atque ſpectaculis, & operibus proteſtentur? Ergo ſpectacula & pompæ, etiam iuxta noſtram profeſſionem, opera ſunt diaboli. Quomodo, o! chriſtiane, ſpectacula poſt baptiſmum ſequeris, quæ opus eſſe diaboli confiteris? Renuntiaſti ſemel diabolo & ſpectaculis eius, ac per hoc neceſſe eſt, prudens & ſciens, dum ad ſpectacula remeas, ad diabolum te redire cognoſcas. Vtrique enim rei ſimul renuntiaſti, & vnum vtrumque eſſe dixiſti. Si ad vnum reuerteris, ad vtrumque remeaſti.* TERTVLLIANVS eodem argumento vtitur, vt chriſtianos a *Romanis* ſpectaculis retineat. *Quum aquam ingreſſi*, inquiens, *chriſtianam fidem in legis ſuæ verba profitemur, renuntiaſſe nos diabolo & pompæ & angelis eius, ore noſtro conteſtamur.* Ad eorum autem turpitudinem eo magis detegendam idololatriæ etiam illa incuſat. Ait enim [*h*]: *Quid erit ſummum ac præcipuum, in quo diabolus & pompæ & angeli eius cenſeantur, quam idololatria? - - Igitur ſi ex idololatria vniuerſam ſpectaculorum paraturam conſtare conſtiterit, indubitate præiudicatum erit, etiam ad ſpectacula pertinere renuntiationis noſtræ teſtimonium in lauacro, quæ diabolo & pompæ & angelis eius ſint mancipata ſcilicet per idololatriam.* Ad eundem modum contra omnia iſta officia & honores ſæculares [*i*] argumentatur, quibus fungi nemo poterat, quin in ſuperſtitioſorum rituum & cærimoniarum partem veniret; cuiusmodi

(*f*) Hieron. com. in Matth. XXV, 26.

(*g*) Salvian. de prouident. lib. VI. p. 197. (pag. 209. edit. Rittersh. Norribergæ MDCXXIII.) Vid. Cyrill. catech. myſt. I. n. IV. cit. ſub litt. (l) pag. ſeq.

(*h*) Tertull. de ſpectac. c. IV.

(*i*) Tertull. de coron. milit. c. XIII. Hæ erant pompæ diaboli & angelorum eius, officia ſæculi, honores, ſolemnitates poſtulatrices, falſa vota, humana ſeruitia, laudes vanæ, gloriæ turpes: & in omnibus iſtis idololatria, in ſolo quoque cenſu coronarum, quibus omnia iſta redimita ſunt.

erant

erant officia flaminum & multa alia ; vbi qui coronam ſiue ſertum floream geſtabant, vel ludos quosdam publicos exhibebant populo, quod facere iſtiusmodi officiorum ratio exigebat, idololatriæ crimine ſe obſtringebant, etiamſi a craſſiori actu, offerendi incenſa & ſacrificia idolis, ſe abſtinerent. Atque ita concilium *Illiberritanum* [*k*] flamines, qui publicos ludos populo exhibuerint (quod *munus dare* vocat) etiamſi a ſacrificiis abſtinuerint, per omnem vitam eccleſia eiici, & non niſi morti iam vicinos ad eccleſiæ communionem admitti iubet. Vnde planum eſt & perſpicuum, ſuperſtitioſæ gentilitatis temporibus omnia iſta officia & munera, quæ homines ad exhibendos populo ludos publicos & ſpectacula obligarint, renuntiationi in pompas & opera diaboli fuiſſe incluſa, eo quod idololatriæ vitiis eſſent contaminata. Verum SALVIANI ætate omnis iſta idololatria abolita erat, & iſtæ pompæ ac ſpectacula non amplius in idolorum honorem exhibebantur : nihilominus tamen tantum adhuc vanitatis, laſciuiæ & impietatis in ſe habebant, vt de illis tamquam diabolicis, turpibus & homine chriſtiano indignis rebus iuſtæ fierent querelæ; adeoque illicitis iſtis pompis, quibus chriſtianus quilibet in baptiſmo credebatur renuntiaſſe, adnumerabantur. CYRILLVS HIEROSOLYMITANVS, qui, poſtquam idololatria magnam partem deſtructa erat, ſcripſit, adhuc impietatis & crudelitatis ſpectacula iſta incuſat [*l*] &

(*k*) Concil. Illiberrit. c. III. Item flamines, qui non immolauerint, ſed munus tantum dederint, eo quod ſe a funeſtis abſtinuerint ſacrificiis, placuit in fine eis præſtari communionem, acta tamen legitima pœnitentia.

(*l*) Cyrill. catecheſ. myſtagog. I. n. IV. Εἶτα λέγεις καὶ πάσῃ τῇ πόμπῃ αὐτοῦ· πόμπη δὲ διαβόλου ἐςὶ θεατρομανίαι καὶ ἱπποδρομίαι, κυνηγέσια, καὶ πᾶσα τοιαύτη ματαιότης, ἧς εὐχόμενος ἐλευθερωθῆναι ὁ ἅγιος, τῷ Θεῷ λέγει· ἀπόςρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τῷ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα· μὴ περισπούδαςός σοι ἔςω ἡ θεατρομανία, ἔνθα τὰς ἀσελγείας τῶν μίμων ὄψῃ ὕβρεσι πεπραγμένας, καὶ πάσῃ ἀσχημοσύνῃ, ἐκτεθηλυσμένων τε ἀνδρῶν ἐμμανεῖς ὀρχήσεις, μήτε τοὺς ἐν κυνηγίαις ἑαυτοὺς θηρίοις ἐκδιδόντας, ἵνα τὴν ἀθλίαν κολακεύσωσι γαςέρα; οἳ, ἵνα κοιλίαν τροφαῖς θεραπεύσωσιν, αὐτοὶ γαςρὸς ἀτιθάσων ἀληθῶς τροφὴ γίνονται θηρίων. ἵνα δὲ δικαίως εἴπω, ὑπὲρ οἰκείου Θεοῦ, τῆς κοιλίας, τὴν ἑαυτῶν ζωὴν κατὰ κρημνῶν μονομαχοῦσι· φεῦγε καὶ τὰς ἱπποδρομίας, τὸ ἐμμανὲς θέαμα, καὶ ψυχὰς ἐκτραχηλίζον· ταῦτα γὰρ πάντα πομπή ἐςι τοῦ διαβόλου. Poſtea dicis: *Et omni pompæ illius.* Pompa diaboli eſt, in theatris ſpectacula, in hyppodromo curſus equorum, & venationes, & reliqua omnis eiusmodi vanitas: a qua poſtulans liberari ſanctus ille Dei, *Auerte*, inquit, *oculos meos, ne videant vanitatem.* Non ergo ſis curioſus

cat-

Digitized by Google

catechumenis ſuis hanc profeſſionis ſuæ in baptiſmo faciendæ partem exponens, pompis diaboli accenſet.

§. III.

Abrenuntiationis antiquitas. A non nullis ab apoſtolorum praxi deriuata.

ABRENVNTIATIONIS huius antiquitas ex omnibus ſcriptoribus, qui de baptiſmo quidpiam dixerunt, conſtat. Et a nonnullis quidem ex ipſa apoſtolica inſtitutione & praxi deriuatur. Ita enim locum illum *Pauli 1.* ad *Timotheum* VI, 12. *Apprehende vitam æternam, ad quam & vocatus es, & profeſſus præclaram illam profeſſionem in conſpectu multorum teſtium*, interpretantur. Auctores commentationum ſub nominibus AMBROSII & HIERONYMI, qui HILARIVS diaconus *Romanus*, & PELAGIVS eſſe exiſtimantur, hanc huius loci dant interpretationem: *Confeſſus es bonam confeſſionem* [*m*] *in baptiſmo, renuntiando ſæculo & pompis eius, coram multis teſtibus, coram ſacerdotibus*, vel miniſtris, *virtutibusque cæleſtibus.* Ita PELAGIVS. Et HILARIVS [*n*] hanc confeſſionem tabulis eccleſiæ etiam inſcriptam fuiſſe, videtur dicere, *Cuius*, inquiens, *confeſſio inter ipſa rudimenta fidei, teſte interrogante & reſpondente, monumentis eccleſiaſticis continetur.* Alii iſtam renuntiationem non ex hoc vel alio expreſſo quodam ſcripturæ teſtimonio, ſed ex antiqua traditione deducunt. TERTVLLIANVS & BASILIVS id faciunt, quorum ille [*o*] eam multis aliis ritibus & cærimoniis eccleſiaſticis accenſet, quæ quidem in nulla ſcriptura diſerte determinatæ, ex traditione tamen profectæ & conſuetudine corroboratæ ſint. BASILIVS [*p*] illis myſticis ritibus eam

frequentia ſpectaculorum, vbi conſpicuas mimorum petulantias, omni contumelia & impudicitia refertas, & virorum effœminatorum choreas ſecteris. Neque vero & illos admireris, qui dummodo ventri ſuo obſequantur, efferatis beſtiis ſe exponunt: atque ii plerumque, quum adeo ventrem cibis curare ſtudent, ipſi contra ventris ferarum eſca fiunt. Immo vt verius dicam, pro ventre, tamquam pro ſuo Deo, vitam ſuam in certaminibus ſingularibus profundere non dubitant. Fuge autem & equorum curricula, quod eſt prorſus inſanum & multorum vitæ pernicioſum ſpectaculum. Hæc enim omnia ad pompam diaboli pertinent.

(*m*) Pelag. in 1 Timoth. VI, 12.

(*n*) Ambroſ. in 1 Timoth. VI, 12.

(*o*) Tertull. de coron. milit. c. III. Hanc ſi nulla ſcriptura determinauit, certe conſulendo corroborauit, quæ ſine dubio de traditione manauit.

(*p*) Baſil. de ſpirit. ſancto c. XXVII. *Τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων*

adnumerat, qui in eccleſia non e doctrina ſcripto prodita ſed ex apoſtolorum traditione in myſterio recepti ſint. Non improbabilis eorum doctorum virorum [q] coniectura eſt, qui formulam renuntiationis, factam per quæſtiones & reſponſio-

καὶ κηρυγμάτων, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως διαδοθέντα ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ. Dogmata & inſtituta, quæ in eccleſia prædicantur, quædam habemus e doctrina ſcripto prodita, quædam rurſus ex apoſtolorum traditione in myſterio, id eſt, in occulto tradita recepimus.

(q) Cav. prim. chriſt. lib. I. c. X. (p. 255. 256. edit. Lipſ. german. MDCCXXIII.) *Hierauf wurden ſie zur heiligen zeit bey dem eingang des tauf-ſteins, oder brunnens, hingeſtellet, da muſten ſie ihr geſicht gegen abend (welches gerade dem morgen, da das licht hervor brach, entgegen war, anzuzeigen, daß ſie nunmehro dem fürſten der finſterniß gute nacht geben und abſagen wolten) ſtellen, und ihre hand zum zeichen der abſagung ausſtrecken. Wenn ſie alſo ſtunden, ſo fragte ſie der biſchof, ob ſie von allem ihrem vorigen bündniß und gemeinſchaft die ſie mit ſünde und hölle gemacht, abſtehen wolten, fragende;* Entſagſt du dem teufel, und allen ſeinen wercken, und allem ſeinem weſen, und allem ſeinem dienſte? *worauf der täufling antwortete;* Ja, ich ſage ihm ab. *Nachdem fragte der biſchof wieder:* Entſageſt du der welt und allen ihren lüſten und herrlichkeit? Ja, ich entſage ihnen. *Dieſe abſagung geſchahe zu zweyen unterſchiedenen malen, zuerſt vor der gemeinde, vermuthlich, wenn ſie die vergünſtigung bekamen getauft zu werden, und bald darauf wiederum vor dem tauf-ſteine, und vor dem ort, wo ſie ſolten getauft werden, wie Tertullianus bezeuget. Wenn dieſes vorbey war, ſo thaten ſie öffentlich ihr glaubens-bekänntniß, und gaben, wenn ſie der biſchof fragte:* Glaubeſt du an GOtt, den allmachtigen ſchöpffer, an Jeſum Chriſtum, ſeinen eingebornen ſohn, welcher &c. &c. glaubeſt du an den heil. Geiſt, eine heilige chriſtliche kirche, eine taufe der buſſe zur vergebung der ſünden, und ein ewiges leben? *dieſe antwort:* Ja, ich glaube es. *Dieſe art zu fragen ſcheinet ſehr lang vor alters in der kirche gebräuchlich geweſen zu ſeyn, und iſt nicht unrecht, wenn man ſaget, daß der Apoſtel damals darauf gezielet habe, wenn er die taufe den bund, (oder die antwort, eines guten gewiſſens vor Gott) nennet, ſintemal es auf nichts beſſers kan gedeutet werden, als auf die gemeine gewohnheit, da man in der kirche bey der heiligen taufe auf gewiſſe fragen hat rede und antwort geben müſſen.*

Eſtius in 1. Petr. III, 21. Nobis verus ac germanus ſenſus eſſe videtur, quem tradit Beda, apoſtolum loqui de *interrogatione*, quæ fit in cærimoniis baptiſmi; dum interrogatus, qui baptizari vult, an credat in Chriſtum, & renuntiet Satanæ ac pompis eius; bona conſcientia, id eſt, ſerius, ex animo reſpondet, ſe credere & abrenuntiare. Quam *interrogationem* b. Petrus appoſite vocat ἐπερώτημα, id eſt, ſtipulationem; quo inter duos, vno interrogante & altero reſpondente, contractus fieri ſolet.

nes

nes, adeo antiquam in eccleſia fuiſſe exiſtimant, vt *Petrus* apoſtolus ad eam reſpexiſſe merito cenſendus ſit, quando baptiſmum vocat συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεόν, *bonæ conſcientiæ interrogationem erga Deum*, id quod ad rem nullam æque commode atque ad hanc communem conſuetudinem reſpondendi in baptiſmo, *Renunciasne diabolo?* Renuntio; *Credisne in Deum?* Credo; referri poteſt.

§. IV.

Hæc abrenuntiatio facta ab hominibus verſis ad occidentem, & [illegible] huius cæremoniæ cum aliis quibuſdam ritibus.

[illegible] de hac abrenuntiatione porro eſt, quod, quum quidem baptiſteria ædificata fuerunt, peculiaris & proprius in his locus huic rei adſignatus fuerit. Nam plerumque duo diſtincta habebant conclauia, vti ſupra [r] in eccleſiarum deſcriptione oſtendimus, primum quidem προαύλιον οἶκον, hoc eſt porticum ſeu veſtibulum, in quo catechumeni renuntiabant ſatanæ, fidemque profitebantur; & deinde ἐσώτερον οἶκον interiorem domum, vbi cæremonia baptiſmi peragebatur. Quorum in primis catechumeni introducti, & occidentem verſus poſiti ſatanæ cum quibuſdam geſtibus & [illegible]ibus, indignationem aliquam exprimentibus, (dum videlicet manus ſuas vel protendebant, vel complicabant, vel collidebant, nonnumquam etiam exſufflabant, vel in ipſum tamquam præſentem exſpuebant) renuntiare iubebantur. Qui ritus omnes tot auerſationis [illegible] indicia. CYRILLVS HIEROSOLYMITANVS in *catecheſi ſua myſtagogica ad illuminatos* [s] hanc huius actionis

Grotius in [illegible] III, 21. ἐπερώτημα, *ſtipulatio*, eſt vox iuris, vt videre eſt apud Theophilum, titulo inſtitutionum de verborum obligationibus & ſequentibus, & apud Græcos iuris Romani interpretes alios. In gloſſario, ἐπερώτησις, *ſtipulatio*. Sed per ἐπερώτημα, vt in iure ſæpe, nomine *ſtipulationis* comprehenditur & reſponſio ſiue *promiſſio*, nam & ἐπερωτῶμαι ſignificat *promitto, ſpondeo*, in eodem gloſſario. In baptiſmo epiſcopus vel alius quis eius nomine ita interrogabat, ſiue, quod idem eſt, ſtipulabatur, Ἀποτάσσῃ τῷ Σατανᾷ; *Abrenuntiaſne Satanæ?* reſpondebat baptizandus, Ἀποτάσσομαι, *Abrenuntio*. Rurſum interrogatus Συντάσσῃ τῷ Χριστῷ; *Adhæreſne Chriſto?* reſpondebat, Συντάσσομαι, *Adhæreo*. Hanc *ſponſionem ſalutis* vocat Tertullianus de baptiſmo.

(r) Lib. VIII. c. VII. §. 1. volum. III. pag. 155.

(s) Cyrill. catech. myſtag. I. n. II. p. 278. εἰσῄειτε πρῶτον εἰς τὸν προαύλιον οἶκον τοῦ

par-

partem ita deſcribit: *Primum ingreſſi eſtis in porticum domus baptiſterii, & ſtantes verſus occidentem, mandari vobis audiſtis, vt protenſa manu, tamquam præſenti ſatanæ renuntiaretis.* Et poſt paullo, qua de cauſſa verſus occaſum ſteterint, diabolo renuntiantes, explicat. *Solis occaſus*, inquit, *quum apparentium tenebrarum ſit locus, diabolus autem quum ſit tenebræ, robur in illis ſuum habet. Idcirco ſymbolice occaſum ſpectantes, caliginoſo illi tenebrarum principi renuntiatis.* HIERONYMVS manifeſte ad hanc conſuetudinem alludit, quando ait: *In myſteriis* (baptiſmi celebrationem intelligit) *primum renuntiamus ei, qui in occidente eſt* [t], *nobiſque moritur cum peccatis: & ſic verſi ad orientem, pactum inimus cum ſole iuſtitiæ, & ei ſeruituros nos eſſe promittimus.* Simili modo AMBROSIVS ad recens baptizatum quemdam verba faciens: *Ingreſſus*, inquit, [u] *vt aduerſarium tuum cerneres, cui renuntiandum mox putares, ad orientem conuerteris. Qui enim renuntiat diabolo, ad Chriſtum conuertitur.* Vnde, obſeruante GREGORIO NAZIANZENO [x], non tantum verbis, ſed ipſa rerum ſpecie, habitu & geſtu diabolo renuntiabant. Nam nudi & diſcalceati ſiſtebantur ad occidentem proſpectantes, manusque verſus illam plagam protrudentes. Præterea nonnumquam manus collidebant, aduerſariumque ſuum inſufflabant, vel in illum exſpuebant, deteſtationem illius ſignificantes, quemadmodum auctor, qui ſub nomine DIONYSII [y] latere voluit, rem deſcribit.

§. V.

Cur hæc abrenuntiatio ter facta?

Ex quo etiam hanc abrenuntiationem ter factam eſſe

βαπτιστηρίου, καὶ πρὸς τὰς δυσμὰς ἑστῶτες, ἠκούετε καὶ προσετάττεσθε ἐκτείνειν τὴν χεῖρα, καὶ ὡς παρόντι ἀποτάττεσθε τῷ σατανᾷ.

Ibid. pag. 279. βουλόμεθα, καὶ τίνος ἕνεκεν ἵστασθε πρὸς δυσμάς, εἰπεῖν· ἀναγκαῖον γάρ, ἐπειδὴ τοῦ φαινομένου σκότους τόπος αἱ δυσμαί· ἐκεῖνος δὲ σκότος τυγχάνων, ἐν σκότῳ ἔχει καὶ τὸ κράτος· τούτου χάριν συμβολικῶς πρὸς δυσμὰς ἀποβλέποντες, ἀποτάσσεσθε τῷ σκοτεινῷ ἐκείνῳ καὶ ζοφερῷ ἄρχοντι.

(t) Hieron. in Amoſ. VI, 14.

(u) Ambroſ. de initiatis c. II.

(x) Naz. orat. XL. de bapt. p. 671. γυμνῷ καὶ τοῖς σχήμασι καὶ τοῖς ῥήμασιν, ὡς ὅλην ἀποπέμπῃ τὴν ἀθεΐαν, οὕτως ὅλῃ θεότητι συντασσόμενος.

(y) Dionyſ. de hierarch. eccleſ. c. III. p. 258. γυμνὸν καὶ ἀνυπόδετον ἵστησι πρὸς δυσμὰς ἀφορῶντα, καὶ τῇ τῶν χειρῶν ἀπώσει τὰς τῆς ἀλαμποῦς κακίας ἀνανευόμενον κοινωνίας κ. τ. λ. nudum & diſcalceatum ſtatuit verſus occidentem ſpectantem, nec non manuum reiectione tenebricoſæ malitiæ communionem abnuentem.

con-

condiſcimus. Nam alio loco vniuerſam cærimoniam ſic deſcribit: *Sacerdos baptizandum* [z] *ſiſtit ad occidentem proſpectantem, manuſque verſus illam plagam protrudentem & collidentem*; (in *Græco* eſt τὰς χεῖρας ἀπωθοῦντα, quod ſignificat manus, deteſtationem ſignificandi gratia, collidere) *deinde Satanam ter inſtare iubet, atque inſuper abrenuntiationis verba proferre: eique ter abrenuntiationis ſolemnibus verbis propoſitis, quum eamdem toties conceptis verbis pronuntiauit, ipſum ad orientem transfert, & in cælum intuentem, manuſque attollentem Chriſto cunctuque ſacris a Deo traditis eloquiis iubet adſentire* VICECOMES [a] hanc triplicem renuntiationem factam eſſe putat, ſiue quod tres ſint, quibus homines in baptiſmo renuntient, diabolus, pompæ eius, & mundus; ſiue ad ſignificandum tres diuinitatis perſonas, a quibus adoptentur filii, dum ſatanæ renuntient; ſiue quod in ciuili adoptione & manumiſſione ſeruorum domini iuri ſuo ter renuntiare ſoliti ſint, quod ipſum ex

(z) Ibid. p. 353. Εἶτα σήσας ἐπὶ δυσμὰς προσέχοντα, καὶ τὰς χεῖρας ἀπωθοῦντα πρὸς τὴν αὐτὴν ἀπεστραμμένος χώραν, ἐμφυσῆσαι μὲν αὐτῷ τρὶς διακελεύεται τῷ σατανᾷ, καὶ προσέτι τὰ τῆς ἀποταγῆς ὁμολογῆσαι· καὶ τρὶς αὐτῷ τὴν ἀποταγὴν μαρτυρόμενος, ὁμολογήσαντα τρὶς τοῦτο, μετάγει πρὸς ἕω, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀναβλέψαντα, καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείνοντα, κελεύει συντάξασθαι τῷ χριστῷ καὶ πάσαις ταῖς θεοπαραδότοις ἱερολογίαις

(a) Vicecom. de ritib. bapt. lib. II. c. XX. p. 311. edit. Pariſ. MDCXVIII. 8uo. (p. 143. edit. Mediolan. 4to.) Sed de eo etiam, quot vicibus renuntiationis verba proferrentur, nullus dubitandi locus relinquitur. nam inter ſacros ſcriptores conuenit, ter ea proferri ſolita eſſe: quod quidem non modo ex locis S. Gregorii M. & Ordinis Romani paullo ante citatis, ſed etiam ex S. Dionyſii Areopagitæ auctoritate colligitur, quum inquit: tum eum iubet tertio ſatanam, vt ita dicam, inſufflare. Idemque ex illis S. Ambroſii verbis lib. VII. de fide ad Grat. tertio reperita figura myſterii operationem trinitatis expreſſit: & Seueri Alexandrini de baptiſmo, profert ibi ſacerdos pro baptizatis hanc abrenuntiationem tribus vicibus, ſponſoribus ter, vt ipſe reſpondentibus, abrenuntio Satanæ egó N. qui baptizor: licet cognoſcere. Primus enim pro myſterii figura renuntiationem intelligit; alter eiusdem renuntiationis aperte videtur meminiſſe: vt dubitandum nullo modo ſit, verba etiam illa Ambroſii (operationem trinitatis expreſſit) ad rationem ſpectaſſe, cur ter a Satana conceptis verbis ſe deſciſcere profiterentur; vt nimirum tres hypoſtaſes diuinas, quibus in filios adoptandi erant, ante oculos proponerent. Cui ſi quis adiiciat, deteſtationem tribus vicibus explicari ſolitam, quia tres erant, quorum fidem & amicitiam reprobabant, vel vt adoptionis ciuilis & emancipationis ritum exprimerent, quum triplici renuntiatione eius, qui iuri ſuo cedebat, peractam eſſe, Aulus Gellius & Sigonius teſtantur, diu me aduerſarium pertinacem haud habebit.

AVLO GELLIO & SIGONIO oſtendit. Verum quum veteres hac de re ſileant, haſce rationes cuiusuis prudentis lectoris iudicio relinquimus.

§. VI.

Alterum, *quod a iam baptizandis requirebatur, erat ſponſio ſeu ſtipulatio obedientiæ erga Chriſtum.*

QVOD proxime ab hominibus in baptiſmo requirebatur, ſponſio erat ſeu ſtipulatio obedientiæ erga Chriſtum, quod *Græci* vocant *συντάσσεσθαι χριστῷ*, *Chriſto adſcribi.* Hæc neceſſaria ſemper obligationis eorum pars erat, antequam ad regenerationis cærimoniam admitterentur. Primum diabolo renuntiabant, & tunc ſtatim legibus Chriſti promittebant obſequium. *Auguſtini* quidem tempore nonnulli inmunitatem quamdam hac in re adfectabant; fidei in Chriſtum, non vero vniverſalis obedientiæ, profeſſionem facere parati. Et baptiſmum tamen, inemendabili animi ipſorum indole non obſtante, expetere haud erubeſcebant. Hos contra excellentiſſimum librum *de fide & operibus* ſcripſit, bona opera non minus quam fidem ei, qui chriſtianus eſſe velit, neceſſaria eſſe oſtendens; vbi omnibus obiectionibus & argumentis, quæ illi ex ſcriptura proferebant in medium, reſpondet. Scripturam enim ad praxin ſuam defendendam adlegabant. Inter alia notum illum *Pauli* ſermonem vrgebant 1 Cor. III, 11. *Fundamentum aliud nemo poteſt ſtatuere præter id, quod poſitum eſt, quod eſt IEſus Chriſtus. Quod ſi quis ſuperædificet ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam: cuiuscumque opus manifeſtum fiet: dies enim id declarabit: nam per ignem reuelabitur: & cuiuscumque opus quale ſit, ignis probabit. Si cuius opus manſerit, quod ſuperædificauerit, mercedem accipiet. Si cuius opus exuſtum fuerit, damnum faciet: ipſe vero ſeruabitur, ita tamen vt per ignem.* Quam peruerſe hæc verba interpretati ſint, AVGVSTINVS [b] indicat, quando ait: *Quod quidam ita intelligendum putant, vt illi videantur ædificare ſuper hoc fundamentum aurum, argentum, lapides pretioſos, qui fidei, quæ in Chriſto eſt, bona opera adiiciunt: Illi autem fœnum, ligna, ſtipulam, qui quum eamdem fidem habeant, male operantur. Vnde arbitrantur, per quasdam pœnas ignis eos poſſe purgari ad ſalutem percipiendam merito fundamenti.*

(b) Auguſtin. de fide & oper. c. XV. (tom. IV. opp. 69. edit. Baſil. MDLXIX.)

Quibus

Quibus hunc in modum [c] reſpondet idem AVGVSTINVS: *Hoc ſi ita eſt, fatemur iſtos laudabili caritate conari, vt omnes indiſcrete admittantur ad baptiſmum, non ſolum adulteri & adultera, contra ſententiam domini falſas nuptias prætendentes, verum etiam publicæ meretrices, in turpiſſima profeſſione perſeuerantes, quas certe nulla etiam negligentiſſima eccleſia conſueuit admittere, niſi ab illa primitus proſtitutione liberatas.* Porro vrgebant, hanc prauorum hominum reiectionem a baptiſmo eſſe zizaniorum ante tempus euulſionem. Ad quam obiectionem AVGVSTINVS [d] ita reſpondet: *Quando tales ad baptiſmum non admittimus, non ante tempus zizania euellere conamur, ſed nolumus inſuper, ſicut diabolus, zizania ſeminare; nec ad Chriſtum volentes venire prohibemus, ſed eos ad Chriſtum venire nolle, ipſa ſua confeſſione conuincimus: nec vetamus Chriſto credere, ſed demonſtramus, eos nolle Chriſto credere, qui vel adulterium dicunt non eſſe, quod ille adulterium dicit eſſe; vel credunt, adulteros eius membra poſſe eſſe, quos per apoſtolum dicit, regnum Dei non poſſidere: & ſanæ doctrinæ adverſari, quæ eſt ſecundum euangelium gloriæ beati Dei.* Hinc licet iſti homines nouam eſſe doctrinam criminarentur, qua meretrices & hiſtriones, & quilibet alii publicæ turpitudinis profeſſores non admittebantur ad baptiſmum, reſpondet tamen ipſis, *Quod antiquum & robuſtum morem ſancta eccleſia retineat, ex illa ſcilicet liquidiſſima veritate [e] venientem, qua certum habeat, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt.* Et hanc fuiſſe antiquam regulam, ſecundum quam eccleſia hoc in negotio egerit, ex omnibus ſcriptoribus, qui de baptiſmo ſunt loquuti, apparet. IVSTINVS MARTYR, qui cærimonias baptiſmi ſimpliciſſime deſcribit, hiſce eum ſolum tribui dicit, qui fidei ſuæ profeſſioni promiſſa [f] addiderint, ad religionis chriſtianæ regulas ſeſe mores ac vitam compoſituros. Hinc erat vſitata illa verborum formula in profeſſione fidei ipſorum, συντάττομαί σοι Χριστὲ, *In tuorum militum numerum adſcribor, Chriſte, legibus tuis moderandus:*

(c) Auguſtin. ibid. p. 70.

(d) Aug. de fide & oper. c. XVII.

(e) Ibid. c. XVIII.

(f) Iuſtin. apol. II. p. 93. ὅσοι ἂν πεισθῶσι καὶ πιστεύωσιν ἀληθῆ ταῦτα τὰ ὑφ' ἡμῶν διδασκόμενα καὶ λεγόμενα εἶναι, καὶ βιοῦν οὕτως δύνασθαι ὑπισχνῶνται κ. τ. λ. Quicumque perſuaſi fuerint, & crediderint, vera eſſe, quæ a nobis traduntur, & dicuntur, ac *viuere ſe ita poſſe receperint*, cetera.

Quæ

Quæ adſcriptio ἀπόταξιν illam, ſiue renuntiationem in diabolum, cuius ſeruitium ad eligendum nouum dominum, deſerebant, proxime inſequebatur; quemadmodum frequenter in CHRYSOSTOMO, [g], BASILIO, [h], CYRILLO ALEXANDRINO [i], *conſtitutionum apoſtolicarum* auctore [k] & plurimis ſcriptoribus *Græcis* legimus, quorum verba quum vnam eamdemque formam habeant, nihil attinet heic interponere. *Latini* communiter *promiſſum, pactum* & *votum* nominant, quæ vocabula ad omnes huius chriſtianæ obligationis partes, tam ad renuntiationem in diabolum, quam ad profeſſionem fidei ac obedientiæ in *CHRISTVM*, ſine diſcrimine applicant, vtpote quæ res mutuum inter ſe reſpectum habent, & aptiſſime inter ſe cohærent. Quisquis enim diabolo renuntiat & mundo, is ſe hoc ipſo militem & ſeruum Chriſto adſcriptum profitetur. Vnde

(g) Chryſoſt. hom. XXI. ad popul. Antiochen. p. 275. (p. 237. edit. Francof.) Ὁ μετανοῶν οὐκέτι τῶν αὐτῶν ἅπτεται πραγμάτων, ἐφ' οἷς μετενόησε· διὰ τοῦτο καὶ κελευόμεθα λέγειν, ἀποτάσσομαί σοι Σατανᾶ, ἵνα μηκέτι πρὸς αὐτὸν ἐπανέλθωμεν. Pœnitentiam agens non amplius eadem attingit negotia, quorum pœnituit: propterea que iubemur dicere: Abrenuntio tibi Satana, ne amplius ad ipſum veitamur.

Id. homil. VI. in Coloſſ. p. 1358. (p. 200. edit. Francof.) ὁρᾶτε, μὴ τούτῳ ἁλῶμεν, μετὰ τὸ εἰπεῖν ἀποτάσσομαί σοι Σατανᾶ, καὶ συντάσσομαί σοι, Χριστέ. Videte ergo, ne ex eo arguamur & conuincamur, poſtquam dixerimus, Abrenuntiamus tibi Satana, & tibi nomen damus & in tuorum militum numerum adſcribimur, Chriſte.

(h) Baſil. hom. XIII. exhort. ad bapt. p. 415. οὐχὶ συνθέσθαι Θεῷ, οὐκ ἀπαλλάξασθαι τοῦ ἐχθροῦ, non cum Deo paciſci, non abrenuntiare inimico. (poteris)

(i) Cyrill. Alex. in Io. XI, 26. p. 683. c. ὑπὲρ τῶν ἐσχάτῃ νόσῳ κατειλημμένων, μελλόντων τε διὰ τοῦτο βαπτίζεσθαι, καὶ ἀποτάττονταί τινες καὶ συντάττονται, τὴν οἰκείαν ὥσπερ ἐξ ἀγάπης κιχρῶντες φωνὴν τοῖς νόσῳ πεπεδημένοις. Pro iis, qui extremo morbo conflictantur, ideoque baptizandi ſunt, *abrenuntiant* & *coniunguntur*. (Chriſto) aliqui, qui veluti ex caritate ſuam morbo impeditis commodent vocem.

(k) Conſtit. apoſt. lib. VII. c. XLI. ἀποτάσσομαι τῷ Σατανᾷ, καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ταῖς λατρείαις αὐτοῦ, καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, καὶ ταῖς ἐφευρέσεσιν αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτόν· μετὰ δὲ τὴν ἀποταγὴν, συντασσόμενος λεγέτω, ὅτι καὶ συντάσσομαι τῷ Χριστῷ, καὶ πιστεύω, καὶ βαπτίζομαι, κ. τ. λ. Renuntio Satanæ, & operibus eius, & pompis eius, & cultibus eius, & angelis eius, & inuentis eius, ac omnibus quæ ſub eo ſunt. Poſt renuntiationem vero, dum adſcribit ſe, dicat; & adſcribor Chriſto, & credo, & baptizor, cetera.

AMBRO-

AMBROSIVS [l] de abrenuntiatione loquens, vocat illam promiſſum, cautionem & chirographum Deo datum, quod in cælo teneatur: quia hoc promiſſum coram miniſtro *CHRISTI* & angelis eius, huius rei teſtibus, factum ſit. Quam ob cauſſam alio loco [m] vocem renuntiantis non in tumulo mortuorum, ſed in libro viuentium teneri dicit. AVGVSTINVS [n] profeſſionem appellat in curiam prolatam angelicam, & nomina profitentium dicit in libro excipi vitæ non a quolibet homine, ſed a ſuperiore cælitus poteſtate. HIERONYMVS [o] pactum initum cum ſole iuſtitiæ nuncupat, quo ei ſeruituros nos eſſe promittamus. Atque ita quidem de hac cærimonia loquitur, vt actum a renuntiatione diſtinctum eſſe oſtendat, licet vtraque cærimonia ad eumdem finem tendat, quia diuerſi ritus in illis exprimendis adhibebantur. Nam diabolo renuntiabant ad occidentem proſpectantes ex rationibus ſymbolicis, quas ſupra percepimus; *CHRISTO* autem ſe adſcribebant verſi in orientem, tamquam emblema lucis, quam a ſole iuſtitiæ recipiebant, dum eius dominio ſeſe ſubmittebant.

§. VII.

Hoc votum obedientiæ factum vultu verſo in orientem. Et quare?

HAEC conſuetudo, qua in orientem ſe vertebant, obe-

(*l*) Ambroſ. de ſacram. lib. I. c. II. Quando te interrogauit: Abrenuntias diabolo & operibus eius; quid reſpondiſti? Abrenuntio. Abrenuntias ſæculo & voluptatibus eius; quid reſpondiſti? Abrenuntio: Memor eſto ſermonis tui, & numquam tibi excidat tuæ ſeries cautionis. Si chirographum homini dederis, teneris obnoxius, vt pecuniam eius accipias: teneris adſtrictus & reluctantem te fœnerator adſtringit; ſi recuſas, vadis ad iudicem, atque illic tua *cautione* conuinceris. Vbi *promiſeris*, conſidera, vel quibus *promiſeris*. Leuitam vidiſti, ſed miniſter eſt Chriſti. Vidiſti illum ante altaria miniſtrantem. Ergo *chirographum tuum tenetur* non in terra, ſed *in cælo*.

(*m*) Ambroſ. de initiat. c. II. Renuntiaſti diabolo & operibus eius, mundo & luxuriæ eius ac voluptatibus. Tenetur vox tua, non in tumulo mortuorum, ſed in libro viuentium.

(*n*) Auguſtin. de ſymbolo lib. II. c. I. Profeſſi eſtis, renuntiare vos diabolo, pompis & angelis eius. Videte, dilectiſſimi, quia hanc profeſſionem veſtram in curiam profertis angelicam: Nomina profitentium in libro excipiuntur vitæ, non a quolibet homine, ſed a ſuperiore cælitus poteſtate.

(*o*) Hieron. comment. in Amos VI, 14. In myſteriis primum renuntiamus ei, qui in occidente eſt; & ſic verſi in orientem, pactum inimus cum ſole iuſtitiæ, & ei ſeruituros nos eſſe promittimus.

dientiam *CHRISTO* promittentes, AMBROSIO quoque, GREGORIO NAZIANZENO, CYRILLO HIEROSOLYMITANO & falſo credito DIONYSIO memoratur. Cui illi duas adſignant rationes. Quarum alteram diſcipulis ſuis narrat CYRILLVS [p], *Quum ſatanae renuntiaueris*, inquiens, *& omne cum illo pactum reſcideris; veteres, inquam, pactiones cum inferno: aperitur tibi paradiſus Dei, quem ipſe ad orientem plantauit: Vnde propter mandati violationem primus parens noſter pulſus eſt in exilium. Et huius rei ſymbolum eſt, quum ab occaſu conuerteris ad ortum, quae lucis eſt regio.* Ex eadem ratione BASILIVS [q] & alii quidam ex vetuſtis ſcriptoribus narrant, quod ad orientem verſi precati ſint, vt ora paradiſo obuerſa haberent. Altera ratio, cur in baptiſmo in ortum conuerſi fuerint, erat, quod ſol oriens ſymbolum eſſet ſolis iuſtitiae, ad quem iam a Satanae poteſtate conuertebantur; *Ad orientem conuerteris*, inquit AMBROSIVS [r], *qui enim renuntiat diabolo, ad Chriſtum conuertitur.* Quibus verbis ille cum HIERONYMO perſpicue indicat, quod collocatio eorum orientem verſus ſymbolum fuerit conuerſionis a diabolo ad Chriſtum, hoc eſt, a tenebris ad lucem, a cultu idolorum ad cultum eius, qui ſol eſt iuſtitiae & origo lucis.

§. VIII.

Tertium, *quod a baptizandis requirebatur, erat profeſſio fidei, vſitatis ſymboli verbis edenda.*

CVM hac obedientiae ſtipulatione profeſſio etiam fidei ab vnoquoque baptizando exigebatur. Et haec profeſſio iisdem verbis ſymboli, quod in eccleſia qualibet in catechumenorum inſtitutionem adhibebatur, edenda erat. Primum quidem id catechiſtis priuatim, & deinde publice in eccleſia, quando nomina ſua baptiſmo dederant, recitare debebant: quemadmo-

(p) Cyrill. catech. myſtagog. I. n. VI. p. 283. Ὅτε οὖν τῷ σατανᾷ ἀποτάξῃ, πᾶσαν τὴν πρὸς αὐτὸν πάντως διαθήκην λύσας, τὰς παλαιὰς πρὸς τὸν ᾅδην συνθήκας, ἀνοίγεταί σοι ὁ παράδεισος τοῦ Θεοῦ, ὃν ἐφύτευσε κατὰ ἀνατολάς, ὅθεν διὰ τὴν παράβασιν ἐξόριστος γέγονεν ὁ ἡμέτερος προπάτωρ· καὶ τούτου σύμβολον τὸ στραφῆναί σε ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολήν, τοῦ φωτὸς τὸ χωρίον.

(q) Baſil. de ſpirit. ſancto c. XXVII. Τὸ πρὸς ἀνατολὰς τετράφθαι κατὰ τὴν προσευχὴν, ποῖον ἐδίδαξεν ἡμᾶς γράμμα; Vt ad orientem verſi precemur, quae nos docuit ſcriptura?

(r) Ambroſ. de initiatis c. II.

dum

dum ſupra [s] oſtendimus. Præterea autem ſolemnem profeſſionem tempore baptiſmi facere, & ad diuerſas quæſtiones, quas eis eccleſiæ miniſter proponebat, habito ad diuerſas ſymboli, ſummam chriſtianæ fidei continentis, partes reſpectu, diſtincte reſpondere iubebantur. Erant quidem AVGVSTINI memoria, qui & profeſſionem obedientiæ ex voto baptiſmali eluſum ibant, ita profeſſionem fidei diminutam & ad hunc vnum ſolum articulum, *credo filium Dei eſſe IEſum Chriſtum*, reductam volebant. Cuius in rei gratiam ad exemplum prouocabant *Philippi*, eunuchum ad hanc breuem confeſſionem [t] baptizantis, & ad dictum illud *Pauli* 1 Corinth. II, 2. *Non ſtatui quicquam ſcire inter vos, niſi IEſum Chriſtum, eumque crucifixum.* Numquam tamen hoc ſuum conſilium in effectum deducere audebant; ſed quæſtiones facere pergebant de aliis etiam articulis, vt eccleſia adſolebat, de ſpiritu ſancto, de remiſſione peccatorum, de reſurrectione mortuorum, de incarnatione *CHRISTI*, de paſſione eius & morte in cruce, de ſepultura eius & reſurrectione in die tertia, de adſcenſione illius & ſeſſione ad dextram patris: quæ interrogationes omnes ita neceſſariæ eſſe credebantur, vt ne quidem in baptiſmo clinicorum, qui lecto decumbentes & ægroti baptizabantur, eas prætermitteret eccleſia. Nam ſi loqui poſſent, ipſi per ſe ad cuncta reſpondebant, vti AVGVSTINVS [t] auctor eſt, etiamſi ea memoriæ mandare non valuiſſent; Quod ſi ſermonis vſus eis ablatus eſſet, ſponſores pro ipſis reſpondebant, vti pro infantibus ſolebant facere, quemadmodum capite proxime ſequenti oſtendetur. Vt adeo baptizandi hac vel illa ratione integrum ſymbolum recitauerint, & ſingulis eius partibus adſenſum ſuum teſtati ſint. Et

(s) Vid. lib. X. c. II. §. X. pag. 27.

(t) Auguſtin. de fide & oper. c. IX. Spado, inquiunt, ille, quem Philippus baptizauit, nihil plus dixit, quam, Credo, filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum. Num ergo placet, vt hoc ſolum homines reſpondeant, & continuo baptizentur? Nihil de ſpiritu ſancto, nihil de ſancta eccleſia, nihil de remiſſione peccatorum, nihil de reſurrectione mortuorum? &c. Si enim ſpado quum reſpondiſſet, Credo filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum, hoc ei ſufficere viſum eſt, vt continuo baptizatus abſcederet: Cur non id ſequimur, atque auferimus cetera, quæ neceſſe habemus, etiam quum ad baptizandum temporis vrget anguſtia, exprimere interrogando, vt baptizandus ad cuncta reſpondeat, etiamſi ea memoriæ mandare non valuit?

hæc iam ab apoſtolorum temporibus, immo ipſis adhuc viuentibus, ſemper eccleſiæ praxis fuit. Quamquam enim nullus articulus alius in eunuchi baptiſmo memoratur, niſi quo *IESVM CHRISTVM, FILIVM DEI ESSE* profeſſus eſt, tamen, vt AVGVSTINVS eodem loco loquitur [*u*]: *In eo, quod ait* (ſcriptura) *baptizauit eum Philippus, intelligi voluit impleta eſſe omnia, quæ licet taceantur in ſcripturis gratia breuitatis, tamen ſerie traditionis ſcimus* (in baptiſmo) *implenda.* Et ſane in omnibus, quæ de baptiſmo in veterum ſcriptorum monumentis relata legimus, expreſſa huius conſuetudinis mentio habetur, qua baptizandi ſe chriſtianæ religionis doctrinas, vel generatim in ſcripturis traditas, vel ſummatim in articulis ſymboli comprehenſas, credere profeſſi ſint. IVSTINVS MARTYR [*x*] dicit, quod homines, antequam regenerentur, perſuaſos eſſe oporteat & credere, vera eſſe, quæ ab antiſtitibus tradantur & dicantur, ac recipere, ſe ita poſſe ac velle viuere. CYPRIANVS [*y*] ſpeciatim vſus ſymboli in baptiſmo facit mentionem, & interrogationes commemorat, quæ, reſpectu habito ad ſpecialiores quosdam eius articulos, fieri conſueuerint. Exempli cauſſa: Num credant vitam æternam, & remiſſionem peccatorum in eccleſia? qui concludentes, ſeu vltimi ſemper articuli ſymboli erant. Et alio loco cum de his, tum de articulis de patre, filio & ſpiritu ſancto loquitur, tamquam interrogationibus in baptiſmo tam eccleſiæ [*z*] catholicæ, quam *Nouatianorum* vſitatis. Tametſi enim ſenſu quorumdam articulorum differebant, eadem tamen interroga-

(*u*) Auguſtin. ibid.

(*x*) Iuſtin. apol. II. p. 93. *ὅσοι ἂν πεισθῶσι καὶ πιστεύωσιν ἀληθῆ ταῦτα τὰ ὑφ' ἡμῶν διδασκόμενα καὶ λεγόμενα εἶναι, καὶ βιοῦν οὕτως δύνασθαι ὑπισχνῶνται - - ἀναγεννῶνται.*

(*y*) Cypr. epiſt. LXX. ad epiſc. Numid. p. 190. (p. 301. edit. Fell. Amſtelod. MDCC.) Sed & ipſa *interrogatio*, quæ fit in baptiſmo, teſtis eſt veritatis. Nam quum dicimus, Credis in vitam æternam, & remiſſionem peccatorum per ſanctam eccleſiam? Intelligimus remiſſionem peccatorum non niſi in eccleſia dari.

(*z*) Cyprian. epiſt. LXIX. al. LXXVI. ad Magnum p. 183. (p. 296. edit. Amſtelod.) Quod ſi aliquis illud opponit, vt dicat, eamdem Nouatianum legem tenere, quam catholica eccleſia teneat, eodem ſymbolo quo & nos, baptizare; eumdem noſſe Deum patrem, eumdem filium Chriſtum, eumdem ſpiritum ſanctum, ac propter hoc vſurpare eum poteſtatem baptizandi poſſe, quod videatur in interrogatione baptiſmi a nobis non diſcrepare: ſciat quiſquis

tio-

tionum forma conueniebant, eodemque ſymbolo vtentes baptizabant. TERTVLLIANVS [a] quoque ex articulo de patre, filio & ſpiritu ſancto, ac de eccleſia in baptiſmo interrogationes factas eſſe adfirmat. Et EVSEBIVS, quando verba ſymboli eccleſiæ *Cæſareenſis* [b] recitat, ſymbolum illud eſſe dicit, quod ipſe didicerit, quum primis fidei rudimentis inſtructus & ſalutari lauacro tinctus ſit. Eumdem vſum ſymbolum *Nicaenum*, quam primum compoſitum fuit, in plerisque eccleſiis orientalibus habuit. Nam hæc fidei formula in baptiſmi adminiſtratione ordinarie recitabatur, quemadmodum libro vltimo [c] oſtendimus. Facile eſſet, heic plura teſtimonia ex AMBROSIO, HIERONYMO, CYRILLIS ALEXANDRINO & HIEROSOLYMITANO, CHRYSOSTOMO, GREGORIO NAZIANZENO, BASILIO, EPIPHANIO, SALVIANO & auctore *conſtitutionum* ſubiungere: Verum res adeo incontrouerſa eſt, quod veteres numquam ad vnius cuiusdam articuli profeſſionem, ſed ad integram & perfectam fidei formulam baptizarint, vt probatione eam egere haud exiſtimem, quandoquidem nulla vmquam exceptio aduerſus illam ſiue in publico, ſiue in priuato baptiſmo facta eſt.

§. IX.

Hæc confeſſio publice & ſolemniter facta.

ERANT quædam circumſtantiæ & cærimoniæ huius confeſſionis, quæ quum ad actionis ſolemnitatem non nihil conferrent, non abs re fuerit, earum hoc loco facere mentionem.

hoc opponendum putat; primum non eſſe vnam nobis & ſchiſmaticis ſymboli legem; neque eamdem interrogationem. Nam quum dicunt: Credis remiſſionem peccatorum & vitam æternam per ſanctam eccleſiam? mentiuntur in interrogatione, quando non habeant eccleſiam.

(a) Tertull. de bapt. c. VI. Quam ſub tribus & teſtatio fidei & ſponſio ſalutis pignorentur, neceſſario adiicitur eccleſiæ mentio: quoniam vbi tres, id eſt pater & filius & ſpiritus ſanctus, ibi eccleſia, quæ trium corpus eſt.

(b) Euſeb. epiſt. ad Cæſar. ap. Socrat. lib. VI. c. VIII. Τὸ μὲν ὖν παρ' ἡμῶν γράμμα - - τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον· καθὼς παρελάβομεν παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν ἐπισκόπων, καὶ ἐν τῇ κατηχήσει, καὶ ὅτε τὸ λουτρὸν ἐλαμβάνομεν κ. τ. λ. Noſtra igitur formula - - ſic habet: Sicut ab anteceſſoribus noſtris epiſcopis accepimus, tum cum primis fidei rudimentis inſtructi, & quum ſalutari lauacro tincti ſumus.

(c) Lib. X. c. IV. §. XVII. pag. 110. ſeqq.

erant officia flaminum & multa alia; vbi qui coronam ſiue ſertum floreum geſtabant, vel ludos quosdam publicos exhibebant populo, quod facere iſtiusmodi officiorum ratio exigebat, idololatriæ crimine ſe obſtringebant, etiamſi a craſſiori actu, offerendi incenſa & ſacrificia idolis, ſe abſtinerent. Atque ita concilium *Illiberritanum* [*k*] flamines, qui publicos ludos populo exhibuerint (quod *munus dare* vocat) etiamſi a ſacrificiis abſtinuerint, per omnem vitam eccleſia eiici, & non niſi morti iam vicinos ad eccleſiæ communionem admitti iubet. Vnde planum eſt & perſpicuum, ſuperſtitioſæ gentilitatis temporibus omnia iſta officia & munera, quæ homines ad exhibendos populo ludos publicos & ſpectacula obligarint, renuntiationi in pompas & opera diaboli fuiſſe incluſa, eo quod idololatriæ vitiis eſſent contaminata. Verum SALVIANI ætate omnis iſta idololatria abolita erat, & iſtæ pompæ ac ſpectacula non amplius in idolorum honorem exhibebantur: nihilominus tamen tantum adhuc vanitatis, laſciuiæ & impietatis in ſe habebant, vt de illis tamquam diabolicis, turpibus & homine chriſtiano indignis rebus iuſtæ fierent querelæ; adeoque illicitis iſtis pompis, quibus chriſtianus quilibet in baptiſmo credebatur renuntiaſſe, adnumerabantur. CYRILLVS HIEROSOLYMITANVS, qui, poſtquam idololatria magnam partem deſtructa erat, ſcripſit, adhuc impietatis & crudelitatis ſpectacula iſta incuſat [*l*] &

(*k*) Concil. Illiberrit. c. III. Item flamines, qui non immolauerint, ſed munus tantum dederint, eo quod ſe a funeſtis abſtinuerint ſacrificiis, placuit in fine eis præſtari communionem, acta tamen legitima pœnitentia.

(*l*) Cyrill. catecheſ. myſtagog. I. n. IV. Εἶτα λέγεις καὶ πάσῃ τῇ πόμπῃ αὐτοῦ· πόμπη δὲ διαβόλου ἐστὶ θεατρομανίαι καὶ ἱπποδρομίαι, κυνηγεσία, καὶ πᾶσα τοιαύτη ματαιότης, ἧς εὐχόμενος ἐλευθερωθῆναι ὁ ἅγιος, τῷ Θεῷ λέγει· ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα· μὴ περισπούδαστός σοι ἔστω ἡ θεατρομανία, ἔνθα τὰς ἀσελγείας τῶν μίμων ὄψῃ ὕβρεσι πεπραγμένας, καὶ πάσῃ ἀσχημοσύνῃ, ἐκτεθηλυσμένων τε ἀνδρῶν ἐμμανεῖς ὀρχήσεις, μήτε τοὺς ἐν κυνηγίοις ἑαυτοὺς θηρίοις ἐκδιδόντας, ἵνα τὴν ἀθλίαν κολακεύσωσι γαστέρα; οἳ, ἵνα κοιλίαν τροφαῖς θεραπεύσωσιν, αὐτοὶ γαστρὸς ἀτιθάσων ἀληθῶς τροφὴ γίνονται θηρίων. ἵνα δὲ δικαίως εἴπω, ὑπὲρ οἰκείου θεοῦ, τῆς κοιλίας, τὴν ἑαυτῶν ζωὴν κατὰ κρημνῶν μονομαχοῦσι· φεῦγε καὶ τὰς ἱπποδρομίας, τὸ ἐμμανὲς θέαμα, καὶ ψυχὰς ἐκτραχηλίζον· ταῦτα γὰρ πάντα πομπή ἐστι τοῦ διαβόλου. Poſtea dicis: *Et omni pompæ illius*. Pompa diaboli eſt, in theatris ſpectacula, in hyppodromo curſus equorum, & venationes, & reliqua omnis eiusmodi vanitas: a qua poſtulans liberari ſanctus ille Dei, *Auerte*, inquit, *oculos meos, ne videant vanitatem*. Non ergo ſis curioſus

cat-

catechumenis ſuis hanc profeſſionis ſuæ in baptiſmo faciendæ partem exponens, pompis diaboli accenſet.

§. III.

Abrenuntiationis antiquitas. A non nullis ab apoſtolorum praxi deriuata.

ABRENVNTIATIONIS huius antiquitas ex omnibus ſcriptoribus, qui de baptiſmo quidpiam dixerunt, conſtat. Et a nonnullis quidem ex ipſa apoſtolica inſtitutione & praxi deriuatur. Ita enim locum illum *Pauli 1.* ad *Timotheum* VI, 12. *Apprehende vitam æternam, ad quam & vocatus es, & profeſſus præclaram illam profeſſionem in conſpectu multorum teſtium*, interpretantur. Auctores commentationum ſub nominibus AMBROSII & HIERONYMI, qui HILARIVS diaconus *Romanus*, & PELAGIVS eſſe exiſtimantur, hanc huius loci dant interpretationem: *Confeſſus es bonam confeſſionem* [*m*] *in baptiſmo, renuntiando ſeculo & pompis eius, coram multis teſtibus, coram ſacerdotibus*, vel miniſtris, *virtutibusque cæleſtibus.* Ita PELAGIVS. Et HILARIVS [*n*] hanc confeſſionem tabulis eccleſiæ etiam inſcriptam fuiſſe, videtur dicere, *Cuius*, inquiens, *confeſſio inter ipſa rudimenta fidei, teſte interrogante & reſpondente, monumentis eccleſiaſticis continetur.* Alii iſtam renuntiationem non ex hoc vel alio expreſſo quodam ſcripturæ teſtimonio, ſed ex antiqua traditione deducunt. TERTVLLIANVS & BASILIVS id faciunt, quorum ille [*o*] eam multis aliis ritibus & cærimoniis eccleſiaſticis accenſet, quæ quidem in nulla ſcriptura diſerte determinatæ, ex traditione tamen profectæ & conſuetudine corroboratæ ſint. BASILIVS [*p*] illis myſticis ritibus eam

frequentia ſpectaculorum, vbi conſpicuas mimorum petulantias, omni contumelia & impudicitia refertas, & virorum effœminatorum choreas ſecteris. Neque vero & illos admireris, qui dummodo ventri ſuo obſequantur, efferatis beſtiis ſe exponunt: atque ii plerumque, quum adeo ventrem cibis curare ſtudent, ipſi contra ventris ferarum eſca fiunt. Immo vt verius dicam, pro ventre, tamquam pro ſuo Deo, vitam ſuam in certaminibus ſingularibus profundere non dubitant. Fuge autem & equorum curricula, quod eſt prorſus inſanum & multorum vitæ pernicioſum ſpectaculum. Hæc enim omnia ad pompam diaboli pertinent.

(*m*) Pelag. in 1 Timoth. VI, 12.

(*n*, Ambroſ. in 1 Timoth. VI, 12.

(*o*) Tertull. de coron. milit. c. III. Hanc ſi nulla ſcriptura determinauit, certe conſulendo corroborauit, quæ ſine dubio de traditione manauit.

(*p*) Baſil. de ſpirit. ſancto c. XXVII. Τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων

adnumerat, qui in eccleſia non e doctrina ſcripto prodita ſed ex apoſtolorum traditione in myſterio recepti ſint. Non improbabilis eorum doctorum virorum [q] coniectura eſt, qui formulam renuntiationis, factam per quæſtiones & reſponſio-

καὶ κηρυγμάτων, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως διαδοθέντα ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ. Dogmata & inſtituta, quæ in eccleſia prædicantur, quædam habemus e doctrina ſcripto prodita, quædam rurſus ex apoſtolorum traditione in myſterio, id eſt, in occulto tradita recepimus.

(q) Cav. prim. chriſt. lib. I. c. X. (p. 255. 256. edit. Lipſ. german. MDCCXXIII.) *Hierauf wurden ſie zur heiligen zeit bey dem eingang des tauf-ſteins, oder brunnens, hingeſtellet, da muſten ſie ihr geſicht gegen abend (welches gerade dem morgen, da das licht hervor brach, entgegen war, anzuzeigen, daß ſie nunmehro dem fürſten der finſterniß gute nacht geben und abſagen wolten) ſtellen, und ihre hand zum zeichen der abſagung ausſtrecken. Wenn ſie alſo ſtunden, ſo fragte ſie der biſchof, ob ſie von allem ihrem vorigen bündniß und gemeinſchaft, die ſie mit ſünde und hölle gemacht, abſtehen wolten, fragende;* Entſagſt du dem teufel, und allen ſeinen wercken, und allem ſeinem weſen, und allem ſeinem dienſte? *worauf der täufling antwortete;* Ja, ich ſage ihm ab. *Nachdem fragte der biſchof wieder:* Entſageſt du der welt und allen ihren lüſten und herrlichkeit? Ja, ich entſage ihnen. *Dieſe abſagung geſchahe zu zweyen unterſchiedenen malen, zuerſt vor der gemeinde, vermuthlich, wenn ſie die vergünſtigung bekamen getauft zu werden, und bald darauf wiederum vor dem tauf-ſteine, und vor dem ort, wo ſie ſolten getauft werden, wie Tertullianus bezeuget. Wenn dieſes vorbey war, ſo thaten ſie öffentlich ihr glaubens-bekäntniß, und gaben, wenn ſie der biſchof fragte:* Glaubeſt du an GOtt, den allmächtigen ſchöpffer, an Jeſum Chriſtum, ſeinen eingebornen ſohn, welcher &c. &c. glaubeſt du an den heil. Geiſt, eine heilige chriſtliche kirche, eine taufe der buſſe zur vergebung der ſünden, und ein ewiges leben? *dieſe antwort:* Ja, ich glaube es. *Dieſe art zu fragen ſcheinet ſehr lang vor alters in der kirche gebräuchlich geweſen zu ſeyn, und iſt nicht unrecht, wenn man ſaget, daß der Apoſtel damals darauf gezielet habe, wenn er die taufe den bund, (oder die antwort, eines guten gewiſſens vor Gott) nennet, ſintemal es auf nichts beſſers kan gedeutet werden, als auf die gemeine gewohnheit, da man in der kirche bey der heiligen taufe auf gewiſſe fragen hat rede und antwort geben müſſen.*

Eſtius in 1. Petr. III, 21. Nobis verus ac germanus ſenſus eſſe videtur, quem tradit Beda, apoſtolum loqui de *interrogatione*, quæ fit in cærimoniis baptiſmi; dum interrogatus, qui baptizari vult, an credat in Chriſtum, & renuntiet Satanæ ac pompis eius; bona conſcientia, id eſt, ſerius, ex animo reſpondet, ſe credere & abrenuntiare. Quam *interrogationem* b. Petrus apposite vocat ἐπερώτημα, id eſt, ſtipulationem; quo inter duos, vno interrogante & altero reſpondente, contractus fieri ſolet.

nes

nes, adeo antiquam in eccleſia fuiſſe exiſtimant, vt *Petrus* apoſtolus ad eam reſpexiſſe merito cenſendus ſit, quando baptiſmum vocat *συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεόν*, *bonæ conſcientiæ interrogationem erga Deum*, id quod ad rem nullam æque comode atque ad hanc communem conſuetudinem reſpondendi in baptiſmo *Renuntiasne diabolo?* Renuntio; *Credisne in Deum?* Credo, referri poteſt.

§. IV.

Hæc abrenuntiatio facta ab hominibus verſis ad occidentem, & ratio huius cærimoniæ cum aliis quibusdam ritibus.

Observandum de hac abrenuntiatione porro eſt, quod, quam primum baptiſteria ædificata fuerunt, peculiaris & proprius in illis locus huic rei adſignatus fuerit. Nam plerumque duo diſtincta habebant conclauia, vti ſupra [r] in eccleſiarum deſcriptione oſtendimus, primum quidem *προαύλιον οἶκον*, hoc eſt porticum ſeu veſtibulum, in quo catechumeni renuntiabant ſatanæ, fidemque profitebantur; & deinde *ἐσώτερον οἶκον* interiorem domum, vbi cærimonia baptiſmi peragebatur. Quorum in prius catechumeni introducti, & occidentem verſus poſiti ſatanæ cum quibusdam geſtibus & ritibus, indignationem aliquam exprimentibus, (dum videlicet manus ſuas vel protendebant, vel complicabant, vel collidebant, nonnumquam etiam exſufflabant, vel in ipſum tamquam præſentem exſpuebant) renuntiare iubebantur. Qui ritus omnes tot auerſationis eorum erant indicia. Cyrillvs Hierosolymitanvs in *catechesi* ſua *myſtagogica ad illuminatos* [s] hanc huius actionis

Grotius in 1 Petr. III, 21. *ἐπερώτημα*, *ſtipulatio*, eſt vox iuris, vt videre eſt apud Theophilum titulo inſtitutionum de verborum obligationibus & ſequentibus, & apud Græcos iuris Romani interpretes alios. In gloſſario, *ἐπερωτῶ*, *ſtipulor*. Sed per *μετωνυμίαν*, vt in iure ſæpe, nomine *ſtipulationis* comprehenditur & *reſponſio* ſiue *promiſſio*. nam & *ἐπερωτῶμαι* ſignificat *promitto*, *ſpondeo*, in eodem gloſſario. In baptiſmo epiſcopus vel alius quis eius nomine ita interrogabat, aut, quod idem eſt, ſtipulabatur, Ἀποτάσσῃ τῷ Σατανᾷ; *Abrenuntiasne Satanæ?* reſpondebat baptizandus, Ἀποτάσσομαι, *Abrenuntio.* Rurſum interrogatus Συντάσσῃ τῷ Χριστῷ; *Adhæresne Chriſto?* reſpondebat, Συντάσσομαι, *Adhæreo.* Hanc *ſponſionem ſalutis* vocat Tertullianus de baptiſmo.

(r) Lib. VIII. c. VII. §. I. volum. III. pag. 253.

(s) Cyrill. catech. myſtag. I. n. II. p. 278. εἰσήειτε πρῶτον εἰς τὸν προαύλιον οἶκον τοῦ

Ll 2 par-

partem ita deſcribit: *Primum ingreſſi eſtis in porticum domus baptiſterii, & ſtantes verſus occidentem, mandari vobis audiſtis, vt protenſa manu, tamquam praeſenti ſatanae renuntiaretis.* Et poſt paullo, qua de cauſſa verſus occaſum ſteterint, diabolo renuntiantes, explicat. *Solis occaſus*, inquit, *quum apparentium tenebrarum ſit locus, diabolus autem quum ſit tenebrae, robur in illis ſuum habet. Idcirco ſymbolice occaſum ſpectantes, caliginoſo illi tenebrarum principi renuntiatis.* HIERONYMVS manifeſte ad hanc conſuetudinem alludit, quando ait: *In myſteriis* (baptiſmi celebrationem intelligit) *primum renuntiamus ei, qui in occidente eſt* [*t*], *nobisque moritur cum peccatis: & ſic verſi ad orientem, pactum inimus cum ſole iuſtitiae, & ei ſeruituros nos eſſe promittimus.* Simili modo AMBROSIVS ad recens baptizatum quemdam verba faciens: *Ingreſſus*, inquit, [*u*] *vt aduerſarium tuum cerneres, cui renuntiandum mox putares, ad orientem conuerteris. Qui enim renuntiat diabolo, ad Chriſtum conuertitur.* Vnde, obſeruante GREGORIO NAZIANZENO [*x*], non tantum verbis, ſed ipſa rerum ſpecie, habitu & geſtu diabolo renuntiabant. Nam nudi & diſcalceati ſiſtebantur ad occidentem proſpectantes, manusque verſus illam plagam protrudentes. Praeterea nonnumquam manus collidebant, aduerſariumque ſuum inſufflabant, vel in illum exſpuebant, deteſtationem illius ſignificantes, quemadmodum auctor, qui ſub nomine DIONYSII [*y*] latere voluit, rem deſcribit.

§. V.

Cur haec abrenuntiatio ter facta?

Ex quo etiam hanc abrenuntiationem ter factam eſſe

βαπτιστηρίου, καὶ πρὸς τὰς δυσμὰς ἑστῶτες, ἠκούετε καὶ προσετάττεσθε ἐκτείνειν τὴν χεῖρα, καὶ ὡς παρόντι ἀποτάττεσθε τῷ σατανᾷ.

Ibid. pag. 279. βουλόμεθα, καὶ τίνος ἕνεκεν ἵστασθε πρὸς δυσμάς, εἰπεῖν· ἀναγκαῖον γάρ, ἐπειδὴ τοῦ φαινομένου σκότους τόπος αἱ δυσμαί· ἐκεῖνος δὲ σκότος τυγχάνων, ἐν σκότῳ ἔχει καὶ τὸ κράτος· τούτου χάριν συμβολικῶς πρὸς δυσμὰς ἀποβλέποντες, ἀποτάσσεσθε τῷ σκοτεινῷ ἐκείνῳ καὶ ζοφερῷ ἄρχοντι.

(*t*) Hieron. in Amoſ. VI, 14.

(*u*) Ambroſ. de initiatis c. II.

(*x*) Naz. orat. XL. de bapt. p. 671. γυμνότη καὶ τοῖς σχήμασι καὶ τοῖς ῥήμασιν, ὡς ὅλην ἀποπτύσῃ τὴν ἀθλίαν, οὕτως ὅλῃ θεότητι συντασσόμενος.

(*y*) Dionyſ. de hierarch. eccleſ. c. III. p. 218. γυμνὸν καὶ ἀνυπόδετον ἵστησι πρὸς δυσμὰς ἀφορῶντα, καὶ τῇ τῶν χειρῶν ἀπώσει τὰς τῆς ἀλαμποῦς κακίας ἀναινόμενον κοινωνίας κ. τ. λ. nudum & diſcalceatum ſtatuit verſus occidentem ſpectantem, nec non manuum reiectione tenebricoſae malitiae communionem abnuentem.

con-

condiſcimus. Nam alio loco vniuerſam cærimoniam ſic deſcribit: *Sacerdos baptizandum* [z] *ſiſtit ad occidentem proſpectantem, manusque verſus illam plagam protrudentem & collidentem*; (in *Græco* eſt τὰς χεῖρας ἀπωθοῦντα, quod ſignificat manus, deteſtationem ſignificandi gratia, collidere) *deinde Satanam ter inſlare iubet, atque inſuper abrenuntiationis verba proferre: eique ter abrenuntiationis ſolemnibus verbis propoſitis, quum eamdem toties conceptis verbis pronuntiauit, ipſum ad orientem transfert, & in cælum intuentem, manusque attollentem Chriſto cunctisque ſacris a Deo traditis eloquiis iubet adſentire* VICECOMES [a] hanc triplicem renuntiationem factam eſſe putat, ſiue quod tres ſint, quibus homines in baptiſmo renuntient, diabolus, pompæ eius, & mundus; ſiue ad ſignificandum tres diuinitatis perſonas, a quibus adoptentur filii, dum ſatanæ renuntient; ſiue quod in ciuili adoptione & manumiſſione ſeruorum domini iuri ſuo ter renuntiare ſoliti ſint, quod ipſum ex

(z) Ibid. p. 253. Εἶτα στήσας ἐπὶ δυσμαῖς προσέχοντα, καὶ ταῖς χερσὶν ἀπωθοῦντα πρὸς τὴν αὐτὴν ἀπεστραμμένος χώραν, ἐμφυσῆσαι μὲν αὐτῷ τρὶς διακελεύεται τῷ σατανᾷ, καὶ προσέτι τὰ τῆς ἀποταγῆς ὁμολογῆσαι· καὶ τρὶς αὐτῷ τὴν ἀποταγὴν μαρτυράμενος, ὁμολογήσαντα τρὶς τοῦτο, μετάγει πρὸς ἕω, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀναβλέψαντα, καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείνοντα, κελεύει συντάξασθαι τῷ χριστῷ καὶ πάσαις ταῖς θεοπαραδότοις ἱερολογίαις

(a) Vicecom. de ritib. bapt. lib. II. c. XX. p. 311. edit. Pariſ. MDCXVIII. 8uo. (p. 143. edit. Mediolan. 4to.) Sed de eo etiam, quot vicibus renuntiationis verba proferrentur, nullus dubitandi locus relinquitur. nam inter ſacros ſcriptores conuenit, ter ea proferri ſolita eſſe: quod quidem non modo ex locis S. Gregorii M. & Ordinis Romani paullo ante citatis, ſed etiam ex S. Dionyſii Areopagitæ auctoritate colligitur, quum inquit: tum eum iubet tertio ſatanam, vt ita dicam, inſufflare. Idemque ex illis S. Ambroſii verbis lib. VII. de fide ad Grat. tertio reperita figura myſterii operationem trinitatis expreſſit: & Seueri Alexandrini de baptiſmo, profert ibi ſacerdos pro baptizatis hanc abrenuntiationem tribus vicibus, ſponſoribus ter, vt ipſe reſpondentibus, abrenuntio Satanæ ego N. qui baptizor: licet cognoſcere. Primus enim pro myſterii figura renuntiationem intelligit; alter eiusdem renuntiationis aperte videtur meminiſſe: vt dubitandum nullo modo ſit, verba etiam illa Ambroſii (operationem trinitatis expreſſit) ad rationem ſpectaſſe, cur ter a Satana conceptis verbis ſe deſciſcere profiterentur; vt nimirum tres hypoſtaſes diuinas, quibus in filios adoptandi erant, ante oculos proponerent. Cui ſi quis adiiciat, deteſtationem tribus vicibus explicari ſolitam, quia tres erant, quorum fidem & amicitiam reprobabant, vel vt adoptionis ciuilis & emancipationis ritum exprimerent, quum triplici renuntiatione eius, qui iuri ſuo cedebat, peractam eſſe, Aulus Gellius & Sigonius teſtantur, diu me aduerſarium pertinacem haud habebit.

AVLO GELLIO & SIGONIO oſtendit. Verum quum veteres hac de re ſileant, haſce rationes cuiusuis prudentis lectoris iudicio relinquimus.

§. VI.

Alterum, *quod a iam baptizandis requirebatur, erat ſponſio ſeu ſtipulatio obedientiæ erga Chriſtum.*

QVOD proxime ab hominibus in baptiſmo requirebatur, ſponſio erat ſeu ſtipulatio obedientiæ erga Chriſtum, quod *Græci* vocant *συντάσσεσθαι χριστῷ*, *Chriſto adſcribi.* Hæc neceſſaria ſemper obligationis eorum pars erat, antequam ad regenerationis cærimoniam admitterentur. Primum diabolo renuntiabant, & tunc ſtatim legibus Chriſti promittebant obſequium. *Auguſtini* quidem tempore nonnulli inmunitatem quamdam hac in re adfectabant; fidei in Chriſtum, non vero vniverſalis obedientiæ, profeſſionem facere parati. Et baptiſmum tamen, inemendabili animi ipſorum indole non obſtante, expetere haud erubeſcebant. Hos contra excellentiſſimum librum *de fide & operibus* ſcripſit, bona opera non minus quam fidem ei, qui chriſtianus eſſe velit, neceſſaria eſſe oſtendens; vbi omnibus obiectionibus & argumentis, quæ illi ex ſcriptura proferebant in medium, reſpondet. Scripturam enim ad praxin ſuam defendendam adlegabant. Inter alia notum illum *Pauli* ſermonem vrgebant 1 Cor. III, 11. *Fundamentum aliud nemo poteſt ſtatuere præter id, quod poſitum eſt, quod eſt IEſus Chriſtus. Quod ſi quis ſuperædificet ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam: cuiuscumque opus manifeſtum fiet: dies enim id declarabit: nam per ignem reuelabitur: & cuiuscumque opus quale ſit, ignis probabit. Si cuius opus manſerit, quod ſuperædificauerit, mercedem accipiet. Si cuius opus exuſtum fuerit, damnum faciet: ipſe vero ſeruabitur, ita tamen vt per ignem.* Quam peruerſe hæc verba interpretati ſint, AVGVSTINVS [*b*] indicat, quando ait: *Quod quidam ita intelligendum putant, vt illi videantur ædificare ſuper hoc fundamentum aurum, argentum, lapides pretioſos, qui fidei, quæ in Chriſto eſt, bona opera adiiciunt: Illi autem fœnum, ligna, ſtipulam, qui quum eamdem fidem habeant, male operantur. Vnde arbitrantur, per quasdam pœnas ignis eos poſſe purgari ad ſalutem percipiendam merito fundamenti.*

(*b*) Auguſtin. de fide & oper. c. XV. (tom. IV. opp. 69. edit. Baſil. MDLXIX.)

Quibus

Quibus hunc in modum [*c*] reſpondet idem AVGVSTINVS: *Hoc ſi ita eſt, fatemur iſtos laudabili caritate conari, vt omnes indiſcrete admittantur ad baptiſmum, non ſolum adulteri & adultera, contra ſententiam domini falſas nuptias prætendentes, verum etiam publica meretrices, in turpiſſima profeſſione perſeuerantes, quas certe nulla etiam negligentiſſima eccleſia conſueuit admittere, niſi ab illa primitus proſtitutione liberatas.* Porro vrgebant, hanc prauorum hominum reiectionem a baptiſmo eſſe zizaniorum ante tempus euulſionem. Ad quam obiectionem AVGVSTINVS [*d*] ita reſpondet: *Quando tales ad baptiſmum non admittimus, non ante tempus zizania euellere conamur, ſed nolumus inſuper, ſicut diabolus, zizania ſeminare; nec ad Chriſtum volentes venire prohibemus, ſed eos ad Chriſtum venire nolle, ipſa ſua confeſſione conuincimus: nec vetamus Chriſto credere, ſed demonſtramus, eos nolle Chriſto credere, qui vel adulterium dicunt non eſſe, quod ille adulterium dicit eſſe; vel credunt, adulteros eius membra poſſe eſſe, quos per apoſtolum dicit, regnum Dei non poſſidere: & ſanæ doctrinæ adverſari, quæ eſt ſecundum euangelium gloriæ beati Dei.* Hinc licet iſti homines nouam eſſe doctrinam criminarentur, qua meretrices & hiſtriones, & quilibet alii publicæ turpitudinis profeſſores non admittebantur ad baptiſmum, reſpondet tamen ipſis, *Quod antiquum & robuſtum morem ſancta eccleſia retineat, ex illa ſcilicet liquidiſſima veritate* [*e*] *venientem, qua certum habeat, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt.* Et hanc fuiſſe antiquam regulam, ſecundum quam eccleſia hoc in negotio egerit, ex omnibus ſcriptoribus, qui de baptiſmo ſunt loquuti, apparet. IVSTINVS MARTYR, qui cærimonias baptiſmi ſimpliciſſime deſcribit, hiſce eum ſolum tribui dicit, qui fidei ſuæ profeſſioni promiſſa [*f*] addiderint, ad religionis chriſtianæ regulas ſeſe mores ac vitam compoſituros. Hinc erat vſitata illa verborum formula in profeſſione fidei ipſorum, συντάττομαί σοι Χριστὲ, *In tuorum militum numerum adſcribor, Chriſte, legibus tuis moderandus:*

(*c*) Auguſtin. ibid. p. 70.

(*d*) Aug. de fide & oper. c. XVII.

(*e*) Ibid. c. XVIII.

(*f*) Iuſtin. apol. II. p. 93. ὅσοι ἂν πεισθῶσι καὶ πιστεύωσιν ἀληθῆ ταῦτα τὰ ὑφ' ἡμῶν διδασκόμενα καὶ λεγόμενα εἶναι, καὶ βιοῦν οὕτως δύνασθαι ὑπισχνῶνται κ. τ. λ. Quicumque perſuaſi fuerint, & crediderint, vera eſſe, quæ a nobis traduntur, & dicuntur, ac *viuere ſe ita poſſe receperint*, cetera.

Quæ

Quæ adſcriptio *ἀπόταξιν* illam, ſiue renuntiationem in diabolum, cuius ſeruitium ad eligendum nouum dominum, deſerebant, proxime inſequebatur; quemadmodum frequenter in CHRYSOSTOMO, [g], BASILIO, [h], CYRILLO ALEXANDRINO [i], *conſtitutionum apoſtolicarum* auctore [k] & plurimis ſcriptoribus *Græcis* legimus, quorum verba quum vnam eamdemque formam habeant, nihil attinet heic interponere. *Latini* communiter *promiſſum, pactum* & *votum* nominant, quæ vocabula ad omnes huius chriſtianæ obligationis partes, tam ad renuntiationem in diabolum, quam ad profeſſionem fidei ac obedientiæ in *CHRISTVM*, ſine diſcrimine applicant, vtpote quæ res mutuum inter ſe reſpectum habent, & aptiſſime inter ſe cohærent. Quisquis enim diabolo renuntiat & mundo, is ſe hoc ipſo militem & ſeruum Chriſto adſcriptum profitetur. Vnde

(g) Chryſoſt. hom. XXI. ad popul. Antiochen. p. 275. (p. 237. edit. Francof.) Ὁ μετανοῶν οὐκέτι τῶν αὐτῶν ἅπτεται πραγμάτων, ἐφ' οἷς μετενόησε· διὰ τοῦτο καὶ κελευόμεθα λέγειν, ἀποτάσσομαί σοι Σατανᾶ, ἵνα μηκέτι πρὸς αὐτὸν ἐπανέλθωμεν. Pœnitentiam agens non amplius eadem attingit negotia, quorum pœnituit: proptereaque iubemur dicere: Abrenuntio tibi Satana, ne amplius ad ipſum vertamur.

Id. homil. VI. in Coloſſ. p. 1358. (p. 200. edit. Francof.) ὁρᾶτε, μὴ τούτῳ ἁλῶμεν, μετὰ τὸ εἰπεῖν ἀποτασσόμεθά σοι Σατανᾶ, καὶ συντασσόμεθά σοι, χριστέ. Videte ergo, ne ex eo arguamur & conuincamur, poſtquam dixerimus, Abrenuntiamus tibi Satana, & tibi nomen damus & in tuorum militum numerum adſcribimur, Chriſte.

(h) Baſil. hom. XIII. exhort. ad bapt. p. 415. οὐχὶ συνθέσθαι θεῷ, οὐκ ἀποτάξασθαι τῷ ἐχθρῷ, non cum Deo paciſci, non abrenuntiare inimico. (poteris)

(i) Cyrill. Alex. in Io. XI, 26. p. 683. e. ὑπὲρ τῶν ἐσχάτῃ νόσῳ κατειλημμένων, μελλόντων τε διὰ τοῦτο βαπτίζεσθαι, καὶ ἀποτάττονταί τινες καὶ συντάττονται, τὴν οἰκείαν ὥσπερ ἐξ ἀγάπης κιχρῶντες φωνὴν τοῖς νόσῳ πεπεδημένοις. Pro iis, qui extremo morbo conflictantur, ideoque baptizandi ſunt, *abrenuntiant* & *coniunguntur*. (Chriſto) aliqui, qui veluti ex caritate ſuam morbo impeditis commodent vocem.

(k) Conſtit. apoſt. lib. VII. c. XLI. ἀποτάσσομαι τῷ σατανᾷ, καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ταῖς λατρείαις αὐτοῦ, καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, καὶ ταῖς ἐφευρέσεσιν αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτόν· μετὰ δὲ τὴν ἀπόταξιν, συντασσόμενος λεγέτω, ὅτι καὶ συντάσσομαι τῷ χριστῷ, καὶ πιστεύω, καὶ βαπτίζομαι, κ. τ. λ. Renuntio Satanæ, & operibus eius, & pompis eius, & cultibus eius, & angelis eius, & inuentis eius, ac omnibus quæ ſub eo ſunt. Poſt renuntiationem vero, dum adſcribit ſe, dicat; & adſcribor Chriſto, & credo, & baptizor, cetera.

AMBRO-

AMBROSIVS [l] de abrenuntiatione loquens, vocat illam promiſſum, cautionem & chirographum Deo datum, quod in cælo teneatur: quia hoc promiſſum coram miniſtro *CHRISTI* & angelis eius, huius rei teſtibus, factum ſit. Quam ob cauſſam alio loco [m] vocem renuntiantis non in tumulo mortuorum, ſed in libro viuentium teneri dicit. AVGVSTINVS [n] profeſſionem appellat in curiam prolatam angelicam, & nomina profitentium dicit in libro excipi vitæ non a quolibet homine, ſed a ſuperiore cælitus poteſtate. HIERONYMVS [o] pactum initum cum ſole iuſtitiæ nuncupat, quo ei ſeruituros nos eſſe promittamus. Atque ita quidem de hac cærimonia loquitur, vt actum a renuntiatione diſtinctum eſſe oſtendat, licet vtraque cærimonia ad eumdem finem tendat, quia diuerſi ritus in illis exprimendis adhibebantur. Nam diabolo renuntiabant ad occidentem proſpectantes ex rationibus ſymbolicis, quas ſupra percepimus; *CHRISTO* autem ſe adſcribebant verſi in orientem, tamquam emblema lucis, quam a ſole iuſtitiæ recipiebant, dum eius dominio ſeſe ſubmittebant.

§. VII.

Hoc votum obedientiæ factum vultu verſo in orientem. Et quare?

HAEC conſuetudo, qua in orientem ſe vertebant, obe-

(l) Ambroſ. de ſacram. lib. I. c. II. Quando te interrogauit: Abrenuntias diabolo & operibus eius; quid reſpondiſti? Abrenuntio. Abrenuntias ſæculo & voluptatibus eius; quid reſpondiſti? Abrenuntio: Memor eſto ſermonis tui, & numquam tibi excidat tuæ [illegible]ies cautionis. Si chirographum homini dederis, teneris obnoxius, vt pecuniam eius accipias: teneris adſtrictus & reluctantem te fœnerator adſtringit; ſi recuſas, vadis ad iudicem, atque illic tua *cautione* conuinceris. Vbi *promiſeris*, conſidera, vel quibus *promiſeris*. Leuitam vidiſti, ſed miniſter eſt Chriſti. Vidiſti illum ante altaria miniſtrantem. Ergo *chirographum tuum tenetur* non in terra, ſed *in cælo*.

(m) Ambroſ. de initiat. c. II. Renuntiaſti diabolo & operibus eius, mundo & luxuriæ eius ac voluptatibus. Tenetur vox tua, non in tumulo mortuorum, ſed in libro viuentium.

(n) Auguſtin. de ſymbolo lib. II. c. I. Profeſſi eſtis, renuntiare vos diabolo, pompis & angelis eius. Videte, dilectiſſimi, quia hanc profeſſionem veſtram in curiam profertis angelicam: Nomina profitentium in libro excipiuntur vitæ, non a quolibet homine, ſed a ſuperiore cælitus poteſtate.

(o) Hieron. comment. in Amos VI, 14. In myſteriis primum renuntiamus ei, qui in occidente eſt; & ſic verſi in orientem, pactum inimus cum ſole iuſtitiæ, & ei ſeruituros nos eſſe promittimus.

 dien-

dientiam *CHRISTO* promittentes, AMBROSIO quoque, GREGORIO NAZIANZENO, CYRILLO HIEROSOLYMITANO & falſo credito DIONYSIO memoratur. Cui illi duas adſignant rationes. Quarum alteram diſcipulis ſuis narrat CYRILLVS [p], *Quum ſatanæ renuntiaueris*, inquiens, *& omne cum illo pactum reſcideris; veteres, inquam, pactiones cum inferno: aperitur tibi paradiſus Dei, quem ipſe ad orientem plantauit: Vnde propter mandati violationem primus parens noſter pulſus eſt in exilium. Et huius rei ſymbolum eſt, quum ab occaſu conuerteris ad ortum, quæ lucis eſt regio.* Ex eadem ratione BASILIVS [q] & alii quidam ex vetuſtis ſcriptoribus narrant, quod ad orientem verſi precati ſint, vt ora paradiſo obuerſa haberent. Altera ratio, cur in baptiſmo in ortum conuerſi fuerint, erat, quod ſol oriens ſymbolum eſſet ſolis iuſtitiæ, ad quem iam a Satanæ poteſtate conuertebantur; *Ad orientem conuerteris*, inquit AMBROSIVS [r], *qui enim renuntiat diabolo, ad Chriſtum conuertitur.* Quibus verbis ille cum HIERONYMO perſpicue indicat, quod collocatio eorum orientem verſus ſymbolum fuerit conuerſionis a diabolo ad Chriſtum, hoc eſt, a tenebris ad lucem, a cultu idolorum ad cultum eius, qui ſol eſt iuſtitiæ & origo lucis.

§. VIII.

Tertium, *quod a baptizandis requirebatur, erat profeſſio fidei, vſitatis ſymboli verbis edenda.*

CVM hac obedientiæ ſtipulatione profeſſio etiam fidei ab vnoquoque baptizando exigebatur. Et hæc profeſſio iisdem verbis ſymboli, quod in eccleſia qualibet in catechumenorum inſtitutionem adhibebatur, edenda erat. Primum quidem id catechiſtis priuatim, & deinde publice in eccleſia, quando nomina ſua baptiſmo dederant, recitare debebant: quemadmo-

(p) Cyrill. catech. myſtagog. I. n. VI. p. 283. Ὅτε ἂν τῷ σατανᾷ ἀποτάξῃ, πᾶσαν τὴν πρὸς αὐτὸν πάντως διαθήκην λύσας, τὰς παλαιὰς πρὸς τὸν ᾅδην συνθήκας, ἀνοίγεταί σοι ὁ παράδεισος τοῦ Θεοῦ, ὃν ἐφύτευσε κατὰ ἀνατολάς, ὅθεν διὰ τὴν παράβασιν ἐξόριστος γέγονεν ὁ ἡμέτερος προπάτωρ· καὶ τούτου σύμβολον τὸ στραφῆναί σε ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολήν, τοῦ φωτὸς τὸ χωρίον.

(q) Baſil. de ſpirit. ſancto c. XXVII. Τὸ πρὸς ἀνατολὰς τετράφθαι κατὰ τὴν προσευχὴν, ποῖον ἐδίδαξεν ἡμᾶς γράμμα; Vt ad orientem verſi precemur, quæ nos docuit ſcriptura?

(r) Ambroſ. de initiatis c. II.

dum

dum ſupra [s] oſtendimus. Praeterea autem ſolemnem profeſſionem tempore baptiſmi facere, & ad diuerſas quaeſtiones, quas eis eccleſiae miniſter proponebat, habito ad diuerſas ſymboli, ſummam chriſtianae fidei continentis, partes reſpectu, diſtincte reſpondere iubebantur. Erant quidem AVGVSTINI memoria, qui & profeſſionem obedientiae ex voto baptiſmali cluſum ibant, ita profeſſionem fidei diminutam & ad hunc vnum ſolum articulum, *credo filium Dei eſſe IEſum Chriſtum*, reductam volebant. Cuius in rei gratiam ad exemplum prouocabant *Philippi*, eunuchum ad hanc breuem confeſſionem [t] baptizantis, & ad dictum illud *Pauli* 1 Corinth. II, 2. *Non ſtatui quicquam ſcire inter vos, niſi IEſum Chriſtum, eumque crucifixum.* Numquam tamen hoc ſuum conſilium in effectum deducere audebant; ſed quaeſtiones facere pergebant de aliis etiam articulis, vt eccleſia adſolebat, de ſpiritu ſancto, de remiſſione peccatorum, de reſurrectione mortuorum, de incarnatione CHRISTI, de paſſione eius & morte in cruce, de ſepultura eius & reſurrectione in die tertia, de adſcenſione illius & ſeſſione ad dextram patris: quae interrogationes omnes ita neceſſariae eſſe credebantur, vt ne quidem in baptiſmo clinicorum, qui lecto decumbentes & aegroti baptizabantur, eas praetermitteret eccleſia. Nam ſi loqui poſſent, ipſi per ſe ad cuncta reſpondebant, vti AVGVSTINVS [t] auctor eſt, etiamſi ea memoriae mandare non valuiſſent; Quod ſi ſermonis vſus eis ablatus eſſet, ſponſores pro ipſis reſpondebant, vti pro infantibus ſolebant facere, quemadmodum capite proxime ſequenti oſtendetur. Vt adeo baptizandi hac vel illa ratione integrum ſymbolum recitauerint, & ſingulis eius partibus adſenſum ſuum teſtati ſint. Et

(s) Vid. lib. X. c. II. §. X. pag. 27.

(t) Auguſtin. de fide & oper. c. IX. Spado, inquiunt, ille, quem Philippus baptizauit, nihil plus dixit, quam, Credo, filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum. Num ergo placet, vt hoc ſolum homines reſpondeant, & continuo baptizentur? Nihil de ſpiritu ſancto, nihil de ſancta eccleſia, nihil de remiſſione peccatotorum, nihil de reſurrectione mortuorum? &c. Si enim ſpado quum reſpondiſſet, Credo filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum, hoc ei ſufficere viſum eſt, vt continuo baptizatus abſcederet: Cur non id ſequimur, atque auferimus cetera, quae neceſſe habemus, etiam quum ad baptizandum temporis vrget anguſtia, exprimere interrogando, vt baptizandus ad cuncta reſpondeat, etiamſi ea memoriae mandare non valuit?

Digitized by Google

tionum forma conueniebant, eodemque ſymbolo vtentes baptizabant. TERTVLLIANVS [a] quoque ex articulo de patre, filio & ſpiritu ſancto, ac de eccleſia in baptiſmo interrogationes factas eſſe adfirmat. Et EVSEBIVS, quando verba ſymboli eccleſiæ *Cæſareenſis* [b] recitat, ſymbolum illud eſſe dicit, quod ipſe didicerit, quum primis fidei rudimentis inſtructus & ſalutari lauacro tinctus ſit. Eumdem vſum ſymbolum *Nicænum*, quam primum compoſitum fuit, in plerisque eccleſiis orientalibus habuit. Nam hæc fidei formula in baptiſmi adminiſtratione ordinarie recitabatur, quemadmodum libro vltimo [c] oſtendimus. Facile eſſet, heic plura teſtimonia ex AMBROSIO, HIERONYMO, CYRILLIS ALEXANDRINO & HIEROSOLYMITANO, CHRYSOSTOMO, GREGORIO NAZIANZENO, BASILIO, EPIPHANIO, SALVIANO & auctore *conſtitutionum* ſubiungere: Verum res adeo incontrouerſa eſt, quod veteres numquam ad vnius cuiusdam articuli profeſſionem, ſed ad integram & perfectam fidei formulam baptizarint, vt probatione eam egere haud exiſtimem, quandoquidem nulla vmquam exceptio aduerſus illam ſiue in publico, ſiue in priuato baptiſmo facta eſt.

§. IX.

Hæc confeſſio publice & ſolemniter facta.

ERANT quædam circumſtantiæ & cærimoniæ huius confeſſionis, quæ quum ad actionis ſolemnitatem non nihil conferrent, non abs re fuerit, earum hoc loco facere mentionem.

hoc opponendum putat; primum non eſſe vnam nobis & ſchiſmaticis ſymboli legem; neque eamdem interrogationem. Nam quum dicunt: Credis remiſſionem peccatorum & vitam æternam per ſanctam eccleſiam? mentiuntur in interrogatione, quando non habeant eccleſiam.

(a) Tertull. de bapt. c. VI. Quam ſub tribus & teſtatio fidei & ſponſio ſalutis pignorentur, neceſſario adiicitur eccleſiæ mentio: quoniam vbi tres, id eſt pater & filius & ſpiritus ſanctus, ibi eccleſia, quæ trium corpus eſt.

(b) Euſeb. epiſt. ad Cæſar. ap. Socrat. lib. VI. c. VIII. Τὸ μὲν ἂν παρ' ἡμῶν γράμμα - - τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον· καθὼς παρελάβομεν παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν ἐπισκόπων, καὶ ἐν τῇ κατηχήσει, καὶ ὅτε τὸ λουτρὸν ἐλαμβάνομεν κ. τ. λ. Noſtra igitur formula - - ſic habet: Sicut ab anteceſſoribus noſtris epiſcopis accepimus, tum cum primis fidei rudimentis inſtructi, & quum ſalutari lauacro tincti ſumus.

(c) Lib. X. c. IV. §. XVII. pag. 110. ſeqq.

Digitized by Google

Primo quidem, quod publice coram multis teſtibus facta ſit. Quæ circumſtantia erat, apoſtolica praxi fundata, a qua abeundi raro indulgebatur venia. PRIMASIVS [d] eam ab exemplo deducit *Timothei*, qui *confeſſus erat bonam confeſſionem coram multis teſtibus*: quod ille de profeſſione fidei, quam in baptiſmo fecerit, interpretatur. Quæ EPHREM SYRI [e] etiam expoſitio eſt. Et LEO [f] pontifex *Romanus* eodem reſpicere videtur, quando homines baptizatos ad conſtantiam in fide adhortans, *Permanete*, inquit, *ſtabiles in fide, quam confeſſi eſtis CORAM MVLTIS TESTIBVS, & in qua renati per aquam & ſpiritum ſanctum, accepiſtis chariſma ſalutis & ſignaculum vitæ æternæ.* Moris fuiſſe *Romæ*, narrat AVGVSTINVS [g], vt hæc confeſſio publice de loco eminentiore in conſpectu populi redderetur. Interdum vero in verecundorum hominum gratiam, qui in tanta frequentia non ſine trepidatione verba facere potuerint, presbyteros confeſſionem eorum priuatim audiſſe. Atque hoc eos VICTORINO, celebri rhetori, quum ad *CHRISTI* caſtra tranſiiſſet, obtuliſſe; illum autem maluiſſe ſalutem ſuam in conſpectu multitudinis profiteri, dicentem, non fuiſſe ſalutem, quam docuiſſet in rhetorica, & tamen eam ſe publice profeſſum eſſe: multo minus igitur manſuetum gregem *CHRISTI* vereri ſe debere, pronuntiantem verbum diuinum, qui non veritus ſit in verbis ſuis turbas inſanorum gentilium.

(d) Primaſ. in 1 Tim. VI, 12. Confeſſus bonam confeſſionem in baptiſmo, coram multis teſtibus, coram ſacerdotibus & miniſtris, atque virtutibus cæleſtibus ac diuinis.

(e) Ephrem. de pœnit. c. V. p. 91. edit. Colon. MDXLVII. Requiretur a quolibet regium ſignum, ex qua die catholicam & orthodoxam eccleſiam ac fidem noſtram per baptiſma ſuſcepit: exigetuque a ſingulis fides in pace illibata, ſigillumque intractum & tunica incoinquinata, ſecundum *pulchram illam confeſſionem, quam coram multis teſtibus profeſſi ſunt*, dicentes: Abrenuntio tibi Satana, & omnibus operibus tuis.

(f) Leo ſerm. IV. de natiuit. domini p. 17.

(g) Auguſt. confeſſ. lib. VIII. c. II. Vt ventum eſt ad horam profitendæ fidei, quæ verbis certis conceptisque memoriter de loco eminentiore in conſpectu populi fidelis Romæ reddi ſolet ab eis, qui acceſſuri ſunt ad gratiam tuam, oblatum eſſe dicebat Victorino a presbyteris, vt ſecretius redderet, ſicut nonnullis, qui verecundia trepidaturi videbantur, offerri mos erat; Illum autem maluiſſe ſalutem ſuam in conſpectu ſanctæ multitudinis profiteri: Non enim erat ſalus, quam docebat in rhetorica, & tamen eam publice profeſſus erat. Quanto minus ergo vereri debuit manſuetum gregem tuum, pronuntians verbum tuum, qui non verebatur in verbis ſuis turbas inſanorum.

§. X.

§. X.

Manibus & oculis ad cælum ſublatis.

ALIA circumſtantia, quæ actus iſtius ſolemnitati aliquid addebat, ſtatus geſtusque corporis erat, quando non tantum vultum in Orientem vertebant, ſed & manus oculosque in cælum attollebant, quaſi ad *CHRISTVM*, quocum vt nouo domino ſuo, in ſolio gloriæ ſuæ ſedente, fœdus iam inibant, protinus euolaturi. Quemadmodum enim diabolo renuntiabant manus in eum protrudentes vel collidentes, ad ipſum prouocandum; ita e contrario hanc ſuam confeſſionem fœdusque cum *CHRISTO* faciebant, demiſſe ſupplicantium adhibentes habitum, manibusque ad ſolem iuſtitiæ ſublatis, ipſum excipere parati. Ita PSEVDO-DIONYSIVS [*b*] rem deſcribit: *Sacerdos*, inquiens, *catechumenum abrenuntiationis verbis recitatis, ad orientem transfert, & in cælum intuentem manusque attollentem CHRISTO, cunctisque ſacris a Deo traditis eloquiis, iubet adſentire.*

§. XI.

Ter repetita.

HAEC confeſſio maioris ſolemnitatis cauſſa, ter repetita eſſe creditur, quomodo abrenuntiationem *Satanæ* ter factam eſſe, antea audiuimus. CYRILLVS ALEXANDRINVS [*i*] *Docentur*, inquit, *eccleſiæ, tertio quærendam eſſe confeſſionem in CHRISTVM ab iis, qui eum diligere ſibi propoſuerint, dum ad ſanctum baptiſmum accedunt.* Et hoc fieri dicit ad exemplum *Petri*, quem *CHRISTVS* ter rogauit: *Simon, fili Ionæ, diligis me?* Et *Petrus* ter reſpondit: *Etiam domine, tu noſti, quod amem te?* AMBROSIVS [*k*] ait: *Ideo in myſteriis* (hoc eſt, in baptiſmo) *interrogatio trina defertur, & confirmatio trina celebratur, nec poteſt quis niſi trina confeſſione purgari. Vnde & ipſe Petrus in euangelio tertio interrogatur, vtrum diligat dominum, vt trina reſponſione vincula, quæ dominum negando ligauit, abſolueret.* Verum non plane perſuaſus ſum, per hanc trinam confeſſionem ſemper trinam ſymboli recitationem intelligendam eſſe. Nam AM-

(*b*) Dionyſ. de eccleſ. hierarch. c. II. p. 253. cit. ſupr. §. V. litt. (z) pag. 259.

(*i*) Cyrill. Alexandr. lib. XII. in Ioan. XXI. tom. IV. p. 1119. d. Τύπος δὲ πάλιν ταῖς μὲν ἐκκλησίαις ἐντεῦθεν εἰς τὸ χρῆναι τρίτον διερωτᾷν τὴν εἰς χριστὸν ὁμολογίαν, τοὺς ἀγαπᾷν αὐτὸν ἑλομένους, διὰ τοῦ καὶ προσελθεῖν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι.

(*k*) Ambroſ. de ſpiritu ſancto lib. II. c. XI.

BROS-

BROSIVS [*l*] alio loco hanc trinam confeſſionem potius de trina reſponſione, *Credo*, ad diuerſas ſymboli partes facta, interpretatur. *Interrogatus es*, inquit, *Credis in Deum patrem omnipotentem? Dixiſti, credo & merſiſti, hoc eſt, ſepultus es. Iterum interrogatus es: Credis in dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & in crucem eius? Dixiſti, credo & merſiſti. Tertio interrogatus es, Credis & in ſpiritum ſanctum? Dixiſti credo, tertio merſiſti, vt multiplicem lapſum ſuperioris ætatis abſolueret trina confeſſio.* Ex quibus verbis planum eſt, triplicem confeſſionem nihil amplius, quam triplicem reſponſionem *Credo*, ad diuerſas ſymboli partes indicare. Sed forte diverſæ in diuerſis locis conſuetudines obtinuerunt; nam CYRILLVS aliquanto plus intelligere videtur, quando haſce reſponſiones non ſolam confeſſionem trium perſonarum diuinitatis, ſed triplicem confeſſionem *CHRISTI* facit, quod trinam ſymboli recitationem infert, ſi recte illum capio.

§. XII.

Et propriis baptizandorum manibus in libro eccleſiæ ſubſcripta, ex quorumdam ſententia.

ALIA adhuc circumſtantia erat, quæ ſi vera, multum momenti ad vniuerſam actionem contulit. Baptizandus videlicet fidei profeſſioni a ſe factæ manu ſua, ſi id faciendi facultatem haberet, in libris ſeu monumentis eccleſiæ ſubſcribebat. Fuiſſe hanc certam & vniuerſalem praxin certo adfirmare nequeo, quædam tamen huius conſuetudinis veſtigia in antiquis quibusdam monumentis, & adluſiones ſcriptorum ad iſtiusmodi conſuetudinem videntur exſiſtere. GREGORIVS NAZIANZENVS eo reſpicere creditur, quando homines ad perſiſtendum in fide, quam in baptiſmo profeſſi ſint, adhortans, ait [*m*]: *Si alio modo inſcriptus es, quam vera doctrina expoſcit, veni, ac transſcribere. Ego borum non inſcius atque ineptus ſum ſcriptor, ſcribens ea, quæ mihi inſcripta ſunt, & docens, quæ didici, atque a prima ætate ad hanc vſque canitiem ſeruaui. Meum ſit periculum, meum quoque præmium, qui animæ tuæ*

(*l*) Ambroſ. de ſacram. lib. II. c. VII.

(*m*) Nazianz. orat. XL. de baptiſmo p. 670. εἰ μὲν ἄλλως ἐγγέγραψαι, ἢ ὡς ἐμὸς ἀπαιτεῖ λόγος, δεῦρο καὶ μετεγγράφηθι· ἐγὼ τούτων οὐκ ἀφυὴς καλλιγράφος· γράφων ἃ γεγράμμαι, καὶ διδάσκων ἃ καὶ μεμάθηκα, καὶ τετήρηκα ἐξ ἀρχῆς, εἰς τήνδε τὴν πολιάν· ἐμὸς ὁ κίνδυνος, ἐμὸν καὶ τὸ γέρας, τοῦ τῆς σῆς ψυχῆς οἰκονόμου, καὶ τελειοῦντός σε διὰ τοῦ βαπτίσματος· εἰ δὲ οὕτως ἔχεις, καὶ καλῶς ἐνεσημάνθης τοῖς

ſum

ſum diſpenſator, ac per baptiſmum te perficio. Sin autem ita te habes, ac pulchris litteris notatus atque inuſtus es, quæ ſcripta ſunt, ſerua in obnoxiis mutationi temporibus, de re minime mutabili immutabilis manens. Pilatum in meliorem partem imitare, male ſcribentem recte conſcriptus. Dic iis, qui te a ſententia deducere ſtudent: Quod ſcripſi, ſcripſi. AMBROSIVS quoque ad hunc morem adludere videtur, quando apud initiatos ſiue baptizatos loquens ait: [*n*] *Chirographum tuum tenetur, non in terra, ſed in cælo.* Et alibi [*nn*]: *Tenetur vox tua, non in tumulo mortuorum, ſed in libro viuentium*; quia videlicet præſentibus hominibus & angelis datum ſit. Et AVGVSTINVS [*o*], *Nomina profitentium*, inquit, *in libro excipiuntur vitæ non a quolibet homine, ſed a ſuperiore cælitus poteſtate.* Verum tamen CHRYSOSTOMVS, fateor, locum habet, qui his omnibus aduerſari videtur. Nam loquens de diſcrimine inter dominos terreſtres, qui ſeruos emunt, & *CHRISTVM* nos ſeruos ſuos adſciſcentem, ait: *Chriſtus non teſtes a nobis, non chirographa* [*p*] *exigit, ſed ſola contentus eſt voce: & ſi dicas ex animo: Abrenuntio tibi, ſatana, & pompæ tuæ.* Vnde concludendum nobis eſt, ſiue quod hæc conſuetudo non ita vniuerſalis fuerit, vt reliquæ, vtpote CHRYSOSTOMO ignota; ſiue, quod ante citata teſtimonia non tantum roboris habeant, quantum quidem habere initio videntur. Nam AMBROSIVS & AVGVSTINVS, quando de ſcriptis in libro vitæ loquuntur, intelligi poſſunt tamquam ſenſu duntaxat loquentes figurato, quod ipſorum nomina in cælis ſcripta ſint. VICECOMES vero non tantum hoc confidenter ſtatuit, ſed homines etiam ſubſcriptioni ſuæ ſigillum [*q*] addidiſſe, & confeſſionem ſuam iure iurando

γράμμασι· φύλαττέ μοι τὰ γεγραμμένα, ἐν καιροῖς τρεπτοῖς ἄτρεπτος μένων, περὶ ἄτρεπτον πρᾶγμα· μίμησαι τὸν Πιλάτον ἐπὶ τὸ κρεῖττον, κακῶς γράφοντα καλῶς γεγραμμένος· εἰπὲ τοῖς μεταπείθουσί σε, ὃ γέγραφα, γέγραφα.

(*n*) Ambroſ. de ſacram. lib I. c. II.

(*nn*) Id. de initiatis c. II.

(*o*) Auguſtin. de ſymbolo ad catechumenos lib. II. c. I.

(*p*) Chryſoſtom. homil. XXI. ad popul. Antioch. tom. I. p. 274. (p. 244. edit. Francof.) οὐ μάρτυρας ἡμᾶς, οὐκ ἔγγραφα ἡμᾶς ἀπαιτεῖ, ἀλλ᾽ ἀρκεῖται ψιλῇ τῇ φωνῇ, κἂν εἴπῃς ἀπὸ διανοίας, ἀποτάσσομαί σοι, σατανᾶ, καὶ τῇ πομπῇ σου.

(*q*) Vicecom. de ritib. bapt. lib. II. c. XXVII. p. 343. edit. Par. (p. 159. edit. Mediolan.) Poſtmodum profeſſionem ita conceptam in tabulas referebant, ſuaque ipſi manu, ſi ſcribere noſſent, vel ſi neſcirent, aliena, ſtabilem ratamque habebant, cuius ſententiæ veritas a S. Dionyſii auctoritate repetitur, apud quem ſæpe hæc oratio vſurpata eſt, vt profeſſio in tabulis diceretur ſcripta. - -

confirmaſſe, ait. Verum huius rei nullum idoneum teſtimonium inuenio, quamobrem ei longius non immoror, ſed ſtudioſo lectori eam curatius diſquirendam relinquo.

§. XIII.

Harum cærimoniarum omnium & ſtipulationis ſcopus, vt homines ſenſum obligationis, qua tenerentur, perciperent, & confeſſioni ſuæ fortiter inhærerent.

Iam vero illa non longam orationem deſiderant, quamobrem exiſtimem, fidei profeſſioni ſubſcriptionem addi conſueuiſſe. Nam cum homines propter iuſtitiæ originalis, qua, tamquam fræno quodam, cupiditates regebantur, amiſſionem, ad ſcelera & flagitia facile labantur; & rurſus cum ad conſcientiæ fructum & officii religionem, tum etiam ad decus & gloriam, conſtantia promiſſorum & fide nihil in rebus humanis ſit præſtantius; priſcis reipublicæ chriſtianæ rectoribus expedire viſum eſt, fidei profeſſionem, ſua cuiusque ſcriptione confirmari; vt ſi quis, veluti transfuga, a chriſtiana religione deſciſcere cogitaſſet, pudore datæ fidei & ſuæ confeſſionis teſtimonio impediretur. Præterea ad rectam chriſtianæ reipublicæ gubernationem pertinebat, ſicut ciues olim, ſic profitentium nomina literis conſignari; vt omnium, qui ſacrilegos ritus reliquerant, numerus intelligi poſſet. Demum *profeſſionem*, ſacris monumentis traditam, *annulo obſignabant*, quod etſi difficile eſt probatu, propter tam pauca & tam rara teſtimonia ſcriptorum; tale tamen eſt, vt elaborandum ſit, quo facilius probetur, nihil eſt enim omnium, quæ in hoc capite tractantur, quod illuſtrius curioſiusque dicatur. Igitur Tertullianus lib. de baptiſm. c. 6: hanc conſuetudinem ita declarat: Ioannes ante præcurſor domini fuit, præparans vias eius: ita & angelus baptiſmi arbiter, ſuperuenturo ſpiritui ſancto vias dirigit, ablutione delictorum, quam fides impetrat, obſignata. Probare enim ſtatuerat, fidei profeſſionem deleri non poſſe, quod in ea ſigillum annulo impreſſum eſſet. Verum clarius lib. de pudicitia c. 9 vbi fidei profeſſionem explicans, ait: annulum quoque accepit tunc primum, quo fidei pactionem interrogatus obſignat. Poteſt etiam ad hanc conſuetudinem referri, quod Cyrillus Hieroſolymit. ſcripſit catech. I. myſtagog. dum baptizandos ad memoriam eorum, quæ in catecheſi audierant, excitaret: aſſiſtas catecheſibus & quæ in illis dicuntur memineris, dicitur enim non ideo, vt audias tantum, ſed vt per fidem dicta obſignes. Quo loco obſignandi verbum proprie, non metaphorice accipiendum eſt, cum rerum ſeries ita declaret & in græco textu, ἐπισφραγίσῃς τὰ λεγόμενα poſitum ſit, nulla (per fidem) mentione facta. Nec tamen mihi ſane quicquam occurrit, cur non Tertulliani ſit & Cyrilli vera ſententia; vt enim rationes nullæ huius conſuetudinis poſſent afferri, (vide quid hominibus tribuam) ipſis auctoritatibus me frangerent: tot autem rationes afferri poſſunt, vt omnes enumerare, pene ſit infinitum. Illa tamen præcipua & maxime inſignis, vt profeſſionis ſcriptio fide non careret: quoniam publicis ſcripturis olim ſigilla apponebantur, quod adhuc in pontificio vel epiſcopali diplomate, literis ordinum teſtimonialibus & aliquot ſupremæ voluntatis tabulis fieri ſolet.

VERVM

Digitized by Google

Verum ex iis, quæ dicta ſunt, facile perſpicere poſſumus, conſilium eccleſiæ in omnibus hiſce cærimoniis, cautionibus ac deliberationibus, quas in vniuerſo hoc negotio adhibuit, eo tantum ſpectaſſe, vt homines religionis chriſtianæ, nullos ad ſui communionem ſine hac formali & ſolemni profeſſione admittentis, naturam & indolem recte perciperent, & intelligerent obligationem, qua in fide & obſequio *CHRISTI*, quemadmodum non tantum coram hominibus, ſed & præſente Deo ſolemniter promiſerant, ſuaque ſubſcriptione confirmarant, perſeuerare tenerentur. Hæc res maximam obligandi vim habebat, quæ per omnem vitam eorum animis ſeſe inſinuabat. Quem in finem CHRYSOSTOMVS auditoribus ſuis hæc frequenter inculcat, eosque vt ea ſibi nullo non tempore in memoriam reuocent, & velut baculum & optimam armaturam contra quasuis tentationes adhibeant, monet. In vltima homilia ſua ad populum *Antiochenum* in hunc locum communem exſpatiatur, inuehens primum acriter in omnes *Romanorum* ludos, theatra, circenſes, dierum obſeruationem, præſagia & omina, quæ omnia pompam ſatanicam eſſe dicit. Hiſce incantamenta iungit & ligaturas. Nam chriſtiani quidam aurea *Alexandri Macedonis* numiſmata capiti vel pedibus ad curandos morbos circumligare non verebantur. Cum quibus hac de re ita expoſtulat [r]: „Dic mihi, hæ ne ſunt exſpectationes „noſtræ, vt poſt crucem & mortem dominicam in gentilis re„gis imagine ſpem ſalutis habeamus? Ignoras, quanta crux „perfecit? mortem diſſoluit, peccatum exſtinxit, orcum ina„nem reddidit, diaboli ſoluit potentiam, & ad corporis ſanita„tem præſtandam non eſt fide digna? Totum orbem exſuſci„tauit, & tu in ipſa non confidis? & quid pati dignus non eſ„ſes? Non ligaturas vero tantum, ſed etiam excantamenta ti„bi circumducis, vetulas ebrias & titubantes domum ducens. „Nec confunderis, nec erubeſcis, poſt tantam ad hæc trepi-

(r) Chryſoſtom. XXI. ad popul. Antioch. tom. I. p. 275. (p. 244. 245. edit. cit. Francof.) *αὗται αἱ ἐλπίδες ἡμῶν, εἰπέ μοι, ἵνα μετὰ σταυρὸν καὶ θάνατον δεσποτικὸν, εἰς Ἕλληνος βασιλέως εἰκόνα τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας ἔχωμεν; οὐκ οἶδας πόσα κατώρθωσεν ὁ σταυρός; τὸν θάνατον κατέλυσε, τὴν ἁμαρτίαν ἔσβεσε, τὸν ᾅδην ἄχρηστον ἐποίησε, τοῦ διαβόλου τὴν δύναμιν ἐξέλυσε, καὶ εἰς σώματος ὑγίειαν οὐκ ἔστιν ἀξιόπιστος; τὴν οἰκουμένην ἀνέστησεν ἅπασαν, καὶ σὺ αὐτῷ οὐ θαῤῥεῖς, καὶ τίνος ἄξιος*

 dans

„dans diſciplinam: & quod granius eſt errore, quando hæc
„admonemus & diſſuademus, putantes ſe excuſari, dicunt, quod
„chriſtiana eſt mulier hæc incantans, & nihil aliud loquitur,
„quam Dei nomen. Propterea namque potiſſimum ipſam
„odi & auerſor, quod Dei nomine ad contumeliam abutitur:
„quod ſe dicens eſſe chriſtianam, gentilium opera facit. Ete-
„nim & dæmones Dei nomen fatebantur, ſed tamen erant dæ-
„mones, & ita *CHRISTO* dicebant: Scimus te, quis ſis, ſan-
„ctus Dei, & tamen ipſos increpauit & eiecit. Propterea
„quippe vobis ſupplico, vt abſitis fallacia puri, & tamquam ba-
„culum hoc verbum habeatis. Et ſicut ſine calceamentis, vel
„veſtimentis veſtrum nemo in forum deſcendere eligeret: Ita
„ſine verbo hoc numquam in forum prodeas, ſed quum es ia-
„nuæ veſtibula transgreſſurus, hoc prius loquere verbum; Ab-
„renuntio tibi, ſatan, & pompæ tuæ, & cultui tuo, & coniun-
„gor tibi, *CHRISTE*. Ne vmquam abſque hac voce exeas:
„hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabi-
„lis. Cum hoc verbo & crucem in fronte imprime: ſic enim
„non tantum homo occurrens, verum nec ipſe diabolus te
„quidquam lædere poterit, cum his te cernens armis vbique
„apparentem„. In hunc modum CHRYSOSTOMVS homines

εἶπε, εἰπέ μοι; οὐ περίαπτα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπῳδὰς σαυτῷ περιάγεις, γραΐδια μεθύοντα καὶ παραπαίοντα εἰς τὴν οἰκίαν σου εἰσάγων, καὶ οὐκ αἰσχύνῃ, οὐδὲ ἐρυθριᾷς μετὰ τοσαύτην φιλοσοφίαν πρὸς ταῦτα ἐπτοημένος; καὶ τὸ χαλεπώτερον τῆς ἀπάτης· ὅταν γὰρ παραινῶμεν ταῦτα, καὶ ἀπάγωμεν, δοκοῦντες ἀπολογεῖσθαι, φασὶν, ὅτι χριστιανή ἐστιν ἡ γυνὴ, ἡ ταῦτα ἐπᾴδουσα, καὶ οὐδὲν ἕτερον φθέγγεται ἢ τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα. Διὰ τοῦτο μὲν οὖν αὐτὴν μάλιστα μισῶ καὶ ἀποστρέφομαι, ὅτι τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ πρὸς ὕβριν κατακέχρηται, ὅτι λέγουσα χριστιανὴ εἶναι, τὰ τῶν ἑλλήνων ἐπιδείκνυται· καὶ γὰρ οἱ δαίμονες τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα ἐφθέγγοντο, ἀλλ᾽ ἦσαν δαίμονες, καὶ οὕτως ἔλεγον πρὸς τὸν Χριστὸν, οἴδαμέν σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅμως ἐπετίμησεν αὐτοῖς καὶ ἀπήλασε. Διὰ δὴ τοῦτο παρακαλῶ, τῆς ἀπάτης καθαρεύειν ταύτης, καὶ καθάπερ βακτηρίαν ἔχειν τὸ ῥῆμα τοῦτο· καὶ ὥσπερ χωρὶς ὑποδημάτων ἢ ἱματίων οὐκ ἂν ἕλοιτό τις ὑμῶν εἰς τὴν ἀγορὰν καθεῖναι, οὕτω χωρὶς τοῦ ῥήματος τούτου μηδέποτε εἰς τὴν ἀγορὰν ἐμβάλῃς, ἀλλ᾽ ὅταν μέλλῃς ὑπερβαίνειν τὰ πρόθυρα τοῦ πυλῶνος, τοῦτο φθέγξαι τὸ ῥῆμα πρότερον, ἀποτάσσομαί σοι Σατανᾶ, καὶ τῇ πομπῇ σου, καὶ τῇ λατρείᾳ σου. καὶ συντάσσομαί σοι Χριστέ· καὶ μηδέποτε χωρὶς τῆς φωνῆς ταύτης ἐξέλθῃς· τοῦτό σοι βακτηρία ἔσται, τοῦτο ὅπλον, τοῦτο πύργος ἄμαχος· μετὰ τοῦ ῥήματος τούτου καὶ τὸν σταυρὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου διατύπωσον· οὕτω γὰρ οὐ μόνον ἄνθρωπος ἀπαντῶν, ἀλλ᾽ οὐδὲ αὐτὸς ὁ διάβολος βλάψαι τι δυνήσεται, μετὰ τούτων σε ὁρῶν τῶν ὅπλων πανταχοῦ φαινόμενον.

ad-

admonet, vt ſolemnis profeſſionis fidei & ſtipulationis in baptiſmate, qua ſatanæ renuntiarint, Chriſtoque ſe adſcripſerint, tamquam optimi antidoti aduerſus peccatum & periculum quotidie recordentur. Quibus ille & EPHREM SYRVS hanc multum momenti habentem conſiderationem ſubiungunt, quando hic [s], *Hanc renuntiationem*, inquit, *angeli in hora baptiſmatis ſcribunt: Hæc a nobis omnibus chriſtianis confeſſio exigetur iudicii tempore. Scriptum enim eſt: Quia ex verbis tuis iuſtificaberis; & rurſum dominus dicit: Ex ore tuo te iudico, ſerue nequam.* Iſte [ſſ] autem ait: *Hoc igitur dicamus: Abrenuntio tibi, ſatana, tamquam in illa die huius vocis rationem reddituri, & ipſam cuſtodiamus, vt ſaluum tunc reddamus depoſitum.* Quemadmodum igitur nihil poterat eſſe vtilius, quam hæc diſciplinæ eccleſiaſticæ pars, qua iſtiusmodi publicæ confeſſiones & promiſſa ab omnibus, antequam ad *CHRISTI* dominium tranſirent, requirebantur; (vti domini, qui ſeruos [t] emebant, eos, qui vendebantur, prius interrogare ſolebant: an ſeruire ipſis velint): Ita nihil poterat eſſe magis neceſſarium, quam vt promiſſa animis hominum numquam non inculcarentur, vt intimo obligationis, qua tenebantur, ſenſu ſemper percellerentur, a qua re adeo totius vitæ ipſorum ratio, & ſempiterna eorum ſalus in die iudicii pendebat.

§. XIV.

Num publica omnium peccatorum enumeratio ab hominibus in baptiſmo exacta fuerit?

VNVM reſtat, in quod inquirendum nobis eſt, antequam hoc caput finiamus. Num publica omnium peccatorum confeſſio & enumeratio ab hominibus in baptiſmo exacta fuerit, præter eam, quæ in generali renuntiatione in ſatanam, eiusque opera & cultum comprehenſa fuit? Ad quam quæſtionem CHRYSOSTOMVS reſpondet negando. Loquens enim de differentia, quæ ſit inter rationem adſumendi ſeruos, qua Deus vtatur, & rationem faciendi milites & mancipia, qua vtantur ter-

(s) Ephrem de abrenunt. baptiſmi p. 110. (p. 92. b. edit. Colon. MDXLVII. 8uo.)

(ſſ) Chryſoſtom. l. c. p. 274. (p. 243. edit. Francof.) τοῦτο τοίνυν λέγωμεν, ἀποτάσσομαί σοι, Σατανᾶ, ὡς ἐκεῖ μέλλοντες, κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ταύτην ἀπαιτεῖσθαι τὴν φωνὴν, καὶ φυλάξωμεν αὐτὴν, ἵνα σώαν τὴν παρακαταθήκην ταύτην ἀποδῶμεν τότε.

(t) Chryſoſtom. ibid. p. 273. (p. 242.) καθάπερ ἡμεῖς οἰκέτας ἀγοράζοντες αὐτοὺς πωλουμένους πρότερον ἐρωτῶμεν, εἰ βούλοιντο ἡμῖν δουλεύειν, οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ποιεῖ. κ. τ. λ.

reſtres principes & domini hunc in modum argumentatur: „In „theatrum trahi debentes non prius deſcendunt in certamina, „donec ipſos adſumens præco ſub omnium oculis circumdu-„ca clamans & dicens: *Num quis hunc accuſat?* Et quidem illic „non animæ, ſed corporis pugnæ ſunt: Hic vero (apud Deum „eligentem ſeruos) nihil tale, ſed totum contrarium: quum „non in manuum collationibus ſint nobis certamina, ſed in ani-„mi diſciplina & mentis virtute, contrarium agonotheta noſter „facit, non ipſum adſumens circumducit, & dicit: *Num quis „hunc accuſat?* Sed clamat: Licet omnes homines, licet dæ-„mones cum diabolo conſtituti ipſum accuſent de turpiſſimis „& occultis criminibus, non reiicio, nec abominor, ſed ab ac-„cuſationibus ipſum liberans, & ab iniquitate abſoluens, ſic ad „certamina duco. - - *Nec hoc tantum eſt admirabile, quod nobis pec-„cata dimittit, verum & quod ipſa* [u] *non reuelat, nec manifeſta fa-„cit, nec accedentes cogit in medio patrata edicere*, ſed ſibi ſoli ratio-„nem reddere iubet & ſibi confiteri. Etenim ex ſæcularibus „iudicibus ſi quis alicui captorum latronum, vel eorum, qui ſe-„pulchra effodiunt, diceret, vt peccata confiteretur, & a pœ-„na dimitteretur, omni certe promtitudine hoc ſuſcepiſſent, „ſalutis cupiditate pudorem contemnentes. Heic vero non „hoc eſt, verum & peccata dimittit, nec cogit præſentibus

(u) Chryſoſtom. hom. XXI. ad popul. Antiochen. p. 270. (p. 240. edit. Francof.) Οἱ μέλλοντες εἰς τὸ θέατρον ἕλκεσθαι ἐκεῖνο, οὐ πρότερον καθίασιν εἰς τοὺς ἀγῶνας, ἕως ἂν αὐτοὺς ὁ κῆρυξ λαβὼν ὑπὸ τοῖς ἁπάντων ὀφθαλμοῖς περιάγῃ βοῶν καὶ λέγων, μή τις τούτου κατηγορεῖ; καίτοι γε οὐκ ἔστιν ἐκεῖ ψυχῆς ἀλλὰ σωμάτων τὰ παλαίσματα· - - ἐνταῦθα δὲ οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλ᾽ ἅπαν τοὐναντίον, οὐκ ἐν χειρῶν συμπλοκαῖς ὄντων ἡμῖν τῶν παλαισμάτων, ἀλλ᾽ ἐν φιλοσοφίᾳ ψυχῆς καὶ ἀρετῇ διανοίας· τοὐναντίον ὁ ἀγωνοθέτης ποιεῖ· οὐ γὰρ λαβὼν αὐτὸν περιάγει, καὶ λέγει, μή τις τούτου κατηγορεῖ; ἀλλὰ βοᾷ, κἂν ἄνθρωποι πάντες, κἂν δαίμονες μετὰ τοῦ διαβόλου συστάντες αὐτοῦ κατηγορῶσι τὰ ἔσχατα καὶ ἀπόῤῥητα δεινά, οὐκ ἐκβάλλω, οὐδὲ βδελύσσομαι, ἀλλὰ τῶν κατηγόρων αὐτὸν ἀπαλλάξας, καὶ τῆς πονηρίας ἐλευθερώσας, οὕτως ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας ἄγω· - - οὐ τοῦτο δὲ μόνον ἐστὶ τὸ θαυμαστόν, ὅτι ἀφίησιν ἡμῖν τὰ ἁμαρτήματα, ἀλλ᾽ ὅτι αὐτὰ οὐδὲ ἐκκαλύπτει, οὐδὲ ποιεῖ φανερά, καὶ δῆλα, οὐδὲ ἀναγκάζει παρελθόντας εἰς μέσον ἐξειπεῖν τὰ πεπλημμελημένα, ἀλλ᾽ αὐτῷ μόνῳ ἀπολογήσασθαι κελεύει, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐξομολογήσασθαι· καίτοιγε ἐν τῶν ἔξωθεν δικαστῶν εἴ τις εἰπέ τινι τῶν ἁλόντων λῃστῶν ἢ τυμβωρύχων, εἰπεῖν τὰ πεπλημμελημένα, καὶ ἀφεθῆναι τῆς κολάσεως, πάσῃ προθυμίᾳ ἂν κατεδέξαντο τοῦτο, τῆς σωτηρίας ἐπιθυμίᾳ, τῆς αἰσχύνης καταφρονοῦντες· ἐνταῦθα δὲ οὐ τοῦτό ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ἀφίησι τὰ ἁμαρτήματα, καὶ οὐκ ἀναγκάζει παρόντων τινῶν αὐτὰ ἐκπομ-

quibus-

„quibusdam ipſa enuntiari: Sed vnum ſolum exigit, vt ipſe re„miſſione fruens doni magnitudinem diſcat.„ Teſtimonium hoc eſt omni exceptione maius, quod publica priuatorum delictorum confeſſio ab hominibus ad baptiſmum accedentibus requiſita non fuerit. Hinc quum GREGORIVS NAZIANZENVS [*x*] de peccatorum confeſſione in baptiſmo loquitur, intelligendus eſt vel de generali confeſſione, vel ſpecialiori peccatorum enumeratione, quam quis ſibi ad pœnitentiæ ſuæ ſinceritatem modo quodam eminentiore teſtificandam voluntarie ipſe impoſuiſſet; quod quidam in baptiſmo *Ioannis* Matth. III, 6. factum eſſe putant, item in baptiſmo eorum, quorum in actis apoſtolorum cap. XIX, 18. habetur mentio, vbi relatum legimus, quod *multi eorum, qui crediderant, venerint confitentes & indicantes facta ſua;* tametſi hoc hominibus nulla neceſſaria lege vel regula eccleſiæ impoſitum eſſet. Si qui crimina cum publica aliorum offenſione perpetraſſent, inpoſterum ea ſe fugere velle promittere debebant: verum peccatorum priuatim & occulte commiſſorum confeſſio non requirebatur, niſi coram Deo, ſed generalis duntaxat abrenuntiatio omnium peccatorum, quibus priuatum quodque crimen incluſum eſſe credebatur. Vid. AVGVSTIN. *Sermon. CXVI. de tempore* [*y*].

πίνειν, ἀλλ' ἓν μόνον ζητεῖ, ὅπως αὐτὸς ὁ τῆς ἀφέσεως ἀπολαύων μάθοι τῆς δωρεᾶς τὸ μέγεθος.

(*x*) Nazianz. orat. XL. de bapt. p. 657. *μὴ ἀπαξιώσῃς ἐξαγορεῦσαί σου τὴν ἁμαρτίαν· εἰδὼς ὅπως Ἰωάννης ἐβάπτιζεν, ἵνα τὴν ἐκεῖθεν αἰσχύνην, τῇ ἐνταῦθα φύγῃς· ἐπειδὰν μέρος καὶ τοῦτο τῆς ἐκεῖσε κολάσεως· καὶ δείξῃς ὅτι τὴν ἁμαρτίαν ὄντως μεμίσηκας, παραδειγματίσας αὐτὴν, καὶ θριαμβεύσας, ὡς ἀξίαν ὕβρεως.* Ne peccatum tuum confiteri graue ducas, ſciens, quo pacto Ioannes baptizauerit: vt per huius vitæ pudorem, futuri ſeculi pudorem ignominiamque ſugias, (nam hoc quoque ſempiterni illius ſupplicii pars eſt) ac perſpicuum facias, te ſerio atque ex animo peccatum odiſſe ac deteſtari, dum illud tamquam contumelia dignum traducis ac velut ludibrio exponis, de eoque triumphum agis.

(*y*) Tom. X. opp. p. 851. 852. edit. Baſil. MDLXIX.

LIBRI

LIBRI VNDECIMI
CAPVT OCTAVVM
DE VSV SPONSORVM IN BAPTISMO.

§. I.

Tria genera ſponſorum in eccleſia antiqua. Primum *pro infantibus.*

Consideratis conditionibus & promiſſis, quæ ab hominibus in baptiſmo requiri ſolebant, officium & negotium ſponſorum, qui ſemper in quamdam huius obligationis ſocietatem venerunt, examinari oportet. Atque heic primum obſeruandum eſt, ſponſorum in eccleſia primitiua adhibitorum tria fuiſſe genera. 1. Pro infantibus, qui per ſe ipſi renuntiare, vel profiteri, vel reſpondere non poterant. 2 Pro iſtis adultis, qui propter morbum vel infirmitatem eiusdem cum infantibus conditionis erant, ad reſpondendum pro ſe minus idonei. 3. Pro omnibus adultis generatim. Nam eccleſia etiam pro illis ſponſores requirebat, qui alioquin pro ſe ipſi reſpondere poterant. Iam officium ſponſorum natura ſua, pro huius triplicis diſtinctionis ratione, aliquantum diuerſum erat. Qui ſponſores pro infantibus ſe profitebantur, primum eorum nomine ad omnes interrogationes, in baptiſmo fieri ſolitas, reſpondere, & tunc piæ illorum educationis curam ſuſcipere debebant. Nonnulli etiam ipſos eis perfecta alimenta corporis proſpicere, eosque filios adoptare debuiſſe, ſi a parentibus adhuc impuberes deſerti eſſent, cenſent.

§. II.

Parentes plerumque ſponſores pro ſuis ipſorum liberis.

Verum in hoc eos falli exiſtimo. Quicumque enim pro infantibus ſponſores eſſent, ſi qui parentibus deſtituebantur, onus illud ſuſtentationis in eccleſiam generatim, nec in vllos alios deuoluebatur. Id quod ex hac duplici conſideratione patet. Primo quidem, quod parentes plerumque pro ſuis ipſorum liberis ſponſores eſſent. Atqui hoc in caſu dubium nullum eſt, quin ipſi, quoad vixerint, ad alendum ſuos obligati fuerint. Nam liberos ſuos ſuſtentare lege naturali tenebantur, non quia ſponſores pro illis, ſed quia parentes eorum erant.

rant. Non quidem neceſſario requirebatur, vt parentes pro paruulis ſuis reſponderent, etſi iam AVGVSTINI memoria quidam in hanc ſententiam propenderent, quos opinione falli ille exiſtimat, multisque in caſibus aliter fieri oportere demonſtrat [a]. In plerisque tamen caſibus parentes pro liberis ſuis ſponſores erant, vti ex AVGVSTINO apparet, qui de parentibus, filios ſuos ad baptiſmum ordinarie offerentibus & pro illis ſpondentibus [b], loquitur. Extra ordinem autem ab aliis offerebantur, quando parentes pro illis hoc officium explere vel nequibant, vel nolebant: vt quando a dominis ſeruuli [c]; vel paruuli, quorum parentes mortui erant, ab eis offerebantur, qui illis huiusmodi miſericordiam præbere poterant; vel ſi infantes, quos parentes expoſuerant, a ſacris virginibus collecti offerebantur ad baptiſmum. Hi ſoli caſus ſunt, AVGVSTINO memorati, in quibus infantes non parentes ſuos, ſed alios homines, ſponſores habuiſſe videntur. Vnde probabile omnino eſt, in omnibus caſibus ordinariis parentes pro infantibus ſuis reſpondiſſe. Quod etiam ex auctore *hypognoſticon* [d], ſub nomine AVGVSTINI delitescente, colligi poteſt, qui de infantibus parentum manibus ad ſacri baptiſmatis gratiam deportatis, & quibusdam in eorum manibus ante demortuis, quam ſacerdos baptizare eos potuiſſet, loquitur. Quando igitur parentes pro paruulis ſuis ſpoponderunt, ad illos alendos etiam

(a) Auguſtin. epiſt. XXIII. ad Bonifac. Illud autem nolo te fallat, vt exiſtimes, reatus vinculum, ex Adam tractum, aliter non poſſe rumpi, niſi paruuli ad percipiendam Chriſti gratiam a parentibus offerantur.

(b) Auguſtin. ibid. Quid eſt illud, quod, quando ad baptiſmum offeruntur, parentes pro eis tamquam fidedictores reſpondent, cetera.

(c) Auguſtin. ibid. Videas, multos non offerri a parentibus, ſed etiam a quibuslibet extraneis, ſicut a dominis ſeruuli aliquando offeruntur. Et nonnumquam, mortuis parentibus ſuis, paruuli baptizantur, ab eis oblati, qui illis huiusmodi miſericordiam præbere potuerunt. Aliquando etiam quos crudeliter parentes expoſuerunt, nutriendos a quibuslibet, nonnumquam a ſacris virginibus colliguntur, & ab eis offeruntur ad baptiſmum.

(d) Aug. hypognoſtic. contra Pelag. lib. VI. c. VII. tom. VII. p. 683. (p. 1416. edit. Baſil. MDLXIX.) Nouimus etiam paruulos, quibus vſus liberi arbitrii non eſt, vt de bonis aut malis eorum meritis iudicemus, parentum manibus ad gratiam ſacri baptiſmatis deportatos: Et quum in vno eorum per manus ſacerdotis myſterium fidei adimpleretur, aliquoties alterum in parentum manibus factum exanimum, fraudatum gratia ſaluatoris.

fuerunt obligati, idque non ex lege ſponſorum, ſed iure naturæ: qui ſi officio ſuo deeſſent, in vniuerſam eccleſiam hoc onus deuoluebatur.

§. III.

Alii ſponſores infantes, pro quibus ſpoponderant, non debebant ſuſtentare.

Deinde ſi extranei pro infantibus ſponſores fuerant, onus educationis nulla lege ſponſionis ad eos deuoluebatur, niſi iam antegreſſa quadam lege eorum curam agere tenerentur. Si quis dominus pro ſeruo ſuo ſponſor eſſet, eum alere debebat, quia iam antehac parentis loco illi erat: adeoque hæc obligatio non ex ſponſione eius, ſed inde proficiſcebatur, quod dominus illius eſſet. In aliis autem caſibus ita non erat comparatum. Nam interdum infantes expoſititii colligebantur, & ad baptiſmum offerebantur a mere extraneis, atque tum onus alendi eos eccleſiæ, non ſponſoribus, incumbebat. Aliquando, vti AVGVSTINVS [e] narrat, iſtiusmodi paruuli ad baptiſmum adducebantur a ſacris eccleſiæ virginibus, quæ non habebant, vnde viuerent, niſi quæ ab eccleſia ipſæ accipiebant. Vnde manifeſtum eſt, vitæ ſubſidia ad iſtos infantes ex eodem fonte, quo ad virgines, nimirum ex publico eccleſiæ ærario, deriuari oportuiſſe. Vt adeo ſemper in eccleſiam, non in ſponſores, hæc cura collata fuerit, niſi antecedente quadam obligatione tenerentur. Neque vero idonea huic conſuetudini ratio deerat: nam, obſeruante AVGVSTINO [f], offerebantur paruuli ad percipiendam baptiſmatis gratiam non tam ab eis, quorum geſtabantur manibus, (quamuis & ab ipſis, ſi & ipſi boni fideles erant) quam ab vniuerſa ſocietate ſanctorum atque fidelium. Tota hoc mater eccleſia faciebat, tota omnes, tota ſingulos pariebat. Quocirca, ſi quibus eorum vitæ deeſ-

(e) Auguſtin. epiſt. XXIII. ad Boniſac. Aliquando etiam, quos crudeliter parentes expoſuerunt nutriendos a quibuslibet, nonnumquam a ſacris virginibus colliguntur & ab eis offeruntur ad baptiſmum.

(f) Auguſtin. ibid. Offeruntur quippe paruuli ad percipiendam ſpiritualem gratiam, non tam ab eis, quorum geſtantur manibus, quamuis & ab ipſis, ſi & ipſi boni fideles ſunt, quam ab vniuerſa ſocietate ſanctorum & fidelium. - - Tota hoc ergo mater eccleſia, quæ in ſanctis eſt, facit: quia tota omnes, tota ſingulos parit.

ſent

ſent ſubſidia, æquum & iuſtum erat, eccleſiam ſuis ipſius liberis ea proſpicere. Vt adeo, qui ſponſorum fideiuſſionem pro infantibus tantopere vrgent, quaſi hac ipſa ad proſpiciendum eis victum & amictum ſe obligaſſent, adſerti ſui fundamento deſtituantur, quum ex optimis, quæ nobis ſuppetunt, documentis, in antiquæ eccleſiæ praxi aliter rem ſe habuiſſe appareat. Non hæc eo a me dicuntur, vt ſponſores vllis officiis, ad eos proprie ſpectantibus, ſoluam, ſed tantum vt robur adimam iis, quæ nonnulli contra præſentem ſponſorum vſum in baptiſmo oppoſuerunt, quaſi diuerſi generis ſint ab antiquæ eccleſiæ ſponſoribus, quia huic peculiari obligationi non ſubſunt; quæ haud alio fundamento, quam mera eorum, qui hæc ipſa opponunt, opinatione nituntur.

§. IV.

Sed tantum eorum loco ad diuerſas interrogationes in baptiſmo reſpondere.

EQVIDEM res duæ olim a ſponſoribus requirebantur, tamquam officio ipſorum propriæ. 1) Vt infantium nomine ad omnes interrogationes in baptiſmo reſponderent. Hoc TERTVLLIANVS [g] videtur innuere, quando de promiſſionibus ſponſorum in baptiſmo loquitur, & de periculo, cui ſe ingerant, ſi promiſſiones ſuas vel per mortalitatem deſtituant, vel prouentu malæ indolis fallantur. Si quis vero has promiſſiones ad ea tantum attinere exiſtimet, quæ ſponſores pro ſe ipſis, non autem pro paruulis promiſerint, is ex aliis auctoribus planius hac de re erudiri poterit. GENNADIVS [h] iſtas promiſſiones pro paruulis vel hebetibus, qui doctrinam non capiant, ſecundum morem in baptiſmo vſitatum fieri, adfirmat. Et AVGVSTINVS [i] ſpeciatim interrogationum, illis, a quibus infantes offerebantur, propoſitarum formam nobis tradit, ita

(g) Tertull. de bapt. c. XVIII. Quid enim neceſſe eſt, ſponſores etiam periculo ingeri? Quia & ipſi per mortalitatem deſtituere promiſſiones ſuas poſſint, & prouentu malæ indolis falli.

(h) Gennad. de eccleſ. dogmat. c. LII. (apud Auguſt. tom. III. opp. p. 204. edit. Baſil. MDLXIX.) Si vero paruuli ſunt, vel hebetes, qui doctrinam non capiant, reſpondeant pro illis, qui eos offerunt, iuxta morem baptizandi.

(i) Aug. epiſt. XXIII. ad Boniſac. Interrogamus eos, a quibus offeruntur, & dicimus, Credit in Deum? de illa ætate, quæ vtrum ſit Deus, ignoret: re-

habentem: *Credit in Deum? Conuertit ſe ad Deum?* Quod idem eſt, ac *Renuntiat diabolo?* Et, *Adſcribit ſe Chriſto?* Aliis in locis [k] magis perſpicue dicit, ſponſores pro illis reſpondere, quod renuntient diabolo, pompis & operibus eius. Et contra *Pelagianos* diſputans, hoc argumento demonſtrat, quod paruuli in poteſtate diaboli ſint & peccato originali infecti, & remiſſione peccatorum indigeant; quia ſi *Pelagianus* quispiam paruulum ipſe afferret baptizandum, pro ipſo reſpondere deberet [l], quum ille pro ſe loqui non poſſet, *eum renuntiare diabolo, conuerti ad Deum, credere inter cetera remiſſionem peccatorum*; quæ omnia fallaciter dicerentur, ſi ad infantem nihil attinerent. Nullum etiam paruulum ad baptiſmum ſe admiſſurum fore profitetur, cuius ſponſorem non ſincere hæc pro ipſo promittere & reſpondere exiſtimet. Igitur de forma & praxi heic nulla eſt controuerſia. Modo difficillima quæſtio *Bonifacio* epiſcopo videbatur, & vt talem *Auguſtinus* ipſe eam proponebat. Quo modo vere dici poſſit, quod paruulus credat in Deum, & quod diabolo renuntiet, & ſe conuertat ad Deum, qui hoc non intelligat? *Si conſtituam*, inquit, [ll] *ante te paruulum & interrogem, vtrum, quum creuerit, futurus ſit caſtus, vel fur non ſit futurus: ſine dubio reſpondebis, neſcio. Et vtrum in eadem paruula ætate conſtitutus, cogitet aliquid boni vel mali? Dices: neſcio. Si itaque de moribus eius futuris nihil audes certi promittere & de eius præſenti cogitatione, quod eſt illud, quod quando ad baptiſmum offeruntur, pro eis pa-*

ſpondent, Credit, & ad cetera ſic reſpondent ſingula, quæ quæruntur. - - mihi ſine dubitatione reſpondet, quod credat in Deum, & quod ſe conuertat ad Deum.

(k) Auguſt. ſerm. CXVI. de tempore tom. X. p. 304. (p. 852. edit. Baſil. MDLXIX.) Fideiuſſores pro ipſis reſpondent, quod abrenuntient diabolo, pompis & operibus eius.

(l) Auguſtin. de peccator. meritis lib. I. c. XXXIV. Vellem, aliquis iſtorum, qui contraria ſapiunt, mihi baptizandum paruulum adferret. Ipſe certe mihi erat reſponſurus pro eodem paruulo, quem geſtaret, quia ille pro ſe reſpondere non poſſet. Quomodo ergo dicturus erat, eum renuntiare diabolo, cuius in eo nihil eſſet? Quomodo conuerti ad Deum, a quo non eſſet auerſus? Credere inter cetera remiſſionem peccatorum, quæ ibi nulla tribueretur? Ego quidem ſi contra eum hæc ſentire exiſtimarem, nec ad ſacramenta cum paruulo intrare permitterem.

(ll) Auguſtin. epiſt. XXIII. ad Boniſac.

rentes

rentes tanquam fidedictores reſpondent, & dicunt illos facere, quod illa atas cogitare non poteſt, aut ſi poteſt, occultum eſt? Interrogamus enim eos, a quibus offeruntur & dicimus: Credit in Deum: de illa atate, quae, vtrum ſit Deus, ignoret; reſpondent, credit: & ad cetera ſic reſpondent ſingula, quae quaeruntur. Vnde miror, in iſtis rebus tam fidenter pro paruulo reſpondere, vt dicant, eum tanta bona facere, quae ad horam, qua baptizatur, baptizator interrogat, tamen eadem hora ſi ſubiiciam: Erit caſtus, qui baptizatur, aut non erit fur? neſcio vtrum audet dicere aliquis: Aliud horum erit, aut non erit: ſicut mihi ſine dubitatione reſpondet, quod credat in Deum & quod ſe conuertat ad Deum. Ad haec AVGVSTINVS reſpondet, quod paruulus dicatur credere, propter ſacramentum fidei & conuerſionis, quod nomen fidelis ipſi tribuat. *Nonne*, inquit [*m*], *ſemel immolatus eſt CHRISTVS in ſe ipſo? Et tamen in ſacramento non ſolum per omnes paſchae ſolemnitates, ſed omni die populis immolatur; nec vtique mentitur, qui interrogatus eum reſponderit immolari. Si enim ſacramenta quaedam ſimilitudinem earum rerum, quarum ſacramenta ſint, non haberent, omnino ſacramenta non eſſent. Ex hac autem ſimilitudine plerumque etiam ipſarum rerum nomina accipiunt. Sicut ergo ſecundum quemdam modum ſacramentum corporis Chriſti, corpus Chriſti eſt, ſacramentum ſanguinis Chriſti ſanguis Chriſti eſt; ita ſacramentum fidei fides eſt. Ac per hoc quum reſpondetur paruulus credere, qui fidei nondum habet effectum, reſpondetur, fidem habere propter fidei ſacramentum, & conuertere ſe ad Deum propter conuerſionis ſacramentum, quia & ipſa reſponſio ad celebrationem pertinet ſacramenti.* Vt adeo ſecundum AVGVSTINVM, quando paruulus fidem habere dicitur, ſenſus duntaxat ſit, quod ſacramentum fidei recipiat, quam fidem ille amplecti debeat, quum ſapere & ſacramentum intelligere coeperit. Interim fidelis vocatur, quia ſacramentum fidei recipit, & foedus cum Deo per ſponſores ſuos init, qui id eius loco ſupplent, quod ipſe per ſe facere non poteſt. Hoc primum ſponſorum erga paruulos officium.

§. V.

Et futurae eorum vitae ſpiritualis moderatores eſſe.

ALTERVM erat, futurae eorum vitae ſpiritualis tutores eſſe, & piis monitis bonisque conſiliis contendere, vt ipſos ad

(*m*) Auguſtin. ibid.

inplendas icti cum Deo fœderis conditiones adducant. AVGVSTINVS [n] ad ipſos etiam ſponſores hoc pactum cum Deo attinere ſtatuit, adeoque id tamquam officium eorum vrget, vt non ſolum exemplis, ſed etiam verbis de caſtitate, de humilitate, de ſobrietate & pace eos admonere vel docere non deſinant, quia pro ipſis reſponderint, quod abrenuntient diabolo, pompis & operibus eius. Alio loco [o] ſponſorum officia curatius deſcribit, quando ait: *Hoc admoneo, vt quoties paſchalis ſolemnitas venit, quicumque viri, quæcumque mulieres de ſacro fonte filios ſpiritualiter exceperunt, cognoſcant, ſe pro ipſis fideiuſſores apud Deum exſtitiſſe, & ideo ſemper illis ſollicitudinem veræ caritatis impendant, & admoneant, vt caſtitatem cuſtodiant, virginitatem vsque ad nuptias ſeruent, a maledicto vel periurio linguam refrenent, cantica turpia vel luxurioſa ex ore non proferant, non ſuperbiant, non inuideant, iracundiam vel odium in corde non teneant, auguria non obſeruent; phylacteria & characteres diabolicos nec ſibi nec ſuis aliquando ſuſpendant, incantatores velut miniſtros diaboli fugiant, fidem catholicam teneant, ad eccleſiam frequentius currant, contemta verboſitate lectiones diuinas attentis auribus audiant, peregrinos accipiant, & ſecundum quod ipſis in baptiſmo dictum eſt, hoſpitum pedes lauent, pacem & ipſi teneant & diſcordes ad concordiam reuocare contendant, ſacerdotibus & parentibus honorem amore veræ caritatis impendant.* Hæc erant, quæ pro paruulis in baptiſmo promiſerant, adeoque ex lege fœderis cum Deo omne ſuum conſilium, ſtudium, officium, operam & diligentiam eo debebant conferre, vt ſpirituales pupillos ſuos ad illa facienda perducerent.

§. VI.

Secundum *genus ſponſorum pro iſtiusmodi adultis, qui pro ſe reſpondere ipſi non poterant.*

SECVNDVM genus ſponſorum illi erant, qui pro iis re-

(n) Auguſtin. ſerm. CXVI. de tempore, tom. X. p. 304. (p. 852. edit. Baſil.) Non ſolum exemplis, ſed etiam verbis eos ad omne opus bonum admonere debetis: præcipue tamen, qui filios aut filias excipere religioſo amore deſiderant, & antequam baptizentur, & poſteaquam baptizati fuerint, de caſtitate, de humilitate, de ſobrietate vel pace eos admonere vel docere non deſinant, & agnoſcant ſe fideiuſſores eſſe ipſorum. Pro ipſis enim reſpondent, quod abrenuntient diabolo, pompis & operibus eius.

(o) Auguſtin. ſerm. CLXIII. de tempore (ibid. p. 957.)

ſpon-

ſpondere iubebantur, qui ob quamdam infirmitatem pro ſe reſpondere ipſi non poterant. Iam ſupra obſeruauimus, quod homines ſubito obmuteſcentes, vel ex graui quodam morbo phreneticos, baptizari licuerit, ſi qui de familiaribus vel neceſſariis eorum potuerint teſtari, quod baptiſmum antea deſideraniſſent; atque hoc in caſu iidem homines ſponſores eorum fiebant, eadem pro ipſis ac pro paruulis reſpondentes. Hoc ex CYRILLO ALEXANDRINO [p] diſcimus, qui *Pro iis*, inquit, *qui extremo morbo conflictantur, ideoque baptizandi ſunt, abrenuntiant & coniunguntur (CHRISTO) aliqui, qui velut ex caritate ac dilectione ſuam morbo impeditis commodent vocem.* In eumdem modum res ſe habuit cum æthiope *Africano*, quem FVLGENTIVS [q] ante baptiſmum in febrim incidiſſe, eiusque vi magna rationis ſermonisque vſum perdidiſſe narrat. *Factum eſt,* inquit, *vt confeſſionem tempore præterito redditam, quia non potuit in hora baptiſmi reddere propter infirmitatem corporis, adiutorio fraternæ redderet caritatis.* Vt adeo omnes canones, qui de mutis, extrema quadam vrgente neceſſitate baptizandis [r], loquuntur, etſi non expreſſis verbis ſponſores pro illis requirant, requirere tamen ſecundum vſitatam eccleſiæ praxin intelligendi ſint. Quod ſi iſtiusmodi homo poſt talem baptiſmum ex morbo conualeſceret, ſponſoris erat, non tantum ipſum de omnibus, quæ cum eo erant geſta, teſtis inſtar erudire, ſed conuerſationem quoque eius moderari, eumque ad præſtandum illud, quod nomine ipſius promiſerat, inducere. Hoc enim ſponſorum officium erat in quibuscumque caſibus, quo immunis eſſe nemo poterat.

§. VII.

Tertium *genus ſponſorum pro adultis omnibus generatim.*

TERTIVM genus ſponſorum erant, qui pro illis adultis hominibus reſpondebant, qui pro ſe ipſi reſpondere poterant. Illi

(p) Cyrill. Alexandr. commentar. in Io. XI, 26. tom. IV. p. 683. ὑπὲρ δὲ τῶν ἐσχάτῃ νόσῳ κατειλημμένων, μελλόντων τε διὰ τοῦτο βαπτίζεσθαι, καὶ ἀποτάττονταί τινες καὶ συντάττονται, τὴν οἰκείαν ὥσπερ ἐξ ἀγάπης χιχρῶντες φωνὴν τοῖς νόσῳ πεπεδημένοις.

(q) Fulgent. de bapt. æthiopis c. VII. p. 610.
Vid. Gennad. de eccleſ. dogmat. c. LII. citat. ſupra ſub lit. (h); pag. 291.

(r) Vid. cap. V. §. II. pag. 264.

enim

torem reſponderent, qui pro ſe ipſi reſpondere poterant; quum ſit quædam ratio naturalis in effato parentum illius cæci apud *Ioannem* euangeliſtam: *Aetatem habet, pro ſe ipſe loquatur.* Maxime agreſte ingenium & rudis ſimplicitas etiam in ſexu muliebri ordinarie hoc per ſe reſpondendi officium non tollebat, niſi, vt GENNADIVS [z] obſeruat, adeo hebetes eſſent, vt doctrinam non caperent; qua conditione ſponſores requirebantur, qui pro illis non ſecus ac pro paruulis, a quibus intelligentia adeo parum diſcrepabant, reſponderent.

§. VIII.

Quorum officium non erat, illorum nomine reſpondere, ſed eos ſolum cum ante tum poſt baptiſmum admonere & inſtituere.

ENIMVERO non ordinarium hoc officium ſponſorum erat, ſi baptizandi pro ſe ipſi valerent reſpondere. Vnicum eorum negotium erat, ſpiritualis eorum vitæ obſeruatores eſſe & cuſtodes, quocirca inſtitutionis & morum illorum curam cum ante tum poſt baptiſmum ſuſcipere debebant. Hinc diaconiſſæ plerumque mulieres docere iubebantur, quemadmodum ad interrogationes in baptiſmo reſpondere eos oporteret. Ad quod faciendum vt diaconiſſæ idoneæ ſint, in earum electione antiqui canones videndum præſcribunt. In concilio enim *Carthaginenſi* quarto [a] decretum legimus iſtiusmodi: *Viduæ vel ſanctimoniales, quæ ad miniſterium baptizandarum mulierum eliguntur, tam inſtructæ ſint ad officium, vt poſſint apto & ſancto ſermone docere imperitas & ruſticas mulieres, tempore quo baptizandæ ſunt, qualiter baptizatori reſpondeant, & qualiter accepto baptiſmate viuant.* Quod decretum alio in loco [b] ſpectauimus.

§. IX.

Hoc officium præcipue diaconis & diaconiſſis impoſitum.

Ex antiquis quibusdam regulis hoc officium præcipue diaconiſſis erat impoſitum, vt pro mulieribus reſponderent, quemadmodum diaconi pro viris id facere debebant. Ita enim

(z) Gennad. de eccleſ. dogmat. c. LII. Si vero paruuli ſunt vel hebetes, qui doctrinam non capiunt, reſpondeant pro illis, qui eos offerunt iuxta morem baptizandi.

(a) Conc. Carth. IV. c. XII.

(b) Lib. II. c. XXII. §. IX. volum. I. pag. 353.

conſtitutionum apoſtolicarum auctor rem repræſentare videtur, quando [*c*] *Virum*, inquit, *ſuſcipiat diaconus: mulierem vero diaconiſſa.* Et ſacræ virgines ſæpius in hoc officio memorantur fuiſſe occupatæ. AVGVSTINVS, vt iam antea audiuimus, de illis hunc in modum loquitur [*d*]: *Aliquando, quos crudeliter parentes expoſuerunt, nutriendos a quibuslibet, nonnumquam a ſacris virginibus colliguntur, & ab eis offeruntur ad baptiſmum. Quæ certe proprios filios non habuerunt vllos, nec habere diſponunt.* Et in vita EPIPHANII [*e*] legimus, quod vt *Lucianus* quidam illius pater in baptiſmo, ita *Bernice* ſancta quædam virgo mater ſororis eius fuerit. Ex quibus perſpicimus, initio ſacras virgines & monaſticas æque ac homines quosuis alios ad recipiendum in ſe hoc graue officium habitas fuiſſe idoneas. Tametſi poſtea in eccleſia *Gallicana* canone quodam concilii *Antiſſiodorenſis* [*f*] monachi de baptiſmo quempiam ſuſcipere prohibentur. Atque hæc prohibitio in hunc vsque diem in eccleſia *Romanenſi* valet.

§. X.

Quinam a ſponſionibus in baptiſmo prohibiti.

ANTIQVIS autem temporibus nulli homines hoc caritatis officium peragere prohibebantur, niſi qui chriſtianæ religionis regulas migrando indignos ſe ipſi reddidiſſent. Patres, quemadmodum percepimus antea, frequenter pro ſuis ipſorum filiis ſpondebant; neque huius rei prohibitionem ego quidem

(*c*) Conſtit. apoſt. lib. III. c. XVI. vid. cit. ſub litt. anteced. (*t*). pag. 296.

(*d*) Auguſt. epiſt. XXIII. ad Boniſac.

(*e*) Vita Epiphan. n. VIII. tom. II. p. 324. Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ εὐαγγελίου εἰσῆλθεν ὁ ἐπίσκοπος ἐν τῷ φωτιστηρίῳ, καὶ ἐκέλευσεν εἰσελθεῖν Ἐπιφάνιον καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀδελφὴν, καὶ Λουκιανὸν μετ' αὐτῶν, ὃς καὶ πατὴρ αὐτῷ ἐγενήθη ἐπὶ τοῦ ἁγίου φωτίσματος. - - Μετὰ δὲ τὰς ζ' ἡμέρας ἔλαβεν Ἐπιφάνιος Λουκιανὸν καὶ Βερνίκην τὴν ἁγίαν παρθένον, ἥτις ἐγένετο μήτηρ τῆς ἀδελφῆς Ἐπιφανίου, καὶ εἰσήνεγκεν αὐτοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Poſt abſolutum euangelium ingreſſus eſt epiſcopus in baptiſterium & iuſſit Epiphanium ingredi & eius ſororem & cum ipſis *Lucianum*, *qui* etiam *fuit pater eius in ſancto baptiſmate.* - Poſt ſeptem dies accepit Epiphanius Lucianum & *Bernicem* ſanctam virginem, *quæ* quidem *fuit mater ſororis ipſius Epiphanii*, & introduxit eos in domum ſuam.

(*f*) Conc. Antiſſiodor. can. XXV. Non licet abbati filium de baptiſmo ſuſcipere; nec monachis commatres habere.

noui

noui ante tempora *Caroli Magni*, vbi concilium *Moguntinum* [g] canonem in contrarium ſtatuit: *Nullus proprium filium vel filiam de fonte baptiſmatis ſuſcipiat.* Olim etiam presbyteris & diaconis licebat eſſe ſponſoribus, tametſi & hoc in quibusdam conciliis prouincialibus eccleſiæ *Romanenſis* a *Borromæo* curiæ pontificiæ purpurato [h] ſæculo vltimo vetitum ſit. At quos antiqui chriſtiani ab hoc officio excludebant, ſoli catechumeni, energumeni, hæretici & pœnitentes erant; hoc eſt, homines, qui vel nondum in plena eccleſiæ communione erant, vtpote ipſi non baptizati; vel qui baptiſmi ſui & eccleſiaſticæ communionis priuilegia erroribus vel criminibus ſuis perdiderant, vel aliis adſiſtere haud valebant, ipſi auxilio indigentes. Et per canones quosdam [i] illi, qui nondum confirmati erant, nec in baptiſmo, nec in confirmatione ſponſores eſſe permittebantur.

§. XI.

Vnus duntaxat ſponſor requiſitus, & quidem mas pro mare, & mulier pro muliere.

Ex dictis lector facile obſeruabit, olim non niſi vnum ſponſorem fuiſſe requiſitum, & quidem marem pro mare, & mulierem pro muliere; numquam enim de pluribus vno in omnibus veterum monumentis legimus, & quidem vno eiusdem ſexus pro adultis. In paruulorum baptiſmo differentiæ ſexus non habita fuit ratio. Virgo enim infantem maſculum, & pater ſuos ipſius liberos, ſiue maſculini eſſent ſiue feminini ſexus, ſuſcipere poterat. Et vnus ſponſor vbique ſufficiebat. Quædam regulæ plures, quam vnum ſponſorem tam in baptiſmo, quam in confirmatione adhiberi vetant. Ita decretum *Leonis* [k] a GRATIANO adlegatum, præcipit: *Non plures ad ſuſcipiendum de baptiſmo infantem accedant quam vnus, ſiue vir ſiue mulier. In confirmatione quoque id ipſum fiat.* Quæ regula a concilio *Metenſi* [l] renouata eſt & confirmata, ſed ex ratione quodammodo

(g) Conc. Mogunt. an. MCCCXIII. can. LV.

(h) Borrom. ſynod. diœceſ. II. decret. XVIII.

(i) Concil. Mogunt. ap. Gratian. de conſecrat. diſtinct. IV. c. CII. In baptiſmate, vel chriſmate, non poteſt alium ſuſcipere in filiolum, qui non eſt ipſe vel baptizatus vel confirmatus.

(k) Gratian. de conſecrat. diſt. IV. cap. CI.

(l) Concil. Metenſ. c. XII. cit. a Vicecom.

Digitized by Google

peculiari. Concludunt enim iſtius concilii patres, quod quum ſit vnus tantum *DEVS*, vna fides, vnum baptiſma, ideo infans vnum tantum ſponſorem, marem vel feminam, in baptiſmo ſuo habere debeat. Quod heic non propter huius rationis excellentiam, ſed ideo ſolum memoro, vt oſtendam, quid conuenientiæ ad antiquam eccleſiæ praxin inde accedat.

§. XII.

Quo tempore primum lex iſta facta ſit, qua ſponſorum nuptiæ cum ſpiritualibus adfinibus & cognatis prohibentur.

Nonnvlli forte heic originem conſuetudinis in eccleſia *Romanenſi* ſcire cupiunt, quæ occaſionem tot diſpenſationum in cauſſis matrimonialibus, quæ ex prohibitione nuptiarum ſponſorum cum vetitis ſpiritualis cognationis gradibus exſiſtunt, peperit. Primum huic rei ſtimulum lex quædam IVSTINIANI videtur dediſſe, quæ etiamnum in codice legitur in hanc ſententiam [m]: *Ea perſona omnimodo ad nuptias venire prohibenda, quam aliquis, ſiue alumna ſit, ſiue non, a ſacroſancto ſuſcepit baptiſmate, quum nihil aliud ſic inducere poteſt paternam adfectionem & iuſtam nuptiarum prohibitionem, quam huiusmodi nexus, per quem Deo mediante animæ eorum copulatæ ſunt.* Iam lex iſta non vlterius, quam ad nuptias in proxima hac cognatione prohibendas ſpectabat: neque adeo multos adficere poterat, quia parentes plerumque ipſi paruulos ſuos de baptiſmate ſuſcipiebant, & virgines ſacræ vel diaconiſſæ, vel clerici pro aliis reſpondebant; & quidem mares pro maribus & feminæ prô feminis. Poſtea vero hæc res paullo vrgebatur amplius. Nam concilium *Trullanum* [n] non tantum nuptias cum infante, ſed cum matre etiam infantis, pro quo quis reſpondiſſet, prohibet; eosque, qui hoc fa-

(m) Iuſtin. cod. lib. V. tit. IV. de nuptiis leg. XXVI.

(n) Concil. Trullan. can. LIII. tom. VI. conc. p. 1167. Ἐπειδὴ μείζων ἡ κατὰ πνεῦμα οἰκειότης τῆς τῶν σωμάτων συναφείας· ἔγνωμεν δὲ ἔν τισι τόποις τινὰς ἐκ τοῦ ἁγίου καὶ σωτηριώδους βαπτίσματος παῖδας ἀναδεχομένους, καὶ μετὰ τοῦτο ταῖς ἐκείνων μητράσι χηρευσάσαις γαμικὸν συναλλάσσοντας συνοικέσιον· ὁρίζομεν ἀπὸ τοῦ παρόντος μηδὲν τοιοῦτο πραχθῆναι· εἰ δέ τινες μετὰ τὸν παρόντα φωραθεῖεν τοῦτο ποιοῦντες, πρῶτον μὲν οἱ τοιοῦτοι ἀφιστάσθωσαν τοῦ παρανόμου τούτου συνοικεσίου· ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς τῶν πορνευόντων ἐπιτιμίοις ὑποβληθήτωσαν. Quoniam ſpiritalis neceſſitudo ſeu adſinitas corporum coniunctione maior eſt; in nonnullis autem locis cognouimus quosdam, qui ex ſancto & ſalutari baptiſmate infantes ſuſcipiunt, poſtea quoque cum matribus illorum viduis matrimonium con-

cere

cere deprehenſi fuerint, primum ab hoc matrimonio deſiſtere, deinde ſcortatorum pœnis ſubiici iubet. Hæc prohibitio ſequentibus ſæculis ad plures gradus applicata & tantopere ampliata fuit, vt patres *Tridentini* rem reformatione dignam iudicarent, tametſi per eorum regulas hæc ſpiritualis cognatio [o] pluribus gradibus attributa ſit, quam quidem per leges *Iuſtinianeas* & canones *Trullanos* factum eſt. Nam non tantum inter ſponſores eorumque pupillos, ſed etiam inter ſponſores ipſos matrimonium fieri vetant; neque parentibus baptizatorum cum ſponſoribus, nec baptizantibus cum baptizatis eorumque parentibus nuptias celebrare permittunt, idque ob ſpiritualem cognationem, quam eos contraxiſſe dicunt. Plures autem, quam duos ſponſores vni cuidam infanti non permittunt, & ſi plures vltra deſignatos baptizatum tetigerint, hac ſpiritualis cognationis lege non adſtringuntur, quantumuis lex canonica [p] ſæculis prioribus rem aliter definiuit. Verum enim vero poſt omnes ſanctiones hac de re latas ſexcentæ difficultates ad exercenda caſuiſtarum *Romanenſium* ingenia remanent, quas lector huius rei ſtudioſus a SOTEALLO & BARROSA [q] in *remiſſionibus* ſuis ad concilium *Tridentinum* memoratas reperire poteſt.

trahunt, ſtatuimus, vt in poſterum nihil fiat eiusmodi. Si qui autem poſt præſentem canonem hoc facere deprehenſi fuerint, ii quidem primo ab hoc illicito matrimonio deſiſtant, deinde & fornicatorum pœnis ſubiiciantur.

(o) Concil. Trident. ſeſſ. XXIV. de reformat. matrimon. c. II. Docet experientia, propter multitudinem prohibitionum, multoties in caſibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia, in quibus vel non ſine magno peccato perſeveratur, vel ea non ſine magno ſcandalo dirimuntur. Volens itaque ſancta ſynodus huic incommodo prouidere & a cognationis ſpiritualis impedimento incipiens ſtatuit, vt vnus tantum, ſiue vir, ſiue mulier, iuxta ſacrorum canonum inſtituta, vel ad ſummum vnus & vna, baptizatum de baptiſmo ſuſcipiant: inter quos & baptizatum ipſum & illius patrem & matrem, nec non inter baptizantem & baptizatum baptizatique patrem ac matrem tantum ſpiritualis cognatio contrahatur. - - Quod ſi alii vltra deſignatos baptizatum tetigerint, cognationem ſpiritualem nullo pacto contrahant, conſtitutionibus, in contrarium facientibus, non obſtantibus.

(p) Sext. decretal. lib. IV. titul. III. (legend. ſine dubio tit. XL) de cognat. ſpirit. c. III. Si plures acceſſerint, ſpiritualis cognatio inde contrahitur, &c. (Not. In edit. Colon. MDCCXVII. 4to quæ ad manus mihi eſt, hæc citata verba non inuenio.)

(q) Can. concil. Trident. cum remiſſionibus Barboſæ Colon. MDCXXI.

§. XIII.

Cur ſponſorum nomina in libris eccleſiæ inſcribi oportuerit.

EQVIDEM res quædam ab concilio *Tridentino* iniuncta eſt, quæ antiquis temporibus boni vſus fuit, quamquam non in eum finem valuit, quem illi patres ſibi præfixum habuerunt. Hæc eſt, quod non baptizatorum ſolum, ſed ſponſorum etiam nomina in libris eccleſiæ inſcribi iuſſerunt. Concilium *Tridentinum* [r] ideo tantum id fieri præcipit, vt homines doceantur, quinam per hanc ſpiritualem cognationem matrimonio iungi nequeant. Olim vero multo meliorem hæc res vſum habuit, nempe vt eccleſia cognoſceret, quinam eſſent ſponſores, & vt de officio eos ſuo admoneret, dum in tabulas publicas referrentur, quæ res perpetuum officii eorum monumentum erat. Hanc conſuetudinem auctori ſub nomine DIONYSII memoratam inuenimus, vbi cærimoniam admittendi catechumenos vna cum ſponſoribus ſuis deſcribit. *Pontifex*, inquit, *catechumenum præmonet, integre illi ad Deum accedendum eſſe, vtpote prorſus perfectum & immaculatum: propoſitaque diuinæ viuendi norma, nec non interrogato, num ex ea victurus ſit, aſſentienti manum capiti imponit, & conſignans eum ſacerdotibus mandat, vt virum ſuſceptoremque* [s] *deſcribant.* Et poſtea, vbi catechumenus ad baptiſmum a ſuſceptore adducitur, nomen vtriusque ex libris eccleſiæ recitari narrat: *Pontifex adduci virum iubet, ac ſacerdote quopiam e ſcripto cum ipſum, tum ſuſceptorem proclamante, initiandus ſacerdotum manibus in aquam ducitur*, cetera. Tantum de vſu ſponſorum in eccleſia primitiua.

(r) Concil. Trident. l. c. Parochus antequam ad baptiſmum conferendum accedat, diligenter ab iis, ad quos ſpectabit, ſciſcitetur, quem vel quos elegerint, vt baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiant: & eum vel eos tantum ad illum ſuſcipiendum admittat, & *in libro eorum nomina deſcribat*; doceatque eos, quam cognationem contraxerint, ne ignorantia vlla excuſari valeant.

(s) Dionyſ. de hierarch. eccleſ. c. II. p. 253. *Ἱεράρχης μαρτύρεσθαι μὲν αὐτῷ τὴν ὀφειλομένην ὁλικὴν γενέσθαι προσέλευσιν, ὡς παντελεῖ καὶ ἀμώμῳ ὄντι Θεοῦ· καὶ τὴν ἔνθεον αὐτῷ πολιτείαν ὑφηγησάμενος, καὶ προσερωτήσας, εἰ οὕτω πολιτεύσαιτο, μετὰ τὴν ὁμολογίαν, ἐπιτίθησιν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ τὴν χεῖρα, καὶ σφραγισάμενος, ἀπογράψασθαι κελεύει τοῖς ἱερεῦσι τὸν ἄνδρα καὶ τὸν ἀνάδοχον.*

LIBRI

LIBRI VNDECIMI
CAPVT NONVM
DE VNCTIONE ET SIGNO CRVCIS IN BAPTISMO.

§. I.
De prima origine vnctionis in baptiſmo.

IN quibusdam, non vero in omnibus, antiquis rituum ſcriptoribus vnctionis, baptiſmum antegreſſæ & præparationis loco adhibitæ, mentionem inuenimus. Qui primum eam deſcribunt, de ea loquuntur tamquam facta vel proxime poſt editam fidei confeſſionem, vt auctor *conſtitutionum* [a]; vel renuntiationem inter & confeſſionem, vti CYRILLVS HIEROSOLYMITANVS [b] eam deſcribit. Sed nulla huius vnctionis in IVSTINO MARTYRE, nulla in TERTVLLIANO mentio habetur. Quamquam enim TERTVLLIANVS de vnctione quadam inter baptiſmi cærimonias loquitur; tamen vt recte obſeruat DALLAEVS [c], non fuit hæc vnctio baptiſmum antegreſſa, ſed vnctio

(a) Conſtit. apoſtol. lib. VII. c. XLI. μετὰ τὴν ἐπαγγελίαν ταύτην, κατ' ἀκολουθίαν ἔρχεται εἰς τὴν τοῦ ἐλαίου χρίσιν. Poſt hanc profeſſionem ordine venit ad vnctionem.

(b) Cyrill. catech. myſt. II. n. III. IV. Εἶτα ἀποδυθέντες ἐλαίῳ ἠλείφεσθε ἐπορκιστῷ, ἀπ' ἄκρων τριχῶν κορυφῆς ἕως τῶν κάτω, καὶ κοινωνοὶ ἐγένεσθε τῆς καλλιελαίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. - - Μετὰ ταῦτα ἐπὶ τὴν ἁγίαν τοῦ θείου βαπτίσματος ἐχειραγωγεῖσθε κολυμβήθραν, ὡς ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τὸ προκείμενον μνῆμα· καὶ ἠρωτᾶτο ἕκαστος, εἰ πιστεύει εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ ὡμολογήσατε τὴν σωτήριον ὁμολογίαν, καὶ κατεδύετε τρίτον εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ πάλιν ἀνεδύετε κ. τ. λ. Deinde iam exuti exorcizato oleo a ſummis capillis ad infimos vſque perun̄cti eſtis & participes effecti fructiferæ illius oleæ, Ieſu Chriſti. - - - Poſtea deducebamini ad ſanctum diuini baptiſmatis lauacrum: quemadmodum Chriſtus a cruce ad deſtinatum ſepulchrum ducebatur. Atque tunc vnusquiſque interrogabatur, an crederet in nomen patris & filii & ſpiritus ſancti, & confeſſi eſtis ſalutarem confeſſionem, & merſi ter in aqua rurſus emerſiſtis.

(c) Dall. de confirmat. lib. II. c. XI. p. 181. Sunt apud hunc (auctorem conſtitutionum) quæ nuſquam in ſuperiorum temporum monumentis deprehendimus, nonnulla; quale illud eſt, quod baptizandi oleo vnguntur antequam tingantur; quodque tincti non oleo ſed μύρῳ, id eſt vnguento chriſmantur; quorum neutrum hactenus in vllo vetuſtiorum obſeruauimus. Nam vbi hic noſter de diaconiſſarum miniſterio agit, id in primis tradit, quum mulieres baptizantur, diaconum earum modo frontem linere ſancto oleo; tum

ctio

ctio eam conſequuta in confirmatione & manuum impoſitioni iuncta, quæ ad aliud ſpectat argumentum. Namque ex TERTVLLIANO manifeſtum eſt, neutram harum ante baptiſmum fuiſſe datam, de lauacro autem egreſſos [*d*] ſancto oleo perungi, manusque eis imponi, ad recipiendum ſpiritum ſanctum, conſueuiſſe. Vnde DALLAEI coniecturam æquam iuſtamque eſſe exiſtimo, quod vnctio tinctionem antecedens recentioris æui ſit, necdum ætate TERTVLLIANI inter baptiſmi cærimonias obſeruata.

diaconiſſam eas perungere; Deinde totum baptiſmi ordinem ſequenti capite (lib. III. c. XV.) enarrans; Σὺ μὲν οὖν, inquit, ὦ ἐπίσκοπε, ἐκείνῳ τῷ τύπῳ χρίσεις τὴν κεφαλὴν τῶν βαπτιζομένων εἴτε ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ εἰς τύπον τοῦ πνευματικοῦ βαπτίσματος· ἔπειτα ἢ σὺ ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὑπό σε πρεσβύτερος τὴν ἱερὰν ἐπ' αὐτοῖς εἰπὼν καὶ ἐπονομάσας ἐπίκλησιν πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, βαπτίσεις αὐτοὺς ἐν τῷ ὕδατι· καὶ τὸν μὲν ἄνδρα ὑποδεχέσθω ὁ διάκονος· τὴν δὲ γυναῖκα ἡ διάκονος &c. καὶ μετὰ τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος χριέτω τοὺς βαπτισθέντας τῷ μύρῳ. *Tu igitur epiſcope, ad exemplum illud vnges oleo caput eorum, qui baptizantur, ſiue viri ſint, ſiue mulieres, in typum ſpiritualis baptiſmi. Deinde aut tu epiſcope, aut presbyter, qui ſub te eſt, facta ſuper eos nominatim ſacra inuocatione patris & filii & ſpiritus ſancti baptizabis eos in aqua. Ac virum quidem ſuſcipiat diaconus; mulierem vero diaconiſſa &c. Poſtea epiſcopus baptizatos vnguento vngat.* Hæc ille; in quibus duas, vt dixi, vides vnctiones; priorem ex oleo ante tinctionem ſiue lotionem; poſteriorem poſt lotionem ἐκ τοῦ μύρου ex vnguento. Atqui vnam hactenus audieramus, eamque poſt tinctionem, & quidem, vt videtur, ex ſimplici oleo; certe nuſquam in ea deſcribenda τοῦ μύρου, id eſt vnguenti ex pluribus compoſiti occurrit mentio. Fac memineris Tertulliani, qui totum baptiſmi ritum accuratiſſime deſcripſit. Nihil præter iſta apud eum occurrunt. Ergo circa hæc tempora, id eſt, paullo poſt quarti ſæculi initia facta videtur illa mutatio, nempe vt quum primum ex oleo ſimplici inungerentur de ſacro lauacro egreſſi; tum oleo balſamum addi placuerit ex Moſaico typo; quod huiusmodi vnguentum ſignificandæ regiæ ac ſacerdotali dignitati (in quam per baptiſmum inaugurantur credentes) aptius quam ſimplex oleum videretur. Pax Conſtantini principatu, vna cum magnis opibus, facile chriſtianis huiusmodi conſilia exornandæ ſuorum initiationis ſuggeſſit. Sed & priorem ex oleo vnctionem, tametſi hac ex balſamo de nouo inſtituta, retinere tamen placuit; vt aliquid baptiſmo dignitatis etiam ipſa conferret. Itaque in baptiſmi anteriora ſubmota eſt, vt tinctioni præiret & ad eam pararet loco vero, quo ipſa prius fuerat, tinctionem noua exciperet, ex vnguento nobiliori vnctio. cetera.

(*d*) Tertull. de bapt. c. VII. Exinde egreſſi de lauacro perungimur benedicta vnctione de priſtina diſciplina, qua vngi oleo de cornu in ſacerdotium ſolebant, &c.

§. II.

§. II.

De differentia inter hanc vnctionem, & chriſma in confirmatione applicatum.

SEQVENTIVM autem ſæculorum ſcriptores de duabus vnctionibus diſtincte loquuntur, altera quidem ante, altera poſt baptiſmum: quas diuerſis nominibus diuerſisque cærimoniis deſcribunt, vt alteram ab altera diſtinguant. Primam communiter χρίσιν μυστικοῦ ἐλαίου, *vnctionem olei myſtici*, alteram χρίσιν μύρου, ſeu χρίσμα, *vnctionem chriſmatis* vocitant. In hoc ambæ conueniunt, quod ſolus epiſcopus eas in vſum cum baptiſmi, tum confirmationis conſecret. Auctor *conſtitutionum* formulam conſecrationis ab epiſcopo in ſanctificando oleo pro hac vnctione ante baptiſmum adhibendam, tradit, vbi Deum [e] inuocat, *Vt ſanctificet oleum nomine domini Ieſu, & det gratiam ſpiritualem, & vim efficacem, ac remiſſionem delictorum atque præparationem confeſſionis baptiſmi, vt is, qui vngitur, ſolutus omni impietate, fiat dignus initiatione ſecundum vnigeniti præceptum.* Et hæc conſecrandi poteſtas epiſcopo per omnes antiquorum conciliorum canones reſeruatur, qua de re plura, vbi de confirmatione loquemur. Interim obſeruamus, 1) Quod hæc duo olea diuerſis veniant nominibus. *Conſtitutionum* auctor primum [f] μυστικὸν ἔλαιον, *oleum myſticum*, nominat, & diſtinctam vtrumque conſecrandi formam habet. Eadem appellationis diuerſitas a CYRILLO HIEROSOLYMITANO [g] & ab auctoribus ſub nomine IVSTINI MAR-

(e) Conſtitut. apoſt. lib. VII. c. XLII. ἐπικαλεῖται — Θεὸν — ἵνα ἁγιάσῃ τὸ ἔλαιον τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, καὶ δώσῃ χάριν πνευματικὴν, καὶ δύναμιν ἐνεργητικὴν, ἄφεσιν τε ἁμαρτιῶν, καὶ προπαρασκευὴν ὁμολογίας βαπτίσματος, ὥστε τὸν χριόμενον ἀπαλλαγέντα πάσης ἀσεβείας, ἄξιον γενέσθαι τῆς μυήσεως κατ᾽ ἐντολὴν τοῦ μονογενοῦς.

(f) Conſtit. apoſt. lib. VII. c. XLII. inſcriptio ſic habet: Περὶ χρίσματος τοῦ μυστικοῦ ἐλαίου εὐχαριστία, De vnctione *myſtici olei* actio gratiarum.

Id. ibid. c. XLIV. in inſcriptione: Περὶ τοῦ μυστικοῦ μύρου εὐχαριστία, De *myſtico vnguento* actio gratiarum.

(g) Cyrill. catech. myſt. II. n. III. Εἶτα ἀποδυθέντες ἐλαίῳ ἠλείφεσθε ἐπορκιστῷ κ. τ. λ. Deinde iam exuti, exorcizato oleo peruncti eſtis. Catech. III. n. II. ὑμεῖς δὲ μύρῳ ἐχρίσθητε, κοινωνοὶ καὶ μέτοχοι τοῦ χριστοῦ γενόμενοι Vos vncti eſtis vnguento, facti participes & conſortes Chriſti. N. III. ὥσπερ ὁ χριστὸς μετὰ τὸ βάπτισμα, καὶ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπιφοίτησιν, ἐξελθὼν κατηγωνί-

TYRIS [*h*] ac DIONYSII [*i*] obſeruatur. 2) Differebant etiam illæ vnctiones ratione temporis, quo tribuebantur. Altera enim dabatur ante, quam baptizandus ad aquas progrederetur, altera vero, quum de aquis eſſet egreſſus. Id quod manifeſtum eſt ex omnibus ante memoratis auctoribus & ex AMBROSIO, qui de vnctione [*k*] ante baptiſmum loquitur. Ita quoque auctor *recognitionum* ſub nomine CLEMENTIS ROMANI [*l*], qui baptizandis quibusdam dicit, quod perungi primo debeant oleo, per orationem ſanctificato. 3) Differebant ratione miniſtrorum, per quos peragi debebant. Vnctio enim baptiſmum antecedens ſæpius diaconi vel diaconiſſæ miniſterio, baptiſmum autem conſequens, plerumque ab ipſo epiſcopo, aut certe a presbytero quodam certis in caſibus, perficiebatur.

σατο τὸν ἀντικείμενον· οὕτω καὶ ὑμεῖς μετὰ τὸ ἱερὸν βάπτισμα καὶ τὸ μυστικὸν χρίσμα, ἐνδεδυμένοι τὴν πανοπλίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἵστασθε πρὸς τὴν ἀντικειμένην δύναμιν. Vt ſaluator poſt baptiſmum & illum ſancti ſpiritus aduentum egreſſus in prœlium, deuicit aduerſarium: ſic & vos poſt ſacrum baptiſma & *chriſma myſticum*, induti armis ſancti ſpiritus, aduerſus oppoſitam vobis poteſtatem conſiſtitis.

(*b*) Iuſtin. reſp. ad orthod. quæſt. CXXXVII. χριόμεθα δὲ τῷ παλαιῷ ἐλαίῳ, ὡς γινόμεθα χριστοί· τῷ δὲ μύρῳ, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ τὴν χρῖσιν τοῦ μύρου ἐνταφιασμὸν ἑαυτοῦ λογιζομένου. Veteri *oleo* inungimur, vt Chriſti vnctique ſimus: *vnguento* autem, ad recordationem eius, qui vnguenti vnctionem, ſepulturam ſuam eſſe reputauit.

(*i*) Dionyſ. de eccleſ. hierarch. c. II. p. 253. Καὶ τελείως ἀπαμφιεσάντων αὐτὸν τῶν λειτουργῶν, κομίζουσι μὲν οἱ ἱερεῖς τὸ τῆς χρίσεως ἅγιον ἔλαιον· ὁ δὲ τῆς χρίσεως διὰ τοῦ σφραγίσαι τρὶς ἀπαρξάμενος, τὸ λοιπὸν τοῖς ἱερεῦσι τὸν ἄνδρα χρίσαι παντελῶς παραδοὺς, αὐτὸς ἐπὶ τὴν μητέρα τῆς υἱοθεσίας ἔρχεται κ. τ. λ. -- ἐπὶ τὸν ἱεράρχην αὖθις ἀπάγουσιν· ὁ δὲ τῷ θευργικωτάτῳ μύρῳ τὸν ἄνδρα σφραγισάμενος, μέτοχον ἀποφαίνει λοιπὸν τῆς ἱεροτελεστικωτάτης εὐχαριστίας. Dum miniſtri eum penitus exuunt, *ſacrum vnctionis oleum* adferunt ſacerdotes. Pontifex vero trino ſignaculo inchoans vnctionem ſacerdotibus hominem tradit toto corpore inungendum; ipſe autem ad adoptionis matrem (id eſt fontem) vadit; &c. - - Rurſus illum ad pontificem ducunt, qui *diuinitus ſacrato vnguento* virum conſignans ſacro ſanctæ euchariſtiæ participem declarat.

(*k*) Ambroſ. de ſacrament. lib. I. c. II. Venimus ad fontem - - Vnctus es quaſi athleta Chriſti, quaſi luctamen huius ſæculi luctaturus.

(*l*) Clem. recognit. lib. III. c. LXVII. Baptizabitur autem vnusquiſque veſtrum - - perunctus primo oleo per orationem ſanctificato.

Auctor

Auctor *conſtitutionum* [m] loquens ſpeciatim de vnctione ante baptiſmum mulierum, epiſcopum caput, diaconum frontem vngere, & diaconiſſam reliquas corporis partes illinere iubet. Chriſma autem poſt baptiſmum ſoli epiſcopo reſeruat. 4) Denique conſilio & ſcopo differebant. Scopus enim prioris vnctionis erat, vt ad baptiſmum præpararentur, & in certamen cum ſatana tamquam athletæ Chriſti deducerentur, poſterior autem ad baptiſmum eorum conſummandum, ſigilloque ſpiritus ſancti confirmandum ſpectabat.

§. III.

Scopus huius vnctionis, eiusque ratio.

CYRILLVS HIEROSOLYMITANVS de priore vnctione [n] ad neophytos ſuos faciens verba, *Iam exuti*, inquit, *exorcizato oleo a ſummis capillis ad infimos vſque peruncti eſtis, & participes effecti frugiferæ illius oleæ Ieſu Chriſti. Exciſi enim ex oleaſtro, in oleam frugiferam inſerti eſtis, & pinguedinis illius veræ oleæ quisque veſtrûm particeps effectus. Illud ergo exorcizatum oleum ſymbolum eſt pinguedinis Chriſti vobiscum communicatæ, & quod omne veſtigium diabolicæ operationis in vobis deletum ſit. Nam vt inſufflationes ſanctorum, & nominis Dei inuocatio, tamquam vehementiſſima quadam flamma vrit dæmones, & in fugam conuertit; ſic & exorcizatum hoc oleum, per orationem Deique inuocationem tantam virtutem conſequitur, vt non modo ardentia peccatorum veſtigia expurget; verum etiam omnes inuiſibiles dæmones repellat.*

(m) Conſtitut. apoſt. lib. III. c. XV. πρῶτον μὲν ἐν τῷ φωτίζεσθαι γυναῖκας, ὁ διάκονος χρίσει μὲν μόνον τὸ μέτωπον αὐτῶν τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ, καὶ μετ' αὐτὸν ἡ διάκονος ἀλείψει αὐτάς· – – ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ χειροθεσίᾳ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς χρίσει ὁ ἐπίσκοπος. Inprimis quidem, quum baptizantur mulieres, diaconus tantum earum frontem vnget oleo ſancto, & poſt diaconiſſa eas illinet: in manus vero impoſitione caput mulieris vnget epiſcopus. Ibid. c. XVI. καὶ μετὰ τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος χριέτω τοὺς βαπτισθέντας τῷ μύρῳ, Poſtea epiſcopus baptizatos vngat chriſmate.

(n) Cyrill. catech. myſt. II. n. III. Εἶτα ἀποδυθέντες, ἐλαίῳ ἠλείφεσθε ἐπορκιστῷ, ἀπ' ἄκρων τριχῶν κορυφῆς ἕως τῶν κάτω· καὶ κοινωνοὶ ἐγίνεσθε τῆς καλλιελαίου Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἀπεκόπητε γὰρ ἐκ τῆς ἀγριελαίου, ἐνεκεντρίζεσθε εἰς τὴν καλλιέλαιον, καὶ κοινωνοὶ ἐγίνεσθε τῆς πιότητος τῆς ἀληθινῆς ἐλαίας· τὸ οὖν ἐπορκιστὸν ἔλαιον σύμβολον ἦν τῆς κοινωνίας τῆς πιότητος Χριστοῦ, φυγαδευτήριον τυγχάνον παντὸς ἴχνους ἀντικειμένης ἐνεργείας· ὥσπερ γὰρ τὰ ἐμφυσήματα τῶν ἁγίων, καὶ ἡ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἐπίκλησις, ὥσπερ σφοδροτάτη φλὸξ, καίει καὶ ἐκδιώκει δαίμονας· οὕτω καὶ τὸ ἐπορκιστὸν τοῦτο ἔλαιον ἐπικλήσει Θεοῦ καὶ εὐχῇ δύναμιν τηλικαύτην λαμβάνει, ὡς οὐ μόνον καῖον τὰ ἴχνη τῶν ἁμαρτημάτων ἀποκαθαίρειν, ἀλλὰ καὶ πάσας ἀοράτους τοῦ πονηροῦ ἐκδιώκειν τὰς δυνάμεις.

CAVEVS [s] & alii quidam viri docti, vna cum vnctione ſignum crucis in fronte hominis baptizati adhibitum fuiſſe, exiſtimant. Neque de hac re dubium eſt, licet non omnia teſtimonia, ad quæ prouocant, eam comprobent. Quædam enim eorum ad ſignum crucis in vnctione chriſmatis, ſeu in confirmatione, vſurpatum reſpiciunt. Speciatim iſta vnctio, de qua loquitur TERTVLLIANVS, & ſignum crucis ei additum, non erat vnctio baptiſmum antecedens, ſed eam conſequens in confirmatione, quemadmodum antea ſub huius capitis exordium oſtendimus. Quare, vt hanc materiam recte intelligamus, quatuor ad minimum tempora diſtinguenda ſunt, vbi ſignum crucis, durante cærimoniarum baptiſmi præparatione, adhibitum fuit. 1.) Sub catechumenorum in ſtatum catechumenatus & ad generale chriſtianorum nomen admiſſionem. 2.) Tempore exorciſmi & impoſitionis manuum, dum per diuerſos catechumenorum gradus ibant. 3.) Tempore huius vnctionis ante baptiſmum. 4.) Et denique in vnctione confirmationis, quæ tunc temporis baptiſmi tam adultorum, quam infantium ſolebat eſſe concluſio. Et multa de illis locis, quæ de ſigno crucis in baptiſmo loquuntur, manifeſte ad hanc, tamquam baptiſmi appendicem, inſtar clauſulæ ei adiunctam, & tamquam vltimam cærimoniam & conſummationem illius, reſpiciunt. Vſum huius ſigni crucis in catechumenorum admiſſione ex AVGVSTINO & ex vita *Porphyrii* epiſcopi *Gazæorum* iam ſupra [t] demonſtrauimus. Frequens etiam eius vſus in exorciſmo & impoſitione manuum & precationibus, durantibus eorum exercitiis catecheticis, itidem a nobis notatus eſt, quando de illis ex AVGVSTINO & AMBROSIO tractauimus [u], quare id heic non exiſtimo eſſe repetendum.

(s) Caue prim. chriſt. part. I. c. X. p. 318. (p. 258. edit. Germanic.) *In erwegung deſſen ſahe man in der erſten kirche für gut an, daß ein chriſt, der ſeinem namen nach ohne dis ſchon ein geſalbter heiſſet, möge zu einem geiſtlichen könige und prieſter geſalbet werden, und daß ſich keine zeit beſſer dazu ſchickte, als wenn er getauft würde, da ihm ohne diß der name eines chriſten zugleich beygelegt und gegeben würde. Eben das war auch die urſach, daß man* auf die ſtirn der täuflinge das zeichen des creuzes machte.

(t) Vid. lib. X. c. I. §. III. pag. 6.

(u) Lib. X. c. II. n. VIII. pag. 22. 23.

§. V.

Tertio, *In hac vnctione ante baptiſmum.*

Tertivs eius vſus in hac ante baptiſmum vnctione erat. Ita enim auctor ſub nomine Dionysii deſcribens cærimoniam inungendi hominem ante conſecrationem aquarum, epiſcopum, dicit, trino ſignaculo [*x*] inchoare vnctionem, & ſic ſacerdotibus hominem tradere toto corpore inungendum, dum ipſe ad fontem vadat, eiusque aquas ſacris inuocationibus ſanctificet. Avgvstinvs etiam de hac intelligi poteſt, quando [*y*] *Semper*, inquit, *cruci baptiſma iungitur.* Et hoc modo diverſa loca apud Cyprianvm interpretari poſſumus, vt quum ad *Demetrianum* ſcribit: *Euadere eos ſolos poſſe, qui renati & SIGNO Chriſti SIGNATI fuerint, alio in loco Deus loquitur; quando ad reſtitutionem mundi & interitum generis humani angelos ſuos mittens, grauius in vltimo comminatur dicens: Vadite & cædite, & nolite parcere oculis veſtris. Nolite miſereri ſenioris, aut iuuenis & virginis: & paruulos & virgines interficite, vt perdeleantur: omnem autem, ſuper quem SIGNVM ſcriptum eſt, ne tetigeritis. Quod autem ſit hoc SIGNVM, & qua in corporis parte poſitum, manifeſtat alio in loco Deus, dicens: Tranſi per mediam Hieruſalem, ET NOTABIS SIGNVM SVPER FRONTES* [*z*] *VIRORVM*, cetera. Atque ſic iterum in libro de *vnitate eccleſiæ* [*a*] de *Ozia* rege thuribulum ferente & contra legem Dei ſacrificium ſibi violenter adſumente, loquens, *Lepræ varietate*, inquit, *IN FRONTE maculatus eſt, ea parte corporis notatus, offenſo domino, vbi SIGNANTVR, qui dominum promerentur.* Quod ad ſignum crucis, in baptiſmo fieri ſolitum, manifeſto reſpicere videtur. *Conſtitutionum apoſtolicarum* auctor hac in re confidenter agit. Diuerſarum enim partium & cærimoniarum in baptiſmo adhibitarum ſenſum explanans; *Aqua* [*b*] inquit, *adhibetur pro (CHRISTI) ſepultura; oleum pro ſpiritu*

(*x*) Dionyſ. hierarch. eccleſ. p. 353. ὁ δὲ τρὶς χρίσεως διὰ τοῦ σφραγίσαι τρὶς ἀπαρξάμενος, τὸ λοιπὸν τοῖς ἱερεῦσι τὸν ἄνδρα χρίσαι παντόμως παραδοὺς, αὐτὸς ἐπὶ τὴν μητέρα τῆς υἱοθεσίας ἔρχεται, καὶ τὸ ταύτης ὕδωρ ταῖς ἱεραῖς ἐπικλήσεσι, καθαγιάσας καὶ τρισὶ τοῦ παναγιωτάτου μύρου σταυροειδέσι χύσεσι τελειώσας κ. τ. λ.

(*y*) Aug. ſerm. CI. de tempore p. 290.

(*z*) Cyprian. ad Demetrian. p. 194. (p. 134. edit. Fell. Amſtelod. MDCC.)

(*a*) Cypr. de vnitat. eccleſ. p. 116. (p. 84. edit. Amſtelod.)

(*b*) Conſtit. apoſt. lib. III. c. XVII. Τὸ ὕδωρ ἀντὶ ταφῆς, καὶ τὸ ἔλαιον ἀντὶ πνεύ-

ſancto;

ſancto ; ſignum crucis , pro cruce : chriſma confirmatio eſt confeſſionis. Nec improbabile eſt, HIERONYMVM eo reſpicere, etiamſi verba eius ad hoc vnctionis tempus non ita reſtringi debeant, quando ait: *Ego chriſtianus, & de parentibus chriſtianis natus & vexillum crucis in mea fronte* [c] *portans.* Nonnulli verba quoque CYPRIANI [d] addunt : *Muniatur frons , vt ſignum Dei incolume ſeruetur.* Nec non illa PONTII [e] in *vita* illius, vbi de chriſtianis loquens confeſſoribus, quorum frontibus ſtigmata ab ethnicis inuſta, ipſique ad operas metallicas miſſi erant, *frontium notatarum ſecunda inſcriptione ſignatos* eos eſſe dicit, adludens ad ſignum crucis, quo vtpote chriſtiani antea notati fuerant. Verum hæc loca non neceſſario ad baptiſmum reſpiciunt, ſed generaliores duntaxat locutiones ſunt, quæ ad vſum ſigni crucis occaſione quauis alia reſpicere poſſunt : quum iſtius æui chriſtianis moris fuerit, vti reddit TERTVLLIANVS [f] „ ad „omnem progreſſum atque promotum , ad omnem aditum & „exitum, ad veſtitum, ad calceatum, ad lauacra, ad menſas, „ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia, quæcumque eos conuerſatio „exerceret, frontem crucis ſignaculo tenere.„ Id tamen eatenus

ματος ἁγίου, ἡ σφραγὶς ἀντὶ τοῦ σταυροῦ, τὸ μύρον βεβαίωσις τῆς ὁμολογίας.

(c) Hieron. epiſt. CXIII. præfat. in Iob. tom. III. (p. 690. g. ed. Pariſ. MDCXLIII.)

(d) Cyprian. epiſt. L. al. LVIII. p. 125. (p. 258. edit. Fell. Amſtelod. MDCC.)

(e) Pontius vit. Cyprian. p. 4. (p. 5.) Quis martyres tantos exhortatione diuini ſermonis erigeret? quis denique confeſſores, *frontium notatarum ſecunda inſcriptione ſignatos* & ad exemplum martyrii ſuperſtites reſeruatos, incentiuo tubæ cæleſtis animaret?

(f) Tertull. de coron. milit. c. III. Vid. Cyrill. catecheſ. IV. n. X. μὴ τοίνυν ἐπαισχυνθῶμεν τὸν σταυρὸν τοῦ χριστοῦ· ἀλλὰ κἂν ἄλλος ἀποκρύπτῃ, σὺ φανερῶς ἐπὶ μετώπου σφραγίζου, ἵνα οἱ δαίμονες τὸ σημεῖον ἰδόντες τὸ βασιλικὸν, μακρὰν φύγωσι τρέμοντες. ποίει δὲ τοῦτο τὸ σημεῖον, ἐσθίων καὶ πίνων, καθήμενος, κοιταζόμενος, ἐξανιστάμενος, λαλῶν, περιπατῶν, ἁπαξαπλῶς ἐν παντὶ πράγματι. Ne ergo Chriſti crucem erubeſcamus, ſed ſi quis alius abſcondat, tu palam ad frontem obſignato, vt dæmones regium ſignum intuentes, tremuli procul aufugiant. Signo autem iſto vtere, tum edens ac bibens, tum ſedens ac cubans, de lecto ſurgens, loquens, ambulans, & vt ſemel dicam, in omni negotio. Id. catech. XIII. n. XIIX. ἐπὶ μετώπου μετὰ παῤῥησίας δακτύλοις ἡ σφραγὶς, καὶ ἐπὶ πάντων ὁ σταυρὸς γινέσθω· ἐπὶ ἄρτων βιβρωσκομένων, καὶ ἐπὶ ποτηρίων πινομένων, ἐν εἰσόδοις, ἐν ἐξόδοις, πρὸ τοῦ ὕπνου κοιταζομένοις, καὶ διανισταμένοις, ὁδεύουσι, καὶ ἠρεμοῦσι. In fronte confidenter ſignaculum crucis digitis imprimatur, & in omnibus aliis crux fiat: In panibus comedendis & in poculis bibendis, & in egreſſu & ingreſſu, ante ſomnum recumbendo, & ſurgendo, eundo & quieſcendo.

nus

nus ex illis inferri poteſt, quod qui ſigno iſto quauis occaſione vti conſueuerunt, illud in hac ſolemni vnctione baptiſmi prætermiſiſſe non cenſendi ſint. Quocirca iſtæ adlegationes tamquam obliqua quædam huius praxis teſtimonia admitti poſſunt.

§. VI.

Quarto, *In vnctione confirmationis.*

DENIQVE in vnctione confirmationis ſemper adhibitum fuit. Et quum hæc tunc temporis appendix quædam eſſet baptiſmatis, ideo, quæ in ea fiebant, ſæpenumero in baptiſmo fieri dicebantur. Atque ita cum vngendi, tum ſignandi cærimonia, in confirmatione vſitata, baptiſmo adſcribitur, & hoc intuitu aliquando pro prioris vnctionis & ſignationis cærimonia, ad baptiſmi anteriora ſpectante, falſo accipitur. Non erat vnctio ante baptiſmum tempore TERTVLLIANI; ſed proxime poſt baptiſmum erat, quæ cum manuum impoſitione ſignum crucis ſibi adnexum habebat, & omnes iſtæ cærimoniæ ad confirmationem, quæ baptiſmum ſequebatur, ſpectabant, neque cum prioribus confundendæ ſunt. TERTVLLIANVS [g] ait: *Caro abluitur, vt anima emaculetur. Caro vngitur, vt anima conſecretur. Caro ſignatur, vt & anima muniatur. Caro manus impoſitione adumbratur, vt & anima ſpiritu illuminetur. Caro corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, vt & anima de Deo ſaginetur.* Heic omnia eo deſcribit ordine, quo poſt baptiſmum ad euchariſtiam vſque fiebant. Erat ibi vnctio & ſignatio beneficio crucis, ac manuum impoſitio, & tum euchariſtia. Vt adeo hoc crucis ſignum manifeſto ad vnctionem pertineat, quæ baptiſmum conſequebatur, & vſitata erat impoſitionis manuum ſeu confirmationis cærimonia. Atque ita alium locum TERTVLLIANI [h] intelligamus, fas eſt, vbi ait: *Diabolus ipſas quoque res ſacramentorum diuinorum in idolorum myſteriis æmulatur. Tinguit & ipſe quosdam,*

Chryſoſtom. hom. XXI. ad popul. Antiochen. (p. 245. edit. Francof.) Μετὰ τοῦ ῥήματος τούτου καὶ τὸν σταυρὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου διατύπωσον· οὕτω γὰρ οὐ μόνον ἄνθρωπος ἀπαντῶν, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὁ διάβολος βλάψαι τι δυνήσεται, μετὰ τούτων σε ὁρῶν τῶν ὅπλων πανταχοῦ φαινόμενον. Cum hoc verbo & crucem in fronte inprime: ſic enim non tantum homo occurrens, verum nec ipſe diabolus te quidquam lædere poterit, cum his te cernens armis vndique apparentem.

(g) Tertull. de reſurrect. c. VIII.

(h) Tertull. de præſcript. c. XL.

vtique

vtique credentes & fideles ſuos. Expiationem delictorum de lauacro repromittit, & ſic adhuc initiat Mithra; SIGNAT illic in FRONTIBVS MILITES SVOS; celebrat & panis oblationem, & imaginem reſurrectionis inducit & ſub gladio redimit coronam. Vbi ſignatio in frontibus probabiliter ad ſignum crucis in confirmatione inter baptiſmum & euchariſtiam, fieri ſolita, adhibitum reſpicit. Ita quoque LEO [*i*] epiſcopus *Romanus*, *Omnes*, inquit, *in Chriſto regeneratos CRVCIS SIGNVM efficit reges; ſancti vero ſpiritus vnctio conſecrat ſacerdotes*; reges & ſacerdotes eodem ſenſu intelligens, quo *Petrus* apoſtolus omnes chriſtianos *regium ſacerdotium* eſſe dicit Quæ priuilegia vnctioni confirmationis communiter a veteribus tribuuntur, vti heic a LEONE, qui ſignum crucis huic vnctioni poſt baptiſmum iungit. Verba AVGVSTINI [*k*] paullo generaliora ſunt, viri tamen docti ea ad ſignum crucis in confirmatione reſpicere exiſtimant, [*l*] quando ait: *Multa ſacramenta aliter atque aliter accipimus. Quædam, ſicut noſtis, ore accipimus* (euchariſtiam intelligit) *quædam per totum corpus accipimus*; (videlicet baptiſmum, in quo totum corpus abluitur) *Quia vero in fronte erubeſcitur - - ipſam ignominiam quodammodo* (id eſt crucem) *& quam pagani derident, in loco puloris noſtri conſtituit.* Vbi, quia ſignum crucis in fronte, tamquam ſacramentum latiore verbi ſenſu a baptiſmo & euchariſtia diſtinguit, vſum eius in confirmatione intelligere iure exiſtimatur. Quod ſignum crucis *Græcis* ideo ſæpe vocatur σφραγὶς *ſignum*, ſiue *ſignaculum* ſpiritus ſancti [*m*]; nonnumquam diſtinctius dicitur ςαυροειδὴς σφραγὶς, *ſignum in forma crucis factum*, quod non ſo-

(*i*) Leo ſerm. III. in anniuerſario die ſuæ adſumtionis p. 3.

(*k*) Auguſtin. enarrat. pſalm. CXLI. p. 671. (p. 1636. tom. VIII. opp. edit. Baſil. MDLXIX.)

(*l*) Dall. de confirmat. lib. II. c. XXIV. p. 294. Neque hic omittendus eſt alius quidam Auguſtini locus, ex quo id ipſum, quod ex Prudentio ſupra obſeruauimus, diſcimus; *in fronte fieri illo æuo ſolitam chriſmationem*, Multa ſacramenta, inquit) cetera.

(*m*) Concil. general. Conſtantinop. I. can. VII. (tom. II. conc. p. 951.) - - καὶ σφραγιζομένους, ἤτοι χριομένους πρῶτον τῷ ἁγίῳ μύρῳ τό, τε μέτωπον, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τὰς ῥῖνας, καὶ τὸ στόμα. καὶ τὰ ὦτα· καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς λέγομεν· Σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου - - Signatos, ſiue vnctos primum ſancto chriſmate & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures: Et eos ſignantes dicimus, *ſignaculum doni ſpiritus ſancti*.

a ſacerdote, vt poſſit baptiſmo ſuo peccata hominis, qui baptizatur, ablucre. Atque ita vniuerſum concilium *Carthaginenſe* [*d*], tempore *Cypriani* habitum, dicit: *Aqua ſacerdotis prece ſanctificata abluit delicta.* OPTATVS eo reſpicit, quando de appellatione *piſcis*, ἰχθὺς, ſeu nomine technico, quod ex litteris quorumdam titulorum *CHRISTI* initialibus compoſitum eique datum erat, loquens, *Hic eſt piſcis*, inquit, [*e*] *qui in baptiſmate per inuocationem fontalibus vndis inſeritur.* AVGVSTINVS huius inuocationis in libris ſuis de baptiſmo frequenter meminit. *Non eſt*, inquit, *aqua* [*f*] *profana & adultera, ſuper quam nomen inuocatur, etiamſi a profanis & adulteris inuocetur.* Et in alio loco hanc inuocationem cum in baptiſmo, tum in aliis ſacramentis fieri, & ſacramenta valida eſſe adfirmat, etſi malorum precibus ſint ſanctificata [*g*]: *Si ergo ad hoc valet, quod dictum eſt in euangelio, Deus peccatorem non audit, vt per peccatorem ſacramenta non celebrentur. Quomodo exaudit homicidam DEPRECANTEM VEL SVPER AQVAM BAPTISMI, vel ſuper oleum, vel ſuper eucharistiam, vel ſuper capita eorum, quibus manus imponitur? Quæ omnia tamen & fiunt & valent per homicidas.* Et rurſus obiectioni reſpondens *Cyprianiſtarum* & *Donatiſtarum*, quod homo impius vel hæreticus aquam conſecrare non poſſit, ita argumentatur: *Si* [*h*] *non ſanctificatur aqua, quum aliqua erroris verba per imperitiam precator effundit, multi non ſolum mali, ſed etiam boni fratres in ipſa eccleſia non ſanctificant aquam. Multorum enim preces emendantur quotidie, ſi doctioribus fuerunt recitatæ, & multa in eis reperiuntur contra fidem catholicam. Numquid ſi manifeſtarentur aliqui baptizati, quum illæ preces dictæ ſuper aquam fuiſſent, iubebuntur denuo baptizari. Quid ita? Quia plerumque precis vitium ſuperat precantis adfectus: & quia certa illa euangelica verba* (intelligit formulam baptizandi, in nomine patris, & filii & ſpiritus ſancti, a *CHRISTO* præſcriptam) *ſine quibus non poteſt baptiſmus conſecrari, tantum valent, vt per illa ſic euacuentur, quaecumque in prece vitioſa contra regulam fidei dicuntur, quemadmodum dæmonium Chriſti nomine excluditur.* Quæ verba per-

(*d*) Concil. Carthag. ap. Cyprian. p. 233. (p. 161. n. XVIII. edit. Amſtelod.)
(*e*) Optat. lib. III. contr. Parmen. p. 62. (p. 61. edit. Pariſ. MDCLXXIX.)
(*f*) Aug. de baptiſm. lib. III. c. X.
(*g*) Auguſtin. de bapt. lib. V. c. XX.
(*h*) Id. ibid. lib. VI. c. XXV.

Digitized by Google

ſpicue oſtendunt, preces conſecrationis tunc temporis inter catholicos pariter & *Donatiſtas* generatim fuiſſe adhibitas, tametſi nec vſus earum; nec orthodoxia abſolute & neceſſario requiri crederetur ad eſſentiam baptiſmi, qui cum magnis erroribus in iſtiusmodi precibus conſiſtere poterat. Facile eſſet, plura alia teſtimonia de hac antiqua eccleſiæ praxi addere ex AMBROSIO [*i*], BASILIO [*k*], THEODORETO [*l*], GREGORIO NYSSENO [*m*], THEOPHILO ALEXANDRINO [*n*], VICTORE VTICENS: [*o*] & aliis; ſed ea pro amplitudine ſua, poſt tot AVGV-

(*i*) Ambroſ. de ſacram. lib. I. c. V. Vbi primum ingreditur ſacerdos, exorciſmum facit, ſecundo *ſuper creaturam aquæ inuocationem*, poſtea & *precem defert*, *vt ſanctificetur fons* & adſit præſentia trinitatis æternæ.
Id. de ſpirit. S. lib. I. c. VII. Habes in euangelio, quia angelus ſecundum tempus deſcendebat in natatoriam, & mouebatur aqua, & qui prior deſcendiſſet in natatoriam, ſanus fiebat. Quid in hoc typo angelus, niſi deſcenſionem ſancti ſpiritus nuntiabat, quæ noſtris futura temporibus *aquas ſacerdotalibus inuocata precibus conſecraret.*

(*k*) Baſil. de ſpirit. S. c. XXVII. Εὐλογοῦμεν τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, Conſecramus aquam baptiſmatis.

(*l*) Theodoret. in 1 Cor. VI, 11. (tom. III. p. 144.) Τῇ ἐπικλήσει τῆς ἁγίας τριάδος ἁγιάζεται τῶν ὑδάτων ἡ φύσις, καὶ χορηγεῖται τῶν ἁμαρτημάτων ἡ ἄφεσις. Per ſanctæ trinitatis inuocationem aquarum natura ſanctificatur, & exhibetur peccatorum remiſſio.

(*m*) Nyſſen. de bapt. Chriſti (tom. III. p. 371.) κατὰ δὲ τὴν ὁμοίαν ἀκολουθίαν τῶν λογισμῶν, καὶ τὸ ὕδωρ οὐδὲν ἄλλο τυγχάνον ἢ ὕδωρ, ἀνακαινίζει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν νοητὴν ἀναγέννησιν, τῆς ἄνωθεν χάριτος εὐλογούσης αὐτό. Simili conſequentia rationum etiam aqua, quum nihil aliud ſit quam aqua, *ſuperna gratia benedicente ei*, in eam, quæ mente percipitur, hominem renouat regenerationem.
Id. aduerſ. eos qui baptiſm. differunt tom. II. p. 219. b. Λογισάμενος δὲ σωφρόνως, ὅτι πᾶς τόπος τοῦ κοινοῦ δεσπότου· καὶ πᾶν ὕδωρ ἐπιτήδειον εἰς τὴν τοῦ βαπτίσματος χρείαν, μόνον ἐὰν εὕρῃ πίστιν τοῦ λαμβάνοντος, καὶ εὐλογίαν τοῦ ἁγιάζοντος ἱερέως. Prudenter autem reputans, quod omnis locus eſt communis domini, & omnis *aqua* eſt apta ad vſum baptiſmatis, *ſi modo inuenerit* fidem eius, qui id accepit, & *benedictionem ſacerdotis ſanctificantis.*

(*n*) Theophil. epiſt. paſch. I. biblioth. patr. tom. III. p. 87. (tom. V. p. 846. c. ed. Lugdun. MDCLXXVII.) Dicit, ſpiritum ſanctum non operari ea, quæ in anima ſunt, nec ad irrationabilia peruenire. Quod adſerens non recogitat, *aquas in baptiſmate myſticas aduentu ſancti ſpiritus conſecrari.*

(*o*) Vict. Vtic. de perſecut. Vandal. lib. II. p. 602 (tom. VIII. p. 683. c. in bibl. patr. edit. Lugd. MDCLXXVII.) Pergit comitante officio clericorum ad fontem. Vbi fixis genibus cum ingenti gemitu, pulſans ſingultibus cælum,

Digitized by Google

STINI aliorumque ſcriptorum, qui eum anteceſſerunt, teſtimonia, heic recitari oportere non exiſtimamus.

§. II.

Antiqua forma iſtarum precum in conſtitutionibus apoſtolicis.

DVAS treſue obſeruationes adhuc de his precibus conſecrationis ſubiungemus, quae quibusdam ritibus & doctrinis quibusdam eccleſiae antiquae non nihil lucis adfundere poterunt. Et *primum* quidem legimus, quod, vt formas aliis cultus Dei partibus, ita quoque formam his conſecrationis aquarum precibus praeſcriptam habuerint; etſi non ita vniuerſalem & immutabilem, vti quidem formam baptiſmi. AVGVSTINVS enim hanc numquam variare, illam autem erroribus quibusdam & deprauationi obnoxiam eſſe dicit, quia humanae compoſitionis libertati relicta ſit. Harum formularum aliqua adhuc in *conſtitutionibus* ſic dictis *apoſtolicis* habetur, quam hic interponere non inconſultum fuerit. Inſcriptio habet: *Gratiarum actio de myſtica aqua. Sacerdos* [p] *benedicit ac laudat dominum Deum omnipotentem, patrem vnigeniti & gratias agit; quia miſit filium ſuum, qui homo fieret propter nos, vt nos ſaluaret; quia ſuſtinuit, vt ille in incarnatione fieret per omnia obediens, praedicaret regnum caelorum, remiſſionem peccatorum, mortuorum reſurrectionem. Ad haec adorat ipſum vnigenitum Deum poſt eum, & per illum gratias huic agens, quod ille mortem pro omnibus per crucem ſubierit, cuius mortis figuram dedit baptiſmum regenerationis. Laudat etiam, quia in nomine Chriſti, Deus cunctorum dominus in ſpiritu ſancto non abiecit humanum genus; ſed variis temporibus variam prouidentiam adhibuit; tunc ipſi Adamo in paradiſo;*

criſpantem *benedixit alueum fontis*, & cum *completa* ſurrexiſſet oratione &c.

(p) Conſtit. apoſtol. lib. VII. c. XLIII. Περὶ τοῦ μυστικοῦ ὕδατος εὐχαριστία. Εὐλογεῖ καὶ δοξάζει τὸν δεσπότην Θεὸν τὸν παντοκράτορα, καὶ πατέρα τοῦ μονογενοῦς Θεοῦ, εὐχαριστῶν ὁ ἱερεὺς ὅτι ἀπέστειλεν ἐνανθρωπῆσαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ δι' ἡμᾶς, ἵνα ἡμᾶς σώσῃ· ὅτι ἠνέσχετο τῆς ἐνανθρωπήσεως ὑπήκοον αὐτὸν γενέσθαι ἐν πᾶσι, κηρύξαι βασιλείαν οὐρανῶν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, νεκρῶν ἀνάστασιν· ἐπὶ τούτοις προσκυνεῖ αὐτὸν τὸν μονογενῆ Θεὸν μετ' αὐτὸν, καὶ δι' αὐτὸν εὐχαριστῶν αὐτῷ, τῷ ἀναδεξαμένῳ αὐτὸν τὸν ὑπὲρ πάντων θάνατον διὰ τοῦ σταυροῦ, οὗ τύπον ἔδωκε τὸ βάπτισμα τῆς παλιγγενεσίας· δοξάζει τε, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ Θεὸς, ὁ τῶν ὅλων κύριος, ἐν ἁγίῳ πνεύματι οὐκ ἀπέρριψε τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος· ἀλλὰ διαφόροις καιροῖς διαφόρους προνοίας ἐποιήσατο· τότε Ἀδὰμ αὐτῷ ἐν παραδείσῳ, πρῶτον μὲν τρυφῆς λόγῳ

ſo; primum quidem ratione deliciarum dedit illi paradiſum in habitationem; deinde ratione prouidentiæ mandatum tradidit; poſt peccatum autem per iuſtitiam eum expulit, per bonitatem vero non ex toto abiecit, ſed & poſteros eius viciſſim erudiuit diuerſis modis: propter quem in extremo ſaeculi miſit filium ſuum, vt homo fieret hominum cauſſa, & omnes humanos affectus excepto peccato ſuſciperet. Poſt hanc gratiarum actionem ſacerdos Deum inuocare iubetur & dicere: *Reſpice de cælo, & ſanctifica hanc aquam; da vero gratiam & virtutem, vt qui baptizatur ſecundum mandatum CHRISTI tui, cum eodem crucifigatur, & commoriatur, & conſepeliatur, & conſuſcitetur in adoptionem, quæ in eo fit, vt perimatur quidem peccato, viuat autem iuſtitiæ.* Quicumque formulam in liturgia noſtra *Anglicana* cum hac antiqua forma conferre voluerit, is magnam inter vtramque ſimilitudinem, cum in gratiarum actione, tum in peculiaribus conſecrationis precibus, deprehendet.

§. III.

Signum crucis in hac conſecratione adhibitum.

Secundo OBSERVAMVS, quod vna cum his precibus ſignum quoque crucis fieri conſueuerit, non vt antea ſuper hominem baptizandum, ſed tamquam conſecrationis circumſtantia. Hoc non tantum ex DIONYSIO [q] diſcimus, ſed ex AVGVSTINO [r] quoque, qui *Baptiſmus*, inquit, *id eſt, ſalutis aqua, non eſt ſalutis, niſi in CHRISTI nomine conſecrata, qui pro nobis ſanguinem fudit, CRVCE IPSIVS AQVA SIGNETVR.* Et CHRYSO-

τὸν παράδεισον οἰκητήριον δοὺς, ἔπειτα προνοίας λόγῳ ἐντολὴν πεποιημένος· ἁμαρτόντα δὲ, δικαιοσύνῃ ἐξώσας, ἀγαθότητι δὲ μὴ ἀποῤῥίψας εἰς τὸ παντελὲς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ κατὰ διαδοχὴν διαφόρως παιδεύσας· δι᾽ ὃν ἐπὶ τὸ τέρμα τοῦ αἰῶνος ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἄνθρωπον γενέσθαι δι᾽ ἀνθρώπους, καὶ πάντα τὰ ἀνθρώπινα πάθη ἀναδέξασθαι χωρὶς ἁμαρτίας· αὐτὸν οὖν καὶ νῦν παρακαλείτω ὁ ἱερεὺς πρὸς τῷ βαπτίσματι, καὶ λεγέτω, ὅτι κάτιδε ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἁγίασον τὸ ὕδωρ τοῦτο· δὸς δὲ χάριν καὶ δύναμιν, ὥστε τὸν βαπτιζόμενον, κατ᾽ ἐντολὴν τοῦ χριστοῦ σου, αὐτῷ συσταυρωθῆναι· καὶ συναποθανεῖν, καὶ συνταφῆναι, καὶ συναναστῆναι εἰς υἱοθεσίαν, τὴν ἐν αὐτῷ, τῷ νεκρωθῆναι μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῆσαι δὲ τῇ δικαιοσύνῃ.

(q) Dionyſ. de hierarch. eccleſ. c. II. p. 254. τὸ ὕδωρ ταῖς ἱεραῖς ἐπικλήσεσι καθαγιάσας, καὶ τρισὶ τοῦ παναγιωτάτου μύρου σταυροειδέσι χύσεσι τελειώσας. latin. vid. §. I. ſub litt. (a) in textu p. 314.

(r) Auguſtin. homil. XXVII. ex L. tom. X. p. 175. (p. 478. b. edit. Baſil. MDLXIX.)

STOMVS

STOMVS [*s*] crucem in omnibus ſanctis myſteriis adhiberi adfirmat: *QVVM REGENERAMVR, CRVX DOMINI ADEST, quum ſacratiſſimo alimur cibo, aut in ordine conſecrandi ſtatuimur, vbique ac ſemper id victoriæ inſigne nobis adſiſtit.* Quibus auctor addi poteſt, qui ſub nomine ſcripſit AVGVSTINI [*t*], qui omnes eccleſiæ conſecrationes percurrit, & ſignum crucis vbique adhiberi adfirmat. *Huius crucis myſterio*, inquit, *rudes catechizantur, eodem myſterio fons regenerationis conſecratur, eiusdem crucis ſigno per manus impoſitionem baptizati dona gratiarum accipiunt. Cum eiusdem crucis charactere baſilicæ dedicantur, altaria conſecrantur, altaris ſacramenta cum interpoſitione dominicorum verborum conficiuntur: Sacerdotes & Leuitæ per hoc idem ad ſacros ordines promouentur.*

§. IV.

Effecta & mutatio, per hanc conſecrationem producta, eadem ac in pane & vino euchariſtiæ.

Tertio, OBSERVAMVS de huius conſecrationis effectis, quod eadem mutatio in aquis baptiſmi, quæ per conſecrationem panis & vini in euchariſtia, produci credita ſit. Nam non tantum præſentiam ſpiritus, ſed myſticam etiam præſentiam ſanguinis *CHRISTI* poſt conſecrationem heic adeſſe ſtatuebant. IVLIVS FIRMICVS [*u*] de baptiſmo loquens, *Quære*, inquit, *fontes ingenuos, quære puros liquores, vt illic te poſt multas maculas cum ſpiritu ſancto Chriſti ſanguis incandidet.* GREGORIVS NAZIANZENVS [*x*] & BASILIVS [*y*] hoc reſpectu dicunt: *Eſſe templo maius aliquid heic, & maius etiam Salomone heic, & maius quoque Iona heic*, intelligentes *CHRISTVM* per myſticam ſuam præſentiam & ſanguinis ſui efficacitatem. AVGVSTINVS [*z*] ait: *Significabat mare rubrum baptiſmum Chriſti. Vnde rubet baptiſmus Chriſti,*

(*s*) Chryſoſtom. hom. LIV. (al. LV.) in Matth. p. 475. edit. Commelin. vid. græca c. IX. §. VI. ſub litt. (o) p. 314.

(*t*) Auguſt. hom. LXXV. de diuerſis in append. tom. X. p. 702.

(*u*) Firmic. de error. profan. relig. c. XXVIII.

(*x*) Naz. orat. XL. de baptiſm. p. 657. b. ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶντος ὧδε, παρὰ τοῖς τελείως λογιζομένοις. Ecce plus quam Salomon heic, ſaltem apud eos, qui rem perfecte conſiderant.

(*y*) Baſil. de bapt. lib. I. c. II. tom. I. p. 158. Μεῖζον τοῦ ἱεροῦ ὧδε - μεῖζον τοῦ Σολομῶντος ὧδε· καὶ μεῖζον τοῦ Ἰωνᾶ ὧδε.

(*z*) Auguſt. tract. XI. in Io. p. 41. (tom. IX. opp. p. 98. c. edit. Baſil. MDXIX.)

niſi

niſi Chriſti ſanguine conſecratus? *PROSPER* [*a*] nos in baptiſmo ſanguine Chriſti tingi, confidenter adfirmat, quando de martyribus ait: *In cocco bis tincto martyria ſancta rutilant, ſemel BAPTISMO CHRISTI SANGVINE TINGVNTVR, atque ſuo effuſionis cruore denuo retincti.* HIERONYMVS eadem metaphora vtitur, verba *Ieſaiæ* prophetæ, *Lauate vos, purificate vos*, explicans: *Baptizemini* [*b*] *in ſanguine meo per lauacrum regenerationis.* Et iterum [*c*] de reginæ *Candaces* eunucho loquens, dicit: *Hoc teſtimonium* (Ieſ. LIII, 7.) *quum legens non intelligeret, interpretante Philippo ſuper paſſione & nomine ſaluatoris, intellexit, & ſtatim baptizatus in AGNI SANGVINE, quem legebat, vir meruit appellari, & apoſtolus gentis Aethiopum miſſus eſt.* In eumdem modum CAESARIVS [*d*] *Ingreditur*, inquit, *anima vitales vndas velut rubras, SANGVINE CHRISTI CONSECRATAS.* Et ISIDORVS [*e*]: *Quid eſt mare rubrum, niſi baptiſmus Chriſti ſanguine conſecratus.* Alii nos hoc ipſo corporis & ſanguinis *CHRISTI* participes fieri, eiusque carnem edere dicunt, ſecundum id, quod in euangelio *Ioannis* legitur: *Niſi ederitis carnem filii hominis & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ex quibus verbis baptiſmi neceſſitatem deducit FVLGENTIVS [*f*]: *Quisquis ſecundum myſterii veritatem conſiderare poterit, in ipſo lauacro ſanctæ regenerationis hoc fieri videbit. - - Quod etiam ſanctos patres indubitanter crediſſe ac docuiſſe cognoſcimus.* Vnde CYRILLVS ALEXANDRINVS [*g*] homines in baptiſmo ſpiritualis agni participes fieri dicit. Loquens enim de *Aethiope* eunucho, dynaſte *Candaces*, *Eunuchus*, inquit, *interrogabat Philippum prophetiam de Chriſto, & PARTICEPS SPIRITVALIS AGNI per hanc inquiſitionem eſt declaratus: Confeſtim enim dignus redditus eſt, qui baptizaretur, ſicut & baptizatus eſt.* Et CHRYSOSTOMVS [*h*] nos hoc ipſo *CHRISTVM*, tum qua Deum, tum qua

(*a*) Proſper. de promiſſis lib. II. c. II.
(*b*) Hieron. in Ieſa. I, 16.
(*c*) Id. in Ieſa. LIII, 7.
(*d*) Cæſar. Arelat. homil. VI. de paſchat. bibl. patr. tom. II. p. 276.
(*e*) Iſidor. Hiſpal. in Exod. XIX.
(*f*) Fulgent. de bapt. æthiop. c. XI. p. 611.
(*g*) Cyrill. in Exod. XII. lib. II. tom. I. p. 270. ὁ Εὐνοῦχος ἀνεπυνθάνετο τοῦ Φιλίππου, τῆς περὶ Χριστοῦ προφητείας - - μέτοχος ἤδη τοῦ νοητοῦ προβάτου διὰ τῆς ἐρεύνης ἀναδείκνυτο· ἄξιος γὰρ εὐθὺς καὶ βαπτίζεσθαι, καὶ δὴ καὶ βεβάπτισται.
(*h*) Chryſoſtom. ſerm. XXVII. de cruce tom. VI. p. 293. (245. edit. Francofurt.

homi-

hominem induere adſirmat. *Audi*, inquit, *Paulum dicentem: Quicumque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis, Chriſtum autem quum audieris, non Deum ſolum intelligas, neque ſolam eius diſpenſationem in carne, ſed vtrumque.* Et NAZIANZENVS [*i*] obſeruat, in baptiſmo nos pretioſo ſanguine *CHRISTI* vngi & protegi, quemadmodum olim *Iſraelitæ* a nocturno illo cruore, quo poſtes eorum illiti erant, defenſi ſint. Et CHRYSOSTOMVS [*k*] rurſus dicit, quod qui baptizentur, eos regale protegat indumentum, & purpura dominico ſanguine tincta decoret. PHILO CARPATHIVS ſponſam Chriſti, hoc eſt eccleſiam ipſius, in baptiſmo ſignaculum [*l*] *CHRISTI* adfirmat accipere, eius ſacratiſſimi ſanguinis fonte perlotam. OPTATVS [*m*], vti iam ante audiuimus, *CHRISTVM*, quem piſcem vocat, in baptiſmate per inuocationem fontalibus vndis inſeri docet. Quinimmo CHRYSOSTOMVS [*n*] liberiore quodam & rhetorico dicendi genere vtens, homini baptizato non dubitat narrare, quod ipſum dominum ſtatim amplectatur, quod cum corpore eius commiſceatur, immo, quod conſpergatur cum corpore, quod ſupra ſitum eſt,

MDCLXXXIV.) ἄκυε Παύλυ λέγοντος· ὅσοι εἰς χριστὸν ἐβαπτίσθητε, χριστὸν ἐνεδύσασθε· χριστὸν δὲ ὅταν ἀκούσῃς, μὴ τὸν Θεὸν λογίσῃ μόνον, μηδὲ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν μόνην, ἀλλὰ τὸ συναμφότερον.

(*i*) Naz. orat. XL. de bapt. p. 645. c. εἰ δὲ προκαταλάβοις σεαυτὸν τῇ σφραγῖδι, καὶ τὸ μέλλον ἀσφαλίσαιο, τῷ καλλίστῳ τῶν βοηθημάτων, καὶ στερροτάτῳ, σημειωθεὶς καὶ ψυχὴν, καὶ σῶμα, τῷ χρίσματι, καὶ τῷ πνεύματι, ὡς Ἰσραὴλ πάλαι, τῷ νυκτερινῷ καὶ φυλακτικῷ τῶν πρωτοτόκων αἵματι καὶ χρίσματι· τί σοι συμβήσεται; Si per baptiſmum te ipſum præmunieris, cum pulcherrimo & firmiſſimo auxilio tibi in futurum caueris, animum ſcilicet & corpus vnctione & ſpiritu conſignans, quemadmodum olim Iſraël nocturno illo cruore, qui primigenitos tuebatur, quid tibi accidet?

(*k*) Chryſoſt. homil. LX. ad illuminandos tom. I. p. 796. (p. 704. edit. cit. Francof.) ὅταν τὸ ἱμάτιον τὸ βασιλικὸν ἀπολάβητε, ὅταν τὴν πορφύραν περιβάλησθε τὴν αἵματι βαφεῖσαν δεσποτικῷ.

(*l*) Philo in Cantic. IV, 12. Fons ſignatus ſponſa dicitur, quia in baptiſmate ſignaculum Ieſu Chriſti accepit, ex eius ſacratiſſimi ſanguinis fonte perlota.

(*m*) Optat. lib. III. p. 62. Pariſ. MDCXXXI. (p. 61. edit. Par. MDCLXXIX.) Hic eſt piſcis, qui in baptiſmate per inuocationem fontalibus vndis inſeritur, vt quæ aqua fuerat, a piſce etiam piſcina vocitetur.

(*n*) Chryſoſt. homil. VI. in Coloſſ. p. 1319. (p. 202. edit. Francof.) οὐ ξύλον ὁρᾷς, οὐδὲ πηγὴν, ἀλλὰ αὐτὸν εὐθέως περιλαμβάνεις τὸν δεσπότην, ἀνακεράννυσαι τῷ σώματι, ἀναφύρῃ τῷ σώματι τῷ ἄνω κειμένῳ κ. τ. λ.

Digitized by Google

quo diabolo non liceat accedere. Nonnulli, vt ISIDORVS [o], aquam baptiſmi aquam eſſe dicunt, quæ tempore paſſionis *CHRISTI* de latere profluxit. Et alii, vti LAVRENTIVS NOVARIENSIS, [p] aquam filii Dei ſanguine mixtam eſſe, adſerunt. Alii rurſus aquam per ſpiritus efficaciam ad diuinam quamdam & ineffabilem vim transmutari dicunt. Ita CYRILLVS ALEXANDRINVS [q], qui frequenter vocabulum μεταστοιχειοῦσθαι adhibet, quando de aquæ in baptiſmo & de panis ac vini in euchariſtia, vel alia quacumque mutatione, in chriſtianæ religionis myſteriis effecta, loquitur. CYRILLVS HIEROSOLYMITANVS & GREGORIVS NYSSENVS eamdem obſeruationem habent de mutatione, in vnguento poſt conſecrationem facta, quam eamdem cum panis ac vini euchariſtici mutatione faciunt. *Vide*, inquit CYRILLVS [r], *ne illud eſſe putes nudum vnguentum. Quemadmodum enim panis euchariſtiæ poſt ſancti ſpiritus inuocationem non amplius eſt panis communis, ſed eſt corpus CHRISTI; ſic & ſanctum hoc vnguentum non amplius eſt vnguentum nudum, neque, vt ita dicam, commune, poſtquam iam conſecratum eſt: ſed eſt chariſma, quod Chriſti & ſpiritus ſancti, id eſt, diuinitatis eius præſentiam efficit.* Similem in modum GREGORIVS NYSSENVS eamdem mutationem in oleo myſtico, & in ipſo altari, & in miniſtris per ordinationem, & in pane ac vino euchariſtiæ poſt conſecrationem ſtatuit. *Ne contemnas*, inquit, *diuinum lauacrum, neque id tamquam commune propter vſum aquæ* [s] *parui facias, & leui momento ducas. Nam id, quod opera-*

(o) Iſidor. de offic. eccleſ. lib. II. c. XXIV. Aqua eſt, quæ tempore paſſionis Chriſti de latere profluxit.

(p) Laurent. Nouar. homil. I. de pœnitentia. bibl. patr. tom. II. p. 127. Adſperges me aqua filii tui ſacro ſanguine mixta. - Abluitur Adam corpore Chriſti &c.

(q) Cyrill. in Io. III, 5. p. 147. διὰ τῆς τοῦ πνεύματος ἐνεργείας τὸ αἰσθητὸν ὕδωρ πρὸς θείαν τινὰ καὶ ἄρρητον ἀναστοιχειοῦται δύναμιν. Vid. Albertinum de euchariſtia, lib. II. c. II. p. 458. tot. vbi omnia illa loca, quæ de hac μεταστοιχειώσει agunt, collecta exhibet.

(r) Cyrill. catech. myſtag. III. n. III. ὅρα μὴ ὑπονοήσῃς ἐκεῖνο τὸ μύρον ψιλὸν εἶναι· ὥσπερ γὰρ ὁ ἄρτος τῆς εὐχαριστίας, μετὰ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ ἁγίου πνεύματος οὐκ ἔτι ἄρτος λιτός, ἀλλὰ σῶμα Χριστοῦ· οὕτω τὸ ἅγιον τοῦτο μύρον οὐκ ἔτι ψιλόν, οὐδ᾽ ὡς ἂν εἴποι τις κοινόν, μετ᾽ ἐπίκλησιν, ἀλλὰ Χριστοῦ χάρισμα, καὶ πνεύματος ἁγίου παρουσίᾳ τῆς αὐτοῦ θεότητος ἐνεργητικὸν γινόμενον.

(s) Nyſſen. de bapt. Chriſti, tom. III. p. 369. 370. Μὴ καταφρονήσῃς τοῦ θείου λουτροῦ, μηδὲ ὡς κοινὸν αὐτὸ ἐξευτελίσῃς, διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ὕδατος· τὸ γὰρ ἐνεργοῦν μέγα,

καὶ,

tur, magnum eſt, & ab illo mirabiles exſiſtunt effectus. Nam & altare hoc ſanctum, cui adſiſtimus, lapis eſt natura communis, nihil differens ab aliis cruſtis lapideis, ex quibus parietes noſtri exſtruuntur & pauimenta exornantur; ſed quoniam Dei cultui conſecratum atque dedicatum eſt, ac benedictionem accepit, menſa ſancta, altare immaculatum eſt, quod non amplius ab omnibus, ſed a ſolis ſacerdotibus, iisque venerantibus contrectatur. Panis item panis eſt initio communis: ſed vbi eum myſterium ſacrificauerit, corpus Chriſti fit & dicitur: ſic myſticum oleum, ſic vinum: quum ſint res exigui pretii ante benedictionem, poſt ſanctificationem, quæ a ſpiritu procedit, vtrumque eorum excellenter operatur. Eadem item verbi vis etiam ſacerdotem auguſtum & honorandum facit, nouitate benedictionis a communitate vulgi ſeparatum. Quum enim heri ac tempore ſuperiore vnus e multitudine ac plebe eſſet, repente redditur præceptor, præſes, doctor pietatis, myſteriorum latentium præſul: eaque contingunt ei, quum nihil vel corpore vel forma mutatur, ſed quod ad ſpeciem externam attinet, ille ſit, qui erat, inuiſibili quadam vi ac gratia, inuiſibilem animam in melius transformatam gerens. LEO [t] pontifex *Romanus* vlterius progreditur, baptiſmum non tantum in aqua, ſed in homine quoque eum ſuſcipiente, mutationem efficere adſerens: *Suſceptus*, inquit, *A CHRISTO, CHRISTVMQVE ſuſcipiens, non idem poſt lauacrum, qui ante baptiſmum fuit, ſed corpus regenerati fit caro crucifixi.* Ex quibus omnibus facile ad obſeruandum eſt, quod in omnibus iſtis caſibus mutatio, qua de loquuntur ſcriptores, non in rerum ſubſtantia, ſed in qualitatibus duntaxat

καὶ ἀπ' ἐκείνου θαυμαστὰ γίνεται τὰ τελούμενα· ἐπεὶ καὶ τὸ θυσιαστήριον τοῦτο τὸ ἅγιον, ᾧ παρεστήκαμεν, λίθος ἐστὶ κατὰ τὴν φύσιν κοινός, οὐδὲν διαφέρων τῶν ἄλλων πλακῶν, αἳ τοὺς τοίχους ἡμῶν οἰκοδομοῦσι, καὶ καλλωπίζουσι τὰ ἐδάφη· ἐπειδὰν δὲ καθιερώθη τῇ τοῦ Θεοῦ θεραπείᾳ, καὶ τὴν εὐλογίαν ἐδέξατο, ἔστι τράπεζα ἁγία, θυσιαστήριον ἄχραντον, οὐκέτι παρὰ πάντων ψηλαφώμενον, ἀλλὰ μόνων ἱερέων, καὶ τούτων εὐλαβουμένων· ὁ ἄρτος πάλιν ἄρτος ἐστὶ τέως κοινός· ἀλλ' ὅταν αὐτὸν τὸ μυστήριον ἱερουργήσῃ, σῶμα Χριστοῦ λέγεταί τε καὶ γίνεται· οὕτως τὸ μυστικὸν ἔλαιον, οὕτως ὁ οἶνος, ὀλίγου τινὸς ἄξια ὄντα πρὸ τῆς εὐλογίας· μετὰ τὸν ἁγιασμὸν τὸν τοῦ πνεύματος ἑκάτερον αὐτῶν ἐνεργεῖ διαφόρως. ἡ αὐτὴ δὲ τοῦ λόγου δύναμις, καὶ τὸν ἱερέα ποιεῖ σεμνὸν καὶ τίμιον, τῇ καινότητι τῆς εὐλογίας τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς κοινότητος χωριζόμενον· χθὲς γὰρ καὶ πρώην εἷς ὑπάρχων τῶν πολλῶν καὶ τοῦ δήμου ἀθρόον, ἀποδείκνυται καθηγεμών, πρόεδρος, διδάσκαλος εὐσεβείας, μυστηρίων λανθανόντων μυσταγωγός· καὶ ταῦτα ποιεῖ, μηδὲν τοῦ σώματος ἢ τῆς μορφῆς ἀμειφθείς· ἀλλ' ὑπάρχων κατὰ τὸ φαινόμενον ἐκεῖνος, ὃς ἦν, ἀοράτῳ τινὶ δυνάμει καὶ χάριτι τὴν ἀόρατον ψυχὴν μεταμορφωθεὶς πρὸς τὸ βέλτιον.

(t) Leo ſerm. XIV. de paſſione p. 62.

facta fuerit. Aqua non eſt ſanguis *CHRISTI* ſubſtantialiter & realiter, ſed tantum ſymbolice & myſtice. Neque homo in carnem *CHRISTI* per baptiſmum mutatur ratione vlla alia, quam qua viuum myſtici corporis eius membrum redditur, participans ſpiritum, per quem ille eccleſiam ſuam, vt caput illius, moderatur ac gubernat. Vt adeo, quando veteres de diuina mutatione, ſiue tranſelementatione (nondum enim vocabulum *tranſubſtantiationis* notum erat) panis ac vini in euchariſtia loquuntur, de mutatione in qualitatibus & poteſtate, non in ſubſtantia, vti heic in baptiſmo, interpretandi ſint: ſiquidem omnia verba, quibus ad declarandam hanc mutationem vtuntur, ſimiliter in aqua baptiſmi poſt conſecrationem vera eſſe comprobantur.

§. V.

Quatenus iſtæ preces conſecrationis in eccleſia neceſſariæ creditæ ſint.

Observandvm porro eſt, vt omnes errores deuitemus, quod quum veteres de abſoluta quadam inuocandi *DEVM* ad aquas baptiſmi conſecrandas neceſſitate loquuntur, non novam quamdam precum formam ab eccleſia præſcriptam, ſed ipſam baptiſmi formam a *CHRISTO* inſtitutam, intelligant, quam ſacroſanctæ *TRINITATIS* inuocationem eſſe recte arbitrantur. Quo ſenſu baptiſmus recte adminiſtrari nequit ſine precibus pro aquæ conſecratione factis, tametſi, vrgente neceſſitate, ſine addititiis eccleſiæ precibus [u] peragi poſſit.

(u) Vid. Albertin. de euchariſtia lib. I. c. V. p. 18. Reſpexiſſe veteres ad hæc euangelica verba, *in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti*, dubium eſſe non poteſt, quum nullæ ſint aliæ preces ad aquæ conſecrationem a domino inſtitutæ. Ad hanc generalem implicitamque inuocationem in primæua euangelii ſimplicitate aquæ ſanctificationi hominiſque ſanctificationi abunde ſufficientem amplificarunt & dilatarunt, preces primo concipientes pro aquæ ſanctificatione, deinde etiam alias pro baptiſmum ſuſcipiente cum variis additamentis exoticorum rituum. cetera.

LIBRI

LIBRI VNDECIMI

CAPVT VNDECIMVM

DE DIVERSA RATIONE BAPTIZANDI PER IMMERSIONEM TRINAM, ET ADSPERSIONEM IN BAPTISMO CLINICORVM.

§. I.

Omnes baptizandi olim veſtibus exuti.

HACTENVS omnia, quæ ipſum actum baptizandi anteceſſere, conſiderauimus, nunc in modum inquiremus, quo baptiſmus peractus fuerit, vtrum per omnimodam immerſionem, an per adſperſionem, quæ nunc generalior eccleſiæ conſuetudo eſt. Non eſt dubium, quin vterque modus primario baptiſmi ſcopo ſatis reſpondeat, qui eſt, vt anima, non corpus, peccati ablutione purificetur. Adhuc autem veteres immerſionem fortius ac viuidius repræſentare credebant mortem, ſepulcrum ac reſurrectionem *CHRISTI*, nec non mortem noſtram, qua peccato morimur, ac reſurrectionem noſtram ad iuſtitiam. Et exuendi baptizandum conſuetudo itidem repræſentabat officium deponendi corpus peccati, ad induendum nouum hominem, qui ſecundum *DEVM* conditus eſt ad iuſtitiam & ſanctimoniam veram. Quam ob cauſſam modum baptizandi nudos per immerſionem obſeruabant, extremæ neceſſitatis caſibus exceptis, vbi adſperſione vtebantur, vt in baptiſmo clinicorum, vel in aquarum inopia. Homines veſtibus exui conſueuiſſe iam baptizandos, manifeſtum eſt partim ex iis, quæ de vnctione antea diximus, quippe quæ non ſolum in capite, ſed in reliquis etiam corporis partibus perficiebatur; partim e diſertis teſtimoniis, quæ hoc adfirmant; nec non ex modo baptizandi per immerſionem, qui id neceſſario requirebat. CHRYSOSTOMVS loquens de baptiſmo, hominem heic eſſe nudum dicit, perinde ac *Adamum* in paradiſo, ſed tamen hoc cum diſcrimine: *Hic* [*a*] *nuditas*, inquit, *& illic nuditas. Sed illic quidem, quum peccaſſet, nudatus fuit, quoniam peccauit: heic autem nudatur, vt liberetur. Exuit tum ille gloriam, quam aliquando habuit. Nunc vete-*

(*a*) Chryſoſtom. homil. VI. in Coloſſ. p. 2358. (p. 200. edit. Francof.) ἐνταῦθα γυμνότης, κἀκεῖ γυμνότης· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἁμαρτήσας ἐγυμνώθη, ἐπειδὴ ἥμαρτεν· ἐνταῦθα δὲ, ἵνα ἀπαλλαγῇ, γυμνοῦται· ἀπεδύσατο τότε τὴν δόξαν, ἣν εἶχεν ἐκεῖ-

rem

rem exuit hominem: & priusquam adſcendat, tam facile exuit quam veſtimenta. AMBROSIVS [*b*] ait: *Nudi in ſæculo naſcimur, nudi etiam accedimus ad lauacrum: vt nudi quoque & expediti ad cæli iannam properamus. Quam autem incongruum & abſurdum eſt, vt quem nudum mater genuit, nudum ſuſcipit eccleſia, diues intrare velit cælum?* CYRILLVS HIEROSOLYMITANVS huius circumſtantiæ [*c*] meminit, & ſimul eius reddit rationem, quando recens baptizatos ita adloquitur: *Statim vt ingreſſi eſtis (in interiorem baptiſterii domum) veſtem exuiſtis: quod quidem exuti hominis antiqui cum operibus ſuis imago fuit. Atque ita exuti, eratis nudi: imitantes & in hoc eum, qui in cruce nudatus fuerat, CHRISTVM: qua ille nuditate principatus & poteſtates huius ſæculi ſpoliauit, & magna confidentia in ligno de illis triumphauit. Quia in membris veſtris delitescebant aduerſariæ virtutes, non licet vobis veſtem illam veterem amplius ferre. Non eam dico, quæ ſenſibus percipitur: ſed veterem hominem, erroneis corruptum deſideriis: quem non licet animæ rurſus induere, poſtquam ſemel exuerit: immo dicendum eſt cum ſponſa CHRISTI, vt eſt in cantico canticorum: Exui veſtem meam, quomodo rurſus induam illam? O rem admirandam! nudi fuiſtis in conſpectu omnium, & non vos pudebat. Reuera enim in hoc protoplaſti Adam ferebatis exemplum, qui nudus in paradiſo fuit, & tamen nullo adficiebatur pudore.* Ita quoque AMPHILOCHIVS in vita BASILII [*d*], de huius loquens baptiſmo, ait: *Surgens cum tremore, ſuis ſe veſtibus ſpoliat, vnaque cum veſtibus veterem exuit hominem.* Et ZENO

τος, ἀποδύεσθαι νῦν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον οὕτω, καὶ πρὶν ἢ ἐπιβῆναι, οὕτως εὐκόλως ἀποδύεσθαι, ὥσπερ τὰ ἱμάτια.

(*b*) Ambroſ. ſerm. XX. (tom. V p. 113. edit. Pariſ. MDCXLII.)

(*c*) Cyrill. catech. myſtag. II. n. II. p. 284. Εὐθὺς οὖν εἰσελθόντες (εἰς τὸν ἐσώτερον οἶκον) ἀπεδύεσθε τὸν χιτῶνα· καὶ τοῦτο ἦν εἰκὼν τοῦ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποδύεσθαι σὺν ταῖς πράξεσιν· ἀποδυθέντες γυμνοὶ ἦτε, μιμούμενοι καὶ ἐν τούτῳ τὸν ἐπὶ σταυροῦ γυμνωθέντα χριστὸν, καὶ τῇ γυμνότητι ἀπεκδυσάμενον τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, καὶ μετὰ παῤῥησίας ἐν τῷ ξύλῳ θριαμβεύσαντα· ἐπειδὴ γὰρ τοῖς μέλεσι τοῖς ὑμετέροις ἐνεφώλευον αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις, οὐκ ἔτι φορεῖν ὑμῖν ἔξεστι τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον χιτῶνα· οὐ τοῦτον πάντως λέγω τὸν αἰσθητὸν, ἀλλὰ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ἀπάτης· ὃν μὴ εἴη πάλιν ἐνδύσασθαι τῇ ἅπαξ τοῦτον ἀποδυσαμένῃ ψυχῇ, ἀλλὰ λέγειν κατὰ τὴν ἐν τῷ ᾄσματι τῶν ᾀσμάτων τοῦ χριστοῦ νύμφην· ἐξεδυσάμην τὸν χιτῶνά μου, πῶς ἐνδύσομαι αὐτόν; ὢ θαυμασίου πράγματος· γυμνοὶ ἦτε ἐν ὄψεσι πάντων, καὶ οὐκ ᾐσχύνεσθε, ἀληθῶς γὰρ μίμημα ἐφέρετε πρωτοπλάστου Ἀδὰμ, ὃς ἐν τῷ παραδείσῳ γυμνὸς ἦν, καὶ οὐκ ᾐσχύνετο.

(*d*) Amphiloch. vit. Baſil. c. V. καὶ δὴ ἀναστὰς ἔντρομος, ἀπεδύσατο τὰ ἱμάτια, καὶ σὺν αὐτοῖς ἀληθῶς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον.

VERO-

Digitized by Google

VERONENSIS [*e*] homines baptiſmatis ſui commonefaciens, *Gaudete*, inquit, *in fontem quidem nudi demergitis, ſed ætherea veſte veſtiti, mox candidati inde ſurgitis, quam qui non polluerit, regna cæleſtia poſſidebit.* ATHANASIVS in *inuectiua* ſua in *Arianos* inter alia crimina & hoc eis obiectat, quod ipſorum perſuaſu & inductu *Iudæi* pariter & ethnici in baptiſterium ingreſſi res adeo turpes in catechumenos, qui nudi ſteterint [*f*], perpetrarint, vt eas pudeat referre. Et ſimilis querela de *Petro* epiſcopo *Apamearum* in concilio *Conſtantinopolitano* ſub *Menna* [*g*] facta eſt, quod neophytos, ſiue recens baptizatos, ſine tunicis & calceamentis exſiſtentes, baptiſterio eiecerit. Quæ omnia ſatis ſuperque probant, homines tum baptizatos fuiſſe nudos, ſiue ad exemplum *Adæ* in paradiſo, ſiue ſeruatoris noſtri in cruce, ſiue ad ſignificandum, quod corpus peccati & veterem hominem cum operibus ſuis deponerent.

§. II.

Nulla heic exceptio vel mulierum vel infantium.

HAEC quidem praxis tam vniuerſalis fuit, vt nullam exceptionem, vel ratione teneritatis & mollitiei in infantibus, vel pudoris in ſexu femineo, factam legamus, niſi vel morbus, vel impotentia quædam vſitatam conſuetudinem migrari iuſſiſſet. CHRYSOSTOMVS locupletiſſimus huius conſuetudinis teſtis eſt. Scribens enim de illis, quæ inimici eius aduerſus ipſum magno ſabbatho, hoc eſt pridie paſchatis, crudeliter patrauerant, inter alias res tragicas ab ipſis commiſſas narrat, eos cum collecta manu militum in eccleſiam ingreſſos clerum omnem vi eieciſſe, multisque in baptiſterio interfectis, mulieres [*h*], quæ

(*e*) Zeno inuitat. II. ad bapt. bibl. patr. tom. II. p. 442.

(*f*) Athan. ep. ad orthodox tom. I. p. 946. (p. 113. f. edit. Pariſ. MDCXCVIII.) εἰς δὲ τὸ ἅγιον βαπτιστήριον· φεῦ τῆς τόλμης· οἱ κυριοκτόνοι Ἰουδαῖοι, καὶ οἱ ἄθεοι ἐθνικοὶ ἀφυλάκτως εἰσερχόμενοι, τοιαῦτα αἰσχρὰ διεπράττοντο καὶ ἐλάλουν γυμνώσαντες ἑαυτούς, ὡς αἰσχύνεσθαι καὶ λέγειν αὐτά. In ſacrum baptiſterium, pro facinus, dominicidæ Iudæi & athei ethnici temere ingreſſi, res adeo turpes perpetrarunt, ac ſe ipſos nudantes tam obſcœna protulere verba, vt ea pudeat referre. (Not. Heic nihil de *nudis* catechumenis.)

(*g*) Concil. Conſtant. act. I. p. 53. edit. Crab. Quum eſſemus in baptiſterio neophytarum, ſine tunicis & calceamentis exſiſtentium, venit epiſcopus noſter Petrus & eiecit nos foras vna cum neophytis &c.

(*h*) Chryſoſt. ep. I. ad Innocent. p. 680. (tom. IV. opp. p. 596. edit. Francof.) ἀθρόον

per

per illud tempus ſe exuiſſent, vt baptizarentur, tanto metu perculiſſe, vt nudæ aufugerent, neque illis conceſſum fuiſſe, vt ſe velarent, ſicut mulieres honeſtas deceat. Cum infantibus ita quoque comparatum fuiſſe, ex conſuetudine immergendi, quæ per plura ſæcula in eccleſia durauit, manifeſtum eſt; nec non ex eo, quod de infantibus ſpeciatim in *ordine Romano* [*i*] & *ſacramentario* GREGORII perhibetur, quod, poſt quam ſacerdos ſub trina merſione eos baptizarit, veſtiri, & ad pontificem adduci debeant, vt confirmentur. Hoc ipſum enim illos antea ad baptiſmum ſuſcipiendum nudos & inueſtes fuiſſe arguit.

§. III.

Res tamen ita inſtituta, vt ne quid in decentiam peccaretur.

VERVMTAMEN, ne quod indecentiæ vitium in tam ſancta actione conſpiceretur, duo ſpeciatim per antiquas regulas ſancita erant. 1.) Vt viri ac mulieres ſeparatim baptizarentur. Quem in finem baptiſteria plerumque in duo diuiſa erant conclauia, alterum pro viris, pro feminis alterum, quemadmodum ex AVGVSTINO [*k*] alio loco [*l*] oſtendimus. Vel etiam alio tempore viri, alio mulieres baptizabantur, vti ex *ordine Romano*, *ſacramentario* GREGORII, ALBINO FLACCO, aliisque ſcri-

στρατιωτικὸν πλῆθος αὐτῇ τῇ μεγάλῃ σαββάτῳ, πρὸς ἑσπέρας λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἐπιγινομένης, ταῖς ἐκκλησίαις ἐπεισελθὸν, τὸν κλῆρον ἅπαντα τὸν σὺν ἡμῖν πρὸς βίαν ἐξέβαλεν, καὶ ὅπλοις τὸ βῆμα περιεστοιχίσατο· καὶ γυναῖκες τῶν ἐκκλησιῶν οἴκων πρὸς τὸ βάπτισμα ἀποδυσάμεναι κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν γυμναὶ ἔφυγον ὑπὸ τοῦ φόβου τῆς χαλεπῆς ταύτης ἐφόδου· οὐδὲ τὴν πρέπουσαν γυναιξὶν εὐσχημοσύνην συγχωρούμεναι περιθέσθαι. Ipſo magno ſabbatho collecta manus militum, ad veſperam diei in eccleſias ingreſſa clerum omnem, qui nobiscum erat, vi eiecit, & armis ſanctuarium vndique obſedit. *Mulieres* quoque ſacrarum ædium, *quæ* per illud tempus *ſe exuerant, vt baptizarentur*, metu grauis iſtius incurſus *nudæ* aufugerunt. Neque enim concedebatur, vt ſe velarent, ſicut mulieres honeſtas decet.

(*i*) Gregor. Sacram. de bapt. infant. Baptizat eum ſacerdos ſub trina merſione &c. Et veſtitur infans. Id. Ordo Roman. cap. de die ſabbathi S. Paſchæ. Quum veſtiti fuerint infantes, pontifex confirmet eos. Vid. Athanaſ. de parabol. [illegible] quæſt. X[illegible] citat infra ſub litt. (t)

(*k*) Auguſt. de ciuit. Dei lib. XXII. c. VIII. tom. V. p. 1343. Admonetur in ſomnis appropinquante paſcha, vt in *parte feminarum* obſeruanti *baptiſterium*, quæcumque illi baptizatæ primitus occurriſſet, eumdem locum ſigno Chriſti ſignaret.

(*l*) Lib. VIII. c. VII. §. I. vol. III. p. 253. litt. (g)

ſtori-

ptoribus obſeruat VOSSIVS [m]. 2.) Erat olim diaconiſſarum ordo in eccleſia & præcipua quædam officii earum pars, feminis in baptiſmo adſiſtere, (vbi decori ſeruandi cauſſa ad exuendum eis veſtes adhibebantur) atque omnia ita inſtituere, vt vniuerſus actus cum omni decentia, tantæ eius ſanctitati conveniente, perageretur. De quibus omnibus idonea teſtimonia in libro quodam ſuperiore [n] attulimus, quæ heic nihil attinet repetere.

§. IV.

Baptiſmus plerumque per immerſionem factus.

HOMINES ſic depoſitis veſtibus communiter per vniuerſi corporis immerſionem baptizabantur, idque ad repræſentandam mortem, ſepulchrum ac reſurrectionem CHRISTI; nec non ad ſignificandum hoc ipſo, quod peccato morerentur, eiusque poteſtate abolita, ad nouam vitam reſurgerent. Sunt loca bene multa in epiſtolis *Paulinis*, quæ ad hanc conſuetudinem manifeſto reſpiciunt, Rom. VI, 4. *Conſepulti ſumus ei per baptiſmum in mortem: vt ſicut ſuſcitatus eſt CHRISTVS ex mortuis in gloriam patris, ita & nos noua vita ambulemus.* Ita quoque Col. II, 12. *CHRISTO conſepulti eſtis per baptiſmum, per quem etiam cum eo ſuſcitati eſtis, per fidem efficaciæ illius virtutis Dei, qui ſuſcitauit eum ex mortuis.* Et vt hæc archetypa & apoſtolica praxis fuit, ita vniuerſalis eccleſiæ conſuetudo per plura ſæcula ex iisdem ſymbolicis rationibus manſit, ex quibus primum ab apoſtolis fuit adhi-

(m) Voſſ. de bapt. diſput. I. p. 35. 36. Alia ratione conſulebatur muliebri verecundiæ. Nam viri ſeparatim a feminis baptizabantur. - - Ordo Romanus cap. de ſabbatho ſancto: *Deinde presbyteri, aut diaconi etiam, ſi neceſſe fuerit, & acolythi, induentes ſe veſtibus mundis, vel candidis, ingrediuntur in fontem intro in aquam, & baptizantur primum maſculi, deinde feminæ* Idem colligi poteſt ex Gregorii magni ſacramentario: in quo *ordo* ad catechumenum faciendum talis præſcribitur: *Quum venerint ad eccleſiam, recitantur eorum nomina, & ſtent maſculi ad dextram, feminæ vero ad ſiniſtram.* Poſtea oratio commemoratur; prius, quæ ſuper maſculos, exinde quæ ſuper femellas habetur. Similiter Albinus Flaccus lib. de diuin. offic. de ſabbatho S. Paſchæ: *Poſt horam denique tertiam ſabbatho præparantur ad eccleſiam, qui baptizandi ſunt, ſimul cum patrinis & matrinis, & ordinantur ab acolytho, maſculi ad dexteram, feminæ ad ſiniſtram.*

(n) Lib. II. c. XXII. §. VIII. vol. I. p. 352.

bita. *Conſtitutionum apoſtolicarum* auctor [*o*] ait: *Baptiſmus in mortem IESV datur, & aqua adhibetur pro ſepultura.* CHRYSOSTOMVS reſurrectionem ex hac praxi demonſtrat. Nam *Baptizari* [*p*], inquit, *& demergi, deinde ſurſum remeare & emergere eſt ſymbolum ſeu ſignum deſcenſus ad inferos, & ex eo adſcenſus. Quamobrem Paulus quoque baptiſmum ſepulchrum vocat, dicens: Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem. Ex eo autem futurum quoque facit credibile, corporum, inquam, reſurrectionem. Eſt enim longe maius peccata delere, quam corpus ſuſcitare*, cetera. Et alio loco [*q*]: *In aqua tamquam ſepulchro caput immergentibus nobis vetus homo ſepelitur, & deinde emergentibus nouus reſurgit inde.* CYRILLVS HIEROSOLYMITANVS [*r*] hoc ipſum effuſionis ſpiritus ſancti ſuper apoſtolos imaginem facit. *Vt enim is, qui mergitur in aquas & baptizatur, vndique ab aquis circumdatur; ſic & illi (apoſtoli) a ſpiritu baptizati ſunt perfecte. Sed aqua quidem exterius circumdat, ſpiritus autem interiorem animam abluit incomprehenſibiliter.* Concilium *Toletanum* quartum priori rationi inſiſtit [*s*]; *In aquis merſio quaſi ad infernum deſcenſio eſt: Et rurſus ab aquis emerſio reſurrectio eſt.* Atque ita AMBROSIVS [*t*] id interpretatur; *Interrogatus es*, inquiens, *Credis in Deum, patrem*

(*o*) Conſtit. apoſt. lib. III. c. XVII. Ἔστι τοίνυν τὸ μὲν βάπτισμα εἰς τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ διδόμενον· τὸ δὲ ὕδωρ, ἀντὶ ταφῆς.

(*p*) Chryſ. hom. XL. in 1 Cor. p. 689. (p. 452. d. ed. Francof.) Τὸ γὰρ βαπτίζεσθαι καὶ καταδύεσθαι, εἶτα ἀνανεύειν, τῆς εἰς ᾅδου καταβάσεώς ἐστι σύμβολον, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἀνόδου· διὸ καὶ τάφον τὸ βάπτισμα ὁ Παῦλος καλεῖ λέγων, Συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον· ἀπὸ τούτου καὶ τὸ μέλλον ἀξιόπιστον ποιεῖ, τῶν σωμάτων λέγω τὴν ἀνάστασιν· τοῦ γὰρ σῶμα ἀναστῆσαι πολλῷ μεῖζον τὸ ἁμαρτήματα ἀφανίσαι.

(*q*) Chryſoſt. in Io. III, 5. hom. XXV. p. 656. (hom. XXIV. p. 157. b.) καθάπερ ἔν τινι τάφῳ, τῷ ὕδατι καταδυόντων ἡμῶν τὰς κεφαλάς, ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος θάπτεται, καὶ καταδὺς κάτω κρύπτεται ὅλος καθάπαξ· εἶτα ἀνανευόντων ἡμῶν, ὁ καινὸς ἄνεισι πάλιν.

(*r*) Cyrill. catech. XVII. n. VIII. p. 247. ὥσπερ γὰρ ὁ ἐνδύνων ἐν τοῖς ὕδασι, καὶ βαπτιζόμενος πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ὑδάτων περιβάλλεται· οὕτω καὶ ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἐβαπτίσθησαν ὁλοτελῶς· ἀλλὰ τὸ μὲν ὕδωρ ἔξωθεν περιχεῖται, τὸ δὲ πνεῦμα καὶ τὴν ἔνδοθεν ψυχὴν βαπτίζει ἀπαραλείπτως.

(*s*) Concil. Tolet. IV. c. VI. (tom. V. conc. p. 1707.)

(*t*) Ambroſ. de ſacram. lib. II. c. VII.
Add. quoque Tertull. de bapt. c. II. Homo *in aquam demiſſus* & inter pauca verba tinctus, non multo vel nihilo mundior reſurgit.
Paulin. epiſt. XII. ad Seuerum:

Mira Dei pietas! peccator *mergitur undis.*

omni-

omnipotentem? Dixiſti, Credo, & merſiſti, hoc eſt, ſepultus es. Ex EPIPHANIO quoque & aliis auctoribus apparet, quod plerique hæreticorum, qui baptiſma retinuerunt, ritum demergendi in aqua etiam retinuerint. EPIPHANIVS [u] *Ebionitas* baptiſmum more in eccleſia viſitato ſuſcepiſſe, quotidianum autem ei baptiſmum addidiſſe, dicit. Ita *Marcionitæ* multis erroribus circa baptiſmum tenebantur: nolebant illi baptizare niſi virgines [x], viduas & cælibes; neque ſemel; ſed tertio [y] illos baptiſmo initiabant; aliosque errores de illo inuehebant: nihilo ſecius tamen baptiſmi, quos adminiſtrabant, hac in re baptiſmo eccleſiæ conformes erant, vt per demerſionem in aqua peragerentur, vti TERTVLLIANVS [z] de illis teſtatur. Alii

Nyſſeo. de bapt. Chriſti tom. III. p. 372. b. ἐπὶ τὸ συγγενὲς τῆς γῆς στοιχεῖον τὸ ὕδωρ ἐρχόμενοι, ἐκείνῳ ἑαυτοὺς ἐγκρύπτομεν, ὡς ὁ σωτὴρ τῇ γῇ· καὶ τρίτον τοῦτο ποιήσαντες, τὴν τριήμερον ἑαυτοῖς ἀναστάσεως χάριν ἐξεικονίζομεν, Ad terræ cognatum elementum aquam venientes, in illa, ſicuti ſeruator in terra, nos abſcondimus, idque quum ter ſimul fecimus, triduo peractam nobis reſurrectionis gratiam effingimus.

Athanaſ. de parabolis quæſt. XCIV. tom. II. p. 422. (quæſt. XCII. p. 327. edit. Pariſ. MDCXCVIII.) ὥσπερ ὁ χριστὸς ἀπέθανε, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνέστη, καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ βαπτίσματι θνήσκοντες ἀνιστάμεθα· τὸ γὰρ καταδῦσαι τὸ παιδίον ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τρίτον καὶ ἀναδῦσαι, τοῦτο δηλοῖ τὸν θάνατον καὶ τὴν τριήμερον ἀνάστασιν τοῦ χριστοῦ. Sicut Chriſtus mortuus eſt & tertia die reſurrexit; ſic & nos in baptiſmo morientes, reſurgimus. Nam quod infantem *ter in piſcinam immergimus, & ter educimus*, id mortem Chriſti & poſt triduum reſurrectionem ſignificat.

(u) Epiphan. hæreſ. XXX. n. II. προσέθετο γὰρ τὸ παρατηρεῖσθαι ἅπτεσθαί τινα τῶν ἀλλοεθνῶν, καθ' ἑκάστην δὲ ἡμέραν, εἴ ποτε γυναικὶ συναφθείη, καὶ ἀπ' αὐτῆς ἀναστῇ, βαπτίζεσθαι ἐν τοῖς ὕδασιν· εἴ που δὲ ἂν εὐποροίη, ἢ θαλάσσης, ἢ ἄλλων ὑδάτων. Nam & hoc adiecit, vt ab externorum hominum tactu ſeſe contineret, vtque *diebus ſingulis*, quoties mulierem attigiſſet, ab eiusque complexu ſurgeret, *aqua ſe prolueret*, ſicubi eius eſſet copia, marinæ videlicet aut alterius generis.

Ibid. num. XVI. Βάπτισμα δὲ καὶ αὐτοὶ λαμβάνουσι χωρὶς ὧν καθ' ἡμέραν βαπτίζονται. Baptiſmo quoque præter quotidianum illum initiantur.

(x) Tertull. contr. Marcion. lib. I. c. XXIX. Non tinguitur apud illum caro niſi virgo, niſi vidua, niſi cælebs, niſi diuortio baptiſmum mercata.

(y) Epiph. hæreſ. XLII. n. III. οὐ μόνον παρ' αὐτῷ ἓν λουτρὸν δίδοται, ἀλλὰ καὶ ἕως τριῶν λουτρῶν &c.

(z) Tertull. contr. Marcion. lib. I. c. XXVIII. Lauat hominem, numquam apud ſe coinquinatum: & in hoc totum ſalutis ſacramentum, carnem *mergit* exſortem ſalutis.

Tt 2 hære-

hæretici, vt *Valentiniani*, eodem TERTVLLIANO perhibente, baptiſmo aquæ baptiſmum ignis [*a*] addebant. Non autem eos audimus accuſari, quod primum baptiſmum ſuum aliter ac per immerſionem dederint. Vni hæretici, quibus huiusmodi mutatio imputatur, *Eunomiani* ſunt, *Arianorum* propago, quos baptizantes usque ad pectus aqua madefeciſſe, reliquis autem partibus tamquam exſecrandis aquam adhibere prohibuiſſe, auctor eſt THEODORETVS [*b*]. Præpoſtera autem ratione eos baptizaſſe, nimirum capite demerſo pedibus in ſublime porrectis, EPIPHANIVS [*c*] narrat. Quod genus hominum *Hiſtopedes* ſiue *Pedercti* vocantur. Vnde eruditus GOTHOFREDVS [*d*] coniicit, quod in lege quadam *Theodoſii*, vbi nunc legitur *Eunomiani ſpadones*, legendum ſit *Eunomiani hiſtopedes*, quod homines ſignificat de pedibus capite deorſum ſuſpenſos, vti ille ex PAVSANIA, POLLVCE, HESYCHIO, HARPOCRATIONE

(*a*) Tertull. carm. contr. Marcion. lib. I. c. VII.

Namque Valentino Deus eſt inſanus, & æuo
Triginta tribuit cælos, patremque profundum.
Bis docuit tingui transducto corpore flamma.

(*b*) Theodoret. hæret. fab. lib. IV. c. III. βαπτίζοντες δὲ μέχρι τῶν στέρνων τῷ ὕδατι δεύουσι, τοῖς δὲ ἄλλοις μερέσι τοῦ σώματος ὡς ἐναγέσι προσφέρειν τὸ ὕδωρ ἀπαγορεύουσι.

(*c*) Epiph. hæreſ. LXXVI. Anomæorum p. 992. ὅτι κατὰ κεφαλῆς τοὺς ἀναβαπτιζομένους βαπτίζει, καὶ τοὺς πόδας ἄνω, καὶ τὴν κεφαλὴν κάτω

(*d*) Gothofr. in codic. Theodoſ. lib. XVI. tit. V. de hæreticis leg. XVII. Dudum eſt, quum in ea Theodoſii magni conſtitutione vox illa *ſpadones* demenda ſuſpecta mihi videri cœpit. Et ſane, vt optima, ita elegantiſſima codicis Theodoſiani editio Pariſienſis ad marginem illius legis ex M. S. exhibet. *Hiſpadones* pro quo vulgata *Spadones* detracto *Hi*; Qua ſimili ἀφαιρέσει & *Spania* alias pro *Hiſpania*: *Stericæ* mulieres pro *hiſtericis*: *Thynia* pro *Bithynia* Iſidoro aliaque his ſimilia. Ea vero lectio ad veram tandem deduxiſſe me videtur: Legam enim *Hiſtapodes* vel *Hiſtopodes*. Eunomiani ſcilicet, quum & alias de baptiſmatis inter alia iteratione inter hæreticos cenſeantur, quod oſtendit Epiphanius - - illo ſane vel maxime inter alia notabiles erant, quod quos e catholicis vel hæreticis Arianis etiam, ad ſectam ſuam concedentes, rebaptizarent, *capite demerſo*, (κατωκάρα dicunt græci) *pedibus ſurſum verſis*, & vt loquitur Prudentius, de Petri martyrio agens, *ſola verſi in acumen*, vna immerſione baptizabant, - - ἵστημι vel ἱστάω in voce ἱστόποδες vel ἱστάποδες non ſignificat *ſtare*, inſiſtere pedibus, verum *erigi* in pedes: vnde & ἱστὸς παρὰ τὸ στῆναι: & ἱστὸς, ὀρθὸν ξύλον *erectum lignum*: - vide Pauſaniam, Pollucem, Dionyſium, Euſtathium, Heſychium, Harpocrationem & Etymologicum.

aliis-

Digitized by Google

aliisque auctoribus demonſtrat. Vt adeo hi ſoli ex omnibus veteris eccleſiæ hæreticis fuerint, qui hunc morem baptizandi per totius corporis demerſionem in aqua reiecerunt.

§. V.

Adſperſio tamen in caſibus quibusdam extraordinariis permiſſa.

EQVIDEM eccleſia hanc regulam tam ſtudioſe obſeruabat, vt nullam exceptionem in ordinariis caſibus, ne quidem in baptiſmo infantium, admiſſam legamus. Ex *ordine* enim *Romano* & *ſacramentario* GREGORII apparet, quod infantes æque ac alii per immerſionem baptizati ſint, & regulæ eccleſiæ, niſi aliquod periculum ſubeſſet, id adhuc requiſiuerint. In duobus tamen caſibus mitigatio huius regulæ fuit admiſſa. 1. Si quis ægrotaret, & in extremo vitæ periculo verſaretur. Heic excellens illa regula: *Miſericordiam volo, & non ſacrificia*; ſemper locum habere permittebatur. Hinc contra baptiſmum clinicorum, hoc eſt baptiſmum per adſperſionem ægrotis in lecto datum, numquam vt illegitimum & imperfectum diſputatum eſt, etiamſi leges quædam factæ eſſent, quibus ſic baptizati ab adſcendendo ad dignitates eccleſiaſticas prohiberentur. Nam ſi quis ex neglectu quodam baptiſmum ſuum ad morbum diſtuliſſet, eccleſia pro prudentia ac diſciplina ſua (quod hæc dilatio vitium erat, in quod illa numquam non inuehebatur) conſultum ducebat, iſtiusmodi homini ordinationis negare priuilegium, quemadmodum aptiore loco [e] oſtendimus. Verumtamen nullo vmquam tempore iſtiusmodi baptiſmum irritum, vel imperfectum declarare auſa eſt, quod ad actionis eſſentiam ſiue ſubſtantiam attinet. Mota fuit tempore CYRILLI hæc ipſa quæſtio a quibusdam, nec non quæſtio de baptiſmo hæreticorum: CYPRIANVS autem, qui contra valorem baptiſmi hæreticorum ſententiam ſuam dixit, hac in re nihil dubitat, ſed argumenta ad comprobandum iſtiusmodi baptiſmum clinicorum, per adſperſionem adminiſtratum, exhibet, omnes neceſſarias veri baptiſmatis conditiones eum habere, demonſtrans. Etſi enim res cum *Nouatiano* ita ſe habebat, qui aqua baptiſmi non lotus ſed tantum perfuſus fuerat in infirmitate; CYPRIA-

(e) Lib. IV. c. III. n. XI. vol. II. pag. 136.

NVS [*f*] tamen legitimum chriſtianum habendum eum eſſe iudicabat. Verba illius hac de re ad *Magnum* ſic habent: *Quaeſiſti, fili cariſſime, quid mihi de illis videatur, qui in infirmitate & languore gratiam Dei conſequuntur, an habendi ſint legitimi chriſtiani, eo, quod aqua ſalutari non loti ſint, ſed perfuſi. Qua in parte nemini verecundia & modeſtia noſtra praeiudicat, quo minus vnusquisque quod putat, ſentiat, & quod ſenſerit, faciat. Nos, quantum concipit mediocritas noſtra, aeſtimamus, in nullo mutilari & debilitari poſſe beneficia diuina, nec minus aliquid illic poſſe contingere, vbi plena & tota fide & dantis & ſumentis accipitur, quod de diuinis muneribus hauritur. Neque enim ſic in ſacramento ſalutari delictorum contagia, vt in lauacro carnali & ſaeculari ſordes cutis & corporis abluuntur, vt aphronitis, & ceteris quoque adiumentis, & ſolio & piſcina opus ſit, quibus ablui & mundari corpuſculum poſſit. Aliter pectus credentis abluitur, aliter mens hominis per fidei merita mundatur. In ſacramentis ſalutaribus, neceſſitate cogente, & Deo indulgentiam ſuam largiente, totum credentibus conferunt diuina compendia.* Hanc legitimam adſpergendi rationem in iſtiusmodi caſibus ex his verbis Dei apud *Ezechielem* prophetam cap. XXXVI, 25. probat: *ADSPERGAM ſuper vos aquam mundam, mundabimini ab omnibus immunditiis veſtris, & ab omnibus ſimulacris veſtris emundabo vos, & dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum dabo in vobis.* Item in Numeris cap. XIX. 19. 20. *Et homo, qui fuerit immundus, vſque ad veſperam, hic purificabitur die tertio & die ſeptimo, & mundus erit. Si autem non fuerit purificatus die tertio & die ſeptimo, non erit mundus, & exterminabitur anima illa de Iſraël, quoniam AQVA ADSPERSIONIS non eſt ſuper eam ſparſa.* Nec non ex aliis locis Num. VIII, 7. c. XIX. 12. 13. Quibus recitatis ſic pergit: *Vnde apparet, adſperſionem quoque aquae, inſtar ſalutaris lauacri obtinere; & quando haec in eccleſia fiunt, vbi ſit & dantis & accipientis fides integra, ſtare omnino & conſummari ac perfici poſſe maieſtate domini & fidei veritate.* Et hinc reprehendit eos, qui hos chriſtianos vocare nolint, ſed *clinicos* per conuicium dicant. *Quod quidam,* inquit, *eos ſalutari aqua & fide legitima Chriſti gratiam conſequutos, non chriſtianos ſed clinicos vocant, non inuenio, vnde hoc nomen adſumant, niſi forte, qui plura & ſecretiora legerunt apud Hippocratem vel Soranum,*

(*f*) Cyprian. epiſt. LXXVI. (LXIX.) ad Magnum (p. 197. fin. edit. Fell. Amſtelod. MDCC.)

κλινικὸς

κλινικοὺς *iſtos deprehenderunt. Ego enim, qui clinicum de euangelio noui, ſcio paralytico illi, & debili per longa ætatis curricula in lecto iacenti, nihil infirmitatem ſuam obfuiſſe, quo minus ad firmitatem cæleſtem pleniſſime perueniret: nec tantum indulgentia dominica excitatum de grabato eſſe, ſed ipſum grabatum ſuum reparatis & vegetatis viribus ſuſtuliſſe. Et idcirco, quantum fide concipere, & ſentire nobis datur, mea ſententia hæc eſt; vt chriſtianus iudicetur legitimus, quisquis fuerit in eccleſia, lege & iure fidei, diuinam gratiam conſequutus*, cetera. Porro ex antiquis canonibus, qui de illis loquuntur, apparet, quod ordines eccleſiaſtici tantum illis negentur, non nomen chriſtianorum. *Concilium Neocæſareenſe* [*g*], vrgente neceſſitate vel propter inſigne eorum meritum, ordinari eos permittit, vti *Nouatiano* ex grauibus rationibus, & ob ſpes, quas de ipſo ſibi conceperat eccleſia, contigit, quemadmodum ex epiſtola CORNELII narrat EVSEBIVS [*h*]. Concilium *Laodicenſe* [*i*] eos, ſi conualuerint, ſymbolum fidei ediſcere iubet, ſed rebaptizandos eſſe non dicit. Et ex concilio *Antiſſiodorenſi* [*k*] ap-

(*g*) Concil. Neocæſar. c. XII. (tom. I. conc. p. 1484.) Ἐὰν νοσῶν τις φωτισθῇ, εἰς πρεσβύτερον ἄγεσθαι οὐ δύναται· Οὐκ ἐκ προαιρέσεως γὰρ ἡ πίστις αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἐξ ἀνάγκης· εἰ μὴ τάχα διὰ τὴν μετὰ ταῦτα αὐτοῦ σπουδὴν καὶ πίστιν, καὶ διὰ σπάνιν ἀνθρώπων. Si quis ægrotans fuerit illuminatus, non poteſt in presbyterum euehi. Fides enim eius non eſt ex inſtituto, ſed ex neceſſitate: niſi forte propter conſequens eius ſtudium & fidem hominumque raritatem.

(*h*) Euſeb. lib. VI. c. XLIII. καταλιπὼν γὰρ ὁ λαμπρὸς οὗτος τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾗ πιστεύσας κατηξιώθη τοῦ πρεσβυτερίου κατὰ χάριν τοῦ ἐπισκόπου, τοῦ ἐπιθέντος αὐτῷ χεῖρας εἰς πρεσβυτερίου κλῆρον· ὃς διακωλυόμενος ὑπὸ παντὸς τοῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ λαϊκῶν πολλῶν· ἐπεὶ μὴ ἐξὸν ἦν τὸν ἐπὶ κλίνης διὰ νόσον περιχυθέντα, ὥσπερ καὶ οὗτος, εἰς κλῆρόν τινα γενέσθαι, ἠξίωσε συγχωρηθῆναι αὐτῷ τοῦτον μόνον χειροτονῆσαι. Cum egregius ille vir eccleſiam Dei reliquiſſet, in qua poſt ſuſceptum baptiſmum presbyteri gradum fuerat conſequutus, idque per gratiam epiſcopi, qui manus illi imponens eum ad presbyterorum ordinem euexit. Cui quum vniuerſus clerus multique ex populo refragarentur, eo quod non liceret, quemquam ex iis, qui vrgente vi morbi in lectulo, perinde ac ille, perfuſi fuiſſent, in clerum adſumi; poſtulauit ab iis epiſcopus, vt hunc ſolum ordinari a ſe paterentur.

(*i*) Concil. Laodic. can. XLVII. (tom. I. concil. p. 1505.) Ὅτι δεῖ τοὺς ἐν νόσῳ παραλαμβάνοντας, ἐκμανθάνειν τὴν πίστιν, καὶ γινώσκειν, ὅτι θείας δωρεᾶς κατηξιώθησαν. Quod oportet eos, qui in morbo baptiſmum accipiunt, & deinde reſurgunt, fidem ediſcere, & noſſe, quod diuino munere digni habiti ſint.

(*k*) Concil. Antiſſiodor. can. XVIII. Non licet abſque paſchæ ſolemnitate vllo

paret,

patet, quod hi clinici quolibet tempore, neceſſitate exigente, baptizari potuerint, ſolemnem feſtiuitatem exſpectare non obligati. Vt adeo multa eis indulta fuerint, quæ per ordinarias eccleſiæ regulas non licuerunt. 2. Adſperſio loco immerſionis acceptabatur, ſi difficilibus rei chriſtianæ temporibus non ſatis aquarum procurari poſſet. Exempli cauſſa, ſi quis martyr in carcere baptizandus erat, vel alium quemcumque in eiusmodi coarctatione baptizare neceſſum habebat. Ita in antiquis ſancti *Laurentii* actis, WALAFRIDO STRABONI [*l*] memoratis, militem quemdam, *Romanum* nomine, vrceo aquæ ab ipſo baptizatum eſſe legimus. Et iterum, *Lucillus* quidam ab eodem martyre aquam ſuper caput [*m*] fundente, baptizatus dicitur. Verum, vt ambo hi caſus fuerunt extraordinarii, ita ſolum oſtendunt, quatenus eccleſia ab hac lege abſoluere quempiam ex rationibus neceſſitatis vel caritatis potuerit, non quænam vſitata eius & ordinaria praxis fuerit. Sunt ex viris doctis [*n*], qui TERTVLLIANVM ad permiſſam in caſibus extraordinariis adſperſionem adludere putant, quando de hominibus baptiſmum ſine vera pœnitentia ſuſcipere geſtientibus loquens, *Quis enim tibi*, inquit, *tam infidæ pœnitentiæ viro* [*o*] *adſperginem vnam cuiuslibet aquæ commodabit.* Forte etiam GREGORIVS NYSSENVS huc reſpicit in famoſa illa hiſtoria, quam de iuuene quodam, *Archia* nomine, refert, quod quum, neglecta baptiſmum recipiendi opportunitate, in ſubitæ mortis periculum incidiſſet, nec vllam baptiſmi obtinendi ſpem haberet, quam maxima potuerit voce, exclamarit: *Montes* [*p*] *& ſyluæ baptizate, arbores &*

tempore baptizare, niſi illos, quibus mors vicina eſt, quos grabatarios dicunt.

(*l*) Acta Laurent. apud Surium tom. IV. Vnus ex militibus, Romanus nomine, vrceum adferens cum aqua opportunitatem captauit, qua eam offerret b. Laurentio, vt baptizaretur.
Strabo de rebus eccleſ. c. XXVI. Notandum, non ſolum mergendo, verum etiam deſuper fundendo, multos baptizatos fuiſſe, & adhuc poſſe ita baptizari, ſi neceſſitas ſit, ſicut in paſſione b. Laurentii quemdam vrceo allato legimus baptizatum.

(*m*) Acta ibid. Quum exſpoliaſſet eum, fudit aquam ſuper caput eius.

(*n*) Vid. Beuereg. not. in can. apoſt. L. p. 30. Quin etiam ipſe quoque Tertullianus huc adludere videtur, vbi ait: *Quis enim tibi* cet.

(*o*) Tertull. de pœnit. c. VI.

(*p*) Nyſſen. de bapt. (tom. II. p. 220.) *Πεσὼν δὲ καὶ πρὸς θάνατον ἐπειγόμενος, ὡς*

rupes

rupes, & fontes date gratiam: & his vocibus editis ex lethali vulnere in hoſtium manibus vitam finierit. Huic homini ſimiles eſſe eos quoque dicit, qui a morbis repente opprimantur: momento temporis acriter eos quærere, vaſa, aquam, ſacerdotes, ſermonem, qui præparet ad gratiam, quem vſus quidem poſtulet, interrumpat autem morbus. Hæc innuere videntur, quod iſtiusmodi adſperſio, quam quis ægrotans habere potuit, in extremæ neceſſitatis caſibus pro ſalutari baptiſmo habita fuerit; & quod hæc quorumdam fuerit infelicitas, quod eam in ipſa mortis hora habere non potuerint, quam eccleſia, tamquam vltimum refugium in talibus extraordinariis caſibus, conceſſerit.

§. VI.

Trina immerſio vniuerſalis eccleſiæ praxis per aliquot ſæcula. Illius rationes.

OBSERVANDVM autem porro eſt, quod baptiſmus non tantum per demerſionem in aqua adminiſtratus, ſed demerſio etiam ter facta ſit. TERTVLLIANVS hac de re, tamquam cærimonia [q] ætate ſua generatim vſitata, loquitur; *Non ſemel, inquiens, ſed ter, ad ſingula nomina, in perſonas ſingulas tinguimur.* Idem illud a BASILIO [r], HIERONYMO [s], & perſonato DIONYSIO [t] adſeritur, qui ſimiliter id factum eſſe dicunt,

ἔχει δυνάμεως, ἀσεβείᾳ· καὶ γὰρ ἐν τῶν ἀμυνόντων ὄρη καὶ νάπας βαπτίσατε, δένδρα καὶ πέτραι καὶ πηγαὶ δότε τὴν χάριν· καὶ ταῖς οἰκτραῖς φωναῖς ταύταις ἐτελεύτησεν. - - παραπλήσιοι δὲ τούτῳ καὶ οἱ παρὰ τῶν νόσων ἀθρόως πιεζόμενοι. - - πάντα ἐν ῥοπῇ καιροῦ ὀξέως ζητοῦνται, τὰ σκεύη, τὸ ὕδωρ, ὁ ἱερεύς, ὁ λόγος ὁ πρὸς τὴν χάριν προευτρεπίζων.

(q) Tertull. contr. Prax. c. XXVI.

(r) Baſil. de ſpirit. S. c. XXVII. Τὸ δὲ τρὶς βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον, πόθεν; *Ter immergi* hominem, vnde ex ſcriptura hauſtum?

(s) Hieron. adu. Lucifer. c. IV. Multa alia, quæ per traditionem in eccleſiis obſeruantur, auctoritatem ſibi ſcriptæ legis vſurpauerunt, velut *in lauacro ter caput mergitare* &c.

(t) Dionyſ. de hierarch. eccleſ. c. II. p. 254. Ὁ ἱεράρχης ἄνωθεν ἑστηκὼς, ἀναβοησάντων πάλιν ἐπὶ τῷ ἱεράρχῃ κατὰ τὸ ὕδωρ τὸ ὄνομα τοῦ τελουμένου τῶν ἱερέων, τρὶς μὲν αὐτὸν ὁ ἱεράρχης βαπτίζει, ταῖς τρισὶ τοῦ τελουμένου καταδύσεσι καὶ ἀναδύσεσι τὴν τρισσὴν τῆς θείας μακαριότητος ἐπιβοήσας ὑπόστασιν. Pontifex ſuperne adſtans, vbi ſacerdotes ſecundum aquas, verſus pontificem initiandi nomen proclamarunt, *ter eum immerſit, ſub ternam iſtam immerſionem atque emerſionem* tres diuinæ beatitudinis perſonas inuocando.

ad diſtinctam cuiusque perſonæ in ſacroſancta *TRINITATE* mentionem. AMBROSIVS [*u*] hunc ritum omnium accuratiſſime deſcribit; *Interrogatus es*, inquit, *Credis in Deum, patrem omnipotentem? Dixiſti, Credo, & merſiſti, hoc eſt, ſepultus es. Iterum interrogatus es, Credis in dominum noſtrum Ieſum Chriſtum? Dixiſti, Credo, & merſiſti. Ideo & Chriſto es conſepultus. Qui enim Chriſto conſepelitur, cum Chriſto reſurgit. Tertio interrogatus es: Credis & in ſpiritum ſanctum? Dixiſti, Credo. Tertio merſiſti, vt multiplicem lapſum ſuperioris ætatis abſolueret trina confeſſio.* Duæ plerumque rationes pro hac praxi adferuntur. Prima quidem, vt triduanam *CHRISTI* ſepulturam & reſurrectionem poſt triduum repræſentet. *In aqua*, inquit GREGORIVS NYSSENVS [*w*], *ſicut ſeruator in terra, nos abſcondimus, idque quum ter ſimul fecimus, triduo peractam nobis reſurrectionis gratiam effingimus.* Similem in modum CYRILLVS HIEROSOLYMITANVS & auctor *quæſtionum in ſcripturam ſacram* ſub nomine ATHANASII. Quorum ille [*x*], *Confeſſi eſtis*, inquit, *ſalutarem confeſſionem, & merſi ter in aqua rurſus emerſiſtis: atque ita per hoc ſymbolum triduanam Chriſti ſignificaſtis ſepulturam.* Hic autem [*y*] ait: *Quod infantem ter in piſcinam immergimus, & ter educimus, id mortem CHRISTI, & poſt triduum reſurrectionem ſignificat.* Ita quoque LEO [*z*] epiſcopus *Romanus* inter *Latinos*; *Sepulturam triduanam imitatur trina demerſio, & ab aquis eleuatio reſurgentis ad inſtar eſt de ſepulchro.* Altera ratio erat, vt profeſſionem fidei in ſanctam *TRINITATEM*, cuius in nomine baptizabantur, repræſentaret. AVGVSTINVS [*a*] vtramque rationem coniungit. *Poſtquam*, inquiens, *vos credere promiſiſtis, tertio capita veſtra in ſacro fonte demerſimus. Qui ordo baptiſmatis duplici myſterii ſignificatione celebratur. Recte enim tertio merſi*

(*u*) Ambroſ. de ſacram. lib. II. c. VII.

(*w*) Nyſſen. de baptiſm. Chriſti, tom. III. p. 372. b. ὕδατι ἑαυτοὺς ἐγκρύπτομεν, ὡς ὁ σωτὴρ τῇ γῇ, καὶ τρίτον τοῦτο ποιήσαντες, τὴν τριήμερον ἑαυτοῖς τῆς ἀναστάσεως χάριν ἐξεικονίζομεν.

(*x*) Cyrill. catech. myſtagog. II. n. 4. ὡμολογήσατε τὴν σωτήριον ὁμολογίαν, καὶ κατεδύετε τρίτον εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ πάλιν ἀνεδύετε· καὶ ἐνταῦθα διὰ συμβόλου τὴν τριήμερον τοῦ χριστοῦ αἰνιττόμενοι ταφήν.

(*y*) Athan. de parabol. ſcript. quæſt. XCIV. (al. XCII. tom. II. p. 327. edit. Pariſ. MDCXCVIII.) Τὸ καταδῦσαι τὸ παιδίον ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τρίτον, καὶ ἀναδῦσαι, τοῦτο δηλοῖ τὸν θάνατον καὶ τὴν τριήμερον ἀνάστασιν τοῦ χριστοῦ.

(*z*) Leo epiſt. IV. ad epiſc. Siculos c. III.

(*a*) Auguſtin. homil. III. ap. Gratian. de conſecrat. diſtinct. IV. c. LXXVIII.

eſtis

Digitized by Google

eſtis, qui accepiſtis baptiſmum in nomine ſanctæ TRINITATIS. Recte tertio merſi eſtis, qui accepiſtis baptiſmum in nomine Ieſu Chriſti, qui die tertia reſurrexit a mortuis. Illa enim tertio repetita demerſio typum dominicæ exprimit ſepulturæ, per quam Chriſto conſepulti eſtis in baptiſmo, & cum Chriſto reſurrexiſtis in fide: vt peccatis abluti in ſanctitate virtutum Chriſtum imitando viuatis. HIERONYMVS [b] hanc cærimoniam tam vnitatis, quam trinitatis ſymbolum facit, quando ait: *Ter mergimur, vt trinitatis vnum appareat ſacramentum, & non baptizamur in nominibus patris, & filii, & ſpiritus ſancti, ſed in vno nomine, quod intelligitur Deus. - - Poteſt & vnum baptiſma ita dici, quod licet ter baptizeris propter myſterium trinitatis, tamen vnum baptiſma reputetur.*

§. VII.

Origo huius conſuetudinis.

De huius conſuetudinis origine inter antiquos ſcriptores non conuenit. Alii ex apoſtolica eam deducunt traditione; alii ex prima baptiſmi per ſeruatorem facta inſtitutione, alii pro indifferente circumſtantia ſiue cærimonia habent, quæ ſine vllo ſacramenti ipſius detrimento, vel diuinæ conſtitutionis violatione, adhiberi poſſit, vel prætermitti. TERTVLLIANVS [c], BASILIVS [d] & HIERONYMVS [e] inter eas eccleſiæ conſuetudines referunt, quas ex traditione apoſtolica ſe acce-

(b) Hieron. lib. II. in Epheſ. IV. p. 222.

(c) Tertull. de coron. milit. c. III. Quæramus, an & traditio non ſcripta non debeat recipi? Plane negabimus recipiendam, ſi nulla exempla præiudicent aliarum obſeruationem, quas ſine vllius ſcripturæ inſtrumento, ſolius traditionis titulo, exinde conſuetudinis patrocinio vindicamus. Denique vt a baptiſmate ingrediar, Aquam adituri ibidem, ſed & aliquanto prius in eccleſia ſub antiſtitis manu conteſtamur, nos renuntiare diabolo, & pompæ & angelis eius. Dehinc *ter mergitamur*, amplius aliquid reſpondentes, quam dominus in euangelio determinauit.

(d) Baſil. de ſpirit. S. c. XXVII. Vid. ſupr. ſub litt. (r) pag. 337.

(e) Hieronym. contr. Lucifer. c. IV. Vid. litt. (s) ſupr. pag. 337. It. Sozom. lib. VI. c. XXVI. φασὶ δέ τινες, πρῶτον τοῦτον Εὐνόμιον τολμῆσαι εἰσηγήσασθαι, ἐν μιᾷ καταδύσει χρῆναι ἐπιτελεῖν τὴν θείαν βάπτισιν, καὶ παραχαράξαι τὴν ἀπὸ τῶν ἀποστόλων εἰσέτι νῦν ἐν πᾶσι φυλαττομένην, παράδοσιν. Aiunt porro, hunc Eunomium primum omnium auſum eſſe adſerere, quod ſacrum baptiſmum *vnica merſione* peragendum ſit: & *apoſtolicam traditionem*, quæ etiamnum vbique ſeruatur, corrupiſſe.

Digitized by Google

piſſe exiſtimant. CHRYSOSTOMVS id potius partem primæ inſtitutionis facere videtur. Ait enim [*f*], Chriſtum ſub trina corporis immerſione vnum baptiſma diſcipulis ſuis tradidiſſe, dicentem: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti.* Et THEODORETVS [*g*] eamdem fouit opinionem: De *Eunomii* enim hæreſibus loquens, *Idem*, inquit, *ſancti etiam baptiſmatis legem, olim a DOMINO ET APOSTOLIS TRADITAM euertit, & contrarium aperte ſanxit, non oportere dicens, ter illum immergi, qui baptizatur, nec inuocare TRINITATEM, ſed ſemel baptizare in Chriſti mortem.* PELAGIVS papa *Romanus* de aliis quibusdam ſui temporis idem narrat. *Multi ſunt* [*h*], *qui in nomine ſolummodo CHRISTI vna etiam merſione ſe adſerunt baptizare. Euangelicum vero præceptum, ipſo Deo & domino ſaluatore noſtro IEſu Chriſto tradente, nos admonet, in nomine TRINITATIS, trina etiam merſione ſanctum baptiſma vnicuique tribuere, dicente domino diſcipulis ſuis, Ite, baptizate, omnes gentes in nomine patris, filii & ſpiritus ſancti.* Atque hoc adeo diuinæ obligationis eſſe ab auctore *canonum apoſtolicorum* [*i*] creditur, vt ſi quis epiſcopus aut presbyter non tres merſiones vnius initiationis ſeu baptiſmi fecerit, ſed vnam merſionem, quæ detur in mortem domini, eum munere ſuo exui iubeat; quia *CHRISTVS* non dixerit; *In mortem meam baptizate:* ſed; *Euntes docete omnes gentes; baptizantes eos in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti.* Planum eſt, quod omnes iſti ſcriptores hanc neceſſariam inſtitutionis ſeruatoris noſtri circumſtantiam eſſe crediderint. Et *Eunomiani*, qui primi eam reiecerunt, a THEODORETO & SOZOMENO

(*f*) Chryſoſt. homil. de fide tom. VII. p. 290. edit. Sauil. Ἐν τρισὶ καταδύσεσι τοῦ σώματος ἓν βάπτισμα τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς παρέδωκε, κ. τ. λ.

(*g*) Theodoret. hæret. fabul. lib. IV. c. III. p. 236. αὐτὸς καὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀνέτρεψε τὸν ἄνωθεν παρὰ τοῦ κυρίου καὶ ἀποστόλων παραδοθέντα θεσμὸν, καὶ ἄντικρυς ἀντενομοθέτησε, μὴ χρῆναι λέγων τρὶς καταδύειν τὸν βαπτιζόμενον, μὴ δὲ ποιεῖσθαι τὴν τῆς τριάδος ἐπίκλησιν ἀλλ' ἅπαξ βαπτίζειν εἰς τὸν θάνατον τοῦ χριστοῦ.

(*h*) Pelag. epiſt. ad Gaudent. ap. Gratianum diſt. n. t. IV. c. LXXXII.

(*i*) Can. apoſtol. c. XLIX. al. L. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, μὴ τρία βαπτίσματα μιᾶς μυήσεως ἐπιτελέσῃ, ἀλλὰ ἓν βάπτισμα, τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου διδόμενον, καθαιρείσθω· οὐ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος, εἰς τὸν θάνατόν μου βαπτίσατε· ἀλλὰ πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

damnan-

damnantur, vt qui nouam baptiſmi legem, non tantum vniverſali praxi, ſed vniuerſali etiam regulæ & traditioni eccleſiæ contrariam, fecerint.

§. VIII.

Quo primum tempore eccleſia mutationem quamdam hac in re fieri permiſerit.

Verumtamen ſæculis poſterioribus in eccleſiis *Hiſpanicis* res quædam interuenit, quæ huic baptizandi conſuetudini aliquam mutationem attulit. *Ariani* enim in *Hiſpania*, quum non de ſecta eſſent *Eunomianorum*, multis annis per trinam immerſionem baptiſmum dare perrexerunt: ſed vero hac cærimonia in peruerſum finem abutebantur, vt errori ipſorum, quo filii & ſpiritus ſancti naturam ac eſſentiam a patre diuerſam eſſe ſtatuebant, patrocinaretur. Trinam enim immerſionem adhibebant ad denotandum differentiam aliquam, ſiue gradus diuinitatis in tribus diuinis perſonis. Cui peruerſæ doctrinæ vt ſeſe opponerent, nec cum illis in vlla conſuetudine, quæ eam iuuare quodammodo poſſet, congruere viderentur, catholici quidam trina immerſione, tamquam *Arianiſmum* ſapiente, relicta ſingularem immerſionem in eorum oppoſitionem adſumebant. Verum hoc ad materiam ſcandali ac ſchiſmatis inter ipſos catholicos præbendum facere videbatur. Vnde *Gregorii Magni* tempore *Leander*, epiſcopus *Hiſpalenſis*, datis ad iſtum litteris ſententiam ſuam eum hac in re rogabat. Cui ille in hunc modum reſpondebat: *De trina [k] merſione baptiſmatis, nil reſponderi verius poteſt, quam quod ipſi ſenſiſtis: quod in vna fide nihil afficit ſancta eccleſiæ conſuetudo diuerſa. Nos autem quod tertio mergimus, triduanæ ſepulturæ ſacramenta ſignamus, vt dum tertio infans ab aquis educitur, reſurrectio triduani temporis exprimatur. Quod ſi quis forte etiam pro ſummæ trinitatis veneratione æſtimet fieri, neque ad hoc aliquid obſiſtit, baptizando ſemel in aquis mergere: quia dum in tribus perſonis vna ſubſtantia eſt, reprehenſibile eſſe nullatenus poteſt, infantem in baptiſmate in aquam vel ter, vel ſemel immergere, quando & in tribus merſionibus perſonarum trinitas, & in vna poteſt diuinitatis ſingularitas deſignari. Sed quia nunc huc vſque ab hæreticis infans in baptiſmate tertio mergebatur, fiendum, quod vos eſſe non cenſeo: ne dum merſiones enumerant, di-*

(k) Gregor. lib. I. epiſt. XLI. ad Leandr. (tom. V. concil. p. 1034.)

vinitatem diuidant: dumque quod faciebant, faciunt, ſe morem noſtrum viciſſe glorientur. Verum enim vero hæc GREGORII ſententia non omnibus in eccleſia *Hiſpanica* probabatur: nam multi adhuc antiquæ baptizandi rationi per trinam immerſionem inhærebant, hunc metum conſenſionis cum *Arianis* nihil morati. Vnde aliquanto poſt, circa ann. DCXXXIII. concilium *Toletanum* quartum, quod erat generale concilium vniuerſæ *Hiſpaniæ*, ad hanc materiam determinandam, pacemque eccleſiæ firmandam aliud decretum facere neceſſe habebat. Quum enim ſacerdotes alii trinam, alii ſimplam merſionem facerent, ſchiſma [*l*] oriebatur, ſcindebaturque fidei vnitas. Partes enim controuertentes rem tantopere vrgebant, vt eos, qui modo a ſuo ipſorum diuerſo baptizati fuerant, non baptizatos eſſe contenderent. Cui malo vt mederentur iſtius concilii patres, GREGORII papæ ſententiam primum repetebant, & hoc facto ſtatim ſuam ita declarabant ſententiam: *Quapropter, quia de vtroque ſacramento, quod fit in ſancto baptiſmo, a tanto viro reddita eſt ratio, quod vtrumque rectum, vtrumque irreprehenſibile in ſancta Dei eccleſia habeatur, propter vitandum autem ſchiſmatis ſcandalum, vel hæretici dogmatis vſum, ſimplam teneamus baptiſmi merſionem; ne videantur apud nos, qui tertio mergunt, hæreticorum probare adſertionem, dum ſequuntur & morem. Et ne forte cuiquam ſit dubium huius ſimpli myſterium ſacramenti, videat in eo mortem & reſurrectionem Chriſti ſignificari: nam in aquis merſio, quaſi in infernum deſcenſio eſt; & rurſus ab aquis emerſio, reſurrectio eſt. Item videat in eo vnitatem diuinitatis, & trinitatem perſonarum oſtendi: vnitatem, dum ſemel immergimus; trinitatem, dum nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti baptizamus.* Viri quidam eruditi [*m*] hoc concilium reprehendunt, quod hanc antiquam conſuetudinem ter immergendi ex tam leui cauſſa, quia *Ariani*

(*l*) Concil. Tolet. IV. c. V. (ibid. pag. 1706.)

(*m*) Strabo de offic. eccleſ. c. XXVI. (bibl. patr. tom. XV. p. 196. h. edit. Lugdun. MDCLXXVII.) Quæ ſingularis merſio, quamuis tum ita Hiſpanis complacuit, dicentibus, trinam merſionem ideo vitandam, quia hæretici quidam diſſimiles in trinitate ſubſtantias dogmatizare auſi ſunt, ad conſubſtantialitatem Sanctæ trinitatis negandam: tamen antiquior vſus præualuit & ratio ſupra dicta. Si enim omnia deſerimus, quæ hæretici in ſuam perverſitatem traxerunt; nihil nobis reſtabit: quum illi in ipſo Deo errantes, omnia, quæ ad eius cultum pertinere viſa ſunt, ſuis erroribus quaſi propria applicarint.

ea

ea vſi ſint, mutarint. Hæc enim ratio ſi valeat, contra ſimplam quoque merſionem eam valituram dicunt, quod *Eunomiani*, vilior *Arianorum* ſecta, primi huius conſuetudinis inuentores fuerint. Adeoque exceptio, ab hoc concilio *Hiſpanico* ſæculo ſeptimo facta, antiquiori & vniuerſali eccleſiæ vſui fraudi eſſe non poteſt, qui, obſeruante STRABONE, poſt hoc concilium præualuit; *Quid? quod hodie*, ſi vera narrat VOSSIVS [n], *trina immerſio vbique obtinet terrarum, vt omnino conſuetudo iſta mutari non poſſit ſine temerario nouitatis ſtudio & ſcandalo infirmorum.*

ATQVE ita diuerſas circumſtantias ac cærimonias paucis noſtra percurrit diſſertatio, quæ baptiſmati adiunctæ fuerunt catenus, vt completum ſacramentum & inſtrumentum ſalutis omnibus digne illud recipientibus fieret, ſi ſine vlteriore conſummatione diem obirent ſuum, vti nonnullis vſu veniebat, quibus baptiſmus vel ægrotantibus, vel in loco ab eccleſia matrice disſito commorantibus, cum minus ſolemnibus ritibus tributus fuerat; in quo vtroque caſu ſacramenti ſubſtantiam, non autem omnes cærimonias, in eius adminiſtratione adhiberi iuſſas, habebant. Participes corporis *CHRISTI* fieri, & carnem eius manducare, ac ſanguine eius lauari, (quod erat fide illum bibere) credebantur in baptiſmo non minus, quam in euchariſtia. Et ſi conualuiſſent, protinus ad ſymbola corporis & ſanguinis *CHRISTI* in euchariſtia admittebantur. Erant autem aliæ quædam cærimoniæ baptiſmum conſequentes, quaſi ad perficiendam eius ſolemnitatem; quarum nonnullæ introductionis & præparationis ad euchariſtiam explebant vicem, vti ſecunda vnctio baptiſmum comitata, quam nos vulgo *impoſitionem manuum* vel *confirmationem* vocamus. Quam, quum diſtinctius de ea agi neceſſe ſit, cum reſiduis baptiſmi cærimoniis ſequentis libri volumus eſſe argumentum.

(n) Voſſ. de baptiſmo diſp. II. theſ. IV. p. 46.

LIBER

LIBER DVODECIMVS

DE CONFIRMATIONE, ALIISQVE CAERIMONIIS BAPTISMVM CONSEQVVTIS, ANTEQVAM HOMINES EVCHARISTIAE PARTICIPES REDDERENTVR.

CAPVT PRIMVM

DE TEMPORE, QVO, ET DE HOMINIBVS, QVIBVS CONFIRMATIO TRIBVTA FVERIT.

§. I.

Confirmatio antiquis temporibus ſtatim poſt baptiſmum data, ſi epiſcopus præſto eſſet.

HOMINES ſimul atque ex aqua adſcendiſſent, ſi epiſcopus eſſet in re præſenti, ſtatim ei ſiſtebantur, vt benedictionem ſuam reciperent, quæ ſolemnis erat pro deſcenſione ſpiritus ſancti in baptizatum precatio. Et huic precationi ſecundæ alicuius vnctionis, & impoſitionis manuum ac ſigni crucis cærimonia iungi ſolebat. Vnde vniuerſa actio ſæpenumero *χρίσμα*, *vnctio*, *χειροθεσία*, *manuum impoſitio*, & *σφραγὶς*, *ſignaculum domini* nuncupabatur, quæ nomina inter antiquos notiora erant, quam nomen *confirmationis*. Per has autem appellationes vniuerſas rem eamdem intelligebant, nimirum epiſcopi precationem pro ſpiritus ſancti in recens baptizatum deſcenſione. Hæc ſemper vna cum baptiſmo perficiebatur, ſi epiſcopus, qui ordinarius eius miniſter erat, in actione intereſſet. Sin autem abeſſet, vti fieri plerumque ſolebat in eccleſiis, aliquo interuallo ab eccleſia matrice diſſitis, vel ſi qui adhibita celeritate baptizati eſſent ægrotantes, confirmatio prorogabatur, vſque dum epiſcopus viſendi eos haberet opportunitatem. Hoc ex HIERONYMO [a] videre eſt, qui, *Non abnuo*, inquit, *hanc eſſe eccleſiarum*

(a) Hieron. contr. Lucifer. c. IV. Vid. concil. Illiberrit. c. LXXVII. vbi hæc le-

conſue-

conſuetudinem, vt ad eos, qui longe in minoribus vrbibus per presbyteros & diaconos baptizati ſunt, epiſcopus ad inuocationem ſancti ſpiritus manum impoſiturus excurrat. Accidit autem non raro, obſervante eodem auctore, vt in villulis, aut in caſtellis, aut in remotioribus locis per presbyteros aut diaconos baptizati, ante dormirent, quam ab epiſcopis inuiſerentur. Cui incommoditati vt anteuerteret eccleſia, per canones in quibusdam locis, epiſcopi vniuerſas diœceſes per ſingulos annos viſitare obligati erant; quæ, ſi ita ſpatioſæ erant, vt fieri hoc non poſſet, diœceſes diuidendæ, & imminuendæ erant, quemadmodum in quodam concilio *Hiſpanico* [*b*] decretum & factum legimus. Quod ſi vero homines præſente epiſcopo baptizati eſſent, nulla interiecta mora extemplo per manus impoſitionem & ſanctam vnctionem confirmabantur. TERTVLLIANVS [*c*] diſerte hoc adfirmat, *Egreſſi*, inquiens, *de lauacro perungimur benedicta vnctione.* Et, *Dehinc manus imponitur, per benedictionem aduocans & inuitans ſpiritum ſanctum.* Atque ita CYRILLVS HIEROSOLYMITANVS rem repræſentat, quando cum neophytis ſuis loquens dicit [*d*]: *Chriſtus quum in flumine Iordane lauiſſet corpus, in quo diuinitus habitabat, aquis tradidit, adſcenditque ex illis, & ſpiritus ſanctus ſubſtantialiter ſuper eum deſcendit, requieſcens ſuper ſui ſimilem. Et vobis, poſtquam ex aquis ſacri lauacri adſcendiſtis, datum eſt chriſma, quod imaginem gerit illius, quo vnctus eſt Chriſtus: hoc autem eſt ſpiritus ſanctus.* Similiter auctor *conſtitutionum* baptiſmi

guntur: Si quis diaconus regens plebem, ſine epiſcopo, vel presbytero aliquos baptizauerit, epiſcopus eos per benedictionem perficere debet.

(*b*) Concil. Lucenſ. (tom. V. concil. p. 874.) Cupio, ſanctiſſimi patres, vt provida vtilitate decernatis, in prouincia regni noſtri, quia in tota Gallæciæ regione ſpatioſæ ſatis diœceſes a primis epiſcopis tenentur; ita vt aliquantæ eccleſiæ per ſingulos annos vix poſſint a ſuo epiſcopo viſitari: inſuper tantæ prouinciæ vnus tantummodo metropolitanus epiſcopus eſt, & de extremis quibusque parochiis longum eſt ſingulis annis ad concilium conuenire.

(*c*) Tertull. de bapt. c. VII. & VIII.

(*d*) Cyrill. catech. myſtag. III. n. I. κἀκεῖνος ἐν Ἰορδάνῃ λουσάμενος ποταμῷ, καὶ τῶν φώτων τῆς θεότητος μεταδοὺς τοῖς ὕδασιν ἀνέβαινεν ἐκ τούτων· καὶ πνεύματος ἁγίου οὐσιώδης ἐπιφοίτησις αὐτῷ ἐγένετο τῷ ὁμοίῳ ἐπαναπαυομένου τοῦ ὁμοίου· καὶ ὑμῖν ὁμοίως ἀναβεβηκόσιν ἀπὸ τῆς κολυμβήθρας τῶν ἱερῶν ναμάτων ἐδόθη χρῖσμα, τὸ ἀντίτυπον, οὗ ἐχρίσθη χριστός· τοῦτο δέ ἐστι τὸ ἅγιον πνεῦμα.

deſcribens cærimonias, ſacerdotem [e], ſimul atque baptizauerit quempiam, linere eum vnguento iubet, eique manus imponere, & precationem recitare, quam ibi præſcribit. Sic in vita BASILII [f] relatum legimus, quemadmodum *Maximinus* epiſcopus, qui ipſum & *Eubulum* quemdam ſimul baptizauit, ſtatim eos albis veſtibus veſtierit, & vnctis ſancto chriſmate tradiderit communionem. Idem illud in deſcriptione cærimoniarum baptiſmi obſeruari poteſt, quam auctor ſub nomine DIONYSII [g], AMBROSIVS, OPTATVS, PACIANVS & reliqui antiqui ſcriptores omnes memoriæ prodiderunt, qui temporis, quo confirmatio adminiſtrari conſueuerit, aliquam fecerunt mentionem.

(e) Conſtit. apoſt. lib. VII. c. XLIII. XLIV. *μετὰ τοῦτο βαπτίσας αὐτὸν, χριέτω μύρῳ ἐπιλέγων κ. τ. λ.*

(f) Amphiloch. vit. Baſil c. V. Baptizauit Maximinus epiſcopus Baſilium & Eubulum & veſtiuit albis, atque vngens eos ſancto chriſmate, tradidit eis communionem.

(g) Dionyſ. de hierarch. eccleſ. c. II. p. 360. *Ἑξῆς δὲ φωτοειδεῖς ἐσθῆτας ἐπιβάλλοντες τῷ τελουμένῳ - - Ἡ δὲ τοῦ μύρου τελειωτικὴ χρίσις εὐώδη ποιεῖ τὸν τετελεσμένον - - ἐν τέλει δὲ πάντων ὁ ἱεράρχης ἐπὶ τὴν ἱερωτάτην εὐχαριστίαν καλεῖ τὸν τετελεσμένον, καὶ τῆς τῶν τελεστικῶν μυστηρίων αὐτῷ μεταδίδωσι κοινωνίας.* Candidis deinde veſtimentis induunt initiatum. - Denique vnguenti illa conſummans vnctio eum, qui initiatur, odoris ſuauitate perfundit. - Demum omnibus peractis eum, qui initiatus eſt, ad ſanctiſſimam euchariſtiam vocat & myſteriorum perficiendi vim habentium communionem illi tradit.

Ambroſ. de ſacram. lib. III. c. II. Sequitur ſpiritale ſignaculum, quod audiſtis hodie legi, quia poſt fontem ſupereſt, vt perfectio fiat, quando ad inuocationem ſacerdotis ſpiritus ſanctus infunditur. Poſt hæc quid ſequitur? Venire habes ad altare, cetera.

Optat. lib. IV. p. 81. (p. 94. edit. Pariſ. MDCLXXIX.) Deſcendit (Chriſtus) in aquam, non quia erat, quod in Deo mundaretur, ſed venturum oleum aqua debuit antecedere, ad myſteria initianda & ordinanda & implenda baptiſmatis: lotus quum in Ioannis manibus haberetur, ſequutus eſt ordo myſteriis & compleuit pater, quod rogauerat filius & quod nuntiauerat ſpiritus ſanctus, apertum eſt cælum Deo patre vngente, ſpirituale oleum ſtatim in imagine columbæ deſcendit & inſedit capiti eius & perfudit eum, vnde cœpit dici Chriſtus, quando vnctus eſt a Deo patre: cui ne manus impoſitio defuiſſe videretur, vox audita eſt Dei de nube dicentis: *Hic eſt filius meus, de quo bene ſenſi, hunc audite.*

Pacian. ſerm. de bapt. bibl. patr. tom. III. p. 77. (tom. IV. p. 318. h. edit. Lugdun. MDCLXXVII.) Hæc compleri alias nequeunt, niſi lauacri, & chriſmatis, & antiſtitis ſacramento. Lauacro enim peccata purgantur, chriſmate ſanctus ſpiritus ſuperfunditur, vtraque vero iſta, manu & ore antiſtitis impetramus: atque ita totus homo renaſcitur & innouatur in Chriſto.

§. II.

§. II.

Et hæc quidem infantibus æque ac adultis. Id quod demonſtratur*, primo *E perſpicuis quibusdam teſtimoniis.

NEQVE vero res ita ſe habuit ratione duntaxat adultorum, ſed etiam ratione infantium, qui antiquis temporibus per manuum impoſitionem & ſanctum chriſma ſeu vnctionem confirmabantur, ſimul atque baptizati erant. Id quod multis fortaſſis paradoxon videbitur, qui non retro longius quam ad recentiorum ſæculorum reſpiciunt conſuetudinem. Verum id firmiſſime demonſtrari duobus modis poteſt. Primum quidem ex perſpicuis veterum teſtimoniis, id ita fuiſſe declarantibus, & deinde ex nota illa eccleſiæ conſuetudine dandi infantibus euchariſtiam, quæ confirmationem communiter ſupponit. Quod primum ad teſtimonia attinet veterum, nihil eſſe poteſt clarius his GENNADII [b] verbis: *Si paruuli ſunt vel hebetes, qui doctrinam non capiant, reſpondeant pro illis, qui eos offerunt, iuxta morem baptizandi: & ſic manus impoſitione & chriſmate communiti, euchariſtiæ myſteriis admittantur.* Similiter INNOCENTIVS pontifex in decreto quodam [i] ſuo: *De conſignandis infantibus*, inquit, *manifeſtum eſt, non ab alio, quam ab epiſcopo fieri licere.* Et *inter canones* conciliorum *Græcorum*, quos collegit, & in latinum ſermonem tranſtulit MARTINVS [k], epiſcopus *Bracarenſis* in *Hiſpania*, quidam habetur in hanc ſententiam: *Presbyter præſente epiſcopo non ſignet infantes, niſi forte ab epiſcopo fuerit illi præceptum.* Hic mos per plura ſæcula in eccleſia perſeuerauit. GREGORIO enim pontifici *Romano* cum in *ſacramentario*, tum in *epiſtolis* [l] memoratur, & poſt ipſum omnibus ſæculi octaui ac noni ſcriptoribus. ALCVINVS, qui de *officiis eccleſiæ Caroli magni* imperatoris ætate ſcripſit, loquens de baptiſmo infantium, ait [m]:

(*b*) Gennad. de dogmat. eccleſ. c. LII. (apud Auguſt. tom. III. opp. p. 204. c. d. edit. Baſil. MDLXIX.)

(*i*) Innocent. epiſt. I. c. III. (tom. II. concil. p. 1246.)

(*k*) Martin. Bracar. collect. can. cap. LII.

(*l*) Gregor. lib. III. c. IX. (tom. V. concil. p. 1142. b.) Presbyteri baptizatos infantes ſignare non præſumant; ſed presbyteri baptizatos vngant in pectore, vt epiſcopi poſtmodum vngere debeant in fronte.

(*m*) Alcuin. de offic. cap. de ſabbatho paſchæ bibl. patr. tom. X. p. 259. ed. Pariſ. MDCLIV.

Poſtea veſtiatur infans veſtimentis ſuis. Si vero epiſcopus adeſt, ſtatim confirmari eum oportet chriſmate, & poſtea communicare; & ſi epiſcopus deeſt, communicetur a presbytero. Idem in *ordine Romano*, libro circa eamdem tempeſtatem ſcripto, & pro liturgia vſurpato habetur: *Pontifex, eleuata & impoſita manu ſuper capita omnium* [*n*], *dat orationem ſuper eos cum inuocatione ſeptiformis gratiæ ſpiritus ſancti. Et tincto pollice in chriſmate faciat crucem in frontibus ſingulorum, ita dicendo: Confirmo te in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti.* BALVZIVS in notis ſuis in *Rheginonem* [*o*] duos antiquos codices manuſcriptos pontificales ex ſæculo nono exhibet, in quo ordo hic confirmandi infantes continuatur. In eorum enim altero ſic legitur: *Statim autem confirmetur infans & communicetur ab epiſcopo, ita dicente, Corpus & ſanguis domini.* In altero autem ita: *Si epiſcopus adeſt, ſtatim confirmari eum oportet chriſmate & poſtea communicari.* Quibus ille epiſtolam quamdam addit *IESSE*, epiſcopi *Ambianenſis*, in qua ordo baptiſmi deſcribitur & regula epiſcopo datur huiusmodi [*p*]: *Poſt trinam merſionem epiſcopus puerum chriſmate confirmet in fronte, nouiſſime autem corpore & ſanguine Chriſti confirmetur, ſeu communicetur, vt Chriſti membrum eſſe poſſit.* Hæc teſtimonia adeo plana ſunt & certa, vt viri eruditi, qui tam ex pontificiis, quam proteſtantibus, hanc materiam conſiderauerunt, omnes in hoc conſentiant, quod hæc antiqua & vniuerſalis eccleſiæ praxis fuerit, vt ſimul ac infantes baptizati eſſent, extemplo confirmarentur. Ita enim non tantum BALVZIVM, ſed PETRVM quoque DE MARCA [*q*], HVGONEM MENARDVM [*r*], MALDONATVM [*ſ*], ESTI-

(*n*) Ordo Roman. cap. de bapt. bibl. patr. tom. X. p. 63. edit. cit.

(*o*) Baluz. not. in Rheginon. lib. I. c. LXIX.

(*p*) Ieſſe Ambianenſ. ep. de ordine baptiſm. ap. Baluz. ibid.

(*q*) Marc. not. ad concil. Claramont. p. 312. edit. Pariſ. (Not. In edit. Francof. MDCCVIII. quæ vna mihi ad manus eſt, locum diu quæſitum non inueni.)

(*r*) Menard. not. ad libr. ſacram. p. 144. (p. 357. a. edit. Pariſ. MDCCV.) Nec ſoli adulti, ſed etiam ipſi *infantes* ſimul cum baptiſmo *ſumebant eucharistiæ ſacramentum*, cetera vid. ibid. d.

(*ſ*) Maldonat. de confirmat. quæſt. II. p. 115. edit. Lugdun. MDCXIV. Quando confirmari debeant baptizati, ea in re laudabilior conſuetudo eſt eccleſiæ hodiernæ, quam veteris, Nam *in eccleſia veteri ſtatim poſt baptiſmum confirmatio & euchariſtia dabantur, etiam infantibus:* Nunc autem merito exſpectatur illud tempus, quo tempore poſſint baptizati confiteri fidem ſuam.

VM

Digitized by Google

VM [t], GALENVM [u] inter pontificios, & TAYLORIVM [x] & DALLAEVM [y] inter proteſtantes, prorſus conſentientes deprehendo. Sunt quoque, qui hanc conſuetudinem inter *Graecos* in hodiernum vſque diem [z] obtinere adfirmant. Prioribus iſtis teſtimoniis teſtimonium AVGVSTINI addere lector eruditus poteſt, qui de hac praxi, vt ab ſe ipſo obſeruata, teſtatur: *Quando impoſuimus*, inquit, *manum* [a] *iſtis infantibus, attendit vnusquisque veſtrum, vtrum linguis loquerentur? Et quum videret eos linguis non loqui, ita peruerſo corde aliquis veſtrum fuit, vt diceret: Non acceperunt iſti ſpiritum ſanctum; nam ſi accepiſſent, linguis loquerentur, quemadmodum tunc factum eſt.*

§. III.

Et ſecundo, *Ex conſuetudine dandi infantibus euchariſtiam per plura ſecula obſeruata.*

HAEC res ſi adhuc alia indigeat probatione, cognitam illam veteris eccleſiæ conſuetudinem dandi infantibus euchariſtiam,

(t) Eſtius ſentent. lib. IV. diſtinct. VII. n. XXIII. p. 101.

(u) Galen. catech. apud Dall. de confirmat. p. 21. Debet hoc ſacramentum etiam pueris, infantibusque conferri; de quibus peſſime merentur, qui in ſeptimum vel decimum annum differunt. Quum enim ea vis, quam diximus, exſerat ſeſe in eos omnes, qui non obturent riuos fluentis gratiæ; profecto iis omnibus chriſmatibus infantes ſpoliat, tantumque cæleſtis gloriæ detrahit, quibus hunc properata morte præreptis noluit hoc dari ſacramentum, quantum beneficiorum Chriſti per hoc labrum eis communicari vetuit.

(x) Taylor's *worthy communicant*, chap. 3. ſect. 2. p. 209.

(y) Dall. de confirmat. lib. III. c. XIII. p. 386. Apud iſtos veteres epiſcopus cuiuscumque baptiſmo aderat, eum extempore manus impoſitione & chriſmate confirmabat; quo fiebat, vt plurimi in ſingulis parœciis confirmationem cum baptiſmo ſimul & ſemel acciperent. Solemne enim erat & adultos catechumenos, & paruulos etiam fidelium liberos (niſi imminentis a morbo mortis neceſſitas aliter fieri cogeret) omnes duobus tantum anni temporibus baptizari, paſchate & pentecoſte. Quod in epiſcopali eccleſia, niſi præſente epiſcopo, non fiebat. Quum ergo quos baptizari fas erat, ii illuc ex ciuitate pene omnes concurrerent, plurimi, quod dixi, vna cum baptiſmo chriſmatis confirmationem accipiebant. Qui vero in remotioribus parœciæ eccleſiis, puta in vicis, & caſtellis & pagis, a presbyteris ſolis baptizati & chriſmati erant, ii quam primum ab epiſcopo confirmabantur, vel ad ipſos ea de cauſſa excurrente, vel certe ad eum ipſi venientes, aut ſi paruuli eſſent, delati.

(z) Pet. du Moulin's *Buckler of Faith* p. 381.

(a) Aug. tract. VI. in Io. III. tom. IX. p. 254. (p. 621. edit. Baſil. MDLXIX.)

ſtiam,

ſtiam, per plura ſæcula in eccleſiam continuatam, vrgere poſſumus. Crebra eius mentio in CYPRIANO, AVGVSTINO, INNOCENTIO & GENNADIO, ſcriptoribus a tertio ad quintum vsque ſæculum, habetur. MALDONATVS hunc morem in eccleſia per ſex ſæcula obtinuiſſe fatetur. Et ex modo adlatis teſtimoniis nonnulla probant, quod per tria amplius ſæcula durauerit, & communis eccleſiæ praxis vltra *Caroli Magni* ætatem fuerit. Iam vero omnibus notum & perſpectum eſt, quod in communi rerum curſu confirmatio euchariſtiam ſemper ſit antegreſſa, niſi ſpecialis quædam cauſſa fuerit, (vt in baptiſmo clinicorum, vel, abſente epiſcopo, interdum vſu veniebat) quamobrem hanc præmitti oportuerit. Nam in his duobus caſibus euchariſtia ſæpe ante confirmationem dabatur, vt hodie fit in amplis diœceſibus noſtris, vbi epiſcopus ad confirmationem ante communionem tribuendam in locis diſſitis non ſemper illico præſens eſſe poteſt. In ceteris vero caſibus omnibus vſitati moris erat, vt confirmatio ad euchariſtiæ vſum intromitteret. Adeoque, quum ipſam communionem infantibus datam eſſe conſtet, idque ſtatim poſt eorum baptiſmum; pronum eſt inde colligere, ſi vel nullum aliud teſtimonium ſuppeteret, quod confirmatio infantibus vna cum baptiſmo data ſit, quia hic ritus ſecundum omnes regulas & conſuetudines eccleſiæ communionem anteceſſit, in eamque introduxit.

§. IV.

Vnde confirmatio haud proprium ſacramentum, a baptiſmo diſtinctum, credita fuiſſe intelligitur.

OBSERVATIO iſta ad intelligendum difficilia quædam veterum loca nobis proderit, nec non ad reſpondendum obiectioni, quam ſcriptores *Romanenſes* inde faciunt, quaſi confirmatio proprium ſit ſacramentum, a baptiſmate diſtinctum. Veteres quidem, fateor, ſacramenti nomen ei interdum tribuunt, baptiſmum ac confirmationem duo vocantes ſacramenta. Enimuero planum eſt, quod vocabulum ſacramenti latiore ſenſu pro ſacra quauis cærimonia, ritu, vel myſterio ad baptiſmum pertinente, accipiant. Quo ſenſu duo ſacramenta, ſiue præcipuas cærimonias myſticas, in baptiſmo eſſe credunt, nimirum immerſionem in aqua, & ſancti chriſmatis vnctionem, de qua vtraque loquuntur tamquam de ſacramentis, ſiue cærimoniis ad

Digitized by Google

ad baptiſmum ſpectantibus. Ita in concilio *Carthaginenſi* ſub *Cypriano Nemeſianus Thubunenſis* ait: *Male ſibi quidam interpretantur, vt dicant, quod per manus impoſitionem ſpiritum ſanctum accipiant, & ſic recipiantur: Quum manifeſtum ſit VTROQVE SACRAMENTO* [*b*] *debere eos renaſci in eccleſia catholica;* hoc eſt, ſacra lauatione non minus, quam manuum impoſitione, quam vtramque ſacramenta, hoc eſt, ſacros ritus eiusdem ſacramenti regenerationis facit. Eodem ſenſu CYPRIANVS ipſe *Parum eſt*, inquit, *eis manum imponere ad accipiendum ſpiritum ſanctum, niſi & accipiant eccleſiæ baptiſmum. Tunc enim demum plene ſanctificari, & eſſe filii Dei poſſunt, ſi SACRAMENTO* [*c*] *VTROQVE naſcantur, quum ſcriptum ſit: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt introire in regnum Dei.* Quæ verba perſpicue oſtendunt, quod per duo ſacramenta nihil intelligat amplius, quam duas principes cærimonias ad completum & perfectum baptiſmum requiſitas, quia homines vtroque ſacramento renaſci dicit. Similiter OPTATVS [*d*] manuum impoſitionem & vnctionem partes duntaxat & cærimonias baptiſmum perficientes facit. De baptiſmo enim *CHRISTI* loquens, *Deſcendit in aquam*, inquit, *non quia erat, quod in Deo mundaretur, ſed venturum oleum aqua debuit antecedere, ad myſteria initianda & ordinanda & implenda baptiſmatis. Lotus quum in Ioannis manibus haberetur, ſecutus eſt ordo myſteriis, & compleuit pater, quod rogauerat filius, & quod nuntiauerat ſpiritus ſanctus, apertum eſt cælum, Deo patre vngente, ſpirituale oleum ſtatim in imagine columbæ deſcendit, & inſedit capiti eius & perfudit eum, vnde cœpit dici CHRISTVS, quando vnctus eſt a Deo patre. Cui ne manus impoſitio defuiſſe videatur, vox audita eſt Dei de nube dicentis: Hic eſt filius meus, de quo bene ſenſi, hunc audite.* Heic ordinem, partes & myſteria baptiſmi ad ſimilitudinem baptiſmi Chriſti ſe deſcribere, profitetur OPTATVS. In vtroque horum tria ſacramenta ſiue præcipua myſteria ſtatuit, lauationem, vnctionem & manuum impoſitionem; quæ proprie non tria ſunt ſacramenta, ſed tres partes ſiue ritus vnius eiusdemque ſacramenti baptiſmatis, quæ, ſecundum OPTATVM, ordinata & adumbrata ac impleta in ba-

(*b*) Concil. Carthag. ap. Cyprian. n. V. p. 231. (p. 159. edit. Fell. Amſtel. MDCC.)
(*c*) Cypr. ep. LXXII. ad Stephan. p. 196. (p. 305. edit. Amſtel. cit.)
(*d*) Optat. lib. IV. p. 81. Par. MDCXXXI. (p. 94. edit. Par. MDCLXXIX.)

ptiſmo

ptiſmo Chriſti erant. Niſi heic ſacramentum hoc latiore ſenſu accipiamus, tria propria ſacramenta in baptiſmo habebimus, quod nec OPTATO, nec vlli veterum in mentem venit, quando de baptiſmi myſteriis ſunt loquuti; Sed cum vnctionem, tum impoſitionem manuum ſacramenta eſſe ſinunt, vt ſunt partes ac ritus myſterii baptiſmi. In hunc modum PACIANVS, epiſcopus *Barcinonenſis*, itidem tria ſacramenta myſterii baptiſmatis ſtatuit, nimirum lauacrum, vnctionem ſpiritus & manum ac os antiſtitis. Ait enim, *Chriſti ſemen, id eſt Dei ſpiritus, nouum hominem, aluo matris agitatum, & partu fontis exceptum, manibus ſacerdotis effundit, fide tamen pronuba. - - Hæc autem compleri alias nequeunt, niſi LAVACRI & CHRISMATIS & ANTISTITIS SACRAMENTO* [e]. *Lauacro enim peccata purgantur, chriſmate ſanctus ſpiritus ſuperfunditur, vtraque vero iſta manu & ore antiſtitis impetramus, atque ita totus homo renaſcitur & innouatur in CHRISTO.* Heic dicamus oportet, aut quod lauacrum, chriſma & verba atque actio antiſtitis tria ſacramenta, aut quod tres tantum partes & cærimoniæ eiusdem ſacramenti ſunt, quod ipſum eſt, quod PACIANVS manifeſto ſentit. Loquitur enim de eo, quemadmodum homines in baptiſmo renaſcantur, & chriſma inter media huius regenerationis refert; vnde manifeſtum eſt, non aliam ei huius vocis notionem eſſe, quam partis alicuius integrantis baptiſmi, etſi non abſolute & ſimpliciter ad eius eſſentiam neceſſariæ. Itaque hæc plana quædam ratio eſt, cur veteres immerſionem in aqua & vnctionem chriſmatis duo vocent ſacramenta, quia videlicet partes, ſiue ritus & cærimoniæ myſterii baptiſmi ſunt. Neque quidquam veteribus vſitatius eſt, quam hæc loquendi ratio, vt ſacrum quemcunque ritum & cærimoniam in eccleſia vſitatam ſacramenti vel myſterii nomine appellitent. Sic AVGVSTINVS exorciſmum [*f*] ſacramentum vocat. Et ſal, quod catechumenis dabatur ante baptiſmum, ſacramentum catechumenorum ab AVGVSTINO [*g*] & concilio

(*e*) Pacian. ſerm. de bapt. bibl. patr. tom. III. p. 77. (tom. IV. p. 318. h. edit. Lugd. MDCLXXVII.)

(*f*) Auguſtin. hom. LXXXIII. de diuerſis. Exorciſmi *ſacramento* quaſi molebamini.

(*g*) Auguſtin. de peccator. meritis lib. II. c. XXVI. Vid. ſupra lib. X. c. II. §. XVI. litt. (h) in textu p. 38.

Digitized by Google

cilio tertio *Carthaginenſi* [*h*] vocatur, vt alio loco obſeruauimus, quando de hoc catechumenorum ſacramento verba fecimus. CYPRIANVS [*i*] de ſacramentis orationis dominicæ loquitur. Et ne hiſce longius immoremur, ſolent veteres proprie dicta ſacramenta, baptiſmum & euchariſtiam, diuidere, vtrumque videlicet in duo alia, intelligentes diuerſas partes ſiue ritus, qui ad ea pertinent. Ita de quatuor ſacramentis [*k*] in eccleſia loquitur ISIDORVS, quando ait: *Sunt ſacramenta, baptiſmus & chriſma; corpus & ſanguis Chriſti.* Vti hinc panis & vinum duo vocantur ſacramenta, licet duæ tantummodo partes vnius euchariſtiæ ſint. Ita lauacrum & vnctio duo ſacramenta vocantur, quamuis non niſi duo vnius ſacramenti baptiſmi ritus ſint. Eadem loquendi forma INNOCENTIVS [*l*] pontifex *Romanus* vtitur, quando panem & vinum ſacramenta numero plurali adpellat. *De fermento*, inquiens, *quod die dominica per titulos mittimus, ſuperflue nos conſulere voluiſti, quum omnes eccleſiæ noſtræ intra ciuitatem ſint conſtitutæ. Quarum presbyteri, quia die ipſa propter plebem ſibi creditam nobiſcum conuenire non poſſunt, idcirco fermentum a nobis confectum per acolythos accipiunt, quod per parochias fieri debere non puto, quia non longe portanda ſunt SACRAMENTA.* Et FVLBERTVS epiſcopus *Carnutenſis* [*m*] clarius hoc docet: *Tria*, inquiens, *nobis ſunt ad profectum chriſtianæ religionis propoſita. - - Horum primum eſt intelligere, & firmiter tenere myſterium trinitatis & vnius veritatem deitatis, ſecundum ſalutaris baptiſmi rationem noſſe vel cauſſam, tertium, in quo DVO vitæ SACRAMENTA, id eſt, dominici corporis & ſanguinis continentur.* Neque adeo mirum eſt, quod eidem auctori [*n*] immerſio in aqua & vnctio chriſmatis ſanctum adferens ſpiritum, *duo ſacramenta baptiſmi* dicantur,

(*h*) Concil. Carthag. III. can. V. Vid. ſupr. lib. X. c. II. §. XVI. litt. (k) p. 39.

(*i*) Cypr. de orat. domin. p. 142. (p. 101. lin. 15. edit. Amſtelod.) Qualia ſunt *orationis dominicæ ſacramenta*, quam multa, quam magna, breuiter in ſermone collecta; ſed in virtute ſpiritualiter copioſa, vt nihil omnino prætermiſſum ſit, quod non in precibus atque orationibus noſtris, cæleſtis doctrinæ comprehendatur?

(*k*) Iſidor. origin. lib. VI. c. XIX.

(*l*) Innocent. epiſt. I. ad Decent. c. V. (tom. II. concil. p. 1247.)

(*m*) Fulbert. epiſt. I. bibliothec. patr. tom. III. p. 434. Par. MDCLIV. (tom. XVIII. p. 3. f. edit. Lugdun. MDCLXXVII.)

(*n*) Fulbert. ibid. p. 436. (p. 4. c.)

quando ait : *Requiruntur ſane in baptiſmatis ſacramentis aqua propter ſepulturam, ſpiritus ſanctus propter vitam æternam.* Nihil enim poteſt eſſe planius, quam quod immerſio & chriſma non ſint proprie duo baptiſmi ſacramenta, ſed duo tantum eius ritus: perinde ac panis & vinum non ſunt duo ſacramenta euchariſtiæ, ſed duæ ſolum diuerſæ eiusdem communionis partes. Facile eſſet, multo plures iſtiusmodi locutiones ex aliis auctoribus proferre in medium, quarum permultas a DALLAEO [o] collectas lector inuenire poteſt; nos tantum verba HAIMONIS, epiſcopi *Halberſtadienſis*, ſubiungemus, vbi confirmationem diſerte baptiſmi cærimoniam facit, quæ ei ſemper adiuncta ſit, eodemque ſimul tempore cum ea, tamquam conſummans actus & perfectio eius, adminiſtretur [p]. *Donum ſpiritus ſancti*, inquit, *datur in baptiſmate per impoſitionem manus epiſcoporum.* Et alibi: *Per impoſitionem manuum pleniſſime creditur accipi donum ſpiritus ſancti, quod poſt baptiſmum ad confirmationem veritatis in eccleſia a pontificibus fieri ſolet.* Vt adeo, quando veteres confirmationem ſacramentum appellant, eam ſemper partem ſeu cærimoniam ſacramenti baptiſmatis intelligere iudicandi ſint. Quo ſenſu res multas alias ſacramenta vocitant, quæ partes ſolum ſiue cærimoniæ eorum ſunt. Ita exorciſmus & ſignum crucis eo ſenſu ſacramenta ſunt, vti confirmatio.

§. V.

Nec tum quidem, quando a baptiſmo fuit ſeparata, vt in cauſſa hæreticorum, qui extra eccleſiam fuerant baptizati.

DIXERIS vero, confirmationem, manuum impoſitionem & vnctionem hominibus frequentiſſime multis poſt baptiſmum annis datam eſſe, exempli gratia, hæreticis & ſchiſmaticis, qui in infantia ſua extra eccleſiam baptizati, & poſtea ad eccleſiam redeuntes per manus impoſitionem recepti fuerint. Sed reſpondeo, quod impoſitio manuum, quam hoc in caſu ſeparatim a baptiſmo dedit eccleſia, euitari non potuerit, quia eccleſia eam dandi nullam ante occaſionem habuit. Proinde nullum argumentum captandum ex eo eſt, quod cogente tali neceſſitate facere eam oportuit, quum id duntaxat per ordi-

(o) Dallæ. de confirm. lib. I. c. VIII. p. 110. It. lib. III. c. XIII. p. 386.
(p) Haimo in Hebr. XIII. extr. & ibid. c. VI. 2. cit. a Dallæo l. c. p. 387.

nariæ

nariæ eius regulæ exceptionem factum ſit. Ita eſt, eccleſia omnibus hæreticis ad eccleſiam reuerſis manuum impoſitionem tribuebat: Et hoc, vt in alia quadam diſſertatione [q] pluribus demonſtraui, ad ea ſpectabat ſupplenda, quæ in externa forma baptiſmi defuerant, quæ gratiam ſpiritus eis conferre non poterat, quoad in hæreſi vel ſchiſmate perſeuerabant. Heic quoque obſeruaui, quod hæretici quidam vnctionem & impoſitionem manuum non minus quam ipſum baptiſmum, retinuerint, eamque vna cum baptiſmo infantibus contulerint. Quæ *Donatiſtarum* erat, & forte aliorum quorumdam, conſuetudo. Interim eccleſia, licet nec externam baptiſmi formam, nec ſemper vnctionem chriſmatis repeteret; ſpeciatim in partibus occidentalibus, vbi AVGVSTINVS, OPTATVS, & ALCIMVS AVITVS viuebant; ſemper tamen nouam manuum impoſitionem & preces, ad impetrandam ſpiritus ſancti deſcenſionem ſuper illos, adhibebat. Quo ipſo licet ſeparata quædam a baptiſmo daretur confirmatio, tamen in extraordinariis tantum caſibus hoc fiebat, vbi eccleſia aliter agere non poterat. In aliis caſibus haſce duas cærimonias, tam in infantibus quam adultis ſemper coniungebat, quemadmodum adlegata in hoc capite teſtimonia candido cuiuis lectori abunde & ſine vlla dubitatione demonſtrare exiſtimo.

§. VI.

Non maior neceſſitas dandi hodie infantibus confirmationem quam eucharistiam, ad exemplum priſcæ eccleſiæ.

AT ENIM VERO oppoſuerit quiſpiam, quod ſi res ita ſit, tum omnes eccleſiæ hodiernæ, tam proteſtantes, quam pontificiæ, ab eccleſiæ antiquæ praxi in hoc diſcrepent, vt hodie numquam infantibus confirmationem adminiſtrent; ſed ſolis adultis, qui ſtipulationem ſuam baptiſmalem per ſe ipſi confirmare poſſint. Et hæc differentia facile admittitur, quod ad praxin. Verum quando quæſtio eſt de iure, quæ ſit magis congrua & conueniens praxis? Et, numne in qualibet circumſtantia ad veteris eccleſiæ praxin nos conformare debeamus? Ego quidem eccleſiam quamcunque omnium optime hac in cauſſa iudicare poſſe credo, quid ad filiorum ſuorum ædificationem

(q) Scholaſt. *Hiſt. of Lay-Baptiſm*, chap. I. n. XXI.

quam maxime faciat. Et quemadmodum hodie nulla eccleſia infantibus euchariſtiam dare ſe debere exiſtimat, ideo, quod eccleſia antiqua per octo ſæcula id fecerit: ita nec vlla eccleſia infantibus confirmationem tribuere ſe oportere ex eodem exemplo iudicat; quamtumuis viri quidam eruditi, vti BEDELIVS [r] inter proteſtantes pro communione infantibus danda, & MATTHAEVS GALENVS [s] ex pontificiis pro confirmatione illis impertienda contenderunt. Dum alii conſuetudinem, quæ hodie obtinet, plus ædificationis habere, nec ſatis idonea argumenta dari exiſtimant, quibus eccleſia ad mutandam eam induci poſſit.

LIBRI DVODECIMI

CAPVT SECVNDVM

DE MINISTRO CONFIRMATIONIS.

§. I.

Chriſmatis conſecratio ſoli epiſcoporum officio per canones reſeruata.

PROXIME poſt perſonas, quibus confirmatio danda erat, de miniſtro eius agendum eſt & diſpiciendum, per quem ea adminiſtrari ſolita ſit. Vbi diuerſas partes & cærimonias confirmationis, & caſus ordinarios atque extraordinarios, nec non praxin & conſuetudinem diuerſarum eccleſiarum ab aliarum eccleſiarum conſuetudine diuerſam diſtinguere neceſſe erit. Neque enim in his omnibus vna eademque regula ſemper fuit obſeruata. Confirmatio diuerſis abſoluebatur ritibus, vti capite proxime ſequenti videbimus. Erat primum chriſmatis conſecratio, quæ epiſcopi ſemper erat actio; deinde ipſa vnctio ſiue illius vſus, cum conſignatione ſeu ſigno crucis in fronte, vel aliis corporis partibus; tum impoſitio manuum cum precibus. Erant quoque caſus ordinarii, ſi epiſcopus in baptiſmo adeſſet, & caſus extraordinarii, ſi abeſſet, & baptizatus in diſcrimine vitæ verſaretur. Erant quoque diuerſæ conſuetudines pro diuerſarum eccleſiarum regulis; & pro harum rerum diſtinctione ad

(r) Vid. *Biſhop* Uſher's *Letters*, ep. 163. p. 442.

(s) Galen. catech. ap. Dallæum de confirmat. lib. I. p. 21. citat. ſupr. cap. I. §. II. litt (u) pag. 349.

hanc

hanc generalem quæſtionem oportet reſponderi. Chriſmatis conſecratio epiſcopo generatim in omnibus eccleſiis reſeruata erat, adeoque vſus eius ab auctoritate ipſius in quibuscumque caſibus deriuabatur. Concilium ſecundum *Carthaginenſe* [*a*] a presbyteris eam fieri vetat, & ad præteritum aliquod concilium, in quo ſimilis prohibitio facta ſit, remittit. Concilium *Carthaginenſe* tertium presbyteris virginem conſulto epiſcopo conſecrare, chriſma vero numquam [*b*] conficere permittit. Concilium *Carthaginenſe* quartum [*c*] presbyteros, qui per diœceſes eccleſias regunt, quotannis ante dies feſtos paſchatis ab epiſcopo ſuo chriſma petere iubet. In quibusdam eccleſiis *Hiſpaniæ* nonnulli presbyteri illud conficere ſibi ſumebant, vnde concilium *Toletanum* [*d*] primum nouum decretum ad reprimendam hanc audaciam faciebat, omnibus præter epiſcopum ex iſto tempore chriſma conficere interdicens, presbyteriſque mandans, vt ante diem paſchæ more alias vſitato, per miſſos ad epiſcopum diaconos aut ſubdiaconos, confectum ab eo chriſma peterent. Similes conſtitutiones factæ ſunt in concilio primo *Vaſenſi* [*e*], concilio *Antiſſiodorenſi* [*f*], concilio *Barcino-*

(*a*) Concil. Carthagin. II. c. III. (tom. II. conc. p. 1160.) Memini præterito concillio ſuiſſe ſtatutum, vt chriſma, vel reconciliatio pœnitentium, nec non & puellarum conſecratio a presbyteris non fiat.

(*b*) Concil. Carth. III. can. XXXVI. (ibid. p. 1172.) Vt presbyter inconſulto epiſcopo virgines non conſecret, chriſma vero numquam conficiat.

(*c*) Concil. Carth. IV. c. XXXVI. (ibid. p. 1203.) Presbyteri, qui per diœceſes eccleſias regunt, non a quibuslibet epiſcopis, ſed a ſuis; nec per iuniorem clericum, ſed aut per ipſos aut per illum, qui ſacrarium tenet, ante paſchæ ſolemnitatem chriſma petant.

(*d*) Concil. Tolet. I. c. XX. (tom. II. concil. p. 1226.) Quamuis pene vbique cuſtodiatur, vt abſque epiſcopo chriſma nemo conficiat, tamen quia in aliquibus locis vel prouinciis, presbyteri dicuntur chriſma conficere, placuit, ex hac die nullum alium niſi epiſcopum chriſma conficere & per diœceſim deſtinare, ita vt de ſingulis eccleſiis ad epiſcopum ante diem paſchæ diaconi deſtinentur aut ſubdiaconi, qui confectum chriſma ab epiſcopo deſtinatum ad diem paſchæ poſſint ad tempus deferre.

(*e*) Conc. Vaſenſ. I. c. III. (tom. III. conc. p. 1457.) Per ſingula territoria presbyteri, vel miniſtri, ab epiſcopis, non prout libitum ſuerit, a vicinioribus, ſed a ſuis propriis, per annos ſingulos chriſma petant, appropinquante ſolemnitate paſchali. cetera.

(*f*) Concil. Antiſſiod. c VI. (tom. V. concil. p. 958.) Vt a media quadrageſima presbyteri chriſma petant.

nenſi [*g*], conciliis primo & ſecundo *Bracarenſi* [*h*], & in collectione *Græcorum* canonum a MARTINO epiſcopo *Bracarenſi* [*i*] edita; item in decretis *Romanis*, factis ab INNOCENTIO [*k*], LEONE [*l*], & GELASIO [*m*], quæ hac occaſione pro amplitudine ſua recitare neceſſe non habeo. Atque ita epiſcopi auctoritas ſarta tecta ſeruata eſt, in ipſis etiam caſibus, in quibus presbyteris cum ſancta vnctione negotium aliquod habere permiſſum fuit.

§. II.

Vſus chriſmatis inter epiſcopos & presbyteros diuiſus.

IAM vero hæc vnctio ſiue conſignatio in multis eccleſiis (ſpeciatim in eccleſia *Romana*) duplicis erat generis, conſignatio frontis & conſignatio reliquarum corporis partium. Et prior quidem in iſtis eccleſiis, in quibus hæc diſtinctio locum habebat, generatim epiſcopo reſeruata erat, cum manuum impoſitione adminiſtranda; poſterior vero a presbyteris quoque dabatur. Non omnes eccleſiæ hanc duplicem vnctionem admittebant; quæ vero eam admittebant, presbyteris alteram

(*g*) Conc. Barcinon. c. II. (ibid. p. 1605.) Simili ſtatutum conditione eſt, vt quum chriſma presbyteris diœceſanis pro neophytis confirmandis datur, nihil pro liquoris pretio accipiatur.

(*h*) Concil. Bracar. I. can. XXXVII. (in edit. Labb. conc. II. c. XIX. tom. V. p. 841.) Placuit, ſi quis presbyter poſt hoc interdictum auſus fuerit chriſma benedicere, aut eccleſiam aut altarium conſecrare, a ſuo officio deponatur. Concil. Bracar. II. (al. III. ibid. p. 897.) can. IV. Placuit, vt modicum balſami, quod benedictum pro baptiſmi ſacramento per eccleſias datur &c.

(*i*) Martin. Bracar. collect. can. cap. LI. (ap. Inſtell. in append. tom. I. biblioth. iuris canon. vet. fol. XXV.) Omni tempore epiſcopo liceat chriſma conficere & per ſuas diœceſes deſtinare; ita vt ad dirigendum chriſma diaconus, aut ſubdiaconus, ante diem paſchæ, de ſingulis eccleſiis ad epiſcopum deſtinetur.

(*k*) Innoc. epiſt. I. ad Decent. c. III. (tom. II. concil. p. 1246.) Presbyteris, - - chriſmate baptizatos vngere licet, ſed quod ab epiſcopo fuerit conſecratum.

(*l*) Leo epiſt. LXXXVIII. ad Gallos (tom. III. concil. p. 1395. d.) Nec erigere eis (presbyteris ac diaconis) altaria, nec eccleſias, vel altaria conſecrare licet, nec per impoſitiones manuum fidelibus baptizandis, vel conuerſis ex hæreſi, paracletum ſpiritum ſanctum tradere, nec *chriſma conficere*, cetera.

(*m*) Gelaſ. epiſt. IX. ad epiſcopos Lucaniæ. c. VI. (tom. IV. conc. p. 1189.) Presbyteros vltra modum ſuum tendere prohibemus: nec epiſcopali faſtigio debita ſibimet audacter adſumere: non *conficiendi chriſmatis*, non conſignationis pontificalis adhibendæ ſibimet arripere facultatem.

admi-

Digitized by Google

adminiſtrandi dabant auctoritatem, alteram vero tribuere eis interdicebant. Duplex illa chriſmatio ſeu vnctio ab INNOCENTIO pontifice primum introducta eſt, atque ita ipſe hoc officium inter epiſcopos & presbyteros diuiſit. *Presbyteris*, inquit [n], *qui ſeu extra epiſcopum, ſeu præſente epiſcopo, baptizant, chriſmate baptizatos vngere licet, ſed quod ab epiſcopo fuerit conſecratum; non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quod ſolis debetur epiſcopis, quum tradant ſpiritum ſanctum paracletum.* Atque ita in decretis GELASII [o] eſt & GREGORII [p] ſucceſſoris eius in ſede *Romana.* Verum hæc duplex chriſmatio in *Gallia* non fuit recepta, neque in vlla alia ex occidentalibus eccleſiis. In *Gallia* presbyterorum id erat officium, ſola manuum impoſitione epiſcopo reſeruata. Hoc ex concilii *Arauſicani* [q] quodam canone manifeſtum eſt, qui *Nullus miniſtrorum*, inquit, *qui baptizandi recipit officium, ſine chriſmate vſquam debet progredi, quia inter nos placuit ſemel in baptiſmate chriſmari. De eo autem, qui in baptiſmate, quacumque neceſſitate faciente, non chriſmatus fuerit, in confirmatione ſacerdos commonebitur. Nam inter nos chriſmatis ipſius non niſi vna benedictio eſt.* Hic canon adlegatur & repetitur in concilio ſecundo *Arelatenſi* [r], & VALESIVS [s] eis addit inſcriptionem ex GRVTERO, quæ rem eamdem confirmat, quod nimirum epiſcopus non adminiſtrarit chriſma, niſi id ab presbyteris eſſet omiſſum. In eccleſiis orientalibus vnam ſolam habebant vn-

(n) Innoc. epiſt. I. ad Decent. c. III. (tom. II. concil. p. 1246.)

(o) Gelaſ. ep. IX. c. VI. Vid. ſub litt. (m).

(p) Gregor. ep. IX. lib. III.

(q) Concil. Arauſic. I. can. II. (tom. III. concil. p. 1447.)

(r) Concil. Arelat. II. c. XXVII. (tom. IV. concil. p. 1014.) Nullum miniſtrum, qui baptizandi recepit officia, ſine chriſmate vnquam debere progredi: quia inter nos, iuxta ſynodi conſtitutionem, placuit ſemel chriſmari.

(s) Valeſ. not. in Euſeb. lib. VI. c. XLIII. p. 131. (m. p. 120.) Hæc baptizatorum conſignatio, interdum fiebat cum chriſmate: quoties ſcilicet aliquis vrgente morbi neceſſitate baptizatus fuerat a minoribus clericis, nec chriſmatus. Tunc enim epiſcopus, qui baptiſmi ſolemnia poſtmodum ſupplebat, chriſmare ſimul & manus imponere neceſſe habebat, qui vero perfectum baptiſma acceperunt, iis manus tantum imponebatur ab epiſcopo ſine chriſmatione, vt docet canon Arauſicanus. Quo pertinet vetus epigramma apud Gruterum p. 1177. de Marea:

Tuque ſacerdotes docuiſti, chriſmate ſancto
Tangere bis nullum iudice poſſe Deo.

ctionem

ctionem poſt baptiſmum, eamque ab epiſcopo tributam, ſpecialioribus & extraordinariis caſibus exceptis. *Conſtitutionum apoſtolicarum* auctor epiſcopi officium [*t*] facit, vt baptizatos ſancto chriſmate vngat. Et hoc chriſma confirmationem eſſe dicit confeſſionis in baptiſmo factæ [*u*]. Idem dicit perſonatus DIONYSIVS [*x*], quod, poſteaquam presbyteri hominem baptizarint, illum ad pontificem ducant, qui diuinitus ſacrato oleo virum conſignet, & ſacræ euchariſtiæ participem declaret. Iam hæc vnctio epiſcopalis non tantum in fronte, vti in eccleſia *Romana* vſitatum erat, ſed in reliquis etiam corporis partibus vniuerſis perficiebatur. Id quod ex CYRILLI epiſcopi *Hieroſolymitani* [*y*] ſermone ad recens baptizatos apparet, quando ait: *Primum quidem fronti illinitur chriſma, vt eum abſtergat a nobis pudorem, quem primus homo transgreſſor perpetuo circumferebat: ſimulque efficiat, vt poſſitis vultu non velato gloriam domini intueri. Deinde vero aures vnguntur, vt ad audiendum diuina myſteria aures accipiatis. De quibus dicebat Ieſaias: Et addidit mihi dominus aures ad audiendum. Et dominus in euangelio: Qui habet aures ad audiendum, audiat. Poſtea nares, vt diuinum recipientes vnguentum dicatis: Chriſti gratus odor eſt Deo, in his qui ſaluantur. Tum vero & pectus inungitur: vt induti thoracem iuſtitiæ, fortiter aduerſus inſultus diaboli conſiſtatis.* Ita quoque omnes hæretici, [z] qui in eccleſiam ſine baptiſmi iteratione recipiendi erant, vtpote iuſta forma ante hac baptizati, re-

(*t*) Conſtit. apoſt. lib. III. c. XVI. *μετὰ τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος χριέτω τοὺς βαπτισθέντας τῷ μύρῳ*

(*u*) Ibid. c. XVII. *τὸ μύρον βεβαίωσις τῆς ὁμολογίας.* Ibid. lib. VII. c. XLIII. *βαπτίσας αὐτὸν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, χρισάτω μύρῳ.*

(*x*) Dionyſ. hierarch. eccleſ. c. II. p. 254. *ἐπὶ τὸν ἱεράρχην αὖθις ἀπάγουσιν· ὁ δὲ τῷ θεουργικωτάτῳ μύρῳ τὸν ἄνδρα σφραγισάμενος, μέτοχον ἀποφαίνει λοιπὸν τῆς ἱεροτελεστικωτάτης εὐχαριστίας.*

(*y*) Cyrill. catech. myſtag. III. n. III. *πρῶτον ἐχρίεσθε ἐπὶ τὸ μέτωπον, ἵνα ἀπαλλαγῆτε τῆς αἰσχύνης, ἣν ὁ πρῶτος παραβάτης ἄνθρωπος πανταχοῦ περιέφερε, καὶ ἵνα ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κατοπτρίζησθε· εἶτα, ἐπὶ τὰ ὦτα, ἵνα προσλάβητε τὰ ἀκουστικὰ τῶν θείων μυστηρίων ὦτα, περὶ ὧν Ησαΐας ἔλεγε, καὶ προσέθηκέ μοι κύριος ὠτίον τοῦ ἀκούειν· ὁ Ἰησοῦς ἐν εὐαγγελίοις, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω· εἶτα, ἐπὶ τὴν ὄσφρησιν, ὅπως τοῦ θείου ἀντιλαμβανόμενοι μύρου, λέγητε, Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις· μετὰ ταῦτα ἐπὶ τὰ στήθη, ἵνα ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, στῆτε πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου.*

(*z*) Concil. Conſtant. I. c. VII. (tom. II. conc. p. 951. a. b.) *Τοὺς προστιθεμένους τῇ*

cipi

Digitized by Google

cipi iubentur, ſignati ſiue vncti primum ſancto chriſmate & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures, cum hac verborum formula: *Signaculum doni ſpiritus ſancti.* Etſi autem vniuerſa hæc cærimonia vnctionis in eccleſia orientali communiter ab epiſcopo tantum peragebatur, nec (vt in *Romana*) inter epiſcopum eiusque presbyteros diuidebatur; tamen in ſpecialibus quibusdam caſibus in eccleſiis particularibus hoc officium ad presbyteros deuoluebatur. Nam *Alexandriæ*, ſi epiſcopus non erat præſens, presbyteri hanc conſignationem eodem tempore, quo baptizabant, adminiſtrabant. Quo modo verba auctoris ſub nomine AMBROSII [a] intelligenda eſſe exiſtimo, quando *Apud Aegyptios*, inquit, *presbyteri conſignant, ſi præſens non ſit epiſcopus.* Et hoc ipſum alius auctor ſub nomine AVGVSTINI [b] conſecrare vocat, *In Alexandria*, inquiens, *& per totam Aegyptum, ſi deſit epiſcopus, conſecrat presbyter.* Quod quidem a viris quibusdam eruditis pro conſecratione accipitur euchariſtiæ. Verum hoc non ſingulare quidpiam, ſed ſingulis presbyteris omnium eccleſiarum per vniuerſum mundum commune erat, vt abſente epiſcopo euchariſtiam conſecrarent, neque adeo id tamquam peculiarem conſuetudinem in *Aegypto* notari neceſſe erat. Vnde potius conſecrationem quamdam intelligi iudico, quam presbyteris in multis aliis eccleſiis abſente epiſcopo perficere non licuerit, qualis erat conſecratio ſiue conſignatio baptizatorum chriſmate confirmationis, quam presbyter aliquis in eccleſiis *Romanis* peragere haud poterat. In quibusdam autem eccleſiis orientalibus licitum hoc erat. Nam *conſtitutionum apoſtolicarum* auctor loquens de baptiſmi celebratione, epiſcopis ac presbyteris ordinem, quo fieri debeat, præſcribit. *Epiſcope*, inquit, *aut presbyter, vnges prius baptizandum oleo ſancto, deinde baptizabis a-*

ὀρθοδοξίᾳ καὶ τῇ μερίδι τῶν σωζομένων ἀπὸ αἱρετικῶν, δεχόμεθα - - σφραγιζομένους ἤτοι χριομένους πρῶτον τῷ ἁγίῳ μύρῳ τό, τε μέτωπον, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τὰς ῥῖνας, καὶ τὸ στόμα, καὶ τὰ ὦτα· καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς λέγομεν· Σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. Eos qui rectæ fidei adiiciuntur & parti eorum, qui ex hæreticis ſeruantur, recipimus - - ſignatos, ſine vnctos primum ſancto chriſmate, & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures. Et eos ſignantes dicimus: Signaculum doni ſpiritus ſancti.

(a) Ambroſ. in Epheſ. IV, 11.

(b) Auguſt. quæſt. in vet. & nou. teſtam. quæſt. CI.

qua, & tandem ſignabis [c] *vnguento.* Vbi non tantum vnctionem, quæ baptiſmum anteceſſit, ſed eam quoque, quæ illum conſequuta eſt, quæ erat vnctio confirmationis, presbytero æque ac epiſcopo demandari videmus: quod ad minimum de iſtius adminiſtratione abſente epiſcopo intelligendum eſt; vel hoc præſente, ſi illi hoc negotium ſpecialiter eſſet datum. Vt adeo, quod ad hanc primam confirmationis cærimoniam, vnctionem chriſmatis, attinet, praxis diuerſarum eccleſiarum in ea valde variarit. Non nullæ eccleſiæ, vt *Romana*, hoc officium inter epiſcopos & presbyteros partiebantur: aliæ, vt *Gallicana*, illud vniuerſum presbyteris committebant, epiſcopo ſolam vnguenti conſecrationem & manuum impoſitionem in confirmatione reſeruantes: aliæ, vti *Orientales*, non tantum chriſmatis conſecrationem, ſed eius etiam vſum epiſcopo, ſi ipſe præſens eſſet, & in omnibus caſibus ordinariis reſeruabant; ipſo ſolum abſente vel in iſtiusmodi caſibus extraordinariis presbyteris iſtam cærimoniam peragere permittentes.

§. III.

Altera cærimonia imponendi manus epiſcoporum officio ſtrictim reſeruata.

QVOD ad alteram cærimoniam impoſitionis manuum in confirmatione attinet, eam officio epiſcoporum ſtrictius reſeruatam deprehendimus; non tamen ita abſolute & in ſolidum, quin canones presbyteris auctoritatem impertierint, eam certis in caſibus, cum obſequii epiſcopo ſuo debiti teſtificatione, peragendi. CYPRIANVM [d] de hoc tamquam ordinario epiſcopi ſiue præpoſiti eccleſiæ officio loqui certum eſt. Mentionem enim faciens impoſitionis manuum, quam baptizatis a *Philippo Petrus* & *Ioannes* apoſtoli contulerant Act. VIII, 14. ait: *Quod nunc quoque apud nos geritur, vt, qui in eccleſia baptizantur, præpoſitis eccleſiæ offerantur, & per noſtram orationem ac manus impoſitionem ſpiritum ſanctum conſequantur, & ſignaculo domini conſummentur.* Si-

(c) Conſtit. lib. VII. c. XXII. ὦ ἐπίσκοπε ἢ πρεσβύτερε, -- πρῶτον χρίσεις ἐλαίῳ ἁγίῳ, ἔπειτα βαπτίσεις ὕδατι, καὶ τελευταῖον σφραγίσεις μύρῳ.

(d) Cyprian. epiſt. LXXIII. ad Iubaian. p. 202. (p. 308. edit. Amſtelod. MDCC.)

mili-

militer FIRMILIANVS [e] epiſcopus *Cæſareæ* in *Cappadocia*, qui eodem tempore, quo *Cyprianus*, vixit, epiſcopos ordinarios huius officii miniſtros facit, quando comparationem inſtituit inter *Paulum* manus imponentem illis, qui *Epheſi* baptizati erant Act. XIX. & epiſcopos, manus imponentes eis, qui ab hæreſi vel ſchiſmate ad eccleſiæ catholicæ vnitatem veniebant. Ita quoque auctor anonymus [f], qui de baptiſmo ſcripſit hæreticorum, ad calcem operum CYPRIANI, manus impoſitionem epiſcoporum officio adſignat, ad imitationem apoſtolorum, manus imponentium illis, qui a *Philippo* diacono Act. VIII, 14. erant baptizati. Et alio loco [g], ſi epiſcopi præſentes ſint, eos vna cum baptiſmo manus impoſitionem dare; ſi quis vero ab inferiore clero per neceſſitatem baptizatus ſit, ab epiſcopis hoc poſtmodum ſuppleri debere, aut a domino ſupplendum reſervari, dicit. Concilium *Illiberritanum* non multo poſt duos canones hanc in rem condidit. Horum alter ita habet [h]: *Peregre navigantes, aut ſi eccleſia in proximo non fuerit, poſſe fidelem, qui lauacrum ſuum integrum habet, nec ſit bigamus, baptizare in neceſſitate infirmitatis poſitum catechumenum: Ita, vt ſi ſuperuixerit, ad epiſcopum eum perducat, vt per manus impoſitionem perficere poſſit.* Alter canon ſic præcipit: *Si quis diaconus regens plebem [i] ſine epiſcopo vel presbytero aliquos baptizauerit, epiſcopus eos per benedictionem perficere debebit.*

(e) Firmil. epiſt. LXXV. ap. Cyprian. p. 221. (p. 322. edit. Amſtel.) Niſi ſi his epiſcopis, de quibus nunc, minor fuit Paulus; vt hi quidem poſſint per ſolam manus impoſitionem venientibus hæreticis dare ſpiritum ſanctum; Paulus autem idoneus non fuerit, qui ab Ioanne baptizatis ſpiritum ſanctum per manus impoſitionem daret, niſi eos prius etiam eccleſiæ baptiſmo baptizaſſet.

(f) Anonym. de bapt. hæretic. ap. Cypr. p. 23. in appendice (p. 21. b. cit. edit.) per manus impoſitionem epiſcopi datur vnicuique credenti ſpiritus ſanctus, ſicut apoſtoli circa Samaritanos poſt Philippi baptiſma manum ei imponendo fecerint.

(g) Id. p. 26. (p. 24. b.) Et ideo quum ſalus noſtra in baptiſmate ſpiritus, quod plerumque cum baptiſmate aquæ coniunctum, ſit conſtituta, ſi quidem per nos baptiſma tradetur, integre & ſolemniter & per omnia, quæ ſcripta ſunt, adſignetur, atque ſine vlla vllius rei ſeparatione tradatur: Aut ſi a minore clero per neceſſitatem traditum fuerit, euentum exſpectemus, vt aut suppleatur a nobis, aut a domino ſupplendum reſeruetur.

(h) Concil. Illiberrit. can. XXXVIII. (tom. I. concil. p. 974.)

(i) Ibid. can. LXXVII.

Quod ſi autem de ſaeculo receſſerint, ſub fide, qua quis crediderit, poterit eſſe iuſtus. Iam antea HIERONYMVM [*k*] audiuimus hac de re, tamquam de vniuerſali eccleſiæ conſuetudine, loquentem, vt ad eos, qui longe in minoribus vrbibus per presbyteros & diaconos baptizati ſint, epiſcopi ad inuocationem ſancti ſpiritus manum impoſituri excurrerint. Quorum nonnulli ante dormierint, quam ab epiſcopis inuiſerentur. Quod indicat non tantum, quod hoc ordinarium epiſcopi officium fuerit, ſed etiam, quod presbyteri & diaconi impoſitionem manus in ipſis eiusmodi neceſſitatis caſibus haud adminiſtrauerint; alioquin illi, quibus illa deerat, ſine ea non obiiſſent. Hæc manifeſto erat eccleſiæ *Romanæ* conſuetudo, in qua licet officium vnctionis ex parte presbyteris eſſet commiſſum, conſignatio tamen in fronte cum impoſitione manuum epiſcopo, tamquam peculiare eius officium in confirmatione, erat reſeruata: quemadmodum ex INNOCENTII [*l*], GELASII [*m*] & GREGORII MAGNI [*n*] pontificum epiſtolis, quas antecedente §. iam adlegauimus, videre eſt. Quibus teſtimonium addere poſſumus CORNELII, qui ante iſtos omnes tempore CYPRIANI vixit, vti ab EVSEBIO memoriæ proditum eſt. Hic de *Nouatiano* loquens [*o*], qui baptiſmum clinicorum tantum acceperat lecto adfixus, dicit, quod quum ex morbo conualuiſſet, numquam ea receperit, quæ per leges eccleſiæ recipere eum oportuiſſet, nimirum conſignationem per manus impoſitionem epiſcoporum, cetera. Præterea omnia iſta teſtimonia, quæ hæreticos, ad eccleſiam redeuntes, manus impoſitionem ad conſequendum donum ſpiritus ſancti, ab epiſcopo ſuſcipere debuiſſe, docent, itidem hanc conſuetudinem comprobant. Quam in rem decreta habemus LEONIS [*p*] & SIRICII [*q*], quorum hic ſpecia-

(*k*) Hieronym. dial. contr. Lucifer. c. IV. Vid. cap. I. §. I. litt. (a) pag. 344. 345

(*l*) Innocent. epiſt. I. ad Decent. c. III. vid. §. II. litt. (k) pag. 558.

(*m*) Gelaſ. epiſt. IX. ad epiſcop. Lucan. c. VI. vid. §. II. litt. (m) ibid.

(*n*) Gregor. lib. III. epiſt. IX. ibid. litt. (p) pag. 559.

(*o*) Euſeb. lib. VI. c. XLIII. οὐδὲ τῶν λοιπῶν ἔτυχε, διαφυγὼν τὴν νόσον, ὧν χρὴ μεταλαμβάνειν κατὰ τὸν τῆς ἐκκλησίας κανόνα, τοῦ τε σφραγισθῆναι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου.

(*p*) Leo epiſt. XXXVII. ad Leonem Rauen. c. II. Si ab hæreticis baptizatum quempiam fuiſſe conſtiterit, - - hoc tantum quod ibi defuit, conferatur, vt per epiſcopalem manus impoſitionem virtutem ſancti ſpiritus conſequatur.

(*q*) Siric. ep. I. ad Himer. c. I. Arianos nos cum Nouatianis - per inuocationem

tim obſeruat, fuiſſe hanc vniuerſalem orientalis & occidentalis iuxta ac *Romanæ* eccleſiæ in recipiendis illis, qui in hæreſi vel ſchiſmate baptizati eſſent, conſuetudinem. Et quod ad homines quoscumque in eccleſia baptizatos attinet, AVGVSTINVS idem quoque teſtatur, qui proprie loquendo nec apoſtolorum quemdam, nec vllum alium, ſed ſolum *CHRISTVM* tamquam Deum, ſpiritum ſanctum dediſſe, adfirmat. *Neque enim* [r], inquit, *aliquis diſcipulorum eius* (Chriſti) *dedit, ſpiritum ſanctum. Orabant quippe, vt veniret in eos, quibus manum imponebant, non ipſi eum dabant. Quem morem in ſuis præpoſitis etiam nunc ſeruat eccleſia.* Similem in modum AMBROSIVS [s] loquitur: *Sequitur ſpirituale ſignaculum -- quia poſt fontem ſupereſt, vt perfectio fiat, quando ad inuocationem ſacerdotis* (hoc eſt, epiſcopi, ſecundum eius loquendi modum) *ſpiritus ſanctus infunditur.* Ex quibus teſtimoniis omnibus ſole meridiano clarius eſt, quod epiſcopus in omnibus caſibus ordinariis vnus ſolus huius partis confirmationis, quæ impoſitione manuum & precibus, ad impetrandum ſpiritus ſancti donum, abſoluebatur, legitimus miniſter conſtitutus fuerit.

§. IV.

In quibusdam tamen ſpecialibus caſibus presbyteri, accepto mandato, eam adminiſtrare poterant. Primo *quidem, ſi epiſcopi a presbyteris ſuis poſtularent, vti hoc illis facerent, qui in eccleſia eſſent baptizati.*

ERANT tamen ſpeciales quidam & extraordinarii caſus, in quibus aliquæ eccleſiæ, ſi non omnes, presbyteris per canones veniam dabant, vt hanc quoque confirmationis partem adminiſtrarent. Verbi gratia, ſi epiſcopi vel præſentes, vel abſentes presbytero cuidam negotium darent, vt id facerent. Hoc ipſum non erat iniectio manus in auctoritatem epiſcopi, nec priuilegiorum & poteſtatis eius diminutio, quia, quod hoc modo fiebat, ſaluo obſequio illi debito & ex ipſius mandato fiebat. Hanc veniam nonnumquam presbyteris, ipſo epiſcopo præſente, datam legimus; quemadmodum ex canone iſto

ſolam ſeptiformis ſpiritus, epiſcopalis manus impoſitione catholicorum conuentui ſociamus. Quod etiam totus Oriens Occidensque cuſtodit.

(r) Aug. de trinit. lib. XV. c. XXVI.

(s) Ambroſ. de ſacram. lib. III. c. II.

apud MARTINVM epiſcopum *Bracarenſem* in collectione canonum eccleſiæ *Græca* patet [*t*]. *Presbyter, præſente epiſcopo, non ſignat infantes, niſi forte ab epiſcopo fuerit illi præceptum.* Heic tria clare indicantur: 1) Quod hæc conſignatio, ſiue impoſitio manus, cum ſigno crucis & precibus ordinarium ſolius epiſcopi officium fuerit. 2.) Quod hic presbyteris ſpeciatim hoc officum eis delegando auctoritatem id, ſe etiam præſente, faciendi impertire potuerit. 3) Quod ipſo abſente, ex generali quadam conſtitutione id potius faciendi habuerint poteſtatem, quam vt infantes vel alios quoscumque baptizatos ſine confirmatione mori ſinerent. Quod cum eo optime concordat, quod §. vltimo de conſuetudine, *Alexandriæ* & in *Aegypto* obtinente, diximus, licet in eccleſiis occidentalibus ſecus id eſſet, vti ex iis conſtat, quæ ex INNOCENTIO [*u*] & HIERONYMO [*w*] iam adlegauimus, qui presbyteris, nec præſente nec abſente epiſcopo, id facere licitum fuiſſe dicunt, adeo, vt multos ſine confirmatione ſiue impoſitione manuum mori oportuerit, quia epiſcopus ad hanc eis dandam non ſatis cito aduolarit.

§. V.

Secundo, *Presbyteri energumenis dare eam poterant.*

SED VERO in occidentalibus etiam eccleſiis ſpeciales quidam caſus erant, in quibus hæc conſignatio a presbyteris peragi permittebatur. Quin immo in vno caſu a diaconis etiam. Iſtiusmodi decretum de energumenis, ſeu hominibus ab immundis ſpiritibus poſt baptiſmum agitatis, INNOCENTIVS pontifex in eadem epiſtola ad *Decentium*, in qua presbyteros a conſignatione in omnibus caſibus ordinariis excludit, facit, quod mandante epiſcopo presbyter aliquis vel diaconus eos conſignare poſſit. *De his baptizatis*, inquit, [*x*], *qui poſtea a dæmonio, aut vitio aliquo, aut peccato interueniente, arripiuntur, quæſiuit dilectio tua, ſi a presbytero vel diacono poſſint aut debeant conſignari: Quod hoc, niſi epiſcopus conceſſerit, non licet; Nam eis manus imponenda non eſt, niſi epiſcopus auctoritatem dederit id faciendi. Vt autem fiat, epiſcopi eſt imperare, vt manus eis vel a presbytero, vel a ceteris clericis imponatur. Nam*

(*t*) Martin. Bracar. collect. canon. c. LII.
(*u*) Innocent. epiſt. I. ad Decent. c. III. vid. ſupr. litt. (l) & §. II. litt. (k) p. 358.
(*w*) Hieron. contr. Lucifer. c. IV. vid. litt. (k) et c. I. §. I. litt. (a) p. 344. 345.
(*x*) Innoc. epiſt. I. ad Decent. c. VI.

quomo-

quomodo id fieri ſine magno labore poterit, vt longe conſtitutus energumenus ad epiſcopum deducatur, quum, ſi talis caſus ei in itinere acciderit, nec perferri ad epiſcopum, nec referri ad ſua facile poſſit?

§. VI.

Tertio, *Et illis, qui in hæreſi vel ſchiſmate baptizati fuerant, ſi in vitæ eſſent diſcrimine.*

Alivs quidam caſus extraordinarius, in quo officium imponendi manus presbyteris committebatur, erat, ſi quis ab hæreticis vel ſchiſmaticis baptizatus, in regreſſu ab hæreſi vel ſchiſmate ad eccleſiam in grauem morbum incidiſſet, & periculum eſſet, ne diem ſuum obiret ante, quam ad epiſcopum adduci, vel epiſcopus ad manus ei imponendum, gratiamque ſpiritus, quam in hæreſi vel ſchiſmate habere non potuerat, conferendam accurrere poſſet. Rebus ſic ſe habentibus, ne iſtiusmodi homo ſine hoc officio decederet, presbyteris negotium datum erat, hoc ei adminiſtrandi. Hoc diſertis verbis in concilio *Arauſicano* primo [*y*] conceditur, ſic decernente: *Hæreticos in mortis diſcrimine poſitos, ſi catholici eſſe deſiderent, ſi deſit epiſcopus, a presbyteris cum chriſmate & benedictione conſignari placet.* Simile decretum in concilio *Epaunenſi* [*z*] habetur: *Presbyteros propter ſalutem animarum, quam in cunctis optamus deſperatis, & in lecto recumbentibus hæreticis, ſi conuerſionem ſubitam petant, chriſmate ſubuenire permittimus. Quod etiam omnes conuertendi, ſi ſani ſunt, ab epiſcopo nouerint expetendum.* Vbi obſeruare licet, quod chriſmatio, de qua heic ſermo eſt, non fuerit ea chriſmatio, quam presbyteri in eccleſia occidentali peragere poterant, ſed illa, quæ manuum impoſitioni iuncta, & epiſcopo peculiariter reſeruata erat, extremæ neceſſitatis caſibus exceptis, vbi presbytero eam potius adminiſtrare licebat, quam vt hæreticus conuerſus ſine illa vitam cum morte commutaret. Cuius conceſſionis ratio erat, quod hæretici, extra eccleſiam baptizati, gratiæ ſpiritus expertes eſſe credebantur, donec eam per manus impoſitionem in eccleſia catholica conſequerentur. Qua de cauſſa omnes hæretici, tam hi, apud quos in baptiſmi celebratione manus impoſitio in

(*y*) Concil. Arauſican. I. can. II.

(*z*) Concil. Epaunenſ. c. LXXXVI. Vid. pontifical. Damaſi vit. Syluestri p. 229. ap. Crab. tom. I. (tom. I. conc. Labb. p. 1405. e.) Priuilegium epiſcopis contulit, vt baptizatum conſignent.

vſu

vſu erat, quam illi, qui eam negligebant, nouam benedictionem recipiebant, ad eccleſiæ vnitatem reuerſi, quemadmodum ex AVGVSTINO [a], OPTATO [b] & ALCIMO AVITO [c] alio loco [d] demonſtravimus.

LIBRI DVODECIMI
CAPVT TERTIVM
DE MODO ADMINISTRANDI CONFIRMATIONEM, ET DE CAERIMONIIS IN CELEBRATIONE EIVS OBSERVATIS.

§. I.

Prima confirmationis cærimonia, vnctio erat chriſmatis.

CONSIDERATIS hactenus perſonis, quibus confirmatio data, & per quas data fuit, nunc proxime formam & modum adminiſtrandi eam, par eſt, ſpectemus. Vbi quatuor diſtinctæ cærimoniæ præter chriſmatis conſecrationem obſeruandæ ſunt, nimirum *vnctio*, *ſignum crucis*, *impoſitio manuum* & *precatio*. Vnctio plerumque prima erat ordine, quemadmodum ex illis TERTVLLIANI [a] verbis diſcimus: *Exinde egreſſi de lauacro perunguimur benedicta vnctione. - - Dehinc manus imponitur, per benedictionem aduocans & inuitans ſpiritum ſanctum.*

§. II.

Origo huius vnctionis.

DE prima huius vnctionis origine in eccleſia non ſatis

(a) Auguſt. de bapt. lib. III. c. XVI. Spiritus ſanctus quia in ſola catholica per manus impoſitionem dari dicitur, nimirum hoc intelligi maiores noſtri voluerunt, quod apoſtolus ait, Quoniam caritas Dei effuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis, cetera.

(b) Optat. lib. VII. p. 109. Par. MDCXXXI.

(c) Auit. epiſt. XXIV. ad Stephanum tom. IX. bibl. patr. Lugdun. MDCLXXVII. p. 574.) Quocirca Donatiſtarum nomen, ne diu in loco viuere poſſit alieno, benedictione protinus ſepelite vitali. In ipſo fomitis ſui ortu peregrinantis igniculi frigeſcat incendium. De quo ne vel famæ fumus narem Galliæ innocentis adſpergat, *manus impoſitionem perſonæ*, de qua ſcribitis, *adhibete*, interdicta nominis ipſius in poſterum, ſi ex corde conuertitur, mentione, cetera.

(d) Vid. Scholaſt. *Hiſt. of Lay. Baptiſm*, Part. I. p. 86.

(a) Tertull. de bapt. c. VII. & VIII.

conſtat,

conſtat, nec eruditorum virorum concordant ſententiæ. Qui nouiſſime ſub ficto PETRI AVRELII nomine ſcripſit, auctor famoſus in libro ſuo, qui inſcribitur *orthodoxus*, contra SIRMONDVM, operæ plurimum ſtudiique conſumſit, vt apoſtolicam praxin eſſe probaret. HABERTVS [b] autem id rationem fugere, & AVRELIVM præfracte illud contra ſummos theologorum perſuadere niti, obſeruat. Et ESTIVS communiorem ſententiam eſſe [c] dicit, apoſtolos initio ſuæ prædicationis non vſos fuiſſe chriſmate in adminiſtratione huius, (quod ille vocat) ſacramenti. Vt adeo, quod pontificii hodie materiam noui ſui ſacramenti faciunt, nullum in ſcriptura fundamentum habere noſcatur. PEARSONIVS [d] vſum eius paullo poſt apoſtolorum ætatem in eccleſiam introductum eſſe putat. BASNAGIVS [e] & DALLAEVS [f] non niſi ſæculo tertio id factum eſſe exiſtimant, vbi primum ab ORIGENE [g] & TERTVLLIANO eius facta ſit mentio. Nonnulli quidem auctorem vtroque antiquiorem adlegant, THOPHILVM videlicet *Antiochenum* [h], qui, *Ideo*, inquit, *chriſtiani appellamur, quod diuino oleo perfundimur:* Verum vnctio, de qua ille loquitur, ſpiritualis eſt & myſtica vnctio; talis, qua aër, & omnis, quæ ſub cælo eſt terra, inungi ipſi dicitur, videlicet vnctio luminis & ſpiritus diuini. Vt adeo, quum nullus ante TERTVLLIANVM auctor exſiſtat, cui hæc materialis vnctio memoretur, proba-

(b) Habert. archierat. p. 702. Quod diuinare quidam nos volunt, apoſtolos in libro Praxapoſtol. confirmaſſe cum chriſmate, id rationem fugit. Præfracte id contra ſummos theologorum perſuadere nititur Petrus Aurelius in orthodoxo contra Sirmondum.

(c) Eſtius in ſentent. lib. IV. diſtinct. VII. §. VII. Communior ſententia eſt, apoſtolos, cet. vt in textu.

(d) Pearſon. lect. in act. V. n. VI. p. 69.

(e) Baſnag. critic. in Baron. p. 76. Nullus in conſignandis fidelibus chriſmatis vſus ante tertium æræ chriſtianæ ſæculum. Atque res apparet ex Tertulliano, qui chriſma in poſterorum proſpectum primus produxit.

(f) Dall. de confirmat. lib. II. c. II. p. 116. 117. 118.

(g) Origen. in Leuit. hom. IX. p. 156. edit. Baſil. (p. 97. c. edit. Pariſ. MDCIV.) Omnes, quicumque vnguento ſacri chriſmatis delibuti ſunt, ſacerdotes effecti ſunt, ſicut & Petrus ad omnem dicit eccleſiam, *Vos genus electum & regale ſacerdotium.*

(h) Theoph. ad Autolycum lib. I. bibl. patr. græc. lat. tom. I. p. 110. καλέμεθα χριστιανοὶ, ὅτι χριόμεθα ἔλαιον Θεοῦ.

biliſſimum ſit, hanc cærimoniam ipſius ætate, ad ſpiritus ſancti vnctionem repræſentandam, primum occepiſſe.

§. III.

Forma & modus eam adminiſtrandi, vna cum illius effectibus.

QVANDO autem ſemel admiſſum fuit chriſma, vulgo vt ſymbolum, & interdum vt cauſſa inſtrumentalis magnorum effectuum prædicari cœpit. Conſecratio eius myſticam mutationem naturæ illius adferre credebatur, mutationi in aquis baptiſmi & panis ac vini in euchariſtia conuenientem, quarum aliam cum alia comparat CYRILLVS HIEROSOLYMITANVS [*i*]. Hæc vnctio erat, tamquam complementum baptiſmi, cui poteſtatem tribuebant faciendi chriſtianum quemque ſenſu quodam ſacerdotii regalis participem. Quod non ab ORIGENE tantum loco iam memorato, ſed a LEONE pontifice [*k*] etiam, HIERONYMO [*l*] aliiſque pluribus [*m*] adfirmatur. Semper

(*i*) Cyrill. catech. myſtag. III. n. III. *Ὅρα μὴ ὑπονοήσῃς ἐκεῖνο τὸ μύρον ψιλὸν εἶναι· ὥσπερ γὰρ ὁ ἄρτος τῆς εὐχαριστίας, μετὰ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὐκ ἔτι ἄρτος λιτός, ἀλλὰ σῶμα Χριστοῦ· οὕτω καὶ τὸ ἅγιον τοῦτο μύρον οὐκ ἔτι ψιλόν, οὐδ' ὡς ἂν εἴποι τις κοινὸν μετ' ἐπίκλησιν, ἀλλὰ Χριστοῦ χάρισμα, καὶ πνεύματος τοῦ ἁγίου παρουσίᾳ τῆς αὐτοῦ θεότητος ἐνεργητικὸν γινόμενον.* Quemadmodum enim panis euchariſtiæ poſt ſancti ſpiritus inuocationem non amplius eſt panis communis, ſed eſt corpus Chriſti: ſic & ſanctum hoc vnguentum, non amplius eſt vnguentum nudum, neque vt ita dicam commune, poſtquam iam conſecratum eſt: ſed eſt chariſma, quod Chriſti & ſpiritus ſancti, id eſt diuinitatis eius præſentiam efficit.

(*k*) Leo ſerm. III. de adſumtione ſua p. 3. (bibliothec. patr. tom. VII. p. 983. f. edit. Lugdun.) Omnes in Chriſto regeneratos, crucis ſignum efficit reges, ſancti vero ſpiritus *vnctio conſecrat ſacerdotes.*

(*l*) Hieron. contr. Lucifer. c. II. Deponat ſacerdotium laici, id eſt, baptiſma: & ego do veniam pœnitenti. Scriptum eſt enim, *quippe nos & ſacerdotes Deo & patri ſuo fecit.* Et iterum: *Gentem ſanctam, regale ſacerdotium, populum acquiſitum.*

(*m*) Proſp. ſent. ex Auguſtino n. CCCXLII. De chriſmate: Chriſti nomen a chriſmate eſt, id eſt, ab vnctione. Quia ideo omnis chriſtianus ſanctificatur, vt intelligat, ſe non ſolum ſacerdotalis & regiæ dignitatis eſſe conſortem, ſed etiam contra diabolum fieri luctatorem.

Ambroſ. de initiatis c. VI. Quantæ hodie renouatæ animæ dilexerunt te domine Ieſu, dicentes: *Attrahe nos poſt te, in odorem vnguentorum tuorum currimus, vt odorem reſurrectionis haurirent?* Quare hoc fiat, intellige, quia oculi ſapientis in capite eius. Ideo in barbam defluit, id eſt, in gratiam iuuentutis. Ideo in barbam Aaron, vt fias electum genus, ſacerdota-

ci

ei egregios effectus confirmandi animam omnis ſpiritualis gratiæ robore ex parte Dei, nec non confirmationem factæ profeſſionis & fœderis ex parte hominum, adſignabant: *Conſtitutionum* auctori vnguentum ex parte hominum vocatur βεβαίωσις τῆς ὁμολογίας & σφραγὶς τῶν συνθηκῶν, *confirmatio* [n] *confeſſionis* & *ſigillum pactionum* cum Deo in baptiſmo factarum; ex parte Dei collatio ſpiritus ſancti, per hanc vngendi cærimoniam repræſentata. Cuius tam frequens in *Græcis* auctoribus, qui hac de re ſcripſerunt, habetur mentio, vt lectorem ad eos remittere ſuperuacaneum ſit. Suffecerit, formulas precationum hac occaſione adhibitarum innuere, iſtæ enim ſatis docebunt, quosnam ſpirituales effectus ab hac vnctione expectauerint. Duas autem habemus formulas, quæ ad nos peruenerunt, breuiorem & longiorem, alteram diſertam precationem, implicitam alteram. Breuior formula his verbis expreſſa eſt: σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου, *ſignaculum doni ſpiritus ſancti*, vti in concilio primo *Conſtantinopolitano* [o] legitur, vbi illi, qui ab hæreticis baptizati fuerant, in vnctione chriſmatis hac verborum formula confirmari iubentur. Atque ſic iterum in concilio *Trullano* [p] & ſcriptoribus quibusdam priuatis [q]. Vt nunc ne memorem, eſſe hanc formulam, quæ in *euchologio* præſentis eccleſiæ *Græcæ* adhibetur. Præter hanc breuiorem autem formulam, (quæ implicita tantum precatio erat, quaſi dixiſſent: Iubeas

le, pretioſum. Omnes enim *in regnum Dei & in ſacerdotium vngimur* gratia ſpiritali.
Auguſtin. ſerm. III. poſt XL. a Sirmondo edit. in append. tom. X. p. 847.

(n) Conſtit. apoſtol. lib. III. c. XVII. Τὸ μύρον, βεβαίωσις τῆς ὁμολογίας. Lib. VII. c. XXII. τὸ μύρον σφραγὶς τῶν συνθηκῶν.

(o) Concil. Conſtant. I. c. VII. vid. c. II. §. II. ſub litt. (z) pag. 360. 361.

(p) Concil. Trullan. c. XCV. (tom. VI. concil. p. 1182) Τοὺς προστιθεμένους τῇ ὀρθοδοξίᾳ καὶ τῇ μερίδι τῶν σωζομένων ἀπὸ αἱρετικῶν δεχόμεθα - - καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς λέγομεν: σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. Eos, qui ex hæreticis ad rectam fidem accedunt, & partem eorum, qui ſaluantur, recipimus - conſignantes autem dicimus: *Signaculum doni ſpiritus ſancti.*

(q) Aſterius Amaſen. de filio prodigo ap. Photium cod. CCLXXI. p. 1499. ὡς ἐν τῇ διὰ τοῦ βαπτίσματος παλιγγενεσίᾳ καὶ στολὴ καὶ σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου· οὕτω καὶ ἐν τῇ διὰ τῆς μετανοίας ἀναγεννήσει. Vt in regeneratione per baptiſmum ſtola & *ſignaculum doni ſpiritus ſancti datur*, ſic & in regeneratione per pœnitentiam.

hanc vnctionem ei eſſe ſigraculum doni ſpiritus ſancti) longiores quoque habebant, quæ expreſſæ precationes erant, quarum vna in auctore *conſtitutionum apoſtolicarum* exſtat ſub titulo εὐχαριστίας περὶ τοῦ μυστικοῦ μύρου, *actionis gratiarum de myſtico vnguento*, vbi epiſcopus baptizatum vnguento illinere iubetur, ac dicere [r]: *Domine Deus, qui ingenitus es, & dominum non habes, ipſe omnium dominus, qui odorem cognitionis euangelii in omnibus gentibus ſuauem præbuiſti: tu & nunc præſta, vt hoc vnguentum efficax fiat in baptizato; quo firma & ſtabilis maneat in ipſo fragrantia Chriſti tui, cui ipſe commortuus, conſuſcitetur & viuat.* Hæc vnctio in eccleſia *Græca* non tantum in fronte, ſed diuerſis etiam aliis corporis partibus, vno eodemque tempore ab epiſcopo perficiebatur; *Latini* autem hoc officium in quibusdam locis inter epiſcopum & presbyteros diuidebant, vti antea obſeruauimus. Verum ſiue coniunctim, ſiue diuiſim daretur, vniuerſa confirmationis vnctio habebatur. Quod ipſum ex canone concilii *Barcinonenſis* patet, qui de presbyteris, chriſma conſecratum quod ipſi adhibere debebant, ab epiſcopis ſuis recipientibus, loquens, diſertis verbis [s] dicit, quod hoc pro neophytis ſeu recens baptizatis detur. Quod manifeſto demonſtrat, eam partem cærimoniæ vnctionis, quæ presbyteris commiſſa fuit, in partibus confirmationis fuiſſe poſitam. Et in tantum presbyteris in obſequio erga epiſcopum ſuam agentibus, committi poterat, in quantum cuiusque eccleſiæ regulæ id fieri permittebant. Hæc enim pars confirmationis quum eſſet meræ eccleſiaſticæ inſtitutionis, in eccleſiæ ſitum erat poteſtate, regulas in omnibus rebus, ad eam pertinentibus, præſcribere, quo modo & per quas perſonas eam peractam vellet. Quæ vera ratio tantæ varietatis eſt, quam in adminiſtranda hac prima confirmationis parte in diuerſis eccleſiis obſeruauimus.

(r) Conſtitut. apoſt. lib. VII. c. XLIV. Κύριε, ὁ Θεὸς ὁ ἀγέννητος καὶ ἀδέσποτος, ὁ τῶν ὅλων κύριος, ὁ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως τοῦ εὐαγγελίου ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν εὔοσμον παρασχόμενος· σὺ καὶ νῦν τοῦτο τὸ μύρον δὸς ἐνεργὲς γενέσθαι ἐπὶ τῷ βαπτιζομένῳ, ὥστε βέβαιαν καὶ πάγιον ἐν αὐτῷ τὴν εὐωδίαν μεῖναι τοῦ χριστοῦ σου, καὶ συναποθανόντα αὐτὸν, συναναστῆναι καὶ συζῆσαι αὐτῷ.

(s) Conc. Barcinon. c. II. Statutum eſt, vt quum *chriſma* presbyteris diœceſanis *pro neophytis confirmandis datur*, nihil pro liquoris pretio accipiatur &c.

§. IV.

§. IV.

Secunda cærimonia confirmationis, ſignum crucis.

Hvic vnctioni ſignum crucis iungere ſolebant. Nam hanc cærimoniam quauis occaſione adhibebant, neque adeo in hoc ſolemni confirmationis actu eam volebant neglectam. Huius rei multa documenta habemus in TERTVLLIANO, LEONE papa & aliis, quæ quum iam ſupra [t], loquentes de vſu ſigni crucis in baptiſmo, recitauimus, heic non repetimus; ſed addimus tantum, quod vocabulum conſignationis, a *Latinis* ſcriptoribus ad denotandam confirmationem [u] tam frequenter adhibitum, ab hac conſuetudine ſignandi ſigno crucis, quando hominibus recens baptizatis vnctionem dabant, originem ſuam traxiſſe videatur. Et hoc quodam modo reſpondet *Græco* vocabulo σφραγὶς, quod ſæpius, etſi non ſemper, ſignum crucis, in baptiſmo, vel confirmatione, vel alio quocumque religionis officio vſurpatum, denotat; qua de re heic nihil attinet dicere copioſius.

§. V.

Tertia & notiſſima cærimonia, impoſitio manuum. Et quarta, precatio ei ſimul iuncta.

Notissima cærimonia in vniuerſo hoc negotio, & quæ omnium maxime inualuit, manuum erat impoſitio, cærimonia in omnis generis benedictionibus vſitata, peculiarius autem ordinationi, reconciliationi pœnitentium & confirmationi adhibita. *Latini* ſcriptores plerumque de confirmatione ſub hoc nomine loquuntur. Nonnulli vero eam apud *Græcos* in vſu non fuiſſe exiſtimant, quos chriſmate tantum, non vero manuum impoſitione, in confirmatione vſos eſſe dicunt. Verum magnopere falluntur opinione. Nam *conſtitutionum* auctor [x] in eodem capite, in quo precationem de vnguento myſtico recitat, ſtatim ſubiungit: *Hæc eſt poteſtas impoſitionis manuum vnicui-*

(t) Lib. XI. c. IX. §. VI. pag. 312.

(u) Innocent. epiſt. I. ad Decent. c. III. De *conſignandis* infantibus, manifeſtum eſt, non ab alio quam ab epiſcopo fieri licere.
Martin. Bracar. can. LII. Presbyter non *ſignet* infantes, niſi forte ab epiſcopo fuerit illi præceptum.

(x) Conſtit. apoſt. lib. VII. c. XLIV. ἑκάστῳ γὰρ ἡ δύναμις τῆς χειροθεσίας· ἐὰν γὰρ

que factæ; niſi enim in vnumquemque eorum talis quæpiam inuocatio a pio ſacerdote adhibeatur; qui baptizatur, in aquam tantum deſcendit, vt Iudæi, & corporis tantum ſordes, non autem animæ deponit. Quare, etſi hæc impoſitio manuum non adeo frequenter ſcriptoribus *Græcis* memoratur, ſemper tamen intelligenda eſt, vti chriſma in *Latinis* ſcriptoribus, vbi impoſitionis manuum tantum fit mentio.

§. VI.

Huius impoſitionis manuum origo.

CAERIMONIAE huius antiquitas ab omnibus vetuſtis ſcriptoribus ad apoſtolorum refertur ætatem, eorumque exemplo ac praxi fundatur. Tria loca in ſacris ſcripturis reperiuntur, vnde generatim eam deriuant. Act. VIII, 17. vbi *Petrus* ac *Ioannes* apoſtoli manus impoſuiſſe dicuntur iis, quos baptizaſſet *Philippus*. Act. XIX, 6. vbi Paulus manus imponebat illis, qui in baptiſmum *Ioannis* baptizati fuerant. Et Ebr. VI, 2. vbi impoſitio manuum inter prima religionis chriſtianæ rudimenta refertur. CYPRIANVS eam ex praxi deducit apoſtolorum [y], manus imponentium iis, quos *Philippus* baptiſmo donarat. *Quia*, inquiens, *legitimum & eccleſiaſticum baptiſma conſequuti fuerant, baptizari eos vltra non oportebat: ſed tantummodo quod deerat, id a Petro & Ioanne factum eſt, vt oratione pro eis habita, & manu impoſita inuocaretur & infunderetur ſuper eos ſpiritus ſanctus. Quod nunc quoque apud nos geritur, vt qui in eccleſia baptizantur, præpoſitis eccleſiæ offerantur, vt per noſtram orationem & manus impoſitionem ſpiritum ſanctum conſequantur.* Et aliis in locis [z] generatim ad apoſtolicam inſtitutionem & praxin eam refert. Auctor anonymus

μὴ εἰς ἕκαστον τούτων ἐπίκλησις γίνεται παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς ἱερέως τοιαύτη τις, εἰς ὕδωρ μόνον καταβαίνει ὁ βαπτιζόμενος, ὡς ἰουδαῖοι, καὶ ἀποτίθεται μόνον τὸν ῥύπον τοῦ σώματος, οὐ τὸν ῥύπον τῆς ψυχῆς.

(y) Cypr. epiſt. LXXIII. ad Iubaian. p. 202. (p. 308. edit. Fell. Amſtelod. MDCC.)

(z) Cypr. epiſt. LXXII. ad Stephan. p. 196. (p. 305. cit. edit.) De eo me maxime tibi ſcribendum & cum tua grauitate ac ſapientia conferendum fuit, quod magis pertineat, & ad ſacerdotalem auctoritatem & ad eccleſiæ catholicæ vnitatem pariter ac dignitatem, de diuinæ diſpoſitionis ordinatione venientem, eos, qui ſint foris extra eccleſiam tincti, & apud hæreticos & ſchiſmaticos profanæ aquæ labe maculati, quando ad nos atque ad eccleſiam, quæ vna eſt, venerint, baptizari oportere; & eo quod parum ſit eis manum imponere ad accipiendum ſpiritum ſanctum, niſi & accipi-

libri

libri *de baptiſmo hæreticorum*, ad calcem CYPRIANI [*a*], ſimiliter ab eodem exemplo apoſtolorum manus imponentium *Samaritanis*, quos *Philippus* baptizauerat, deducit. FIRMILIANVS [*b*] impoſitionem manus epiſcopalem ad inuocandum ſpiritum ſanctum comparat cum impoſitione manus *Pauli* ſuper eos, quos *Epheſi* baptizauerat. HIERONYMVS, contra *Luciferianos* diſputans, hanc conſuetudinem [*c*] ex actibus apoſtolorum deriuat, tametſi ſolam traditionem eccleſiæ ad eiusmodi praxin comprobandam ſufficere credat. *An neſcis*, inquit, *& iam eccleſiarum hunc eſſe morem, vt baptizatis poſtea manus imponatur, & ita inuocetur ſpiritus ſanctus? Exigis, vbi ſcriptum ſit? In actis apoſtolorum. Etiamſi ſcripturæ auctoritas non ſubeſſet, totius orbis in hac parte conſenſus inſtar præcepti obtinet. Nam & multa alia, quæ per traditionem in eccleſiis obſeruantur, auctoritatem ſibi ſcriptæ legis vſurpauerunt; velut in lauacro ter caput mergitare; deinde egreſſos lactis & mellis prægustare concordiam ad infantiæ ſignificationem.* AVGVSTINVS [*d*] ſimiliter hunc morem ab apoſtolis ad præpoſitos eccleſiæ deſcendiſſe adfirmat, qui orabant, vt veniret ſpiritus ſanctus in eos, quibus manus imponebant. Et quia opponi poterat, quod praxis apoſtolica plane diuerſum finem ſibi propoſitum habuerit, nimirum vt donum ſpiritus plenum miraculis hominibus conferret, cuius beneficio nouis linguis loqui poſſent: ſemel atque iterum huic obiectioni reſpondere ſtudet, & oſtendit, quod non obſtante tali differentia, hæc conſuetudo imponendi manus ad conſequendum ſpiritum ſanctum ab apoſtolis manare dici poſſit. „Nam ſpiritus ſanctus [*e*], inquit, quod in ſola catholica

ant eccleſiæ baptiſmum. Tunc enim demum plene ſanctificari, & eſſe filii Dei poſſunt, ſi ſacramento vtroque naſcantur, quum ſcriptum ſit: Niſi quis renatus fuerit cetera.

(*a*) Anon. de bapt. hæretic. ap. Cyprian. in append. p. 23. (p. 21. edit. Amſtelod.) Per manus impoſitionem epiſcopi datur vnicuique credenti ſpiritus ſanctus, ſicut apoſtoli circa Samaritanos poſt Philippi baptiſma manum eis imponendo fecerunt.

(*b*) Firmilian. epiſt. LXXV. p. 221. (p. 322. edit. Amſtelod.) Vid. cit. c. II. §. III. litt. (c) pag. 363.

(*c*) Hieron. contr. Lucifer. c. IV.

(*d*) Aug. de trinit. lib. XV. c. XXVI. Orabant, vt veniret in eos, quibus manus imponebant, non ipſi eum dabant. Quem morem in ſuis præpoſitis etiam nunc ſeruat eccleſia.

(*e*) Aug. de bapt. lib. III. c. XVI. (tom. VII. opp. p. 409. 410. ed. Baſil. MDLXIX.)

eccle-

„eccleſia per manus impoſitionem dari dicitur, nimirum hoc „intelligi maiores noſtri voluerunt, quod apoſtolus ait: *Quo„niam caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, „qui datus eſt nobis.* Ipſa enim eſt caritas, quam non habent, „qui ab eccleſiæ catholicæ communione præciſi ſunt; ac per „hoc, etiamſi linguis hominum loquantur & angelorum, ſi „ſciant omnia ſacramenta, & omnem ſcientiam, etſi omnem „habeant prophetiam, & omnem fidem, ita, vt montes trans„ferant, & diſtribuant omnia ſua pauperibus, & tradant corpus „ſuum, vt ardeant, nihil eis prodeſt. Non autem habent Dei „caritatem, qui eccleſiæ non diligunt vnitatem, ac per hoc re„cte intelligitur dici, non accipi, niſi in catholica ſpiritus ſan„ctus. Neque enim temporalibus & ſenſibilibus miraculis at„teſtantibus per manus impoſitionem modo datur ſpiritus ſan„ctus, ſicut antea dabatur ad commendationem rudis fidei, & „eccleſiæ primordia dilatanda. Quis enim nunc hoc exſpe„ctat, vt ii, quibus manus ad accipiendum ſpiritum ſanctum „imponitur, repente incipiant linguis loqui? Sed inuiſibiliter „& latenter intelligitur per vinculum pacis eorum cordibus di„vina caritas inſpirari, vt poſſint dicere: *Quoniam caritas Dei dif„fuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.*„ Idem alio loco [*f*] ad hanc oppoſitam difficultatem reſpondet, quando ait: „*In hoc cognoſcimus, quia manet in nobis, de ſpiritu, „quem dedit nobis.* Si enim inueneris te habere caritatem, habes „ſpiritum Dei ad intelligendum. Valde enim neceſſaria res „eſt. Primis temporibus cadebat ſuper credentes ſpiritus ſan„ctus, & loquebantur linguis, quas non didicerant, quomodo „ſpiritus dabat eis pronuntiare. Signa erant tempori oppor„tuna. Oportebat enim ita ſignificari in omnibus linguis ſpi„ritum ſanctum: quia euangelium Dei per omnes linguas cur„ſurum erat toto orbe terrarum. Significatum eſt illud & trans„iit. Numquid modo, quibus imponitur manus, vt accipiant „ſpiritum ſanctum, hoc exſpectatur, vt linguis loquantur? Aut „quando impoſuimus manum iſtis infantibus, attendit vnusquis„que veſtrum, vtrum linquis loquerentur? Et quum videret „eos linguis non loqui, ita peruerſo corde aliquis veſtrum fuit,

(*f*) Aug. tractat. VI. in I Ioan. III. tom. IX. opp. p. 254. Par. MDXXXVII. (p. 621. edit. cit. Baſil.)

vt

Digitized by Google

„vt diceret: Non acceperunt iſti ſpiritum ſanctum. Nam ſi „accepiſſent, linguis loquerentur, quemadmodum tunc factum „eſt. Si ergo per hæc miracula modo teſtimonium præſentiæ „ſpiritus ſancti non fit: vnde cognoſcit quisque, accepiſſe ſe „ſpiritum ſanctum? Interroget cor ſuum, ſi diligit fratrem, ma„net ſpiritus Dei in illo.„ Ita AVGVSTINVS manus impoſitionem ad conferendum ſpiritum ſanctum ex apoſtolorum praxi deriuat, quantumuis diuerſos plane effectus tunc temporis habuerit, quam quidem nunc habeat. Quamuis homines non habeant donum linguarum ſibi collatum, vt tempore apoſtolorum; habere tamen eos poſſe dicit alia dona, quæ ad teſtandam ſpiritus præſentiam & actum impoſitionis manuum dignitate iuſtitutionis apoſtolicæ decorandum ſufficiant. Vnde quoque obſeruare nobis licebit, quod caritas & vnitas, vel conſtantia in amore Dei ac religione, peculiaris ſpiritus gratia ſit, per impoſitionem manuum data: quam quum hæretici habere non poſſent, qui extra eccleſiam baptizati erant, ideo impoſitionem manuum ſemper recipiebant (g) ad eccleſiam redeuntes, ſiue eam inter ſuos iam ante recepiſſe perſuaſi eſſent, ſiue non. Nam hæreticorum alii impoſitionem manuum ſimul cum baptiſmo dabant, alii non dabant: vtrique autem manus impoſitionem recipiebant, ſi ad catholicæ eccleſiæ communionem redirent. Adhuc alius locus eſt, ex quo veterum nonnulli hanc conſuetudinem confirmant, nimirum Ebr. VI, 2. vbi apoſtolus manus impoſitionem & baptiſmum coniungit. In quem auctor, qui ſub nomine AMBROSII [h] ſcripſit, notat, quod „intelligatur manus impoſitio, per quam ſpiritus ſanctus accipi „poſſe credatur: quod poſt baptiſmum, ad confirmationem „vnitatis in eccleſia Chriſti a pontificibus fieri ſoleat.„ Quæ interpretatio ab HAYMONE [i] & recentioribus quibusdam ſcriptoribus repetita, & A GROTIO ac CALVINO tamquam probabilis admiſſa eſt. Vnus adhuc ſcriptor eſt, qui eam a de-

(g) Aug. de bapt. lib. V. c. XXIII. Propter caritatis copulationem, quod eſt maximum donum ſpiritus ſancti, ſine quo non valeant, quæcumque alia ſancta in homine fuerint, manus correctis hæreticis imponitur.

(h) Ambroſ. Hebr. VI, 2.

(i) Haymo in Hebr. VI, 2. (ap. Dallæum de confirm. p. 387.) Per impoſitionem manuum pleniſſime creditur accipi donum ſpiritus ſancti, quod poſt baptiſmum ad confirmationem vnitatis in eccleſia a pontificibus fieri ſolet.

ſcenſu ſpiritus ſancti ſuper apoſtolos die pentecoſtes deriuare videtur. Is eſt, qui EVSEBIVS EMISSENVS vulgo eſſe venditatur, quem viri docti auctorem potius EVCHERIVM epiſcopum *Lugdunenſem*, vel HILARIVM ARELATENSEM, vel alium quempiam ſcriptorem circa LEONIS pontificis *Romani* tempora, ſæculo quinto medio, eſſe exiſtimant. Quisquis autem eſt, quam de confirmatione habet narrationem, accurata eſt, & doctrinæ plena, adeoque digna, quæ huc integra transſcribatur. „Quod nunc, inquit, manus impoſitio [k] tribuit ſingu-„lis, hoc tunc ſpiritus ſancti deſcenſio in credentium populo „donauit vniuerſis. Sed quia diximus, quod manus impoſitio „& confirmatio ei, qui iam renatus in *CHRISTO* eſt, conferre „aliquid poſſit, forte cogitat ſibi aliquis: Quid mihi prodeſt „poſt myſterium baptiſmatis, miniſterium confirmantis? Aut „quantum video, non totum de fonte ſuſcepimus, ſi poſt fon-„tem adiectione noui generis indigemus. Non ita eſt, dilectiſ-„ſimi, attendat caritas veſtra. Sic enim exigit militaris ordo, „vt quum imperator quemcunque in militum receperit nume-„rum, non ſolum ſignet receptum, ſed etiam armis competen-„tibus inſtruat pugnaturum. Ita in baptizato benedictio illa „munitio eſt; dediſti militem, da ei adiumenta militiæ. Num-„quid prodeſt, ſi quisquam parentum magnam paruulo confe-„rat facultatem, niſi prouidere ſtudeat & tutorem. Ita para-„cletus regeneratis in *CHRISTO* cuſtos, & conſolator, & tu-„tor eſt. Ideo dicit ſermo diuinus: *Niſi dominus cuſtodierit ciui-„tatem, in vanum vigilant, qui cuſtodiunt eam.* Ergo ſpiritus ſan-„ctus, qui ſuper aquas baptiſmi ſalutifero deſcendit illapſu, in „fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione „augmentum præſtat ad gratiam. Quia in hoc mundo tota „ætate victuris inter inuiſibiles hoſtes & pericula gradiendum „eſt: In baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt baptiſmum con-„firmamur ad pugnam: in baptiſmo abluimur, poſt baptiſmum „roboramur. Ac ſic continuo tranſituris ſufficiunt regenera-„tionis beneficia, victuris autem neceſſaria ſunt confirmationis „auxilia. Regeneratio per ſe ſaluat mox in pace beati ſæculi

(k) Euſeb. Emiſſen. hom. de pentecoſte (in bibl. patr. max. tom. VI. p. 649. c. d. e. edit. Lugdun. MDCLXXVII.)

reci-

„recipiendos, confirmatio armat & inſtruit ad agones mundi „huius & prælia reſeruandos. Qui autem poſt baptiſmum cum „acquiſita innocentia immaculatus peruenit ad mortem, con„firmatur morte: quia iam non poteſt peccare poſt mortem: „Heic ſi forte illud etiam requirere velimus, poſt paſſionem & „reſurrectionem Chriſti, quid apoſtolis profuerit aduentus ſpi„ritus ſancti, ipſe dominus eis hoc euidenter exponit: *Quæ dico*, „inquit, *vobis, non poteſtis ea portare modo. Quum autem venerit ille* „*ſpiritus veritatis, ipſe vos docebit omnem veritatem.* Vides, quia „quum ſpiritus ſanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & „conſtantiam dilatatur. Itaque ad deſcenſionem ſpiritus ſan„cti vſque ad negationem apoſtoli deterrentur, poſt viſitatio„nem vero eius vſque ad martyrium contemtu ſalutis armantur. „Secundum hæc per *Chriſtum* redimimur, per ſpiritum vero ſan„ctum dono ſapientiæ ſpiritualis illuminamur, ædificamur, eru„dimur, inſtruimur, conſummamur.„ Hæc eſt ratio, quam de impoſitionis manuum origine generatim reddunt veteres: quæ cærimonia hodie prorſus obſoleuit in eccleſia *Romanenſium*, quamquam aliud ſacramentum confirmationis ſe facere venditent. Sed hæc tantum obiter.

§. VII.

Quid de neceſſitate confirmationis ſenſerint veteres.

Ex ſermone, quem ex hoc auctore modo interpoſuimus, clare perſpicimus, quid veteres per confirmationem ad beneficium regenerationis accedere iudicauerint. Regeneratio innocentiam dabat & peccatorum veniam; inuocatio autem ſpiritus ſapientiam addebat & robur, ad hominem in innocentia conſeruandum & conſummandum. Oſtendit etiam, quam de neceſſitate confirmationis opinionem habuerint veteres. Non æque abſolute neceſſaria credebatur confirmatio ac baptiſmus. Si enim homo ſtatim poſt baptiſmum moriebatur ſine manuum impoſitione, innocentia per baptiſmum acquiſita ſeruabantur: Non alia confirmatione indigebant, quam morte, quæ contra omnia pericula eos tutos præſtabat. Confirmatio iis duntaxat neceſſaria erat, qui in vita ſuperſtites contra mundum & inuiſibiles poteſtates dimicare neceſſe habebant. Et hæc ſententia reliquorum ſcriptorum omnium eſt, qui de confirmationis neceſſitate quam ſeueriſſime loquuntur. Concilium *Illiber-*

 rita-

ritanum [*l*], quando ſtatuit: *Si quis diaconus regens plebem, ſine epiſcopo vel presbytero aliquos baptizauerit, epiſcopus eos per benedictionem perficere debebit*; ſtatim ſubiungit: *Quod ſi ante de ſaeculo receſſerint, ſub fide, qua quis crediderit* (videlicet in baptiſmo) *poterit eſſe iuſtus.* Sic quoque *conſtitutionum apoſtolicarum* auctor [*m*] ait: *Si neque oleum adſit, neque vnguentum, ſufficit aqua, & ad vnctionem, & ad ſigillum pactionum.* Ex quo loco duriora illa verba mollienda ſunt, quae alibi [*n*] habet, vbi ait: *Haec eſt poteſtas impoſitionis manuum vnicuique facta: niſi enim in vnumquemque eorum talis quaepiam inuocatio* (qualem in proxime antecedentibus praeſcripſerat) *a pio ſacerdote adhibeatur; qui baptizatur, in aquam tantum deſcendit, vt iudaei, & corporis tantum ſordes, non autem animae deponit.* Niſi enim aequa & candida quaedam interpretatio his verbis adhibeatur, baptiſmi, peccatum per ſpiritualem regenerationem expurgantis, efficaciae iniurioſe derogabunt. Aequum proinde & iuſtum eſt, vt duriorum verborum huius auctoris eum ipſum interpretem eſſe ſinamus, quando aquam baptiſmi ſufficere dicit ad quemcumque finem chriſmatis ſiue confirmationis obtinendum, ſi haec non ex contemtu, ſed propter deficientem recipiendi opportunitatem ſit omiſſa. Et haec manifeſto eſt HIERONYMI opinio, quando narrat, quod licet manuum impoſitio ex actibus apoſtolorum deriuanda ſit [*o*], multis in locis id tamen eſſe factum reperiatur ad honorem potius ſacerdotii, quam ad legis neceſſitatem. Alioquin ſi epiſcopi tantum imprecatione ſpiritus ſanctus defluat, lugendos eſſe dicit, qui in villulis, aut in caſtellis, aut in remotioribus locis per

(*l*) Concil. Illiberrit. c. LXXVII.

(*m*) Conſtit. apoſt. lib. VII. c. XXII. *εἰ μήτε ἔλαιον ᾖ, μήτε μύρον, ἀρκεῖ ὕδωρ, καὶ πρὸς χρίσιν, καὶ πρὸς σφραγίδα.*

(*n*) Conſtit. apoſt. lib. VII. c. XLIV. *ἑκάστῳ γὰρ ἡ δύναμις τῆς χειροθεσίας ἐστὶν αὕτη· ἐὰν γὰρ μὴ εἰς ἕκαστον τούτων ἐπίκλησις γίνηται παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς ἱερέως τοιαύτη τις, εἰς ὕδωρ μόνον καταβαίνει ὁ βαπτιζόμενος, ὡς Ἰουδαῖοι, καὶ ἀποτίθεται μόνον τὸν ῥύπον τοῦ σώματος, οὐ τὸν ῥύπον τῆς ψυχῆς.*

(*o*) Hieron. contr. Lucifer. c. IV. Quod ſi obloqueris, Quare in eccleſia baptizatus niſi per manus epiſcopi non accipiat ſpiritum ſanctum, quem nos aſſerimus in vero baptiſmate tribui; diſce hinc obſeruationem ex ea auctoritate deſcendere, quod poſt adſcenſum domini ſpiritus ſanctus deſcendit. Multis tamen in locis id tamen eſſe factum reperimus ad honorem potius ſacerdotii, quam ad legis neceſſitatem. Alioquin &c.

presby-

Digitized by Google

presbyteros & diaconos baptizati ante dormierint, quam ab epiſcopis inuiſerentur. Quidquid ergo ad ſalutem neceſſarium erat, in baptiſmo conferebatur, qui tantam ſpiritus portionem miniſtrabat, quanta ad homines a peccato purificandos, eosque ad vitam æternam idoneos reddendos ſufficiebat. Vt adeo, quum veterum nonnulli baptiſmum ſpiritum non miniſtrare dicunt, ſine impoſitione manuum in confirmatione tributum, (vti CORNELIVS in epiſtola ſua [p] aduerſus *Nouatianum* vrget, & TERTVLLIANVS [q], qui nos non in baptiſmo ſpiritum ſanctum conſequi, ſed in aqua tantum emundari ac ſpiritui ſancto præparari dicit;) intelligendi ſint, quod ſpiritum ſanctum non ea menſura in baptiſmo, qua deinceps per impoſitionem manuum, dari exiſtiment. Non negant, baptiſmum hominibus virtute ſpiritus ſancti veniam peccatorum conferre; ſed dicunt tantum, eſſe quædam effecta & operationes ſpiritus ſancti, quæ hominibus ordinarie non niſi per ſubſequentem inuocationem ſpiritus conferantur; quarum incrementum homines deſiderare, & impoſitionem manuum ad id obtinendum recipere debeant. Quo ſenſu in euangelio dicitur, *Quod nondum fuerit ſpiritus ſanctus*, quia apoſtoli nondum receperant abundantem effuſionem eius cum dono linguarum, quam poſtmodum die pentecoſtali conſequebantur, etiamſi antea tantam eius menſuram accepiſſent, quanta ad varii generis miracula operanda, & ad regnum cælorum conſequendum ſufficeret.

§. VIII.

Quemadmodum eos punierint, qui eam neglexiſſent.

QVAMQVAM vero priſci chriſtiani hanc manuum impoſitionem non adeo neceſſariam eſſe iudicabant, vt priuatio illius eos, qui baptizati eſſent, a regno cælorum excluderet: tamen neglectionem illius puniendam eſſe ſtatuebant, notam offenſionis & publicæ cenſuræ illis apponendo, qui voluntarie & oſcitanter eam neglexiſſent, quando eam recipiendi habuerant opportunitatem. Iſtis hominibus plerumque priuilegium di-

(p) Ap. Euſeb. lib. VI. c. XLIII. τούτου δὲ μὴ τυχών, πῶς ἂν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔτυχε; hoc (ſignaculo) minime percepto, quo tandem modo ſpiritum ſanctum potuit accipere?

(q) Tertull. de bapt. c. VI. Non quod in aqua ſpiritum ſanctum conſequamur, ſed in aqua emundati, ſub angelo ſpiritui ſancto præparamur.

gnitatis eccleſiaſticæ & ordinatio denegabatur. Vti ex refragatione oppar et, quam in *Nouatiani* ordinatione clerus vniuerſus multique ex populo ponebant, quia in lecto, in quo æger iacuerat, perfuſus baptiſmum ſuſceperat, neque poſtea morbo liberatus reliqua perceperat, quæ ſecundum eccleſiaſticam regulam [r] percipi debebant, neque ab epiſcopo per manus impoſitionem conſignatus fuerat Et hanc in rem concilium *Neocæſareenſe* [s] canonem habet, eiusmodi homines ordinari vetantem; quæ pars codicis eccleſiæ vniuerſalis euaſit. Patres concilii *Illiberritani* [t] tales, tamquam non habentes per manus impoſitionem lauacrum integrum, itidem a priuilegio dandi baptiſmum excludunt, quod, neceſſitate exigente, omnibus reliquis laicis facere permittunt. In tantum veteres conſultum duxerunt, confirmationis contemtum ac neglectum impedire, tametſi eam numquam pro diſtincto a baptiſmate ſacramento, nec pro re ad ſalutem æternam abſolute & ſimpliciter neceſſaria, ſed tantum pro apto & commodo adminiculo ad roborandum homines in ſpirituali militia, habuerunt.

(r) Euſeb. lib. VI. c. XLIII. ὃς βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἐπορκιστῶν, νόσῳ περιπεσὼν χαλεπῇ, καὶ ἀποθανεῖσθαι ὅσον οὐδέπω νομιζόμενος, ἐν αὐτῇ τῇ κλίνῃ, ᾗ ἔκειτο, περιχυθεὶς ἔλαβεν· εἴγε χρὴ λέγειν τὸν τοιοῦτον εἰληφέναι· οὐ μὴν οὐδὲ τῶν λοιπῶν ἔτυχε, διαφυγὼν τὴν νόσον, ὧν χρὴ μεταλαμβάνειν κατὰ τὸν τῆς ἐκκλησίας κανόνα· τοῦ τε σφραγισθῆναι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου· τούτου δὲ μὴ τυχών, πῶς ἂν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔτυχε; Qum ab exorciſtis foueretur, in morbum grauiſſimum collapſus; dum iam iamque moriturus creditur, in ipſo, in quo iacebat lectulo, perfuſus, baptiſmum ſuſcepit; ſi tamen huiuſcemodi baptiſmum ſuſcepiſſe dicendus eſt. Sed neque poſtquam liberatus eſt morbo, reliqua percepit, quæ iuxta eccleſiaſticam regulam percipi debent: neque ab epiſcopo conſignatus eſt. Hoc autem ſignaculo minime percepto, quo tandem modo ſpiritum ſanctum potuit accipere? - - ὃς διακωλυόμενος ὑπὸ παντὸς τοῦ κλήρου κ. τ. λ. Vid. cit. ſupra lib. XI. c. XI. §. V. litt. (h) pag. 335.

(s) Concil. Neocæſ. can. XII. (tom. I. concil. p. 1484.) Ἐὰν νοσῶν τις φωτισθῇ, εἰς πρεσβύτερον ἄγεσθαι οὐ δύναται. Οὐκ ἐκ προαιρέσεως γὰρ ἡ πίστις αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης· εἰ μὴ τάχα διὰ τὴν μετὰ ταῦτα αὐτοῦ σπουδὴν καὶ πίστιν καὶ διὰ σπάνιν ἀνθρώπων. Si quis ægrotans fuerit illuminatus, non poteſt in presbyterum euehi. Fides enim eius non eſt ex inſtituto ſed ex neceſſitate: niſi forte propter conſequens eius ſtudium & fidem hominumque raritatem.

(t) Concil. Illiberrit. c. XXXVIII. (tom. I. concil. p. 974.) Peregre nauigantes, aut ſi eccleſia in proximo non fuerit, poſſe fidelem, qui lauacrum ſuum integrum habet, nec ſit bigamus, baptizare in neceſſitate infirmitatis poſitum catechumenum, ita vt ſi ſuperuixerit, ad epiſcopum eum perducat, vt per manus impoſitionem perfici poſſit.

LIBRI

LIBRI DVODECIMI

CAPVT QVARTVM

DE RELIQVIS CAERIMONIIS BAPTISMI, CONFIRMATIONEM SVBSEQVVTIS.

§. I.

Homines modo baptizati albis veſtibus induti.

EO ipſo tempore, quo vnctio & confirmatio hominibus recens baptizatis conferebatur, albis illi veſtibus induebantur. In eccleſia *Latina* proxime ante confirmationem id fiebat: in *Græca* autem eccleſia poſt eam factum eſſe videtur. CYRILLVS enim hac de cærimonia, tanquam vnctionem ſubſequuta [a], loquitur. Hoc ipſum fiebat, ad ſignificandum, quod vetere homine cum operibus ſuis iam exuto, nouum hominem Chriſtum IEſum induiſſent. Hinc vocabantur λευχειμονοῦντες, *in albis incedentes*; *grex Chriſti candidus & niueus* [b], vti in LACTANTIO videmus & multis aliis. PALLADIVS in vita CHRYSOSTOMI [c] magnæ crudelitatis inſimulat *Arcadium* imperatorem, quod quum presbyteri *Chryſoſtomi*, hoc in exilium abacto, tria millia hominum in feſtiuitate quadam baptizaſſent, miſſis militibus eos diſperſerit, quum eſſent λευχειμονοῦντες, *albas veſtes ferentes*. Hæ veſtes alias vocabantur *indumentum Chriſti* & *indu-*

(a) Cyrill. catech. myſtagog. IV. n. II. ἀποδυσάμενος δὲ τὰ παλαιὰ ἱμάτια, καὶ ἐνδυσάμενος τὰ πνευματικὰ λευκὰ, χρὴ λευχειμονεῖν διαπαντός. κ. τ. λ. Exutis veſtibus antiquis, & iis, quæ ſunt ſecundum ſpiritum alba, indutis, perpetuo iam in albis incedere oportet. &c.

(b) Lactant. carm. de reſurrect. dom.

> Fulgentes animas *veſtis* quoque *candida* ſignat,
> Et *grege* de *niueo* gaudia paſtor habet.

Moſch. prat. ſpirit. c. CCVII. (bibl. patr. græc. lat. tom. II. p. 1158. d.) οἱ γείτονες ἰδόντες αὐτὴν λευκοφοροῦσαν, εἶπον αὐτῇ, τίς σε ἐβάπτισε; Vicini, quum illam *albis indutam* viderent, dicunt ei: Quis te baptizauit?

Paulin. epiſt. XII. ad Seuer.

> Vnde parens ſacro ducit de fonte ſacerdos
> Infantes *niueos* corpore, corde, *habitu*.

(c) Pallad. vit. Chryſoſtom. c. IX. τῇ ἐπαύριον γοῦν ἐξελθὼν ὁ βασιλεὺς, τοῦ γυμνασθῆναι ἐν τῷ παρακειμένῳ πεδίῳ, εἶδεν τὴν ἄσπορον γῆν, τὴν περὶ τὸ Πέμπτον, λευχειμονοῦσαν, καὶ ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ πλήθους τῶν νεοφωτίστων· ἦσαν

mentum

gnitatis eccleſiaſticæ & ordinatio denegabatur. Vti ex refragatione apparet, quam in *Nouatiani* ordinatione clerus vniuerſus multique ex populo ponebant, quia in lecto, in quo æger iacuerat, perfuſus baptiſmum ſuſceperat, neque poſtea morbo liberatus reliqua perceperat, quæ ſecundum eccleſiaſticam regulam [r] percipi debebant, neque ab epiſcopo per manus impoſitionem conſignatus fuerat. Et hanc in rem concilium *Neocæſareenſe* [ſ] canonem habet, eiusmodi homines ordinari vetantem; quæ pars codicis eccleſiæ vniuerſalis euaſit. Patres concilii *Illiberritani* [t] tales, tamquam non habentes per manus impoſitionem lauacrum integrum, itidem a priuilegio dandi baptiſmum excludunt, quod, neceſſitate exigente, omnibus reliquis laicis facere permittunt. In tantum veteres conſultum duxerunt, confirmationis contemtum ac neglectum impedire, tametſi eam numquam pro diſtincto a baptiſmate ſacramento, nec pro re ad ſalutem æternam abſolute & ſimpliciter neceſſaria, ſed tantum pro apto & commodo adminiculo ad roborandum homines in ſpirituali militia, habuerunt.

(r) Euſeb. lib. VI. c. XLIII. ὃς βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἐπορκιστῶν, νόσῳ περιπεσὼν χαλεπῇ, καὶ ἀποθανεῖσθαι ὅσον οὐδέπω νομιζόμενος, ἐν αὐτῇ τῇ κλίνῃ, ᾗ ἔκειτο, περιχυθεὶς ἔλαβεν· εἴγε χρὴ λέγειν τὸν τοιοῦτον εἰληφέναι· οὐ μὴν οὐδὲ τῶν λοιπῶν ἔτυχε, διαφυγὼν τὴν νόσον, ὧν χρὴ μεταλαμβάνειν κατὰ τὸν τῆς ἐκκλησίας κανόνα· τοῦ τε σφραγισθῆναι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου· τούτου δὲ μὴ τυχών, πῶς ἂν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔτυχε; Qum ab exorciſtis foueretur, in morbum grauiſſimum collapſus; dum iam iamque moriturus creditur, in ipſo, in quo iacebat lectulo, perfuſus, baptiſmum ſuſcepit; ſi tamen huiuſcemodi baptiſmum ſuſcepiſſe dicendus eſt. Sed neque poſtquam liberatus eſt morbo, reliqua percepit, quæ iuxta eccleſiaſticam regulam percipi debent: neque ab epiſcopo conſignatus eſt. Hoc autem ſignaculo minime percepto, quo tandem modo ſpiritum ſanctum potuit accipere? - - ὃς διακωλυόμενος ὑπὸ παντὸς τοῦ κλήρου κ. τ. λ. Vid. cit. ſupra lib. XI. c. XI. §. V. litt. (h) pag. 335.

(ſ) Concil. Neocæſ. can. XII. (tom. I. concil. p. 1484.) Ἐὰν νοσῶν τις φωτισθῇ εἰς πρεσβύτερον ἄγεσθαι οὐ δύναται. Οὐκ ἐκ προαιρέσεως γὰρ ἡ πίστις αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἐξ ἀνάγκης· εἰ μὴ τάχα διὰ τὴν μετὰ ταῦτα αὐτοῦ σπουδὴν καὶ πίστιν καὶ διὰ σπάνιν ἀνθρώπων. Si quis ægrotans fuerit illuminatus, non poteſt in presbyterum euehi. Fides enim eius non eſt ex inſtituto ſed ex neceſſitate: niſi forte propter conſequens eius ſtudium & fidem hominumque raritatem.

(t) Concil. Illiberrit. c. XXXVIII. (tom. I. concil. p. 974.) Peregre nauigantes, aut ſi eccleſia in proximo non fuerit, poſſe fidelem, qui lauacrum ſuum integrum habet, nec ſit bigamus, baptizare in neceſſitate infirmitatis poſitum catechumenum, ita vt ſi ſuperuixerit, ad epiſcopum eum perducat, vt per manus impoſitionem perfici poſſit.

LIBRI

LIBRI DVODECIMI

CAPVT QVARTVM

DE RELIQVIS CAERIMONIIS BAPTISMI, CONFIRMATIONEM SVBSEQVVTIS.

§. I.

Homines modo baptizati albis veſtibus induti.

EO ipſo tempore, quo vnctio & confirmatio hominibus recens baptizatis conferebatur, albis illi veſtibus induebantur. In eccleſia *Latina* proxime ante confirmationem id fiebat: in *Græca* autem eccleſia poſt eam factum eſſe videtur. CYRILLVS enim hac de cærimonia, tanquam vnctionem ſubſequuta [a], loquitur. Hoc ipſum fiebat, ad ſignificandum, quod vetere homine cum operibus ſuis iam exuto, nouum hominem Chriſtum IEſum induiſſent. Hinc vocabantur λευχειμονοῦντες, *in albis incedentes*; *grex Chriſti candidus & niueus* [b], vti in LACTANTIO videmus & multis aliis. PALLADIVS in vita CHRYSOSTOMI [c] magnæ crudelitatis inſimulat *Arcadium* imperatorem, quod quum presbyteri *Chryſoſtomi*, hoc in exilium abacto, tria millia hominum in feſtiuitate quadam baptizaſſent, miſſis militibus eos diſperſerit, quum eſſent λευχειμονοῦντες, *albas veſtes ferentes*. Hæ veſtes alias vocabantur *indumentum Chriſti* & *indu-*

(a) Cyrill. catech. myſtagog. IV. n. II. ἀποδυσάμενος δὲ τὰ παλαιὰ ἱμάτια, καὶ ἐνδυσάμενος τὰ πνευματικὰ λευκά, χρὴ λευχειμονεῖν διαπαντός. κ. τ. λ. Exutis veſtibus antiquis, & iis, quæ ſunt ſecundum ſpiritum alba, indutis, perpetuo iam in albis incedere oportet. &c.

(b) Lactant. carm. de reſurrect. dom.

Fulgentes animas *veſtis* quoque *candida* ſignat,
Et *grege* de *niueo* gaudia paſtor habet.

Moſch. prat. ſpirit. c. CCVII. (bibl. patr. græc. lat. tom. II. p. 1158. d.) οἱ γείτονες ἰδόντες αὐτὴν λευκοφοροῦσαν, εἶπον αὐτῇ, τίς σε ἐβάπτισε; Vicini, quum illam *albis indutam* viderent, dicunt ei: Quis te baptizauit?
Paulin. epiſt. XII. ad Seuer.

Vnde parens ſacro ducit de fonte ſacerdos
Infantes *niueos* corpore, corde, *habitu*.

(c) Pallad. vit. Chryſoſtom. c. IX. τῇ ἐπαύριον γοῦν ἐξελθὼν ὁ βασιλεὺς, τοῦ γυμνασθῆναι ἐν τῷ παρακειμένῳ πεδίῳ, εἶδεν τὴν ἄπειρον γῆν, τὴν περὶ τὸ Πέμπτον, λευχομονοῦσαν, καὶ ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ πλήθους τῶν νεοφωτίστων· ὅσων

mentum

Digitized by Google

mentum myſticum. Ita enim SOCRATES [*d*] & SOZOMENVS [*e*], loquentes de ordinatione *Nectarii*, epiſcopi *Conſtantinopolitani*, ſtatim poſt baptiſmum ei collata, epiſcopum renuntiatum eum eſſe dicunt adhuc *myſtica veſte indutum.* HIERONYMVS [*f*] quoque ad *Fabiolam* ſcribens ad hoc videtur alludere, quando ait: *Præceptis Dei lauandi ſumus, & quum parati ad INDVMENTVM CHRISTI, tunicas pelliceas depoſuerimus, tunc induemur veſte linea, nihil in ſe mortis habente, ſed tota CANDIDA, vt de baptiſmo conſurgentes cingamus lumbos in veritate, & tota priſtinorum peccatorum turpitudo celetur.* Sunt, qui duo alia loca ex epiſtolis eius ad *Damaſum* [*g*] adlegant, in quibus de veſtimentis Chriſti, quæ *Romæ* ſuſceperit, loquitur. Alii autem, qui tempus, quo baptizatus ſit HIERONYMVS, & phraſin illam in aliis quoque locis ab ipſo adhibitam, conſiderarunt [*h*] ſtudioſius, cum maiore probabilitate concludunt, quod habitum monaſticum intelligat, quem alibi [*i*] *tunicam Chriſti* appellat, non autem albas baptiſmi. Sed enim, licet hiſce dubiis HIERONYMI locis non inſiſtamus, antiqua illa conſuetudo ab aliis auctoribus ſatis comprobatur.

γὰρ ἀμφὶ τὰς τρισχιλίους, ἤρετο παρὰ τῶν δορυφόρων, τίς ἡ λογὰς τῶν ἐκεῖ συνηθροισμένων; Die ſequenti egreſſus imperator, vt ſeſe exerceret in vicino campo, vidit agrum circa Pemptum ſeu Quintum, non conſitum & *candentem*, & ſtupefactus adſpectu coloris *nuper baptizatorum*, erant enim ad tria fere millia, ſatellites rogat, quinam eſſet illic congregatorum cœtus? &c.

(*d*) Socrat. lib. V. c. VIII. ὃς ἁρπαχθεὶς ὑπὸ τῦ λαῦ, εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προεβλήθη, τῶν τότε παρόντων ἑκατὸν πεντήκοντα ἐπισκόπων χειροτονησάντων αὐτόν. Hic (Nectarius) a populo raptus ad epiſcopale munus obeundum eligitur, & ab epiſcopis centum & quinquaginta, qui tum illic aderant, ordinatur.

(*e*) Sozom. lib. VII. c. VIII. τὴν μυστικὴν ἐσθῆτα ἔτι ἠμφιεσμένος, κοινῇ ψήφῳ τῆς συνόδου ἀναγορεύεται Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος, Adhuc *veſte myſtica* indutus, communi totius concilii calculo epiſcopus Conſtantinopolitanus renuntiatur.

(*f*) Hieron. epiſt. CXXVIII. (tom. III. p. 726. edit. Pariſ. MDCXLIII.)

(*g*) Id. epiſt. LVII. ad Damaſ. Cathedram Petri & fidem apoſtolico ore laudatam cenſui conſulendam; inde nec animæ poſtulans cibum, vnde olim Chriſti veſtimenta ſuſcepi. It. epiſt. LXXVIII. ad Damaſum. Chriſti veſtem in Romana vrbe ſuſcipiens, nunc barbaro Syriæ limite teneor.

(*h*) Vide Wall *of Infant-Baptiſm*, part. II. chap. III. ſect. X.

(*i*) Hieronym. epiſt. XXII. ad Euſtoch. c. I. Non expedit, apprehenſo aratro reſpicere poſt tergum, nec de agro reuerti domum; nec poſt *Chriſti tunicam*, ad tollendum aliud veſtimentum tecto deſcendere.

§. II.

Digitized by Google

§. II.

Hæ nonnumquam cum ſolemni verborum formula iis traditæ.

Horvm quoque nonnulli veſtes illas neophytis cum ſolemni verborum, officium eis ſuum declarantium, forma tradi conſueuiſſe narrant. Tali videlicet, qualis in *ſacramentario* gregorii [*k*] exſtat: *Accipe veſtem candidam & immaculatam, quam perferas ſine macula ante tribunal domini noſtri Ieſu Chriſti, vt habeas vitam æternam, amen!*

§. III.

Per octo dies indutæ & poſtea in eccleſia repoſitæ.

Vestes illæ plerumque octo dies gerebantur, & poſtea in eccleſia reponebantur. avgvstinvs, vel alius quiſpiam ſub eius nomine [*l*], de dominica poſt paſcha, tamquam hanc in rem conſtituta, loquitur, *Paſchalis ſolemnitas*, inquiens, *hodierna feſtiuitate concluditur, & ideo hodie neophytorum habitus commutatur; ita tamen, vt candor, qui de babitu deponitur, ſemper in corde teneatur.* Vnde ab hoc more gerendi ſtolas candidas poſt baptiſmum dies iſta *dominica in albis* vocitata creditur. Hæ quum depoſitæ eſſent, in veſtiario eccleſiæ ſtudioſe cuſtodiebantur, tamquam teſtimonium contra homines, ſi poſtea profeſſionem, quam publice in baptiſmo fecerant, desererent. Cuius rei memorabile exemplum a victore vticensi memoriæ proditum legimus de *Elpidiphoro* quodam, ciue *Carthaginenſi*, qui, quum diu in communione vixiſſet eccleſiæ, tandem ad *Arianos* tranſiit, infenſiſſimus orthodoxorum hoſtis, tempore perſecutionis *Vandalicæ*, factus. Inter alios, qui ad ipſum tamquam iudicem citabantur, *Muritta* quidam diaconus erat, qui ipſum de aluco ſacri fontis ſuſceperat generatum. Qui quum, *Elpidiphoro* ſedente & fremente, cœpiſſet extendi, priusquam exueretur, illa, quibus eum ſuſcipiens de fonte dudum texerat, ſabana producebat. Quibus ventilatis ſimulque in omnium conſpectu extentis, his eum verbis, totam ad fletum & lacrymas commouens ciuitatem, adloquebatur: *Hæc ſunt linteami-*

(*k*) Gregor. ſacram. de bapt. infant.
Ordo Roman. de S. ſabbatho. bibl. patr. tom. X. p. 83. Deportantur ipſi infantes ad eum, & dat ſingulis ſtolam candidam & decem ſiliquas & chriſmale, dicens, Accipe veſtem candidam &c.

(*l*) Aug. homil. LXXXVI. de diuerſis, in octauis paſchæ tom. X. p. 709.

Digitized by Google

na [*m*], *Elpidiphore, miniſter erroris, quæ te accuſabunt, dum maieſtas venerit indicantis. Cuſtodientur diligentia mea ad teſtimonium perditionis, ad demergendum te in abyſſo putei ſulphurantis. Hæc te, infelix, immaculatum cinxerunt de fonte ſurgentem: hæc te, miſerrime, acrius perſequentur, flammantem gehennam dum cæperis poſſidere, quia induiſti maledictionem ſicut veſtimentum, ſcindens atque amittens veri baptiſmatis & fidei ſacramentum. Quid facturus es, miſer, quum ſerui patrisfamilias ad cœnam regiam congregare cæperint inuitatos? Tunc te aliquando vocatum, terribiliter indignatus, exutum ſtola rex conſpiciet nuptiali, dicetque tibi: Amice, quo modo huc veniſti, veſtem non habens nuptialem? Non video, quod contuli, non noſco, quod dedi. Perdidiſti militiæ chlamydem, quam in tela virgineorum membrorum decem menſibus texui, & tendicula crucis extendens aqua mundaui & purpura mei ſanguinis decoraui, non conſpicio cultum ſignaculi mei, characterem non video trinitatis &c.* Fuit igitur huius notabilis cærimoniæ ſcopus, primum quidem, vt innocentiam illam & angelicam puritatem repræſentaret, quam per peccatorum ſuorum remiſſionem quisque obtineret in baptiſmo, & deinde, vt in mentem illis reuocaret ſponſiones & ſtipulationes a ſe factas, quas ſi violarent, futurum eſſet, vt in die iudicii hæ ipſæ eos accuſarent.

§. IV.

Cærimonia candelarum & facum cerearum. Quis eius ſcopus, & cuius ſumtibus vtraque procurata?

CAERIMONIAE gerendi veſtes albas aliam eiusdem generis addebant, ferendi ſcilicet ardentes candelas in manibus. Fuiſſe hanc conſuetudinem ita vniuerſalem, vt priorem illam, ego non dixerim; NAZIANZENVS tamen inter alias cærimonias, baptiſmum ſubſequentes, eam memorat. *Statio hæc*, inquit, *qua confeſtim a baptiſmo ante magnum altare ſtabis, futuræ vitæ gloriam præſignat. Pſalmorum cantillatio, cum qua accipieris, illius hymnodiæ præludium eſt. Lampades* [*n*], *quas accendes, illius luminum geſtationis figuram gerunt, cum qua ſplendidæ & virgines animæ ſplendidis fidei*

(*m*) Vict. de perſecut. Vandal. lib. V. bibl. patr. tom. VII. p. 613. (tom. VIII. p. 694. g. edit. Lugdun.)

(*n*) Naz. orat. XL. de bapt. p. 672. ἡ στάσις, ἣν αὐτίκα στήσῃ μετὰ τὸ βάπτισμα πρὸ τοῦ μεγάλου βήματος, τῆς ἐκεῖθεν δόξης ἐςι προχάραγμα· ἡ ψαλμῳδία, μεθ' ἧς δεχθήσῃ, τῆς ἐκεῖθεν ὑμνῳδίας προοίμιον· αἱ λαμπάδες, ἅσπερ ἀνάψεις, τῆς ἐκεῖθεν

lampa-

Digitized by Google

lampadibus Chriſto ſponſo obuiam prodibimus, nec per ignauiam & ſocordiam dormientes, ne inſcientibus nobis, is, cuius aduentus exſpectatur, inopinato adſit, nec alimento & oleo, boniſque operibus carentes, ne a nuptiali cubiculo excludamur. Alii ad aliam rationem eam referunt, vt ſit ſymbolum præſentis illuminationis noſtri, & quod fiat in adluſione ad illud ſeruatoris noſtri effatum: *Splendeat lux veſtra coram hominibus, vt videant veſtra bona opera, glorificentque patrem illum, qui eſt in cælis.* In quibusdam primariorum hominum baptiſmis haſce cærimonias amplificatas & maiore pompa exornatas deprehendimus. Nam non tantum ipſi, qui baptizabantur, ſed omnes quoque eorum ſtipatores ac miniſtri albis veſtibus induti erant, & manibus ſuis portabant lampades. Quomodo in magnifico *Theodoſii* iunioris baptiſmo factum eſt, deſcripto in MARCI GAZENSIS quadam epiſtola [o], a BARONIO publicata, in qua inter alia ait: *Baptizato iuniori Theodoſio, & ab eccleſia egreſſo in palatium, licebat rurſus intueri decorem eorum, qui præerant multitudini, & veſtem eorum refulgentem. Erant enim omnes candidati, vt exiſtimaretur multitudo eſſe niue repleta. Praecedebant autem patricii, illuſtres & omnis dignitas cum ordinibus militaribus, omnes portantes cereos, vt putarentur aſtra cerni in terra.* Harum rerum ſumtus, præſertim ita effuſos ac magnificos, ab ipſa perſona baptiſmum ſuſcipiente, datos fuiſſe, par eſt, credamus. Et hoc ipſum ex obiectione, quam nonnulli apud GREGORIVM NAZIANZENVM contra baptiſmum faciunt ex ratione ſumtuum, quos requirat, manifeſto intelligitur. Ita enim obloquuntur: *Vbi eſt munus, quod propter baptiſmum offeram? Vbi ſplendida veſtis* [p], *in qua exſplendeſcam? Vbi ea, quæ ad initiatores meos excipiendos requiruntur?* Ad quæ NAZIANZENVS reſpondet: *Ne in magnis rebus minuta & leuicula in rationem mittas: ne turpi aliquo & abiecto adſectu te duci patiaris. Sublimius eſt hoc ſacramentum iis rebus, quæ in oculorum adſpectum cadunt. Teipſum offer, Chriſtum*

φωταγωγίας μυστήριον, μεθ' ἧς ἀπαντήσομεν τῷ νυμφίῳ φαιδραί, καὶ παρθένοι ψυχαὶ φαιδραῖς ταῖς λαμπάσι τῆς πίστεως, μήτε καθεύδουσαι διὰ ῥαθυμίαν, ἵνα μὴ λάθῃ παρὼν ἀδοκήτως ὁ προσδοκώμενος, μήτε ἀνέλαιοι, καὶ καλῶν ἔργων ἐπιδεεῖς, ἵνα μὴ τοῦ νυμφῶνος ἐκπέσωμεν.

(o) Ap. Baron. an. CCCCI. tom. V. p. 134. Antuerp. MDCX.

(p) Naz. orat. XL. de bapt. p. 655. ποῦ δέ μοι τὸ καρποφορηθησόμενον ἐπὶ τῷ βαπτίσματι; ποῦ δὲ ἡ ἐμφάτειος ἐσθὴς, ᾗ λαμπρυνθήσομαι; ποῦ δὲ τὰ πρὸς δεξίωσιν τῶν ἐμῶν βαπτ-

in lue, honeſta & laudabili vita me ale. Sic ego excipi lætor, ſic etiam Deus, qui maxima quæque beneficia nobis elargitur. Nihil apud Deum magnum eſt, quod non pauper quoque donare poſſit; vt ne hac quoque in re tenuiores propellantur, vt qui non habeant, quomodo cum locupletibus certent. Vnde has cærimonias in pauperum baptiſmo vel prætermiſſas, vel ipſius eccleſiæ ſumtu factas fuiſſe, colligimus. Quod poſterius quidam inferri poſſe putant ex donationibus *Conſtantini*, baptiſteriis *Romæ* factis, quarum in libro pontificali in vita *Sylveſtri* papæ habetur mentio; certius autem ex epiſtolis GREGORII pontificis [q] demonſtrari poteſt, in quibus ſæpius memorat, quod veſtem ad baptiſma pauperibus, qui ſibi eam comparare ipſi non poſſint, emendam curare ſoleat.

§. V.

Oſculum pacis neophytis, ſeu recens baptizatis, datum.

ALIA cærimonia, ad congratulandum recens baptizatis de admiſſione in eccleſiam adhibita, erat oſculum pacis. Quam cærimoniam in ipſis etiam infantibus obſeruatam fuiſſe, ex obiectione diſcimus, quæ contra eam in CYPRIANO facta legitur. FIDVS quidam epiſcopus intra octauum diem infantes non baptizandos eſſe putabat, quod in primis partus ſui diebus conſtituti immundi ſint, & vnusquisque eos horreat exoſculari, quod tamen fieri poſt baptiſmum neceſſe ſit, ad declarandum ius fraternitatis, quod in cooptatione in familiam Dei conſequantur. Ad quæ CYPRIANVS reſpondebat, hoc ad dandum illis baptiſmum impedimento eſſe non oportere, omnia enim munda eſſe mundis. Nec quempiam id debere horrere, quod Deus dignatus ſit facere. Nam etſi adhuc infans a partu nouus ſit, non ita eſſe tamen, vt quisquam illum in gratia danda atque in pace facienda exoſculari [r] horrere debeat. Hæc

σῶν; - - μὴ μικρολόγει περὶ τὰ μεγάλα, μηδὲν ἀγεννὲς πάθῃς, μεῖζον τῶν ὁρωμένων ἐστὶ τὸ μυστήριον, σεαυτὸν καρποφόρησον, χριστὸν ἔνδυσαι, θρέψον με πολιτείᾳ, οὕτως ἐγὼ χαίρω φιλοφρονούμενος· οὐδὲν τῷ Θεῷ μέγα, ὃ μὴ καὶ πένης δίδωσιν, ἵνα μὴ καὶ ταῦτα παρευθῶνται οἱ πένητες.

(q) Gregor. lib. VII. epiſt. XXIV. ad Fauſtin. Quoscumque ex iis pauperes, & ad veſtem ſibi emendam non ſufficere poſſe cognoſcis: Te eis veſtem, quam ad baptiſma habeant, comparare volumus ac præbere. Id. lib. IV. ep. XVI. Veſtem ei, quæ baptizanda eſt, direximus, cetera.

(r) Cypran. epiſt. LIX. al. LXIV. ad Fidum p. 160. (p. 281. edit. Fell. Amſtelod.

con-

conſuetudo AVGVSTINO [s] etiam memoratur, & regula illa apoſtolica fundata videtur, quam in euchariſtia & aliis ſanctis officiis obſeruatam legimus, ſecundum quam alii alios ſancto oſculo, mutuam amorem & intimum fraternitatis adfectum teſtaturi, ſalutarunt. CHRYSOSTOMVS aliam adfert rationem, cur id pax vel oſculum pacis appelletur, quia videlicet homines, per baptiſmum Deo reconciliati, in pacem ac amicitiam recipiantur. Nam natiuitatem naturalem & ſpiritualem eleganter inter ſe comparans *Prior illa*, inquit, *a lamentis initium duxit, ſiquidem vbi prodiit infans ex vtero, & ex aluo deiectus eſt, primam cum lacrimis vocem mittit. Per lamenta ſiquidem ingreſſus in vitam: per lacrymas exordium, dum futuras moleſtias natura præmuntiat. - - Neque vero lacrimæ in natiuitate tantum, ſed & faſciæ & vincula: lacrimæ in natiuitate, lacrimæ in morte: faſciæ in natiuitate, faſciæ in morte, vt intelligas vitam hanc in morte deſinere, & in illo fine terminari. Sed talis non eſt ſpiritualis natiuitas: nuſquam lacrimæ & faſciæ, ſed ſolutus eſt, qui naſcitur, & ad certamen paratus, propterea ſunt etiam liberi pedes, & manus, vt & currat & pugnet: nuſquam lamenta; nuſquam lacrimæ heic, ſed ſalutationes* [t] *& oſcula, & amplexus fra-*

MDCC.) Nam & quod veſtigium infantis, in primis partus ſui diebus conſtituti, mundum non eſſe dixiſti, quod vnusquiſque noſtrum adhuc horreat exoſculari, nec hoc putamus ad cæleſtem gratiam dandam impedimento eſſe oportere, ſcriptum eſt enim: Omnia munda ſunt mundis. Nec aliquis noſtrum id debet horrere, quod Deus dignatus eſt facere. Nam etſi adhuc infans à partu nouus eſt, non ita eſt tamen, vt quiſquam illum in gratia dandi atque in pace facienda horrere debeat exoſculari; quando in oſculo infantis vnusquiſque noſtrum pro ſua religione ipſas adhuc recentes Dei manus debeat cogitare, quas in homine modo formato & recens nato quodammodo exoſculamur, quando id, quod Deus fecit, amplectimur.

(s) Auguſt. contr. epiſt. Pelag. lib. IV. c. VIII. (tom. VII. opp. p. 925. 926. edit. Baſil.) iſta Cypriani verba adlegat, & approbat.

(t) Chryſoſtom. ſerm. L. de vtil. legendæ ſcripturæ tom. V. p. 686. (p. 613. edit. Francof. MDCXCVIII.) Τόκος ὁ πρότερος ἀπὸ θρήνων ἔχει τὴν ἀρχήν· τὸ γὰρ παιδίον ἐκ τῆς μήτρας ὀλισθῆσαν καὶ ἐκ τῆς ὠδῖνος καταφερόμενον, πρώτην φωνὴν μετὰ δακρύων ἐκβάλλει - - διὰ θρήνων γὰρ ἡ εἴσοδος εἰς τὸν βίον, διὰ δακρύων προοίμια, τῆς φύσεως τὸ μέλλον ἐπώδυνον προκαταγγελλούσης· - - οὐ δάκρυα δὲ ἐν τῇ γεννήσει μόνον, ἀλλὰ καὶ σπάργανα καὶ δεσμά· δάκρυα ἐν τῇ γεννήσει, δάκρυα ἐν θανάτῳ, σπάργανα ἐν γεννήσει, σπάργανα ἐν θανάτῳ· ἵνα μάθῃς, ὅτι πρὸς θάνατον ἡ ζωὴ αὕτη τελευτᾷ, καὶ πρὸς ἐκεῖνο καταστρέψει τὸ τέλος· ἀλλ' οὐχ ἡ γέννησις αὕτη· οὐδαμοῦ δάκρυ καὶ σπάργανα, ἀλλὰ λελυμένος ὁ γεννηθείς, καὶ πρὸς ἀγῶνας παρεσκευασμένος· διὰ τοῦτο ἄφετοι οἱ πόδες καὶ αἱ χεῖρες, ἵνα τρέχῃ καὶ πυκτεύῃ·

 trum,

trum, qui ſuum membrum agnoſcunt, & tamquam ex longinqua reuerſum peregrinatione recipiunt. Nam quoniam ante baptiſmum inimicus erat, poſt baptiſmum autem amicus eſt factus communis omnium noſtrum domini, propterea gratulamur omnes: idcirco etiam oſculum pax vocatur, vt diſcamus Deo finitum eſſe bellum, & nos in amicitiam eius receptos eſſe. Hinc pacem ſibi mutuo dare in ſcriptis veterum ſæpius idem eſt, atque ex phraſi apoſtoli, oſculo ſancto quem ſalutare.

§. VI.

Nec non particula mellis & lactis in ſignum nouæ natiuitatis eorum.

SOLEBANT etiam recens baptizatis mellis aliquid & lactis guſtandum dare: Quod SALMASIVS & alii quidam [u] loco euchariſtiæ illis datum fuiſſe exiſtimant. Sed falluntur animi; nam euchariſtia illis eodem tempore data fuit. Veteres ipſi aliam huius rei dant rationem. HIERONYMVS [x] & TERTVLLIANVS [y] ad nouæ natiuitatis eorum ſignificationem, & quod iam tamquam filii in familiam Dei adoptati ſint, id factum eſſe dicunt. TERTVLLIANVS [z] præterea *Marcionitas* hanc conſuetudinem eadem de cauſſa cum multis aliis eccleſiæ ritibus retinuiſſe perhibet. HIERONYMVS [a] etiam dicit, morem eſſe in quibusdam occidentalibus eccleſiis, vt renatis in *CHRISTO* vinum lacque tribuatur, idque in adluſionem ad hunc locum *Pauli* apoſtoli: *Lac vobis potum dedi, non ſolidum*

οὐδαμοῦ θρῆνος, οὐδαμοῦ δάκρυα ἐνταῦθα, ἀλλ' ἀσπασμοὶ καὶ φιλίαι, καὶ περιπλοκαὶ τῶν ἀδελφῶν, τὸ οἰκεῖον μέλος ἐπιγινωσκόντων, καὶ ὥσπερ ἐκ μακρᾶς ἀπελθόντων ἀποδημίας· ἐπειδὴ γὰρ πρὸ τοῦ φωτίσματος, ἐχθρὸς ἦν, μετὰ τὸ φώτισμα γέγονε φίλος τοῦ κοινοῦ πάντων ἡμῶν δεσπότου, διὰ τοῦτο πάντες συνηδόμεθα, διὰ τοῦτο καὶ τὸ φίλημα εἰρήνη καλεῖται, ἵνα μάθωμεν, ὅτι πόλεμον κατέλυσεν ὁ Θεὸς, καὶ πρὸς τὴν οἰκείωσιν ἐπανήγαγε τὴν ἑαυτοῦ.

(u) Salmaſ. ap. Suicerum theſ. part. II. p. 1136. Adulti in pane & vino ſacramentum corporis & ſanguinis accipiebant, infantes in lacte & melle.

(x) Hieron. contr. Lucifer. c. IV. Deinde egreſſos lactis & mellis prægustare concordiam ad infantiæ ſignificationem.

(y) Tertull. de coron. milit. c. III. Inde ſuſcepti lactis & mellis guſtamus concordiam.

(z) Tertull. contr. Marcion. lib. I. c. XIV. Sed & ille vſque nec aquam reprobauit creatoris, qua ſuos abluit, nec oleum, quo ſuos vnxit, nec mellis & lactis ſocietatem, qua ſuos infantat, nec panem, quo ipſum corpus ſuum repræſentat.

(a) Hieronym. in Ieſa LV, 1. Lac ſignificat innocentiam paruulorum. Qui mos ac typus in occidentis eccleſiis hodie vſque ſeruatur, vt renatis in Chriſto vinum lacque tribuatur. De quo lacte dicebat & Paulus, Lac vobis potum

cibum,

Digitized by Google

cibum, & iſtum *Petri*: *Quaſi modo nati paruuli rationale lac deſiderate.* Lac enim ſignificare innocentiam paruulorum. Huius conſuetudinis mentionem quoque facit CLEMENS ALEXANDRINVS [*b*], *Lacte*, inquiens, *dominico nutrimento, ſtatim quidem poſtquam editi ſumus, alimur: ſimulac autem regenerari fuimus, honore affecti ſumus, dum ſpes quietis annuntiatur, ſuperna Hieruſalem, in qua & mel & lac pluere ſcriptum eſt; dum per materiale, ſanctum nobis alimentum deſpondetur.* Porro ex concilio *Carthaginenſi* tertio diſcimus, hoc lac & mel propriam & peculiarem habuiſſe conſecrationem, ab euchariſtiæ conſecratione diſtinctam. Canon ibi ſic habet: *Primitiæ, ſeu mel & lac, quod vno die ſolemniſſimo*, (hoc eſt, ſabbatho magno, ſiue die paſcha proxime antecedente, quod ſolemniſſimum baptiſmi tempus erat) *pro myſterio infantum (* hoc eſt, recens baptizatorum hominum, qui plerumque infantes ſenſu myſtico vocabantur*) ſolet offerri:* [*c*] *quamvis in altari offerantur, ſuam tamen habent propriam benedictionem, vt a ſacramento dominici corporis aut ſanguinis diſtinguantur.* Hæc iſtius canonis pars in quibusdam collectionibus omiſſa quidem eſt, LABBEO autem adfirmante, in vetuſtis codicibus ita habetur; quin & hodie ſic legitur in codice *Africano* [*d*], quod rem extra dubitationem ponit. Ego canonem cum paraphraſi quadam explanatoria exhibui, quia nonnulli viri eruditi de obſcuritate eius conqueruntur, & neſcire ſe dicunt, quid per *myſterium infantum* intelligatur, quod mihi quidem ad hanc conſue-

dedi, non ſolidum cibum. Et Petrus, Quaſi modo nati paruuli rationale lac deſiderate.

(*b*) Clem. Alex. pædag. lib. I. c. VI. p. 103. τῷ γάλακτι, τῇ κυριακῇ τροφῇ, εὐθὺς μὲν ἀποκυηθέντες, τιθηνούμεθα· εὐθὺς δὲ ἀναγεννηθέντες τετιμήμεθα, τῆς ἀναπαύσεως τὴν ἐλπίδα, τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ, εὐαγγελιζόμενοι· ἐν ᾗ μέλι καὶ γάλα ὀμβρεῖν ἀναγέγραπται· διὰ τῆς ὕλης, καὶ τὴν ἁγίαν μνηστευόμενοι τροφήν.

(*c*) Conc. Carth. III. c. XXIV. (tom. II. conc. p. 1170.) Primitiæ vero, ſeu mel & lac, quod vno die ſolemniſſimo pro infantis myſterio ſolet offerri, quamvis in altari offerantur, ſuam tamen habent propriam benedictionem, vt a ſacramento dominici corporis ac ſanguinis diſtinguantur.

(*d*) Codex eccleſ. African. c. XXXVII. ap. Iuſtellum p. 348. (apud Labb. tom. II. conc. p. 1068.) ἀπαρχὴ δὲ, εἴτε μέλι, εἴτε γάλα, ὡς ἔθος, προσφέρεσθαι ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἰδίως εἰς τὸ τῶν νηπίων μυστήριον· εἰ καὶ τὰ μάλιστα γάλα ἐν θυσιαστηρίῳ προσφέρεται, ὅμως ἰδίαν ἐχέτω κυρίας εὐλογίαν, ὡς ἐκ τοῦ ἁγιάσματος τοῦ κυριακοῦ σώματος καὶ αἵματος διΐστασθαι. Primitiæ vero, cetera, vt ſub litt. (c).

tudi-

tudinem dandi lac & mel recens baptizatis manifeſto referendum eſſe videtur.

§. VII.

Tunc orationem dominicam dicere iuſſi.

Hominibvs ita in familiam Dei adoptatis & pro fratribus in *CHRISTO* agnitis, tamquam filiis Deum patrem ſuum appellare licebat, idque ſtatim facere formula verborum a *CHRISTO* nobis præſcripta iubebantur. *Conſtitutionum apoſtolicarum* auctor [e] eos ſtantes dicere orationem dominicam iubet, quia cum *CHRISTO* e mortuis reſurrexerint: & poſt iſtam hanc breuiorem formam recitare: [ee] *Deus omnipotens, pater CHRISTI tui, vnigeniti filii tui, da mihi corpus immaculatum, cor mundum, mentem vigilem, cognitionem non errantem, ſpiritus ſancti aduentum ad poſſeſſionem & certam fidem veritatis, per CHRISTVM tuum, per quem tibi gloria in ſancto ſpiritu in ſaecula, Amen.* Chrysostomvs [f] quoque ſtatim poſt adſcenſionem ex aquis orationem dominicam recitaſſe eos memorat, & id quidem ſtantes etiam, non in faciem cadentes, ſed ad *CHRISTVM* ſuſpicientes, cuius cum corpore commiſceantur, quod ſupra ſitum ſit, quo diabolo non liceat accedere. Et hoc primum tempus erat, quo iſthac oratione vtendi accipiebant libertatem. Ante enim, quam quis baptizatus & per regenerationem filius Dei factus eſſet, Deum patrem ſuum vocare, ei haud licebat. Et

(e) Conſtit. apoſt. lib. VII. c. XLIV. μετὰ τοῦτο, ἑστὼς προσευχέσθω τὴν εὐχὴν, ἣν ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ κύριος· ἀναγκαίως δὲ τὸν ἀναστάντα δεῖ ἑστάναι καὶ προσεύχεσθαι, διὰ τὸ τὸν ἐγειρόμενον ὄρθιον εἶναι· καὶ αὐτὸς οὖν συναποθανὼν τῷ χριστῷ καὶ συνεγερθεὶς, ἑστάτω. Poſt hoc ſtans dicat orationem, quam docuit nos dominus: ſcilicet qui reſurrexit, neceſſario debet ſtare ac orare, quoniam qui exſurgit, erectus eſt: & ipſe igitur, qui vna cum Chriſto mortuus eſt ac reſurrexit, ſtet.

(ee) Id. ibid. c. XLV. Ὁ θεὸς, ὁ παντοκράτωρ, ὁ πατὴρ τοῦ χριστοῦ σου, τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ σου, δός μοι σῶμα ἄσπιλον, καρδίαν καθαρὰν, νοῦν γρήγορον, γνῶσιν ἀπλανῆ, πνεύματος ἁγίου ἐπιφοίτησιν πρὸς κτῆσιν καὶ πληροφορίαν τῆς ἀληθείας, διὰ τοῦ χριστοῦ σου· δι' οὗ σοι δόξα ἐν ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

(f) Chryſoſt. homil. VI. in Coloſſ. p. 1313. (p. 201. edit. Francof.) εὐθέως γὰρ ἀνελθὼν, ταῦτα φθέγγεται τὰ ῥήματα· πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· οὐκ ἐπ' ὄψιν πίπτει τὸ παιδίον [leg. πεδίον] κ. τ. λ. Quum primum adſcenderit, hæc verba loquitur: Pater noſter, qui es in cælis, fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra. Non in faciem cadit puer. [leg. humi] cetera.

quam-

Digitized by Google

quamquam catechumeni orationem dominicam ante baptiſmum docebantur, non tamen niſi poſt baptiſmum eam, tamquam publicam precationem, in eccleſia recitare poterant.

§. VIII.

Cum pſalmodia accepti.

Inter alias cærimonias, poſt baptiſmum vſitatas, gregorivs nazianzenvs pſalmorum cantillationem [g] memorat, cum qua recens baptizati accipiantur, quam hymnodiæ in futura vita præludium eſſe dicit. Vtrum vero peculiares quasdam pſalmos, in baptiſmo ad cantandum propoſitos, an vero communem eccleſiæ pſalmodiam intelligat, non docet. Si coniectare mihi licet, de prioribus id accepero, quia communis eccleſiæ pſalmodia nihil erat amplius, quam quod catechumenis iam ante licebat audire, vtpote quæ pars erat miſſæ catechumenorum, cui non catechumeni tantum, ſed profeſſi quoque *iudei* & gentiles intereſſe poterant. Fortaſſis pſalmum CXVIII. cantarunt, in quo hæc verba habentur: *Hic eſt dies, quem fecit dominus, exſultemus & lætemur in eo!* quoniam avgvstinvs [h], de feſtiuitate loquens paſchali, eo reſpicere videtur, *Hic eſt dies*, inquiens, *quem fecit dominus, celſior cunctis, lucidior vniuerſis, in quo dominus reſurrexit, in quo ſibi nouam plebem, vt ipſi videtis, regenerationis ſpiritu conquiſiuit, in quo ſingulorum mentes gaudio & exſultatione perfudit.* Et pavlinvs [i] populum hac occaſione *Allelujah* cantaſſe dicit. Verum in rebus dubiis certi aliquid definire mihi non ſumo.

§. IX.

Et extemplo ad communionem altaris admiſſi.

Exploratıvs autem eſt, quod, cærimoniis baptiſmi finitis, extemplo ad participandam euchariſtiam admiſſi fuerint. Hæc enim erat τὸ τέλειον, perfectio ſeu conſummatio chriſtiani,

(g) Naz. orat. XL. de bapt. p. 672. a. ἡ ψαλμῳδία, μεθ' ἧς δεχθήσῃ, τῆς ἐκεῖθεν ὑμνῳδίας προοίμιον. Pſalmorum cantillatio, cum qua accipieris, illius hymnodiæ præludium eſt.

(h) Auguſtin. ſerm. CLXIII. de tempore, tom. X. p. 332. (p. 957. a. edit. Baſil. MDLXIX.)

(i) Paulin. ep. XII. ad Seuer. p. 145.

Hinc ſenior ſociæ congaudet turba cateruæ,
Alleluia nouis balat ouile choris.

ad quam per baptiſmum ius adepti erant. Hinc omnes antiqui ſcriptores hac de re loquuntur, tamquam vltimo baptiſmi privilegio, quod hiſce temporibus ſtatim ei additum ſit. Idque obſeruatum fuit non tantum de adultis, ſed de infantibus quoque. Ad quam conſuetudinem demonſtrandam in præſenti ſuffecerit teſtimonium GENNADII [k], qui baptiſmum infantium, confirmationem & euchariſtiam coniungit. *Si parvuli ſint*, inquit, *qui doctrinam non capiant, reſpondeant pro illis, qui eos offerunt, iuxta morem baptizandi: Et ſic manus impoſitione & chriſmate communiti, euchariſtiæ myſteriis admittantur.* Atque hæc conſuetudo ad nonum vſque ſæculum durauit, vti ex libris ritualibus iſtius æui apparet, quorum quidam a nobis ſupra [l] adlegati ſunt, & plures alii addi poterant: ſed hi alio ſpectant, vbi aptior locus erit tractandi de communione infantium inter res reliquas, ad euchariſtiam pertinentes, quæ vna cum antiqua pſalmodia, ſcripturarum lectione, verbi diuini prædicatione & precibus, vniuerſum officium eccleſiæ, ſub nomine *miſſæ catechumenorum & miſſæ fidelium*, conſtituentibus, argumentum proximi erunt voluminis, in quo de *liturgia eccleſiæ* exponere animum induximus.

§. X.

De cærimonia lauandi pedes, in eccleſiis quibusdam retenta atque conſeruata.

ALIA adhuc cærimonia erat, in eccleſiis aliquibus obſeruata, ab aliis autem repudiata, de qua heic nonnulla carptim breuiterque dicere non abs re fuerit. Erat hæc conſuetudo lauandi pedes baptizatorum. VICECOMES [m] primam cærimoniam fuiſſe putat, baptiſmo præmiſſam & vſitatam *die viri-*

(k) Gennad. de eccleſ. dogmat. cap. LII.

(l) Lib. XII. c. I. §. II.

(m) Vicecom. de ritib. bapt. lib. III. c. XX. Quo die pedes abluerentur. Beroldus poſt baptiſmi ritus, hanc cærimoniam refert; cum antiquitus die, Chriſti apoſtolorum pedes lauantis commemoratione celebri, præſtari ſoleret, vt multis argumentis probare facile eſt; nam pedum ablutio, quemadmodum ſupra diximus, ad detergendas corporis ſordes, quæ baptizanti ſtomachum facere poterant, inſtituta videtur, quæ ratio poſt baptiſmum locum non habet; deinde S. Ambroſius lib. III. de ſacramentis c. II. & lib. de initiat. c. VI. locis quæ attulimus, aperte ſignificat, pedes ablui conſueuiſſe, vt macula ortu contracta deleretur, cum poſt baptiſmum omnis peccati labes abolita

dium,

dium, quo ſeruator noſter (cuius ab exemplo petita erat) diſcipulorum ſuorum pedes lauit. Et hoc ex AVGVSTINI verbis elucere dicit, qui eius in duabus epiſtolis mentionem iniecerit. At enim vero in priore epiſtola [*n*] AVGVSTINVS de more lauandi totum corpus ante paſcha loquitur, vt ne catechumeni, quorum corpora per obſeruationem quadrageſimæ ſordidata erant, cum offenſione ſenſus ad ſacrum fontem accederent: hinc dies viridium eligebatur, quo ſordes corporis, quas contraxerant, lauando ſe eluerent. Et quia conceſſum erat hoc catechumenis baptiſmum ſuſcepturis, multi alii cum his hoc die lauare volebant, ieiuniumque relaxare: Ieiunare enim & lauare ſimul conſiſtere non poterant. Vt adeo hac lauatione non ſolos pedes, quidquid VICECOMES falſo dictitet, ſed vniuerſum corpus ſuum circumpurgaſſe iudicandi ſint. Neque hæc lotio pro cærimonia religioſa, ſed tantum pro cærimonia ciuilis decentiæ habenda eſt, vt ne aliorum ſenſui moleſti eſſent, ad baptiſmum accedentes. In altera epiſtola ſpeciatim de lauandis pedibus loquitur, hoc autem poſt baptiſmum fiebat, die tertio octauarum, vel alio quodam tempore, quod, qui hanc cærimoniam retinebant, huic rei ducebant præſtitu-

ſit. Palladius quoque hiſtoria Lauſ. ſect. LXXIII. refert, duobus hiſtrionibus ante pedes ablutos eſſe, tum ſalutare baptiſma impertitum: ex quo ablutionem baptiſmo priorem fuiſſe omnes intelligunt. De die autem feriæ quintæ hebdomadis ſanctioris, vt rationes eas, quæ e coniecturis pendent, omittamus, S. Auguſtini certiſſimum eſt teſtimonium ep. CXVIII. ad Ianuar. quum ait: *Si autem quæris &c.* [vid. ſub litt. (n)]. Beroldus igitur, ſolum ſui temporis conſuetudinem expreſſit, quod indicant eius verba, quum baptiſmi trium puerorum meminit; qui antiquitus, quando in paſchate, vel pentecoſte baptizabantur, in vſu non erat; fieri enim potuit, vt quemadmodum teſte S. Auguſtino ep. ad Ianuar. CXIX. honoris ergo, a die altero in alterum, ea conſuetudo mutata eſt; ſic etiam Mediolani ad cærimonias poſt baptiſmum delata ſit, vt negligendi veri baptiſmi occaſio demeretur. Et ſic intelligendi ſunt, quotquot eam cærimoniam poſt baptiſmum numerarunt, cum poſteriorum temporum ratio habita ſit.

(*n*) Aug. epiſt. CXVIII. ad Ianuar. Si autem quæris, cur etiam lauandi mos ortus ſit: nihil mihi de hac re cogitanti probabilius occurrit, niſi quia baptizandorum corpora per obſeruationem quadrageſimæ ſordidata, cum offenſione ſenſus ad fontem tractarentur, niſi aliqua die lauarentur. Iſtum autem diem potius ad hoc electum, quo cœna domini anniuerſarie celebratur. Et quia conceſſum eſt hoc baptiſmum accepturis, multi cum his lauare voluerunt, ieiuniumque relaxare.

endum. Nam multos [o] hoc in conſuetudinem prorſus noluiſſe recipere dicit, ne ad ipſum ſacramentum baptiſmi videretur pertinere, quum ſeruator noſter hoc tantum propter formam humilitatis commendarit. Nonnullos eadem de cauſſa conſuetudinem, vbi recepta fuerit, abrogaſſe. Aliquos autem, vt hoc ſacratiore tempore commendarent, & a baptiſmi ſacramento diſtinguerent, vel diem tertium octauarum vel etiam ipſum octauum poſt baptiſmum, vt hoc facerent, elegiſſe. Inter eccleſias, quæ penitus reiecerunt vel abrogarunt hanc conſuetudinem, eccleſia *Hiſpanica* eſt, quæ in concilio *Illiberritano* contra eam canonem fecit ita habentem: *Emendari placuit, vt hi, qui baptizantur, (vt fieri ſolet) nummos in concham non immittant: ne ſacerdos, quod gratis accepit, pretio diſtrahere videatur* (qua de re diximus copioſius [p], de reditibus eccleſiæ loquentes) *Neque pedes eorum lauandi ſunt [q] a ſacerdotibus vel clericis.* Illis eccleſiis, quæ hanc conſuetudinem numquam receperunt, *Romanam* adnumerare poſſumus, & eis, quæ eam ſemper receperunt, *Mediolanenſem*, cuius conſuetudinem eccleſiæ *Romanæ* conſuetudini opponit AMBROSIVS, vel quisquis librorum *de ſacramentis, & de iis, qui myſteriis initiantur*, inter eius opera, auctor eſt. In eccleſia [r] *Mediolanenſi* ſummum ſacerdotem pedes baptizatorum la-

(o) Aug. epiſt. CXIX. ad Ianuar. c. XVIII. De lauandis vero pedibus, quum dominus hoc propter formam humilitatis, propter quam docendam venerat, commendaret, ſicut ipſe conſequenter expoſuit, quæſitum eſt, Quonam tempore potiſſimum res tanta etiam facto doceretur, & in illud tempus occurrit, quo ipſa commendatio religioſius inhæreret. Sed ne ad ipſum ſacramentum baptiſmi videretur pertinere, multi hoc in conſuetudinem recipere noluerunt. Nonnulli etiam de conſuetudine auferre non dubitarunt. Aliqui autem, vt hoc ſacratiore tempore commendarent, & a baptiſmi ſacramento diſtinguerent, vel diem tertium octauarum, quia ternarius numerus in multis ſacramentis maxime excellit, vel etiam ipſum octauum, vt hoc facerent, elegerunt.

(p) Lib. V. c. IV. §. XIV. volum. II. p. 278 -- 281.

(q) Concil. Illiber. c. XLVIII.

(r) Ambroſ. de ſacram. lib. III. c. I. Succinctus ſummus ſacerdos pedes tibi lauit. - Non ignoramus, quod eccleſia Romana hanc conſuetudinem non habeat, cuius typum in omnibus ſequimur & formam: hanc tamen conſuetudinem non habet, vt pedes lauet. Vide ergo, ne propter multitudinem declinarit. Sunt tamen, qui dicant, & excuſare conentur, quia hoc non myſterio faciendum eſt, non in baptiſmate, non in regeneratione: Sed quaſi hoſpiti pedes lauandi ſunt. Aliud eſt humilitatis, aliud ſanctificationis.

vare

vare ſolitum eſſe dicit: *Romanam* vero eccleſiam hanc conſuetudinem non habere: eamque propter multitudinem eorum, qui baptizari ſoleant, declinare putat. Eccleſia autem *Romana* dicebat, hoc non myſterio faciendum eſſe in baptiſmate ſiue in regeneratione, ſed quaſi hoſpiti pedes lauandos eſſe humilitatis ſtudio. Contra eccleſia *Mediolanenſis* omnino myſterium eſſe & ſanctificationem contendebat, quia *CHRISTVS* dixerit *Petro: Niſi lauaro tibi pedes, non habebis mecum partem. Hoc ideo dico*, inquit auctor noſter, *non quod alios reprehendam, ſed mea officia ipſe commendem. In omnibus cupio ſequi eccleſiam Romanam, ſed tamen & nos homines ſenſum habemus. Ideo, quod alibi rectius ſeruatur, & nos recte cuſtodimus.* Porro ſubiungit, hoc non fieri ad obtinendam peccatorum remiſſionem; hoc enim in baptiſmate iam factum eſſe. *In baptiſmate*, inquit [*s*], *omnis culpa diluitur. Recedit ergo culpa. Sed, quia Adam ſupplantatus a diabolo eſt, & venenum ei effuſum eſt ſupra pedes, ideo lauas pedes, vt in ea parte, in qua inſidiatus eſt ſerpens, maius ſubſidium ſanctificationis accedat, quo poſtea te ſupplantare non poſſit. Lauor ergo pedes, vt lauer venena ſerpentis. Ad humilitatem quoque proficit, vt in myſterio non erubeſcamus, quod non dedignamur in obſequio.* Hæ erant rationes, ab eccleſia *Mediolanenſi* datæ, ob quas huic mori inhæreret. Verum non ita validæ erant, vt alios cœtus potuiſſent inducere, atque ita hæc conſuetudo numquam in eccleſia chriſtiana generatim eſt ſtabilita.

§. XI.

Obſeruatio quædam generalis in vniuerſam antecedentem diſſertationem, cum reſpectu ad præſentis eccleſiæ conſuetudinem.

PERCVRRIMVS ſic præcipuas cærimonias & conſuetudines eccleſiæ, in adminiſtratione baptiſmatis obſeruatas, easque actum illum tam antegreſſas, quam comitatas & inſequutas; & quantum licuit, enarrauimus illas eo ordine & ratione, qua ipſa eccleſia eas obſeruauit. Atque heic diſſertationem finiemus generali quadam obſeruatione, quæ quodammodo proderit ad vindicandam præſentis eccleſiæ praxin, & faciendum ſatis iſtis diſſentientibus a noſtra eccleſia, qui noſtrum baptiſmi

Denique audi, quia myſterium eſt, & ſanctificatio. *Niſi lauero tibi pedes, non habebis mecum partem.* Hoc ideo dico, non quod alios reprehendam, cetera.

(*s*) Ibidem.

 offi-

Digitized by Google

officium propter vnam duaſue innocentes ſignificanteſque cærimonias, in eo retentas ac conſummatas, in dubium vocant. Candidus quiſque lector per integram hanc diſſertationem obſeruabit, non vnam tantum duaſue, ſed multas ſignificantes cærimonias ab eccleſia antiqua in baptiſmi adminiſtratione obſeruatas, ſpeciatim ſignum crucis ad minimum quater & quinquies in toto actu adhibitum fuiſſe. Proinde, qui hodie præſenti eccleſiæ officio opponunt, ſi priſcis temporibus vixiſſent; de antiqua conſuetudine conquerendi cauſſas multo grauiores habituri fuiſſent. Neque tamen facile inuenias, contra eccleſiæ baptiſmum, ratione cærimoniarum in eo vſitatarum, pugnatum fuiſſe, ne quidem ab eis, qui in aliis rebus ab eccleſia diſſenſerunt. Quæ conſideratio, mea quidem ſententia, illis aliquantum probabitur, qui pacem & vnitatem eccleſiæ ex vero æſtimant, eritque iiſdem argumento ad non diſſentiendum a præſentis eccleſiæ praxi, propter res, quæ ipſos multo fortius compulſuræ fuiſſent ab omnis æui eccleſia diſſentire. Equidem non ſcio, quatenus futurum ſit, vt hæc conſideratio hos illos conuincat, ſcio autem, quatenus omnes ac ſingulos conuincere debeat, qui pacem amant, & quieti ſtudent eccleſiæ, adeoque non potui non eam hoc loco opportune ſuggerere.

LIBRI DVODECIMI
CAPVT QVINTVM
DE LEGIBVS CONTRA ITERATIONEM BAPTISMATIS TAM IN ECCLESIA, QVAM IN REPVBLICA LATIS.

§. I.
Non niſi vnum baptiſma, proprie ſic dictum, in eccleſia licitum. Et cur?

QVAE de baptiſmo diximus, eis non inconſultum fuerit aliquid addere de legibus tam eccleſiaſticis, quam ciuilibus contra iterationem eius latis, ſi ſemel debite eſſet adminiſtratus. Veteres generatim contra baptiſmi iterationem repugnant; tametſi VOSSIVS [a] eorum rationes non ſemper ſatis firmas

(a) Voſſ. de bapt. diſput. XVII. n. V - XIV. p. 210-214.

eſſe

eſſe exiſtimet. Nonnulli eo argumento pugnabant, quod baptizemur in mortem Chriſti: Chriſtus autem ſemel tantum ſit mortuus. Ita BASILIVS [b] & AVGVSTINVS [c] & alii. VOSSIVS autem hoc argumentum nihil ſolide euincere putat, quia quod ſemel factum eſt, ſæpius repræſentari poſſit: quo modo ſæpius repetatur ſacramentum euchariſtiæ, quod fit in recordationem mortis dominicæ. Alii id probare conabantur ex verbis iſtis *CHRISTI* Ioan. XIII, 10. *Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus.* Quo argumento OPTATVS, AVGVSTINVS, FVLGENTIVS, PACIANVS & AMBROSIVS vtuntur. Sed neque hanc rationem firmam eſſe, VOSSIVS iudicat: quia etiam multi, poſtquam baptiſmo ſunt abluti, denuo ſe polluant peccatis, iisque enormibus, inque iis permaneant immerſi: quales ſaltem prorſus eſſe immundos, fatendum; eoque, ſi pœnitentia ſeria ducantur, videri poſſint imperitis denuo baptizandi, ſi non alia ratio in contrarium detur. Alii pugnabant verbis apoſtoli Ebr. VI, 4. *Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati, & prolapſi ſunt, rurſus renouare ad pœnitentiam.* Vetuſti interpretes, CHRYSOSTOMVS, THEODORETVS, PRIMASIVS, SEDVLIVS & HAYMO intelligunt hæc verba, quaſi hominem renouari ad pœnitentiam vetent per ſecundum aliquem baptiſmum. Non enim ſimpliciter negant, fieri poſſe, vt quis per

(b) Baſil. de ſpir. S. c. XV. *Ἓν οἴδαμεν τὸ σωτήριον βάπτισμα, ἐπειδὴ εἷς ἐστιν ὁ ὑπὲρ τοῦ κόσμου θάνατος, καὶ μία ἡ ἐκ νεκρῶν ἐξανάστασις, ὧν τύπος ἐστὶ τὸ βάπτισμα.* Vnum nouimus ſalutiferum baptiſma; quandoquidem vna eſt pro mundo mors, & vna ex mortuis reſurrectio; quarum figura eſt baptiſmus.

(c) Auguſt. vel alius potius, de vera & falſa pœnit. cap. III. Sicut ſemel Chriſtus crucifixus eſt; ſic baptiſmus iterandus non eſt. Vna enim morte ſua omnes redemit, vt amplius mori non oporteat: quod videns eccleſia, intellexit, non iterandum baptiſma.
Iſidor. lib. II. de offic. eccleſ. c. XXIV. Semel autem nos oportet in Chriſto lauari; quia Chriſtus ſemel pro nobis mortuus eſt. Si enim vnus Deus & fides vna eſt; neceſſarium eſt, vt & vnum baptiſma ſit: quia & Chriſti mors vna pro nobis eſt; in cuius imagine mergimur, per myſterium ſacri fontis, vt conſepeliamur Chriſto, morientes huic mundo, & ab iisdem aquis, quibus in forma reſurrectionis eius emergimus per myſterium, non reuerſuri ad corruptionem; ſicut & ille minime reuertitur ad mortem.
Damaſcen. lib. IV. orthod. fid. c. X. *ὥσπερ ἅπαξ ἐτελέσθη ὁ τοῦ κυρίου θάνατος, οὕτως καὶ ἅπαξ δεῖ βαπτίζεσθαι.* Quemadmodum ſemel completa eſt domini mors, ſic ſemel oportet baptizari.

ſecun-

ſecundam pœnitentiam veniam conſequatur, ſed per iteratum baptiſmum id fieri poſſe, pernegant. Atque ita VOSSIVS; EPIPHANIVM [d], CYRILLVM ALEXANDRINVM [e], HIERONYMVM [f], AVGVSTINVM [g] & AMBROSIVM [h] hunc lo-

(d) Epiphan. hæreſ. LIX. Nouatian. *καὶ γὰρ τῷ μὲν ὄντι τοὺς ἅπαξ ἀνακαινισθέντας καὶ παραπεσόντας ἀνακαινίζειν ἀδύνατον· οὔτε γὰρ ἔτι γεννηθήσεται Χριστὸς, ἵνα σταυρωθῇ ὑπὲρ ἡμῶν, οὔτε ἀνασταυρῶν δύναταί τις τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν μηκέτι σταυρούμενον· οὔτε δύναταί τις λουτρὸν δεύτερον λαμβάνειν· ἓν γάρ ἐστι βάπτισμα, καὶ εἷς ἐγκαινισμός· ἀλλὰ εὐθὺς ἐπιφέρει τὴν τούτων ἴασιν ἅγιος ἀπόστολος, τὴν ἐκκλησίαν ἰατρεύων, καὶ τῶν αὐτῆς μελῶν ἐπιμελούμενος, καί φησι· πεπείσμεθα κ. τ. λ.* Nam reuera qui ſemel renouati ceciderunt, renouari amplius non poſſunt. Neque enim naſcetur amplius Chriſtus, vt pro nobis in crucem agatur. Neque Dei filium in cruce ſuſpendere quiſpiam poteſt, qui id vltra perpeti nequit. *Neque alteram quis vſurpare lotionem poteſt, quod vnus baptiſmus ſit*, vnaque renouatio. Verum horum omnium remedium ſtatim apoſtolus ſubiicit, vt & eccleſiæ medicinam faciat, & illius membris conſulat. Ait itaque, *Confidimus autem* &c.

(e) Cyrill. lib. V. in Ioan. cap. XVII. (Not. Vaga, ſi non falſa, adlegatio. Neque enim in commentario ipſo locum illum Hebr. VI, 4. explicatum, neque in indice locorum ſcripturæ S. notatum inuenio.)

(f) Hieron. contr. Iouin. lib. II. c. II. (tom. II. p. 361. g. h. edit. Pariſ. MDCXLII.) *Impoſſibile eſt, eos, qui ſemel illuminati*, cet. Certe eos, qui illuminati ſunt & guſtauerunt donum cæleſte, & participes facti ſunt ſpiritus ſancti, guſtaueruntque bonum Dei verbum, negare non poſſumus baptizatos: ſi autem baptizati peccare non poſſunt: quomodo nunc apoſtolus dicit, *Et prolapſi ſunt?* Verum ne Montanus & Nouatus hic rideant, qui contendunt, non poſſe renouari per pœnitentiam eos, qui crucifixerunt ſibimet filium Dei & oſtentui habuerunt: conſequenter hunc errorem ſoluit, & ait: *Confidimus autem de vobis*, cetera.

(g) Auguſtin. in inchoat. commentar. in epiſt. ad Roman. (tom. IV. opp. p. 1177. edit. Baſil. MDCLXIX.) Non poſſunt denuo baptizari, qui ſemel baptizati ſunt, quamuis etiam poſt baptiſmum per ignorantiam veritatis peccauerint. Ita ſit, vt quoniam ſine baptiſmo nemo dicitur accepiſſe ſcientiam veritatis, omnis qui accepit eam, non ei relinquatur pro peccatis ſacrificium, hoc eſt, non poſſit denuo baptizari. Nec tamen omnis, qui non accepit per doctrinam ſcientiam veritatis, debeat arbitrari, poſſe pro ſe illud offerri ſacrificium, ſi iam oblatum eſt, id eſt, ſi iam eiusdem veritatis poſt baptiſmum ſacramenta percepit, non poteſt iterum baptizari. -- Eos enim, qui iam baptizati fuerint, curari melius dicimus per pœnitentiam, non renouari: quia renouatio in baptiſmo eſt. Vbi quidem operatur pœnitentia, ſed tamquam in fundamento. Manente itaque fundamento, recurari ædificium poteſt: ſi autem fundamentum iterare quis voluerit, totum ædificium ſubuertat, neceſſe eſt, cetera.

(h) Ambroſ. de pœnit. contr. Nouat. lib. II. c. II. tot.

cum

Digitized by Google

cum interpretari obſeruat. Sed vero interpretationem iſtam huic loco non ſatis conuenire, putat. Rectius autem eos interpretari dicit, qui verba illa intelligunt de blaſphemia in ſpiritum ſanctum, quæ non remittitur in hoc ſæculo, neque in futuro; ſiue de peccato ad mortem; pro quo rogari non vult *Ioannes*; ſiue de ἀποστασίᾳ a tota religione chriſtiana; pro qua non detur renouatio ad reſipiſcentiam. Nolo autem ita fidenter dicere, vti quidem VOSSIVS, hanc vel illam interpretationem huius textus eſſe meliorem, quem veteres ita vnanimes contra *Nouatianos* vrgent, vtpote qui non ſimpliciter reſipiſcentiam, ſed reſipiſcentiam per iterationem baptiſmatis reiiciat. Præterea dogma hoc probari cenſebant eo, quod Epheſ. IV, 5. dicitur: *Vna fides, vnum baptiſma.* Quo argumento contra baptiſmatis iterationem vſi ſunt CYRILLVS HIEROSOLYMITANVS, & LEO epiſcopus *Romanus*. At enim, obſeruante VOSSIO, hæc probabiliter non ad prohibendum ſecundum baptiſma, ſed ad declarandam duntaxat communitatem baptiſmatis, dicta ſunt, quod vnum idemque ab omnibus ſine vlla exceptione ſuſcipitur. Quomodo apoſtolo euchariſtia *vnus panis* dicitur, non quod repeti non debeat, ſed quod communis panis eſt, quem omnes participant. Veram autem rationem, cur baptiſmus non ſit iterandus, VOSSIVS putat eſſe voluntatem diuinam. Neque enim in loco proprio, vbi baptiſmus inſtituitur a Chriſto; nec alibi vſquam iterare baptiſmum iubemur, vti de repetenda ſacra cœna, in verbis inſtitutionis mandatum habemus. Neque vllum rebaptizatum fuiſſe legimus, quum tamen tot grauiter lapſorum poſt baptiſmum exempla in ſcripturis habeamus. Quibus addi poteſt, quod circumciſioni ſucceſſerit baptiſmus, tamquam introitus & ſigillum fœderis, quod ex parte Dei numquam frangitur. Vt adeo, quemadmodum circumciſio numquam repetita fuit, etſi paſcha; ita homines per baptiſmum fœdus ineant, cuius ruptio non per baptiſmi iterationem, ſed per confeſſionem & reſipiſcentiam reparanda ſit, quæ methodus eſt, ad erigendos lapſos fratres ab apoſtolo præſcripta. HIERONYMVS [i] obſeruat, quod licet multi hæ-

(i) Hieron. contr. Lucifer. c. VIII. De apocalypſi quoque approbemus, hæreticis ſine baptiſmo debere pœnitentiam concedi. Numquid dixit, Rebaptizentur, qui in Nicolaitarum fidem baptizati ſint?

retici apoſtolorum ætate fuerint, vt *Nicolaitæ* & alii, nuſquam tamen rebaptizandi dicantur, ſi reſipiſcant. Et OPTATVS [*k*] vnitatem circumciſionis argumentum pro vnitate baptiſmatis facit, qua in re catholici & *Donatiſtæ* conueniebant. Quamuis enim *Donatiſtæ* catholicos rebaptizarent, hoc tamen non faciebant ſub ſecundi baptiſmatis notione, ſed quia baptiſmum catholicorum non habebant pro ſacramento, adeoque iſtos non vere baptizatos eſſe iudicabant.

§. II.

Apud vnos Marcionitas *baptiſmum ter dare vſitatum.*

EQVIDEM inter omnes antiquos hæreticos nullos pro pluribus dandis baptiſmis contendiſſe inuenimus, præter vnos *Marcionitas*. Quod EPIPHANIVS a *Marcione* [*l*], illorum anteſignano, ad infamiæ ſuæ remedium excogitatum eſſe obſeruat. *Nam*, inquit, *quum virginem in patria ſtupraſſet & ingentibus flagitiis conuictus aufugiſſet, alterum ſibi circumforaneus iſte baptiſmum adſciuit; licere pronuntians ter omnino aquis elui, ac baptiſmo peccatorum ad condonationem expiari. Vt ſi quis poſt vſurpatum priorem peccauerit, ad ſecundum cum pœnitentia confugiat, ſimiliterque tertium, ſi poſt ſecundum iterum ſe delictis obſtrinxerit.* Ad quod commentum ſuum dictum ſaluatoris eum adcommodaſſe narrat, qui a *Ioanne* iam baptizatus diſcipulis ſuis dixerit: *Baptiſma habeo baptizari, & quid volo, niſi vt perficiam ipſum?* Quæ autem verba non ad baptiſmum aquæ, ſed ad baptiſmum ſanguinis, hoc eſt, ad paſſionem & mortem eius pertinent. De quo baptiſmo veteres tam frequenter loquuntur, quam de aliis quibusdam baptiſmis metaphoricis, cuiusmodi ſunt baptiſmus adflictionum, baptiſmus lacrimarum & pœnitentiæ, & baptiſmus ignis in die nouiſſimo. Heic autem tantummodo quæſtio eſt de baptiſmo proprie di-

(*k*) Optat. lib. I. p. 3?. Quid magis dici pro nobis & noſtrum eſſe poteſt, quam quod dixiſti, in comparationem baptiſmatis ſemel factum eſſe diluuium? Et ſingularem circumciſionem ſalubriter profeciſſe populo Iudæorum, magis pro nobis, quaſi noſter loquutus es.

(*l*) Epiphan. hæreſ. XLII. Marcionit. num. III. *ἐπειδὴ φθείρας ἐν τῇ ἑαυτοῦ πόλει τὴν παρθένον, καὶ ἀποδράσας μὲν ἐν παραπτώματι μεγάλῳ εὑρέθη, ἐποίησεν ὁ ἀγύρτης ἑαυτῷ δεύτερον λυτρὸν, φήσας· ὅτι ἔξεστιν ἕως τριῶν λυτρῶν, τουτέστι τριῶν βαπτισμῶν, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν δίδοσθαι· ἵν' εἴ τις παρίκοιτο εἰς τὸ πρῶτον, λάβῃ δεύτερον μετανοήσας, καὶ τρίτον ὡσαύτως, ἐὰν ἐν παραπτώματι μετὰ τὸ δεύτερον γένηται.*

 cto

ĉto aquæ, quem *Marcionitæ* ter ſeparatis temporibus in eumdem modum repeti poſſe adfirmabant, quod autem numquam permittebant catholici.

§. III.

Quod eccleſia in caſibus dubiis fecit, id pro iteratione baptiſmi non habitum.

ERANT quidem caſus dubii, in quibus poterat accidere, vt quis ſecundum baptiſmum reciperet; ſed hoc tantummodo fiebat, ſi iſtiusmodi homo numquam antehac baptizatus eſſe crederetur. Vt quum quis de baptiſmo ſuo rationem redde re ipſe non poſſet, nec teſtes fide digni eſſent, qui eum baptizatum eſſe teſtarentur. Id quod ſæpe vſu venire ſolebat illis, qui infantes in captiuitatem abducti & ſeruitutis iugum ſubire coacti fuerant ab ethnicis. Si qui eorum a chriſtianis redimerentur, eccleſia illos baptizare non dubitabat, quod licet iam olim baptizati eſſe poſſent, documentum tamen eius rei nullum exſtaret. Atque ita hic baptiſmus pro iterato non habebatur. Canon hanc in rem a concilio *Carthaginenſi* quinto factus legitur, ſuper quæſtione ab epiſcopis *Mauritaniæ* propoſita, qui ſe multos tales infantes a barbaris redimere adfirmabant. Concilium igitur hunc in modum decernebat [m]: *Placuit de infantibus, vt quoties non inueniuntur certiſſimi teſtes, qui eos baptizatos eſſe ſine dubitatione teſtentur, neque ipſi ſint per ætatem idonei de traditis ſibi ſacramentis reſpondere, abſque vllo ſcrupulo eos eſſe baptizandos, ne iſta trepidatio eos faciat ſacramentorum purgatione priuari.* Simile decretum in ſynodo quadam *Romana* ſub *Leone* in eadem cauſſa datum eſt: *Non poteſt* [n] *in iterationis crimen deuenire, quod factum eſſe omnino neſcitur.* Et LEO ipſe hanc rem ad eumdem modum alibi [o] decidit: *Si*, inquiens, *nulla exſtant indicia inter propinquos*

(m) Concil. Carth. V. can. VI. (tom. II. conc. p. 1216.)
Vid. cod. eccleſ. Afric. c. LXXII. vbi verba græca ſic habent: Ὁμοίως ἔδοξε περὶ τῶν νηπίων, ὁσάκις μὴ εὑρίσκονται βέβαιοι μάρτυρες, οἱ ταῦτα ἀναμφιβόλως βαπτισθέντα εἶναι λέγοντες· καὶ οὐδὲ αὐτὰ διὰ τὴν ἡλικίαν περὶ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς μυσταγωγίας ἀποκρίνεσθαι ἐπιτηδείως ἔχωσι, χωρὶς τινὸς προσκόμματος ὀφείλειν ταῦτα βαπτίζεσθαι, μή ποτε ὁ τοιοῦτος δισταγμὸς ἀποστερήσῃ αὐτὰ τῆς τοιαύτης τοῦ ἁγιασμοῦ καθάρσεως. Conf. Concil. Trull. c. LXXXIV. vbi eadem verba leguntur.

(n) Leo epiſt. XXXVII. ad Leon. Rauen. (tom. III. concil. p. 1316. b.)

(o) Id. epiſt. XCII. ad Ruſtic. c. XVI. (ibid. p. 1408.)

aut

Digitized by Google

aut familiares, nulla inter clericos aut vicinos, quibus hi, de quibus quæritur, baptizati fuiſſe doceantur; agendum eſt, vt renaſcantur, ne manifeſte pereant, in quibus, quod non oſtenditur geſtum, ratio non ſinit, vt videatur iteratum. Verum tamen, perinde ac baptiſmus clinicorum, aliquid probri hic baptiſmus habebat, vt eccleſiaſticis muneribus eos arceret, niſi magna aliqua neceſſitas illos iuberet ordinari, vti ex THEODORI [p] *pœnitentiali*, a GRATIANO citato, apparet.

§. IV.

Neque quando eos baptizauit, qui minus legitime antea in hæreſi vel ſchiſmate baptizati fuerant.

NEQVE id ſecundum baptiſma credebatur, ſi quos baptizaret eccleſia, qui antea minus legitime baptizati erant in hæreſi vel ſchiſmate. Tunc enim hoc faciebat tamquam perſuaſum habens, illos numquam verum baptiſma accepiſſe. Nonnulli hæretici baptiſmum corrumpebant, neceſſariam eius formam variando, & alii illum corrumpebant, materiam eius alia quadam ſubſtantia pro arbitratu ſuo permutando. Quorum omnium baptiſmi nulli habebantur, adeoque eccleſia eos omnes, ad communionem ſuam redeuntes, perinde ac *Iudæos* & gentiles, baptizandos eſſe decernebat, priorem baptiſmum, quem venditabant, omnino nullum, ſuum autem primum verum baptiſmum eis datum eſſe ſtatuens. Quid? quod ipſi *Cyprianiſtæ*, qui omnes, qui in hæreſi vel ſchiſmate quocumque baptizati erant, ſine vllo diſcrimine baptizabant, id tantum ex hac faciebant hypotheſi, quod baptiſmus, quem antea acceperant, inanis & nullus eſſet. Si quis vero in catholica eccleſia baptizatus eſſet, & poſtmodum hæreticus fieret vel ſchiſmaticus, vel religione chriſtiana deſerta ad *iudæos* vel gentiles tranſiret, ei ad eccleſiam redeunti iſtiusmodi ſecundum baptiſmum numquam tribuebant.

§. V.

Apoſtatæ numquam in eccleſia catholica rebaptizati.

CYPRIANISTAE in hoc cum reliquis de eccleſia catholi-

(p) Theodor. pœnitent. ap. Gratian. diſt. IV. de conſecrat. cap. CXVII. Qui bis ignoranter baptizati ſunt, non indigent pro eo pœnitere: Niſi quod ſecundum canones ordinari non poſſunt, niſi magna aliqua neceſſitas cogat.

ca

Digitized by Google

ca conueniebant, vt baptiſmum catholicum in perditiſſimis apoſtatis non iterandum eſſe ſtatuerent. Hanc doctrinam non tantum AVGVSTINVS [q] inculcat, ſed ipſe etiam CYPRIANVS, & qui eius opinionem propugnant. Vbi pro baptizandis eis, qui in hæreſi vel ſchiſmate baptizati erant, pugnant acriter, eos tamen hæreticos excipiunt, qui in eccleſia catholica fuerant ante baptizati; quos, vtvt poſtmodum deſertores factos, non per baptiſmum [r], ſed per pœnitentiam eccleſiæ, reconciliari debere ſtatuunt, quemadmodum in concilio *Carthaginenſi*, cui præſidebat CYPRIANVS, decretum legimus. AVGVSTINVS ad hunc ipſum locum nos remittit, & hinc concludit, eſſe hoc dogma in eccleſia catholica vniuerſim receptum, ob nullum lapſum vel crimen neceſſarium id effici, vt is ſecundo baptiſmate donetur, qui ſemel vere in eccleſia catholica baptizatus ſit. Longior quidem pœnitentia iſtiusmodi deſertoribus

(q) Auguſt. de bapt. lib. II. cap. I. (tom. VII. opp. p. 391. a. edit. Baſil. MDLXIX.) Si potuit Petrus contra veritatis regulam, quam poſtea eccleſia tenuit, cogere gentes iudaizare, cur non potuit Cyprianus contra regulam veritatis, quam poſtea tota eccleſia tenuit, cogere hæreticos vel ſchiſmaticos denuo baptizari.

(r) Concil. Carthag. ap. Cypr. n. VIII. Cenſeo omnes hæreticos & ſchiſmaticos, qui ad eccleſiam catholicam voluerint venire, non ante ingredi, niſi exorciſati & baptizati prius fuerint; exceptis ſane, qui in eccleſia catholica fuerint ante baptizati, ita tamen, vt per manus impoſitionem in pœnitentiam eccleſiæ reconcilientur. Ibid. n. XXII. Cenſeo, flebiles & tabidos hæreticos baptizandos eſſe, quum ad eccleſiam venire cœperint; & ſacra & diuina lauatione lotos, & lumine vitæ illuminatos, - - in eccleſiam recipi: abſque his, qui de eccleſia fideles ſupplantati, ad hæreſis tenebras tranſierant: ſed eos per manus impoſitionem reſtituendos.
Cypr. epiſt. LXXI. ad Quint. p. 194. (p. 303. edit. Amſtelod.) Quod nos quoque hodie obſeruamus, vt quos conſtet heic baptizatos eſſe, & a nobis ad hæreticos tranſiiſſe, ſi poſtmodum peccato ſuo cognito & errore digeſto, ad veritatem & matricem redeat, ſatis ſit in pœnitentiam manum imponere; vt quia ouis fuerat, hanc ouem abalienatam & errabundam in ouile ſuum paſtor recipiat. Si autem, qui ab hæreticis venit, baptizatus in eccleſia prius non fuit, ſed alienus in totum & profanus venit; baptizandus eſt, vt ouis fiat, quia vna eſt aqua in eccleſia ſancta, quæ oues faciat.
Id. epiſt. LXXIV. ad Pompeium p. 216. (p. 318.) Obſeruatur a nobis & tenetur explorata & perſpecta veritate, vt omnes, qui ex quacumque hæreſi ad eccleſiam conuertuntur, eccleſiæ vnico legitimo baptiſmo baptizantur, exceptis his, qui baptizati in eccleſia prius fuerunt, & ſi ad hæreticos tranſierant: hos enim oportet, quum redeunt, acta pœnitentia per manus impoſitionem ſolam recipi, & in ouile, vnde errauerant, a paſtore reſtitui.

& apoſtatis irrogabatur, qui in eccleſia, quam illis, qui apud hæreticos primitus baptizati fuerant, quemadmodum ex regulis INNOCENTII pontificis diſcimus [*s*]; Illi ſub longa pœnitentiæ ſatisfactione admittendi erant, hi vero per manus tantum impoſitionem ſuſcipi poterant. Adhuc tamen eccleſia regulæ ſuæ pertinaciter inhærebat, vt, quocumque modo eos reciperet, per ſecundum aliquem baptiſmum id facere nollet.

§. VI.

Quinam hæretici catholicos rebaptizarint.

QVIDAM hæretici eiusdem regulæ videri nolebant eſſe ſtudioſi: Catholicos enim rebaptizabant, & tamen hoc ſecundum baptiſma eſſe, nolebant concedere; eo, quod catholicos hæreticos eorumque baptiſmum nullius valoris eſſe, crederent. Ex hoc fundamento *Nouatiani* rebaptizabant catholicos, quomodo ex CYPRIANO [*t*] & modo citata epiſtola INNOCENTII videre eſt. *Donatiſtæ* in hac ſacrilega praxi ſequebantur *Nouatianos*, quemadmodum huius rei ſæpius ab AVGVSTINO [*u*] aliisque compluribus inſimulantur. *Eunomiani* non modo eos rebaptizabant, qui a catholicis aut aliis hæreſibus, ſed etiam, qui ab ipſiſmet *Arianis* deficiebant, quemadmodum de illis memoriæ prodidit EPIPHANIVS [*x*]. Et reliqui *Ariani*, vtvt initio

(*s*) Innocent. ep. II. ad Victricium c. VIII. Vt venientes a Nouatianis vel Montenſibus per manus tantum impoſitionem ſuſcipiantur. Quia quamuis ab hæreticis, tamen in Chriſti nomine ſunt baptizati: Præter eos, ſi qui forte a nobis ad illos tranſeuntes, rebaptizati ſunt: Hi ſi reſipiſcentes & ruinam ſuam cogitantes, redire maluerint, ſub longa pœnitentiæ ſatisfactione admittendi ſunt.

(*t*) Cyprian. epiſt. LXXIII. ad Iubaian. Nec nos mouet, quod in litteris tuis complexus es, Nouatianenſes rebaptizare eos, quos a nobis ſollicitant.

(*u*) Auguſt. contr. Fulgent. c. VII. Da mihi aliquem ſanctorum poſt trinitatem rebaptizare, quod facis.
It. de hæraſ. cap. LXIX. Audent etiam rebaptizare catholicos, vbi ſe amplius hæreticos eſſe firmarunt, quum eccleſiæ catholicæ vniuerſæ placuerit, nec in ipſis hæreticis baptiſma commune reſcindere. Vid. Cod. Theod. lib. XVI. tit. VI. Ne ſanctum baptiſma iteretur. leg. IV. Honorii. In tantum ſceleris progreſſi dicuntur ii, quos Donatiſtas vocant, vt baptiſma ſacroſanctum, myſteriis recalcatis, temeritate noxia, iterent, & homines ſemel, vt traditum eſt, munere diuinitatis ablutos, contagione profanæ repetitionis infecerint: ita contigit, vt hæreſis ex ſchiſmate naſceretur. Inde male credulas mentes ad ſpem ſecundæ indulgentiæ blandus error inuitat. cetera,

(*x*) Epiphan. hæreſ. LXXVI. Anomœor. p. 992. ἀναβαπτίζει γὰρ τοὺς ἤδη βαπτισθέν-

huic

huic conſuetudini aduerſantes (quemadmodum PAPEPROCIVS [y] & PAGIVS [z] recte obſeruant, ad confutandam eorum fabulam, qui *Conſtantinum* a *Siluestro Romæ* baptizatum eſſe dicunt, ſed *Nicomediæ* rebaptizatum ab *Euſebio*; quum iſthoc tempore *Ariani* morem rebaptizandi catholicos nondum adſumſiſſent:) poſtmodum tamen circum ætatem *Auguſtini* ei obſequi cœperunt. Nam hic plus vice ſimplici [*a*] illos incuſat, quod catholicos rebaptizent. Et ex VICTORE VTICENSI [*b*] apparet, quod tempore perſecutionis *Vandalicæ* huic conſuetudini adhuc

τας, ὐ μόνον τοὺς ἀπ' ὀρθοδόξων πρὸς αὐτὸν ἐρχομένους, καὶ αἱρέσεων, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπ' αὐτῶν τῶν Ἀρειανῶν.

(*y*) Papebroch. vit. Conſtant. Mai. XXI. tom. V. p. 17. c. Hinc porro intelligitur, inanem eſſe conatum quorundam paucorum, qui vtramque de Conſtantini baptiſmo reconciliaturi, Romæ quidem a Siluestro baptizatum eſſe dicunt; ſed Nicomediæ rebaptizatum ab Euſebio. Cetera vid. ſub litt. ſeq. (z).

(z) Pagi Critic. in Baron. an. CCCXXIV. n. XII. (n. XV. edit. Antuerp. MDCCV.) Neque audiendi, qui vtramque de Conſtantini baptiſmo ſententiam conciliaturi, Romæ quidem a Siluestro baptizatum eſſe dicunt, ſed Nicomediæ rebaptizatum ab Euſebio. Nam rebaptizationem ab Arianis ante Vandalicæ perſecutionis tempora tentatam nemo cum fundamento dixerit, nec debet, tota antiquitate ſilente, recipi: multo minus, eam iam a tempore Conſtantini imperatoris vſurpatam. Quis enim eo viuente auſus fuiſſet Nicenæ fidei profeſſores, quam ille ſemper & vbique ſpectabat, & omnino ſartam tectam volebat, adfirmare hæreticos, quorum proinde baptiſmus inualidus crederetur. Vt autem Ariani iam tunc tale quidpiam clam auſi eſſent, nec dum poſſet dici, quod Euſebius, Arianiſmi notam conatu omni a ſeſe tunc adhuc amoliri ſtudens, partem habuerit in ea impietate, vt ait Papeprocius in vita S. Conſtantini M. die XXI menſis Maii, ex quo hoc de Conſtantini baptiſmo exſcripſi, ne acta agerem.

(*a*) Aug. de hæreſ. c. XLIX. Rebaptizari quoque ab his catholicos nouimus, vtrum & non catholicos neſcio.
Id. de hæreſ. c. VII. Speluncam fabricat, illic catholicum præfocat, chriſtianum vocat paganum, ***baptizato ingerit baptiſmum***, contra id quod ſcriptum eſt: Qui ſemel lotus eſt, non indiget denuo lauari.

(*b*) V. ct. de perſecut. Vandal. lib. I. bibl. patr. tom. VII. p. 190. (tom. VIII. p. 677. c. edit. Lugd. MDCLXXVII.) Apprehendens Sebaſtianus (a Geiſerico rege monitus, vt ad Arianorum ſacra tranſiret) mundiſſimum panem ſimilaceum, ita fatus eſt: Hic panis, vt ad tantum decorem veniret, & menſæ regiæ neceſſarius haberetur, diſcuſſa ſpuria furfuris, ex maſſa ſimilaginis conſperſus, per aquam tranſiuit & ignem: idcirco & adſpectu clarus, & eſu ſuauis habetur. Ita & ego mola catholicæ matris commolitus & cribro examinationis vt ſimila munda purgatus, *rigatus ſum aqua baptiſmatis*, & igne ſancti ſpiritus coctus. Et vt hic panis de furno, ita & ego per officia ſacramentorum diuinorum, artifice Deo *de fonte* mundus adſcendi. Sed fiat, ſi-

ſerui-

Digitized by Google

ſeruierint; & poſtea in epiſtolis VIGILII [*c*] idem offendimus. VALESIVS [*d*] *vitam* FVLGENTII & auctorem *breuiarii fidei*, a SIRMONDO olim in lucem editi, in eamdem ſententiam adlegat. Apud quem poſteriorem auctorem [*e*] legimus, quod *Ariani* non ſolum rebaptizauerint catholicos, ſed inde etiam argumentari ſoliti ſint, (vti quidam ex *Romanenſibus* alia in cauſſa contra proteſtantes argumentantur) quod in eo melior eſſet ipſorum baptiſmus, quam catholicorum, quia, qui de *Arianis* ad catholicos tranſirent, ab his non rebaptizentur, ſed per manus duntaxat impoſitionem reconcilientur: Illi autem, *Ariani*, ſi quos de catholicis ſeducere poſſent, rebaptizent.

§. VII.

Quaenam pœnæ per leges eccleſiaſticas & ciuiles iterum baptizantibus inflictæ ſint?

IAM vero ad impediendam hanc petulantiam, quo minus per eccleſiam ſerperet, multæ eæque ſeueræ leges aduerſus eam tam ab eccleſia, quam a ſæcularibus poteſtatibus, latæ ſunt. Eccleſia per canones ſuos [*f*] non tantum reprehendebat da-

velis, quod ipſe propono. *Iſte* panis confringatur in fruſta, madidetur aqua, & *iterum* conſpergatur, mittatur in furnum. Si melior exierit, faciam quod hortaris.

(*c*) Vigil. epiſt. II. ad Euther. c. III. De his etiam, qui baptiſmatis gratia ſalutaris accepta apud *Arianos iterum baptizati*, cetera.

(*d*) Valeſ. not. in Sozomen. lib. VI. c. XXVI. Ariani catholicos ad ſe venientes rebaptizabant, vt notum eſt. Qua de re locus eſt illuſtris in breuiario fidei aduerſus Arianos, quod olim edidit Iacobus Sirmondus. *Dicere etiam ſolent de baptiſmo*, cet. [vid. litt. ſeq. (e)]. Idem teſtatur vetus auctor vitæ ſancti Fulgentii c. XXI.

(*e*) Breuiar. fidei aduerſus Arianos: Dicere etiam ſolent de baptiſmo, quod in eo melior ſit ipſorum baptiſmus, quam noſter; quia qui de illis ad nos conuertuntur, non eos rebaptizamus, ſed per manus reconciliationem reconciliamus. Illi vero, ſi quos de noſtris ſeducere poſſint, inconſideranter rebaptizant.

(*f*) Vid. cod. eccleſ. African. c. XLVIII. (tom. II. conc. p. 1072.) ὥστε μὴ ἐξεῖναι, γίνεσθαι ἀναβαπτίσεις. Vt non liceat fieri rebaptizationes.
Conſt. apoſt. lib. VI. c. XV. Ὁμοίως καὶ βαπτίσματι ἑνὶ ἀρκεῖσθαι μόνῳ, τῷ εἰς τὸν τοῦ κυρίου θάνατον διδομένῳ· μήτε τὸ παρὰ τῶν ὁσίων, ἀκυρείσθω διὰ δευτέρου· ὡς εἷς ὁ τοῦ κυρίου ἐν σώματι θάνατος· οὕτως ἓν καὶ τὸ εἰς αὐτὸν διδόμενον βάπτισμα· τοὺς μεμυημένους, ἐκ δευτέρου βαπτίζειν πειρώμενοι, ἀνασταυροῦσι τὸν κύριον, ἀναιροῦσιν αὐτὸν ἐκ δευτέρου, γελῶσι τὰ θεῖα, μυκτηρίζουσι τὰ ἅγια, ὑβρίζουσι τὸ πνεῦμα, τὸ αἷμα, τὸ ἅγιον, ὡς κοινὸν ἀτιμάζουσι. Itidem contentos eſſe debere vno baptiſmo ſolo, in mor-

mnabat-

Digitized by Google

mnabatque omnes iſtas rebaptizationes, vt impias & nefarias, quibus iterum Chriſtus crucifigeretur, iterum interficeretur, diuina irriderentur, deluderentur ſancta, contumelia adficeretur ſpiritus, & ſanctus ille ſanguis vt communis inhoneſtaretur; ſed pœnas etiam infligebat, tam eis, qui baptizati eſſent, quam illis, qui baptizaſſent. In concilio *Ilerdenſi* [*g*] fideles cum rebaptizatis edere vetantur. Canones INNOCENTII [*h*] pontificis longam eis pœnitentiam & ſatisfactionem iniungunt. Et canones LEONIS [*i*] eos etiam, qui metu ad iterandum baptiſmum coacti ſint, pœnitentiam agere iubent, tempus pœnitudinis conſtituente epiſcopo, antequam denuo ad eccleſiam admittantur. Si qui epiſcopi, presbyteri vel diaconi ſecundum baptiſmum ſuſcepiſſent, de gradu deiecti per omnem vitam pœnitere debebant, nec orationi, non modo fidelium, ſed nec catechumenorum, intereſſe eis licebat, & in morte communio laica tantum illis reddebatur, quia non ſolum dignitatem ſuam eccleſiaſticam, ſed ipſam religionem chriſtianam per iteratum baptiſmum abieciſſe, & paganos ſe palam profeſſi eſſe credebantur. Hoc in decretis legimus FELICIS III, factis in concilio quodam *Romano* [*k*], reſpectu habito ad eccleſias *Africanas*,

tem domini tradito; - - Neque a ſanctis conceſſus, per ſecundum baptiſmum infirmetur. - - Vt vna mors domini in corpore, ita vnum ſit baptiſma in eam mortem datum. - Qui baptiſmo initiatos, ſecundo nituntur baptizare, iterum dominum crucifigunt, iterum eum interficiunt, diuina irrident, deludunt ſancta, contumelia adficiunt ſpiritum, ſanctum illum ſanguinem vt communem inhoneſtant.

(*g*) Concil. Ilerd. c. XIV. Cum rebaptizatis fideles religioſi nec in cibo participent.

(*h*) Innocent. ep. II. ad Victric. c. IX. Qui rebaptizati ſunt, ſub longa pœnitentia & ſatisfactione admittendi ſunt.

(*i*) Leo epiſt. LXXIX. ad Nicetam c. VI. Qui ad iterandum baptiſmum vel metu coacti ſunt - non niſi per pœnitentiæ remedium & per impoſitionem epiſcopalis manus communionis recipiant vnitatem.

(*k*) Felix epiſt. I. c. II. Eos, quos epiſcopos, presbyteros vel diaconos fuiſſe conſtiterit, & ſeu optantes forſitan, ſeu coactos lauacri illius vnici ſalutariſque claruerit feciſſe iacturam: & Chriſtum, quem non ſolum dono regenerationis, verum etiam gratia percepti honoris induerant, exuiſſe; quum

in quibus tales rebaptizationes frequenter fiebant, *Arianis* catholicos rebaptizari compellentibus. Hæc erat antiqua eccleſiæ diſciplina in eos, qui ſecundum baptiſmum ſibi dari paſſi erant, iam ante ſemel baptiſmate catholico vere baptizati. Deinde epiſcopis & presbyteris, qui ſecundum eiusmodi baptiſmum illis, qui vere baptizati erant, dediſſe deprehendebantur, canones abdicationem officii [*l*] decernebant. Et hanc pœnam lex ciuilis confirmabat. Nam VALENTINIANVS imperator edictum contra rebaptizantes promulgabat, quo illi ſacerdotio indigni declarabantur [*m*]. Quoniam vero iſtæ pœnæ *Donatiſtas* vel *Eunomianos* non multum adficerent, qui iam extra eccleſiam conſtituti illius cenſuras flocci pendebant: ideo HONORIVS priores leges confirmabat, multam ciuilem illis ſubiungens. Nam duabus legibus contra *Donatiſtas*, huius criminis præcipue reos, factis, ſtatuebat [*n*], facultatum omnium publicatione multandum eſſe eum, qui quempiam rebaptizaſſe detectus eſſet. Et THEODOSIVS iunior [*o*] eamdem pœnam

conſtet, neminem ad ſecundam tinctionem peruenire potuiſſe, niſi ſe palam chriſtianum negaret, - vſque ad exitus ſui diem, ſi reſipiſcunt, iacere conueniet, nec orationi non modo fidelium, ſed nec catechumenorum omnimodis intereſſe, quibus communio laica tantum in morte reddenda eſt.

(*l*) Vid. can. apoſt. c. XLVII. *ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος τὸν κατὰ ἀλήθειαν ἔχοντα βάπτισμα, ἐὰν ἄνωθεν βαπτίσῃ - καθαιρείσθω.* Epiſcopus aut presbyter, eum, qui vere habet baptiſmum, ſi denuo baptizauerit - - deponatur.

(*m*) Theod. lib. XVI. tit. VI. de non iterando baptiſmo leg. I. Antiſtitem, qui ſanctitatem baptiſmi iterata vſurpatione geminauerit, & contra inſtituta omnium eam gratiam iterando contaminauerit, ſacerdotio indignum eſſe cenſemus.

(*n*) Ibid. leg. IV. Quisquis poſt hæc fuerit rebaptizaſſe detectus - facultatum omnium publicatione multatus, inopiæ pœnam expendat.
Ibid. leg. V. Ne diuinam gratiam, ſub repetito baptiſmate pollutam, Donatiſtarum ſecreta violarent, & fallendi occaſionem, ſeueritate huius præceptionis, abolemus, ſtatuentes, vt cetera huius homines pœna ſequatur, legisque cenſuram experiantur vltricem, qui in catholicam religionem peruerſo dogmate commiſiſſent. Iubemus igitur, vt ſi quis poſthac fuerit rebaptizaſſe detectus, iudici, qui prouinciæ præſidet, offeratur, vt facultatum omnium publicatione multatus inopiæ pœnam expendat.

(*o*) Ibid. leg. VII. Theodoſii. Nefarios Eunomianorum cœtus ac funeſta conventicula penitus arceri iubemus eos, qui epiſcoporum, ſeu clericorum, vel miniſtrorum nomine vſurpato, huiusmodi cœtibus præſunt - quum in hoc

Euno-

Eunomianis, & qui ab his rebaptizati eſſent, imponebat, ipſos, bonis eorum publicatis, proſcribi iubens. Hoc erat tam reipublicæ, quam eccleſiæ gubernatorum ſtudium ac cura, vnitatem baptiſmi in eccleſia catholica conſeruandi. Verum vt GOTHOFREDVS, mea quidem ſententia, recte obſeruat, hæ leges contra iſtos ſolum hæreticos latæ videntur, qui catholicorum myſteriis iam initiatos baptizarent. Si enim hæretici hæreticos rebaptizaſſent, vt *Eunomiani Arianis* reliquis faciebant, non videtur hæc pœna in iſthoc caſu eos adfeciſſe, ſed tantum ad inſolentiam eorum in eccleſiam catholicam reprimendam ſpectaſſe. Nonnullæ catholicæ eccleſiæ adhuc more *Cyprianico*, hæreticos & ſchiſmaticos quoſcumque rebaptizare pergebant, ne iis quidem exceptis, qui in nomine *TRINITATIS* fuerant baptizati. Quod licet contra generalem conſuetudinem & diſciplinam eccleſiaſticam pugnaret, pœnas tamen, his legibus conſtitutas, illos non adfeciſſe credo. Et idem de illis dici poterit, qui eos rebaptizari oportere perſuaſum habebant, qui tantum a laico quodam erant baptizati. Tametſi enim hoc ſecundum baptiſma ab illis eccleſiis, quarum diuerſa erat conſuetudo, habebatur; non tamen iſta ſcelerata baptiſmatis iteratio erat, contra quam leges iſtæ præcipue erant rogatæ. Et hæ quum aliquo modo de magis dubiis & controuerſis cauſſis factæ eſſent, circa quas ipſi boni catholici alii ab aliis diſſentiebant, maior in his conniuentia locum habebat, quamdiu homines tantum conſuetudinem & praxin eccleſiarum, in quibus degebant, circa eas obſeruabant. Quod BASILII erat monitum ad eccleſias *Aſiæ*, quæ de hiſce quæſtionibus inter ſe diſſidebant.

fuerint ſcelere deprehenſi, ſtilum præſcriptionis incurrere, & bonorum amiſſione coërceri. Eos vero, qui fide, vt dictum eſt, imbutos immani furore rebaptizare deteguntur, cum his, qui rebaptizantur (arceri iubemus).

(*p*) Gothofred. ad cod. Theod. lib. XVI. tit. VI. leg. VI. Obſeruandum, hanc pœnam imponi ſeueriſſimam, non omnibus baptiſma iterantibus, verum his, qui orthodoxorum ritu ſeu myſteriis iam initiatos baptizarunt; - - procul dubio enim impune ceſſit rebaptizantibus, ſi quos ex hæreticis, veluti Arianis ad ſectam ſuam concedentibus rebaptizaſſent; quod Eunomianos feciſſe, oſtendi ad l. XVII. ſupr. de hæreticis.

S. D. G. S.

401 146937

Google

A01 146317

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google